

TIDSSKRIFT

FOR

LANDØKONOMI

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB

REDIGERET AF

H. HERTEL

1918

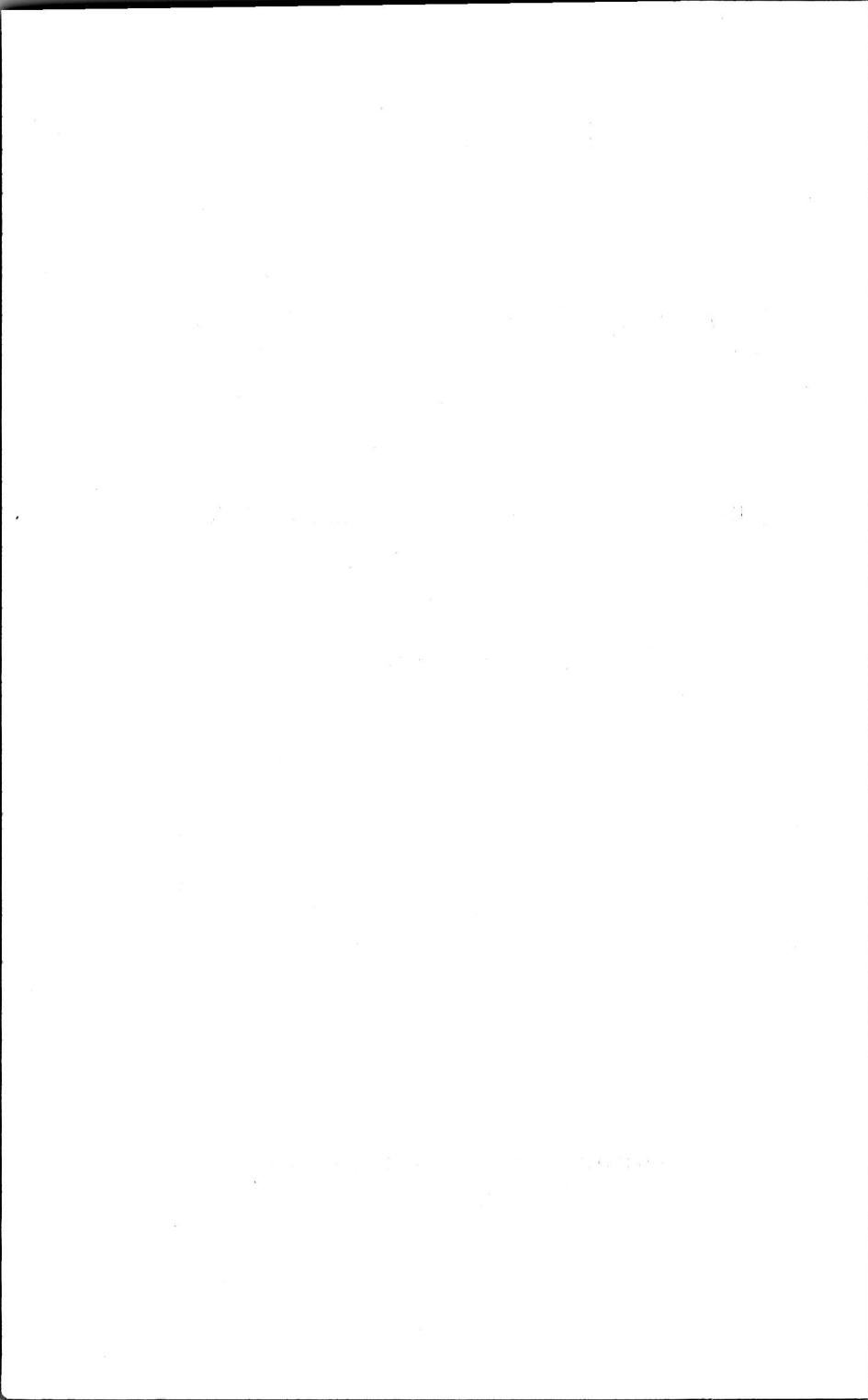

KØBENHAVN

AUGUST BANGS BOGHANDEL

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1918

INDHOLD.

	Side
Landbruget i 1917. Af Sekretær <i>H. Hertel</i>	1
Bestyrelsesmødet den 14. December 1917 i Landhusholdnings- selskabet	41
Bog anmeldelse. Af Professor <i>O. H. Larsen</i>	47
Udkomne Bøger	50
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	52
Landejendomssalg og Ejendomspriser i 1916	52
Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det kommende For- aar. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 14. December 1917 af Direktør <i>K. Dorph-Petersen</i> . . .	53
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling den 14. December 1917	65
Bog anmeldelse	97
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	99
Prisopgaver	99
Frømarkedet i Sæsonen 1916—17	99
Ny Fremgangsmaade for Dyrkning af Kornsorter	100
Landbrugsplanternes Ernæring under den foreliggende Situation. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 30. Januar 1918 af Bestyrer <i>Harald R. Christensen</i> . . .	101
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn- og Foderstoffer i Københavns Frihavn i 1918	135
Spredte Træk til Belysning af forskellige Landbrugsorganisatio- ners Udvikling i det 20. Aarhundrede af Kasserer <i>H. M. Knudsen</i>	141
Bog anmeldelse. Af Bestyrer <i>J. C. Larsen</i>	146
Udkomne Bøger	149
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.	151
Den nye Fortegnelse over Bøger, passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker.	151
Ældre Aargange af Tidsskrift for Landøkonomi	152

IV

	Side
Menneskers og Dyrs Ernæring under den foreliggende Situation.	
Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 27. Februar 1918 af Godsejer <i>C. Moesgaard Kjeldsen</i>	153
Mælkeribrugget i Danmark 1917. Af Professor <i>Bernh. Bøggild</i>	181
Udkomne Bøger	213
Kapitelstakster for 1917	216
Mindre Meddelelser:	
Etatsraad Harald Holme's og Hustru Anna Holme, født Hebert's Legat	218
Udnyttelsen af Nældetaverne	219
Antallet af Landbrugsstuderende paa Landbohøjskolen	220
Vands Afledning og Afbenyttelse. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 6. Februar 1918. Af In- geniør <i>Kr. Thomsen</i>	221
Planteavl i 1917. Af Professor <i>O. H. Larsen</i>	249, 298
Udkomne Bøger	264
Mindre Meddelelser:	
»Menneskers og Dyrs Ernæring under den foreliggende Si- tuation«. Af Kammerherre <i>Carl Bech</i>	266
Statskontrollerede Produktioner i 1917	266
De Forenede Staters økonomiske Forhold i 1917	267
Statsbevillinger til dansk Landbrug 1835—1910. Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 13. Marts 1918. Af Forstander <i>S. C. A. Tuxen</i>	269, 347
Husdyrbruget i 1917. Af Statskonsulent <i>Axel Appel</i>	311, 325
Mindre Meddelelser:	
Statskonsulent i Kraftmaskiner og faste Installationer	322
Optagelse af Referater af udenlandsk Landbrugsliteratur i Tidsskrift for Landøkonomi	322
Almindeligt Konsulentmøde	323
Det landøkonomiske Driftsbureau	323
Smørproduktionen i Sverige	323
Statsbevillingerne til dansk Landbrug 1835—1910. Af For- stander <i>S. C. A. Tuxen</i>	347
Bogammeldelser. Af Forpagter <i>G. F. Schroll</i> og Red.	354
Udkomne Bøger	359
Mindre Meddelelser:	
Lektorat i Landbrugets Historie og Landbrugsøkonomi ved Universitetet.	360
Det almindelige Konsulentmøde	360
Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1917	361, 438, 479, 511, 546
Referater af udenlandsk Landbrugsliteratur. Af Professor <i>O. H. Larsen</i>	388

	Side
Udkomne Bøger	399
Mindre Meddelelser:	
Amerikanske Mælkeresultater	400
Professor V. Storch. Af Statskonsulent A. P. Hansen	401
Hestene 1917. Af Statskonsulent J. Jensen	405
Landboløve. Af Justitsraad H. Wulff	415, 461
Russiske Landbrugsforhold. Af Direktør K. Dorph-Petersen	431
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie	445
Bog anmeldelse. Af Fru mag. scient. S. Rostrup	447
Præsidenter, Bestyrelsesmedlemmer, Sekretærer og Kasserere i	
Det kgl. danske Landhusholdningsselskab	449
Mindre Meddelelser:	
Statskonsulent J. Jensen	483
Forøgelse af det opdyrkede Areal i Bretland	483
Den indenlandske Produktion af Margarine	483
Kornhøsten i Frankrig 1917	484
Til Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Medlemmer	485
Fjerkræavl og dens Udviklingsmuligheder. Af Konsulent	
W. A. Kock	487
Bestyrelsesmødet den 4. Oktober 1918 i Det kgl. danske Land-	
husholdningsselskab	499
Bog anmeldelse. Af Statskonsulent A. P. Hansen	518
Udkomne Bøger	520
Mindre Meddelelser:	
Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Det kgl. danske	
Landhusholdningsselskab	522
» Nordisk Jordbrugsforskning«	522
Skolehaver og Hjemmehaver i de Forenede Stater	522
Amerikansk Landvinding indadtil	523
Det dyrkede Areal og Kreaturstyrken i England og Wales	524
Storbritanniens Jordbrug efter Krigen	524
Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1917—18. Af Afdelingschef	
H. Hansen	525
Bog anmeldelse	557
Mindre Meddelelser:	
Sekretær Th. Mogensen	559
Avlscenterprædikater i Sverige. Af Statskonsulent P. A.	
Mørkeberg	559

REGISTRE.

a) *Emner.*

	Side
Aarsskrift 1918, Veterinær- og Landbohøjskolens —, ...	213
Amerikansk Landvinding indadtil	523
Amerikanske Mælkeresultater	400
Arealets Benyttelse i 1917	251
Arbejderforholdene	25
Avlscenterprædikater i Sverige.	559
»Bestemmelsen af Landbrugets Driftsudgifter«. Af C. S. Orwin	392
Bestyrelsesmedlemmer i Landhusholdningsselskabet	452
Bestyrelsesmøder i Landhusholdningsselskabet	41, 499, 522
Bog anmeldelser . . . . . 47, 97, 146, 264, 354, 447, 518.	557
Boligforhold, Landhusholdningsselskabets —, ...	42
Bretland: Forøgelse af det dyrkede Areal i —, ...	483
— : Jordbruget efter Krigen	524
»Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik«	357
»De almindeligste Skadedyr og Svampesygdomme hos Land- brugets Kulturplanter«. Af H. A. B. Vestergaard	447
De Forenede Staters økonomiske Forhold i 1917.	267
Den nye Fortegnelse over Bøger, passende for Sogne- og Land- brugsbiblioteker	151
Det almindelige Konsulentmøde i 1918.	323 360
Det landøkonomiske Driftsbureau	323, 500
Dyrkning af Kornsorter, ny Fremgangsmaade ved —, ...	100
Dyrs og Menneskers Ernæring under den foreliggende Situation	153, 266
England og Wales: det dyrkede Areal og Kreaturstyrken i —, ...	524
Etatsraad Holme's og Hustrus Legat	218, 509

VII

Side

Faareholdet i 1917	20, 342
Fjerkræavlen i 1917	20
Fjerkræavlen og dens Udviklingsmuligheder	487
Foderstofmarkedet i 1917	15
Fond til Landmænds Uddannelse	73
Forenede Stater: økonomiske Forhold i —, ...	267
— — : Landvinding i —, ...	523
— — : Skolehaver i —, ...	522
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	52, 53, 99, 101, 151, 153, 221, 269, 347
Fortegnelse over Bøger, passende for Sogne- og Landbrugs- biblioteker	151
Førøgelse af det dyrkede Areal i Bretland	483
Fosforiter, Udnyttelsen af — paa Bornholm	73
Frankrigs Kornhøst	484
Frømarkedet i 1917	16, 99
Fællesrepræsentation for Landbruget	506
Færøerne, Oprettelsen af en Landbrugsskole paa —, ...	502
Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet	65, 522
Gødningsforsyningen i 1917.	17
Hesteavlen i 1917	18, 405, 438
Husdyrbruget i 1917	19, 311, 325
Høsten i 1917	11, 257
»Illustreret Haandbog for Mejeribruget i Danmark«. Af G. Ell- brecht.	518
Indmeldelse i Landhusholdningsselskabet.	485
Internationalt Samarbejde	35
Jensen, J., Statskonsulent	483
Jubilæumsfesten den 29. Januar 1919	504
Kapitelstakster for 1917	216
Kasserere i Landhusholdningsselskabet.	459
Konsulentmøde, det almindelige — i 1918	323, 360
Kontrollen med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i 1917	79, 135
Kornhøsten i Frankrig	484
Kornmarkedet i 1917.	15
Kvægbruget i 1917.	19, 332

VIII

	Side
Landarbejdere, udenlandske — i 1917	25
Landbolove i 1917	29, 415, 461
»Landboskolen ved Lyngby«. Af J. J. Hansen	264
Landbruget i 1917	1
Landbrugets Fællesrepræsentation	506
Landbrugsforhold i Rusland	431
Landbrugsorganisationernes Udvikling i det 20. Aarhundrede	141
Landbrugsplanternes Ernæring under den foreliggende Situation	101
Landbrugsskole paa Færøerne	502
Landbrugsskolerne i 1917	28
Landbrugsstuderende paa Landbohøjskolen	220
Landejen domssalg	25, 52
Landhusholdningsselskabets Boligforholdg	42
— Historie	445, 505
— Jubilæumsfest	504
Landvinding i de Forenede Stater	523
Landøkonomisk Driftsbureau	91, 323, 500
»Landøkonomisk Jordbundslære«. Af Harald R. Christensen	146
— Litteratur i 1917	28
— Rejsebureau	85
Legat, Etatsraad Holmes og Hustrus —, ...	218, 509
Lektorat i Landbrugets Historie og Landbrugsøkonomi ved Uni- versitetet	360
Margarinetilvirkning	483
Maskinbrug, Konsulentvirksomheden i —, ...	479
Maskiner og Redskaber i 1917	23
Maskinkonsulent i Kraftmaskiner	322
»Mejeri-Drifts-Statistiken«	357
Menneskers og Dyrs Ernæring under den foreliggende Si- tuation	153, 266
»Min Livsførelse og Virksomhed«. Af Chr. Christensen.	557
Mogensen, T.	559
Mælkeresultater, amerikanske —, ...	400
Mælkeribrug i 1917	21, 181
»Nordisk Jordbrugsforskning«.	522
Ny Fremgangsmaade ved Dyrkning af Kornsorter	100
Nældetaver, Udnyttelsen af —, ...	219
Opfordring til Indmeldelse i Landhusholdningsselskabet	485
Personalhistorie	36, 65, 401, 449, 483, 559
Planteavl i 1917	249, 298

IX

	Side
Plantesygdomme i 1917	13
Prisopgaver	99
Produktionen af Margarine	483
— og Udførselen af Fedevarer i 1917	325
Præsidenter i Landhusholdningsselskabet	449
»Redskabslære«. Af Anton Christensen	354
Referater af udenlandsk Landbrugslitteratur i Tidsskr. for Land- økonomi 93, 322,	388
Regeringsforanstaltninger vedrørende Landbruget	2
»Regnskabsbøger«. Af M. Pedersen	47
»Regnskabsresultater fra norske Gaardbrug«. Af Haakon FIVE	388
Russiske Landbrugsforhold	431
Sekretærer i Landhusholdningsselskabet	459
Skadedyrs Optræden i 1917	14
Skolehaver og Hjemmehaver i de Forenede Stater	522
Smørproduktionen i Sverige	323
Spredte Træk vedrørende Landbrugsorganisationernes Udvikling i det 20. Aarhundrede	141
»Statistisk Aarbog 1917«.	97
Statsbevillingerne til dansk Landbrug 1835—1910	269, 347
Statskonsulent i Kraftmaskiner	322
Statskonsulenternes Indberetninger for 1917 361, 438, 479, 511,	546
Statskontrollerede Produktioner i 1917	266
Storbritanniens Jordbrug efter Krigen	524
Storch, V., Professor	401
Svineavl i 1917	20
Tidsskrift for Landøkonomi: Referater af udenlandsk Land- brugslitteratur i —, ... 93, 322,	388
Tidsskrift for Landøkonomi: ældre Aargange af —, ...	152
Til Landhusholdningsselskabets Medlemmer	485
Udkomne Bøger 50, 149, 213, 264, 354, 359, 388, 399,	520
Udnyttelsen af Nældetaver	219
— - Vandkraften i Gudenaen	43, 88
Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Vanding og Afvanding	89
Universitetet: Lektorat i Landbrugets Historie og Landbrugs- økonomi ved —, ...	360
Vands Afledning og Afbenyttelse	221
Vejrforholdene i 1917—18	525
Veterinær- og Landbohøjskolens Aarsskrift 1918	213

X

Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det kommende Foraar	53
Ældre Aargange af Tidsskrift for Landøkonomi	152
Økonomiske Forhold i de Forenede Stater	267

b) Forfattere.

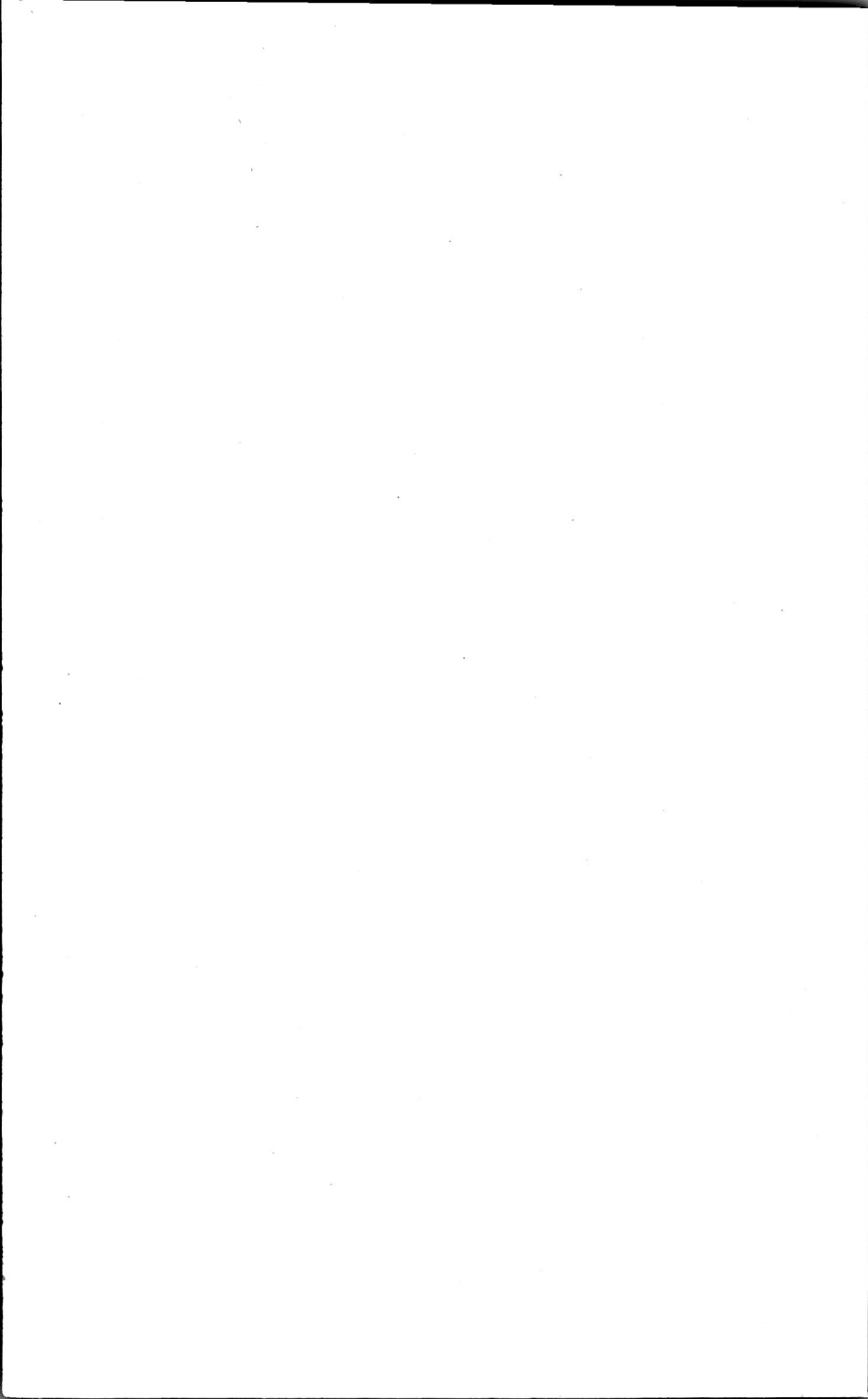
	Side
Appel, Axel, Statskonsulent	311, 325, 361
Bech, Carl, Kammerherre	266
Brask, Th. J., Statskonsulent	366
Bøggild, Bernhard, Professor	181
Christensen, Anton, Docent, Statskonsulent	479
Christensen, Harald R., Laboratoriebestyrer	101
Dorph-Petersen, K., Direktør	53, 431
Hansen, A. P., Statskonsulent	374, 401, 518
Hansen, Fr., Statskonsulent	513
Hansen, H., Afdelingschef	525
Hertel H., Sekretær	1
Hørlyck, Nic., Statskonsulent	378
Høyer, James, Inspektør	135
Jensen, J., Statskonsulent	405, 511
Knudsen, H. M., Kasserer	141
Kock, W. A., Konsulent	487
Larsen, J. C., Bestyrer	146
Larsen, O. H., Professor	47, 249, 298, 388, 392
Moegaard-Kjeldsen, C., Godsejer, Formand for Ernæringsraadet	153
Mørkeberg, P. A., Statskonsulent	546
Pedersen, Niels, Statskonsulent	382
Rostrup, Sofie, mag. scient	447
Schroll, G. F., Forpagter	354
Schwarz-Nielsen, J., Statskonsulent	438
Thomsen, Kr., Ingeniør	221
Tuxen, S. C. A., Forstander	269, 347
Wulff, H., Justitsraad	415, 461

c) Billeder.

	Side
Nedbørskort med Maalesteder	224
Afstrømningskurver fra Gudenaå	225
Vandstands- og Vandføringskurve for Gudenaåen 1916—17	227
Professor V. Storch	401
Almindelige Kolonihønehuse	492
Kolonihønehuse set indvendig fra	493
Kontrolreder	494

B

Landbruget i 1917.

Af H. Hertel.

Det er oftest saaledes, at man skal have et Aar paa Afstand for at kunne bedømme det og maale Rækkevidden af de Begivenheder, det bragte. Gælder dette i al Almindelighed, har det særlig Gyldighed for det nu afsluttede Aar, der har bragt vort Landbrug ind i Forhold, hvis Betydning og Følger umuligt endnu lader sig overse. Kun ét lader sig fastslaa, at 1917 i vort Landbrugs Historie vil blive et Aar med et Præg, som er forskelligt fra noget tidligere Aars. Det er selvfølgelig den herskende »Øksetid og Sværdtid — Stormtid og Ulvetid«, som har medført dette og i højere Grad end i de nærmest foregaaende Aar har grebet ind i Landbrugets Ve og Vel og forrykket nær sagt alle dets Forhold.

Dette gælder baade om dets Udførsel og dets Indførsel — den første besværliggjort, forbudt for mange Produkters Vedkommende, for en Tid helt standset til dets største Kunde, den sidste vanskeliggjort som aldrig for eller helt ophørt —, om dets Besætninger, som Foderknapheden har tvunget det til at formindske, om dets Salg og Indkøb paa Hjemmemarkedet, dets Dispositioner o. s. v. o. s. v. Samlet under ét: Forholdene ud- og indadtil — Tvangsudskrivninger, Rationering, Maksimalpriser, Udførselsforbud m. v. — har lammet Landmændenes fri Initiativ i en Grad, som man for 1914 vilde have forsvoret. Selvfølgelig har dette vakt stærk Misfornøjelse. Men det er forstaaeligt, at Staten har set sig nødsaget til

paa mange Omraader at ophæve det private Initiativ og gribe regulerende ind paa Erhvervslivets Omraader, thi uberegnelige, hurtigt skiftende Kræfter griber nu forstyrrende og ødelæggende ind i det økonomiske Livs Vilkaar. Det private Initiativ slaar ofte ikke mere til, det er for den enkelte umuligt at bygge paa egen Indsigt og Erfaring, thi han savner baade Indsigt om Produktion og Forbrug, Vilkaarene for Ud- og Indførsel, de Hensyn, der maa tages saa til den ene Side, saa til den anden, og Erfaring om, hvorledes den enkelte og det hele Samfund rettelig bør gaa frem i en saa usædvanlig, farefuld og vekslende Situation som den foreliggende. I alle Lande, krigsførende som neutrale, griber nu Statsmagten regulerende og styrende ind, og man tør sikkert gaa ud fra, at dette vil vedblive en rum Tid, efter at Verdenskrigen er endt. Dette er sikkert nødvendigt og til Gavn for Samfundene, om der end ofte — selvfølgelig, kunde man fristes til at sige — er grebet fejlt ind. Thi ogsaa Staten har staaet overfor en aldrig kendt, uhyre vanskelig og vigtig Situation. Men det tør vel haabes, at efterhaanden som Statsmagten vinder Erfaring, vil den lære at undgaa Fejlgrebene og de uheldige Foranstaltninger — ogsaa lære, at Landbrugets Bevægelsesfrihed netop for Samfundets Skyld bør bevares, hvor det ikke strider mod større Interesser.

Før de egentlige Landbrugsforhold i 1917 omtales, vil det, som i de 3 foregaaende Aar, være naturligt at gøre Rede for de af Regeringen trufne og af Krigssituationen fremkaldte ekstraordinære Foranstaltninger, der vedrører Landbruget. Denne Redegørelse maa dog nødvendigvis blive meget summarisk, thi en mere indgaaende Omtale vilde komme til at lægge uforholdsmæssig stort Beslag paa Tidsskriftets Plads *).

*) Jvfr. de senere givne Meddelelser om de i 1917 vedtagne Landbolove.

Der er udstedt en stor Mængde Bekendtgørelser angaaende Fastsættelsen af M a k s i m a l p r i s e r. Efter at to Bekendtgørelser af 31. Januar og 18. April havde fastsat Maksimalpriser for Kartoffler og for Læggekartofler af Høsten 1916, bestemte en Bekendtgørelse af 3. August en gros - Prisen for danske Kartoffler af Høst 1917 til 7, 8 og 9 Kr. pr. 100 kg for Levering til Kommunerne henholdsvis indtil 31. Oktbr. 1917, fra 1. Novbr. 1917 til 28. Febr. 1918 og fra 1. Marts til 30. April 1918. En Bekendtgørelse af 9. Novbr. bestemte, at Kommunalbestyrelserne i København, Frederiksberg og Købstæderne inden 15. Decbr. skulde fastsætte Maksimalpriser ved Salg til Forbrugerne, medens Kommunalbestyrelserne i Landets øvrige Kommuner bemyndigedes til at fastsætte Maksimalpriser med Amtets Approbation. — For Brændselseffekter fra danske Skove blev der fastsat Højestepriser ved 2 Bekendtgørelser af 17. Febr. og 12. Oktbr. og for Tørv ved en Bekendtgørelse af 26. Marts: Prisen blev for Tørv med et Maksimumsindhold af Vand og Aske tilsammen paa 35 pCt. sat til 26 Kr. pr. ton, afhentet i Mosen eller ved Fabrik, og til 32 Kr. frit leveret paa nærmeste Station. For hver pCt., Vand- og Askeindhold overstiger 35, fradrages der 55 Øre pr. t i Prisen. — En Bekendtgørelse af 29. Marts fastslog Maksimalpriser for Udskæring af hele Svinekroppe — 140 Øre pr. kg sl. V. i hele og halve Kroppe uden Hoved og 132 Øre med Hoved — samt for Svineprodukter. — For Vinter-Hvidkaal fastslog en Bekendtgørelse af 2. Maj Prisen til 14 Øre pr. kg ved Salg fra Producent til Forhandler og paa Torv. — Højesteprisen for Høstbindegarn blev den 13. Juni sat til 2¹/₂ Kr. pr. kg, leveret til Forbrugerne, og den 30. Juli forbødes det at unddrage Beholdningerne fra det øjeblikkelige Forbrug. — Bekendtgørelsen af 3. Aug. fastsatte Maksimalpriserne ved Statens Overtagelse af Høsten 1917 til 26 Kr. pr. 100 kg Rug og Hvede og 23 Kr. pr. 100 kg Byg, Havre og Blandsæd, medens 2 Bekendtgørelser af 15. og 24. Septbr. fastslog en Række Maksimalpriser for

Mel og for Byg- og Semoulegryn. — Den 8. Septbr. sattes Højesteprisen for Rug-, Byg- og Hvedeklid til 18 Kr. 50 Øre pr. 100 kg, den 5. Septbr. for Talg til 1 Kr. 10 Øre pr. kg og den 20. Novbr. for Spisefedt til 144 Øre og 150 Øre pr. kg henhv. ved Salg fra Fremstillere til Grossist og ved Salg til Detaillist. — En Bekendtgørelse af 26. Juli bestemte Maksimalprisen til 37 Kr. pr. 100 kg for amerikanske Hørfrokager, 38 Kr. for 53 pCt.'s Bomuldsfrokager, 37 Kr. for 50 pCt.'s og 36 Kr. for 43 pCt.'s. Den 1. og 11. Decbr. fastsattes en Række Maksimalpriser paa Oliekager og Foderblandinger: Hørfrokager $39\frac{1}{2}$ Kr., Bomuldsfrokager 43 pCt. og derunder, 50 pCt. og 53 pCt. henhv. $38\frac{1}{2}$ Kr., $39\frac{1}{2}$ Kr. og $40\frac{1}{2}$ Kr., Foderblandinger 46 pCt. og 50 pCt. henhv. $42\frac{1}{2}$ og $44\frac{1}{2}$ Kr., Jordnødkager 50 pCt. $42\frac{1}{2}$ Kr., Rapskager $38\frac{1}{2}$ Kr., Palme-kager $37\frac{1}{2}$ Kr., Sennepskager $34\frac{1}{2}$ Kr., Sesamkager $40\frac{1}{2}$ Kr., Kokoskager og Soyakager $38\frac{1}{2}$ Kr. og Soyaskraa $37\frac{1}{2}$ Kr. — alt pr. 100 kg. Til Maksimalprisen maa lægges de af de Handlende virkelig afholdte Udgifter ved Jernbane-, Skibs- og Vogntransport. For Knusning maa tillægges 50 Øre pr. 100 kg. En Bekendtgørelse, ligeledes af 1. Decbr., fastsatte for Opfejdning og Frarensning fra Møller en Maksimalpris af 10 Kr. pr. 100 kg. — Den 20. Oktbr. fastsattes følgende Maksimalpriser for Smør: a) ved Salg fra Mælkeri til Eksporthjør, Grossist eller anden Mellemandler 3 Kr. 64 Øre pr. kg, b) ved Salg fra Eksporthjør, Grossist eller Mellemandler til Detaillist 3 Kr. 70 Øre og c) ved Salg til Forbrugere 4 Kr. pr. kg. Til Udligning af Forskellen mellem Maksimalprisen af 3 Kr. 64 Øre pr. kg og det sidst noterede Afregningstal af 4 Kr. 48 Øre skulde der til de enkelte Mælkerier gennem Smøreksporthjør-Udvalgets Kontor udbetales et Beløb af 84 Øre pr. kg for hvert kg, det paagældende Mælkeri indsendte til Forhandling eller solgte i hver enkelt Uge, regnet fra Mandag til Søndag. Endelig forbødes det Mælkerier, Grossister eller andre Mellemandlere at sælge Smør til andre end deres sædvanlige Aftagere. Ved Be-

kendtgørelse af 12. Decbr. bestemtes, at fra og med Mandag den 31. Decbr. maa Køb og Salg af Smør til Forbrug paa Hjemmemarkedet kun finde Sted mod Afgivelse af Smørmærker, og samtidig fastsattes følgende Maksimalpriser: ved Salg fra Mælkeri til Eksportør, Grossist og anden Mellemandler 2 Kr. 89 Øre pr. kg, ved Salg til Detailsælger 2 Kr. 95 Øre og ved Salg til Forbruger 3 Kr. 20 Øre pr. kg. — Den 14. Decbr. udkom en Bekendtgørelse, der indeholder Regler for Befolkningens Forsyning med Flæsk og Fedt og fastsætter detaljerede Bestemmelser om Priserne for de forskellige Stykker af et Svin; Maksimalprisen for slagtede Svin u d e n Hoved og Fødder er fastsat til 140 Øre pr. kg sl. V. og m e d Hoved og Fødder til 132 Øre.

Af U d f ø r s e l s f o r b u d foreligger der en lang Række. Den 12. Jan. forbødes det at udføre al Slags Frøafrensning, Frøaffald og Ukrudtsfrø og 13. Juni al Slags Frø; den 13. Jan. kom der Forbud mod Udførsel af al Slags Naturgødning, den 30. Marts af alt Slags Blod, og den 12. Juni af Aarets Avl af Grøntsager, dyrkede paa Friland, herfra dog undtaget Bladselleri. I Juli Maaned bestemtes, at det paa Svineslagterierne producerede Fedt, der er tjenligt til Føde, skal forbeholdes det hjemlige Forbrug. Den 3. Septbr. forbødes Eksport af Nælder og Nældestænger, den 7. Oktbr. af Gedeskind og den 5. Novbr. af Lyng. Den 24. Novbr. udstedtes endvidere Udførselsforbud for levende Hornkvæg, Faar og Geder, endvidere for Kød og Slagteaffald af Heste, Kvæg, Faar, Geder og Svin, Konserves, Pølser og Kødvarer, Smør, Æg, Fløde, Mælk og Ost. Udførselen vil dog i det Omfang, Justitsministeriet meddeler Tilladelse dertil, kunne finde Sted gennem de af Landbrugsministeriet godkendte Eksportvirksomheder paa de for Udførselen nærmere foreskrevne Vilkaar. Hensigten med Forbudet er at give Regeringen Adgang til at virke regulerende paa Udførselen, saaledes at Landet i videst mulig Omfang kan drage Nytte af Udførselen.

Hvad F o d r i n g s f o r b u d e n e angaar, er der om Kartofflerne følgende at meddele: En Bekendtgørelse af 13. Jan. forbød at opfodre Kartoffler, der egner sig til Menneskeføde, undtagen saadanne, der er saa smaa, at de kan gaa gennem en Soldmaske af 1 Tomme ($2\frac{1}{2}$ cm) Tværmaal, eller der er syge eller beskadigede. Den 3. Aug. udstedtes en Bekendtgørelse, der tillod enhver Landbruger at opfodre 10 pCt. af sine Kartoffler af Avlen 1917 indtil 1. Oktbr., og den 29. Septbr. fastslog en ny Bekendtgørelse, at Bestemmelserne i Bekendtgørelsen af 13. Jan. fremdeles er gældende, men Kartoffeldyrkeren kan dog paa visse Betingelser opnaa Ret til Opfodring: naar han har godtgjort, at han har leveret eller kontraktmæssig forpligtet sig til at levere et Kvantum Kartoffler svarende til 30 Tdr. pr. Td. Ld., som han har dyrket med Kartoffler, dog ikke ud over $\frac{1}{3}$ af hans samlede Kartoffelavl, til Kommuner eller til private til Husholdningsbrug, kan han anvende Resten af sin Kartoffelavl, med Fradrag af det til Lægning i Foraaret 1918 fornødne Kvantum, til Opfodring i sin egen Bedrift. Den samme Ret til Opfodring giver en Bekendtgørelse af 5. Oktbr. for den Jordbruger, som til det kommunale Kornnævn afgiver skriftlig Erklæring om, at han vil henlægge det i Bekendtgørelsen af 29. Septbr. bestemte Kvantum Kartoffler og er villig til at levere disse til Opfyldelsen af de i Bekendtgørelsen nævnte Formaal. — Den 6. Aug. forbødes Fodring med Boghvede, den 20. Septbr. med Gryn og Grynmel af enhver Art og den 6. Oktbr. med Maltspirer.

Foruden Fodringsforbud er der udstedt ikke faa a n d r e F o r b u d. Der gaves i Foraaret en Række Bestemmelser angaaende Handelen med og Udstrøning af Chilisalpeter, svovlsur Ammoniak og andre kunstige Kvælstofgødninger. Den 3. og den 8. Marts forbødes saaledes al Udstrøning af disse, andre Bestemmelser regulerede Forhandlingen og Udstrøningen, indtil en Bekendtgørelse af 29. Marts frigav Handel med og Udstrøning af svovlsur Ammoniak, og en Bekendtgørelse af 18. April bestemte,

at Forhandlere af Chilisalpeter maatte udlevere deres Kunder indtil 85 pCt. af disses Forbrug i 1916, medens de selv hos Grossisterne kunde faa udleveret 70 pCt. af de for 1917 gjorte Bestillinger; viste det sig, at disse 70 pCt. ikke var tilstrækkelige til, at det kunde tilfredsstille deres Kunder, skulde de inden Maanedens Udgang indgive Begæring om mere til det den 9. Marts 1917 nedsatte Chilisalpeternævn. Forbrugere, der allerede havde hjemtaget Chilisalpeteren, fik Tilladelse til at anvende hele dette Kvantum efter eget Skøn, medens andre Forbrugere fik Ret til at faa indtil 85 pCt. af deres Forbrug i 1916 af Kvælstofgødning (1 kg svovlsur Ammoniak blev sat = 1 kg Chilisalpeter). Den 7. og 20. Decbr. fastsattes, at Udlivering af svovlsur Ammoniak og Superfosfat kun maa ske efter Anvisning fra Salpeternævnet. — Den 27. Jan. forbødes det at lade Skoveffekter fra danske Skove bortselge ved Auktion, den 7. Febr. at indkøbe eller oplagre Huder, Skind og Talg for udenlandsk Regning eller under saadanne Forhold, at Varerne unddrages det indenlandske Forbrug, og den 6. Marts at anvende Korn, Foderstoffer og Kartofler ved Fremstilling af Spiritus i andet Øjemed end til teknisk Brug og Gærtilvirkning. Endvidere forbød en Bekendtgørelse af 3. April Bryggerierne at anvende mere Brygningsmateriale, end hvad der svarer til 80 pCt. af, hvad der var anvendt i det foregaaende Aar; til skattefrit Øl maa dog anvendes det Kvantum, som de forbrugte i det sidste Aar. Fremdeles forbødes al Maltning af Byg af indenlandsk Avl, og alt umaltet Byg af indenlandsk Avl samt al til Eksport bestemt Malt beslaglægdes. Uden for Bestemmelserne falder Tilvirkningen af Malt til Produktionen af Maltpræparater (Styrkningsmidler). Den 3. Aug. forbødes Fyring med Halm under Dampkedler, den 6. at bortkaste eller tilintetgøre Bindegarn, som havde været benyttet til Indhøstning — denne Bekendtgørelse ophævedes den 8. Decbr. —, og den 18. at sælge og udlevere Foderkager og Foderblandinger fra Lagre. Bekendtgørelsen af 1. Septbr. forbød Fodring med

Hvede og Rug, derunder Smaasæd og Frarensning, samt med Hvede- og Rugklid af Høst 1917. Dispensation herfra kan gives af de kommunale Kornnævn, dog ikke ud over 3 pCt. af Avlen af hver Kornsort. Forretningsmæssig Fremstilling af og Handel med enhver Art af Foderblandinger forbødes den 2. Oktbr.; Forbudet gælder dog ikke, saafremt Foderblanding af den paagældende Sammensætning allerede var i Handelen før 1. Febr. 1917. Endelig forbød en Bekendtgørelse af 3. Novbr. Sukkerfabrikkerne at udlevere mere til Sukkerroedyrkerne end 25 pCt. af Fabrikernes Lager og fremtidige Produktion af Melasse i indeværende Kampagne, medens Resten stilles til Ernæringsraadets Disposition; der fastsattes nærmere Bestemmelse om, hvorledes der skal forholdes med disse 25 pCt.

Endelig er der vedtaget en Række Bestemmelser angaaende Handelen med Landbrugsprodukter, Rationering m. m. Saaledes bestemte en Bekendtgørelse af 7. Marts, at Staten overtog alle Beholdninger af udenlandsk Hvede, og en Bekendtgørelse af 8. Marts, at ethvert Salg af Hvede, dansk eller fremmed, paa 5000 kg og derover, skulde foregaa gennem Indenrigsministeriets Kornkontor; den, der laa inde med en Beholdning, mindre end 5000 kg, skulde om Salget henvende sig til Amtet. Den 17. Marts udkom en Bekendtgørelse, der fra 1. April indførte Brødkort for hver Person, medens Staten i Henhold til Bekendtgørelsen af 3. April overtog alle Beholdningerne af indenlandsk Hvede og Rug, tærsket eller utærsket, som var beliggende hos Landbrugerne; undtages fra Overtagelsen kunde paa derom fremsat Begæring fra vedkommende Landbruger et saa stort Kvantum, som vilde medgaa til vedkommende Husstands Forbrug i Resten af Høstaaret, beregnet efter 65 kg Brødkorn (Rug og Hvede tilsammen) pr. Person. Kornet overtoges til de ved Bekendtgørelserne af 17. og 21. August 1916 fastsatte Maksimalpriser. Den 3. Juli forbødes al Handel med danske Kornvarer af Høsten

1917 samt al Levering og Modtagelse af saadanne Varer i Henhold til tidligere Aftaler, og den 3. Oktbr. forbødes al Handel med Korn, ogsaa af tidligere Aars Høst. En Bekendtgørelse af 7. Decbr. paalægger enhver Jordbruger, som herom fra Ernæringsraadet modtager Meddelelse, at foretage Aftærskning af Ejendommens Kornavl inden for den af Ernæringsraadet fastsatte Frist og i det Omfang, som det er nødvendigt for at sikre, at Staten faar, hvad der tilkommer den efter de Ligningsregler, som er fastsatte i Kornloven af 3. August 1917. — Den 15. Decbr. udstedtes en Bekendtgørelse om Statens Overtagelse af Korn i kvægløse Landbrug, d. v. s. Landbrug, der drives med en Malkekvægsbesætning, der højst udgør en Femtedel af, hvad der normalt kan holdes paa en Ejendom af samme Størrelse og Beskaffenhed. — En Række Bekendtgørelser ordnede Landbrugets Forsyning med Foderkorn og Foderstoffer, saaledes bl. a. Bekendtgørelsen af 1. Febr., der forbød Landmændene at forsyne sig med Majs og Foderkager til mere end 14 Dages Forbrug, Bekendtgørelsen af 8. Febr., der paabød, at der ved Beregning af de 14 Dages Forbrug skulde tages Hensyn til den samlede Beholdning af Majs, Byg og Blandsæd, Bekendtgørelsen af 4. April angaaende den Mængde Foderkorn, Landmanden havde Ret til at forbeholde sig til eget Forbrug, medens han skulde aflevere Resten efter nærmere Regler til Foderbrug eller Saasæd o. s. v. En Bekendtgørelse af 20. Novbr. bestemte bl. a., at Bekendtgørelsen af 18. Aug. om Forbud mod Udlevering af Foderkager og Foderblandinger vedbliver indtil videre at have Gyldighed. Saa vidt Beholdningerne imidlertid strækker til, vil det blive enhver Jordbruger tilladt under Iagttagelse af nærmere fastsatte Regler at indkøbe eller faa udleveret en saa stor Mængde af Oliekager eller af Foderblandinger, der helt eller delvis er fremstillede heraf, at hans Beholdninger heraf i Forbindelse med hans Lager ved denne Bekendtgørelses Ikrafttræden ialt bliver 25 kg for hver til hans Besætning hørende Malkeko og synligt drægtig

Kvie. Dersom han allerede har en saadan Beholdning, er det ham forbudt at foretage yderligere Indkøb. — Fremdeles kan det nævnes, at en Bekendtgørelse af 1. Septbr. tillod Handel fra Jordbruger til Jordbruger med Rug og Hvede til Saasæd til Priser, der laa over de ved Kornloven af 3. Aug. fastsatte, at Bekendtgørelsen af 26. Oktbr. paabød, at enhver, som slagter Heste, Hornkvæg, Faar og Geder enten til indenlandsk Forbrug eller til Udførsel, skal sælge al den derved fremkomne raa Talg til de af Landbrugsministeriet autoriserede Talgsmelterier, og at Bekendtgørelsen af 5. Novbr. bestemte, at Udførsel af Ost kun kan ske ved de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder efter nærmere fastsatte Regler, saaledes at Hjemmemarkedets Tarv behørigt iagttages. Den 22. Novbr. forbødes det at afhænde til Slagtning Svin til andre end de eksportberettigede Slagterier. En Tillægs-Bekendtgørelse af 1. Decbr. tillod dog indtil 18. Decbr. inkl. at hjemmeslagte Svin, der var solgte til en privat Køber til Forbrug i egen Husholdning. — Den 4. Decbr. blev al Handel med og al Levering af enhver Art af Frø forbudt indtil videre, men d. 21. s. M. tillodes atter Handelen undtagen med Frø af Runkelroer og Gulerødder.

En Bekendtgørelse af 7. Maj fastsatte Bestemmelser om »Fremskaffelse af indenlandske Brændselsmaterialer«. Hovedbestemmelserne er, 1) at Ejere og Brugere af Skove eller Plantager skal foretage en Brændehugst i saadant Omfang, at den fra 1. Oktbr. 1916 til 1. Septbr. 1917 bliver dobbelt saa stor som den gennemsnitlige Brændehugst i de 3 Aar 1912/13—1914/15, og 2) at enhver Ejer og Bruger af Mose og Tørveskær er pligtig at udnytte Mosen dels i det Omfang, som er nødvendigt til eget Forbrug, og dels til andres Forsyning, naar Mosen er af saadan Størrelse, at den kan yde mere, end Ejerens normale Forbrug af Tørv udgør i et Tidsrum af 20 Aar. — I Bekendtgørelse af 20. Nov. bemyndiges Amtsnævnene til med Indenrigsministeriets Samtykke midlertidig at

overtage Brugsretten til Tørskeværker og Lokomobiler, dersom der herom maatte foreligge Indstilling fra et kommunalt Nævn. Hvis Vederlaget for den overtagne Brugsret ikke kan bestemmes ved mindelig Overenskomst, fastsættes det af dertil nedsatte Kommissioner.

I Slutningen af Januar meddelte Tyskland de neutrale Stater, at det blokerede England, Frankrig og Italien, og Ministeriet udstedte straks, den 1. Febr., en Bekendtgørelse vedrørende Forbud mod uberettigede Prisstigninger: det blev forbudt at beregne en Forhøjelse af den hidtil gældende Pris, der ikke bevislig er begrundet i forøget Udgift for Sælgeren. Da det var i høj Grad uvist, hvorledes Udførselsforholdene vilde stille sig, blev Eksportnoteringen suspenderet, og der blev foreløbig ikke ansat noget Afregningstal for Smør eller nogen Ægnotering, Skibsfarten blev standset i vid Udstrækning, Landbrugets Repræsentanter besluttede at holde igen paa Produktionen, for at Markedet ikke skulde blive overfyldt, og man kunde se Situationen an, der blev nedsat et raadgivende Eksportudvalg for Smørrets, Æggenes og Flæsks Vedkommende, og den 23. Febr. blev der paa Foranledning af Grosserer-Societetets Komité og Industriraaet med Regeringens Billigelse oprettet et »Erhvervenes Fællesudvalg« for Handelen, Landbruget, Industrien og Skibsfarten. Udvalgets Opgave er »at søge de begrænsede Tilførselsmuligheder udnyttede paa den Maade, som bedst stemmer med Samfundets Tarv, saavel for at opretholde Erhvervene i størst mulig Grad som for at forsyne Befolkningen med de vigtigste Fornødenheder«.

Gaar man efter denne meget summariske Oversigt over til en Omtale af de landøkonomiske Forhold i 1917, er der om Aarets vigtigste Begivenhed, H ø s t e n, desværre ikke meget godt at sige. Da Tilførslerne udefra standsede, og vi med Hensyn til Menneskers og Dyrs Ernæring blev henviste til den hjemlige Produktion, kan

det vist uden Overdrivelse siges, at Høstudbyttet aldrig i noget af de sidste 100 Aar har haft den Betydning for Landets Husholdning som i Aaret 1917. »Uden Brødet ej os frelste, var det end Alverdens Guld«. Det hedder fra gammel Tid af, at Krig og Uaar følges ad. Krigens direkte Ødelæggelser blev vi vel skaanede for, og et Uaar blev det vel ikke, men den lange, fortørrende Solbrand i nogle Foraars- og Sommermaaneder bragte os for Kornets og Høets Vedkommende et Høstudbytte, der var langt under det normale. Og som det gik os, gik det en Mængde andre Lande, hvis Ernæringsforhold stiller sig endnu vanskeligere end vore.

I Henhold til Det statistiske Departements Opgørelse var Havren den Sædart, der for Landet som Helhed gav det forholdsvis bedste Udbytte; der er af denne Sædart høstet gennemsnitlig 13.8 Hektokilogram pr. Hektar, hvilket er omtrent en Fjerdedel under det Udbytte, der anses for det normale. Paa Øerne er Havrens Udbytte beregnet til 16.0, i Jylland til 12.8 hkg pr. ha. — Næst efter Havren har Hveden givet det forholdsvis bedste Udbytte pr. Arealenhed: for hele Landet 22.0 hkg pr. ha (paa Øerne 23.0, i Jylland 17.9), medens det normale Udbytte er 29.9 hkg pr. ha. — Rugens Udbytte pr. Arealenhed var forholdsvis lidt ringere end Hvedens: 12.8 hkg pr. ha (Øerne 18.0, Jylland 10.8) mod normalt 17.9. — Af Byg høstedes gennemsnitlig 16.2 hkg pr. ha (Øerne 16.9, Jylland 14.9), medens det normale Udbytte for hele Landet under ét er beregnet til 22.7. — Blandsæden var Kornhøstens svageste Punkt. Udbyttet er for hele Landet beregnet til 14.2 hkg pr. ha mod normalt 20.4. For Øerne og Jylland var Udbyttet henholdsvis 15.7 og 13.2 hkg pr. ha.

Det fremgaar altsaa heraf, at for alle Sædarternes Vedkommende har Udbyttet pr. Arealenhed i 1917 været usædvanlig ringe: 14.7 hkg under ét mod 20.5 i Gennemsnit for Femaaret 1909—13. Dertil kommer, at det Areal, hvorpaa der i Fjor er høstet modent Korn, var mindre

end normalt: 1,062,000 ha mod 1,119,000 ha i Forfjor og 1,150,000 ha i 1912.

Disse 2 Forhold — et usædvanlig lille Høstareal og et gennemgaaende ringe Udbytte pr. ha — har tilsammen medført, at det indhøstede Kærneudbytte i 1917 laa betydeligt under det normale. Det er anslaaet til henimod 16 Mill. hkg mod ca. 21 Mill. i 1916, der jo ogsaa var et daarligt Aar, og ca. 23 Mill. hkg i Gennemsnit af Femaaret 1909—13.

Mængden af Hø og Halm var ualmindelig lille. Angivet i Millioner Tons var det af Hø 1.16 og af Halm 1.63 mod henhv. 1.80 og 3.52 i et normalt Aar. Af Halm er der altsaa næppe høstet det halve og af Hø knap to Trediedele af det normale.

Udbyttet af Kartofler og Rodfrugter er et af Aarets Lyspunkter. Høsten af Foder- og Sukkerroer samt af Kartofler har været god og større end normalt: af Foderroer er der avlet 5 pCt., af Sukkerroer 12 og af Kartofler 3 pCt. mere end i Gennemsnit af Femaaret 1909—13.

I Henhold til en Meddelelse til Tidsskriftet fra Professor, Dr. phil. *Kolpin Ravn* har der i Vinteren 1916—17 været en Del Frostskade paa Hvede af kælnerne Sorter, paa Græsmarksplanter og paa Kartofler i Opbevaringsrummene. Sneskimmel har mange Steder gjort en Del Skade paa Rug, Fodergræsser og Lucerne, og Kløverens Bægersvamp paa Græsmerkens Bælgplanter. Kartoffelbeholdningerne har lidt meget af Knoldforraadnelse og Kartoffelskimmel, hvilke Angreb dels har været begunstigede ved det regnfulde Vejr i Efteraaret 1916, dels ved Frostskade under Optagningen eller senere i Vinterens Løb.

Foraarskulden har hemmet Vaarsædens og Rodfrugternes, særlig Runkelroernes, Vækst og begunstiget Angreb af Rodbrand paa de nævnte Afgrøder. Rodbrand og forskellige Typer af Fodsyge, hvilke sidste har været usædvanlig hyppige i 1917, har bevirket, at Kornarterne

har lidt særlig meget af Tørke, hvor Næringsmangel, Kalktrang o. lign. har begunstiget disse Sygdommes Optræden. Rustangreb paa Kornarterne har været mærkværdig sparsomme i 1917, hvorimod Meldug og Stribesyge har forvoldt en Del Skade i mange Bygmarker. I Kaalroe- og Turnipsmarkerne har Kaalbroksvampen i mange Egne været særlig skadelig. Forskellige Former af Bakteriøse har været hyppige, ofte i Forbindelse med Kaalfluelarvens Angreb. Kartoffelskimmelen viste sig i Slutningen af August og anrettede ofte betydelig Skade, baade paa Top og Knolde. I mange Marker var Knoldene befængte med Skurv. Bladrullesygen har reduceret Udbyttet, især af Magnum bonum, i adskillige Egne.

Hvad de forskellige S k a d e d y r s Optræden angaar, har Fru mag. scient. S. *Rostrup* meddelt Tidsskriftet, at i Kornsorterne har Skadedyrene ikke optraadt særlig ondartet; kun i den senest saaede Havre har Fritfluelarven flere Steder gjort stor Skade. Larven af Kornets Blomsterflue gjorde enkelte Steder paa Sjælland en Del Skade i Rugmarkerne. Bygfluelarvernes Angreb har været hyppigere end sædvanlig paa Grund af den sene Saaning og Tørken; ogsaa Blærefodder har været talrigt paa Færde. Derimod synes Havreaalen at have været mindre ondartet end ellers, medens Smælderlarver mange Steder var ret slemme i Vaarsæden, særlig i Byg. — Bladrandbillerne var i Foraarsmaanederne, Jordlopper og Glimmerbøsserne i den varme, tørre Tid usædvanlig talrige. Særlig de sidst saaede Roer blev tit ødelagte af Jordlopperne og Frøroerne af Glimmerbøsserne. Kartoffeltægen optraadte, særlig i Juni, i uhyre Mængder i Kartoffler i Haver, og hvor de ellers stod godt i Læ, og ødelagde mange Steder Toppen, saa Planterne saa fuldstændig visne ud.

I det hele var Roerne, især Kaalroerne, stærkt angrebne i 1917: Allerede i Juli begyndte Knoporme at arbejde i Rodfrugtmarkerne, i Begyndelsen særlig i Runkelroerne, der paa Grund af den forfærdelige Tørke ikke havde tilstrækkelig Vækstkraft og led overordentlig her-

ved. I hele Vækstperioden fortsattes Angrebet, og rundt omkring i Runkelroe-, Turnips- og Kaalroemarkerne saas i Efteraarsmaanederne store bare Pletter. I Slutningen af Juli mødte Kaallusen frem i talløse Mængder og bredte sig i den følgende Maaned i usædvanlig Grad paa Kaal og Kaalroer. I Maanedens Slutning — nogle Steder dog først ind i September — døde Lusene heldigvis ret brat dels af Regn og Kulde, dels af et Svampeangreb. Men Planterne var blevne saa medtagne, at det i høj Grad gik ud over Udbyttet, idet de ikke formaaede i tilstrækkelig Grad at udnytte de gode Vækstbetingelser. I August Maaned arriverede Kaalormene, altsaa lidt senere end Kaallusene, i stor Mængde og hærgede de samme Afrøder, men i Slutningen af Maaneden gjorde et Svampeangreb ogsaa Ende paa deres Ødelæggelser. Paa nogle Egne, navnlig i Jylland, gjorde Kaalmøllarven ligeledes en Del Skade; det samme var Tilfældet med Kaalfluelarven, hvis Ødelæggelser dog nok ikke var saa store som i de nærmest foregaaende Aar.

Hvad Kornmarkedet angaar, er der intet at meddele. Al Handel med Kornvarer af Høsten 1917 er jo forbudt, og det aabne Marked frembyder saaledes intet frit Salg. Af Høsten 1916 findes ingen Forraad, og der foretages derfor heller ikke nogen Notering.

Med Hensyn til Foderstoffmarkedet er at bemærke, at Handelen med Oliekager i 1917 har været meget besværlig, og de Vanskeligheder, der til Stadighed har optaarnet sig, har gjort, at det har været umuligt at tilføre Landet blot tilnærmelsesvis de Mængder, vi er vant at faa hertil. I Begyndelsen af Aaret var der utvivlsomt afsluttet betydelige Kontrakter om Bomuldsfrø- og Hørfrokager fra Amerika, men den udvidede Blokade den 1. Februar lagde mange Hindringer i Vejen, og meget af det indkøbte kunde ikke skaffes frem. Mange Befragtningskontrakter har man maattet annullere, og det har været yderst vanskeligt og kostbart at skaffe anden Tonnage.

I Aarets første Halvdel kom der dog nogenlunde regelmæssigt Ladninger ind, navnlig med Bomuldsfrøkager og Majs, men efter at Amerika er traadt ind i de krigsførendes Rækker, er Handelen helt gaaet i Staa, idet al Udførsel af Foderstoffer til de neutrale Lande er forbudt. Under disse Forhold har Importørerne maattet tilbage-sælge i Amerika, hvad de ikke har kunnet aftage, og dette er vistnok ofte sket med ret betydelige Tab. For de Varer, der er komne til Landet, har der til enhver Tid været stærkt Begær, men Handelen hemmedes meget, da Regeringen i Slutningen af Juli fastsatte Maksimalpriser paa Bomuldsfrø- og Høfrøkager; og da den i Midten af August forbød al Handel med og Udlevering af Oliekager og Foderblandinger, gik selvfølgelig alt i Staa.

Angaaende Frømarkedet meddeler Dansk Frøhandlerforening, at den langt overskyggende Begivenhed inden for Frøbranchen i den forløbne Sæson 1916—1917 var den russiske Regerings Beslaglæggelse af et stort Kvantum Rødkløverfrø, der laa paa Lager i Petrograd, og med hvis Afsendelse man just havde begyndt, da de urolige Forhold kom til den Krise, der bevirkede, at de givne Licenser blev annullerede og Størsteparten af Frøet beslaglagt. Hovedparten af Frøet var som sagt Rødkløverfrø, der var indkøbt og betalt og oplagt paa Pakhus i Petrograd for dansk Regning for lang Tid siden, og da det som bekendt havde været meget smaat med Tilførslerne i lang Tid forud, vil det forstaas, at den russiske Regerings Optræden foraarsagede saavel Frøhandlerstanden som Landbrugerne de største Ubehageligheder. Da en Del af det Frø, der var bestemt til Udsæd i Foraaret 1916, kom for sent, og da det lykkedes at faa enkelte Partier tilført i Aarets Løb, blev det ved en streng Rationering fra de Handlendes Side vistnok muligt at faa Forbruget nogenlunde dækket.

Med Hensyn til Tilførselen af Rajgræs var Situationen ogsaa meget vanskelig. I Tillid til at faa de i England købte Partier var der jo tidligere paa Sæsonen, og inden

Udførselsforbudet blev udstedt, udført en Del af vort gode danske Frø; det saa en Tid lang ud, som om vi vilde faa stor Mangel af denne vigtige Frøsort, men i sidste Øjeblik kom der ret store Poster, og man mener, at Forbruget saa nogenlunde blev dækket.

Naar undtages Hvidkløver og Sneglebælg har der været stor Mangel paa de øvrige Kløverfrøsorter, hvor man i første Række maa nævne Alsike, Lucerne og Kællingetand. Det er desværre saaledes, at samtidig med, at der i Landbrugskredse er agiteret en Del for større Udlæg af Lucerne, er Tilførselsvanskelighederne for denne Artikel stegne. Frankrig, der jo i Begyndelsen af Krigen var nogenlunde villig til at give Licenser, har i den senere Tid nægtet enhver Udførselstilladelse til Danmark, og selv om man har haft Mulighed for at købe noget Frø i Italien, har Afskibningsforholdene jo i lang Tid umuliggjort enhver Tilførsel. Paa Grund af de stigende Vanskeligheder med Hensyn til at faa Frø fra de europæiske Produktionslande har man atter i forøget Omfang maattet henvende sig til Amerika, og det lykkedes ogsaa indtil midt i Sommeren 1917 at faa en Del Rødkløver, Alsike og Timothe hertil; men hvorledes det vil gaa med de i Amerika indkøbte, men tilbageholdte Partier, er det umuligt at udtale sig om, og Udsigterne til, at Danmark i Aar vil kunne faa den allernødvendigste Udsædsmængde af Kløverfrø, er meget smaa.

Hvad Landbrugets Gødningsforsyning angaar, har alle Superfosfatleveringer, ligesom i 1916, udelukkende fundet Sted i 14—15 og 16 pCt. I Foraaret blev omtrent to Trediedele af Forbruget dækket, medens i Efteraaret omtrent hele Forbruget blev tilfredsstillet. Thomas Fosfatmel udeblev ganske. — Af Kvælstofgødningerne blev største Delen af Forbruget dækket i Form af Chilisalpeter, medens der af svovlsur Ammoniak kun er solgt, hvad der er produceret her i Landet, da al Tilførsel udefra er standset. Af Norgesalpeter kom der en mindre Post, der ligesom Chilisalpeteren fordeltes gennem

Salpeter-nævnet. — Leveringerne af Kaligødning fra Tyskland gik nogenlunde godt ind, saa man kan regne med, at Foraars- og Høstforbruget blev dækket, men fra September-Oktober standsede Tilførslerne næsten helt, saa det kan muligvis blive vanskeligt at forsyne Enge og Moser med den nødvendige Kali. I Foraaret skete Leveringen udelukkende som 37 pCt.'s Kaligødning, medens der i Efteraaret er leveret dels denne, dels 20 pCt.'s Kalisalt. — Tilførselen af Kainit har, ligesom i 1915 og 16, været helt standset i Fjor, og under Krigen vil der næppe komme noget frem heraf.

Hesteavlens har i Fjor ikke været den gode Indtægtskilde som i de foregaaende Krigsaar, da Priserne for almindelige og daarlige Heste var meget høje. Man gik gladelig ud fra, at Priserne vilde holde sig, og man lagde meget, ofte daarligt, til. Men Priserne faldt stærkt, og den daarlige Høst har medført, at vi i Efteraaret stod med for stor en Hestebestand. De gamle, udslidte, for-sultne Heste vil efterhaanden sikkert blive slaede ned i stort Tal, da de er usælgelige. Nu fylder de kun op og æder for de andre. Det er da fra den rette Ende, at Oprydningen vil finde Sted. — Hvad Handelen med Avlsdyrene angaar, har Omsætningen i 1917 for Hingstenes Vedkommende omtrent været som ellers, men Priserne er nærmest stegne. I Handelen med Hopper synes der derimod at have været Stilstand.

Hippologerne har jo Ord for at være et krigersk Folkefærd, og f. Eks. paa det sjællandske Delegeretmøde har Talsmændene for den svære og den lettere Avl i mange Aar forlystet de Delegerede ved en, undertiden noget grovkornet Polemik. Nu synes det, at de sjællandske Hestemænd fremtidig vil arbejde i broderlig Samdrægtighed, thi der var paa det nys afholdte Delegeretmøde stærk Stemning for at slaa de 3 hidtil bestaaende Udvalg: for de svære og de lette Heste og for Stambogføringen, sammen i ét Udvalg. Spørgsmaalet vil blive afgjort i indeværende Aar.

Kvægbrugets Ballance for 1917 vil ikke blive nær saa gunstig som Aaret før. Prisen paa Kvæg har gennemgaaende været lavere — den højeste Pris, der naaedes paa Københavns Kvægtorv for 50 kg sl. V. for Kvier og Stude, var 132—142 Kr. mod 135—145 Kr. i 1916 —, Ernæringsforholdene var vanskelige og Produktionen nedadgaaende, fordi Kvægets mælke- og kødgi-vende Evne paa langt nær kunde udnyttes ved den Ernæring, som kunde blive det til Del, særlig i Aarets sidste Halvdel. Handelen med Avlsvæg var, om end livlig, næppe saa livlig som i 1916, men Priserne var dog stigende for de bedste Dyr, baade af jysk, rød og Korthorns-race. De bedste Avlsdyr sælges nu ofte som Kalve. Der er — efter Opgivelse af Statskonsulent *Appel* — bl. a. solgt 8 jyske Tyrekalve gennemsnitlig for 2006 Kr., den højeste Pris var 3500 Kr. kontant og 4500 Kr. paa Vilkaar eller ialt 8000 Kr. Efter de Handeler, Statskonsu-lenten har Rede paa, har Gennemsnitsprisen for Tyre af jysk Race været 1608 Kr. kontant + 1471 Kr. i Vilkaar.

Værd at bemærke er de 2 Auktioner over Korthorns-tyre fra Marsken, indførte af Sydvestjyllands Fællesledelse for Kvægavlsforeninger, der fandt Sted i Marts (27 Tyre) og Oktober (14 Tyre). De dyreste betaltes i Marts med op til 5000 Kr. og i Oktober med 6800 og 6000 Kr. 9 af de 14 Tyre, der solgtes paa selve Auktionen, kostede gennemsnitlig pr. Stk. 2680 Kr.

Paa Grund af de vanskelige Trafikforhold blev saa-vel det sjællandske Ungskue i Hillerød som det jyske Ungskue i Hjørring og det fynske i Odense opgivet; i Maj aflyste Landbrugsministeriet Statsskuerne og henstillede til Landboforeningerne at opgive deres Dyrskuer; imid-lertid indgik Statsdyrskuekommissionen til Ministeriet med en Henstilling om at faa Skuerne afholdte, idet den foreslog en Ordning, som fritog Banerne for særlige Foranstaltninger. Landbrugsministeriet svarede, at det ikke vilde modsætte sig denne Ordning, og den jyske og sjæl-landske Fællesforening henstillede til de lokale Landbo-

foreninger, hvis Dyrskuer ikke eller kun i ringe Grad lægger Beslag paa Jernbanerne, om ikke at aflyse Skuerne.

Mund- og Klovesygen optraadte med enkelte, spredte Tilfælde i Aarets første Maaneder, saa hørte Epidemien op, der i Voldsomhed langt overgik den sidste Epidemi i 1911 og 12. Dette fremgaar af følgende Tal:

Følgende Antal Besætninger var stillet under Kontrol:

	Øerne	Jylland	Hele Landet
i 1911	462	26	488
i 1912	729	57	786
i 1915	6.225	275	6.500
i 1916	464	122	586
Januar—Juni 1917	15	2	17

Hvad F a a r e a v l e n angaar, var Handelen med gode Vædderlam i Efteraaret livlig baade for Oxford-downs og Leicester til Priser fra 100 til 200 Kr., i enkelte Tilfælde mere, medens Gimmere betaltes fra 100 til 150 Kroner.

Hvad S v i n e a v l e n angaar, kan det sikkert siges, at den Indtægtskilde, der tilflyder Landbruget af Svineholdet, har været ringe i 1917. Vel har Priserne været gode, men Produktionsforholdene blev efter den 1. Februar vanskelige, og da Tilførselen af Foderstoffer standse, aftog Vedligeholdelsen af Avlsdyrbestanden, og da det viste sig, at Aarets Sædhøst blev ringe, indskrænkedes Bestanden fra Dag til Dag. I Maanederne August—September—Oktober blev der til Slagterierne leveret Masser af magre, undervægtige Svin, ja endog Pattegrise, fordi Landmændene indsaa, at der ikke var tilstrækkeligt Foder til at færdigfede Dyrene. Saa stærkt blev Avlsdyrbestanden formindsket, at det ikke alene blev nødvendigt at træffe ekstraordinære Foranstaltninger for at skaffe Foder til vore Avlscentre — i høj Grad vigtige at bevare af Hensyn til Fremtidens Svineavl —, men ogsaa for at vedligeholde en nogenlunde stor Avlsdyrbestand uden for Centrene.

F j e r k r æ b e s t a n d e n er i Aarets sidste Halvdel

bleven formindsket betydelig, særlig hos de jordløse Fjerkræholdere, og da man i Foraaret ikke turde lægge saa mange Kyllinger til som sædvanlig, har Nedgangen i Ægproduktionen været stor, særlig i Efteraarstiden. Medens Priserne paa Æg har været høje, har det ikke været Tilfældet for det slagtede Fjerkræs Vedkommende; dog begyndte omkring Mortensdag og op imod Jul Priserne at stige særlig for Ænder og Gæs. De sidste udbredes stadig paa Ændernes Bekostning. Hvor Korn har kunnet faas, har Høsehølden været meget rentabelt, og det synes, som om man bestræber sig for saa vidt gørligt at bevare Høsen, der da for en stor Del maa tage til Takke med alle tænkelige Affaldsstoffer. Der er sikkert indsamlet en Del Brændenælder, Rønnebær og Kastanier til Høsefoder, Muslinger er anvendt i stor Udstrækning, ligesaa Kartofler.

Arbejdet for Fjerkræavlens Fremme er fortsat i det en Gang planlagte Spor. Gennem »Fællesudvalget for Fjerkræavl« blev der i Foraaret uddelt over 22,000 billige Rugeæg af anerkendte Nytteracer til Fremavlere, Konkurrencen mellem hele Høsehølden, Konsulent-Kursus og Foredragsvirksomheden er fortsat som i de foregaaende Aar, og Avlscentrene er det stadig lykkedes at skaffe det nødvendige Foder.

Mælkebruget har i endnu højere Grad end i de foregaaende Aar været præget af Krigen. Da Tyskland erklærede Englands Kyster for blokerede fra den 1. Februar, kom vor Smørekspport ind i uanede Vanskeligheder, Sømandene nægtede at sejle, Krigsforsikringen blev omlagt, Varerne oplagredes i store Mængder, og først efter flere Ugers Forløb kunde Udførselen til England genoptages. Krigsforsikringspræmien, de uhyre Fragtkostninger, de voksende Udgifter til Brændsel, Mælkekørsel, til alt, hvad der bruges i et moderne Mælkeri, gjorde det, de høje Smørpriser tiltrods, umuligt en Overgang at producere Smør uden Tab. Dertil kom, at Foraarets Kulde, Sommerens Hede og Tørke bevirkede, at

Kvæget kom sent ud, og Sommergræsningen blev tarvelig, Mælkemængden dalede med 30—40 pCt., men dens Fedtindhold var god. Heldigvis blev Efteraarsgræsningen samt Roe- og Kartoffelhøsten tilfredsstillende. Trods alle Kalamiteter tør det vel nok siges, at der er arbejdet nogenlunde normalt i 1917, men Mælkeribrugets Rentabilitet har været mindre end i de foregaaende Aar.

Siden Blokaden traadte i Kraft, er vort Smørs Holdbarhed bleven sat paa en haard Prøve, og der gaar jo selv i heldigste Tilfælde flere Uger, før Smørret staar paa den engelske Forbrugers Bord. Vort Smør har bestaaet denne haarde Prøve godt. Selvfølgelig har man i det sidste Par Maaneder kunnet spore Mangelen paa Oliekager i Malkekvægets Foder i Smørrets sprøde og haarde Konsistens. — Allerede i April Maaned begyndte der til Sverige en Smørudførsel, der navnlig i Eftersommeren og Efteraaret tog et Opsving; ogsaa til Norge er der eksporteret.

Ostproduktionen har i Fjor som i Forfjor været et Lyspunkt. Flere og flere Mælkerier kaster sig over den — før Krigen havde vi omtrent 600, som lavede Ost, medens godt 900 nu gør det. Der produceredes i 1917 mange og gode Efterligninger af de finere udenlandske Ostesorter — Emmenthaler, Cammembert, Roquefort —, hvad der forhaabentlig vil vedblive efter Krigen, saa vi helt eller delvist kan gøre os uafhængige af den udenlandske Tilførsel. Priserne har været høje og stigende, saaledes kostede i Slutningen af November 1 kg Ost af Skummetmælk 90 Øre og 25-pCt.'s-Ostene ca. 140 Øre; de for Tilladelse til at udføre Ost udstedte Beviser skal være betalte med 100 Øre og derover pr. kg. — I en Meddelelse til Tidsskriftet gør Statskonsulent *Hörlyck* opmærksom paa, at Spørgsmaalet om Skummetmælkenes Pris beskæftiger Mælkerierne stærkt, da det endnu er ret almindeligt, at Leverandørerne faar den tilbage til den meningsløse Pris af 2 Øre pr. kg. Dette hemmer selvfølgelig i høj Grad Ostproduktionen, da ingen vil afle-

vere sin Mælk til den Pris, men foretrækker at bruge den til Foder.

Osteproduktionen har nu faaet en saadan Betydning for vort Mælkeribrug, at det formentlig vilde være ønskeligt, hvis der blev optaget officielle Forsøg med den.

Ikke faa Mælkerier kom i Efteraaret ind paa at lave »Krigssmør«, særlig til Leverandørernes Forsyning. Denne Produktion standsede, da det fra den 22. Oktober forbødes Mælkerierne at fremstille Surrogater med Iblanding af Smør. Forbudet er selvfølgelig dikteret af Frygt for, at Produktionen af Smørsurrogater paa Mælkerierne kunde komme til at skade vort Smørs Stilling i Fremtiden.

En Mængde Mælkerier bruger nu Tørv, Brænde, Ud-hugst af Fyrretræplantager og levende Hegn som Brændselsmateriale. Af Nybygninger og Ombygninger foretages selvfølgelig kun det nødvendigeste, og uundgaaelige Nyan-skaffelser maa ofte vente paa Grund af Mangel paa Materialier. Det dyre Brændsel har medført, at en Del Mælkerier har indført Regenerativapparater, men af Hensyn til Udgiften har man ikke alle Steder anskaffet Køleapparat for den skummede Mælk, og denne er hjemsendt ved en for dens Holdbarhed saare uheldig Temperatur. Dette har hist og her skabt Uro og Utilfredshed hos Andels-haverne.

Anskaffelse og Benyttelse af Maskiner og Redskaber har — efter hvad Statskonsulent *Anton Christensen* velvillig har meddelt Tidsskriftet — i langt højere Grad i 1917 end i de foregaaende Aar været præget af Mangel paa Materiale og af den stærkt indskrænkede Tilførsel af Kul, Brændselsolie og Maskiner fra oversøiske Lande. Det har dog været vore hjemlige Maskinfabrikanter og Importørerne muligt nogenlunde at forsyne Landbruget med de nødtørftige Jordbearbejdningsredskaber, Markmaskiner og mindre Arbejdsmaskiner. Det har af og til knebet med Leveringerne, fordi Materiallagerne var smaa, men nogen egentlig stærk og følelig Mangel

paa mindre Redskaber og Maskiner har der ikke været. Der har derimod været Knaphed paa Mejemaskiner og Reservedele til disse. Mangelen skyldes for en stor Del den Omstændighed, at enkelte Sendinger blev saa sent frigivne, at de ikke kunde komme Forbrugerne rettidig i Hænde.

Den i lang Tid truende Mangel paa Høstbindegarn blev ikke saa følelig som formodet, men naar Mangelen ikke gjorde sig saa stærkt gældende, skyldes det desværre i nogen Grad den lille Høst.

Motorplove, der i foregaaende Beretningsaar i høj Grad interesserede mange Landmænd, har i den senere Tid staaet stille paa Grund af manglende Brændselsolie. Af samme Grund er en Mængde stationære Motorer gaaet i Staa, hvilket har givet Anledning til, at Damplokomobilerne atter er komne i Kurs.

Tørvefabrikationen, der i Sommeren 1917 blev drevet i et Omfang som aldrig før, trak Damplokomobilerne ud i Moserne; da Sæsonen var forbi, kom Lokomobilerne omkring paa Gaardene eller til Elektricitetsværkerne for at levere den haardt tiltrængte Reservekraft.

Da Kullene udeblev, bliver der i moserige Egne fyret med Tørv, hvilket gaar meget godt, men desuden benyttes til Lokomobilfyring forskelligt løst Brændsel som Kvas, Avner, Frøhalm o. lign.

Paa forskellige andre Maader er Maskinanvendelsen præget af den herskende Brændselsmangel og af Bestræbelserne for at udnytte det hjemlige brændbare Materiale. Herom vidner ikke alene de mange Tørvetilvirkningsmaskiner, som er komne i Brug; der er desuden fabrikeret og benyttet et ret anseeligt Antal Pindeskæremaskiner, som tidligere kun blev anvendte ganske enkelte Steder. Forsøg med transportable Motorsave til Fældning og Skæring af Træer ved Skovningen har derimod endnu ikke svaret til Forventningerne.

Medens det har gaaet nogenlunde med at tilfredsstille Efterspørgselen efter mindre Tærskemaskiner og Selvrensere, har der været Mangel paa Damptærskværker.

De i forrige Aarsoversigt omtalte Korntørringsanlæg har gennemgaaende virket tilfredsstillende; der er kommet flere til i 1917, og de har bidraget meget til at bevare store Partier af den i 1916 høstede Rug for Brød.

Medens det i de foregaaende Aar og til 1. Maj i Fjor var i høj Grad besværligt, for ikke at sige umuligt, at faa den nødvendige *A r b e j d s k r a f t*, var Forholdet til 1. November 1917 det modsatte. Høsten var daarlig og tidligt udtærsket, Besætningerne var formindskede og Fødemidlerne dyre. Landbrugets Efterspørgsel efter Arbejdskraft var derfor meget mindre end tidligere, og mange Steder blev vistnok Lønningerne nedsatte ganske betydeligt. — Tilførselen af fremmed Arbejdskraft var kun ringe. I Januar Maaned rejste Hofjægermester *A. Tesdorpf* og Direktør *Holten Andersen* til Galizien for at virke for Tilgangen af galiziske Arbejdere. Medens vi i 1915 fik omtrent 3000 fremmede Landarbejdere og i 1916 omtrent 1500, kom der i Fjor kun mellem 450 og 500 hertil, saa godt som alle Kvinder. De fordeltes udelukkende — med Sukkerfabrikkerne som Mellemlid — paa de sukkerroedyrkende Egne. Antallet af »Polakker«, der forblev her i Vinteren 1916—17, anslaaes til ca. 8000.

L a n d e j e n d o m s s a l g e n e har ikke været saa talrige som i de nærmest foregaaende Aar. Grunden hertil maa antagelig søges i den Usikkerhed, som Undervandsbaadens udvidede Virksomhed fra Februar Maaned af og Nordamerikas skærpede Regler for Tilførselen af Foderstoffer m. m. fremkaldte. En Del Landejendomssalg fandt dog stadig Sted og vistnok til de samme høje Priser som i 1916. Det er formentlig de Køb, Forretningsfolk med ny erhvervede store Formuer har foretaget, og Salget af Ejendomme med let Afsætning til Byerne, som har holdt Priserne oppe. — En ministeriel Bekendtgørelse af 2. Oktober paabød, at enhver, som sælger, bortforpagter

eller lejer sin Ejendom, samt enhver, der afleverer en Forpagtning eller et Lejemaal, til Efterfølgeren skal efterlade den Mængde Korn, som er nødvendig til fuld Besaaing af Ejendommens Jorder i Efteraaret 1917 og Foraaret 1918 mindst i samme Omfang som i de foregaaende Aar. Endvidere fastslog en Bekendtgørelse af 19. Novbr., at der skal efterlades den Mængde Korn, som er nødvendig til Fodring af de til Ejendommens Drift nødvendige Arbejdsheste med 5 kg Korn daglig til næste Høst.

Paa Aarets Delegeretmøder var Dagsordenerne stærkt prægede af de, ved Verdenskrigen fremkaldte, abnorme Forhold, hvorunder Landbruget arbejder. Følgende Mænd indledede de nævnte Spørgsmaal: Forstander *Madsen-Mygdal*: Landbrugets Stilling i Krigens 4. Aar. Forstander *H. J. Rasmussen*: Husdyrenes Fodring i den kommende Vinter. Forpagter *Frederiksen*, Follerup: Kornloven af 26. Juni 1917. Konsulent *M. K. Kristensen*: Vore Kulturplanters Ernæring i den kommende Vinter. Landbrugslærer *Kjær-Nielsen*: Vort Husdyrhold og dets Fodring i den kommende Vinter. Forpagter, Landstingsmand *J. Theilmann*: Svineproduktionens Bevarelse og de dertil knyttede økonomiske Interesser. Laboratorieforsøger *P. Christensen*: Landbrugets fremtidige Forsyning med kvælstofholdige Gødningsemner, navnlig med Henblik paa Indvinding af Kvælstof fra Luften. Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*: Ernæringsspørgsmaal. Forpagter, Landstingsmand *Chr. Sonne*: Landbrugssituationen i Øjeblikket. — Af andre Emner kan anføres: Statskonsulent *Appel*: Statens Forhold til Husdyravl og Planteavl. Konsulent *A. P. Jacobsen*: Bør Landbrugets Planteavl organiseres? Forpagter *Sonne*: Landbrugets nationaløkonomiske Betydning. Forstander *H. J. Rasmussen*: Forskellige Principper paa Fodringsforsøgenes Omraade. Konsul *Staunland*, Skien: Færgeforbindelsen mellem Norge og Jylland, og Kaptajn *M. Pedersen*, Hadsten: Skattelovens § 7.

Paa samtlige Delegeretmøder godkendtes nogle Ændringer i de i 1916 vedtagne Vedtægter for De samvirkende danske Landboforeninger. Hovedændringen gaar ud paa, at det ikke skal være de 4 Fællesforeningers Formænd, der skiftevis fungerer som Sammenslutningens Formand, men der er indført et Formandsskab paa 2 Medlemmer, valgte ved Forholdstalsvalg af Bestyrelsen for 2 Aar ad Gangen og skiftevis fungerende som Formand.

Fra Foreningens Omraade er endvidere følgende en Omtale værd: Andelsudvalget er blevet udvidet til at omfatte Repræsentanter for 15 Andelsforetagender, og det vil fremtidig lade afholde aarlige Delegeretmøder. Kreatur-Eksportforeningerne har sluttet sig sammen i »De samvirkende danske Kreatur-Eksportforeninger«, paa Sjælland er der oprettet »De samvirkende sjællandske Frederiksborg-Hesteavlforeninger«, paa Fyn »Foreningen til den belgiske Hesteavls Fremme i Fyns Stift« og paa Møen en Mejeriforening. »De samvirkende sjællandske Gaardmandsforeninger«, der blev omtalt i Oversigten for 1916, har forandret sit Navn til »Dansk Landmandsforening«; den omfatter altsaa nu hele Danmark, og i enkelte Egne af Landet er der vistnok dannet Lokalfdelinger af denne Forening, hvis Formand er Proprietær *N. P. Hansen*, Akselholtgaard pr. Tølløse. Den voksende Interesse for Regnskabsføringen viser sig bl. a. deri, at der er oprettet 14 Regnskabsforeninger eller Regnskabsafdelinger under Landboforeninger, og Interessen for Frøavl har givet sig Udslag i, at der er dannet et Par Frøavlforeninger, som omfatter større Distrikter og varetager Avlernes Tarv, og at Tidsskriftet »Vor Frøavl« er begyndt at udkomme.

Tidernes Strængthed har nødvendiggjort Oprettelsen af 2 nye Udvalg: i Februar Maaned nedsattes »Det staaende Landbrugsudvalg« med 5 Repræsentanter for Landboforeningerne og 5 for Husmandsforeningerne, Prisreguleringskommissionens 3 Landborepræsentanter med Hofjægermester *Wenzel-Neergaard* som Formand, medens

»Ernæringsraadet« blev oprettet i August Maaned med Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen* som Formand og Professor *Møllgaard* som Sekretær. Det i Februar Maaned 1915 dannede Landbrugsudvalg, der er valgt af Landbrugsministeren, har skiftet Navn og Formand, det hedder nu »Det tekniske Landbrugsudvalg«, og Statskonsulent *K. Hansen* har afløst Professor *Westermann* som Formand. — Endelig kan det nævnes, at fra 1. Januar blev Statens Planteavludvalg forøget med 2 nye Medlemmer: Folketingsmand *Emil Rasmussen* som Repræsentant for Husmandsforeningerne og Professor *A. Bruun* som Havebrugsorganisationernes Repræsentant.

Det er glædeligt at høre, at de fleste af vore Landbrugsskoler, ja maaske alle, er fuldt besatte, de stærkest besøgte har endog maattet sige nej til en Del, som søgte Optagelse. Grunden til den stærke Tilstrømning til Skolerne maa først og fremmest søges i den stedfundne Formindskelse af Sikringsstyrken, dernæst i, at Landbruget har mindre Brug for Arbejdskraft i Vinter end under normale Forhold, endelig i Landmændenes stigende Trang til faglig Oplysning. Forstaaeligt nok er der ikke i de allersidste Aar oprettet nye Skoler, men Erfaringen fra Efteraaret 1917 kunde tyde paa, at Skolerne ikke i Længden kan modtage alle de unge Mænd, som gerne vil søge dem. Saa kan der blive Brug for nye Skoler, og kan disse blive dygtigt ledede, er der Grund til at glædes over, at der nu er en Mulighed for deres Fremkomst. — Den 1. November i Fjor kunde den ældste af vore nu bestaaende almindelige Landbrugsskoler, Lyngby Landboskole, fejre sit 50 Aars Jubilæum. Skolen blev, som bekendt, stiftet af Kaptajn *la Cour*. Dens fremragende Stifter og første Forstander — med en kort Afbrydelse ledede *la Cour* Skolen til sin Død 1898 —, dens dygtige Lærere og senere Forstandere har gjort Skolen landskendt, og dens Indsats i Oplysningens Tjeneste har været Landbruget til Gavn og den til Ære.

Aaret har bragt ikke saa lidt ny Landøkono-

misk Litteratur. Der er Veterinær- og Landbohøjskolens Aarsskrift 1917. Det er første Gang, Højskolen udsender sin Aarbog, der bringer Bud om det rige, videnskabelige Liv, som udfolder sig paa Skolen uden for Undervisningstimerne og væsentlig tjener som Støtte for praktiske Formaal. Tre historiske Skrifter er udkomne: »Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger 1792—1917«, Landbrugslærer *E. Konradi's* »Sydjysk Mejeriforening gennem 25 Aar« og Sekretær *Hertel's* »Andelsbevægelsen i Danmark«. Af Lærebøger til Brug ved Landbrugsundervisningen kan nævnes Laboratorieforsøger *Harald R. Christensen's* Lærebog i landøkonomisk Jordbundslære, Kaptajn *M. Pedersen's* Lærebog i Landbrugets Regnskabsføring for Begyndere, Professor, Dr. *N. Bjerrum's* Lærebog i uorganisk Kemi, samt Statskonsulent *K. Hansen's* og Landbrugslærer *J. Aagaard's* Gødningslære, der halvt er en ny Bog og halvt er udarbejdet paa Grundlag af *Chr. Christensen's* bekendte Gødningslære. Af Veterinærbøger foreligger der Dyrlæge *Aage Brieg's* store Værk om Husdyrenes Sygdomme i almenfattelig Fremstilling og Dyrlæge *J. Albrechtsen's*: Om Ufrugtbarhed hos Hoppen. Fodermester *L. Okholm* har udarbejdet et lille, af Landhusholdningsselskabet præmieret, Skrift om Kvægfedning, og Landinspektør *Aage Feilberg* har skrevet om Mosekultur. — Flere gode Bøger er udkomne i nye Oplag, og der foreligger den sædvanlige Rigdom af Stambøger, Udvalgsberetninger, Meddelelser fra Foreninger o. s. v. Alt i alt har da Aarets Boghøst været betydelig!

Af de under Landbrugsministeriet i 1917 vedtagne Love skal følgende nævnes:

Love om Bekæmpelse af Raager af 31. Marts 1917 bestemmer bl. a., at i Egne, hvor Raager ruger samlede i saa store Mængder, at de paa iøjnefaldende Maade optræder som Skadedyr, kan der af det offentlige træffes Foranstaltninger til Bekæmpelse af den paagældende Raagekoloni, naar Jordbrugere, hvis Jorder er be-

liggende i en Afstand af indtil 10 km fra Kolonien, klager over, at Raagerne i betydeligt Omfang forvolder Skade paa deres Ejendomme (Afgroeder). — Lov om Oprettelse af Husmandsbrug af 22. Juni 1917 bestemmer, at Minimums-Størrelsen af de Jordlodder, som erhverves i Henhold til Loven, maa ikke være under »2 ha middelgod Jord« (i Loven af 1914 var Grænsen sat til 1 ha), at Maksimums-Grænsen for Laaneværdien for de Ejendomme, der antages som Husmandsbrug, maa kun, hvor Egnens Jordpriser er særlig høje, overstige 10,000 Kr. og i intet Tilfælde 12,000 Kr. (Loven af 1914 havde »8000 Kr.« og »10,000 Kr.«), at det »Tillægslaan«, som kan faas, ikke maa overstige det Beløb, der svarer til »Forskellen mellem 9000 Kr. og tidligere modtagne Laan« (Loven af 1914 havde 7200 Kr. i Stedet for 9000 Kr.), og (som helt ny Bestemmelse) at »Opdyrkere af Hede og raa Jord« skal høre til de forlods adkomstberettigede til at faa Tillægslaan. — Lov om superficiære Fæste- og Lejeforhold af 2. Juni 1917 bestemmer bl. a. følgende *): I Tilfælde, hvor der foreligger superficiært Fæsteforhold eller Lejeforhold, hvad enten Forholdet er indgaaet som Livsfæste eller paa fast Aaremaal (dog mindst 25 Aar), kan Brugeren kræve den af Brugsforholdet omfattede Jord ansat til dens Værdi i Handel og Vandel med den Virkning, at naar Vurderingen er sluttet, kan Brugeren eller hans Arvinger forlange Brugsforholdet fortsat paa fast Aaremaal i højst 25 Aar mod at udrede en aarlig Afgift til Ejeren af 4 pCt. af det Beløb, hvortil Jorden er vurderet; imidlertid har Ejeren dog i saa Fald Ret til at forlange, at Brugeren eller Arvingerne i Stedet for at fortsætte Brugsforholdet skal købe Jorden for Vurderingssummen. Købesummen skal i saa Fald betales kontant og

*) Superficiært Fæste vil sige, at Fæsteren ejer Bygningerne, som han, hvis Ejeren forlanger det, er pligtig at nedrive, naar Fæstetiden er udløben. Der skal findes i alt 1170 superficiære Fæstesteder her i Landet, hvoraf ca. 250 paa Bornholm.

alle Omkostningerne ved Overdragelsen bæres af Køber-
ren. (I to Tilfælde gælder der imidlertid særlige Regler).
— Lov om Driften af Statsejendommene
Hovedgaardene Faurholm og Trolles-
minde af 27. Marts 1917 bestemmer, at Gaar-
dene, der har været bortforpagtede, indtil videre drives
for Statens Regning fra 1. April 1917 at regne. Til Dæk-
ning af Udgifterne ved Overtagelsen af Ejendommenes
Drift stilles der et Beløb af indtil 150,000 Kr. til Land-
brugsministerens Raadighed. — Lov af 2. Juni
1917 om Tillæg til Lov om Vands Afled-
ning og Afbenyttelse af 28. Maj 1880 har
til Hovedbestemmelse, at hvor Forholdene er saadanne,
at det skønnes formaalstjenligt at anvende Pumpning for
at opnaa den nødvendige Sænkning af Vandstanden, kan
det paalægges enhver, hvis Ejendom vil nyde Gavn af et
saadant Pumpeanlæg, at yde Bidrag til de hermed for-
bundne Udgifter. Denne Bestemmelse skal ogsaa kunne
bringes til Anvendelse ved Vandingsanlæg.

Af andre Love af landøkonomisk Interesse, der hen-
hører under de andre Ministerier, kan nævnes følgende:
Lov om Kongeriget Danmarks Hypotek-
bank af 9. Marts 1917, der afløser Loven af 6.
April 1906, hvorved Hypotekbanken oprettedes. Den sid-
ste Lov angav Bankens Formaal saaledes: »gennem Op-
tagelse af Laan i U d l a n d e t at skaffe det danske Penge-
marked de Fordele, der maatte kunne opnaas ved en saa-
dan mere direkte Forbindelse med de udenlandske Penge-
markeder«. Ifølge den nye Lov maa Banken fremtidig
ogsaa optage Laan i Indlandet, ligesom den nu kan op-
købe Obligationer, for hvilke Staten yder fuld Garanti;
endelig kan Bankens Grundfond udvides fra 20 til 30
Mill. Kr. — Lov om Fremskaffelse af in-
denlandske Brændselsmaterialier af 20.
April 1917 bemyndiger Indenrigsministeren til at paa-
byde, at der inden en nærmere fastsat Tidsfrist paa en-
hver Skovejendom ved Ejerens eller Brugerens Foran-

staltning iværksættes en forøget Brændehugst, samt at der af Ejerne eller Brugerne af Tørvemoser, Martørvslejer og Kul- og Brunkulslejer træffes de fornødne Foranstaltninger til den størst mulige Udnyttelse af disse. Den omhandlede forøgede Brændehugst maa ikke iværksættes i større Omfang, end det af Ministeren givne Paabud nødvendiggør. Et Brændselsnævn paa 9 Medlemmer skal nedsettes for at ordne de i Loven omhandlede Forhold. — Midlertidig Lov om Tillæg til Lov af 1. April 1912 om Anvendelse af udenlandske Arbejdere, hvilken Lov blev stadfæstet 8. Maj 1917, bestemmer, at Lovgivningens særlige Beskyttelse af den indvandrede fremmede Arbejdskraft ogsaa skal komme til Anvendelse paa de Arbejdere, som er komne herind efter den 1. Januar 1913, selv om de har haft uafbrudt Ophold i Danmark i 2 Aar eller derover. — Lov om Godtgørelse af Statskassen i Anledning af de vanskelige Tilførselsforhold og om Landets Forsyning med Brødkorn i Høstaaret 1916—17 af 26. Juni 1917 bemyndigede Indenrigsministeren til indtil Udgangen af September ud over det tidligere bevilgede Beløb af 11 Mill. Kr. at yde de Tilskud, som var nødvendige a) for at opretholde den med Svineslagterierne truffne Overenskomst om Hjemmemarkedets Forsyning med Flæsk, b) for at gennemføre den med Majsimportørerne truffne Overenskomst om Hjemmemarkedets Forsyning med Majs og c) for at yde en Godtgørelse af 4 Kr. for hver Tønde Rug af Høsten 1916, der anvendtes til Brødkorn. — Lov vedrørende Avlen af Høst 1917 m. m. af 3. August 1917 indeholder en Række detaljerede Bestemmelser til Sikring af Befolkningens Forbrug af vigtige Fødemidler som Korn, Kartofler, Flæsk og Mælk. Ved Gennemførelse af Loven bastaas Indenrigsministeren af »det staaende Landbrugsudvalg«, sammensat af 5 Medlemmer valgte af De samvirkende danske Landboforeninger, 5 valgte af De samvirkende danske

Husmandsforeninger samt den overordentlige Kommissions landbrugskyndige Medlemmer. Endvidere kan Indenrigsministeren tilkalde sagkyndige i Ernæringssspørgsmaal, Landbrug og Handel m. v. til Medvirkning i Administrationen. Loven bemyndiger Indenrigsministeren til for Statens Regning til en fast Pris: at overtage al Avl af Hvede og Rug samt nærmere fastsatte Mængder Byg og Havre, at paalægge Købstad- og Landkommuner at opkøbe det fornødne Kvantum Kartoffler til Indbyggernes Forbrug og Jordbrugerne at afgive den fornødne Mængde efter nærmere derom fastsatte Regler og Priser, at udbetale Svineslagterierne en maanedlig Godtgørelse for det fra 1. Oktober til indenlandsk Forbrug til nugældende Maksimalpris afgivne Kvantum Svin af indtil 32.5 Øre pr. kg sl. Vægt, i paakommende Tilfælde at yde de Tilskud, som er nødvendige til Mælkeproduktionens Opretholdelse i det for Befolkningens Ernæring tilstrækkelige Omfang, efter Regler, der fastsættes ved Overenskomst med Rigsdagens 2 Finansudvalg, at overtage midlertidig Brugsretten til Møller, Korntørrerier, Kølerrum, Fryserum og Lagerrum, til Tærskværker, Lokomobiler og andre Maskiner til Anvendelse for Staten eller om fornødent for private. — Lov om Landboforeningers og Husmandsforeningers Auktioner m. m. af 9. Maj 1917 gaar ud paa, at Foreningerne er, efter Bemyndigelse af Justitsministeren, berettigede til uden Auktionsdirektørens Mellekomst ved Auktion at bortsælge Husdyr og Landbrugsprodukter (altsaa ikke Redskaber og Indbo) for og til Medlemmer af Foreningen. Afgiften til Statskassen er 1 pCt. af Købesummen med Tillæg af Omkostninger og andet, som Køberen skal udrede. — Lov om Voldgift i Tvistigheder angaaende Handel med Husdyr af 22. Juni 1917 afløser den hidtil gældende Lov af 1912, fra hvilken den adskiller sig paa et Par Punkter i Henhold til den i de forløbne Aar indhøstede Erfaring. — Lov om en midlertidig For-

højelse af Ejendomsskylden til Staten af 13. Oktober 1917 bestemmer bl. a., at Ejendomsskylden til Staten forhøjes for Aaret 1918 til 1 Kr. 65 Øre af 1000 Kr. af alle Ejendomme, for hvilke det samlede afgiftspligtige Beløb udgør 10,000 Kr. og derover. — Lov vedrørende Befolkningens Forsyning med Smør, Flæsk m. v. af 10. December 1917 bestemmer bl. a., at Smørproducenterne skal aflevere den fornødne Mængde Smør til Hjemmemarkedets Forsyning til Husholdningsbrug, saaledes at der kan tildeles ethvert Individ 250 g Smør ugentlig. Producenterne skal yderligere aflevere et Kvantum Smør til Forbrug i Bagerier, Restauranter og andre lignende Virksomheder. Endvidere bemyndiges Indenrigsministeren til at indkøbe for Statens Regning et passende Kvantum Smør, der henlægges som Reservebeholdning. Indenrigsministeren bemyndiges til at garantere Producenterne en Pris af 4 Kr. 60 Øre pr. kg for det til Husholdningsbrug afgivne Smør (angaaende Maksimalpriserne jvnfr. ovenfor). Til Brug ved en Rationering af Svinekød kan Indenrigsministeriet paabyde Kommunerne at foretage Indkøb og Nedsaltning samt mod fuld Erstatning at overtage Brugsretten af Lokaler, der egner sig til Lagesaltning og Opbevaring af bemeldte Svinekød. — Endelig bestemmer Loven af 21. Decbr. 1917 om Mælkeordningen, at Mælkeproducenter, Mælkerier og lignende Virksomheder skal være pligtige til at aflevere den fornødne Mængde Sødmealk, Skummetmælk og Fløde til Husholdningsbrug samt til Brug i Bagerier, Restauranter o. lign. Den Mængde Mælk, som skal stilles til Raadighed, skal svare til $\frac{2}{5}$ l Sødmealk daglig pr. Individ. Ved Salg maa en Mælkeleverandør ikke tage højere Pris end 28 Øre pr. kg Sødmealk paa nærmeste Jernbanestation eller leveret direkte paa Mælkeforsyningsanstalt. Til Dækning af de ved Fremskaffelsen af Mælken forbundne Omkostninger stilles det Beløb til Raadighed, der indvindes ved Udførsel af det Smør, som frigøres ved

Inddragning af Fedt under Rationeringen. Statskassen yder et Tilskud af 8 Mill. Kr., der fordeles mellem Kommunerne i Forhold til deres Indbyggerantal.

Endelig kan det nævnes, at Finansloven for 1917—18 har en samlet Bevilling paa Landbrugsministeriets Budget af ca. 4,949,000 Kr. mod 4,558,000 Kr. i det foregaaende Finansaar. Af de større Bevillinger kan nævnes følgende, idet Tallene i Parentes angiver Bevillingerne i det foregaaende Finansaar: Veterinær- og Landbohøjskolen 714,411 Kr. (615,789 Kr.), Mergeltransport 340,000 Kr. (263,000 Kr.), Selskabet »Hedebruget« 73,000 Kr. (73,000 Kr.), Sandflugtens Dæmpning 221,380 Kr. (226,680 Kr.), Hedeselskabet 225,100 Kr. (245,600 Kr.) foruden 4000 Kr. for Tilsyn med Selskabets Virksomhed og 50,000 Kr. som Tilskud til Plantager, der staar under dets Tilsyn, Planteavlens Fremme 479,267 Kr. (417,857 Kr.), Husdyravlens Fremme 798,500 Kr. (797,500 Kr.), Veterinærvesenet 221,950 Kr. (219,200 Kr.), Præmiering af Husmandsbrug og Rejseunderstøttelser til Husmænd 178,000 Kr. (118,000 Kr.).

Om internationalt Samarbejde paa Landbrugets som paa andre Omraader har der selvfølgelig ikke været Tale i 1917 og vil der næppe blive i et kortere eller længere Aaremaal efter Krigen. Alt i mange Aar før 1914 delte man sig paa internationale Kongresser efter nationale Skillelinier, Tyskere og Østrigere paa den ene Side, Franskmænd, Englændere og Russere paa den anden holdt og stemte sammen. Nu, da Afgrunde af Had for lange Tider vil skille en Række af Europas Nationer fra hverandre, vil det maaske vare længe, før internationalt Samarbejde atter kommer i Kurs — hvis da ikke den bydende Nødvendighed, trods alt og imod alle Formodninger, tvinger Folkene til dets Genoptagelse. Thi kan Nationerne i Virkeligheden undvære hverandre, og hvorledes vil det gaa med Europas Fremtid, hvis Samarbejdet mellem de store Kulturnationer skulde forblive

standset i lange Tider? — Det internationale Landbrugsinstitutt i Rom har, hvad der er al Ære værd, fortsat sine periodiske Udsendelser, men de er blevne tyndere, hvad der er forstaaeligt, da det sikkert kun er meget magre statistiske Oplysninger, de forskellige Lande tilstiller det.

Af Personalskifter m. v. inden for Institutioner og Foreninger kan anføres: Professor *Westermann* fratraadte efter Ønske som Formand i Frøkontrolkommissionen og efterfulgtes af Professor *W. Johannsen*, samtidig indtraadte Professor *Kølpin Ravn* i Kommissionen. Cand. polit. *Aage Drejer* har afløst Landbrugskandidat *Kyed* som Leder af Mejeri-Statistik-Kontoret. Professor *Oppermann* er udnævnt til Forstander for det forstlige Forsøgsvæsen, og Skovrider *Helms* er blevet hans Efterfølger som Lærer ved Landbohøjskolen. Som Formand for »Foreningen af danske landøkonomiske Tidsskrifter« har Redaktør *C. Maribo* afløst Redaktør *Anton Bing*. Landbrugskandidat *L. H. Larsen* er antaget som Husdyrbrugskonsulent for de samvirkende fynske Landboforeninger i Stedet for Konsulent *Joh. Jespersen*, der har overtaget Stillingen som Husdyrbrugsassistent ved Veterinærskolen, Landbrugskandidat *H. Jensen* er ansat som Konsulent for de samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger og *M. Winther Lützen* som Landbrugskonsulent paa Færøerne. Som Inspektør for Statens Gaarde ved Hillerød er antaget Godsejer *H. Madsen*, Overberg, og som Sekretær for »De samvirkende danske Landboforeninger« er ansat cand. polit. *O. Himmelstrup*, tidligere Sekretær i Industriraadets Eksportkontor.

Der er i det forløbne Aar tyndet ud blandt Landbrugets Veteraner. Allerede i Aarets første Maaned bortkaldtes 3 Mænd med kendte Navne: forhenværende Forpagter *N. Tillisch*, Redaktør *Riegels* og Hofjægermester *Friis*. Den første var i sin Tid en dygtig Landmand, særlig paa Mælkeribrugets Omraade, og han var til sin Død

Censor i Mælkerilære paa Landbohøjskolen. I 12 Aar var han Landbrugskandidatforeningens nidkære Sekretær. Redaktør *Riegels* ledede i 38 Aar »Landbovennen«, i hvilken han forfægtede en ensidig Agrarpolitik, fremsatte en Mangfoldighed af yderliggaaende og ofte ganske uigennemførlige Forslag og med polemisk Glæde søgte at nedsable Modstanderne af disse, men selv overbevist om Rigtigheden og Retfærdigheden af den Sag, han kæmpede for. Af en ganske anden Type var Hofjægermester *Friis*. Der var noget ædru og tørt ved hans Væsen, men paa Bunden ejede dette en udpræget Følelsside, og han var en sjælden trofast Mand mod Sager og Personer. Naar han naaede saa langt frem og saa højt op som til Minister-Portefeullen, skyldtes det ikke blot et indgaaende Kendskab til Landbrugets Forhold, Administrationstalent og en Forhandlingsdygtighed, der helst undgik Kampen og talte sig til Rette, men ogsaa den Tillid, hans Person med fuld Føje indgød. Ingen tvivlede om denne Mands Ret-sind og gode Vilje. Forpagter *G. Thalbitzer* og Etatsraad *E. Holm*, der døde i April og Maj, hørte begge til vort Landbrugs Foregangsmænd i forrige Aarhundredes sidste Trediedel, den Gang det store Landbrug havde sin Besørgelsestid og ved Mænd som disse to viste, at det forstod den. Begge var de dygtige Mænd, med et sikkert og ædrueligt Blik for Livets reale Forhold, med Vilje og Evne til at arbejde for det heles Vel. Det samme gælder Lensgreve *Ahlefeldt-Laurvigen*, der bortkaldtes i August Maaned. Han havde en redbon Vilje til at indfri de Forpligtelser, hans Fødsel og sociale Stilling paalagde ham overfor Samfundet, og de mange og store Forsøg, han lod anstille paa sine Gaarde, bar Vidne om en levende Interesse for Landbruget og en *grand-seigneurs* Offervillighed. Endelig kan det nævnes, at den tidligere Lærer i Anatomi og Fysiologi ved Veterinær- og Landbohøjskolen og ansete Videnskabsmand, Professor, Dr. med. *H. Krabbe* døde i April Maaned.

Norge har i Fjor mistet 2 Mænd, hvis Navne ogsaa

var godt kendte her i Landet: Veterinærdirektør *Ole Malm* og Professor *Kr. Birkeland*. Den første har i Norge opbygget den veterinære Administration fra Grunden af og stod som den norske Veterinærstands naturlige Fører. *Birkeland* var den første, som saa, at man ad elektrisk Vej kan fremstille Kvælstof af Luften, og han grundlagde sammen med Ingeniør *Eyde* Norges vigtigste Industri, Fremstillingen af Kalksalpeter (Norgessalpeter). — I Sverige er den tidligere Overdirektør og Chef for den kgl. Landbrugsstyrelse *M. v. Feilitzen* afgaaet ved Døden efter en lang og af det svenske Landbrug højt skattet Virksomhed.

Hvorledes Forholdene vil stille sig for vort Landbrug efter Verdenskrigen, er indhyllet i Taage, men man kan jo ikke lade være med at gøre sig sine Tanker herom, vel vidende, at hvad der fremsættes, er kun Hypoteser.

I de første Aar efter Krigens Afslutning maa vi rimeligvis gøre Regning paa en mindre Indførsel af Gødningsmidler og Foderstoffer og høje Priser paa disse paa Grund af mindre Tonnage og dyre Fragtsatser. Dette vil paa virke vigtige Forhold vedrørende vor Plante- og Dyreproduktion. Sandsynligvis vil ogsaa Tilgangen af udenlandsk Arbejdskraft blive mindre end i Aarene før 1914 og Lønningerne baade for danske og fremmede Arbejdere blive høje. Dertil kommer, at de internationale Handelsforhold sandsynligvis vil forskyde sig til Ugunst for Europa, og hvorledes dette vil indvirke paa vor Afsætning af Landbrugsprodukter til Mellemeuropas og de britiske industrielle Centre, er ikke godt at sige. Krigens har i høj Grad hemmet Europas Handel, og den eneste naturlige Forsyningskilde for Fabriksvarer er Japan. Nu ligger de indiske og australske Markeder aabne for Japannerne, og de erobrer efterhaanden disse. De skal *) have

*) Jvnfr. *Joh. Hoeck*: »Japan. Fra Stormagt til Verdensmagt« i Tilskuersens Oktober-Hefte 1917.

gjort kolossale Fremskridt i alle Østens Byer paa den europæiske Handels og Industris Bekostning, og det ene europæiske Firma fortrænges efter det andet. I Løbet af Krigens første 3 Aar har de faktisk erobret den regelmæssige Rutefart mellem Japan og Australien med Ny Zeeland paa den ene Side og Amerika paa den anden, og i Indien efterligner de nu Englændernes gamle Trafik med at opkøbe den raa Bomuld, føre den til deres Hjemland for senere at sende den tilbage som færdigt Produkt, der fortrænger Varerne fra Manchester og fra Fabrikkerne i Yorkshire og Lancashire. Og i Konsulatsberetninger fra Yokohama til vort Udenrigsministerium — offentliggjorte i dettes »Meddelelser« — omtales det umaadelige Opsving, som Japans Udførsel af almindelige Varer til Europa har taget under Krigen, hvorledes en Omlægning af Japans Handel med andre Lande har fundet Sted til Gunst for det asiatiske Ørige, og hvorledes dette mere og mere udvikler sig til at blive et af Verdens industrielle Centre. Japanerne arbejder maalbevidst og energisk. »Naar Krigen er forbi — skriver den engelske Forfatter *Shaw Desmond* —, og Handelen er i Opløsning, hvad vil saa Japan gøre? Der er ti Tusinde Egne i »Østens England«, der vaager over Vestens England og spejder efter en gunstig Lejlighed, der sikkert kommer.«

Men hvorledes vil det gaa det industrielle Europa, naar Japan og Kina med deres Befolkninger paa flere Hundrede Millioner myreflittige og nøjsomme Mennesker og deres heldige Produktionsforhold har lært at drage fuld Nytte af den europæiske Videnskabs og Tekniks Opdagelser? Maaske staar vi alt nu overfor en Omvæltning af de industrielle Produktionsforhold, der, som fremhævet, kan paavirke vor Afsætning af Landbrugsvarer i høj Grad.

Ej heller er det godt at vide, hvilke økonomiske Sammenslutninger der vil finde Sted efter Krigen.

Paa den anden Side taler Sandsynligheden afgjort for, at man i Aarene efter Krigen kan gøre Regning paa

høje Priser for Levnedsmidler. Mr. *Hoover*, de nordamerikanske Fristaters Inspektør for Fødemidler (*food controller*), skal ifølge Referatet i et amerikansk Blad, der er tilsendt Tidsskriftet, i Efteraaret have udtalt, at Verden staar overfor Hungersnød med Hensyn til Kød — *a meat famine*; han mener at kunne anslaa den Tilbagegang, som har fundet Sted i Verdens Kreaturstyrke i de 3 første Krigsaar, til ca. 28 Mill. Stkr. Hornkvæg, $54\frac{1}{2}$ Mill. Faar og $32\frac{1}{2}$ Mill. Svin, og han lægger derfor de amerikanske Farmere saa eftertrykkeligt, som det er ham muligt, paa Sinde at gøre deres yderste for at forøge Fristaternes Kreaturstyrke det mest mulige.

Vi vil jo i Vinter i høj Grad komme til at lide under Foderknaphed og maaske tvinges til yderligere at formindske vore Besætninger. Men vil det ikke være rigtigst at søge at undgaa en stærk Reduktion og se at komme igennem ved at sætte Besætningerne paa Smalkost? Derved beholder vi jo nemlig Muligheden for til Sommer at kunne udnytte Roer og Grønfoder samt ved regelmæssige Forholds Tilbagevenden forholdsvist hurtigt at kunne bringe Kreaturstyrken op til dens tidligere Størrelse.

Bestyrelsesmødet i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

Fredagen den 14. December 1917.

Til Stede var Præsidenterne: Lensgreve *F. Moltke*, Kammerherre *Carl Bech* og Professor *T. Westermann*. Af Bestyrelsesraadet var mødt d'Hrr.: Gaardejer *H. Andersen*, Uggeløse, Landbrugslærer *K. Bak*, Starupgaard, Professor, Dr. med. *B. Bang*, Frederiksberg, Professor *B. Bøggild*, Frederiksberg, Forpagter *A. P. Damsgaard-Sørensen*, Bjellerup Ladegaard, Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, Kammerherre *N. Juul*, Mejlgaard, Forpagter *O. J. Knipschildt*, København, Inspektør *J. P. Leegaard*, Rosvang, Baron *G. Lerche*, Birkendegaard, Proprietær *P. Nielsen*, Nordbygaard, Proprietær *P. Olufsen*, Qvistrup, Klitplantør *V. Pinholt*, Vejers, Gaardejer *P. P. Pinstrup*, Godensgaard, Forstander *H. J. Rasmussen*, Næsgaard, Lensbaron *Rosenkrantz*, Rosenholm, Hofjægermester *C. Sehestedt-Juul*, Ravnholt, Forpagter *Selchau-Hansen*, Alslevgaarden, Baron *J. Wedell-Neergaard*, Svenstrup, og Proprietær *J. Willumsen*, Anhof.

Da der vil blive givet Meddelelse i Referatet af Generalforsamlingen om Valgene, om Optagelse af Medlemmer, om Godkendelse af Selskabets Regnskab for 1916—17 samt om de fleste paa Dagsordenen opførte Sager, som ogsaa findes paa Dagsordenen for Generalforsamlingen, henvises her til Referatet fra denne, som vil blive optaget i Tidsskriftets næste Hefte. Kun skal følgende refereres her.

Godsejer *A. Bech*, Krusesminde, der — valgt af Landboforeningerne i Sorø Amt — har haft Sæde i Bestyrelsesraadet siden 1901, har ikke ønsket Valg og vil blive afløst af Forstander *J. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole. Den ledende Præsident, Lensgreve *Moltke*, bragte Godsejer *Bech* en hjertelig Tak for behageligt og loyalt Samarbejde i Bestyrelsesraadet.

Professor *Westermann* meddelte, at der fra Statens Planteavlsudvalg var rettet Henvendelse til Selskabet om at afstaa det Værelse, der nu benyttes af dettes Sekretær, hvorved Udvalget vilde faa 3 sammenstødende Værelser til Raadighed. Henvendelsen motiveredes ved Pladmangel, idet navnlig Udvalgets Overtagelse af Forsøg vedrørende Havebrug havde foranlediget en betydelig Forøgelse af Planteavlskontorets Arbejde. En Udvidelse af Lokalerne var derfor bleven nødvendig, og Planteavlsudvalget saa sig da desværre nødsaget til at flytte, hvis Selskabet ikke mente at kunne afstaa det nævnte Værelse. Præsidiet havde nogen Betænkelighed ved at imødekomme det fremsatte Krav, men da man af forskellige Grunde ønskede at beholde Planteavlsudvalget som Lejer, og da økonomiske Hensyn desuden talte for at søge Selskabets Lejeudgift formindsket, mente man at burde stille sig imødekommende.

Sagens Afgørelse hastede imidlertid saa meget, at der ikke var Lejlighed til at behandle den i et Bestyrelsesmøde, og man gik da ind paa at afstaa Værelset mod en Forhøjelse i Planteavlsudvalgets Leje fra 1000 Kr. til 1600 Kr. aarlig og under Forudsætning af, at alle Udgifter ved Omordningen afholdes af Udvalget.

Denne Omordning vil imidlertid medføre, at Selskabet kommer til at savne Plads til Hovedparten af sin nuværende Samling af Bøger og Tidsskrifter, der omfatter 3500—4000 Bind selvstændige Værker og ca. 2000 Aargange af Tidsskrifter i indbunden og uindbunden Stand.

Om Anvendelsen heraf ønsker Præsidiet nu gerne

at høre Bestyrelsens Mening. Den paagældende Del af Samlingen bliver efter Meddelelse fra Sekretær *Hertel* kun meget lidt benyttet og vil uden Afsavn for Selskabet og dets Funktionærer kunne undværes, og Præsidiets har derfor vedtaget at foreslaa Bestyrelsen, at det tilbydes Landbohøjskolens Bibliotek at udtage, hvad det maatte ønske, og at man dernæst fordeler det øvrige, der kan afhændes, til Institutioner og Personer, der maa antages at kunne gøre denne Litteratur frugtbringende.

Der førtes om Forslaget nogen Diskussion, under hvilken der fremsattes Ønske om, at ogsaa Landbrugs-skolerne og eventuelt Landboforeningerne kunde faa Del i de Bøger, Selskabet maa skille sig af med. Det oplystes imidlertid, at langt den overvejende Del af disse Bøger bestaar af gamle Aargange af udenlandske Tidsskrifter, udenlandsk Statistik, Stambøger osv., som formentlig vil have ringe Interesse for Skoler og Foreninger. — Præsidiets Forslag blev tiltraadt af Bestyrelsesraadet.

Sekretær *Hertel* meddelte, at Selskabet havde fra Ministeriet faaet sendt til Erklæring et Andragende fra 5 navngivne Mænd, i hvilket de ansøger om Koncession paa Udnyttelsen af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektrisk Energi ved Anlæg af en Opstemningsdæmning over Gudenaen neden for Tangeaaens Udløb og Uddybning af Aaen fra Tange til Bjerringbro med tilhørende Anlæg af en Kraftstation ved Dæmningen. Realisationen at dette Anlæg vil medføre, at et paa begge Sider af Gudenaen omtrent til Kongensbro beliggende Areal paa ca. 1000 Tdr. Ld. med derpaa værende ca. 20 beboede Gaarde og Huse gaar under Vand. Koncessionsøgerne har været ledede af den Overbevisning, at man med det stadigt stigende Forbrug af elektrisk Energi her i Landet ikke vil kunne forsvare længere at lade henligge ubenyttet en saa stor Vandkraft som den, hvorom her er Tale og som efter

de foretagne Beregninger anslaaes til gennemsnitlig ca. 600 Mill. m³ pr. Aar. Hvis hele denne Vandmængde kunde udnyttes fuldtud, vilde der herved kunne frembringes en Energimængde af 15 Mill. eff. H. K. Timer pr. Aar, hvilket omsat til Elektricitet svarer til 10 Mill. K. W. Timer pr. Aar, men i Praksis vil man ikke kunne regne med en saa høj Udnyttelse og vil formentlig neppe kunne naa højere end til gennemsnitlig ca. 6 Mill. K. W. T. aarlig.

Tanken er selvfølgelig ikke at etablere en Konkurrence med Elektricitetsværkerne i Omegnen. Tværtimod er det Mening at frembringe den elektriske Energi og at søge denne afhændet til Omegnens Elektricitetsværker til en billigere Pris end den, hvortil disse selv kan frembringe den, samt til større industrielle Virksomheder o. lign., som ikke kan forsynes fra de bestaaende Værker.

De 5 Mænd ansøger nu dels om Koncession paa Udnyttelsen af Vandkraften i Gudenaen, dels om Ministeriet vil udvirke en Lov, der i det omhandlede Øjemed tillader Ekspropriation af de til Anlægget fornødne Arealer m. m.

Da Selskabet fik Andragendet til Behandling, gik det ud fra, at det var med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt den med det paatænkte Anlæg forbundne Samfundsnytte er tilstrækkelig stor til at begrunde Nedlæggelsen af ca. 20 Huse og Gaarde, at Ministeriet ønskede Selskabets Udtalelse.

For at faa dette Spørgsmaal belyst, nedsatte Selskabet et Udvalg, der har bestaaet af følgende: Statskonsulent *K. Hansen* (Formand), Statskonsulent *F. Hansen*, Kontorchef *Holek Colding* i Ministeriet for offentlige Arbejder, Amsraadsmedlem, Landvæsenskommissær *M. Hull*, Lysbro, og Folketingsmand, Husejer *S. Svendsen*. Efter at dette Udvalg havde drøftet Sagen indgaaende og bl. a. afholdt et Møde i Bjerringbro, ved hvilken Lejlighed det besaa det paagældende Terræn, samt ind-

hentet nærmere Oplysninger med Hensyn til Omfanget og Værdien af de Arealer, som tænkes oversvømmede, afgav det en udførlig Betænkning til Selskabet. Det fremhæver, at de paagældende Jorder i det store og hele (bortset fra nogle Arealer ved Tange og Ans) gennemgaaende er af en yderst ringe Beskaffenhed. Efter at Udvalget udførligt har gennemgaaet denne Side af Sagen, fremhæver det, at det ikke er blindt for, at en Ekspropriation af det omhandlede Areal maa anses for et overordentligt Indgreb i de private Interesser, ligesom det ikke kan anses for at være uden Betænkelighed at kræve et saa stort Antal beboede Ejendomme nedlagte, men Udvalget mener dog, at naar man sammenligner disse Arealers tarvelige Høstværdier med den Besparelse, som ved Anlægget af Gudenaaværket kan ventes indvunden for de Byer og Oplandscentraler, der maatte benytte dette fremfor egne Værker, maa det dog formentes, at Sagen har en saa betydelig almen Interesse, at Udvalget kan anbefale, at Andragendet fremmes, naar visse Betingelser, som det opstiller, bliver opfyldte. Disse Betingelser gaar fortrinsvis ud paa at sikre de paagældende Grundejeres Interesser. Saaledes foreslaar Udvalget bl. a., at der sikres dem en rundelig Erstatning for de eksproprierede Arealer, og at Koncessionshaverne eventuelt skal være pligtige til, hvor det forlanges, at ekspropriere hele Ejendomme i saadanne Tilfælde, hvor Borttagelsen af de til en Ejendom hørende gode Jorder forringer denne i væsentlig Grad. Endvidere foreslaar Udvalget under Hensyn til den Ulempe, som Oversvømmelsen af de paagældende Arealer maa antages at være for de Kommuner, der berøres af Anlægget, at der sikres Beboerne i disse Adgang til Elektricitet fra Værket til eventuelle kommunale Værker til den laveste Pris, til hvilken Gudenaaværket maatte levere Elektricitet til andre Værker.

Selskabet modtog denne Betænkning i Oktober Maaned, men oversendte den først til Ministeriet den

4. December. Grunden hertil var, at der i Mellemtiden fra 55 Grundejere var indsendt en Protest mod, at der gives Konsortiet Koncession paa det paatænkte Anlæg med Ret til at ekspropriere deres Jorder. Denne Protest sendte Selskabet til Udvalget med Forespørgsel, om den gav det Anledning til at ændre noget i dets Betænkning. Den 2. December modtog Selskabet en Skrivelse fra Udvalget, der erklærer, at det intet har at tilføje i Betænkningen, da det i denne ikke alene har søgt at varetage Beboernes Interesser for de Forholds Vedkommende, som anføres i Protestskrivelsen, men ogsaa for flere Punkters Vedkommende er gaaet adskilligt videre i sine Krav til de eventuelle Koncessionshavere end Protestens Underskrivere.

Der førtes om denne Sag en livlig Forhandling, under hvilken Udvalgets Formand, Statskonsulent *K. Hansen*, var til Stede og gav forskellige Oplysninger om Sagen.

Bog anmeldelse.

Kaplejn M. Pedersen: 1) **Lærebog i Landbrugets Regnskabsføring for Begyndere.** Pris 3 Kr. 2) **Opgave-Regnskab.** Pris 0.50 Kr. 3) **Regnskabsbog for større og mindre Landbrug** (den lille). Pris 1.25 Kr. og 4) **Regnskabsbog for større og mindre Landbrug** (den store). Pris 2.50 Kr.

Ovenstaaende Sæt af Regnskabsbøger, hvoraf Nr. 1 og 4 findes i Boghandelen, medens Nr. 2 og 3 kun faas ved Henvendelse til Forfatteren, er for de tre førstnævntes Vedkommende skrevet med det Formaal at danne Grundlag for Undervisning og praktisk Indøvelse i Regnskabsføring, medens den fjerde Bog er beregnet til praktisk Anvendelse for dem, som har arbejdet sig igennem de tre første.

I Indledningen til »Lærebogen«, hvor Forfatteren benytter Lejligheden til at fremsætte en Række for ham meget karakteristiske Bemærkninger om Regnskabsføring i Landbruget, gøres ogsaa Rede for den særlige Anledning til Bøgenes Fremkomst, og for den Anvendelse, som ønskes gjort af dem. Forfatteren gaar ud fra, at der findes 200,000 Landmænd i Danmark, som kan og bør lære at føre et simpelt Landbrugsregnskab, og at det er Landboforeningerne i Forbindelse med Folkeskolens Lærere, der skal hjælpe dem at løse denne Opgave. —

Kaptejn *Pedersen*, der selv er Formand for Hadsten og Omegns Landboforening, har vist Vejen ved inden for sin Forening at sætte et saadant Arbejde i Gang, og Lærerne paa Egnen har stillet sig velvillige overfor Tanken. Under Ledelse af Forfatteren er der gennemført 6 Dags Instruktionskursus med 2 Timers daglig Undervisning for Lærerne, og i Efteraaret er disse gaaet i Gang med lignende Kursus for Foreningens Medlemmer, af hvilke ikke mindre end 500 Landmænd, fordelt paa 22 Kredse, har fulgt Indbydelsen til det

første Kursus, hvorefter de selv skal arbejde videre med Opgave-Regnskab indtil Foraaret, da de samles paa ny til et afsluttende Kursus.

Hvor mange af disse Landmænd, der ender som praktiske Regnskabsførere i deres egen Bedrift, er det paa nærværende Tidspunkt for tidligt at udtale sig om, men Forsøget fortjener i høj Grad Opmærksomhed, og der er næppe Tvivl om, at saa langt Forfatterens egen Indflydelse rækker, vil Arbejdet give et positivt Resultat.

Men ogsaa i anden Mands Hænder frembyder de foreliggende Bøger et godt Hjælpemiddel til at bibringe Landmændene Forstaaelse af og Interesse for et simpelt Regnskab. De er skrevne med sikker Forstaaelse af, hvad det store Fler-tal af Landmænd kan tænkes at magte og fortrinsvis interessere sig for, medens alle Forsøg paa en dybere Indtrængen i Regnskabsføringens mange principielle og tekniske Tvivls-spørgsmaal er fuldstændig lagt til Side.

Den Regnskabsform, som Forfatteren med agitatorisk Styrke gør sig til Talsmand for, og som han med Klarhed og Konsekvens har gennemført, er hverken ny eller fuldkommen, men den har den store Fordel at være letforstaaelig og oversigtlig, hvilket er en Hovedbetingelse for, at den skal kunne vinde Bifald hos Begyndere.

Systemet er, baade hvad Formen og Indholdet angaar, i egentligste Forstand enkelt Bogholderi. Det omfatter i sin simpleste Form en Kassebog efter Kolonnensystemet, en Aarsopgørelse med Hensyntagen til Husholdningens Forbrug af egne Produkter og til Kreditomsætningen samt endelig en omhyggelig udarbejdet Status.

Saa længe man holder sig til et simpelt Pengeregnskab og i Hovedsagen giver Afkald paa Klarlægning af Omsætningen indenfor Bedriften, frembyder Kolonneregnskabet mange Fordele, men Ulempen ved dette System er, at det giver for lidt Bevægelighed, og det er selvfølgelig umuligt at finde en Form, der tilfredsstillende under alle Forhold. Den enkelte vil derfor, efterhaanden som han arbejder med Systemet, sædvanlig enten sprænge den oprindelige Form eller gaa over til et andet System, og saaledes vil det rimeligvis, trods Forfatterens Advarsel, ogsaa gaa mange af dem, som begynder med Kaptejn *Pedersens* Regnskabsform, og dette bør Forfatteren heller ikke græmme sig over, for saa vidt de blot magter den nye Form.

I Tilknytning til Aarsopgørelsen har Forfatteren foretaget forskellige Beregninger til Belysning af Driftsoverskudet,

den skattepligtige Indtægt, Ejendommens Forrentningsevne, Udgifterne pr. Kostdag, Arbejdsudgifterne pr. Td. Ld., det private Forbrug, Kreaturholdets og Svineholdets Økonomi etc.

Mod de her anvendte Beregningsmaader kan med Rette gøres Indvendinger af principiel Natur; men der er næppe Grund til at komme nærmere ind herpaa; jeg skal blot nævne et Par Eksempler. Naar Forfatteren saaledes til rene Driftsudgifter medregner saavel Renter som Aftægtsyndelse og private Skatter, saa kan dette muligvis være ganske praktisk, men korrekt er det efter almindelig Opfattelse ikke. Ej heller kan det kaldes korrekt ved Beregning af Aarets Driftsudgifter at medregne hele Udgiften til saadanne Grundforbedringer som Nydræning og Nybygninger; det giver et ukorrekt Billede saavel af det enkelte Aars Driftsoverskud som af Ejendommenes Forrentningsprocent.

Men som sagt, der er næppe Grund til at komme ind paa principielle Spørgsmaal; de foreliggende Bøger skal ikke bedømmes ud fra teoretiske Synspunkter, men som et praktisk Forsøg paa ad denne Vej at faa det store Tal af Landmænd i Tale paa et Omraade, hvor det hidtil har været svært at vinde Fodfæste. —

Som en fortrinlig Støtte ved Brugen af Bøgerne skal nævnes den i Tilknytning til Prøveregnskabet udarbejdede specielle Forklaring (Afsnit V), hvori Forfatteren paa en udtømmende og klar Maade behandler de Posteringer og Beregningsmaader, hvorom der kan rejses Tvivl, og i øvrigt giver en Række nyttige Vink med Hensyn til Regnskabsførings Praxis.

Det er netop et af de Fortrin, hvorved disse Regnskabsbøger adskiller sig fra forskellige andre, at Teksten er udførlig og vejledende. Derved bliver de, foruden at danne Grundlaget for den omtalte Kursusundervisning, tillige anvendelige til Selvstudium, og den omhyggelige Læser vil ved nøjagtig at følge Forfatterens Anvisninger sikkert i mange Tilfælde kunne klare sig paa egen Haand og dog naa et tilfredsstillende Resultat.

D. ^o/₁₂ 1917.

O. H. Larsen.

Udkomne Bøger.

Registratur over Svenstrup Godsarkiv. Ved *Frits Heide*. 33 Sider. (Nyt nordisk Forlag. Københ.). — Der foreligger sikkert i danske Godsarkiver et rigt Materiale, der ikke blot kunde tjene til Belysning af vedkommende Godsers Historie, men ogsaa komme Studiet af vort Lands og specielt vort Landbrugs Historie til Nytte. Men dette Materiale er en død Skat, naar der ikke gives Forskerne Adgang til det, eller det henligger, uden at nogen har rigtig Rede paa det. Det er et fortjenstfuldt Skridt, naar Kammerherre, Baron *Wedell-Neergaard* har ladet optage en Fortegnelse over, hvad der findes i Svenstrups Arkiv af historiske Aktstykker samt ladet Registraturen trykke og forelægge Offentligheden. Og det vilde være i høj Grad ønskeligt, hvis andre af vore store Jordegodsbesiddere fulgte Eksemplet. Det Materiale, der gemmes i Godsarkiverne, vilde derved blive lettere tilgængeligt for den historiske Forskning.

Landøkonomisk Jordbunds lære. Af Laboratorium-Bestyrer *Harald R. Christensen*. 130 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Danske Mejerier. Illustreret Haandbog for Mejeribrug i Danmark. 47.—48. Hefte. (Selskabet til Udgivelse af nationale Haandbøger. Københ.).

Arbejdsprøve med Frugttræsprøjter paa Landbohøjskolen i Sommeren 1917. 15. Beretning fra Statens Redskabsprøver. 53 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

Meddelelse om lagttagelser vedrørende Apparater til Tørring af Korn og Frø. 16. Beretning fra Statens Redskabsprøver. 24 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

Enkeltprøver og Nyhedsprøver. (Halvrenseren Dania Nr. 3 a. Et kombineret Havebrugsredskab. Kartoffellæggeren Canadian Nr. 25. Selvfodringsapparat for Heste. Rilleapparat til Kartoffler. Flerrækket Radrenser til Sæd og Roer. Tøjrepæl). 6. Meddelelse fra Nyhedsudvalget (14. Beretning fra Statens Redskabsprøver) (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

- Undersøgelser over Tørstofbestemmelser i Kartofler og Variationerne i Tørstofindholdet.** Ved *R. K. Kristensen*. 41 Sider, og **Forsøg til Belysning af Roetoppens Værdi som Gødning.** Askov 1900—1907. Ved *Karsten Iversen*. 16 Sider. 120. og 121. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plante-kultur. (G. B. N. F. Københ.).
- Lærebog i organisk Kemi til Brug paa Landbrugsskoler.** Af Konsulent *A. P. Jacobsen*. 3. Udgave. 74 Sider. (Aug. Bangs Forlag. Københ.).
- Landøkonomisk Aarbog.** 19. Aargang. Udgivet af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, redigeret af Kasserer, Landbrugskandidat *H. M. Knudsen*. 143 Sider. (Københ.).
- Offentlig Mælkekontrol.** En Vejledning af Stadsdyrlæge *H. M. Høyberg*. 141 Sider. (Gads Forlag (Københ.).
- Beretning om Afkomsundersøgelser paa Sjælland i 1917.** Ved Konsulent *J. P. Fisker*. Udgivet af de samvirkende sjæl-landske Landboforeninger. 80 Sider. (Københ.).
- Beretning fra de sammensluttede sjællandske Kontrolforeninger om Virksomheden i 1917.** 48 Sider. (Københ.).
-

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Onsdagen den 30. Januar Kl. 8 vil Bestyrer for Statens Planteavls-Laboratorium, Landbrugskandidat *Harald R. Christensen*, holde Foredrag om: Landbrugsplanternes Ernæring under den foreliggende Situation. — Foredraget holdes som sædvanlig i Selskabets Mødesal paa Prinsens Palæ.

Landejendomssalg og Ejendomspriser i 1916. I Aarene 1911—13 og i den første Halvdel af 1914 herskede der et stærkt Liv paa Landejendomsmarkedet, men Verdenskrigens Udbrud bevirkede en midlertidig Standsning, der vedvarede til Midten af 1915. Der indtraadte da en ny Stigning, og Aaret 1916 viser et langt større Antal Landejendomssalg end de nærmest foregaaende Aar. Antallet af solgte Ejendomme *) med mindst $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn var

i 1911.....	11 229	i 1914.....	9 411
- 1912.....	11 277	- 1915.....	9 587
- 1913.....	10 981	- 1916.....	12 621

Salgene i 1916 omfattede ca. 5600 Gaarde og ca. 7000 Huse. Udstykningsbevægelsens Styrke belyses ved, at af de 12600 Salg angik 2500 ubebyggede Ejendomme, for største Delen Lodder paa under 1 Td. Hartkorn.

Den Hartkornsmængde, der skiftede Ejer i 1916, udgør ca. 24200 Tdr. eller 6 pCt. af Landets samlede Hartkorn.

Den gennemsnitlige Salgspris for Landejendomme uden Besætning og Inventar er pr. Td. Hartkorn for hvert af Aarene 1913—16 beregnet til:

	1913	1914	1915	1916
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Huse ($\frac{1}{4}$ —1 Td. Hartkorn)...	12 264	12 986	13 367	14 396
Gaarde	8 312	8 769	8 874	9 540

Den gennemsnitlige Salgspris for Besætning og Inventar pr. Td. Hartkorn er for de samme Aar beregnet til:

	1913	1914	1915	1916
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Huse ($\frac{1}{4}$ —1 Td. Hartkorn).....	3638	3960	5099	6222
Gaarde	2066	2253	2853	3298

Krigsperiodens høje Prisniveau saavel for Kreaturer som for Avlsprodukter giver sig altsaa her et stærkt Udtryk, idet Besætnings- og Inventarværdien pr. Td. Hartkorn var 60—70 pCt. højere i 1916 end i 1913.

*) Heri indbefattet tinglæste Ejendomsoverdragelser af enhver Art, altsaa ogsaa Ejerskifter ved Arvefald.

Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det kommende Foraar.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 14. Decbr.
1917 af Direktør *K. Dorph-Petersen*.

Ærede Præsidium og Forsamling! For en Maanedstid siden fik jeg fra Selskabets Præsidium en Opfordring til ved denne Lejlighed at give nogle Meddelelser om, hvorledes det stiller sig med Forsyningen af Sædefrø til det kommende Foraar. Det var med nogen Betænkelighed, jeg paatog mig dette Hverv, dels fordi man endnu ikke véd fuld Besked om, hvorledes Forholdene vil stille sig til Foraaret, dels fordi man af forskellige Grunde ikke offentlig kan sige alt, hvad der vides om Spørgsmaalet. Forinden jeg paatog mig Hvervet, havde jeg derom forhandlet med Statskonsulent *K. Hansen*, der er Formand for det af Landbrugsministeriet nedsatte tekniske Landbrugsudvalg og tillige for det »Frøudsalg«, der paa Landbrugsministeriets Vegne er raadgivende med Hensyn til Frøomsætningen, særlig hvad Eksporten angaar. Formanden for Alm. dansk Gartnerforening, Handelsgartner *Svend Bruun*, og jeg er de andre Medlemmer af dette Udvalg. Statskonsulent *K. Hansen* er enig med mig om de Meddelelser, jeg her kan give.

Gennem Bekendtgørelser fra Indenrigsministeriet har Frøudvalget indsamlet Oplysninger om Frøbeholdningerne henholdsvis pr. 1. September og 1. December, og gennem Statistisk Departement har man faaet Oplysninger om Frøarealernes Størrelse pr. 1. Juli, ligesom man

fra Generaltolddirektoratet stadig har faaet Meddelelse om de til Landet indgaaede Mængder henholdsvis af Kløver- og Græsfro.

Paa omstaaende Tabel er anført de omtrentlige Mængder, der aarlig bruges af de forskellige Græsmarks- og Roefrøarter her i Landet. Tallene er beregnede paa Grundlag af de Mængder af de forskellige Frøarter, der har været underkastet den saakaldte »selvvirkende Kontrol« ved Statsfrøkontrollen i de 3 foregaaende Aar.

Da Selskabet har ønsket, at de Oplysninger, der skulde gives, ikke gerne maatte tage mere end en halv Time, skal jeg gaa lige til Sagen og anføre, hvad der kan siges med Hensyn til de paa Tabellen anførte Frøarter.

Den er, som det ses, delt i 3 Afdelinger: Frø af Græsmarksbælgplanter, Græsser og Roer. I den 2den Rubrik er der anført henholdsvis +, ÷ og =, der angiver, om der i de nu forhaandenværende Beholdninger er hlvs. mere end, lige nok til eller mindre Frø, end der normalt skal bruges i det kommende Foraar. I sidste Rubrik er det anført, fra hvilket Avlssted det Frø, der er til Raadighed i Aar, væsentligst stammer.

Med Hensyn til de enkelte Arter og Sorter kan følgende oplyses: Af den vigtigste Græsmarksbælgplante, Rødkløver, hvoraf vi bruger over 2 Mill. kg. Frø — det vil sige mere end af alle de andre Græsmarksbælgplanter tilsammen —, mangler vi en væsentlig Del af det Frø, vi skal benytte. Af Tidlig Rødkløver, hvoraf der bruges omtrent 8 Gange saa meget som af Sildig, haves der en mindre Part russisk Frø af det i Fjor købte, der er kommet her til Landet efter Saaningen i 1917. Som bekendt blev Hovedparten af det i Rusland i Fjor købte Frø konfiskeret efter Revolutionen af den russiske Regering, skønt det var baade købt og betalt. Pengene er trods Statskonsulent *N. Otto Nielsens* ihærdige Anstrængelser endnu ikke blevet tilbagebetalt Køberne. Da man derefter ikke har kunnet faa mere Frø fra Rusland og ej heller fra Mellem-europa, har Frøhandlerne søgt til det ifølge Statens For-

Art	Omtrentlig aarligt Forbrug af Græs- marks- og Roefro 1913—15 hkg	Til Forbruget 1918 haves mere end der skal bruges = lige hvad der skal bruges + mindre end der skal bruges	I Aar væsentlig fra Avlssted
Rødkløver, Tidlig	ca. 18000	÷	Amerika, Rusland
— , Sildig	— 2500	÷	Danmark, Sverige
Hvidkløver.....	— 2300	=	Danmark, Rusland, Bøhmen
Alsikekløver.....	— 3900	÷	Amerika, Rusland
Hl. Sneglebælg...	— 3300	÷	Danmark (England)
Rundbælg.....	— 1100	÷	Rusland
Kællingetand	— 1600	÷	Italien
Lucerne.....	— 1800	÷	Italien, Frankrig
Andre Bælgplanter	— 500	?	
	ca. 35000		
Timothe	ca. 6000	÷	Amerika, Danmark
Alm. Rajgræs....	— 16000	÷	Danmark, Irland
Ital. —	— 8000	=	Danmark
Hundegræs.....	— 10000	+	do.
Eng. Svingel.....	— 2500	+	do.
Stivbl. —	— 350	=	Tyskland
Draphavre.....	— 3500	÷	Frankrig
Ager-Hejre.....	— 4000	+	Danmark
Alm. Rapgræs ...	— 150	+	do.
Eng. — ...	— 125	=	Amerika
Eng. Rævehale...	— 250	÷	Finland
Fløjlsgræs.....	— 375	÷	Sverige, Danmark
Floringræs.....	— 75	+	Amerika
Andre Græsser...	— 675	?	
	ca. 52000		
Runkelroe.....	ca. 15000	=	Danmark
Kaalroe.....	— 5000	=	do.
Turnips.....	— 2500	+	do.
Gulerod.....	— 300	+	do.
	ca. 22800		

søg for vore Forhold 3die bedste Avlssted og har heldigvis faaet ret betydelige Mængder af Rødkløver derfra, inden Overførselen fra Amerika saa godt som helt stoppede.

Af det købte Frø mangler der endnu en ret stor Del, saaledes at vi med Beholdningerne fra i Fjor højst har to Trediedele af den Mængde, vi skal bruge af Tidlig Rødkløver. Af Sildig Rødkløver er der i de sidste Aar saa godt som intet kommet til Landet. Imidlertid har Vilkaarene for Avl af Frø været gunstige her i Landet i Aar. Danske Landboforeningers Frøforsyning opgiver paa 234 Tdr. Land at have avlet godt 30,000 kg, svarende til ca. 230 Pund pr. Td. Land. Foruden dette er der antagelig af andre Avlere i Landet avlet en lignende Mængde Sildig Rødkløver. Ved Bytning med visse Frøsorter, som der særlig trænges til i Sverige, haaber man derfra at faa en Fjerdedel til en Trediedel af vort Forbrug af nævnte Sort dækket, saaledes at man af denne vigtige Frøsort haaber at faa omtrent Halvdelen af det normale Forbrug. Det er beklageligt, at vi af denne nyttige Frøsort, hvoraf vi har en saa yderig og varig Stamme som Hersnapkløveren, ikke har avlet saa meget, at vi har nok til Dækning af vort Forbrug. I saa Henseende har Sveriges Landmænd, som det fremgaar af det foranførte, været ulige mere agtpaagivende. At vi ikke har nok af Sildig Rødkløver, er saa meget beklageligere, som vi kun har en ringe Del af det Frø, vi skal bruge af den anden varige Græsmarksbælgplante, Kællingetand, der særlig egner sig til fleraarig Græsmark.

Ifølge en Opfordring, som det tekniske Landbrugsudvalg og Statsfrøkontrollen udsendte i Juni Maaned, har en Del Landmænd antagelig ladet mindre Stykker af 1ste Aars Græsmarken staa til Frøavl, og forhaabentlig ligger disse Landmænd inde med noget Rødkløverfrø til Dækning af eget Forbrug, avlet paa denne Maade.

Frøkontrollen har for faa Dage siden til-

buddt saadanne Avlere gratis Analyse, mod at de opgiver Frøarealets Størrelse og avlet Mængde, for at faa Rede paa, hvor meget Frø der er avlet. Endnu er der kun indkommet enkelte Oplysninger, men det vides, at flere har avlet Frø paa denne Maade med særdeles gunstigt Resultat.

Næsten alt det danske avlede Rødkløverfrø er i Aar af usædvanlig god og smuk Beskaffenhed. Prisen paa tidlig Rødkløver er omtrent $3\frac{3}{4}$ Kr. for amerikansk og ca. $4\frac{3}{4}$ Kr. for russisk og paa Sildig ca. $5\frac{1}{2}$ Kr. pr. kg; Danske Landboforeningers Frøforsynings Avlere af Sildig Rødkløver har saaledes i Gennemsnit haft en Bruttoindtægt af ca. 600 Kr. pr. Td. Land, og Udgifterne ved denne Frøavl er kun forholdsvis smaa; men hvad vigtigere er, disse Avlere har sikret sig Rødkløver til eget Brug af en Sort, der kan taale vor Vinter.

Kun af Hvidkløver ses det, at der lige er Frø nok til Dækning af det sædvanlige Forbrug, medens der af alle de andre Græsmarksbælgplanter mangler en større eller mindre Del af, hvad der skulde bruges. Da det nu, hvor der ingen Kvælstofgødning og intet kvælstofholdigt Foder kommer til Landet, er af den største Betydning at dyrke kvælstofsamlende Planter i saa vid Udstrækning som overhovedet muligt og give disse de bedst mulige Betingelser, er det meget beklageligt, at der af Lucerne, Alsikekløver, Hl. Sneglebælg og Rundbælg og som nævnt af Rødkløver og Kællingetaand ikke er kommet Frø nok hertil til Dækning af det normale Forbrug, og der er kun meget ringe Sandsynlighed for, at der yderligere kommer noget af Betydning hertil inden Foraaret. Af de tre førstnævnte Arter er der dog heldigvis Frø nok i Landet til Dækning af største Delen af Forbruget, hvad man særlig for Lucernens Vedkommende maa glæde sig over. Der bør derfor med kommende Aar for Øje ubetinget sættes et kraftigt Agitationsarbejde i Gang for at faa Landmændene til saa vidt muligt at avle det Frø af Græs-

marksbælgplanterne, som de selv skal bruge; naar undtages Lucerne, kan det i Reglen paa passende Jord, hvor Bestanden er jævn, lykkes at avle Frø af en eller flere af de paagældende Arter. Priserne er for dem alle langt højere end normalt, saa det er baade en god Forretning at skaffe sig Frøet selv og en uvurderlig Fordeel at have sit eget Frø til Udsæd, om hvilket man véd noget sikkert om, hvor, hvornaar og hvordan det er avlet. Priserne er for alle Arter høje (Alsikekløver og Hvidkløver ca. 4 Kr., Rundbælg ca. $3\frac{1}{2}$, Hl. Sneglebælg ca. 2.20, Lucerne ca. 5 og Kællingetand ca. 6 Kr. pr. kg).

Det skal bemærkes, at Ærter, Vikker o. lign. er oppe i ganske vilde Priser, 150 — 160 Kr. pr. 100 kg, fordi de opkøbes til Hestefoder; dem, der vil have disse Arter til Udsæd, maa derfor skynde sig.

Hvad Græsfrøet angaar, har vi af Alm. Rajgræs knap nok, af Timothe kun ca. to Trediedele af vort Forbrug og af Draphavre og Eng-Rævehale kun en ringe Del deraf, medens der af alle de andre Arter er nok eller mere, saa vi kan eksportere; navnlig af Hundegræs er vor Avl nu saa stor, at vi kan udføre 2—3 Mill. kg aarlig; ogsaa af Eng-Svingel, Ager-Hejre og Alm. Rapgræs udføres der en Del. Alt i alt overstiger vor Udførsel af Græsfrø i det sidste Par Aar vor Indførsel, medens vi for 10—12 Aar siden ogsaa maatte indføre Hovedparten af de 5 Mill. kg Græsfrø, vi bruger. — Græsfrøpriserne er ogsaa en hel Del højere end i de foregaaende Aar og ligger for de vigtigste Arter omkring 2 Kr. pr. kg — for Eng-Svingel dog omkring 3 Kr. Dansk Frø af Alm. og Ital. Rajgræs koster ca. 2 Kr., irsk Frø af de samme Arter 1.60—1.70. Det har imidlertid saa meget ringere Ydeevne og Spireevne, at det danske Frø absolut bør foretrakkes.

Hvad endelig Røefrøet angaar, har vi af Runkele- og Kaalrøefrø lige nok til vort Forbrug, af Turnips et meget lille Overskud, medens der af

Gulerodsfrø er avlet flere Gange mere end Forbruket her i Landet, saaledes at vi af denne Frøart kan udføre en forholdsvis stor Part. Af Kaalroe- og Turnipsfrø var der udlagt saa store Arealer, at vi med normal Avl vilde have høstet langt mere end vort Forbrug, saa vi kunde have forsynet Sverige og Norge med alt det, der skulde bruges i disse Lande, og endda haft en hel Del til Disposition; men Frosten i Fjor Vinter og Tørken i Foraar og Sommer forvoldte, at mange Arealer maatte opløjes, og af Resten gav flere kun 5—10 pCt. af almindeligt Udbytte. Priserne blev derfor efterhaanden usædvanlig høje, 6—7 Kr. pr. kg. Et stort Held var det, at der var udlagt saa store Arealer, da vi ellers ikke havde haft Frø nok til os selv og ingen Mulighed havde haft for at faa noget udefra. Der er nemlig en voldsom Efterspørgsel særlig efter Kaalroefrø fra saavel Sverige og Norge og Finland som fra Centralmagterne. I Sverige er Prisen endnu højere end her. Runkelroe- og særlig Gulerodsfrøprisen er som bekendt efterhaanden steget voldsomt, til henholdsvis 6—7 og 25—40 Kr. pr. kg.

Det staaende Landbrugsudvalg har fundet særlig disse Priser urimelig høje og har derfor foranlediget Frøprisspørgsmaalet optaget til Undersøgelse i Prisreguleringskommissionen, der, medens Forhandlingerne staaar paa, har foranlediget udstedt et Forbud mod Handel med al Slags Frø, hvilket staaer ved Magt i Øjeblikket.

Det forannævnte Frøudvalg deltager i disse Forhandlinger, men da der skal være Ro, medens Retten sidder, skal jeg ikke komme nærmere ind paa denne Sag, men kun meddele, at det væsentligst er for de to sidstnævnte Frøarter, man vil søge Prisen for de indenlandske Forbrugere nedsat. Denne Sag vil antagelig snart blive ordnet, saa Forbudet kan blive hævet igen i de nærmeste Dage *).

*) Forbudet blev hævet den 21. December for alle Frøarter undtagen Runkelroe- og Gulerodsfrø, idet det bestemtes, at de Frø-

Vel er de anslaaede høje Priser paa disse og enkelte andre danske Frøsorter Vildskud paa Frøavl en, men der er Grund til i Øjeblikket, hvor saa mange synes at have faaet Misundelsens Horn i Siden paa Frøavl en, at gøre kraftigt opmærksom paa, hvilken uhyre Betydning den hjemlige Frøavl har haft for vor Landbrugsproduktion og derigennem for hele vort Samfund. Var Krigen kommet for 10—15 Aar siden, havde vi hverken haft tilnærmelsesvis nok af Roe-, Græs- eller Bælgplantefrø til Besaaning af Græs- og Roemarkerne her i Landet, d. v. s. omtrent Halvdelen af det dyrkede Areal. Hvilken Katastrofe vilde det ikke have været, om vi ikke i Aar havde haft de store Rodfrugtbeholdninger, der alle er producerede af dansk Frø, saa godt som alle af de mest yderige Stammer.

Der vil derfor være mere Grund til at rette en Tak til de Landmænd, der har taget Avlen op, og til de Frøhandlere og Organisationer, der har taget Rensningen og Omsætningen i deres Haand. Der er Grund til at meddele de mange, der er ængstelige for, at Frøavl en er ved at tage Overhaand her i Landet, at Frøavlsarealet ikke er mere end ca. 1 pCt. af det dyrkede Areal, samt at det Frø, vi har kunnet eksportere — særlig Rodfrugtfrøet —, har vist sig at være et attraaet Byttemiddel ved den Vareombytning, som nu sker med andre Lande, hvor det som bekendt langt mere er Varer end Penge, det gælder om at have, naar man vil skaffe sig noget, man selv mangler.

Man maa imidlertid være klar over, at de forhaandenværende Forhold i Frøavl en kan være farlige for

---

handlere, der før 4. December havde udsendt Prislister, ikke maatte forhøje disse Priser; de, der ingen Prislister havde udsendt, maatte ikke tage højere Priser, end hvad der svarer til Gennemsnittet af de Priser, der er angivet i Prislister, som under den 4. December var udsendt af Medlemmer af »Dansk Frøhandlerforening«, Priserne angives af det tekniske Landbrugsudvalg.

dennes sunde Udvikling, navnlig med Hensyn til Benyttelsen af Stamfrø. Man bør derfor ved Køb af Frø stille bestemt Fordring om, at dette er af den 1ste Klasse Stamme, som man ønsker at købe; Sælgeren er da ifølge Lov om Køb forpligtet til at yde fuld Erstatning for Tab i Marken, hvis det kan paavises, at den leverede Vare ikke er af den forlangte Stamme. En saadan Paavisning kan i Almindelighed ikke finde Sted, med mindre en Prøve af den leverede Vare har været udsaaet i Kontrolmarker, hvor der til Sammenligning er udsaaet ægte Prøver af de paagældende Stammer. For at kunne gennemføre en effektiv Kontrol med Stammeægtheden er en saadan Kontrolmark derfor en Nødvendighed.

Af det foranførte fremgaar det, at vi for de væsentligste af Græsfrøarterne og for alt Roefrøets Vedkommende avler det her i Landet. Under de forhaandenværende Forhold er det derfor i første Linie Frøavl en af Græsmarksbælgplanterne, man skal have sin Opmærksomhed henvendt paa at fremme, da det synes overordentlig tvivlsomt, om vi fra Udlandet kan vente at faa noget Frø af Betydning af disse Arter, saa længe Krigen varer. Da det saavel for Opretholdelsen af Plante- som af Mælkeproduktionen er af afgørende Betydning, at vi dyrker saa mange kvælstofsamlende Planter som mulig, er det en samfundsmæssig Sag ved alle Midler at fremme denne Frøavl i det kommende Aar. Foruden paa det til Frøavl særlig udlagte Areal maa der fra alle Sider arbejdes paa at faa hver enkelt Landmand til at indse, at han selv maa sørge for i en Del af sin 1ste Aars Græsmark at avle det Kløverfrø, han skal bruge i 1919. Lige saa stærkt som det i Aar maa indprentes Landmændene, at de selv maa sørge for deres Saasæd, lige saa nødvendigt bliver det efter min Mening at opfordre Landmændene til selv at sørge for at avle deres Udsæd af Kløver. Man maa erindre, at der i Rødder og Stubbe efter en veludviklet

Kløver- eller anden Bælgplanteafgrøde findes Kvælstof svarende til flere Hundrede kg Chilisalpeter pr. ha.

De Landmænd, der enten ikke har saaet Kløver i deres Græsmark, eller som ikke mener af den at kunne faa et passende Stykke til Frøavl, vil jeg anbefale at ud-saa Tidlig Rødkløver uden Dæksæd tidlig i Foraaret paa et Areal, der er omtrent en Femtendedel af det Græsmarks-areal, som de i 1919 vil besaa med ca. 10 kg pr. ha. Bli-ver Sommeren ikke for kold og vaad, vil man paa denne Maade samme Aar om Efteraaret kunne paaregne at avle 2—300 kg Frø pr. ha. Selv har jeg i 1916 avlet ca. 400 kg pr. ha paa to Steder, og Landbrugs-kandidat *Jørgensen*, der paa Landbohøjskolen, efter Pro-fessor *Westermanns* Anvisning, har gjort Forsøg med Frø-avl af alle Græsmarksbælgplanterne paa denne Maade, har meddelt mig, at han af Tidlig Rødkløver, Alsikekløver, Sneglebælg og Kællingetand har avlet Frø svarende til 2—300 kg pr. ha, og af Rødkløver og Sneglebælg hen-holdsvis ca. 4000 og ca. 6000 kg Høhalm. Denne Frem-gangsmaade kan imidlertid ikke anvendes med Sildig Rødkløver, da den i Reglen ikke naar at blive moden i Tide. I alle Tilfælde er det kun de tidlige modne Planter indenfor Sorten, der naar Fulmodenhed, og der-ved ændres Stammen i uheldig Retning til at blive min-dre sildig og varig.

Af det foranførte vil det fremgaa, at Priserne paa Frøet for alle Arters Vedkommende er steget siden i Fjor, det maa dog bemærkes, at Stigningen for flere Sorter — omend ret betydelig — dog er forholdsvis mindre end Stigningen paa mange andre for Landbruget nødvendige Varer.

Hvad B e s k a f f e n h e d e n af Frøet angaar, er denne for det danske Fros Vedkommende gennemgaaende særdeles god i Aar; det maa imidlertid erindres, at der for flere Arters Vedkommende, som f. Eks. for Runkel-roe, laa ret betydelige Beholdninger fra i Fjor, hvilket Frø som bekendt allerede i Fjor havde

en temmelig lav Spireevne (65 pCt.). Ogsaa af de Frøarter, hvor Forbruget væsentligst dækkes af indført Frø, var der for flere Arters Vedkommende ikke helt smaa Beholdninger fra i Fjor. Dette saavel som en stor Del af det i Aar indførte Frø er af ældre Aargange, hvorfor Spireevnen ofte er forholdsvis lav. Eksempelvis skal anføres, at det danskavlede Rajgræs i 1916—17 i Gennemsnit havde 25 pCt. højere Spireevne end det indførte irske Rajgræs. Man bør derfor ved Køb af Frø altid forlange Garanti for Renhed, Maksimumsindhold af Ukrudt og Spireevne og kontrollere Rigtigheden af de stillede Garantier.

17 større og mindre Forretninger har i Aar underkastet sig Statsfrøkontrollens saakaldte selvvirkende Kontrol. Navnene paa de 17 Forretninger er anført i det indstregede Stykke i de paa Dhrr.s Pladser omdelte trykte Bilag (Statsfrøkontrollens Gennemsnitstal for 1916—17 og 1907—17. *) Købere af Frø hos disse Forretninger behøver ikke selv at foranledige de Garantier, med hvilke de har købt Frøet, kontrolleret, men maa blot sørge for at forlange Garanti for alle de nævnte Forhold for samtlige Frøsorter, de køber.

Man haaber, at det i kommende Aar skal lykkes at faa alle de Forretninger, der underkaster sig den »selvvirkende Kontrol« til at garantere for alt det Frø, de sælger. Men i Øjeblikket er der en Del af Forretningerne, der ikke garanterer for Renhed og Spireevne for alt det Frø, de sælger. Det maa selvfølgelig fraraades at købe den Slags ugaranteret Frø.

Den nævnte »selvvirkende Kontrol« omfatter nu over to Trediedele af det Frø, der sælges til Landmænd, Brugsforeninger og Detailhandlere, saaledes at det er let for enhver Landmand at faa Frø, hvis Beskaffenhed han har fuld Klarhed paa. Selv om Forholdene ikke er helt ideelle, bl. a. fordi en effektiv Kontrol med Stamme-

*) Kan faas gratis tilsendt ved Henvendelse til Statsfrøkontrollen, København V.

ægtheden endnu ikke er gennemført, maa det dog siges, at vi her i Landet er naaet videre paa Frøavlens og Frøhandelens Omraade end i noget andet Land, og dette er naaet ad Frivillighedens Vej uden noget strammende Lovbaand.

De Frøarter, som der er for lidt af, maa man søge at faa til at række længst mulig ved at være meget omhyggelig ved Saaning i velbehandlet Jord, passende fugtig, og ved at radsaa Kløver- og Græsfrø, hvorved man kan spare omtrent en Trediedel af den sædvanlige Udsædsmængde.

Idet jeg hermed slutter, haaber jeg, at de givne Meddelelser vil vise, at selv om vi af enkelte vigtige Frøarter ikke har nok til Dækning af vort sædvanlige Forbrug, er de forhaandenværende Frøbeholdninger til Besaaning af Græs- og Roemarker dog saaledes, at vi med Ro kan se Foraaret i Møde. Aldrig har Produktionen paa de Arealer, hvor det skal saas, været af saa stor Betydning, som den vil blive det i de kommende Aar, og i Henhold til det gamle Ord: »Som man saar, saa høster man«, maa det siges, at det er af største Betydning, at vi ikke er værre stillet.

Herfor kan man takke vore Statsforsøgsstationer, der ved udførte Forsøg har udpeget de bedste Stammer — ikke mindst Forsøgsleder *Helweg*, der for 30 Aar siden udkastede Plan til de første Roe-Stammeforsøg —; endvidere de Landmænd, der har optaget Frøavlens af disse Stammer, og de Frøhandlere og Organisationer, der har besørget Rensning, Lagring og Omsætning af det danske Frø, og, ofte under meget vanskelige Forhold, Importaf de Frøarter, der ikke avles nok af her i Landet.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 14. December 1917.

Den ledende Præsident, Lensgreve *Molke*, aabnede Generalforsamlingen med følgende Udtalelse:

Maa jeg paa Præsidiets Vegne have den Ære at ønske Dem Velkommen til Generalforsamlingen. Siden vi sidst var samlede, er desværre flere af Landbrugets betydende Mænd gaaet bort; jeg maa derfor, inden vi gaar over til Dagsordenen, nævne nogle af disse Mænd.

Den 29. Januar afgik Hofjægermester *Friis* ved Døden i en Alder af 80 Aar. Han havde fra sin tidligste Ungdom Interesse for Landbruget, og efter endt Uddannelse overtog han Gaarden »Duelund« ved Kjellerup. Han knyttedes til en Række offentlige Hverv; han blev saaledes Formand for den lokale Landboforening, Næstformand for Foreningen af jyske Landboforeninger, Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad og senere en af Selskabets Præsidenter. Ved *Fjords* Død i 1891 blev *Friis* Direktør for Forsøgslaboratoriet og nogle Aar senere for den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. I et Aar var *Friis* Landbrugsminister i Ministeriet Sehested. I alle disse Hverv udfoldede *Friis* praktisk Dygtighed og stor Samvittighedsfuldhed, der altid gjorde Samarbejdet med ham let og behageligt. Hans personlige Elskværdighed og hans Forhandlingsdygtighed gjorde ham afholdt af alle, der kom i Berøring med ham. Ikke mindst i dette Selskab vil Hofjægermester *Friis* blive mindet med Tak og Paa-skønnelse.

Forpagter *Thalbitzer* afgik ved Døden den 24. April i en

Alder af godt 83 Aar. I en lang Aarrække var *Thalbitzer* Forpagter, først af Lundbygaard og senere af Thurebyholm. *Thalbitzer* var en Foregangsmand, hvis Dygtighed vandt almindelig Anerkendelse. Der blev betroet ham mange offentlige Hverv, som han varetog med stor Interesse. Særlig maa nævnes, at han er Stifteren af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift, hvis dygtige Næstformand han var i mange Aar. I 30 Aar var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. *Thalbitzer* var en Forhandlingens Mand i Ordets bedste Betydning; tillige var han en tjenstvillig og hjælpsom Mand. En af hans største Glæder var at kunne være noget for andre og staa dem bi med Raad og Daad. Disse Egenskaber, hans Dygtighed og personlige store Elskværdighed vil bevare hans Minde.

I en Alder af 97 $\frac{1}{2}$ Aar afgik Etatsraad *Emil Holm* den 30. Maj ved Døden. Han var i en lang Aarrække Ejer af Hovedgaarden Lerchenfeldt ved Kalundborg og viste sig her som en dygtig og praktisk Landmand. Fra 1880 til 1883 var han Medlem af vort Bestyrelsesraad og i flere Aar var han Selskabets Revisor, ligesom han var et virksomt Medlem af flere af vore Udvalg, blandt andet af Hvede- og Maltbygudvalget. Vi vil mindes ham med erkendtlig Tak.

Den 28. August afgik Lensgreve *Ahlefeldt-Laurvigen* ved Døden i en Alder af 73 Aar. Lensgreve *Ahlefeldt* var en landskendt Mand, og han har indlagt sig store Fortjenester ved de størstiledede landøkonomiske Forsøg, han lod iværksætte paa sine Gaarde, og som i høj Grad er kommet vort Landbrug til Gode. To Gange var han Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad, først fra 1877 til 1892, senere fra 1902 til 1908. I 9 Aar var han en meget dygtig og afholdt Formand for de samvirkende fynske Landboforeninger. Grev *Ahlefeldt* var en helstøbt Personlighed, djærv og aaben, med udprægede Meninger og megen praktisk Sans, og han efterlader sig et varigt Minde indenfor det danske Landbrug.

Jeg skal endvidere nævne Dr. med. *Krabbe*, der døde den 25. April. Han var en meget betydelig Videnskabsmand, der i mange Aar var en dygtig Lærer i Anatomi paa Landbohøjskolen. Endelig nævner jeg den dygtige, bornholmske Landmand, Proprietær *Jespersen*, Splitsgaard, der døde den 23. Maj. *Jespersen* var i en Aarrække Medlem af vort Bestyrelsesraad. Disse Mænds Navne og Gerning vil vi bevare i taknemlig Erindring.

Forsamlingen sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Den ledende Præsident: Jeg beder derefter Sekretæren meddele Udfaldet af Valgene.

Sekretær *Hertel:* Der er ialt afgivet 141 Stemmesedler. Til Præsident er genvalgt Lensgreve *F. Mollke* med 137 Stemmer, til Medlemmer af Bestyrelsesraadet: Forpagter *Knipschildt*, Hofjægermesler *Sehestedt-Juul* og Godsinspektør *Tilemann* hver med 137 Stemmer, Baron *Wedell-Neergaard* med 136 Stemmer, Hofjægermester *A. Tesdorpf* med 135 Stemmer og Hofjægermester *Cederfeld de Simonsen* med 134 Stemmer.

Landboforeningernes Stemmegivning har givet følgende Resultat: For Ringkøbing Amt er valgt Proprietær *P. Olufsen*, Ribe Amt: Klitplantør *Vilh. Pinholt*, Vejers, Vejle Amt: Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard, Maribo Amt: Forstander *H. J. Rasmussen*, Næsgaard, Præstø Amt: Forpagter *Selchau-Hansen*, Alslevgaard, og Sorø Amt: Forstander *J. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole. Til Revisor er genvalgt Godsejer *W. Pontoppidan* med 136 Stemmer, til Medlem af Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse er genvalgt Professor *H. V. Nyholm* med 136 Stemmer, til Medlemmer af Belønningsudvalget er genvalgt Hofjægermester *G. E. Grüner* og Forpagter *G. F. Schroll*, til Medlem af Bogudvalget er genvalgt Etatsraad *H. Valentiner* og til Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen i Københavns Frihavn er genvalgt Grosserer *G. Hage*, Proprietær *S. Friis* og Sekretær *H. Hertel*.

Sekretæren oplæste derefter Navnene paa de i Aarets Løb indmeldte, som alle var optagne som Medlemmer. Medlemsantallet stiller sig derefter saaledes:

Medlemsantallet var d. 1. April 1917.....	760
Optagne i Aarets Løb er.....	32
	792
Afgaaede ved Døden i Aarets Løb.....	6
Udmeldte	10 16
Det samlede Medlemstal er altsaa 14. Decbr. 1917	776,

hvilket viser en Fremgang af 16 Medlemmer.

Det reviderede Regnskab for Regnskabsaaret 1. April 1916 til 31. Marts 1917 fremlagdes med tilhørende Bilag til Medlemmernes Gennemsyn. Revisorerne havde fundet Regnskabet fuldstændig i Orden, og i Bestyrelsesraadets Møde forud for Generalforsamlingen var der givet Regnskabsføreren Decharge.

Beretninger.

Om Selskabets almindelige Virksomhed afgaves følgende Beretning af Sekretær *Hertel*: Hvad Selskabets litterære Virksomhed angaar, skal jeg oplyse, at Medlemmerne som sædvanlig har modtaget »Tidsskrift for Landøkonomi«, »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«, »Landøkonomisk Aarbog«, som i Aar har skiftet Redaktør, idet Kontorchef *H. C. Larsen* har fratraadt Redaktionen af Aarbogen, som derefter er overtaget af Landbrugskandidat *H. M. Knudsen*, og endelig Aarsberetningen. Iøvrigt er der i Aar kun udsendt et Skrift: Fodermester *Laurits Okholm*: »Kvægfedning«, der er den præmierede Besvarelse af den i 1915 udsatte Prisoppgave. Endvidere udsatte Landhusholdningsselskabet i 1915 for Midler af »Brødr. *Bendix*' Jubilæumslegat« 2 Prisopgaver vedrørende 1) Tørring af Sæd og 2) Opdræt af Heste. Indleveringsfristen udløber nu til 1. Januar, og forhaabentlig vil Selskabet altsaa i 1918 kunne udsende præmierede Besvarelser af disse to Opgaver.

Selskabet havde forberedt flere andre Værker, men vil koncentrere sin Forlagsvirksomhed om Udgivelsen af det store Værk om dets Historie, som var planlagt at skulle udkomme til 150-Aars-Jubilæet d. 29. Januar 1919, altsaa om et Aar. Meningen var, at Selskabet vilde søge at faa det hele Værk i to Bind foreliggende færdigt til Jubilæet, men dels er det saa stort et Arbejde, at det vil knibe, dels har man ment, at det af Hensyn til de overordentlig dyre Udgivelsespriser for Tiden maaske vil være rigtigt at stille Udgivelsen af anden Del af første Bing og hele andet Bind noget i Bero, til Pri-serne bliver noget billigere. Men begge Forfatterne — som er Professor, Dr. phil. *E. Arup* og mig — arbejder paa Sagen, og vi har Haab om at kunne have Manuskriptet færdigt, saa vi hurtigt kan aflevere det, naar det ikke bliver slet saa dyrt at udgive det. Selskabet udsendte en Gang i Foraaret en Opfordring til Medlemmerne om at bidrage til Udgifterne ved Udgivelsen af dette Skrift, idet disse efter indhentede Oplysninger var beregnet at ville løbe op til ca. 30,000 Kr., hvilket Selskabet ikke magtede alene. Selskabet har haft den Glæde, at der til Dato er indkommet 9910 Kr., altsaa nærmest 10,000 Kr. Hvad Selskabets Medlemmer saaledes allerede har ydet, vidner jo paa en overordentlig smuk Maade om deres Interesse for Sagen; men jeg vil ikke nægte, at hvis der kommer yderligere Bidrag, vil det være meget kærkomment. — Der er i Fjor afholdt 5 Foredrag, nemlig af Cand. mag.

Vilh. Lorentzen, Arkitekt *Ivar Bentsen*, Professor *Holger Møllgaard*, Professor, Dr. phil. *Kølpin Ravn* og Professor *O. H. Larsen*. Der er for Foredragssæsonen 1918 foreløbig planlagt følgende 3 Foredrag: Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*: Ernæring af Mennesker og Dyr under den foreliggende Situation, Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen*: Landbrugsplanternes Ernæring under den foreliggende Situation og Forstander *S. C. A. Tuxen*: Statens Forhold til vort Landbrug. Endelig vil Direktør *K. Dorph-Petersen* jo i Aften holde Foredrag om: Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det kommende Foraar. Der er endnu et Par andre Foredrag under Overvejelse, saa det kan godt være, der bliver afholdt endnu flere.

Der er for Tiden 38 Landvæsenlærlinge under Selskabet, samme Tal som i Fjor ved denne Tid, lidt flere end de nærmest foregaaende Aar.

Af Understøttelser har Landhusholdningsselskabet dels ved Hjælp af egne Midler, dels ved Hjælp af *Julius Skrikes* Stiftelses Midler ydet Statskonsulent *Mørkeberg* 200 Kr. til Udarbejdelse af Familiestambøger, og udtjent Landvæsenselev *Karl Nielsen* 250 Kr. til Studium paa Landbohøjskolen. Af Renterne af Etatsraad *Philip W. Heymans* Legat har Statskonsulent *P. A. Mørkeberg* modtaget en Portion af 2000 Kr. til fortsatte Arbejder vedrørende Fremme af Svineavl, bl. a. for at foretage Rejser i Sverige for at sætte sig ind i Avlen af Yorkshiresvin dér. Af Proprietær *Holms* Legat er der uddelt Understøttelser til Mag. scient. *Ernst Gram*, Landbrugskandidaterne *Lauge Olsen*, *Einar Jensen* og *A. Werge*, de Landbrugstuderende *K. Bakman*, *O. Holt*, *A. V. Pedersen*, *H. M. Gormsen*, *A. Milthers* samt Landbrugslærer *J. Aagaard* — ialt 10. Af Købmand *Sørensen* og Hustrus Legat er der uddelt 6 Understøtteiser: Studenterne *C. v. Benzon* og *E. G. Strøbech* til fortsat Studium, *S. A. Frederiksen* til Uddannelse ved Landbruget, *L. K. Nielsen*, *J. H. Jørgensen* og *K. K. Larsen* til Uddannelse henholdsvis paa en teknisk Skole, som Maskinist og paa Teknologisk Institut. Det sidste Legat gives nemlig ikke blot til unge Landmænd, men til unge Folk, uanset deres Fag.

Med Hensyn til Konferensraad *W. A. Hansens* Legat har Selskabet besluttet, at i de kommende 4 Aar skal Island have Legatet. Landhusholdningsselskabet skrev til det islandske Landbrugsselskab og spurgte, om det vilde være med til at administrere det, og efter Forhandling blev Selskaberne enige om, at Renterne af Legatet i de kommende 4 Aar skulde benyttes til Understøttelse af Forsøg med enkelt Krydsning

af islandske Faar og engelske Faareracer. Iværksættelsen af Forsøgene vil dog blive opsat, til Forbindelsesforholdene kommer i roligere Gænge. Det islandske Landbrugsselskab har udtrykkelig udtalt Ønsket om ikke at faa Pengene sendt op nu, men at de maa bero her, indtil Forbindelsesforholdene bliver sikre. Renterne kommer da naturligvis ogsaa Island tilgode.

Om Uddelingen af Landhusholdningsselskabets Sølvbægere og Duelighedsmedailler og af Belønningerne af det *Pedersen-Bjerggaard'ske* Legat vil der senere paa Dagsordenen blive givet Meddelelse.

Landhusholdningsselskabet har i det forløbne Aar nedsat 2 Udvalg. Det ene til at afgive Erklæring om et af Ministeriet til Selskabet indsendt Andragende om at faa Koncession paa Udnyttelsen af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektrisk Energi og om Tilvejebringelsen af Lovhjemmel til de fornødne Ekspropriationer. Udvalget bestod af: Statskonsulenterne *Fr. og K. Hansen*, Kontorchef *Holck Colding*, Amdsraadsmedlem, Landvæsenskommissær *M. Hull* og Folketingsmand *S. Svendsen*. Om denne Sag vil der senere paa Dagsordenen blive givet nærmere Meddelelse.

Det andet Udvalg er nedsat til at afgive Erklæring om en fra Ministeriet fremsendt Indstilling, i hvilken det færøske Lagting andrager Justitsministeriet om, at der for Statskassens Regning maa blive oprettet en Landbrugs- og Husholdningsskole med Forsøgsstation paa Færøerne. Selskabet har tidligere haft en lignende Sag til Behandling for et Par Aar siden; det nedsatte da et Udvalg til at afgive Betænkning, men saadan som Sagen den Gang var forberedt, blev den ikke gennemført. Nu har man imidlertid fra Færøerne udtalt et bestemt Ønske om, at Sagen først og fremmest maa komme til Landhusholdningsselskabet, for at man kunde høre dets Mening. Præsidiet er gaet ud fra, at denne Sag fortjener nøje Overvejelse og har formaaet følgende Herrer til at gennemgaa den: Statskonsulenterne *K. og Fr. Hansen*, Forstander *J. J. Hansen*, Lyngby, Kontorchef *Flensborg*, Hedeselskabet, Herredsfoged *Helms*, Holbæk, tidligere Sorenskriver paa Færøerne, samt Fiskeriinspektør *Mortensen*. Naar den sidste er taget med, er Grunden den, at Selskabet har tænkt sig Muligheden af, at det kunde være ønskeligt ogsaa at drage den Undersøgelse med ind i Spørgsmaalet, om man ikke skulde se at faa Undervisning i Fiskeriforhold lagt ind under Skolen, idet Landbrug og Fiskeri paa Færøerne griber saa meget ind i hinanden, at de er vanskelige at adskille.

Et Udvalg er ophævet i Aarets Løb. Det var i 1916, at Ministeriet anmodede De samvirkende danske Landboforeninger og Landhusholdningsselskabet om en Fællesudtalelse om et af Veterinærphysikatet udarbejdet Forslag til Bekendtgørelse og til Instruks vedrørende Bekæmpelse af Mund- og Kløvesygen. Der blev nedsat et Fællesudvalg, hvor Landboforeningerne var repræsenterede af Folketingsmand *Pinstrup* og Gaardejer *A. Andersen*, Bakkegaard, Landhusholdningsselskabet af Lensgreve *Moltke* og Proprietær *Grut Hansen*, medens Statskonsulent *Mørkeberg* var Udvalgets Sekretær. Udvalget afgav i Foraaret en udførlig Betænkning, som de to Institutioner sluttede sig til og oversendte til Ministeriet.

Tre af Selskabets Udvalg har udført et stort Arbejde i Aarets Løb: Udvalget vedrørende Jordens Afvanding og Vanding, Udvalget vedrørende det landøkonomiske Driftsbureau og Gedeudvalget. Senere paa Dagsordenen vil der blive givet nærmere Meddelelse herom.

Udvalget angaaende Udarbejdelsen af en ny Bogfortegnelse, passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker, vil antagelig kunne slutte sit Arbejde i 1918. Det har været et meget stort Arbejde, men efter Udvalgsformanden, Professor *Steenbergs* Meddelelse er der Haab om, at Manuskriptet vil kunne afleveres i Løbet af en Maaned eller to. — Regnskabsudvalget udsendte i Sommer 4. Udgave af Landhusholdningsselskabets Regnskabsbøger.

Statskonsulentvirksomheden er gaaet sin rolige Gang. Mejerikonsulenterne har deltaget i et bakteriologisk Kursus i Juni Maaned under Professor *Orla Jensens* Ledelse. Kursus'et vil forhaabentlig medføre, at der stilles Midler til Raadighed for Konsulenterne til i deres Hjem at kunne faa indrettet Lokaler til et lille Laboratorium, i hvilket der kan foretages Bakterieundersøgelser, Bakteriespredning m. v. Konsulenterne tillægger det stor Betydning, at disse Midler bliver stillet til Raadighed.

Som d'Hrr. ved, har der været ført Forhandlinger om at ansætte en ny Maskinkonsulent fra 1. April 1918, særlig for Kraftmotorer og faste Installationer. Landhusholdningsselskabet har haft en Del med Sagen at gøre og er indgaaet med forskellige Indstillinger til Ministeriet. Nu foreligger der Forslag om Bevilling af de nødvendige Midler til Ansættelse og Lønning af den nye Statskonsulent.

I Oktober Maaned indbød Landhusholdningsselskabet med Landbrugsministeriets Bemyndigelse til et almindeligt Konsulentmøde, ved hvilket Ernæringsraadets Formand og

Sekretær gav en Række Meddelelser af Interesse for Konsulenterne. Ministeriet afholdt alle Udgifterne ved Mødet.

I Januar blev der afholdt to Møder af Landhusholdningsselskabet, de samvirkende danske Landboforeninger og Andelsudvalget for at drøfte Kornordningen. Da det staaende Landbrugsudvalg blev nedsat i Februar, er disse Møder, i alt Fald foreløbig, standsede. Et tvangsfrit Møde blev afholdt den 7. September, hvis vigtigste Forhandlingsgenstande er refererede i »Tidsskrift for Landøkonomi«, November-Heftet.

Iøvrigt er der afholdt en Mængde Møder i Landhusholdningsselskabet, som det imidlertid vilde føre for vidt at komme nærmere ind paa.

Landhusholdningsselskabet har paa Ministeriets Foranledning og paa eget Initiativ afgivet en Del Betænkninger til Ministeriet, saaledes bl. a. om Udarbejdelsen af et Lovforslag vedrørende Handelen med Bekæmpelsesmidler mod Plantesygdomme, om en mere intensiv Benyttelse af Jorden, Statstilskud til Ribe Mælkeriskole, Ansættelse af en Landbrugskonsulent i Tyskland i Lighed med, hvad Danmark har i England og Rusland o. s. v.

Korrespondancen med Ind- og Udland er for den første Vedkommende af samme Omfang som hidtil; hvad Korrespondancen med Udlandet angaar, er den helt standset; der gaar Maaneder imellem, inden vi faar nogen Forespørgsel fra Udlandet. Tidligere, inden Verdenskrigens Begyndelse, gik der ikke en Uge, uden at vi skulde sende Oplysninger til Udlandet. Der kom Forespørgsler og der kom Udlændinge her til; nu er det fuldstændig standset. Overvejelserne angaaende Afholdelsen af den 4. nordiske Landbrugskongres i København er foreløbig stillet i Bero.

Den ledende Præsident: Maa jeg spørge, om nogen ønsker Ordet i Anledning af denne Beretning?

Gaardejer Søndergaard: Jeg vil gerne henstille til det Udvalg, der skal bedømme Prisopgaven om Hesteopdræt, at vi faar den revideret i Henhold til de Erfaringer, vi Landmænd tvinges til at gøre i denne Vinter. Hvad vi tvinges til i denne Vinter, har vi ikke før troet kunde gaa, og det ser ud til, at det kan gaa endda meget godt. Hvis Selskabet saa kom med et lille Skrift om Hesteopdræt, der vilde ligge tilbage i Tiden, vilde det ikke være heldigt for Selskabet selv, og Landmændene vilde heller ikke bryde sig om det. Det kan blive af største Betydning, at vi kommer ind paa langt større Økonomi ved Brugen af hjemmeavlede Fødemidler. Der.

hvor det først bliver en Nødvendighed, bliver ved Opdræt baade af Heste og Kvæg.

Den ledende Præsident: Maa jeg takke for de Udtalelser, der er kommet frem; det skal vi selvfølgelig tage under villig og alvorlig Overvejelse.

»Fond til Landmænds Uddannelse«.

Beretning om Fondens Virksomhed i det 48. Forretningsaar, 1917, aflagdes af Fondens Sekretær, Kasserer *H. M. Knudsen*: Efter at den sædvanlige Meddelelse om Uddeling af Fondens Midler for indeværende Aar var udsendt, indkom der 18 Ansøgninger, som gik ud paa, at vedkommende ønskede Understøttelse til Studium ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for derefter at søge Ansættelse som Lærer ved en Landbrugsskole, som Konsulent eller i lignende Virksomhed.

Der blev tilstaaet 6 Ansøgere, der for Tiden studerer paa Landbohøjskolen, hver en Understøttelse paa 16 Kr. maanedlig i 8 Maaneder; disse 6 var følgende: *Axel Valdemar Pedersen, Niels Martin Jørgensen, Peder Johannes Carl Pedersen, Hans Holger Marius Bagge, Alfred Jensen og Laurids Lauridsen.*

Understøttelserne vil saaledes tilsammen udgøre 768 Kr., og da der var 817 Kr. 58 Øre til Raadighed, vil der altsaa blive et Overskud af 49 Kr. 58 Øre at overføre til næste Aars Regnskab. Fondens Kapital er 22,600 Kr., der giver en aarlig Rente af 791 Kr.

Der var som trykte Bilag udsendt og omdelt paa Pladserne Beretning fra Selskabets Konsulent i Mejeribrug og Beretning fra Selskabets Konsulent i Fjerkræavl. De toges begge til Efterretning uden Omtale.

Meddelelse ved Landbrugsministeriets Konsulent i Agrikulturkemi, Prof., Dr. phil. *K. Rørdam*:

Den Sag, jeg kort skal berøre, har jeg allerede for en Aarrække siden omtalt ved Møderne her; da var den maaske ikke saa aktuel som nu; thi nu er den fremdraget for mig igen ved Forespørgsel fra Konsulent *Jacobsen*, det er Spørgsmaalet om Muligheden af at skaffe Fosforsyregødning fra dansk Jord. Det vil efter alle Solemærker være saaledes til

Foraaret, at man hverken kan faa Superfosfat eller Thomaslagge og maaske heller ikke Benmel i store Mængder. Det vil jo være ret alvorligt for Landbruget og derfor gælder det om at overveje Muligheden for at skaffe Erstatning, og saa vendes Opmærksomheden naturligt hen paa de gammel kendte Forekomster paa Bornholm, dels dér og dels nogle Forekomster, spredt over hele den øvrige Del af Danmark. Det angives jo almindeligt, at omkring 1840 blev der i England udført de første Forsøg med Fosfatgødning, og først i 1843 fremstilles der Superfosfat. I 1852 gjorde den Mand, som Danmarks Geologi skylder saa overordentlig meget, Prof. *Forchhammer*, opmærksom paa, at der paa Bornholm fandtes Fosforiter, der muligvis kunde anvendes. Senere hen drog han det frem paany ved Landmandsforsamlingerne i 1861 og 1863, og daværende Adjunkt *Jespersen* paa Bornholm paaviste et Sted paa Sydsiden af Bornholm, hvor der fandtes faststaaende Fosforiter i den bornholmske Kridtformation. Han var meget sangvinsk overfor mulig Udnyttelse af dem, men det viste sig, at det ikke kunde lade sig gøre, da de ikke er særlig vel beliggende og kun indeholder en ringe Mængde Fosforsyre, nemlig som Maksimum 10 %; desuden indeholder de betydelige Mængder kulsur Kalk, som det vistnok vil være vanskeligt at befri dem for. Men ved nyere Undersøgelser fremkom der andre Oplysninger om betydelige Mængder Fosforit i den kambriske Formation paa Bornholm. I Skiferlagene, de grønne Skifere, som i store Udstrækninger forekommer paa Bornholm, findes der hist og her betydelige Mængder Fosforiter og forholdsvis righoldige Fosforiter. Saaledes er der undersøgt et Lag ved Borregaard ved Ølenaa, hvor det ligger i Jordoverfladen og er forholdsvis rigt paa Fosforiter. Hvis man regner — men det er kun efter en rent foreløbig Undersøgelse — at der er mindst 9 ha af Fosforitsandsten, som er let at bryde, og at Laget ifølge de Undersøgelser, der foreligger, er ca. 40 cm tykt, vil der være 36,000 Kubikmeter Fosforit paa det paagældende Sted — og der er sandsynligvis betydeligt mere — d. v. s. 97,200 Tons Fosforitsandsten, eller ca. 100,000 Tons med 14 % Fosforsyre gennemsnitlig. det vil atter sige 13,600 Tons Fosforsyre paa det Sted. Det vilde jo være meget værdifuldt for Landbruget, hvis det kunde udnyttes; men »hvis«! — det er Spørgsmaalet. Der er ikke Tale om, tror jeg i alt Fald, at det kan lønne sig eller lade sig gøre at lave Superfosfat af det. Saa er Spørgsmaalet, om man vil gaa til at bruge det, som det er, male det, pulverisere det. For nogle Aar siden vilde man have

anset det for ikke saa overordentlig heldig at gøre det, skønt vi véd, at der andre Steder er blevet benyttet malet Koproilit, som er ligesaa tungt opløseligt, og man gør det endnu i udstrakt Maalestok. Vi har Forsøg, som viser, at det giver noget Udslag, væsentlig paa lave Jorder, og naar man anvender det tilstrækkelig længe og i stor Mængde i meget findelt Tilstand, vil der nok kunne være Tale om, at det kunde gøre nogen Nytte. Det var det, jeg vilde henstille, at man har Opmærksomheden henvendt paa; det er noget, der efter min Mening maatte sættes i Gang gennem Landbrugets egne Foranstaltninger; jeg tror ikke, det er noget, en Fabrik vilde kaste sig over, og jeg havde nærmest tænkt mig, at man kunde faa det brudt derovre og ved en simpel Proces faa det malet og derefter uddelt til Folk, der vilde have det og benytte det direkte som det er i malet Tilstand. Hvorvidt det vil være lønnende, og hvad det vil koste, foreligger der ikke noget om endnu; men da der er kommet Forespørgsel til mig om det, syntes jeg dog, jeg vilde have Lov til at meddele det paa Generalforsamlingen.

Proprietær *Holm*, Borchsminde: For nogle og tyve Aar siden blev der af Hedeselskabet anlagt Forsøg med forskellige Fosforsyregødninger, Thomasslagge, engelske og belgiske, og Superfosfat og nogle franske Raafosfater. Det viste sig, at disse sidste gav ingen nævneværdige Resultater. Jeg vil tillade mig at spørge Professor *Rørdam*, om det kunde tænkes, at de danske var bedre end de franske?

Professor *Rørdam*: Det tror jeg for saa vidt ikke, de er; men jeg tror ogsaa, at man med Hensyn til Spørgsmaalet om Udnyttelsen af Raafosfater er kommet til en noget anden Anskuelse end den Gang. Det Forsøg kan jeg ikke erindre, jeg har ikke haft Lejlighed til at se det, men maaske nogen her kan erindre det. Der er gjort Forsøg ved Herning, og der foreligger derom Beretning i Litteraturen, gaaende ud paa, at det gav Udslag — jeg husker ikke Tallene. Det benyttes mange Steder i Verden.

Proprietær *Holm*: Jeg kan huske Forsøg paa Vejlegaard, der gav meget ringe Udslag. Det findes omtalt i Beretningen om Eng- og Mosekultur fra Landmandsforsamlingen i Odense.

Forstander *S. C. A. Tuxen*: Det kommer utvivlsomt an paa, i hvilken Grad det er findelt; ved Thomasslagge er dette afgørende. Det kan altsaa være tvivlsomt, om Finhedsgraden har været tilfredsstillende. Det er særlig Opgaven ved Forarbejdelsen af Thomasslaggen at faa den malet uendelig fint; det er bekræftet ved Forsøg, hvor stor Forskel der kan være

i den Retning. Man skulde antage, at Industrien nu var saa vidt fremme, at man kunde præstere et lige saa fint Pulver af disse Fosforiter som af Thomasslagge; det er jo derpaa, det beror.

Proprietær *Holm*: For Thomasslaggens Vedkommende er det vel bekendt, at Findelingen har en overmaade stor Betydning. Men disse Slagger fremkommer jo ved en teknisk Proces, ved Behandling af Jern. Fosforiterne derimod ligger raa i Jorden. Noget andet er, om de kan blive bedre udnyttede ved ikke alene at undergaa en mekanisk, men ogsaa en kemisk Behandling. Men jeg tror ikke meget paa, at disse Raafosfater i sig selv er gode.

Forstander *Tuxen*: Det er ikke sikkert, at de er fuldt saa gode; men det er Findelingen, det først og fremmest kommer an paa; den kan ikke drives for vidt.

Konsulent *A. P. Jacobsen*: Der er ingen Tvivl om, at Spørgsmaalet om Fremskaffelse af Fosforsyregødning er overordentlig vigtigt. Vi har i 3 Aar kørt paa indskrænket Ration, og vi er naaet til det Tidspunkt, da vi ikke kan holde vor Produktion oppe under fuldstændig Mangel paa disse Stoffer, og nu kan vi intet faa. Derfor synes jeg, det er raadeligt, at vi ofrer det stor Interesse, om vi kan udnytte den Beholdning, vi selv har. Hvor vidt det kan anvendes direkte, som det er, mekanisk findelt, hvor vidt det kan gøre Nytte, betale sig, afhænger jo efter de jyske Forsøg at dømme i højeste Grad af Jordens Reaktion, ikke saa meget af Jordens Art iøvrigt som af det, om den giver sur Reaktion eller alkalisk Reaktion. Det er jo desværre saaledes her i Landet, at der er en Mængde kalktrængende Jorder, som ogsaa er meget taknemlige for Fosforsyregødning, og det er dér, Raafosfaterne snarest kan anvendes. Det er ogsaa bekendt, hvad Prof. *Rørdam* sagde, at visse Steder i Udlandet bruges det i stor Udstrækning, f. Eks. i enkelte af De forenede Stater i Nordamerika. I Illinois er det netop Tilfældet; dér anbefales det fra vedkommende Landbohøjskole meget stærkt at anvende det sammen med Grøngødning; ved Nedpløjningen dannes der Syre, som har Betydning for Udnyttelsen, og det svarer ganske til Erfaringerne her hjemme fra. Ikke desto mindre er Raafosfatet ikke nogen heldig Fosforsyregødning. Jeg vil gerne spørge Professor *Rørdam*, for det første, om vi kunde faa lidt nærmere Oplysning om Sammensætningen af dette Raafosfat derovre paa Bornholm. Professoren siger, at det indeholder 14% Fosforsyre; men hvad er der iøvrigt i dette Mineral? — for det indeholder jo forskellige andre Ting.

Hvis det var fosforsur Kalk alene, vilde det indeholde den dobbelte Procent Fosforsyre, omtrent da. Og dernæst: Hvorfor kan det ikke behandles saaledes, at det bliver en letopløselig Fosforsyregødning? Kunde vi faa et Superfosfat ud af det, vilde det have en ganske anden Betydning.

Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen*: De Bemærkninger, jeg vilde gøre, er egentlig blevet overflødige efter Konsulent *Jacobsens* Bemærkninger. Vi har Forsøg med Raafosfater ikke alene paa Mosejorder, men ogsaa paa Agerjord. I Jylland er Virkningen af Raafosfat blevet sammenlignet med Virkningen af andre Fosfater, Thomasslagge og Benmel. Det fremgik i Overensstemmelse med en Række udenlandske Forsøg, at Raafosfat og i det hele alle Fosfater, der indeholder Fosforsyre som trebasisk fosforsur Kalk, praktisk ikke udnyttes paa Jorder, der er alkaliske eller i det hele taget basiske. Hvis der skulde bruges Raafosfat fra Bornholm i uforandret Tilstand, blot pulveriseret, vilde det kun kunne ske paa vore ganske vist mange sure Agerjorder i Landet. Jeg tror, det burde tages op til Overvejelse, da det virkelig er en ganske overordentlig alvorlig Sag, at Fosfattilførslen er stoppet. Der kan nu næppe gøres noget videre i Aar, men man kan i hvert Fald gøre Forsøg med et Produkt af denne Art i Sommer. Fosforsyregødning bliver desværre i lang Tid en sjælden Vare; ingen kan vide, om det skal vare et Aar eller — endnu værre — om der skal gaa flere Aar, inden vi kan faa Fosforsyregødning igen; der er altsaa al Grund til at tage Sagen op til Undersøgelse. Jeg tror heller ikke, der kan være Tale om andet end en Findeling; en Superfosfatfremstilling af et Raastof, der kun indeholder 14%, er vistnok teknisk-økonomisk set umulig.

Professor *Rørdam*: Jeg vil blot tillade mig at bemærke til Konsulent *Jacobsens* Spørgsmaal om, hvorledes Fosforsyren er til Stede ved Borregaard, at det er trebasisk fosforsur Kalk, der sammenbinder Sandskorn, hvorimod der i Arnagerkalken er ret betydelige vekslende Mængder kulsur Kalk. Det gjorde i sin Tid, da det blev prøvet ved *Owens* Fabrikker og af *Fransen & Meyer* i 1860'erne, at man fandt, at Fabrikationen slugte for meget Syre. Derfor var Fremstillingen uøkonomisk og Materialet var tilmed vanskeligt at faa frem. Det kunde tænkes rent teoretisk, at man kunde vinde et Koncentrationsprodukt ved at knuse det, slemme det og behandle det med Saltsyre; men saa kommer den Vanskelighed, at Saltsyre for Tiden er dyr. Man kunde tænke sig andre Syrer anvendt. Fra Irland foreligger der Efterretning om, at man

anvender sur Mælk, og at hvert Landbrug tilbereder sit eget Superfosfat. Det var ikke noget, der kunde bruges her; men der kunde tænkes Maader, hvorved man fik det i sur Gæring, en Mælkesyregæring ved et eller andet Stof, man satte til. Hvorvidt det er økonomisk gørligt, er det ikke muligt at sige noget om; men tænkeligt er det. Derimod er det givet, at naar man graver dette Raafosfat op og pulveriserer det tilstrækkelig fint, hvilket er en let Sag, da det er et Produkt, som let kan tørres og males til det aller fineste Støv, vil det kunne være virksomt ikke alene paa sur Jord, hvor det ganske rigtigt fortrinsvis har sin Anvendelse, men sikkert ogsaa til Tider paa andre Jorder. Den Fosforsyre, der er i Jorden, er i Virkeligheden trebasisk fosforsur Kalk, som i Jorden omdannes af kulsyreholdigt Vand og organiske Syrer, saaledes at det bliver opløseligt, naar det blot er saa fintdelt, at Planterødderne kan faa fat i det. Der er Plantekulturforsøg, som viser, at man saaledes kan faa trebasisk fosforsur Kalk opløseligt; det har Hedeselskabet vist ved Forsøg med Vandkulturer og Sandkulturer. Man skal ikke paa Basis af et negativt Resultat nogle Steder stille sig alt for skeptisk. Havde vi tilstrækkeligt af Superfosfat, vidste man jo, hvad man gav sine Penge ud til; men overfor mange andre Ting maa man jo nu hjælpe sig, som man kan, og paa Bornholm er Fosforsyren let tilgængelig, og der kræves ikke ret stor Mekanik til at gøre den anvendelig.

Forstander *Tuxen*: Professor *Rørdam* oplyste nu, at Bindemidlet var Kvartskorn. Er det nu ikke en alvorlig Hindring for en tilfredsstillende mekanisk Findeling?

Professor *Rørdam*: Ikke, hvis man tænker sig, at man først brændte det let. Der er ingen teknisk Vanskelighed ved at male ogsaa Kvarts meget fint.

Forstander *Tuxen*: Men her er Tale om en saadan Finhedsgrad, at det dog vistnok er tvivlsomt, om den kan præsteres.

Professor *Rørdam*: Det er ogsaa muligt, at noget af Stoffet kunde sigtes fra paa Mellestadiet, saa at det endelige Produkt kunde blive rigere paa Fosforsyre. Jeg har ikke her villet give Anvisning paa en fuldt færdig udarbejdet Metode, det er kun et Fingerpeg i Retning af, at man skulde se at faa den Fosforsyre, vi har, gjort anvendelig.

Den ledende Præsident: Hvis ikke nogen ellers ønsker Ordet — og det er jo en lang Dagsorden, vi endnu har tilbage — takker jeg Professor *Rørdam* for de interessante Meddelelser. Det vilde jo være heldigt, om der kunde ske en nærmere Undersøgelse af Sagen.

Meddelelse om Selskabets Kontrol med Korn- og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1917

aflagdes af Inspektør *James Høyer*: Efter at jeg i de sidste Aar har været forhindret i at komme til Stede paa Selskabets Generalforsamling paa Grund af overvældende Arbejde i For- ening med et noget vaklende Helbred, har jeg atter i Aften den Ære, jeg maa tilføje den Glæde at staa her igen for at fortælle Dem lidt om Kontrollens Virksomhed. De vil imid- lertid kunne forstaa, at som Følge af de triste Forhold, som Verdenskrigen ogsaa har ført ind over vort Land, kan jeg ikke have meget og navnlig ikke meget interessant at meddele.

Jeg har imidlertid tænkt, at en kort, sammenlignende Oversigt vedrørende Importen til Frihavnen de senere Aar kan paaregne nogen Interesse paa dette Møde, og jeg skal da særlig pege paa de 4 Hovedartikler, nemlig Majs, Oliiekager, fremmed Byg og fremmed Hvedeklid, og jeg skal for Sammenligningens Skyld gaa lidt tilbage i Tiden og begynde med 1913, i hvilket Aar Importen af Majs var 121,000 Tons à 1000 kg; den dalede derefter 1914 til 58,000 Tons, men steg atter 1915 til 168,000 Tons eller over halvanden Million Tønder, faldt derefter 1916 til 141,000 Tons, som ogsaa var ganske rigeligt. Indeværende Aar viser kun 76,000 Tons, hvoraf Største- parten indgik i Aarets første Halvdel. Juli Maaned gav kun 7000 Tons og August endogsaa kun 1950 Tons. Derefter er alt stille, indtil November bragte en Ladning fra La Plata paa 2500 Tons, en Bagatel, som straks overtoges af Staten. Im- porten 1917 er saaledes kun godt Halvdelen af, hvad der kom 1916, og dette viser jo klart Utilstrækkeligheden af Majs- forraadet. En Del af den indkomne amerikanske Majs var mindre god, vel nok i første Række paa Grund af Skibenes lange Ophold i Inspektionshavnen, som jo forlængede Rejsen meget. Det viste sig navnlig ved Majsens Lagring i Fri- havnen, at Kvaliteten gik tilbage, og ved Udleveringen var meget af Majsen baade muggen og lugtende, men trods dette blev den naturligvis modtaget med Begærlighed, blandt andet af Svineavlscentrene og vistnok ogsaa af mange Hesteejere, hvis Dyr var nødlidende.

Som Følge af min Stilling kommer jeg i Berøring med mange Mennesker, ogsaa med Fouragehandlere og Vognmænd. Disse Folk ser ganske naturligt med Bekymring paa de nu- værende Forhold og med Frygt paa den kommende Tid. Man har blandt andet udtalt, at dersom den danske Høst 1918 og-

saa giver et mindre godt Resultat, vil Forholdene blive i høj Grad forværrede. I Forbindelse hermed har man spurgt mig, om jeg troede, at al den Jord, som kan tages under Ploven, ogsaa er taget i Brug til Havre, Roer eller lignende, alt med de nødlidende Husdyr for Øje, og man har anmodet mig om at bringe Sagen frem paa Mødet her. Jeg staar jo ikke i saa intim Kontakt med Landbruget, at jeg har turdet besvare Spørgsmaalet udtømmende, men det forekommer mig, at Svaret nærmest maa lyde benægtende. Man har saaledes peget paa Jord paa Byens Fælleder, endvidere paa Bønderjord i Byens Nærhed, solgt til Bebyggelse, men som henligger ganske ubenyttet. Jeg véd ikke, om dette er rigtigt, men jeg har nu efter Løfte bragt Sagen frem her.

Jeg vender saa tilbage til Majsen og skal tilføje, at medens den amerikanske Majs altsaa har været lidt suspekt, har den ankomne La Plata Majs været god og holdbar, men som sædvanlig befængt med »Krebs«. Dette foraarsager jo, at der gaar lidt tør Varme i Majsen, og Næringsværdien forringes vel nok noget — i alt Fald set rent pekuniært — da »Krebsen« er graadig og æder væk af Varen.

For Oliekagers Vedkommende ser Forholdet saaledes ud: 1913 bragte 60,000 Tons, 1914: 45,000 Tons, 1915: 91,000 Tons, 1916: 56,000 Tons, derimod viser 1917 kun 27,000 Tons eller knapt Halvdelen mod 1916. Hovedparten af Kager var som sædvanlig Bomuldsfrøkager, Resten Kokos-, Palme-, Jordnød- og Rapskager.

Af fremmed Byg — sydrussisk og amerikansk — indkom i 1913: 4900 Tons, i 1914: 2700 Tons, i 1915: 21,600 Tons, i 1916: 19,300 Tons, men i 1917 kun 4300 Tons. Siden Krigens Begyndelse er Importen fra Sydrusland naturligvis ganske stoppet; derimod er der kommet Byg fra Amerika, og navnlig fra Kalifornien er der kommet Byg af fortrinlig Kvalitet, anvendelig som Maltbyg, tør, storkornet, men lidt blaa i Farven.

Med fremmed Hvedeklid er det ogsaa kun smaat bevendt, navnlig fra La Plata. 1913 gav 9400 Tons, 1914: 6200 Tons, 1915: 7200 Tons, 1916 kun 900 Tons og mindst viser 1917, nemlig kun 400 Tons. De vil se, at Importen gaar jævnt tilbage siden Krigens Begyndelse, ganske naturligt. De to sidste Aar viser en overmaade lille Import.

Spørger man nu, naar Importen kan tænkes paany at ville begynde, da kan jo intet Menneske med blot tilnærmelsesvis Sikkerhed give Svar derpaa eller overhovedet have nogen Mening derom; man gør dog sikkert bedst i ikke at regne med Import af nogen Betydning i en nær Fremtid. Og skulde

Freden komme hurtigere, end man nu tør haabe, saa vil jo utvivlsomt de krigsførende Magter tage først, hvad de har Brug for, og det bliver store Mundfulde; i anden Række kommer de Neutrale.

Ser vi paa, hvad der er kontrolleret af Majs, Foderstoffer og andre Varer i ovennævnte Tidsrum, saa viser Kontrollens Noteringer følgende Kvanta: 1913: 99,000 Tons, 1914: 71,000 Tons, 1915: 164,000 Tons, 1916: 125,000 Tons, 1917: 66,000 Tons. Særlig 1915 var jo et mægtigt Aar, hvad Arbejdet angik, men ogsaa 1916 gav fuldt op at bestille. 1917 gav jo ganske lidt imod de foregaaende Aar, men det forklares jo ogsaa ved Forholdene. Hvad der særlig forøger Arbejdet er, at Importørerne, som tidligere besørgede Varerne ekspederede, nu nøjes med at give Udleveringssedler til vedkommende Køber, som saa selv maa sørge for Bestilling af Banevogne og endvidere maa drage Omsorg for, at Varen modtages indenfor en nærmere stipuleret Frist; hvis dette ikke sker, annulleres Handelen, og Køberen faar saa ingen Varer. At dette Forhold rummer en betydelig Fare for Køberne, særlig paa Tider, hvor det er forbundet med Vanskeligheder at erholde de nødvendige Banevogne, siger sig selv, og Følgen blev, at Køberne overgav Udleveringssedlerne til Kontrollen med Anmodning om at besørg Varerne modtaget og læsset i rette Tid. Kontrollen var selvfølgelig villig dertil — naturligvis uden Ansvar i nogen Retning — men da der sjældent kunde faas Banevogne ved Pakhusene, hvorfra Varerne leveredes, medførte dette, at der maatte bestilles Vogne paa de forskellige Stationer, Godsbanen, Nørrebro, Østerbro og Slangstrupbanens Stationer, og Varerne blev saa kørt med Byvogne til de respektive Stationer. Dette fordyrede naturligvis i høj Grad Varerne for Købmændene ude i Landet og Provinserne, idet Kørselstaksterne er steget ganske enormt i de sidste Aar. Kontrollen havde i de værste Maaneder en Kørselsnota paa omkring 6000 Kr. pr. Maaned. Dette gav naturligvis meget Arbejde, da det for Kontrollen var af stor Vigtighed at fritage Køberne for at faa de købte Varer annullerede; jeg kan tilføje, at dette ikke skete i et eneste Tilfælde. Selvfølgelig beregnede Kontrollen et passende Salær for dette store Arbejde, og alle har ogsaa betalt uden Indvendinger. Det lykkedes os at faa alt prompt modtaget uden andre Vanskeligheder end dem, vi selv havde med at faa Vogne og Køretøjer. I Kontrollens nye Takster, som blev udfærdigede i Sommer og approberede af Frihavsselskabet, er der netop taget Sigte paa dette forøgede Arbejde samt forøvrigt paa

de som Følge af Forholdene meget forøgede Driftsomkostninger.

I Forsommeren blev der fra Landbrugsministeriet rettet en Henvendelse til Kontrollen om at være behjælpelig med Fordelingen af den Majs, som af Staten blev rationeret til de statsanerkendte Svineavlscentre og til nogle Forsøgsstationer i Danmark. Uagtet dette Arbejde jo laa noget udenfor Kontrollens Rammer, mente man dog at burde tage det op, gaaende ud fra det Standpunkt, at under de alvorlige og vanskelige Forhold her hjemme maa ingen holde sig tilbage, naar det gælder Arbejde til fælles Bedste. Der skete 4 Rationeringer, nemlig 1) ca. 350 Tons til et Beløb af ca. 84,000 Kr., 2) ca. 250 Tons til Beløb ca. 60,000 Kr., 3) ca. 700 Tons til Beløb ca. 165,000 Kr., 4) ca. 640 Tons til Beløb ca. 160,000 Kr., ialt ca. 1900 Tons til et Beløb af ca. 470,000 Kr. Majsen udgik i mange mindre Partier, og da Pengene ogsaa indkrævedes af Kontrollen, medførte det jo et stort Pengeregnskab, omtrent $\frac{1}{2}$ Million, hvormed fulgte et ret stort personligt Arbejde og Ansvar. Jeg har dog Grund til at tro, at hele Arbejdet forløb tilfredsstillende.

Jeg skal nu ganske kort komme ind paa en Sag, som allerede var fremme i Fjor paa Selskabets Generalforsamling, nemlig Statsbanernes Vognmateriel, en Sag, som ogsaa har Interesse for Landbruget, der skal have sine Foderstoffer bragt ud med Banen. De véd jo sikkert alle, at Mangelen paa disponible Godsvogne til Tider, men dog ret ofte, er meget generende og har foraarsaget ikke alene ekstra Omkostninger for Importørerne, som har maattet tage Majs og andre Foderstoffer paa Pakhus i Stedet for at faa disse ekspederede direkte fra Importskibet til Banevogne, men ogsaa bevirket en Forsinkelse af Varernes videre Forsendelse, som har skabt Vanskeligheder baade for Købmændene her og i Provinserne og sikkert ogsaa for Landmændene, som har maattet vente paa deres Varer. Vognmangelen har endogsaa været oppe paa et dagligt Minus af omkring 4000 Vogne Landet over til Transport af Brænde, Tørv, Sukkerroer, Foderstoffer og andre Varer. Man er nu nede paa et dagligt Minus af 12—1500 Vogne.

For at erfare lidt om, hvorledes Situationen menes at ville udvikle sig, naar der atter en Gang kommer fredelige Forhold, har jeg søgt én af Statsbanernes øverste Embedsmænd; men det er naturligvis ganske umuligt at udtale sig derom eller overhovedet at sige noget positivt derom allerede nu. En Ting maa dog anses for givet, man maa temmelig

sikkert regne med **Mangel** paa Vognmateriel i lange Tider, thi medens **det** rullende Materiel daglig slides og forringes, er det **forbundet** med vistnok uovervindelige Vanskeligheder **under** Krigen at faa Fornyelsen bragt i passende Forhold til Sliddet. En Del af Materiellet, f. Eks. Hjulbandager, anskaffes i Tyskland og Amerika, og derfra kan jo intet faas for Øjeblikket. I Fabrikken »Scandia» i Randers skal der saaledes henstaa nye Vogne, men da Hjulbandagerne ikke haves, kan disse Vogne ikke gøres færdige. Noget lignende gælder Lokomotiverne, som der sikkert daglig, med de lange Togstammer, slides stærkt paa, og hvortil mange Maskindele ogsaa skal erstattes ude fra. Udsigterne er saaledes ikke lyse, men som Forholdene har udviklet sig, er der intet at stille op. Imidlertid maa man haabe, at naar Tiden kommer, og der bliver stillet store Krav til Transportmidlerne, at der da kan faas Tonnage, Smaasejlere eller mindre Dampere til at føre Varerne fra Importhavnen til Søkøbstæderne, hvorfra Varerne saa maa fordeles paa bedste Maade. Men Hovedsagen er jo først at faa Varer til Danmark; man kommer vel nok ud over Vanskelighederne ved Forsendelsen og Fordeelingen ude i Landet.

Dette er i store Træk, hvad jeg har ment kunde interessere Dem. Men forinden jeg slutter, vil jeg dog gerne berøre en anden Sag, som dog ganske vist ogsaa ligger noget udenfor Kontrollens Omraade. Jeg har af og til syslet lidt med Dyrkning af Majs og har blandt andet paa en højtliggende mager Jord ved Holte, udsat for Blæst og med meget daarlige Vandingsforhold, set om end ikke fuldmoden Majs, saa dog store kraftige Planter med saa modne, eller rettere saa udviklede Majskolber, at disse blev anvendt som »sweet corn«, der jo, som mange af d'Hrr. véd, er en herlig Ret, kogt i Vand med lidt Salt og spist med rørt Smør. Jeg vilde dog ikke være kommet ind paa denne Sag her, dersom jeg ikke gennem en Artikel i »Frederiksborg Amts Avis« af 2. Novemher i Aar var blevet bekendt med nogle Forsøg med Dyrkning af Majs, foretaget af Hr. *Th. Riddervold*, Tibirke Bakker pr. Helsingø. Jeg vil gerne have Lov til at læse denne Artikel for Dem.

(Inspektør *Hoyer* læste derefter Artiklen op og fortsatte derpaa):

Saaledes lyder Artiklen. Jeg véd jo ikke, om Sagen interesserer i videre Kredse af Landbruget, men jeg synes dog, den burde gøre det, thi det fremgaar jo dog af det oplæste, at selv om Modningen mislykkes, bliver der dog altid Udbytte i Form af Grøntfoder, som endogsaa kan benyttes i tørret

Tilstand. Man kan ikke vente for Tiden at kunne skaffe Majs til Udsæd, men naar vi atter faar bedre Forhold, kan det tænkes, at Sagen er et Forsøg værd.

De kan maaske erindre, at jeg for nogle Aar tilbage omtalte nogle Fodringsforsøg, som var anstillede i Amerika med Grøntfoder fra Soyaplanter, og at disse Forsøg gav et ganske særlig godt Resultat sammenlignet med Fodring uden dette Grøntfoder. Alle Forsøgsdyrene havde Gavn deraf, Malkekvæget gav mere Mælk, Fedekvæget bedre Kød, Faarene mere Uld og Svinene bedre Flæsk. Det var dog ikke umuligt, at Fodring med Tilskud fra Majsplanter ogsaa kunde drage Fordele med sig, og ogsaa af den Grund var der dog maaske Anledning til at tage Tanken om Majsdyrkning op her hjemme.

Gaardejer *Søndergaard*: Der var et interessant Punkt i Inspektør *Høyers* Indledning, det var Spørgsmaalet om Udsigten til at faa noget hjem her til Landet, naar Krigen en Gang er forbi. Saa vidt jeg forstod Inspektør *Høyer*, kom vi til at staa langt tilbage i Rækken, idet de krigsførende vilde tage først for sig og tage glubsk. Jeg er ikke ganske enig med Inspektøren i dette Forhold, fordi jeg tror, at vi staaar ret heldigt. Vi har jo Husdyr; ganske vist har vi slaaet lidt for rigeligt ihjel af dem, men vi har alligevel mange tilbage; det har de andre ikke. Jeg tror, at det, Spørgsmaalet særlig vil komme til at dreje sig om, er Tonnagen. Jeg tror, det var noget, vi først og fremmest skulde lægge Vægt paa at faa fat i. Jeg vil gerne spørge Inspektøren, eller hvem der ellers kan svare derpaa: Hvor mange af vore store Gødningsfirmaer har selv en Flaade? Hvis de ikke har det, burde der vistnok gribes an paa det Punkt. Jeg véd, at et stort Firma har en Flaade, det kan sætte i Gang, men jeg ved ikke, om der er flere, der kan det.

Inspektør *Høyer*: Angaaende vor Plads i Rækken af de Nationer, der vil faa Korn- og Foderstoffer, er det ganske umuligt at sige noget bestemt om, hvorledes det vil udvikle sig. Jeg personlig og mange med mig tror sikkert, at vi kommer i anden Række. Det er givet, at de smaa neutrale Lande ikke kan gennemføre deres Fordringer, før Krigen er forbi, og Efterspørgslen vil sikkert til den Tid blive af en hidtil ukendt Størrelse. Men paa den anden Side er der ingen Tvivl om, at her hjemme vil alt blive sat ind paa, at vi kan faa fat i noget af det første, der kommer frem. Men man gør rettest i ikke at vente sig for meget. Hvad Tonnagespørgsmaalet angaar, da er de, der har Tonnage: Østasiatisk Kompagni her i København og af andre Steder maaske Odense,

maaske Aarhus og Esbjerg; men det er dog kun mindre Baade. (*Søndergaard*: De sejler dog paa Amerika!) Ja, men skal der være Tale om Forsyning til Danmark, som skal virke straks, skal vi bruge Masser af store Dampere, og da vi for Øjeblikket er afskaarne fra at bruge en Del af vor Tonnage, fordi den simpelt hen beslaglægges i Amerika, er det galt for os. Vi kan ikke komme frem med vore Dampere, naar vi har dem; men vi har ingen. Vi maa haabe det bedste, men være belavede paa det værste i den Retning; det er min Mening, og den deles af mange, der har et sundt og godt Blik paa de Forhold.

Den ledende Præsident: Da Tiden er saa langt fremrykket, maa vi gaa til den næste Sag paa Dagsordenen; men vi takker meget for de Meddelelser, som er blevet givet.

Det landøkonomiske Rejsebureau.

Meddelelse om Bureauets Virksomhed aflagdes af dets Leder, Landbrugskandidat *Ib Windfeld*: Der er desværre atter i Aar kun meget lidt at meddele om Virksomheden i landøkonomisk Rejsebureau, idet Rejselysten selv sagt er blevet stærkt nedstemt under de nuværende vanskelige Rejseforhold.

Antallet af unge danske, som rejser ud nu, er kun ringe, da Rejserne næsten udelukkende er indskrænket til Skandinavien, og af Udlændinge kommer der kun nu og da enkelte hertil for at studere Landbrug.

Der er i Aar modtaget 22 Anmodninger fra unge danske Landmænd, der ønskede at rejse til Udlandet, og deraf ønskede 7 at komme til England og Skotland, hvad dog næppe er lykkedes for dem grundet paa de store Vanskeligheder ved at opnaa Pas til England. To ønskede at rejse til Amerika, een til Rusland og de øvrige 12 til Norge og Sverige.

Antallet af Udlændinge, som har rejst her i Danmark, har med Undtagelse af en Japaner og nogle faa Amerikanere udelukkende været Nordmænd og Svenskere.

Medens der i Fjor slet ingen Fællesrejser var for større Selskaber, har Bureauet dog i Aar haft Lejlighed til at planlægge i alt 3, nemlig for 2 Selskaber af skaanske Jordbrugere samt for Eleverne fra Alnarp Landbrugs- og Mejeriinstitut, som under Ledelse af Lektor *Forsberg* besøgte Danmark i August Maaned.

Ved Generalforsamlingen i Fjor udtalte den ledende Præsident, Professor *Westermann*, at efter at den kortfattede Beskrivelse af det danske Landbrug nu forelaa baade paa Tysk, Fransk og Engelsk, havde man af Hensyn til, at der jævnlig kommer en Del Nordmænd og Svenskere hertil for at studere dansk Landbrug, tænkt sig ogsaa at ville udgive Bogen paa Dansk. Grundet paa de meget stærkt stigende Papirpriser og Trykningsomkostninger har man dog ikke realiseret denne Tanke, men udsat den indtil videre.

Selskabets Hædersbelønninger.

Sekretær *Hertel*: Selskabet har i Aar uddelt det store Sølvbæger til følgende: Husmand *Ole Nielsen* af Mørke i Tudse Herred, Holbæk Amt, Parcellist *Jens Jensen Stefensen* af Ølgod Sogn i Øster Herred, Ribe Amt, Gaardejer *Jens Svendsen* af Sønderaas i Sunds Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt, Gaardejer *Martinus Jensen* af Ildskov i Sunds Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt, og Parcellist *Peder Klemmensen*, Lille Gedhus i Grove Sogn, Hjerm-Ginding Herred, Ringkøbing Amt. Det almindelige Sølvbæger er tilkendt Parcellist *Anders Andersen* af Frejlev i Kettinge Sogn, Musse Herred, Maribo Amt, Husmand *Andreas Larsen* af Svenstrups Hestehave i Asminderup Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt, Husmand *Niels M. Jensen* af Nakke Lyng i Rørvig Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt, og Husmand *Anders Larsen* af Dyrvig Mark i Hoven Sogn, Bølling Nørre Herred, Ringkøbing Amt.

Uddelingen af disse Bægre hører til Landhusholdnings-selskabets ældste Foranstaltninger og er én af dem, Selskabet vedvarende sætter stor Pris paa. Det Udvalg, der har med Sagen at gøre, bestaar af: Hofjægermester *Grüner*, Forpagter *G. F. Schroll*, Godsinspektør *Tilemann*, Inspektør *Leegaard*, Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard — den sidste har i Aar afløst Gaardejer *J. P. Jensen*, Toftegaard. Udvalget udfører et stort og brydsomt Arbejde, men det er et Arbejde, der sikkert ofte er Udvalgsmedlemmerne til Glæde. Den Opgave, Udvalget varetager, bidrager til at bringe Glæde og Anerkendelse til mangan brav Jordbruger, ligesom den offentlige Fremdragen af Landhusholdnings-selskabets Anerkendelse fremmer den Udvikling, som det gode Eksempels Magt altid fører med sig.

Landhusholdnings-selskabet har i Aar for 7. Gang uddelt

Duelighedsmedailler til Landarbejdere. Første Gang var i 1911, da der indkom 99 Ansøgninger, i 1912 indkom der 45, 1913: 27, i 1914: 38, i 1915: 44, i 1916: 68 og nu i Aar 41, deraf 25 fra Mænd og 16 fra Kvinder.

Der er i Aar uddelt 20 Duelighedsmedailler, nemlig 7 til Kvinder og 13 til Mænd. De fordeler sig saaledes efter Landsdele: Jylland: Røgter *Knud P. Larsen*, Engelsholm pr. Vejle, *Elisabeth Hansen*, Hygum pr. Jellinge, Jomfru *Frederikke Georgine Larsen*, Elsegaard pr. Ebeltoft, *Johannes Ibsen*, Gravlev Mølle pr. Hyllested, Landarbejder *Peder Chr. Christensen*, Rosvang pr. Sjørring, Plantør *Kristen Nielsen*, Løvstrup Aktieplantage pr. Lem og Pigen *Johanne Larsen*, Glimsholt pr. Sindal. Sjælland: Husmand *Peter Nielsen*, Adr. Stiftsgartner *Brødsgaard*, Vallø, *Sidse Kirstine Olsen*, Førslev pr. Haslev, Tjenestekarl *Erik Rasmussen*, Skovlunde, Værløse, Husmand *N. Grafmann*, Thorslundegaard pr. Taastrup, Husmand *Lars Jensen* af Ellebækshuset pr. Vemmetofte, Fodermester *Ola Pehrson*, Vigerslev, Landarbejder *P. Hansen*, Vallensbæk pr. Glostrup, Skovfoged *Christian Mortensen*, Rejstrup Skov pr. Jyderup. Fyn: Tjenestepige *Stine Petersen*, Vormark pr. Hesselager, Aftægtsmand *Hans Andersen*, Overkærby Mark pr. Kerteminde. Lolland-Falster: Husmand *Peder Brun* af Bellinge, Enke *Karoline Petersen* af Lerbjerggaard. Møen: *Karen Kirstine Jensen*, Haarbølle pr. Askeby.

Af *J. Pedersen-Bjergaards* Legat til Uddeling af Præmier for særlig fremragende Ydelser paa Landbrugsbinæringernes Omraade af Folk i smaa Kaar er der uddelt 14 Præmier til 14 Ansøgere; Udvalget havde den Glæde, at de alle var kvalificerede, nemlig: Maskinist *C. Christensen*, Vemmetofte pr. Fakse, Parcellist *P. Malling* og *Hustru*, Ditlevshøj pr. Ringsted, Hønserejer *Knud Sørensen*, Rosminde, Odder, og Karetmager *C. Christiansen* og *Hustru*, der alle fik et Sølvbæger; Statshusmand *Mortensens Hustru*, *Marie M.*, Rosenly, Asnæs, *Niels Kold*, Strynø, Biavlslærer *R. Krogsgaard*, Ajstrup, Hadsund, Banenæstformand, *C. Jeppesen*, Lindbjerg, Naur, Husmand *Jørgen P. Jørgensen*, Ajstrup pr. Malling, *Morten Mortensen*, Frydental pr. Nr. Omme, *Tage Larsen*, Hylke Skole, Husmand *Peter Trommers* Husholderske, *Inger Pedersen*, Bodilsker, Drejer *P. Clausen*, Horsens, der alle fik Pengepræmier. Endelig tildeltes der Gaardmandskone *Marie Hansen*, Risby pr. Præstø, Diplom.

De nævnte 3 Foranstaltninger: Sølvbægre, Duelighedsmedailler og Legatet kommer saa godt som udelukkende Smaakaarsfolk til Gode.

Meddelelser fra Præsidiets.

Udvalgsbetænkning angaaende et til Ministeriet for offentlige Arbejder indsendt Andragende om Erhvervelse af Koncession paa Udnyttelsen af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektrisk Energi m. v.

Sekretær *Hertel*: Denne Sag var for i Landhusholdnings-selskabets Bestyrelsesmøde i Dag, hvor det tog en Time at drøfte den. Jeg vil her tillade mig kort at gøre Rede for Sagen, idet jeg henviser til, at en mere indgaaende Omtale af den vil fremkomme i »Tidsskrift for Landøkonomi«s Referat af Bestyrelsesmødet.

Det var i Foraaret, at Landhusholdningsselskabet fik sendt fra Ministeriet et Andragende fra 5 Mænd, der ønskede en Koncession, hvorved de kunde blive saaledes stillede, at der kunde dannes et Aktieselskab til Udnyttelse af Vandkraften i Gudenaen til Fremstilling af elektriske Kraftanlæg, idet de paapegede, at vi ikke længere kunde forsvare at lade henligge ubenyttet en saa stor Kraft som den, her er Tale om, men at vi i Lighed med vore Nabolande, hvor saadan Kraft haves, burde søge at udnytte den til Gavn for Midtjylland. De beregner, at den Vandføring, hvoraf der ved Gudenaens Regulering kan udvindes Kraft, er omtrent 600 Mill. Kubikmeter om Aaret; de opgiver, hvilken uhyre Betydning det vilde have for Midtjylland at faa den udnyttet, og de erklærer sig villige til at levere Elektricitet til billigere Pris, end Elektricitetsværkerne er i Stand til. Men skal de kunne gennemføre Planen, vil det være nødvendigt at gaa til Ekspropriation af ca. 1000 Tdr. Land, hvilket vil medføre, at ca. 20 Gaarde og Huse bliver nedlagt.

Denne Sag sendte Ministeriet til Landhusholdningsselskabet. Dette gik ud fra, at Ministeriet ønskede at faa at vide, om Landhusholdningsselskabet mente, at Sagens national-økonomiske Betydning var saa stor, at den kunde begrunde Nedlæggelsen af ca. 20 Ejendomme ved Ekspropriation af de til disse hørende ca. 1000 Tdr. Land. Selskabet nedsatte et Udvalg til at undersøge Sagen, et Udvalg, for hvilket Statskonsulent *K. Hansen* blev Formand, og som i øvrigt bestod af Statskonsulent *Fr. Hansen*, Kontorchef *Holck Colding*, Amsraadsmedlem, Landvæsenskommissær *M. Hull* og Folketingsmand *S. Svendsen*. Fra dette Udvalg modtog Selskabet i Efteraaret en meget udførlig Betænkning, som blev sendt til Ministeriet med Anbefaling af Sagen. Udvalget gik ud fra, at det, det særlig skulde beskæftige sig med, var, om der forelaa Grund til Ekspropriation af de 1000 Tdr. Land. Udvalget paa-

viste, at det meste var Jord af daarlig Kvalitet, saa at der af nationaløkonomiske Hensyn ikke vilde være nogen Betænk- lighed ved, at det blev oversvømmet; men Udvalget er dog meget stemt for, at man skal varetage de nuværende Ejeres Interesser og opstiller derfor en Række Forslag til Beskyttelse af disse Interesser, Betingelser, som det foreslaas, at Konces- sionshaverne skal opfylde, for at man kan gaa ind at søge Lovhjemmel for en saadan Ekspropriation. Betænkningen kon- kluderede i, at Sagen har stor offentlig Interesse for Midtjyl- land, og at der maa tages visse Forbehold til Sikring af de nuværende Ejere, bl. a. dette, at Koncessionshaverne skal, om Ejerne ønsker det, være pligtige til at ekspropriere ikke blot Jorden, der er nødvendig for Anlægget, men hele Ejendommen. Endvidere skal der tages forskellige andre Forbehold for at sikre Ejernes Rettigheder, men sker dette, indstiller Udvalget, at der gives Koncessionshaverne Lejlighed til at udnytte Vand- kraften i Gudenaen, da det vil kunne være af stor Betydning for Midtjylland.

Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding.

Professor *Westermann* henviste til de Meddelelser, han havde afgivet ved Bestyrelsens Møde d. 23. Oktober, og som forelaa refererede i »Tidsskrift for Landøkonomi« S. 523 o. flg. Han fremhævede stærkt den overordentlige Betydning, det vilde have, hvis det lykkedes at løse den der nævnte Opgave, at fremskaffe en Oversigt over de vandlidende Arealer i Landet og en samlet Plan i store Træk for Fremgangsmaaden ved disse Afvandingers Udførelse. De fleste større Arbejder paa dette Omraade udføres jo nu af Hedeselskabet, men dette har i Hovedsagen fulgt det Princip kun at beskæftige sig med Foretagender, angaaende hvilke der er blevet rettet Henven- delse til Selskabet. Om man nu end ved Planlægning af et Afvandingsanlæg undertiden har fundet Anledning til at søge andre Lodsejere end dem, der har henvendt sig til Selskabet, dragne med ind i Arbejdet for derved at faa dette udført paa mere rationel Maade, vil det dog ikke kunne undgaas, at man i mangfoldige Tilfælde har maattet nøjes med en mindre til- fredsstillende Plan, fordi der ikke paa Forhaand var skaffet Overblik over de Fordele, der kunde naas i Retning af mere rationel og grundig Gennemførelse af Afvanding, ved at der forelaa en samlet Plan for de Arealer, hvis Afvanding paa

Grund af Terrænforholdene burde bringes i Forbindelse med den Del deraf, som man beskæftigede sig med. Da Hedeselskabet altid har haft fuldt op at gøre med at tilfredsstille de direkte Krav, der stilledes, ved de Midler, det havde til Raadighed, kan der selvfølgelig ikke rettes nogen Bebrejdelse mod Selskabet, fordi det ikke har taget den nævnte store Opgave op, men Selskabet fortjener megen Paaskønnelse for den Beredvillighed, hvormed det er gaaet ind paa at søge den løst, hvis de fornødne Midler stilles til Raadighed. Løses bør den under alle Omstændigheder, enten det saa sker ved Hedeselskabets eller Statens direkte Foranstaltning.

Som det blev meddelt ved Generalforsamlingen i Fjor, er der til Ministeriet indsendt 3 Forslag, hvoraf det ene omhandler Dannelsen af offentlige Interessentskaber for Afvandings- og Vandingsanlæg. Dette Forslag har til Dels dannet Grundlaget for Lov af 2. Juni 1917 om Tillæg til Lov om Vands Afledning og Afbenyttelse af 28. Maj 1880. Det er jo glædeligt, at Udvalgets Arbejde har ført til et positivt Resultat, om man end kunde have ønsket, at der i Loven var medtaget noget mere af Forslaget, end sket er, og dette gælder navnlig de »naturlige« Afvandingsanlæg.

Et særligt Hverv blev nu i Efteraaret overdraget Udvalget ved en Skrivelse fra Landbrugsministeriet, der udbad sig en Erklæring om det tekniske Grundlag for en Udnyttelse af Landets Moser med særligt Henblik paa de to store Vildmoser i det nordlige Jylland og med det Formaal at bøde paa Brændselsnøden og Arbejdsløsheden, samtidig med at Moserne under Udvinning af Brændsel forberedes til senere Dyrkning.

Ved Overvejelser over de Forhold, der maatte tages i Betragtning ved Løsning af den stillede Opgave, der jo dog kun kunde gælde en foreløbig orienterende Oversigt vedrørende Sagens tekniske Side, kom man ind paa en Række forskellige Spørgsmaal, som skønnedes at staa i Forbindelse dermed og at kunne blive af Betydning for en økonomisk Ordning. Man maatte saaledes søge Klarhed over Afvandings- og Transportforhold, Betingelserne for økonomisk Fremstilling af Brændtørv af forskellig Art, Tilvirkning af Tørvestrøelse, Forædling af Tørven ved Tilberedning af Tørvekul, Tørvegas, Tjære og Ammoniak, samt af Anlæg af Elektricitetsværk til Drivkraft for Ælteværker m. m., og endelig maatte der tages særligt Hensyn til den for det samlede økonomiske Resultat saa vigtige Udnyttelse af de afgravede Arealer til landbrugsmæssig Dyrkning, hvilket straks skønnedes at maatte ske efter lignende

Principper som dem, der i omtrent 3 Aarhundreder har været benyttede i de store hollandske Højmoser.

For at skaffe saa fyldige Oplysninger som muligt paa disse forskelligartede Omraader har Udvalget forhandlet med et større Antal Sagkyndige, og paa Grundlag af det saaledes tilvejebragte Materiale og Undersøgelser, foretagne ved enkelte Medlemmer af Udvalget, bliver der nu udarbejdet en Erklæring til Ministeriet.

Det landøkonomiske Driftsbureau.

Professor *Westermann* gav nogle Meddelelser om det forløbne Aars Arbejde inden for det til Fremme af denne Sag nedsatte Udvalg. Ved Generalforsamlingen i December 1916 blev det meddelt, at der til Udarbejdelse af den detaillerede Arbejdsplan for Bureauet var nedsat et Underudvalg bestaaende af D'Hrr. Forstander *Brink Lassen*, Professor *O. H. Larsen* og Forstander *Overgaard*. Dette Underudvalg har i Aarets Løb udfoldet en betydelig Virksomhed ved Udarbejdelse af Regler for den foreløbige Organisation og for Bogføringsarbejdet; det har desuden udarbejdet en særlig Statusbog til Brug ved samtlige Regnskaber, har ledet Forhandlingerne med Regnskabsførerne paa Ladelund i Marts d. A., og endelig har det fremskaffet Materiale til Bearbejdelse ved Indsamling af Regnskaber for Regnskabsaaret 1916—17.

Det er saaledes en meget værdifuld Bistand, der her er ydet, og det var nu vort Haab, at vi kunde formaa Forstander *Overgaard* til at overtage Bureauets Ledelse. Dette Haab synes imidlertid desværre at skulle glippe, idet Hr. *Overgaard* ikke mener at kunne opgive sin Stilling ved Ladelund Landbo-skole, og en Forening af de to Virksomheder skønnes ikke at være mulig. —

Bureauets Virksomhed er nu paa nævnte Maade saa vidt forberedt, at den vil kunne begynde i næste Finansaar, men hertil kræves økonomisk Støtte af Staten, og, som det er meddelt i Referatet fra Efteraarsmødet i Selskabets Bestyrelse, er der til Ministeriet indsendt Andragende om et Statstilskud paa 12,000 Kr. til Bureauets Drift i næste Finansaar. Som det fremgaar af de i nævnte Referat gengivne Forhandlinger om denne Sag, tør man vel forvente, at Beløbet vil blive bevilliget af Lovgivningsmyndighederne, og der kan da næppe heller være Tvivl om, at den Institution, der her agtes oprettet, vil kunne blive af saa overordentlig stor Betydning for Landet, at de dermed forbundne Udgifter maa siges at være meget beskedne.

Udvalget til Gedeavlens Fremme.

Den ledende Præsident: Som bekendt modtager Landhus-holdningsselskabet aarlig 3000 Kr. fra Ministeriet til Gedeavlens Fremme. Da dette Tilskud er for lille til Løsning af de Op-gaver, Udvalget til Gedeavlens Fremme gerne vil virke for, søgte Selskabet i September Ministeriet om et Tilskud af 2000 Kr. af Landbrugslotteriets Overskud, og denne Sum er blevet Selskabet bevilget. Hvad den vil blive anvendt til, maa Gede-udvalget selvfølgelig bestemme, men den vil antagelig gaa dels til større Tilskud til Avlsforeninger og Avlscentre, dels til Oprettelsen af 1 à 2 Opdrætningsanstalter for Geder, særlig Bukke. Nu ydes der kun Avlsforeningerne 10 Kr. pr. Buk og Avlscentre 25 Kr. Hvad Opdrætningsanstalter angaar, kan det bemærkes, at Erfaringen viser, at mange udmærket gode Lam slagtes kort efter Fødselen, fordi Ejeren ikke kan have Lammet gaaende, og en Køber ikke har meldt sig. For at be-vare saadanne Lam for Avlen, bør vi have 1 à 2 Opdrætnings-steder, til hvilke Lammene kan sendes, og hvorfra de efter-haanden kan sælges. Navnlig efter Høst melder der sig altid Købere, særlig til Bukke, men hidtil har man været ude af Stand til at skaffe dem, fordi de er slagtede som Lam. Der er vist ingen Tvivl om, at 1 eller 2 Opdrætningsanstalter vil gøre megen Gavn, men Driften af dem vil kræve Udgifter, til hvis Dækning Udvalget hidtil har savnet Midler.

Interessen for Gederne er stor, hvad der bl. a. viser sig i, at Tallet af Gedeavlforeninger vokser og nu har naaet ca. 50. Efter den i Juli Maaned stedfundne Kreaturtælling skulde man tro, at Gedetallet fra 1914 til 1917 var formindsket fra ca. 40,000 til ca. 32,000. Det sidste Tal er dog misvisende. Tæl-lingen i 1917 er nemlig ikke saa udtømmende som i 1914, idet det i Aar kun blev paalagt at tælle Gederne paa Steder, hvor der var Landbrug eller fandtes andre Husdyr. Det er ikke mærkeligt, at man derved er kommet til et mindre Antal end i 1914, da alle Geder blev talt med. Mindst $\frac{1}{3}$ af Gedeholderne er uden Landbrug og har ikke andre Husdyr end Høns, som heller ikke i 1917 blev talt med hos saadanne Folk. Sandsyn-ligvis er Gedernes Tal vokset fra 1914 til 1917.

I September Maaned henvendte Selskabet sig til Ernæ-ringsraadet med Anmodning om, at der maatte blive sikret Gedeholdere uden Jordbrug Adgang til at købe lidt Korn eller andet Kraftfoder. Selskabet anslog, at der hertil vilde medgaa ca. $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{3}{4}$ Mill. kg. Herpaa modtog Selskabet et Svar, der lød paa, at Ernæringsraadet »paa Grund af de ringe Forraad

af Korn beklager ikke at kunne yde Gedeholdere eller Avlscentre nogen Hjælp til at overvinde Fodermanglen.

Interessen for Gederne stod længe i Stampe her i Landet, men den er nu i glædelig Stigning, og den fortjener en større Støtte end den, Staten hidtil har ydet den. I Norge ydes der af Statsmidler 10,000 Kr. aarlig til Gedeavlens Fremme, og i Tyskland var — i alt Fald før Krigen — Statstilskudene ligeledes store.

Optagelse af Referater af udenlandsk Landbrugs- litteratur i »Tidsskrift for Landøkonomi«.

Sekretær *Hertel*: Foreningen af danske Landbrugskandidater nedsatte for et Aar siden et Udvalg, bestaaende af Statskonsulent *K. Hansen*, Professor *O. H. Larsen*, Godsejer *Moesgaard Kjeldsen*, Forstander *Rasmussen* og Sekretær *Hertel* for at udarbejde Forslag om, at der skulde optages Referater af udenlandsk Landbrugslitteratur i »Tidsskrift for Landøkonomi«.

Udvalget indsendte for nogle Maaneder siden Forslag til Landbrugskandidatforeningen, idet det fremhævede, at man i første Række burde tilsigte at fremskaffe et kort Resumé af de vigtigste Skrifter indenfor den fremmede Litteratur vedrørende Driftsøkonomi og Produktomsætning, dog saaledes begrænset, at der fortrinsvis refereres Skrifter, der er af særlig Interesse for danske Forhold og det danske Landbrug. Foreningens Bestyrelse drøftede Sagen og indsendte Forslag til Landhusholdningsselskabet om et Samarbejde med Landbrugskandidatforeningen, hvorved saadanne korte Referater optages i »Tidsskrift for Landøkonomi« 4 Gange om Aaret. De skulde saa bagefter sendes i Særtryk til Landbrugskandidatforeningens Medlemmer, saa at disse ved Aarets Slutning kunde faa dem samlede. Foreningen af danske Landbrugskandidater og Landhusholdningsselskabet skulde hver bære Halvdelen af Udgifterne til Forfatterhonorarer, medens Landhusholdningsselskabet skulde bære Udgifterne til Trykningen. Sagen var for i Bestyrelsesmødet i Dag, og det vedtoges at svare bekræftende, saa at »Tidsskrift for Landøkonomi« forhaabentlig i 1918 kan begynde at give den Slags Referater i Lighed med »Tidsskrift for Planteavl« for udenlandske Planteavlsskrifters Vedkommende.

Forslag fra Præsidiets.

Virksomhedsplan for 1918—19. Budget for 1918—19.

Kasserer *Knudsen*: Forslaget til Virksomhedsplan og Budget for det kommende Regnskabsaar, der omfatter Tiden fra 1. April 1918 til 31. Marts 1919, har været udsendt til Selskabets Medlemmer og findes omdelt paa Pladserne. Det foreligger her i den Form, hvori Bestyrelsen har vedtaget det i Oktober til Forelæggelse for Generalforsamlingen.

Forslag til Virksomhedsplanen giver mig ikke Anledning til nogen Bemærkning; Planen er ganske i Overensstemmelse med den, der blev vedtaget i Fjor.

Angaaende Budgettet skal jeg bemærke, at det er opstillet paa samme Maade, som det har været i adskillige Aar. For at lette Sammenligningen, findes Tallene for indeværende Aars Budget opført i de to første Kolonner, medens det foreslaaede Budget for 1918—19 findes i de øvrige Kolonner.

I det nye Forslag er de fleste Poster overensstemmende med Budgettet for indeværende Aar. Paa nogle enkelte Poster er der Ændringer, og jeg skal tillade mig at gøre opmærksom paa, hvori disse Ændringer bestaar.

Den første Konto, hvorpaa der er foretaget Forandring, er Konto 9, Mælkeribruget, under Afsnit A; her er Beløbet paa Udgiftssiden foreslaaet forhøjet med 450 Kr. — fra 3700 til 4150 Kr. —; denne Forhøjelse udgør Dyrtidstillæget til Selskabets Mejerikonsulent. I Fjor tilstod Præsidiets Selskabets Personale et Dyrtidstillæg paa 10% af Lønningen, og for indeværende Regnskabsaar er der paa Grund af den stærke Prisstigning tilstaaet Personalet et Dyrtidstillæg paa 15% af Lønningen. Denne Udgift er nu foreslaaet optaget paa Budgettet for det kommende Aar med det samme Beløb, som er ydet i Aar. Heraf falder, som nævnt, de 450 Kr. paa Konto A 9, medens Resten falder paa Konto A 19, Lønninger og Enkeunderstøttelser, der paa Udgiftssiden foreslaas forhøjet med 1710 Kr. Dyrtidstillæget paa denne Konto, nemlig til Kontorets Personale, udgør 1830 Kr., men der spares paa Kontoen 120 Kr. i Pension til Bud Andersens Enke, som er afgaaet ved Døden i Aar.

Konto A 24, Kontrol med Korn- og Foderstoffer, er foreslaaet forhøjet med 2000 Kr., idet Inspektørens Lønning, som udredes af Københavns Frihavns Aktieselskab, men udbetales gennem Landhusholdningsselskabet, er blevet forhøjet fra 4000 til 6000 Kr. aarlig.

Den sidste Konto under Afsnit A, Konto 27, Landøkonomisk Driftsbureau, foreslaar man udgaar; hele Udgiftsbeløbet for det kommende Finansaar forventes nemlig dækket ved Statsbidrag, hvorom der allerede er givet Meddelelse af Professor *Westermann*.

Efter at Selskabet i en Række Aar havde haft Gæld, var denne for et Par Aar siden blevet helt afbetalt. Men desværre vil Dyrtiden paa flere Omraader komme til at berøre Selskabet, saa at man ikke kan undgaa under de nuværende ekstraordinære Forhold paa ny at faa Gæld. Jeg antager, at vi kan regne med at være omtrent gældfri ved Begyndelsen af det Regnskabsaar, som det foreliggende Budget skal gælde for; ved Slutningen af Aaret anslaaes Gælden til 1740 Kr., saa fremt Budgettet kan overholdes.

Under Afsnit B, Legatmidler og Fond, henlagte under Selskabet, findes ingen Ændringer fra i Fjor; det foreslaaede Budget er ganske overensstemmende med Budgettet for 1917—18.

Den ledende Præsident: Maa jeg spørge, om nogen ønsker Ordet i Anledning af disse to Punkter paa Dagsordenen?

Redaktør *Raunkjær:* Jeg vil gerne rette en Forespørgsel til det høje Præsidium angaaende »Tidsskrift for Landøkonomi«. Jeg vilde gerne have Lov til at spørge, om man kunde tænke sig Udgivelsen af en 2den Udgave af dette Tidsskrifts første Aargange, saa langt op i Tiden, som det anses for nødvendigt. Jeg vil tillade mig at motivere det med, at der blandt de yngre er stor Lyst, tror jeg at turde sige, til at eje »Tidsskrift for Landøkonomi« saa komplet som muligt; men Forholdet er det, at vi kan ikke komme ret langt tilbage, uden at vi ikke kan opdrive det. Saa snart der udbydes Eksemplarer af ældre Aargange, f. Eks. ved Dødsfald, er der straks overordentlig Rift om dem. Jeg taler her paa de yngres Vegne; men der kunde jo ogsaa være ældre, som ikke i Tide har faaet Tidsskriftet, og som nu har fortrudt det. Jeg har truffet mange yngre, som sammen med mig har været kede af, at vi ikke kan faa Rækken suppleret, da man ikke har Satsen for hele Rækken. Jeg tillader mig med denne korte Motivering at spørge, hvorvidt man kunde tænke sig Udgivelsen af en 2den Udgave af den første Del af »Tidsskrift for Landøkonomi«, saa langt op i Tiden, som man ansaa det for heldigt, f. Eks. ved at lade tegne Tilslutning for en Række af Aargange, saa at det økonomisk kunde gennemføres. Maaske kunde det gennemføres i den Form, at man gik til en Udgivelse i Hæfter og dertil knyttede en Reklame til Støtte for

det økonomiske Grundlag for Sagens Gennemførelse. Selv om man kun delte en Aargang i 4 Hæfter, vilde Salget deraf dog kunne give nogen Støtte gennem Betalingen for Reklamerne. Jeg fremsætter blot denne Antydning, for at man ikke straks skal lade sig afskrække fra at tage fat paa Sagen, fordi Priserne paa Papir og Tryk er saa høje for Øjeblikket.

Den ledende Præsident: Dette Spørgsmaal kommer jo noget bag paa Præsidiet; det er ikke nemt at svare paa i Øjeblikket. Men Præsidiet vil naturligvis gerne tage under Overvejelse, hvorvidt der kan findes en Form, hvorunder det kan lade sig gøre. Formentlig er det en ret dyr Foranstaltning, og det er vel ogsaa et Spørgsmaal, om tilstrækkelig mange vilde abonnere paa det. Det véd jeg ikke; men Præsidiet skal selvfølgelig overveje, om der kan findes en Form, hvorunder det kan ske.

Forstander *S. C. A. Tuxen:* Som Redningsforanstaltning kunde man jo se at finde frem de Eksemplarer, der maatte ligge paa Loftet paa større og mindre Gaarde. Jeg antager, at det vil være vanskeligt at føre det frem paa den Maade, som Hr. *Raunkjær* anbefalede. Men der er sikkert mange Eksemplarer, som nu ikke kommer til Nytte, og som kunde reddes.

Redaktør *Bing:* Den simpleste Redningsforanstaltning var maaske at avertere efter dem.

Den ledende Præsident: Ønsker nogen ellers at gøre Bemærkninger om Budgettet eller Virksomhedsplanen? (Ophold.) Da det ikke er Tilfældet, gaar jeg ud fra, at Generalforsamlingen tiltræder Budgettet og Virksomhedsplanen. (Ophold.) De er saaledes vedtagne.

Foredrag af Direktør *K. Dorph-Petersen* om:
Vort Landbrugs Forsyning med Sædefrø til det
kommende Foraar.

Efter Foredraget, der er gengivet i nærværende Hefte af Tidsskriftet, bragte Lensgreve *Moltke* Direktør *Dorph-Petersen* en Tak for Foredraget og hævdede derefter Generalforsamlingen.

Bog anmeldelse.

Statistisk Aarbog 1917. Udgivet af Det statistiske Departement. 260 Sider. (G. B. N. F. København).

Aarbogen udkom i Slutningen af December Maaned, ordnet efter den samme Plan som i de nærmest foregaaende Aargange. Den bringer de nyeste Data paa de forskellige Omraader, saaledes vedrørende de ekstraordinære Landbrugstællinger i Fjor, Maksimalpriser m. v., men selvfølgelig har de ekstraordinære Forhold medført, at det paa enkelte Omraader ikke har været muligt at meddele nye Oplysninger, saaledes t. Eks. angaaende Ud- og Indførselen.

Det har selvfølgelig ogsaa været ugørligt at skaffe fuldstændig nye Oplysninger til flere af Tabellerne i Aarbogens internationale Afdeling. Dette gælder bl. a. Tabellerne til Belysning af Landbrugsforholdene i forskellige Lande, idet der fra en Del Stater — Belgien, Tyskland, Østrig, Ungarn, Rusland, Serbien, Bulgarien m. fl. — ikke foreligger statistiske Oplysninger siden Verdenskrigens Udbrud. For en Række Staters Vedkommende findes dog Tal fra de sidste Aar, og selv om det altsaa er umuligt at faa et Helhedsindtryk af de stedfundne Svingninger indenfor Arealets Benyttelse, Kreaturbestandens Størrelse m. v., frembyder de Tal, der foreligger, dog altid nogen Interesse.

Det Hovedindtryk man faar ved at sammenligne Tallene fra 1917 eller 1916 med tidligere offentliggjorte Tal er nærmest, at det er lykkedes de neutrale Lande at holde deres Kreaturstyrke vedlige. For de krigsførende Staters Vedkommende findes der kun Oplysninger fra Bretland, Frankrig, Amerikas forenede Stater og Kanada. For disse stiller Forholdet sig saaledes:

Antallet af:

		Heste	Hornkvæg	Faar	Svin
		i 1000 Stkr.	i 1000 Stkr.	i 1000 Stkr.	i 1000 Stkr.
Bretland	{	1914... 1,916	12,145	27,885	3,940
		1916... 2,108	12,452	28,850	3,616
Frankrig	{	1914... 3,231	13,121	14,560	6,113
		1917... 2,283	12,443	10,587	4,200
Amerikas foren. St.	{	1914... 20,962	56,592	49,719	58,933
		1917... 21,126	63,617	48,483	67,453
Kanada	{	1913... 2,866	6,656	2,129	3,448
		1917... 3,053	5,968	2,010	2,514

Hvad man særlig lægger Mærke til, er Kreaturstyrkens Formindskelse i Frankrig og Forøgelse i Fristaterne.

Det Areal, som anvendes til Hvede, Rug, Byg, Havre, Majs og Ris, synes at være blevet formindsket lidt i Krigsaarene. Angivet i 1000 ha var det t. Eks.:

i Bretland	{	1914 ...	3,124
		1917 ...	3,200
i Frankrig	{	1914 ...	12,882
		1916 ...	9,998
i Nordameri- kas for. St.	{	1914 ...	89,804
		1916 ...	85,760
i Kanada	{	1914 ...	8,992
		1916 ...	9,989
i Argentina	{	1914 ...	11,889
		1916 ...	11,965
i Australien	{	1913 ...	4,330
		1916 ...	5,568
i Britisk In- dien	{	1914 ...	48,258
		1916 ...	50,361

Selvfølgelig er Udvandringen fra de europæiske Lande aftaget stærkt i Krigsaarene. I Aaret 1913 udvandrede der fra Danmark 8846, fra Norge 9876 og fra Sverige 17,224, men 1916 henholdsvis kun 4265, 5212 og 7488. Indvandringen fra Europa til Nordamerikas foren. Stater var i Aaret 1913—14 1,058,391, men i 1915—16 kun 145,699. Man kan sikkert gaa ud fra, at i Aaret 1916—17 er Indvandringen yderligere gaaet ned, og at den nu er standset.

— De fleste af de Omraader herhjemme, der lader sig talmæssigt udforme, er dragne med ind i Aarbogen, og i dens henimod 200 Tabeller findes et righoldigt Materiale til Belysning af vore økonomiske og sociale Forhold. Man vil se, at Følgerne af Verdenskrigen har sat sine Spor paa en Mangfoldighed af Omraader, som det imidlertid vil føre for vidt her at komme nærmere ind paa. Er Aarbogen altid interessant at fordybe sig i, er den det særlig i de nuværende alvorlige Tider.

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er foreløbig fastsat følgende Foredrag i Selskabet: Onsdagen den 6. Februar Kl. 8 Ingeniør *Kr. Thomsen*, Hedeselskabet: Vands Afledning og Afbenyttelse. Onsdagen den 27. Februar Godsejer *Moesgaard-Kjeldsen*, Formand for Ernæringsraadet: Menneskers og Dyrs Ernæring under den foreliggende Situation. Onsdagen den 13. Marts forhv. Forstander *S. C. A. Tuxen*: Statens Forhold til Landbruget.

Prisopgaver. I November Maaned 1915 udsatte Selskabet af »*Brødr. Bendix' Jubilæumslegat*« 2 Præmier hver paa 800 Kr. for den bedste fyldestgørende Besvarelse af en Prisopgave vedrørende Tørring af Sædefrø og en Prisopgave vedrørende Opdræt af Heste. Ved Indleveringsfristens Udløb den 1. Januar 1918 var der modtaget 2 Besvarelser af den første Prisopgave og 4 af den sidste.

Afhandlingerne vil nu blive bedømte af de to nedsatte, sagkyndige Dommerudvalg.

Dommerudvalget vedrørende Prisopgaven angaaende Opdræt af Heste bestaar af d'Hr. Statskonsulent *J. Jensen* (Formand), Proprietær *Petersen*, Tousgaard, Aarhus, og Godsejer *Kaltrup*, Risinge, Ullerslev.

Dommerudvalget vedrørende Prisopgaven angaaende Korn-tørring bestaar af d'Hrr.: Statskonsulent *K. Hansen* (Formand), Statskonsulent *Fr. Hansen* og Bestyrer *K. Dorph-Petersen*.

Frømarkedet i Sæsonen 1916—17. I Anledning af Tidsskriftets Bemærkninger herom i Artiklen »Landbruget i 1917« skriver en æret Indsender bl. a. til Redaktionen, at det forekommer ham, at »den indenlandske Frøavl er behandlet lidt stedmoderligt, idet det ikke nævnes under Frømarkedet, hvilken Betydning den hjemlige Avl har haft for Forsyningen

af Markedet. Uden den havde vi ikke haft Frø til Besaaning af Roemarken, som vore Besætninger væsentlig lever af i Vinter, ligesom vi kun havde haft meget lidt Græsfrø.

Da det selvfølgelig ganske har ligget udenfor Redaktionen Hensigt ikke at ville give den indenlandske Frøavl, hvad der tilkommer den, optager den gerne den ærede Indsenders Bemærkninger som et Supplement til, hvad der i forrige Hefte stod om Frømarkedet.

Ny Fremgangsmaade for Dyrkning af Kornsorter. I det italienske Handels-, Industri- og Landbrugsorgan „Il Sole“ har Dr. *Carlo Rossi* meddelt, at da der ved den sædvanlige Anvendelse af Salpeter gaar en stor Del af det til Spilde, har han gjort Forsøg med at underkaste selve Frøet en 12—14 Timers Neddypning i en fortyndet 3 pCt. ammoniakholdig Salpeteropløsning. I 100 kg af denne Opløsning neddyppedes 50 kg Kornfrø, og efter 12—14 Timers Forløb toges Frøet atter op, tørredes i Luften og blev saaet paa sædvanlig Maade. I Følge Forsøg, der er anstillede i 1915—17, skal Frø, der har været underkastet denne Fremgangsmaade, give 25 pCt. større Høstudbytte.

Den foreslaede Fremgangsmaade synes dog næppe tilstrækkelig begrundet i den foreliggende Fremstilling, og Meddelelsen maa vist modtages med alt Forbehold.

Landbrugsplanternes Ernæring under den foreliggende Situation.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 30. Januar 1918 af Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen*.

Skønt Spørgsmaalet om Anvendelsen af de nu foreliggende Beholdninger af Planteprodukter til Befolkningens og Husdyrenes Ernæring vel endnu saa ganske overvejende tager Interessen fangen, vil det Tidspunkt dog snart være inde, hvor man kan overse og have sig fuldt indstillet paa den foreliggende øjeblikkelige Ernæringssituation. De Problemer, der vedrører Fremskaffelsen af Føde- og Fodermidler i de kommende — og naturligvis særlig i det førstkommende — Aar, vil derefter trænge sig stadig stærkere frem i Forgrunden.

Disse Problemer maa belyses ud fra en Undersøgelse af Produktionsgrundlaget for de kommende Aars Høst.

Som bekendt er Planternes Vækst og Udvikling betinget af en Række forskellige Vækstfaktorer, blandt hvilke man kan skelne mellem de klimatiske Vækstfaktorer og Jordbunds-Vækstfaktorerne. De klimatiske Vækstfaktorer er vi jo ikke i Stand til at beherske, men ogsaa med Hensyn til Paavirkningen af Jordbunds-Vækstfaktorerne maa det erkendes, at vor Indflydelse er stærkt begrænset. Vi er jo saaledes kun i ringe Grad i Stand til at virke ændrende paa Jordens Grundbeskaf-

fenhed i fysisk Henseende, der jo i saa høj Grad er betingende for dens Forhold overfor Vand. Derimod har vi, eller maaske rettere sagt har haft, det i vor Magt ved Anvendelse af Gødningsmidler at udøve en gennemgribende Indflydelse paa Jordens kemiske Tilstand, nærmere betegnet: dens Ernæringstilstand. Under den foreliggende Situation vil jo imidlertid ogsaa vor Evne i denne Retning blive betydelig indskrænket, og vi maa derfor i det kommende Aar være forberedt paa, at vor Planteproduktion vil naa et betydelig mindre Omfang end under normale Forhold.

Det vil være af den største Interesse allerede nu at søge at danne sig et Skøn over, hvor meget denne nødtvungne Indskrænkning i Jordens Forsyning med Plantenæringsstoffer vil betyde for det kommende Aars Høst og at overveje de Midler, der staar til Raadighed til at afbøde denne Indskrænkning.

Med Hensyn til vore Beholdninger af Plante-næringsstoffer maa vi skelne mellem dem, som allerede er indlemmede i Jorden, og dem, som forefindes eller vil komme til at forefindes i de naturlige eller kunstige Gødningsstoffer. Størrelsen af Jordens Beholdninger af for Planterne tilgængelige Næringsstoffer er et Udtryk for Graden af dens Gødningskraft. At give talmæssige Udtryk for disse Beholdningers Størrelse er naturligvis umuligt, men lykkeligvis kan det jo siges, at den danske Jords Gødningskraft, samt de i Landbrugsbedrifterne cirkulerende Beholdninger af Plante-næringsstoffer, takket være det paa den hidtidige Import af Foder- og Gødningsstoffer baserede meget store Husdyrhold, i de sidste Aartier er forøget i overordentlig høj Grad. Naar vort Landbrug forhaabentlig saa nogenlunde vil kunne staa den nuværende haarde Krise igennem og indfri de Forventninger, der stilles til det, har vi ikke mindst den nyere Tids saakaldte Landbrugsindustri's vort højt udviklede Husdyrhold at takke derfor, og utvivlsomt vilde det have set daarligt ud for det kommende Aars Land-

brugsproduktion, hvis det gamle Landbrugssystem eller som vi maaske ogsaa kan betegne det: Halvfjerdsernes Landbrugssystem i lige Linie var ført op mod Nutiden. Det er næppe for meget sagt, at den foreliggende Ernæringssituation under disse Forhold ikke alene vilde have været ensbetydende med en Ulykke, men med en Katastrofe for hele vort Samfund.

Størrelsen af de Beholdninger af Plantenæringsstoffer, der tilføres Jorden med Gødning, er afhængig af 1) Aarets Høst, 2) Importen af Foderstoffer og 3) Importen af Gødningsstoffer.

Kan det siges at vi er relativt godt stillede med Hensyn til Jordens Beholdninger af Plantenæringsstoffer, er det samme desværre langt fra Tilfældet, naar Talen er om de Beholdninger, der forefindes i Gødningen, idet vore hjemmeavlede Afgrøder har været ret smaa og Importen af Foder- og Gødningsstoffer helt eller delvis er standset. Hvad den førstnævnte Kalamitet angaar, kan vi jo i nogen Grad trøste os med, at de smaa Afgrøder ikke har betinget en saa stor Formindskelse af Jordens Beholdninger af Plantenæringsstoffer, som normalt udviklede Afgrøder vilde have gjort, men med Hensyn til den anden Kalamitet, den manglende Import af Foder- og Gødningsstoffer, er der desværre ingen saadan Trøst at hente, og der skal derfor gøres et Forsøg paa at undersøge, hvor stor en Indflydelse denne kan ventes at ville udøve paa vor Planteproduktion.

I dette Øjemed har jeg paa Grundlag af foreliggende Analyseresultater og Landbrugsstatistikens Tal foretaget en Beregning af de Mængder af de tre praktisk talt vigtigste Plantenæringsstoffer, Kvælstof, Fosforsyre og Kali, som vor aarlige Indførsel af Foder- og Gødningsstoffer repræsenterede, førend Krigsforholdene greb forstyrrende ind paa Importen. For Foderstoffernes Vedkommende har jeg valgt Aarene 1912—13 og for Gødningsstoffernes Vedkommende Aarene 1913—14. Der er regnet med

følgende Indhold af Kvælstof, Fosforsyre og Kali i de importerede Foderstoffer:

	% Kvælstof	% Fosforsyre	% Kali
Korn.....	1.6	0.6	0.5
Oliekager.....	6.25	2.0	1.5

Resultaterne af disse Beregninger har derefter dannet Udgangspunkterne for Beregninger over den Forøgelse i Planteproduktionen, som Anvendelse af disse Næringsstofmængder under de hidtil foreliggende Forhold kan antages at have foranlediget.

Ved Beregninger af denne Art maa det erindres, at ikke hele den Mængde Næringsstoffer, der forefindes i Foderstofferne, gaar over i Gødningen, men at en større eller mindre Del overføres i Husdyrprodukter (Mælk, Kød, Uld o. a.). Ved Forsøgslaboratoriets Æggehvide-minimumsforsøg med Malkekøer gik ca. 70 % af Foderkvælstoffet over i Gødningen. Under almindelige praktiske Forhold vil Landbrugsbedriftens Tab af Kvælstof ved Mælkeproduktionen dog ikke naa et saa stort Omfang, idet jo den skummede Mælk og Kærnemælken i Almindelighed vender tilbage. Jeg anslaaer, idet jeg ogsaa her regner med Svind af mekanisk Art (Spild), den Mængde af Foderkvælstoffet, der ikke naar over i Gødningen, til gennemsnitlig at udgøre ca. 80 % af Foderstoffernes samlede Indhold af Kvælstof. Med Kendskab til den slette Behandling, der bliver Staldgødningen til Del i de fleste Landbrug, maa det Kvælstoftab, der lides under Staldgødningens Opbevaring i Stald, Mødding eller Ajlekumme eller under dens Henliggen oven paa Jorden, anses for at være betydelig større og vil i Gennemsnit for hele Landet næppe udgøre under 30 % af den opfodrede Kvælstofmængde. Herefter vil altsaa kun Halvdelen af denne Kvælstofmængde kunne ventes at naa over i Jorden. Med Hensyn til de to andre Plantenæringsstoffer foreligger der ikke tilsvarende Oplysninger om Svindet under de forskellige Stadier, men da disse Stoffer ikke

eller i hvert Fald ikke i nævneværdigt Omfang forflygtiges, vil man kun kunne regne med det Svind, der er betinget af deres Overførelse i Husdyrprodukter eller af Spild. Jeg anslaaer dette Svind til at udgøre 20 % for begge disse Næringsstoffer. For Kunstgødningernes Vedkommende vilde det heller ikke være helt rigtig at gaa ud fra, at hele den indkøbte Mængde naaar over i Jorden, men der maa regnes med et mindre Svind af mekanisk Art (Spild, Bortflydning). Dette Svind er anslaaet til 4 % for alle Gødningsstofferne, men er vel iøvrigt nok større for Salpetergødningens end for de øvrige Gødningsstoffers Vedkommende.

Tabel 1. De importerede Foder- og Gødningsstoffers Indhold af Kvælstof, Fosforsyre og Kali og den Del af disse Plantenæringsstoffer, der kan antages at blive overført i Jorden.

I den aarlige Overskudsimport af:	Den samlede Mængde Næringsstoffer i Tons			Den Mængde Næringsstoffer i Tons, der kan antages aarligt at være bragt over i Jorden		
	Kvælstof	Fosforsyre	Kali	Kvælstof	Fosforsyre	Kali
Foderstoffer (Gennemsnit for Aarene 1912—13)	45500	15200	11800	22800	12200	9400
Gødningsstoffer (Gennemsnit for Aarene 1913—14)	6700	43000	7000	6400	41400	6700

I Tabel 1 er givet en Oversigt over de Næringsstofmængder, der under de her nævnte Forudsætninger aarlig er importerede i Form af Gødnings- og Foderstoffer, og den Del af disse som kan antages at være naaet over i Jorden.

Ved Beregningen af den Virkning paa Planteproduktionen, der kan ventes af disse Næringsstofmængder, vil man kun i ringe Grad kunne støtte sig til Statistikkens, der f. Eks. intet oplyser om, hvorledes de nævnte

Beholdninger af Plantenæringsstoffer fordeler sig paa de enkelte Jordarter og til de enkelte Afgrøder. Derimod er der og da ikke mindst her i Landet foretaget omfattende Forsøg til Belysning af saavel Staldgødningens som de enkelte Kunstgødningers Værdi (udtrykt ved Evnen til at forøge Planteproduktionen) som ogsaa den relative Værdi af Stald- og Kunstgødning.

Ved den specielle Beregning af Virkningen af de i de importerede Foderstoffer indeholdte Mængder Plante-næring kan man gaa to Veje, idet man enten kan udregne, hvor stort et Husdyrhold Foderstofimporten betinger og dette Husdyrholds Produktion af Gødning, eller man kan gaa den unægtelig mere lige og naturlige Vej, at man søger at udregne, hvor stort et Kvantum af Foderets Plantenæringsstoffer, der genfindes i Staldgødningen paa det Tidspunkt, denne indføres i Jorden. Anvendes, saaledes som det har været Tilfældet, den sidstnævnte Beregningsmaade, bliver det Opgaven at udfinde, hvor stor en Forøgelse af Planteproduktionen en Vægtenhed af de enkelte i Staldgødningen værende Plante-næringsstoffer betinger.

Af Resultaterne af Forsøg over Staldgødningens og Kunstgødningens relative Værdi fremgaar det med Sikkerhed, at den Del af Foderets Plantenæringsstoffer, der genfindes i Staldgødningen, i Almindelighed langt fra er i Stand til at foranledige en saa stor Udbytteforøgelse som tilsvarende Mængder af de i Kunstgødningerne tilførte Plantenæringsstoffer. De enkelte Plantenæringsstoffer forholder sig dog vistnok i denne Henseende ret forskelligt, og af de *P. Wagner**) for kort Tid siden offentliggjorte Forsøg med Stald- og Kunstgødning fremgaar det saaledes, at den mindre Virkning, der er opnaaet ved Anvendelse af Staldgødning end ved Anvendelse af

*) *P. Wagner*: Die Wirkung von Stallmist und Handelsdüngern nach den Ergebnissen von 4—14 jährigen Versuchen. Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Heft. 279. Berlin 1915.

alsidig Kunstgødning udelukkende er betinget af Staldgødningskvælstoffets relativt ringe Tilgængelighed for Planterne, idet Staldgødningens Indhold af Kali og Fosforsyre viste sig at være endnu lettere tilgængelige for Planterne end Kunstgødningernes (Superfosfat og Kalisalte) Indhold af disse Stoffer.

Ved de paa Askov Forsøgsstation*) gennem en lang Aarrække udførte sammenlignende Forsøg med Stald- og Kunstgødning, ved hvilke der er anvendt lige store Mængder Plantenæringsstoffer i de to Gødningsformer, udgjorde det af Staldgødningen foranledigede Merudbytte gennemsnitlig kun ca. 70 % af det Merudbytte, der opnaaedes ved Anvendelse af Kunstgødning. Det maa dog her erindres, at disse Forsøg kun omfatter den faste Staldgødning og ikke Ajlen, hvis Plantenæringsstoffer jo omtrent er lige saa let tilgængelige som Kunstgødningernes. Havde denne været medtaget, vilde Forskellen mellem Kunst- og Staldgødning sikkert have været mindre. Da nu netop en stor Mængde af Kraftfoderstoffernes Kvælstof gaar over i Urinen, maa det anses for rigtigt at regne med en relativt højere Værdi for Staldgødningens — fra de importerede Foderstoffer hidrørende — Plantenæringsstoffer, end den, der fremgaar af Askov-Forsøgene. Jeg anslaaer den af disse Plantenæringsstoffer foranledigede Udbytteforøgelse til, set under ét, at udgøre 80 % af den Udbytteforøgelse, der opnaas ved Anvendelse af et tilsvarende Kvantum Plantenæringsstoffer i Form af kunstige Gødningsstoffer.

Spørgsmaalet bliver dernæst, hvor stor en planteproducerende Evne man kan tillægge en Vægtenhed af de i de almindelig anvendte Kunstgødninger forekommende Plantenæringsstoffer: Kvælstof, Fosforsyre og Kali.

Dette Spørgsmaals Besvarelse vil, hvad jeg her ikke

*) *Fr. Hansen og Josef Hansen: Gødningsforsøg paa Forsøgsstationen ved Askov 1894—1910. Tidsskrift for Planteavl. Bd. 20. S. 345.*

behøver at uddybe nærmere, i de enkelte Tilfælde afhænge af en Række forskellige Faktorer, blandt hvilke ikke mindst Jordens og Afgrødernes Trang til de paa-gældende Stoffer er af Betydning, men ved en statistisk Opgørelse af de mangfoldige under vekslende Forhold udførte lokale Gødningsforsøg vil man dog formentlig kunne vente at faa tilnærmelsesvis rigtige Udtryk for den gennemsnitlige Virkning pr. Vægtenhed af de enkelte Plantenæringsstoffer.

Af betydelig Interesse for denne Sags Betydning er de Opgørelser af Resultaterne af en længere Aarrækkes lokale Gødningsforsøg paa Fyn og Sjælland, der findes offentliggjorte i Beretningen om Planteavlsvirksomheden i 1916 i disse Landsdele*).

For Sjællands Vedkommende, hvor der ikke har været arbejdet med ensartede Forsøgsplaner**), er Virkningerne af de enkelte Gødningsstoffer (Chilisalpeter, Superfosfat og Kaligødning) omregnede paa en Vægtenhed (100 kg). Paa Fyn omfatter Opgørelsen kun Forsøg, der har været udførte efter ensartede Planer***). For at kunne gennemføre en direkte Sammenligning har

*) *Karsten Iversen*: Lokale Forsøg med Kunstgødning til Korn og Rodfrugt udførte paa Fyn i Aarene 1901—15. Beretning om lokale Markforsøg udførte paa Fyn i Sommeren 1916. Odense 1917. S. 93.

A. P. *Jacobsen*: Sammendrag af Resultaterne af almindelige 1-aarige Gødningsforsøg i Aarene 1906—16. Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavlen paa Sjælland 1916. Odense 1917. S. 420.

**) I Opgørelsen er dog kun medtaget Forsøg, i hvilke de prøvede Gødningsmængder ligger inden for visse Grænser, nemlig mellem 100 og 200 kg Chilisalpeter, 150—300 kg 18 % Superfosfat og 100—150 kg 37 % Kaligødning pr. ha til Kornafgrøder og mellem 150—300 kg Chilisalpeter, 200—300 kg 18 % Superfosfat og 100—200 kg 37 % Kaligødning pr. ha til Rodfrugtafgrøder.

***) Til Kornafgrøder har de benyttede Gødningsstoffer været anvendte i følgende Mængder pr. Td. Ld.: Chilisalpeter: 150 $\bar{u}$, 18 % Superfosfat: 200 $\bar{u}$, 37 % Kaligødning: 100 $\bar{u}$. I Rodfrugtmarkerne er anvendt større Mængder, nemlig af Chilisalpeter: 250 $\bar{u}$, 18 % Superfosfat: 300 $\bar{u}$ og 37 % Kaligødning: 150 $\bar{u}$.

jeg, i Lighed med hvad der er foretaget paa Sjælland, for de fynske Forsøgs Vedkommende beregnet Virkningen pr. 100 kg af de enkelte Gødningsstoffer. Virkningen er angivet i Kilogram Foderenheder, ved hvilken Beregning 1 Foderenhed er sat = 1 kg Kærne = 5 kg Halm = 10 kg Foderroer = 5 kg Sukkerroer.

Resultaterne af de foretagne Beregninger fremgaar af Tabel 2.

Tabel 2. De enkelte Kunstgødningers Udnyttelse i Henhold til Resultater af Forsøg i fynske og sjællandske Landboforeninger.

Landsdel	Afgroede	Merudbytte pr. 100 kg. Gødning (Kilogram-Foderenheder)							
		Lerjord				Sandjord			
		Antal Forsøg	Chilissalpeter (anvendt alene)	18 % Superfosfat (anvendt som Tilskud til Chilissalpeter)	37 % Kaligødning (anvendt som Tilskud til Chilissalpeter + Superfosfat)	Antal Forsøg	Chilissalpeter (anvendt alene)	18 % Superfosfat (anvendt som Tilskud til Chilissalpeter)	37 % Kaligødning (anvendt som Tilskud til Chilissalpeter + Superfosfat)
Sjælland	Byg	187	311	78	74				
	Havre	75	323	72	50				
	Runkelroer	233	390	60	140	24	500	110	120
Fyn	Byg	126	303	80	90	9	373	102	88
	Havre	49	340	64	66				
	Runkelroer	191	340	60	167	11	360	60	133
	Sukkerroer	41	296	90	80	9	392	100	253
I Gennemsnit for alle Afgroeder			329	72	95				
» » » Kornafgroeder			319	74	70				
» » » Runkelroer			365	60	154				
I Gennemsnit for Korn og Runkelroer			342	67	112				

Betragter vi først Virkningen af Chilisalpeter paa Lerjord vil vi bemærke, at Variationerne ikke er særlig fremtrædende (296—340). I Gennemsnit for alle Afgrøder er Udbytteforøgelsen ved Anvendelse af 100 kg Chilisalpeter 329 Kg-Foderenheder, i Gennemsnit for Kornafgrøderne er den 319 og i Gennemsnit for Runkelroerne 365 Kg-Foderenheder. Den største Virkning af Chilisalpeter er saaledes opnaaet ved Anvendelse til Runkelroer. Regner vi, idet vi ser bort fra de forholdsvis smaa Sukkerroearer, at Halvdelen af Kunstgødningskvælstoffet anvendes til Foderroer og Halvdelen til Kornafgrøder, vil den gennemsnitlige Virkning af 100 kg Chilisalpeter blive 342 Foderenheder.

Virkningen af Superfosfat og Kaligødning er betydelig mindre. Den bedste Virkning af Kaligødningen er opnaaet ved Anvendelse til Runkelroer, men da man næppe, saaledes som for Chilisalpeters Vedkommende, tør gaa ud fra, at Kali- eller Fosforsyregødninger anvendes i væsentligt forskelligt Omfang til de her nævnte Afgrøder, maa de simpleste Gennemsnitstal (se 1. Linie i Tabellens nederste Afdeling) anses for de bedste Udtryk for saavel Kali- som Fosforsyregødningens gennemsnitlige Virkning. Med disse Tal som Udgangspunkter bliver det gennemsnitlige Merudbytte ved Anvendelse af 100 kg 18 % Superfosfat og 100 kg 37 % Kaligødning under de givne Forhold henholdsvis 72 og 95 Kilo-gram Foderenheder.

Som væsentlige Svagheder ved det her benyttede Materiale maa anføres, at det udelukkende hidrører fra de paa Øerne anstillede Forsøg, af hvilken Grund det saa ganske overvejende omfatter Lerjorder, samt at det kun omfatter forholdsvis faa af de almindelig dyrkede Afgrøder. Med Henblik paa den Anvendelse, der her er gjort af dette Materiale, vilde det derfor have været ønskeligt, om der havde foreligget en tilsvarende Opgørelse af Kunstgødningsvirkningen for Jyllands Vedkommende, i hvilken Landsdel Sandjorden jo er den dominerende

Jordbundsform. Imidlertid er der næppe Tvivl om, at Kunstgødningerne paa Sandjorderne, trods disses i fysisk Henseende uheldige Tilstand, gennemgaaende udnyttes betydelig bedre end paa Lerjorderne. Den her i Tabel 2 foreliggende Opgørelse tyder da ogsaa afgjort i denne Retning, men Materialet er for lille til at bygge paalidelige Gennemsnitstal paa. Paa et tidligere Tidspunkt har jeg haft Lejlighed til med et andet Formaal for Øje at bearbejde Resultaterne af et stort Antal lokale Gødningsforsøg fra hele Landet, og af Resultaterne af denne Bearbejdelse fremgik det, at den ved Anvendelse af fuld Kunstgødning, d. v. s. Chilisalpetur + Superfosfat + Kaligødning, foranledigede Udbytteforøgelse paa Sandjorder gennemgaaende var betydelig større end Udbytteforøgelsen paa Lerjorder. Regner vi med en 30 % større Udbytteforøgelse af Gødningsstofferne ved Anvendelse paa Sandjorder end ved Anvendelse paa Lerjorder og gaar ud fra, at der Landet over benyttes lige store Kunstgødningsmængder paa de to Jordbundsformer, maa de foran omtalte, for Lerjorder gældende Tal, forøges med 15 %.

Vi har nu sandsynligvis givet den kunstige Kvælstofgødning, hvad der tilkommer den, hvorimod dette næppe kan siges at være Tilfældet for de kunstige Fosforsyre — eller Kaligødningers Vedkommende, idet en stor Part af disse sidstnævnte Gødningsstoffer anvendes paa anden Maade end i de her omtalte Forsøg og for en stor Del under Forhold (nyopdyrkede Jorder, Enge, Tørveeng, Græsarealer m. m.), hvor der i ganske særlig Grad er Betingelser for deres Udnyttelse. Statistikken oplyser imidlertid intet om, hvor stor en Mængde af disse Gødninger, der anvendes under netop saadanne Forhold. Rent skønsmessig har jeg anslaaet den Forøgelse af Merudbyttet, som disse særlige Forhold betinger til at udgøre henholdsvis 10 og 20 % af det af de samlede Mængder af Fosforsyre- og Kaligødningerne foranledigede Merudbytte, idet der ved Ansættelsen af disse Tal er

taget i Betragtning, at Fosforsyregødningerne foruden paa Engene ogsaa finder en meget udstrakt Anvendelse paa Agerjorderne, medens vistnok Hovedparten af Kaligødningerne anvendes paa Engene. — Da Kali og Fosforsyre, givet i Form af Staldgødning, saa godt som udelukkende finder Anvendelse paa Agerjorderne, er den sidstnævnte Forøgelse ikke paalignet de i denne Gødning forekommende, fra de importerede Foderstoffer hidrørende, Beholdninger af de nævnte Plantenæringsstoffer.

Paa Grund af de foran anførte Beregninger kan der da opstilles følgende Tal for den sandsynlige*) Virkning af de importerede og i Jordbunden overførte Plantenæringsstoffer.

Tabel 3. Næringsstofforbruget ved Planteproduktionen.

1	Ton	Kvælstof i	Form af Salpeter	=	25.4	Tons	Foderenheder
1	»	Fosforsyre	» » Superfosfat	=	5.1	»	»
1	»	Kali	» » Kaligødning	=	3.5	»	»
1	»	Kvælstof*)	» » Staldgødning	=	20.3	»	»
1	»	Fosforsyre *)	» » »	=	3.7	»	»
1	»	Kali *)	» » »	=	2.4	»	»

*) Hidrørende fra importerede Foderstoffer.

Med disse Tal som Udgangspunkter er derefter beregnet Virkningen af den af de importerede Plantenæringsstoffer betingede Virkning (se Tabel 4).

I Henhold til denne Opgørelse er altsaa den i Form af Foderstoffer importerede Mængde af Plantenæring af endnu større Betydning for Planteproduktionen end den Mængde Plantenæring, der direkte er tilført Jorden i Form af Kunstgødning. Forholdet er omtrent som 4 : 3.

Omregner vi det af Kunstgødningernes og Foderstoffernes Indhold af Plantenæringsstoffer betingede Merudbytte i Procent af vor hjemlige Gennemsnitsproduk-

*) Det ligger i Sagens Natur, at Resultaterne af disse Beregninger maa tages med Forbehold.

Tabel 4. Størrelsen af det af de importerede Plantenæringsstoffer forårsagede Merudbytte.

Plantenæringsstoffets Art og Form	Samlet Merudbytte angivet i Tusinde Tons Foderenheder
Kvælstof i Kunstgødning	163
» i Staldgødning	463
Fosforsyre i Kunstgødning.....	211
» i Staldgødning	45
Kali i Kunstgødning	23
» i Staldgødning	23
Ialt for Kunstgødning	397
Ialt for Staldgødning.....	531
Ialt for Kunstgødning + Staldgødning	928

tion og vort samlede gennemsnitlige Forbrug af Foderenheder i Aarene 1912—15, kommer vi til de i Tabel 5 anførte Tal.

Tabel 5. Det af de importerede Plantenæringsstoffer betingede Merudbytte i Forhold til vor hjemlige Produktion og vort samlede Forbrug af Foderenheder i 1912—15.

Plantenæringsstofferne i:	Merudbytte i Procent af	
	vor hjemlige Produktion af Foderenheder	vort samlede Forbrug af Foderenheder
Kunstgødning	5.8	4.9
Foderstoffer	7.8	6.5
Ialt...	13.6	11.4

Det Merudbytte, som de importerede Mængder af Plantenæringsstoffer har betinget, skulde altsaa i Forhold til denne Beregning have været mellem $\frac{1}{8}$ og $\frac{1}{7}$ af vor samlede Produktion af Foderenheder.

I et Foredrag ved det sidste jydsk Landbofor-
enings-Delegeretmøde har Forpagter *Chr. Sonne* ud fra
et andet Grundlag søgt at besvare Spørgsmaalet om,
hvor stor en Indflydelse en fuldstændig Udeblivelse af
Kunstgødningen vil kunne faa paa det kommende Aars
Planteproduktion. Hr. *Sonne* gaar ud fra, at Kunst-
gødningsanvendelsen før Krigen gennemgaaende højst var
en 100% Forretning, og ud fra de almindelig gældende
eller anslaaede Priser paa Kunstgødninger og Plante-
produkter kommer han til det Resultat, at den sam-
lede aarlige Import af Gødningsstoffer højst har betin-
get et Merudbytte af 470.000 Tons Foderenheder, eller
6.9% af vor aarlige Gennemsnittsproduktion i det nævnte
Firaar, et Tal der altsaa er en Del højere end det, jeg
er naaet til ved mine Beregninger paa Grundlag af Re-
sultater af Dyrkningsforsøg, og som iøvrigt ogsaa For-
pagter *Sonne* selv anser for at være noget højere, end
der svarer til Virkeligheden.

En Formindskelse af vor Planteproduktion med 5.8
% kunde maaske ved en flygtig Betragtning ikke synes
særlig faretruende. Imidlertid repræsenterer den, som
anført i Tabel 3, en Planteproduktion af ca. 400.000
Tons Foderenheder, hvad der svarer til mere end Halv-
delen af den Kornmængde, der udkræves til Ernæring
af Landets Befolkning (hertil udkræves i Henhold til
Bemærkningerne til den gældende Kornlov 728.000 Tons
Korn). Hertil kommer saa yderligere det af de impor-
terede Foderstoffers Indhold af Plantenæringsstoffer be-
tingede Merudbytte, der, som anført i Tabel 3, er be-
regnet at udgøre 531.000 Tons Foderenheder. Den sam-
lede Mindreproduktion, 928,000 Tons, svarer meget
nær til den Mængde Korn, som Udvalget af 4. April
1917 ansaa det for nødvendigt at reservere sig af Avlen
1917 for at sikre Samfundets nødvendige Forsyning med
Korn. (Hertil var beregnet 950.000 Tons Korn.)

Et maaske endnu bedre Begreb om, hvad en saa-
dan Indskrænkning i Planteproduktionen vil betyde for

vort Landbrugs Økonomi, faar vi ved at udtrykke denne i Pengeværdi. Ansætter vi Værdien af 1 Kilogram-Foderenhed til 20 Øre, bliver den samlede Værdi af det af Kunstgødningen foranledigede Merudbytte 80 Millioner Kroner. Regner vi i Lighed med Forpagter Sonne, at Kunstgødningsanvendelsen, set under et, er en 100 % Forretning, vil Landbruget alene paa denne Konto tabe ca. 40 Millioner Kroner om Aaret. Hertil kommer jo saa Afsavnet af den Mængde Plantenæringsstoffer, som Landbruget jo saa at sige har faaet oven i Handelen ved Købet af importerede Foderstoffer, og en tilsvarende Beregning vil vise, at Landbrugets Tab paa denne Konto bliver ca. 106 Millioner Kroner. Tilsammenlagt skulde Landbrugets Tab alene paa Gødningskontoen udgøre 146 Millioner Kroner, og selv om det, som vi senere skal komme tilbage til, næppe heltud naar det Omfang, er det forstaaeligt, at den foreliggende Gødningssituation i høj Grad vil komme til at forrykke Landbrugets Økonomi.

Ved de i det foregaaende omtalte Beregninger er der gaaet ud fra en fuldstændig Udeblivelse af importerede Gødnings- og Foderstoffer. Med Hensyn til det førstkommende Høstaar er Situationen dog noget lysere end den fremtræder i disse Beregninger, idet det maa erindres, at der, paa det Tidspunkt Importen standse, forelaa mindre Beholdninger af importerede Foder- og Gødningsstoffer, hvis Indhold af Plante-næringsstoffer vil komme Høsten i 1918 tilgode. Af Superfosfat kan der, efter hvad der er blevet mig meddelt, regnes med, at ca. 30 % af vort aarlige normale Forbrug eller ialt ca. 12.000 Tons Fosforsyre er benyttet i Efteraaret, et Kvantum, der sikkert ganske overvejende er anvendt til Vintersædsmarkerne*). Til Brug i det kommende Foraar ligger »Det danske Gødnings-

*) Virkningen er derfor i Henhold til det S. 111 anførte ansat 10 % lavere end den i Tabel 3 for Superfosfat-Fosforsyre beregnede Virkning.

kompagni inde med en mindre Beholdning, der vistnok vil svare til ca. 1000 Tons Fosforsyre. Kaligødning kan formentlig ventes hertil i lignende Omfang som tidligere Aar, selv om det kan befrygtes, at en Del vil komme lovlig sent. Af kunstige Kvælstofgødninger er Beholdningerne vistnok i Øjeblikket ganske ubetydelige, men som det vil være denne Forsamling bekendt, haaber man jo paa, at det vil lykkes at fremskaffe ca. 20,000 Tons Chilisalpeter eller ca. Halvdelen af vort normale Forbrug af denne Gødning. Forhaabentlig vil det ogsaa gennem Kompensationshandel lykkes at fremskaffe en Del Norgesalpeter. Hvad Føderstoffernes Plantenæringsstoffer angaar, vil man vistnok kunne regne med, at disse til det kommende Aars Afgrøde er bragt i Anvendelse i en Mængde, der udgør ca. $\frac{1}{5}$ af det gennemsnitlige Aarsforbrug i Aarene 1912—13, svarende til Indholdet i ca. 110.000 Tons Oliekager.

Hvis de her nævnte Forudsætninger holder Stik, vil den i Tabel 4 beregnede Udbyttenedgang paa 928.000 Tons Foderenheder formindskes med ca. 270.000 Tons og bliver saaledes ca. 658.000 Tons.

Jeg skal dernæst gaa over til det andet Afsnit af mit Foredrag, i hvilket jeg ganske kort ønsker at pege paa de Midler, der staar eller kan tænkes at staa til Raadighed til Afbødning af denne store Indskrænkning af vor Planteproduktion. Af disse Midler skal jeg nævne:

1) Hjemlig Fabrikation af Gødningsstoffer. Af kunstige Gødninger producerer vi her i Landet kun Fosforsyregødninger — og da ganske særlig Superfosfat — samt svovlsur Ammoniak. Superfosfatfabrikationen er i Øjeblikket saa godt som fuldstændig indstillet paa Grund af manglende Import af Raastoffer og kan næppe genoptages, førend denne Import igen kommer i Gang. Den bornholmske Fosforit, der nu i nogen Grad begynder at tiltrække sig Opmærksomheden, vil næppe

egne sig som Raamateriale for Superfosfatfabrikationen, hvorimod det maaske ikke er helt udelukket, at den under en Situation som den nuværende under visse Forhold med Fordel kunde anvendes direkte (i finmalet Tilstand). Til Belysning af dette Spørgsmaal vil der i det kommende Foraar sandsynligvis blive anlagt et betydeligt Antal Forsøg rundt omkring i Landet. Vor hjemlige Produktion af svovlsur Ammoniak kan, saafremt ikke nye Principper for Fremstillingen bringes i Anvendelse, ikke forceres ud over den Grænse, som Gasproduktionen angiver, og udgør aarlig kun ca. 3000 Tons, der hidtil overvejende er bleven eksporteret. Tilbage bliver der da at undersøge Muligheden af en forøget Produktion af Ammoniakgødning med Tørv som Raamateriale eller af en hjemlig Produktion af Luftkvælstofgødninger. Til begge Produktioner har vi Raamaterialerne, i det første Tilfælde Tørven og i det andet Luften, men Hovedvanskelighederne under de nuværende Forhold bestaar i at etablere en saadan Fabrikation, dels fordi det vil være overordentlig vanskeligt om overhovedet muligt at fremskaffe de fornødne Maskiner og Materialer, og dels fordi det i Øjeblikket slet ikke er gørligt at overse det økonomiske Grundlag for en fremtidig Fabrikation af denne Art. Af den sidstnævnte Grund faar man vanskelig Privatkapitalen interesseret i Kvælstofgødningsfabrikationen. Man kunde jo imidlertid tænke sig den Mulighed, at Staten, med Hensigt paa Ernæringssituationen, der vil blive mere og mere vanskelig, jo længere Freden lader vente paa sig, paatog sig Fabrikation af Kvælstofgødninger og dækkede sin Risiko ved Indførelsen af et kortvarigt Monopol paa Handelen med disse. Ammoniakfabrikation med Tørv som Raamateriale vil vistnok i Øjeblikket lettere kunne etableres end en Fabrikation af Luftkvælstofgødninger. Mest sandsynligt er det vel desværre nok, at en saadan Fabrikation ikke lader sig gennemføre under Krigen, og at man derfor vil være henvist til de Tilførsler, der er

Resultater af handelspolitiske Overenskomster. Men iøvrigt er det jo en Selvfølge, at intet Middel maa lades uforsøgt til Fremskaffelse af Kvælstofgødninger.

2. Hensigtsmæssigere Opsamling og Opbevaring af Staldgødning og Ajle. Der er i det foregaaende regnet med, at kun Halvdelen af det opfodrede Kvælstof ikke naar over i Jorden. Dette overordentlig store Kvælstoftab er som tidligere nævnt for en væsentlig Del betinget af en for ringe Omhu ved Staldgødningens Opsamling, Opbevaring og Anvendelse og vilde utvivlsomt i betydelig Grad kunne indskrænkes. Midlerne her til er i faa Ord følgende: En hurtig og saavidt mulig fuldstændig Adskillelse i Stalden af Urinen og den faste Gødning, hvilke Bestanddele bør opsamles, opbevares og anvendes hver for sig; Anvendelse af tilstrækkelig store og tæt tillukkede Ajlebeholdere, fast Sammentrædning af Gødningen i Møddingsstedet, hvis Bund ligesom Staldgulvet maa være tæt. — Systemet med den adskilte Opbevaring af den faste og flydende Gødning er i Tyskland benævnt det Soxhletske System, hvad der for saa vidt er med Urette, som det har været praktiseret her i Landet, længe inden det overhovedet blev taget op til Diskussion i Tyskland. Men iøvrigt maa det siges, at Soxhlet har Fortjenesten af at have paapeget og udredet dette Systems Fortrin i principiel Henseende, idet han — og utvivlsomt med Rette — henleder Opmærksomheden paa, at den Kvælstofmængde, der forflygtiger under Staldgødningens Opbevaring ganske overvejende hidrører fra den i Gødningen indblandede Urin. Naar Systemet her hjemme har faaet en saa udstrakt Anvendelse, er det vel nok mindre Erkendelsen af dette principielle Forhold end Vanskelighederne ved en fuldstændig Opsugning af Husdyrurinen i Strømateriallet, der er Grunden, og man har næppe i al Almindelighed gjort sig Anstrængelser nok for at opnaa en saa fuldstændig Adskillelse af Urin og faste Ekskrementer + Strøelse som muligt. Med de nuværende knappe Beholdninger

af let opløselige Kvælstofgødninger vil det desuden være af stor Betydning at have Raadighed over den størst mulige Ajlemængde. Desværre vil jo Ajlen med den nuværende Fodringsmaade blive ret kvælstoffattig, et Forhold der kun indeholder den Trøst, at den fra Ajlen stedfindende Ammoniakforflygtigelse kan antages at blive noget mindre end normalt.

3. Bedre Anvendelse af de foreliggende Gødningsbeholdninger. Ved Brugen af de foreliggende knappe Gødningsbeholdninger maa der først og fremmest tages Hensyn til, at de fortrinsvis anvendes under Forhold, hvor der er Udsigt til at opnaa den bedst mulige Udnyttelse. Saaledes faar man som bekendt særlig stort Udslag for Kvælstoftilførsel i Roemarkerne. Fosforsyregødningerne bør fortrinsvis anvendes paa nyopdyrkede Jorder og paa Engene — ganske særligt Tørveengene. Af Kulturplanterne er Bælgplanterne samt Kaalroer og Turnips i Almindelighed mest taknemlige for Fosforsyretilførsel. Kaligødningerne maa ligesom Fosforsyregødningerne fortrinsvis anvendes paa Engene (dog ikke Marskengene, der i Almindelighed er rige paa Kaliforbindelser) og nyopdyrkede Jorder. Af Kulturplanterne er Bælgplanter, Runkelroer og Kartoffler og særlig da den sidstnævnte i Almindelighed særlig taknemlige for Tilførsel af Kaligødning.

Af stor Betydning er det endvidere at faa de tilstedeværende knappe Gødningsbeholdninger, hvad enten det saa drejer sig om kunstige eller naturlige Gødningsstoffer, fordelt over det størst mulige Areal. Ved flere andre Lejligheder har jeg, med Henvisning til den Mitscherlichske Lov om de fysiologiske Relationer samt foreliggende Forsøgsresultater og Erfaringer omtalt Betydningen af dette Forhold og skal derfor kun her gøre det til Genstand for en ganske kort Omtale. I Henhold til denne af mange Forsøgsresultater bekræftede Lov vil den af en vis Gødningsmængde foranledigede Udbytteforøgelse være desto større, jo større Trangen til det

paagældende Gødningstof er. En mindre Gødningsmængde vil saaledes udøve en forholdsvis større Virkning end en større Gødningsmængde, selv om denne større Gødningsmængde ikke helt er i Stand til at dække Næringsstofbehovet. I dette Forhold ligger der under den nuværende Situation en ikke ringe Trøst, idet vi jo, som foran omtalt, netop i det kommende Aar under Forudsætning af, at det gødede Areal ikke indskrænkes, vil komme til at anvende betydelig mindre Næringsstofmængder pr. Arealenhed end i tidligere Aar.

Spørgsmaalet om, hvor stor en Indflydelse dette Forhold kan udøve paa Staldgødningens Udnyttelse kan de mangeaarige paa Askov Forsøgsstation (Lermarker) udførte Forsøg med forskellige Staldgødningsmængder i nogen Grad bidrage til at belyse. — Ved disse Forsøg, hvis Hovedresultater er meddelte i Tabel 6, prøvedes tre forskellige Staldgødningsmængder, svarende til gennemsnitlig 5000, 10.000 og 15.000 t pr. Aar og Td. Ld.

Tabel 6. Den anvendte Staldgødningsmængdes Indflydelse paa Staldgødningens Udnyttelse.

<i>a.</i>		
Den anvendte Staldgødningsmængde	Merudbytte pr. 1000 t Staldgødning udtrykt i	
	Kg-Foderenheder	Forholdstal
5000 t pr. Td. Ld.	52	100
10.000 » » »	43	83
15.000 » » »	38	73
<i>b.</i>		
5000 t Staldgødning anvendt som Tilskud til	Merudbytte pr. 5000 t Staldgødning udtrykt i	
	Kg-Foderenheder	Forholdstal
Ugødet	259	153
5000 t Staldgødning	169	100
10.000 » »	145	85

Resultaterne bekræfter det foran anførte: at Udnyttelsen af en vis Gødningsmængde er desto større, jo mindre Mængde der er anvendt af Gødningen. Ved Anvendelse af kun 5000 π Staldgødning pr. Td. Ld. er Gødningsudnyttelsen, udtrykt ved Merudbyttet pr. 1000 π Staldgødning, henholdsvis 27 og 17 % større end ved Anvendelse af den dobbelte og tredobbelte Mængde. Opførelsen i Tabellens anden Afdeling (6) viser, at den prøvede Mængdeenhed (5000 π Staldgødning) er udnyttet omtrent dobbelt saa godt, hvor den er anvendt alene, som hvor den er anvendt som Tilskud til 10.000 π Staldgødning. Forskellen mellem den mindste og middelstore Mængde udgør ca. 50 % og mellem den middelstore og store Mængde ca. 14 %. — Resultaterne viser saaledes, at Staldgødningsudnyttelsen er desto bedre, jo mere gødningstrængende Jorden er, og de opfordrer altsaa under den foreliggende Situation stærkt til at fordele de foreliggende Gødningsbeholdninger over det størst mulige Areal.

Man tør da sikkert forvente, at de relativt smaa Næringsstofmængder, der i Aar vil blive anvendt i Form af Staldgødning, og som næppe udgør mere end ca. $\frac{2}{3}$ af de almindelig anvendte Mængder, vil blive udnyttede en Del bedre end under normale Forhold. Hvor meget bedre, lader sig ikke afgøre med tilnærmelsesvis Sikkerhed, men det vil dog for Landet som Helhed næppe være for meget, naar man med Henblik paa de her fremdragne Forhold forhøjer den tidligere omtalte beregnede Virkning af den Del af de i importerede Foder- og Gødningsstoffer tilstedeværende Plantenæringsstoffer, som er i Behold, med 10 % eller ialt ca. 27.000 Tons, hvorved den samlede af Mangelen paa importerede Plantenæringsstoffer betingede Formindskelse af Foderenheder bliver nedbragt til ca. 630.000 Tons.

Hvad der her er anført om Staldgødningen som Helhed gælder i forøget Grad den flydende Del af denne, Ajlen, der i Almindelighed ogsaa under normale Forhold

har været fordelt over altfor smaa Arealer. Selv om den forholdsvis ringe Kvalitet af denne Fodringsæsons Ajle i sig selv vil medføre en relativ god Udnyttelse af dennes Indhold af Plantenæringsstoffer, vil der alligevel være Grund til ogsaa i den kommende Sæson at tilstræbe en Fordeling af denne Gødning over det størst mulige Areal.

I en Artikel i Ugeskrift for Landmænd forrige Vinter har jeg med Henblik paa de her omtalte Kendsgærninger fremhævet Betydningen af, at de smaa Beholdninger af Fosforsyre-gødninger, der vilde komme til at foreligge i Foraaret 1917 og som kun udgjorde ca. Halvdelen af det normale Forbrug, fordeltes over det størst mulige fosforsyretreængende Areal. I det kommende Foraar vil vi desværre ikke en Gang komme til at raade over Halvdelen, men, efter hvad jeg har kunnet faa oplyst, højst over ca. $\frac{1}{30}$ af det normale Forbrug (svarende til ca. 1000 Tons Fosforsyre) et Kvantum, der muligvis vil blive anset for at være for ringe til, at man overhovedet behøver at drøfte dets Anvendelse. Jeg mener dog, at det ubetinget vil være rigtigt at rationere dette ringe Kvantum og udelukkende forbeholde det til Brug paa nykultiverede Hedejorder eller Tørvejorder, hvis Dyrkning erfaringsmæssig ikke er rentabel uden Anvendelse af Fosforsyregødning. For yderligere under disse Forhold at opnaa den bedst mulige Udnyttelse af Fosforsyregødningen, burde der ikke gives Adgang til at anvende denne i større Mængde, end der svarer til ca. 25 kg Fosforsyre pr. ha. De foreliggende Beholdninger vilde da kunde strække til til ca. 40.000 ha, der jo dog ingenlunde er noget ubetydeligt Omraade og f. Eks. udgør ca. $\frac{1}{8}$ af det i Eng til Hø samt Kær og Fællede henliggende Areal. Anvendt paa denne Maade vil man sikkert kunne regne med, at der pr. Vægtenhed Fosforsyre vil foranlediges en Merproduktion, der er 3 à 4 Gange saa stor som den, der gennemsnitlig opnaas ved den almindelige Anvendelse, og under alle Omstændigheder er der

ingen Tvivl om, at man ved denne Anvendelse vil faa Fosforsyrebeholdningerne langt bedre udnyttede end ved at forbeholde dem for f. Eks. Sukkerroearrealerne. Som det fremgaar af Tabel 2, har Sukkerroerne slet ikke udmærket sig ved at give særlig store Udslag for Fosforsyretillførsel, og det bør i denne Forbindelse desuden fremhæves, at Fosforsyrebeholdningerne ved at anvendes paa Engene i langt højere Grad vil bidrage til at forøge Produktionen af de saa haardt tiltrængte Æggehvide-stoffer end ved at anvendes til Roerne.

De kunstige Kvælstofgødninger anvendes jo saa godt som udelukkende paa Agerjorderne, og da Kvælstoffet her gennemgaaende er betydelig mere i Minimum end Fosforsyre og Kali, vil en tvungen eller frivillig rationsvis Fordeling være af mindre Betydning for Kvælstofgødningernes end for Fosforsyre- og Kaligødningernes Vedkommende. Men ogsaa for de kunstige Kvælstofgødninger gælder det dog, at de indskrænkede Beholdninger, der kommer til at foreligge indenfor de enkelte Jordbrug, bør anvendes over hele det Areal, man under de givne Forhold anser det for ønskeligt at give et Kvælstoftilskud. Iøvrigt vil jo den Omstændighed, at de kunstige Kvælstofgødninger i det kommende Aar vil blive anvendt paa Jorder, der er fattigere paa let opløselige Kvælstofforbindelser end normalt, ogsaa i nogen Grad medføre en forøget Udnyttelse (sml. det foran anførte om Staldgødning).

Hvad endelig Kaligødningerne angaar vil Forholdet jo sandsynligvis blive det, at disse vil komme til at staa til Raadighed i et lignende Omfang som de foregaaende Aar, og de bør sikkert i Hovedsagen anvendes paa lignende Maade som tidligere, d. v. s. fortrinnsvis paa Engene, og paa Agerjorderne i Kartoffel-, Runkelroe- og Udlægsmarkerne. Muligvis vil den Omstændighed, at der ikke kan fremskaffes Fosforsyregødning, afholde adskillige fra at anvende Kali til Engene. Ved Overvejelser i denne Retning bør det imidlertid erindres, at man

godt kan opnaa en betydelig Virkning af Tilførsel af et Plantenæringsstof, selv om dette ikke forefindes i relativt størst Minimum. Men desuden er netop Kali for de fleste Tørveenges Vedkommende gennemgaaende endnu mere i Minimum end de øvrige Plantenæringsstoffer, og det vil derfor sikkert i Almindelighed være urigtigt at undlade Kalitilførsel paa saadanne Arealer, fordi Fosforsyregødninger ikke kan fremskaffes.

4. Anvendelse af Tang og Kompst. At der under den foreliggende Situation er al mulig Anledning til at samle sammen paa alt, hvad der er i Besiddelse af Gødningsværdi, behøver ikke nogen nærmere Begrundelse. Særlig Anledning er der til at henlede Opmærksomheden paa den betydelige Gødningsværdi, som den paa vore udstrakte Kyster inddrevne Tang er i Besiddelse af, og denne burde anvendes i langt større Omfang, end der hidtil har været Tilfældet.

5. Forøget Dyrkning af kvælstofsamlende Planter. Dette nærliggende Middel til Afhjælpning af Kvælstofnøden nytter det desværre ikke i Aar ret meget at henvise til, idet Beholdningerne af Bælgplantefrø jo er stærkt begrænsede. Ved ganske utilstrækkelige Beholdninger af Bælgplantefrø (en Situation, der jo meget vel kan indtræde) vilde det jo naturligvis ligesom for de kunstige Gødningsstoffers og Foderstoffers Vedkommende være nødvendigt at foretage en Rationering af Beholdningerne, og det er vel et Spørgsmaal, der fortjener Overvejelse, om det ikke, med Henblik paa den ganske usikre Fremskaffelse af Bælgplantefrø til Udsæd i 1919, vilde være rigtigt saa hurtigt som muligt at fremskaffe eventuelt tilbageholde en Reservebeholdning som Grundlag for en saadan Rationering. Hvor Talen er om Udsæd, gælder det jo i endnu højere Grad, end hvor Talen er om Gødningsstoffer, at der ikke bestaar noget ligefremt Forhold mellem den indenfor rimelige Grænser anvendte Mængde og Udbyttet. Mangel paa Bælgplantefrø til Udsaaning i vore Græsmarker vilde ernærings-

mæssig set blive endnu mere skæbnesvanger end Manglen paa importerede Foderstoffer, og der maa sættes de størst mulige Anstrængelser ind paa at fremskaffe dette Bælgplantefrø, der jo, naar det endelig skal være, i Hovedsagen kan dyrkes her i Landet. Hvad specielt Lucernefrøet angaar, tror jeg dog, at det med Henblik paa denne Plantes specielle Krav vilde være urigtigt at foretage en Rationering af foreliggende indskrænkede Beholdninger blandt andre end dem, som tidligere har dyrket Lucerne, og som har Erfaringer for, at den vil lykkes.

6. Renere Jorder. Dette Punkt medtages her kun for Fuldstændigheds Skyld, idet jeg skal erindre om, at Ukrudtsspørgsmaalet jo ogsaa i højeste Grad er et Ernæringsspørgsmaal, saa vist som de Næringsstoffer, der udkræves til Ukrudtsplanterne som Helhed desværre alt for frodige Udvikling paa danske Agre, unddrages Kulturplanterne, og vi ved jo alle, at det er ganske uhyre Kvantiteter af Plantenæringsstoffer, det her drejer sig om.

7. Iværksættelse af Grundforbedringsforanstaltninger. Planteernæringen er jo ikke alene et Spørgsmaal om Jordens øjeblikkelige Indhold af let tilgængelige Plantenæringsstoffer eller om en direkte Forsyning af Jorden med saadanne, men ogsaa i højeste Grad et Spørgsmaal om Betingelserne for disse Næringsstofbeholdningers Udnyttelse. Det nytter jo f. Eks. kun forholdsvis lidt at sørge for en rigelig Forsyning med Plantenæringsstoffer, naar Planterne ikke forefinder tilstrækkelig gode Betingelser for disses Udnyttelse. Skønt der kunde være god Anledning til at komme nærmere ind paa adskillige af de Faktorer, der i denne Henseende er af Betydning, skal jeg dog her indskrænke mig til at henvise til den Betydning, Jordens Fugtighedsforhold og Reaktionsforhold (Kalktrangsforhold) udøver paa Plante-næringsstoffernes Udnyttelse. Spørgsmaalet vedrørende Regulering af Jordens Fugtighed skal jeg ikke her komme nærmere ind paa, da det er gjort til Genstand for ganske

særlig omhyggelige Overvejelser i et af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab nedsat Udvalg, der — overordentlig betimelig — netop nu er i Gang med et ivrigt Undersøgel-sarbejde. Derimod vil jeg gerne have Lov til at udtale mig lidt nærmere om Spørgsmaalet vedrørende Jordens Kalktrang, hvilket jeg gennem en Aar-rækkes Undersøgelser har haft Lejlighed til ret indgaaende at beskæftige mig med.

Som det vil være Hovedparten af denne Forsamling bekendt, er der her i Landet i de senere Aar foretaget meget omfattende Undersøgelser over danske dyrkede Jorders Kalktrang. Dette Arbejde har indtil nu omfattet ca. 45.000 Jordprøver fra Landets forskellige Egne, hvoraf ca. de 6000 stammer fra Arealer, paa hvilke der har været anlagt lokale Markforsøg. Da Jordprøverne, der repræsenterer disse sidstnævnte Arealer, maa antages at være udtagne uafhængige af Formodninger om Jordens Kalktrang, vil en Opgørelse af Resultaterne af den paagældende Undersøgelse kunne ventes at give gode Oplysninger om Kalktrangsforholdene i Landets forskellige Egne. En saadan Opgørelse, omfattende Perioden 1911—17, er foretaget i Tabellerne 7—8.

Antallet af kalktrængende Jorder er særlig stort i de midt-, nord- og vestjydske Amter samt i Bornholms Amt, i hvilke Amter der ogsaa forefindes særlig mange surt reagerende og dermed stærkt kalktrængende Jorder. Procentantallet af kalktrængende Jorder i Amterne varierer mellem 82 (Aalborg Amt) og 6 (Maribo Amt). Taget landsdelsvis forekommer de fleste kalktrængende Jorder paa Bornholm, hvorefter Rækkefølgen er: Jylland, Fyn, Sjælland og Lolland-Falster. I Gennemsnit for hele Landet er 47 % af Mineraljorderne (Agerjorderne) kalktrængende, og man tager næppe meget Fejl ved at regne med, at omtrent Halvdelen af Danmarks Agerjord eller ca. 1.300.000 ha trænger til Kalktilførsel.

Kalktrangsspørgsmaalet maa derfor betegnes som et af de allervigtigste Spørgsmaal indenfor Landbruget,

Tabel 7. Oversigt over Kalktrangsforholdene i de enkelte Amter.

Amt	Antal	Reaktion			Kalktrængende (ingen og meget svag Azotobactervegetation) %	Af de neutrale Jorder er kalktrængende %
		Sure %	Neutrale %	Alkaliske %		
Københavns	91	8	49	43	26	38
Frederiksborg	236	5	74	21	46	55
Holbæk	84	5	31	64	13	27
Sorø	189	12	42	46	25	32
Præstø	435	5	40	55	11	17
Bornholms	78	32	47	21	64	68
Maribo	229	2	20	78	6	20
Svendborg og Odense . .	355	11	61	28	34	38
Vejle	337	28	61	11	43	23
Aarhus	487	15	67	18	39	36
Randers	340	29	54	17	60	57
Aalborg	131	52	40	8	82	77
Hjørring	381	25	66	9	69	66
Thisted	112	19	53	28	38	37
Viborg	234	34	54	12	63	54
Ringkjøbing	456	44	46	9	73	63
Ribe	437	32	65	3	81	75

Tabel 8. Oversigt over Kalktrangsforholdene i de enkelte større Landsdele.

Landsdel	Antal Prøver		Antal kalktrængende Prøver		% kalktrængende Prøver		% kalktrængende Prøver ialt
	Sandjord	Lerjord	Sandjord	Lerjord	Sandjord	Lerjord	
Sjælland	328	1196	133	257	41	20	25
Lolland-Falster	10	218	3	11		5	6
Bornholm	3	73	2	44		64	64
Fyn	110	245	51	69	46	28	34
Jylland	2106	873	1543	329	71	38	61
Hele Landet	2557	2605	1732	710	68	27	47

ikke mindst under den nuværende Situation, og er i Virkeligheden af betydelig større økonomisk Rækkevidde end Spørgsmaalet om Regulering af Jordens Fugtighed.

Der foreligger ikke nogen samlet Opgørelse af Resultaterne af de her i Landet anstillede Kalkforsøg, som kan vise, hvor stort et Merudbytte Afhjælpning af Agerjordernes Kalktrang betinger. Men efter alt hvad der foreligger, vil det næppe være for højt regnet, naar man anslaaer dette Merudbytte til gennemsnitlig 400 Kg-Foderenheder pr. ha eller meget nær det Merudbytte, som der i Henhold til de foran omtalte Opgørelser gennemsnitlig opnaas ved Anvendelse af 100 kg Chilisalpeter. En fuldstændig Afhjælpning af danske Agerjorders Kalktrang vilde, Rigtigheden af denne Beregning forudsat, medføre en Produktionsforøgelse af ca. 520.000 Tons Foderenheder, hvad der er ca. en Trediedel mere, end der svarer til det af vor samlede Import af Kunstgødning betingede Merudbytte og meget nær svarer til det Merudbytte, der er betinget af de importerede Foderstoffers Indhold af Plantenæringsstoffer.

Iøvrigt tyder foreliggende Undersøgelseresultater afgjort hen paa, at den formindskede Anvendelse af Kunstgødning vil gøre Kalktrangens Virkninger endnu mere fremtrædende, et Forhold der iøvrigt er let forklarligt, idet den med Kunstgødningen tilførte færdigdannede Plantenæring delvis overflødiggør Kalkens Evne til at virke omsættende paa Jordens tungt opløselige Plantenæringsstoffer. Jeg vil senere, paa et andet Sted, faa Lejlighed til at komme nærmere ind paa dette vigtige og hidtil vistnok for lidet paaagtede Forhold.

Naar man nu yderligere tager det Forhold i Betragtning, at Kalkmangel i ganske særlig Grad paavirker Udbyttet af Græsmarkerne og dermed vor hjemlige Produktion af Proteinstoffer, forekommer det mig, at der er den allerstørste Anledning til ekstraordinært at fremme Merglings- og Kalkningssagen, der dog i de senere Aar, takket være den faste Organisation, der har staaet bag

ved den, har været i ret god Gænge, men som nu desværre paa Grund af Mergelsporenes Anvendelse ved Tørveproduktionen igen er i Tilbagegang. Jeg tillader mig derfor ved denne Lejlighed at rette en Opfordring til det høje Selskab om ogsaa at tage Merglings- og Kalkningsspørgsmaalet op til hurtig Overvejelse og muligvis overdrage det føromtalte Udvalg til Fremme af Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding at overveje, hvorledes denne Sag bedst kan fremmes. De Spørgsmaal, der her vil rejse sig, er jo overvejende af ren teknisk Natur og vedrører særlig Mergelens og Kalkens Tilvejebringelse og Transport. Der er vel saa meget mere Grund til at sætte et intensivt Arbejde ind paa hele denne Sag, som den i sig indeholder næsten ubegrænsede Muligheder til Afhjælpning af den ved Krigen skabte Arbejdsløshed, som man vel desværre maa forvente vil forøges i stedse stigende Grad.

Ved de sjællandske Landboforeningers sidste Delegeretmøde holdt Hr. Forpagter *Sonne* et Foredrag om Landbrugssituationen i Øjeblikket, hvis Slutning formede sig som en Lovprisning af »vor gode danske Jord«. Jeg tror, at jeg gennem et mangeaarigt Undersøgelingsarbejde med den danske Jord i vel snart sagt alle dens Varianter har faaet Betingelser for baade at forstaa og nære de Følelser overfor denne, som Hr. Forpagter *Sonne* gav Udtryk for i saa varme og smukke Ord, men jeg maa have Lov til at tilføje, at dette Arbejde samtidig har bibragt mig Overbevisningen om, at man, set under ét, ikke med Rette kan betegne den danske Jord som god, og utvivlsomt staar den i Bonitet betydeligt tilbage for Jorden i mange andre af Verdens Landbrugslande eller større samlede Landbrugsdistrikter.

Den danske Jord er, set under ét, i Virkeligheden ret karrig udrustet fra Naturens Side. Herved er intet at gøre, men værre er det, at den ogsaa maa siges at være i ikke ringe Grad forsømt fra dens Brugerens Side. Lad os se Sandheden i Øjnene og erkende, at vor

danske Jord ikke er god og i hvert Fald langt fra god nok. Lad os erkende, at den gennemgaaende er ukrudtsfyldt, at store Strækninger af den er vandlidende, uhyre Strækninger kalktrængende, og at vi paa mange Omraader har taget os dens Behandling for let. Kun med en saadan Erkendelse vil der være Mulighed for, at der i denne Tid, hvor vi i saa høj Grad er henviste til at hjælpe os selv, vil kunne ske det Ryk i den landøkonomiske Udvikling, som alene vil kunne føre os frelst igennem den foreliggende for hele vort Samfund saa uheldige Situation.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Forsøgsleder *E. Lindhard* ønskede at spørge Foredragsholderen, om ikke Forholdet er det, at de Jordprøver, hvorefter Oversigten over Jordens Kalktrang i de forskellige Egne at Landet var fremstillet, er blevne udtagne paa Steder, hvor man mente, der var Trang til Kalk i Jorden. Hvis det er Tilfældet, er Billedet jo tegnet noget mørkere end Virkeligheden.

Forstander *S. C. A. Tuxen* fandt egentlig ikke, at det Billede, Foredragsholderen havde givet af Situationen, var særlig mistrøstende, og i Slutningen af sit Foredrag anviste Foredragsholderen os Udveje, der, naar de bringes i Virksomhed, vil kunne bidrage til at forbedre vor Stilling i betydelig Grad. Foredragsholderen mindede om Forholdene i Halvfjerdserne, men ogsaa den Gang kunde man dog avle gode Afgrøder ved at anvende de saakaldte udpinende Midler. Siden den Tid er Jordens Kraft bleven meget forøget og bragt i langt bedre Kultur, og naar vi gennemgaar Rækken af de Midler, vi har til at kultivere vor Jord og forøge Udbyttet af denne, maa vi erkende, at vi er langt gunstigere stillet nu end den Gang. Taleren troede derfor, at vi trods Gødningsmanglen med Sindsro kan se det kommende Aar i Møde. Det er navnlig Tilførselen af kvælstofholdig Gødning, det kniber med, men kunde det ikke tænkes, at man kunde gøre Tørvejordens Kvælstofindhold til disponibel Plantenæring ved at blande Tørv og Kalk med hinanden?

Direktør *K. Dorph-Petersen* erindrede om, hvilken Rolle Dyrkningen af Bælgplanter spiller og i Fremtiden vil komme til at spille i vort Landbrugs Økonomi. Men vi maa gøre os klart, at vi kun har os selv at stole paa og at vi derfor maa lægge an paa at skaffe os Frø af vor egen Avl. Til det kom-

mende Foraar har vi $\frac{2}{3}$ af den Frømængde, der normalt anvendes, og udnytter vi dette Frø paa den bedst mulige Maade, kan vi ogsaa faa det til at slaa til. Det gælder derfor til Foraaret mere end nogen Sinde om at skaffe Frøet gode Vækstbetingelser, og man bør ikke, saaledes som det flere Steder er Skik, vente med at saa Frøet til samtidig med Ukrudts-harvningen. Ved de Forsøg, der i sin Tid blev foretaget, viste det sig, at Radsaaning af Frøet var at foretrække, og Grunden hertil er, at Frøet ved Radsaaning kommer ned i passende fugtig Jord og derved faar de bedste Spiringsbetingelser. Med Hensyn til 1919 og 1920 maa vi ubetinget indrette os paa selv at avle vort Frø, og i den kommende Sommer maa vi avle Frøet i de Græsmarker, vi har, hvilket der heller ikke er noget i Vejen for. I 1919 bør vi lægge ud til Frøavl i Renbestand.

Professor *T. Westermann* kunde i det væsentligste slutte sig til de Tanker, Foredragsholderen havde fremsat. I det store og hele vil det være rigtigt, at Handlungsgødningen rationeres til Anvendelse over saa stort et Areal som muligt, men ogsaa i denne Henseende kunde der dog være Undtagelser. For de vedvarende Græsarealers Vedkommende vil et lille Kvantum saaledes ikke kunne ventes at give Udslag, naar den store Masse af over- og underjordisk Plantevæv er udsultet for det paagældende Næringsstof. Den normale kemiske Sammensætning af Plantevævet maa da nogenlunde reableres, inden man kan vente forøget Stofproduktion.

Der blev rettet en Appel til Selskabet om at opfordre det Udvalg, Taleren var Formand for, til at tage sig af flere af de omhandlede Spørgsmaal og da særlig Jordens Grundforbedring. Det er dog tvivlsomt, om Udvalget kan udrette ret meget i denne Henseende. Kalkningsspørgsmaalet ligger saaledes, hvad ogsaa Udvalgets Navn (Udvalget til Fremme af Jordens Grundforbedring ved Afvanding og Vanding) antyder, egentlig udenfor vore Opgaver, og selv om vi vel kan tænke os at gaa noget videre, end det ved Udvalgets Nedsættelse var Hensigten, saa vil Kalkningsspørgsmaalet dog nok ligge os lidt for fjernt. Afvandingsspørgsmaalet har vi derimod beskæftiget os ret indgaaende med, men iøvrigt er hele denne Sag nu ved at komme ind i et helt nyt Leje, idet Staten har sendt en Forespørgsel til Statens Planteavlsudvalg, om dette vil være villigt til administrere Afvandingsarbejdet og andre Grundforbedringer for Statens Regning. Ministeriet er nemlig kommet til det Resultat, at en Betingelse for at man kan søge Rigsdagen om de ret betydelige Bevillinger, de planlagte Regule-

ringer af Fugtighedsforholdene m. m., medfører, er, at Statens Planteavlsudvalg overtager Tilsynet med disse Arbejder. Skønt Statens Planteavlsudvalg egentlig har Opgaver nok at varetage i Forvejen, har man i Betragtning af Sagens Betydning ment at maatte svare imødekommende for saa vidt, som Udvalget har paataget sig at søge Arbejdet indledet og forberedt, indtil en endelig Ordning kan træffes, og skønt Sagen endnu ikke er afgjort paa Rigsdagen, er der derfor Sandsynlighed for, at det bliver dette Udvalg, der foreløbig kommer til at beskæftige sig med de nævnte Spørgsmaal.

Det af Landhusholdningsselskabet nedsatte Udvalg vil formentlig snart afslutte sin Virksomhed, og naar Betænkningen derefter er afgivet til Selskabet og eventuelt offentliggjort, vil det deri nedlagte Arbejde kunne forventes at komme til Nytte for Planteavlsudvalgets ny Virksomhed.

Taleren kunde slutte sig til Foredragsholderens Udtalelse om Manglerne ved vor Jord, men heldigvis er en Del af disse Mangler af saadan Natur, at de kan formindskes betydeligt ved Grundforbedringer. Det første Arbejde, der i denne Henseende paakalder Interesse, er Afvanding, og der er saa meget mere Grund til at stille dette i første Række, som de Jorder, der lider af skadeligt Vand, i Reglen er af bedre naturlig Beskaffenhed end de, der særlig trænger til kunstig Tilførsel af Vand. Skal Afvandingen imidlertid tages op fra Grunden, maa det blive en Opgave at skaffe en Oversigt over de vandlidende Arealer — et Arbejde, der jo er taget op paa Sjælland, Fyn og Lolland-Falster, men som der for Jyllands Vedkommende ikke er gjort ret meget ved endnu.

Naar imidlertid Grundforbedringer som Afvanding og Kalkning nævnes i Forbindelse med den foreliggende Situation, bør man dog erindre, at det er Opgaver, der tager langt Sigt, og at det vil tage Tid, før Resultatet af disse Arbejder ret kan udnyttes.

Forsøgsleder *J. C. Larsen* fandt ligesom Forstander *Tuxen*, at Fremtidsbilledet ikke tegnede sig særlig mørkt. Man maa jo nemlig huske, at de naturlige Forhold bringer Afgrøden til at svinge langt stærkere end Gødningen, og hvis Naturforholdene vil være os gunstige, vil det give langt stærkere Udslag, end Gødningen er i Stand til.

Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen* meddelte, at de Prøver, der refereredes til i den trykte Tabel, ikke særlig var udtaget paa Steder, hvor man havde Grund til at vente Kalktrang. Taleren troede ikke en Blanding af Kalk og Tørv vilde give noget gunstigt Resultat, thi Omsætningen af Tørve-

jordens Kvælstofindhold foregaar saa langsomt, at Kalktilførselen næppe vil svare til Hensigten. Naar Forstander *Tuxen* og Forsøgsleder *J. C. Larsen* fandt, at Fremtidsbilledet ikke tegner sig særlig mørkt, fordi vi mangler Kunstgødning, er der dog Grund til at gøre opmærksom paa, at den Kvælstofmængde, der kan antages at komme Planterne til Nytte af hvad vi indfører i Oliekager og Kunstgødning, svarer til et Merudbytte i Foder-Enheder, der omtrent er lige saa stort som den Mængde, der skal afgives til Staten. Og Landmændene har dog vist mærket, at dette betyder ikke saa ganske lidt endda. Det er jo rigtigt nok, at Vejrforholdene kan bevirke større Svingninger end Gødningstilførseler, men den Mulighed er jo ikke udelukket, at vi ogsaa ad Aare faar ugunstige Vejrforhold, saaledes at baade Naturforholdene og Gødningsmanglen kommer til at virke sammen i uheldig Retning.

Taleren kunde tiltræde Professor *Westermanns* Udtalelser med Hensyn til Gødningstilførseler til vedvarende Græsmarker, men for de øvrige Afgrøders Vedkommende vil en Rationering være det heldigste. Efter den nye Ordning, som Professor *Westermann* meddelte er under Forberedelse, vil Grundforbedringsarbejderne jo formentlig komme under Statens Planteavlsudvalgs Ledelse, og Taleren tvivlede ikke om, at Sagen her var i gode Hænder.

Forsøgsleder *J. C. Larsen* havde med sine Udtalelser ikke ment, at der var Grund til at betegne Situationen som lys, hverken for Landbrugets eller Samfundets Vedkommende. Men naar vi har nogen Udsigt til at slippe igennem efter et Aar som det sidste, hvor Vejrforholdene var ugunstigere end i de sidste 25 Aar, saa tør vi ogsaa nære Haab om at komme igenem ad Aare, selv om vi mangler Kunstgødning. Det kan være beklageligt, men Ernæringsvanskeligheder vil det dog næppe give Anledning til.

Kammerherre *C. Bech* fandt, at saavel Foredraget som de følgende Forhandlinger havde delt sig i to Linier, nemlig de forhaandenværende Vanskeligheder og Midlerne til at afbøde disse. Man kan vel betegne det som et Lyspunkt, at vi staa bedre rustet til at imødegaa Vanskelighederne end for 25 Aar siden, men selv med dette lille Lyspunkt maa vi erkende, at saavel det danske Landbrug som hele det danske Samfund befinder sig under meget vanskelige og alvorlige Forhold. Det danske Landbrug er i meget høj Grad afhængig af Tilførseler udefra, og ikke mindst er vor Stilling afhængig af Velvilje fra Amerikas Side; Taleren vilde derfor, da den amerikanske Handelsattache *Mr. Thomson* var til Stede i Aften, benytte Lejligheden

til at bede ham paa rette Sted lægge sin Indflydelse i Vægt-skaalen til Gunst for os. — Foredragsholderen havde i sit Foredrag overvejende talt ud fra videnskabelige Synspunkter, men man bør erindre, hvor stor Rolle det praktiske Arbejde spiller. Ogsaa i denne Henseende bør vi være forsynlige og sikre os, at den Arbejdskraft, det danske Landbrug har Brug for, og ikke mindst den dygtigste Del af denne, ikke beslaglægges paa anden Maade.

Da ingen yderligere ønskede Ordet, sluttede den ledende Præsident, Kammerherre *C. Bech* derefter Mødet med en Tak til Foredragsholderen og til Deltagerne i Diskussionen.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1917.

Af Inspektør *James Hoyer.*

Som det var at vente, vilde de to foregaaende Aars store Kontrol ikke blive fortsat i 1917, idet den vedvarende Verdenskrig og især den Udvikling, den har taget til Skade for de neutrale Lande, jo ogsaa har standset al Eksport af Korn- og Foderstoffer fra Amerika til Danmark, og da de for Haanden værende Lagre snart dels rømmedes, dels lagdes under Beslag af Staten, som forbød Udlevering, hvorved al Handel saa at sige ganske standsede, ophørte efterhaanden ogsaa Kontrol-lingen, som jo er nøje knyttet til Handelens større eller mindre Fart.

Imidlertid traadte andet Arbejde i Stedet, bl. a. For- delingen af den Majs, som Staten rationerede til de statsanerkendte Svineavlscentre i Danmark, ligesom ogsaa Overkommandoen betroede Kontrollen Inspektionen ved Købet af Majs til Hærens Heste samt Tilsynet med denne Majs' Tørring og senere Udlevering og Eks- pedition. Endvidere Tilsyn ved Modtagelsen af Brød- korn, Havre, Blandsæd o. lign., som er indgaaet og indgaar fra Provinserne til København for Statens Regning.

Kontrollen har heldigvis derfor ikke behøvet at re- ducere sit Personale, men tværtimod haft Beskæftigelse til dette hele Aaret.

Der blev kontrolleret sidste 3 Aar følgende Kvanta:

1915.....	163,675	Tons	} à 1000 kg
1916.....	124,686	—	
1917.....	78,191	—	

og Aaret 1917 viser saaledes en Nedgang af ca. 37 % imod 1916.

Importen til Frihavnen af Majs og Foderstoffer viser ogsaa en betydelig Nedgang, og tages nævnte 3 Aar frem, ser Tallene saaledes ud:

	Majs	Byg	Oliekager	Klid
1915.....	168,000	21,600	91,000	7,200
1916.....	141,000	19,300	56,600	900
1917.....	76,000	4,300	27,000	400

Tallene er angivne i Tons à 1000 kg og maa forstaaes som »cirka«, men kommer dog de rette Forhold temmelig nær.

De forskellige Varer, som passerede Kontrollen 1917, bestod af:

Majs.....	33,073,370	kg
Hvede.....	888,326	-
Rug.....	317,503	-
Byg.....	422,320	-
Havre.....	6,440,926	-
Blandsæd.....	1,754,803	-
Hvedemel.....	70,000	-
Kartoffemel.....	500	-
Havregryn.....	17,984	-
Hvedeklid.....	403,471	-
Bomuldsfrøkager.....	30,861,823	-
Rapskager.....	221,995	-
Kokoskager.....	211,214	-
Hørfrøkager.....	233,139	-
Palmekager.....	25,103	-
Jordnødkager.....	1,314,313	-
Soyakager- og Skraa.....	469,485	-
Risfodermel.....	21,799	-
Majsmel.....	19,978	-

Transport... 76,768,052 kg

	Transport...	76,768,052 kg
Jordnødmel		325,000 -
Svinemel		83,180 -
Malt		100,000 -
Foderblanding		96,964 -
Melassefoder		302,184 -
Tørvemelasse		40,267 -
Blodfoder		1,259 -
Ærter		119,181 -
Kød- og Benmel		48,751 -
Græsfrø		10,000 -
Halm		50,040 -
Cement		110,000 -
Kul- og Kokessmuld		136,174 -
	Ialt...	<u>78,191,052 kg</u>

Disse Varer fordeler sig paa Aarets forskellige Maaneder saaledes, som Tabel I udviser.

Med Hensyn til Varernes Kvalitet er ikke stort at sige, idet denne faldt omtrent som foregaaende Aar.

Majs indkom hovedsagelig i Aarets første Halvdel, dels fra Nordamerika, dels fra La Plata. En Del af den nordamerikanske Majs indkom noget beskadiget og viste sig senere under Lagringen mindre holdbar; dette skyldtes dog nok i væsentlig Grad Skibenes Ophold i Inspektionshavnene, som forlængede Rejserne meget. La Plata Majsens derimod var gennemgaaende god, men led af den sædvanlige Skavank: Krebs og tør Varme. I Almindelighed betyder Krebs i Majs ikke noget, men man kan vel nok sige, at Næringsværdien forringes lidt, thi Krebsene er graadige Insekter, som æder væk af Kærnerne.

Byg indkom fra Amerika, dels direkte fra San Francisco, dels fra nordamerikanske Havne. Den kaliforniske Byg, som særlig anvendtes her til Maltning, var ret køn, men noget spids og en Del befængt med Ukrudsfrø. Byggen fra de nordligere Distrikter faldt noget bedre end den almindelige Sortehavskvalitet.

Bomuldsfrøkager, hvoraf flere Ladninger, lige-

Tabel I. Oversigt over kontrollerede Varer

1917	Majs	Hvede	Rug	Byg	Bomuldsfrø- kager	Hvedeklid	Rapskager	Palmekager	Jordnød- kager	Kokoskager	Hørfrokager
Januar	4364	60	14	20	3745	403	20	»	59	10	15
Februar	4550	63	»	»	3824	»	»	»	825	25	94
Marts	1652	61	210	160	10030	»	172	»	81	35	63
April	4890	67	88	172	2474	»	30	25	296	85	59
Maj	3983	106	5	»	1737	»	»	»	53	10	»
Juni	3587	107	»	»	2920	»	»	»	»	»	»
Juli	5591	58	»	»	1186	»	»	»	»	46	»
August	173	91	»	»	4241	»	»	»	»	»	»
September . .	»	153	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Oktober . . .	»	122	»	»	600	»	»	»	»	»	»
November . .	3779	»	»	70	»	»	»	»	»	»	»
December . .	504	»	»	»	105	»	»	»	»	»	2
Ialt	33073	888	317	422	30862	403	222	25	1314	211	233

Ialt 78,191,052 kg

Tabel II. Oversigt over kontrollerede Varer i Aarene

Aar	Majs	Hvede	Rug	Byg	Havre	Diverse Mel og Gryn	Bomuldsfrø- kager	Bomuldsfrø- mel	Soyakager og -skraa	Foder Hvede
1896	1491	»	»	»	»	»	115	»	»	»
1897	38205	»	»	2	»	»	248	»	»	»
1898	18530	69	105	684	»	»	3346	»	»	»
1899	45651	»	12	258	»	70	6891	138	»	»
1900	37314	18	805	50	50	»	2710	524	»	»
1901	25162	1612	1297	2793	6	»	23114	326	»	»
1902	100654	2618	7642	3847	»	»	28351	1958	»	»
1903	50811	1043	6639	9411	»	605	27031	2102	»	»
1904	31674	1250	2836	18992	18	332	19749	1631	»	»
1905	64228	178	4008	14559	229	330	47980	1819	»	»
1906	76766	603	1914	6157	333	5	49669	734	»	»
1907	51622	2640	898	536	109	423	44830	776	»	»
1908	38061	2747	2809	1762	919	556	33220	1034	»	»
1909	26330	1805	2144	9295	730	322	34749	347	2294	»
1910	25942	2328	3754	9160	1328	310	25487	226	4905	»
1911	52878	3047	3942	6671	1365	93	25329	61	1518	»
1912	47322	9984	953	2367	451	17	35300	126	193	»
1913	49519	2889	1235	2720	1372	334	26718	»	634	1226
1914	33071	1564	1503	3296	2258	8	14008	»	301	776
1915	67751	1528	1637	18645	1093	356	54163	»	2837	»
1916	74958	2118	454	1222	976	1020	30230	»	4265	»
1917	33073	888	317	422	6441	88	30862	»	470	»
Ialt	991013	38929	44904	112849	17678	4869	564100	11802	17417	2002

Ialt 2,091,716,000 kg

i Aaret 1917 (anført i 1000 kg).

Soyakager & -skraa	Havre	Havregryn	Hvedemel	Malt	Risfodermel	Ærter	Jordnød-kagemel	Blandsæd	Melassefoder	Foderblanding	Græsfrø	Diverse
100	45	»	20	»	17	»	»	»	5	9	»	»
135	129	»	»	100	5	»	325	»	»	14	»	»
31	296	»	»	»	»	»	»	»	3	1	»	»
66	82	»	»	»	»	»	»	»	»	22	»	»
94	»	»	»	»	»	»	»	»	»	51	»	»
44	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	46
»	»	»	»	»	»	34	»	»	»	»	»	216
»	»	»	»	»	»	68	»	»	»	»	10	»
»	2200	18	50	»	»	10	»	689	5	»	»	»
»	2450	»	»	»	»	»	»	694	282	»	»	40
»	1239	»	»	»	»	7	»	372	48	»	»	148
470	6441	18	70	100	22	119	325	1755	343	97	10	450

= 78,191 $\frac{52}{1000}$ Tons.

1896—1917, begge Aar inkl. (anført i 1000 kg).

Malt	Hvedeklid	Solsikke-kager	Rapskager	Palmekager	Jordnød-kager og Mel	Hampe- og Kokos-kager	Diverse Foderstoffer	Diverse Græsfrø	Maltspirer og Risfodermel	Bælgfrugter og Tapioca	Blandsæd	Olief og Kunstgødning
»	»	45	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	31	33	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»
»	628	135	106	30	»	»	»	»	»	»	»	»
»	1392	324	677	53	»	»	»	»	»	»	»	»
»	1749	2336	714	56	»	»	»	»	»	5	»	»
»	1713	5970	714	92	»	346	12	»	»	»	»	»
»	18232	7471	1174	124	2746	485	208	»	23	»	»	1256
»	7329	8025	839	85	292	48	340	»	9	»	»	50
»	8266	7273	2102	64	890	320	298	»	21	»	»	6
»	9908	4688	1925	89	461	339	1191	»	13	»	»	»
»	7923	4527	954	66	1153	362	626	»	61	2	»	50
»	12438	4273	568	95	889	322	189	»	265	»	»	729
»	5022	13013	120	84	662	661	631	»	2260	3	»	1650
»	5582	9764	156	144	569	481	239	23	1249	1101	»	»
»	4726	2323	354	119	1526	931	837	47	119	58	»	»
»	5085	8817	350	112	1682	1510	802	106	94	17	»	20
»	3717	6633	394	24	1504	529	683	31	38	2794	»	»
»	3092	6662	53	90	1582	243	209	84	56	210	»	152
»	1899	5823	712	383	1711	376	2747	41	451	202	»	»
»	4766	1	1086	926	1977	321	1934	45	3124	»	»	1480
»	339	»	484	1277	1119	2971	471	105	315	»	»	2360
100	403	»	222	25	1639	211	1123	10	22	119	1755	»
100	104240	98136	13710	3938	20402	10456	12540	492	8120	4511	1755	7753

= 2,091,716 Tons à 1000 kg.

som i Fjor, ankom uden Emballage, var for nogle af Ladningernes Vedkommende simple baade af Udseende og Kvalitet.

Jordnødkager var dels fra La Plata i smukke Varer og dels fra Nordspanien af ringere Kvalitet.

Raps- og Hørfrøkager importeredes fra Amerika og viste for begge Sorters Vedkommende en baade smuk og god Kage.

Ærter. Disse, som var af kanadisk Oprindelse, var tørrede i Amerika og bestod saavel af gule som grønne, Kvaliteten var god, ret ren, og er vistnok i overvejende Grad anvendt til Hestefoder. Dog bruges sikkert ogsaa en Del til Menneskeføde.

Da Centralmagterne hen paa Sommeren iværksatte den udvidede Blokade og gjorde Farezonen større, standsede Importen ganske. Dog indkom medio November en Sejlerladning Majs fra La Plata, som dog straks overtoges af Staten.

I Aarets Løb er foretaget 3,464 enkelte Forretninger, eller ca. 10 pr. Dag, imod 7,931 forrige Aar. Der blev udstedt 2,261 Stkr. Certifikater, eller ca. 6 pr. Dag, imod 6,054 forrige Aar. Aaret regnet til 360 Arbejdsdage.

Siden Kontrollens Oprettelse 1894 og til Slutningen af 1917 er ialt i Vægt passeret Kontrollen:

2,091,716,000 kg

eller 2,091,716 Tons à 1000 kg,

hvorom henvises til Tabel II. Omsat i Ladninger à 4000 Tons repræsenterer dette Tal ca. 525 Ladninger.

Kontrollen skal, i Lighed med foregaaende Aar, slutte Beretningen med at udtale, at Arbejdet fremdeles udføres saa forsvarligt og samvittighedsfuldt som overhovedet mulig; men noget materielt Ansvar for Uheld, som maatte ske under Kontrollens vanskelige Arbejde, kan ikke paalægges Kontrollen.

Frihavnen, den 8. Januar 1918.

Spredte Træk

til Belysning af forskellige Landbrugsorganisa- tioners Udvikling i det 20. Aarhundrede.

Samtidig med at Landøkonomisk Aarbog hvert Aar søger at bringe de nyeste Oplysninger angaaende det danske Landbrugs Organisation, kan man, ved at se tilbage i Aarbogens ældre Aargange, faa et lille Overblik over Udviklingen paa enkelte Omraader indenfor Landbruget.

Aarbogen udkom første Gang i 1900, og ved at sammenholde forskellige af de Oplysninger, som denne første Aargang indeholdt, med de tilsvarende Tal i den sidst udkomne, 19. Aargang, kan man følge den Udvikling, der paa forskellige Omraader har fundet Sted i den Snes Aar, der snart er forløbne siden Aarhundredskiftet. Et saadant Tilbageblik er ikke uden Interesse, og i det følgende er fremdraget nogle Tal vedrørende enkelte Sider af vort Landbrugs Organisation.

Af Landboforeninger fandtes der i 1900 102 med ca. 59.860 Medlemmer, medens Antallet nu er steget til 122 Foreninger med ca. 106.400 Medlemmer, altsaa op imod en Fordobling af Medlemsantallet. Foreningernes økonomiske Virkemidler er stegne i Forhold dertil, idet den samlede aarlige Indtægt af Medlemsbidrag er steget fra ca. 148.900 Kr. i 1900 til ca. 253.000 Kr. nu. Dertil kommer, at Statstilskudet til Landboforeningernes forskellige Foranstaltninger ogsaa er steget.

Interessant er det at se paa den Udvikling, der har fundet Sted indenfor Landboforeningernes Ledelse. De første lokale Landboforeninger oprettedes i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede efter Tilskyndelse af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, der som bekendt var bleven oprettet i 1769, oprindeligt som et Præmieselskab. Ligesom Landhusholdningsselskabet var disse første lokale Landboforeninger nærmest patriotisk-filantropiske Selskaber, hvor Embedsmænd, Præster o. lign. havde Ledelsen, og de dannede ofte et Bindeled mellem Landhusholdningsselskabet og Befolkningen. Omkring ved Aarhundredets Midte antog Foreningernes Virksomhed samt deres Ledelse og Tilslutning noget ændrede Former, idet Godsejerne og de større Selvejerbønder begyndte at tage mere Del i Ledelsen, og Bønderne, som jo nu udgør den overvejende Part af Medlemmerne, begyndte at indmelde sig. Samtidig blev Foreningernes Opgaver begrænset mere end tidligere til de egentlige landøkonomiske Formaal. Gennem sidste Halvdet af forrige Aarhundrede blev en Mængde Foreninger oprettet, og den væsentligste Del af den Forøgelse af Foreningernes Medlemsantal, som fandt Sted i denne Periode, ved Tilslutning dels til de allerede bestaaende Landboforeninger, dels til de mange nyoprettede, kom fra Bønderne. Det er naturligt, at denne Udvikling i Foreningernes Tilslutning efterhaanden ogsaa maatte give sig Udtryk i deres Ledelse. Et Par Tal viser da ogsaa, hvorledes Bondestanden nu i betydelig højere Grad end for omtrent 20 Aar siden har overtaget Ledelsen indenfor Landboforeningerne. I 1900 var de 47% af Landboforenings-Formændene Gaardejere o. lign., medens 53% var Godsejere, Proprietærer, Forpagtere, Embedsmænd o. lign.; de to Grupper var altsaa omtrent ligelig repræsenteret. Nu er derimod de 69% Gaardejere o. lign., medens kun 31% hører til den anden Gruppe.

Samtidig med, at der indenfor Landboforeningerne

gennem Tiderne i Ledelsen er sket den forannævnte Forskydning, er en hel ny Art af landøkonomiske Foreninger opstaaet i den sidste Snes Aar, nemlig Husmandsforeningerne. Under den nuværende Form har Dannelsen af disse Foreninger taget Fart fra Aarhundredskiftet; Bevægelsen er fremstaaet af en stærkt voksende Trang hos Husmandsstanden til selv at overtage Ledelsen af egne Anliggender. Medens der saaledes kun fandtes faa Husmandsforeninger ved Aar 1900, er Antallet i 1918 931 med ca. 60.900 Medlemmer. Altsaa er der her sket en meget betydelig Udvikling indenfor Landbrugets Organisation siden Aarhundredskiftet.

Indenfor Foreninger med mere specielle Formaal er der ganske naturlig samtidig sket en betydelig Fremgang. Angaaende Avlsforeningerne skal anføres, at der i 1900 fandtes af Kvægavlsforeninger 585 statsunderstøttede Foreninger med 14.450 Medlemmer og 670 Tyre; Statstilskudet til disse var i Finansaaret 1899—1900 69.970 Kr.; desuden fandtes 25 ikke statsunderstøttede Foreninger. I Begyndelsen af 1918 findes ialt 999 Kvægavlsforeninger med ca. 24.600 Medlemmer og 1.134 Tyre, og Statstilskudet til disse var i 1916—17 85.366 Kr.

Af Kontrollforeninger fandtes i 1900 180 statsunderstøttede Foreninger med 3.880 Medlemmer og 76.140 Køer, og Statstilskudet var i Finansaaret 1899—1900 31.500 Kr.; desuden fandtes 10 ikke statsunderstøttede Foreninger. I 1918 er der 707 Kontrollforeninger med ca. 16.500 Medlemmer og ca. 243.600 Køer; Statstilskudet var i 1916—17 117.130 Kr. Indenfor Kontrollforeningerne har der altsaa fundet en overordentlig stærk Udvikling Sted i den sidste Snes Aar, idet Medlemsantallet er steget til det 4-dobbelte og Koantallet til mellem det 3- og 4-dobbelte.

Tilslutningen til Mejeriforeningerne er gaaet betydelig frem i den oftnævnte Tidsperiode. I 1900 var der 13 Mejeriforeninger med 496 Mejerier og 8.000 Kr

i samlet aarlig Medlemsbidrag. I 1918 er der 22 Foreninger med 1.289 Mejerier og 54.400 Kr. i samlet aarlig Medlemsbidrag.

Af Andelsmejerier var der i 1900 1.029 og i Begyndelsen af 1918 1.214. Antallet af Andelsslagterier er stærkt forøget i dette Tidsrum, nemlig fra 25 til 46; derimod er Privatslagteriernes Tal gaaet ned fra 20 til 16.

En Foranstaltning, der indenfor Landbruget efterhaanden har faaet stor Betydning, og hvor der siden sidste Aarhundredskifte har fundet en betydelig Fremgang Sted, er den landøkonomiske Konsulentvirksomhed. Det er dog ikke indenfor den Del af Konsulentstaben, der er ansat af Staten, Fremgangen i Antallet har fundet Sted, thi Antallet af landøkonomiske Statskonsulenter er i 1918 det samme som i 1900, nemlig ialt 18. Derimod er der sket en betydelig Forøgelse af Foreningskonsulenternes Tal, som i 1900 var ca. 42, men nu ca. 112. Naar man kender den Udvikling, der i den sidste Snes Aar har fundet Sted i Forsøgsvæsenet paa Planteavlens Omraade, overrasker det ikke at se, at den overvejende Del af det forøgede Konsulentantal er taget i Planteavlens Tjeneste. Af de i 1900 værende ca. 42 Foreningskonsulenter var langt den overvejende Del Husdyrbrugskonsulenter, idet kun ca. 5 tog sig af Planteavl. I 1918 er Forholdet det, at ca. 44 Konsulenter virker i Husdyrbrugets Tjeneste, medens ca. 56 er Planteavls- og Havebrugskonsulenter, og ca. 12 er Regnskabskonsulenter uden tillige at være Konsulenter i de to andre nævnte Grene af Landbruget. Der virker ialt ca. 24 Konsulenter i Regnskabsføring, hvoraf Halvdelen tillige er Konsulenter i Planteavl eller Husdyrbrug og altsaa indgaar i de foran nævnte Tal.

Den overvejende Del af de nuværende Foreningskonsulenter er Landbrugskandidater, nemlig de 70°%, medens i 1900 kun ca. 28°% var Landbrugskandidater. I Forbindelse hermed skal nævnes, at An-

tallet af aarlig demitterede Landbrugskandidater er steget til henimod det dobbelte i de sidste 20 Aar, idet der i 1896—97 blev 23 Landbrugskandidater og i 1916—17 42.

Uden iøvrigt nærmere at komme ind paa en Sammenligning mellem de Tilskud, der ved Aar 1900 fra Statens Side ydedes til de forskellige Grene af Landbruget, og de nuværende Statstilskud, skal sluttelig anføres, at Landbrugsministeriets Budget for Finansaaret 1900—01 var paa 3.3 Mill. Kr., medens det for 1916—17 er 4.9 Mill. Kr.

H. M. Knudsen.

Bog anmeldelse.

Landøkonomisk Jordbundslære. Af *Harald R. Christensen*. (Gyldendals Boghandel. 1917).

Bogen udgør godt 8 Ark (130 tættrykte Sider) og indeholder 41 Illustrationer. Den er delt i 4 Hovedafsnit, hvoraf første Afsnit (S. 12—43) omhandler Jordens fysiske Tilstand, hvorunder er behandlet Jordens mekaniske Sammensætning og Struktur samt dens Forhold over for Vand, Varme og atmosfærisk Luft. I Teksten er som Dokumentation og Forklaring indsat Tabeller og Figurer, ligesom der for de mere interesserede flere Steder med smaa Typer er givet yderligere Oplysning om enkelte Spørgsmaal, som Forfatteren har ment trængte til nærmere Forklaring.

Det forekommer Anmelderen, at den Betydning, der utvivlsomt maa tillægges Regnormene over for Jordens fysiske Tilstand, og som Forfatteren ogsaa pointerer, burde have givet sig Udslag i en fyldigere Omtale af disse. Naar det S. 24—25 betones, at den aarlige Nedbør i Danmark er større end den Vandmængde, Afgrøderne behøver, bør dog fremhæves, at den største Part af Nedbøren falder uden for Afgrødernes Væksttid, nemlig Efteraar, Vinter og til Dels Foraar. Naar en Havreafgrøde paa 2000 kg Kærne pr. ha til sin Udvikling kræver en Vandmængde, der svarer til en Nedbør paa 170 mm, kan man forstaa, at Regnmængden i Væksttiden ikke hvert Aar er tilstrækkelig.

Iøvrigt er Jordens Varme- og Fugtighedsforhold omtalt fyldigt og godt.

Under Jordbundens Forhold til den atmosfæriske Luft er særlig dens Indhold af Kulsyre bemærkelsesværdig. Saavel Jordbundens Produktion af Kulsyre ved Gæring og Formulding som Jordluftens store Indhold af denne Luftart i Sammenligning med Atmosfærens, forklarer bl. a. Jordvandet opløsende Evne over for endog stærkt bunden Plantenæring.

I Afsnit II (S. 43—71) omhandles Jordbundens kemiske Tilstand. Her under behandles Jordens Indhold af A. Plantenæring og B. Giftstoffer, hvorefter Jordens Absorptionsevne og dens Tab ved Udvaskning omtales. Som Eksempel paa Størrelsen af Tabet ved Udvaskning anføres nogle Tal, der angiver, at Kvælstoftabet i Jord i god Gødningskraft og bevokset med enaarige Afgrøder kan variere mellem 5 og 50 kg pr. ha aarlig, og at Tabet i Gennemsnit kan anslaaes til 20—30 kg. Der anføres endvidere, at i Brakjord kan Kvælstoftabet anslaaes til 50—200 kg pr. ha aarlig, og at det skal være godtgjort, at Tabet paa ubevokset Jord kan være betydelig større end 200 kg. Hvor Tal af en saadan Størrelse og Betydning opgives, burde de ledsages af en nærmere Redegørelse for, naar og hvor og af hvem de Forsøg eller Undersøgelser, der hentydes til, er udført. Der nævnes ganske vist i denne Sammenhæng det saa ofte fremdragne Forsøg paa Rothamsted i England, hvor en ubevokset og ugødet, men velbehandlet Jord igennem 35 Aar (1870—1905) blev undersøgt for Tab ved Udvaskning, og som viste, at ca. $\frac{1}{3}$ af Jordens Kvælstof i 22.9 cm's Dybde, nemlig 1053 kg pr. ha ialt eller ca. 30 kg aarlig, gik bort med Drænvandet, men her er dog kun Tale om 30 kg Kvælstoftab og i et Klima (mildt og fugtig Aaret igennem), hvor alt taler for, at Tabet er større end i en dansk Brakmark, der tilsaas i September Maaned.

I Tabel 20, hvor Vandets kemiske Sammensætning i nogle danske Vandløb er opført, mangler Opgivelsen af Kvælstofmængden, der i denne Forbindelse har størst Interesse. Derefter følger en Fremstilling af Jordens Reaktion, hvortil slutter sig en Omtale af Jordens Kalktrang.

Størst Interesse har Bogens Afsnit III (S. 71—113), der omhandler Jordbundens mikrobiologiske Tilstand. Her omtales først Mikroorganismernes Forekomst og Udbredelse i Jorden, hvorefter følger en omfattende Fremstilling af de Omdannelser, som de væsentligste Bestanddele i Jordbundens øvre Lag undergaar, hvorunder nævnes A. Kvælstoffets Kredsløb, nemlig de kvælstofholdige Stoffers Sønderdeling, Salpeterdannelse, Salpetersønderdeling, Æggehvitedannelse, Binding af Luftens frie Kvælstof og B. Kulstoffets Kredsløb, der omhandler Kulhydraternes og Fedtstoffernes Sønderdeling samt Formulding. Endelig nævnes Askebestanddelenes Kredsløb, hvortil slutter sig en interessant Meddelelse om nogle Svovlbakteriers Livsvirksomhed. Afsnittet slutter med en Omtale af Jordtræthed.

I Bogens sidste Afsnit (S. 113—127) behandles Jordbunds-

klassifikation og Jordbundsbeskrivelse. Der er her først givet en ret udførlig Fremstilling af de 4 Hovedtyper af Jorder — Sandjord, Lerjord, Kalkjord og Humusjord — hvorefter følger nogle Forslag og Anvisninger til Klassificering, som dog næppe vil blive benyttet, hvilket Forfatteren ogsaa bemærker. Bogen slutter med et af Forfatteren udarbejdet Forslag til Klassificering ledsaget af en Anvisning paa en Karakteristik af Jordbundsforholdene.

Om den foreliggende landøkonomiske Jordbundslære kan formentlig med Rette siges, at den er indholdsrig, vel ordnet og *up to date* og derfor meget vel egner sig som Lærebog paa vore Landbrugsskoler, og som dér vil afhjælpe et længe følt Savn. Men mange andre jordbrugsinteresserede Medlemmer af Samfundet, især med lidt Forkundskaber i Naturfag, vil med Udbytte og Interesse kunne benytte den.

J. C. Larsen.

Udkomne Bøger.

- Undersøgelse over raa Valle som Aarsag til Tuberkulose blandt Svinene.** 97. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 11 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Planteavlsudvalgets Beretning for 1917.** Ved Konsulent *H. K. Rosager*, Borris. 128 Sider. **Beretning om Lævirkningsundersøgelser i 1913—15.** Af *Niels Esbjerg*. 44 Sider. Udgivne af De samvirkende jyske Husmandsforeninger. (Aarhus).
- Danske Mejerier. Illustreret Haandbog for Mejeribrug i Danmark.** 49.—54. Hefte. Udarbejdet af Konsulent *Ellbrecht*. (Selskabet til Udgivelse af nationale Haandbøger. Københ.).
- Kreaturholdet og Anvendelsen af Høstarealet den 12. Juli 1917.** Statistiske Meddelelser 4. Række, 55. Binds 2. Hefte. Udgivet af Det statistiske Departement. 112 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Arbejdsprøve med Kartoffeloptagere paa Godthaab ved Skanderborg og Villestrup pr. Arden i Efteraaret 1917.** 17. Beretning om Statens Redskabsprøver. 34 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Beretning om lokale Markforsøg udførte paa Fyn i Sommeren 1917.** Samlet og bearbejdet af Planteavlsudvalget for De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift ved Konsulent *H. Krygger Larsen*. 93 Sider. (Odense).
- Fodringslæren.** Af *H. J. Rasmussen*. 2. Udgave. 243 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Jordens Behandling og Besaaning.** Af *L. Evald Toftemark*. 8. Udgave. 135 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Beretning fra Statsfrøkontrollen fra 1. Juli 1916 til 30. Juni 1917.** Af *K. Dorph-Petersen*. 63 Sider. (Københ.).

Det fremgaar af Beretningen, at ca. $\frac{2}{3}$ af det Frø, der benyttes til Besaaning af vore Græsmarker, har været under Statsfrøkontrollens Kontrol. Vel har en Del af Efteranalyserne

(ca. 1.33 pCt. af den leverede og kontrollerede Frømængde) ikke svaret til Garantien, men det kan sikkert vedblivende hævdes, at der næppe er noget Land, hvor det er saa let at faa godt, undersøgt og kontrolleret Frø som i Danmark. Som oftere fremhævet, er dette naaet uden nogen særlig Lov eller anden offentlig Foranstaltning, alene ad Frivillighedens Vej.

Det hedder i Beretningen, at »værd at lægge Mærke til er det store Antal Prøver af dansk Avl, der er undersøgt af Hundegræs, Eng-Svingel og Ital. Rajgræs, medens der kun er opgivet ganske enkelte Prøver af disse Frøarter som værende af udenlandsk Avl. Det er kun godt en halv Snes Aar siden, at Hovedparten af det Frø, vi benyttede her i Landet af disse Arter, kom fra Amerika, Australien og de britiske Øer, medens vi nu avler nok til Dækning af vort eget Forbrug, i alle Tilfælde af de to førstnævnte Arter, og særlig af Hundegræs har nok til at udføre meget betydelige Mængder (ca. 3 Mill. kg aarlig). Af sidstnævnte Frøart er der endog eksporteret Frø til Australien i den her omhandlede Sæson. Ogsaa af Ager-Hejre og Alm. Rapgræs avles der saa meget Frø, at der kan udføres ret betydelige Mængder. Det Rodfrugtfrø (Sukkerroefrø undtaget), vi bruger, er saa godt som alt af dansk Avl, og af Kaalroe- og Turnipsfrø udføres der en Del. Af Rødkløver, Sneglebælg, Kællingetand, Timothe, Alm. Rajgræs og Draphavre er der et ikke ringe Antal danskavlede Prøver; af disse Arter maa vi dog endnu stedse indføre Hovedparten af vort Forbrug fra Udlandet. Det er at haabe, at vi i stedse større Grad maa kunne dække vort Forbrug ogsaa af disse Arter med hjemmeavlet Frø.»

Midler til egne Hjem. Af *L. Th. Arnskov*. Med Beretning fra »Udvalget for egne Hjem«. 138 Sider. (Nyt nordisk Forlag. Københ.).

Planteavl paa Bornholm 1917. Ved *Einar Knudsen*. 26 Sider. (Rønne).

Beretning om Foreningen af jyske Landboforeningers 43. Delegeretmøde i Aarhus 5. og 6. Oktober 1917. Samlet af Foreningens Sekretær. 312 Sider. (Aarhus).

Stambog over Tyre af jysk Race, XXV. 2109—2141. Af Statskonsulent *Axel Appel* og Konsulent *Lars Frederiksen*. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 166 Sider. (Aarhus).

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Onsdagen den 13. Marts Kl. 8 vil Forstander *S. C. A. Tuxen* holde Foredrag om: Statsbevillingerne til Landbruget 1835—1910. — Foredraget holdes i Selskabets Mødesal paa Prinsens Palæ.

Den nye Fortegnelse over Bøger, passende for Sogne- og Landbrugsbiblioteker. Landhusholdningsselskabet har udgivet Bogfortegnelser i Aarene 1807, 1864, 1873, 1889 og 1902. I Aaret 1914 besluttede Selskabet at udgive en ny Fortegnelse og nedsatte et Udvalg til at forberede dennes Udgivelse. Udvalget bestaar af: Redaktør *Anton Bing*, Sekretær *H. Hertel*, Bibliotekar *Raphael Meyer* og Professor *Andr. Sch. Steenberg* (Udvalgets Formand).

Udvalget har formaaget følgende Mænd til at udarbejde Fortegnelsens enkelte Afsnit: Højskoleforstander *J. Appel*: Fysik og kemiske Skrifter, Højskolelærer *P. Bjerge*: Geografi, Direktør *W. Dreyer*: Naturhistorie, Sekretær *G. Engberg* og Professor *Edv. Lehmann*: Religiøse Skrifter, Rigsarkivar, Dr. *K. Erslev* og Højskoleforstander *H. Rosendal*: Historie, Direktør *G. Gregeren*: Tekniske Skrifter, Statskonsulent *K. Hansen*: Landøkonomiske Skrifter, Professor, Dr. *C. Wilkens*: Nationaløkonomi, Opdragelse og Filosofi, samt Sognepræst *Oscar Geismar*, Overlærer *J. Køjrup*, Redaktør af Bogsamlingsbladet, og Forfatteren *Niels Møller*: Skønlitteratur.

Det var Meningen, at den nye Bogfortegnelse skulde foreligge i Aar. Forskellige Omstændigheder — blandt andet de i den senere Tid saa stærkt stigende Priser paa Papir og Bogtryk — har imidlertid medført, at Udvalget har foreslaaet Selskabet og dette har tiltraadt, at der foreløbig kun udgives en Fortegnelse over Skønlitteratur, medens Udgivelsen af den fuldstændige Fortegnelse stilles i Bero, til Forholdene er gunstigere for Udgivelsen af Bøger.

Endvidere vil Statens Bogsamlingskomité sammen med Statsbiblioteket i Aarhus og Foreningen »Danmarks Folkebog-samlinger« lade udarbejde en mindre Fortegnelse over oplysende Bøger. En saadan Fortegnelse vil selvfølgelig ikke kunne erstatte den af Landhusholdningsselskabet paatænkte udførlige Bogfortegnelse, men den vil indtil videre kunne yde en god Hjælp for Bibliotekerne.

Disse menes indtil videre nogenlunde at kunne hjælpe sig med disse 2 Fortegnelser, indtil den udførlige Bogfortegnelse engang kan foreligge.

Ældre Aargange af Tidsskrift for Landøkonomi. Paa Landhusholdningsselskabets Generalforsamling den 14. December 1917 rettede Hr. Redaktør *Raunkjær* en Henstilling til Selskabet om eventuelt at lade Tidsskrift for Landøkonomis ældre Aargange udkomme i 2den Udgave. Hr. *Raunkjær* motiverede Henstillingen med, at der formentlig er en Del Landøkonomer og Landbrugs-Institutioner m. fl., der vil sætte megen Pris paa at komme i Besiddelse af de ældste og ældre Aargange af Tidsskriftet, men at dette vanskeligt — eller ofte slet ikke — lader sig gøre.

Spørgsmaalet har været under Overvejelse i Landhusholdningsselskabet, der er kommet til den Overbevisning, at det formentlig vil blive altfor dyrt at lade Tidsskriftets ældre Aargange optrykke. Efter at Selskabet imidlertid har forhandlet med Hr. Antikvarboghandler *Lyngge* om Sagen, kan det meddele, at Hr. *Lyngge* ligger inde med en Del Eksemplarer af Tidsskriftets ældre Aargange, endvidere at det ikke er sjældent, at disse udbydes til Salg paa Bogauktioner, og at det formentlig ikke vil være umuligt at fremskaffe Salgstilbud af ældre og yngre Aargange.

Selskabet tillader sig derfor at henstille, at de, der ønsker at komplettere deres Samling af Tidsskriftets Aargange, sætter sig i Forbindelse med Hr. Boghandler *Lyngge*, Løvstræde 7, København K., opgiver, hvilke Aargange de ønsker og hvad de omtrentlig vil ofre for at komme i Besiddelse af disse. Hr. *Lyngge* vil da være dem behjælpelig med at fremskaffe det ønskede.

Skulde denne Fremgangsmaade vise sig ikke at kunne føre til et tilfredsstillende Resultat, kan Spørgsmaalet senere tages op til fornyet Overvejelse.

Rettelser. I Tidsskriftets forrige Hefte, S. 78, L. 18 f. o. staar: »det har Hedeselskabet vist ved Forsøg med . . .«, hvilket bedes rettet til: »det har vist sig ved Forsøg med . . .«.

Menneskers og Dyrs Ernæring under den fore- liggende Situation.

Foredrag i Det kongelige danske Landhusholdningsselskab
den 27. Februar 1918

af Godsejer *C. Moesgaard-Kjeldsen*, Formand for Ernæringsraadet.

I.

Den ejendommelige Udvikling, som kendetegner det danske Landbrug i de sidste 40 Aar før Krigen, forudsætter, for at den skal lykkes, Fred paa Jorden, fri Handel, fri Omsætning, let og hurtig Sejlads over Havene og helst saa smaa Toldmure som vel muligt, i hvert Fald ingen prohibitive Foranstaltninger fra Regeringsmagtens Side, og ingen nævneværdige Eksportpræmier. Alene under saadanne Arbejdsvilkaar styrer man imod et sikkert Maal, naar man gør Landbruget til Storindustri med Eksport for Øje, og dette har man tilfulde stræbt efter i Danmark. Resultaterne af disse Aars anstrengende Arbejder har været gennemgaaende tilfredsstillende. Vel har de været ledsaget af rige Skuffelser, men ogsaa af store Frugter, og i sin Helhed tør man sige, at alle toneangivende Landmænd i de sidste ti Aar, trods Tvivl og Skepsis fra anden Side, har været enige om, at den Kurs, som dansk Landbrug har styret i den moderne Tid, har været rigtig.

Naar nu Fred paa Jorden ophører, og Krigstilstand indtræder i et Omfang som i den nuværende Krig, saa

maa et Landbrug som vort finde sig i at dele Skæbne med den egentlige Industri, thi Tilførslerne udefra fordyres, uden at Køberne af vore færdige Produkter er villige til at betale en tilsvarende stigende Pris, som den vi har maattet betale for Raavarerne. Man erindrer, at i hele det sidste Aar før den nuværende Blokade traadte i Kraft, produceredes danske Svin til England til Priser, som kostede det danske Samfund mellem 25—50 Kr. pr. Gris. Ligeledes fik vi alt for lidt hjem for vort Smør i den samme Periode, og naar Landbruget ikke reagerede langt kraftigere end det gjorde imod dette Misforhold i Priserne, skyldtes dette, at man fik højere Priser hjem fra andre Lande end netop England, hvorved Gennemsnitsprisen blev løftet til en tilfredsstillende Højde. Den næste Følge af Krigen maatte blive, at Varerne formindskedes i Mængde, for sluttelig helt at udeblive.

De forskellige Udviklingstrin, før vi naar frem til den nuværende Situation, skal jeg ikke opholde mig ved, thi Udviklingen foregaar under de nuværende Forhold meget hurtigt, og det, der foregik for 2 à 3 Aar siden, er snart Historie, medens det, der særlig interesserer, er Øjeblikkets og den nærmeste Fremtids Forhold. Det forekommer mig derfor allfor uvirkeligt at ville fortabe sig i de første Tidens Fejlgreb under Krigen. Der var kun ganske faa Erfaringer før, hvorledes man forholder sig under Krigsforhold, efter at Krigen bliver ført med Landsoldater. Alle Krige i gamle Dage blev ført med Lejetropper og førtes i Virkeligheden uden at andre end Lejetropperne og de Egne, hvor Krigen foregik, følte nævneværdigt dertil. Først under Krimkrigen havde man nogle faa Erfaringer, der minder om den moderne Tids Tilstande. Men selv disse Tilstande var dog i een Henseende væsensforskellige fra de nuværende, forsaavidt som de europæiske Lande endnu levede paa Resterne af det merkantilistiske System med bunden Næring og overdreven Respekt for den oplyste Enevældes Administration, der endnu behersker Sindene

trods de frie Forfatninger. Her i Landet faar vi først egentlig Næringsfrihed i 1857 og en forholdsvis liberal Toldlov i 1863.

Købstadsbefolkningen er endvidere i den moderne Tid bleven betydelig større i Antal i Europa end Landbefolkningen. Hensynet til Forbrugere af Fødemidler maa derfor i Begyndelsen af en Krig træde i Forgrunden, thi paa dette Tidspunkt er der endnu Fødemidler nok at ty til, og den Risiko man er udsat for, er Faren for, at Handelsstanden i Udland og Indland samt Producenten skal drive Priserne hurtigere i Vejret, end det store Publikums Købeevne tillader, fordi denne Købeevne ganske naturligt vokser meget langsommere end Vareprisen. At de Tanker, som her udtrykkes, er rigtige, og har været ledende for alle de neutrale Landes Regeringer i Europa ligegyldig hvilken politisk Anskuelse, der har været toneangivende, fremgaar af den Omstændighed, at i Holland har en klerikal konservativ Regering, i Sverige en højkonservativ, i Schweiz en moderat, grebet til samme Midler, som de, der i Krigens Begyndelse blev anvendt af den radikale Regering i Danmark. Resultaterne af denne Statspolitik med Indgreb i Erhvervslivet, med Regulering af Priser og endelig med Rationering af Varemængderne har været forskellig i de forskellige Lande, selv om man har arbejdet efter de samme Principper, men dette skyldes andre Aarsager, som det ligger udenfor vor Opgave her at komme nærmere ind paa.

II.

Efter at have orienteret os med Hensyn til Hovedlinierne i det, der er foregaaet under selve Krigstiden, og de enorme Vanskeligheder der som Følge deraf beredes et Landbrug, der tillige er Industri, bliver det mest nærliggende Spørgsmaal: hvorledes ligger Ernæringsvilkaarene for vort eget Folk i indeværende Høstaaar, og hvorledes ligger Produktionsmulighederne saavel

i Resten af dette Aar som i det næste Høstaar? Det er disse to Spørgsmaal, der interesserer Befolkningen, og som det er af største Vigtighed for hele Landets Erhvervsliv og Statsstyrelse, at Befolkningen faar den rette Forstaaelse af.

Der maatte ganske naturligt komme et Omslag i de neutrale Landes Livskaar, da den hensynsløse Ubaadkrig blev iværksat den 1. Februar 1917. Og naar dette ikke fra ledende Steder blev proklameret i stærkere Form end Tilfældet var, laa det i, at man under saadanne Forhold er mest bange for at skabe Panik i Indlandet, da dette kan berede uoverskuelige Vanskeligheder i Forhold til de krigsførende. Folkestemninger er noget ret uberegneligt. Regeringen nøjedes derfor med at forberede de Ændringer, som var blevne nødvendiggjorte, ved Forhandlinger med Erhvervenes Repræsentanter og Rigsdagen. Der blev truffet Forberedelser til nye indgaaende Forhandlinger med England om Opretholdelse af, eventuel Fornyelse af vore Handelsoverenskomster, men de vil alle erindre, hvilke Vanskeligheder der opstod med Hensyn til Overførelsen af vore Landbrugsprodukter fra Bergen til England, og i en kort Periode i Maj Maaned var der store Vanskeligheder med Hensyn til Afskibning fra Jylland. Følgerne var ogsaa, at vore Varer kom frem meget forsinkede og i mindre god Tilstand. Dette beredte os Tab, og det krævede Dygtighed og store Anstrengelser for Regeringen og de Medarbejdere fra Erhvervene, som førte Forhandlingerne, at overvinde alle disse Vanskeligheder. I den Henseende gik det som bekendt betydeligt lettere at forhandle Syd paa end Vest paa, hvilket er meget let forstaaeligt. Imidlertid benyttede Tyskerne dog i denne Periode Lejligheden til at forlange Prisen paa de danske Varer meget betydelig reduceret, til øjeblikkelig Skade for saavel Smørproduktionen som navnlig Kødproduktionen og tildels Flæskeproduktionen, ligesom vi forpligtede os stærkere end heldigt.

Samtidig med at disse saa omfattende og for vort Erhvervsliv afgørende Forhandlinger blev førte, blev der indenfor ledende Kredse forhandlet om, hvorledes man skulde tilvejebringe en vel begrundet Oversigt over den Anvendelse, man skulde gøre af den danske Høst 1917, thi at den skulde rationeres for den Dels Vedkommende, som skulde anvendes til Livets Opretholdelse for Købstadbefolkningen, var man meget hurtig klar over. Indenrigsministeren anmodede derfor ogsaa det staaende Landbrugsudvalg om snarest muligt at fremkomme med et Forslag til en Kornordning, forsaa vidt som denne berørte Beslaglæggelse af Kornet hos Landbruget. Men da Administrationen ganske savnede alle de detaillerede Udregninger, der er nødvendige i ernæringsfysiologisk og økonomisk Henseende, naar en gennemført Rationering skal virke efter sin Bestemmelse, saa maatte Regeringen samtidig drage Omsorg for, at saadanne Beregninger blev udført. I dette Øjemed blev Udvalget af 4. April nedsat. Da man tillige havde erfaret, at Jernbanerne kun mangelfuldt tilfredsstillende de Krav, som blev stillet, og da Frygten for Arbejdsløshed i Industrien allerede med Rette meldte sig, saa maatte Udvalget i sit Arbejde ikke alene regne med Menneskets Næringsbehov, men ogsaa bygge denne paa Høstens Størrelse i de enkelte Amter, samt tage særligt Hensyn til saadanne Erhverv, i hvilket Arbejdsløshed i større Stil kunde medføre alvorlige Farer af forskellig Art.

Jeg skal ikke trætte med en Oversigt over Resultatet af disse Beregninger, men kun pege paa, at da man her i Landet har 105,000 mindre Jordbrug med en gennemsnitlig Jordværdi af 3,650 Kr., vil man forstaa, at skal der tages Hensyn til, at en mindre eller større Del af Befolkningen ikke bliver arbejdsløs, som Følge af de kraftige Indgreb som en Kornlov medfører, saa maa der ogsaa tages visse Hensyn til disse mange Jordbrugere, hvis naturlige Modstandsevne er meget ringe.

Og hvis man tager Kornet fra disse Folk, og Muligheden for at købe Korn eller Oliekager er udelukket, saa bliver de meget let arbejdsløse. Man havde haabet at kunne yde nogen Modvægt imod denne berettigede Ængstelse derved, at man udskrev saa meget Korn, at der kunde blive et saadant Overskud, at man kunde give tilbage til de trængende mindre Jordbrugere en lille Million Td. Korn til Støtte for deres dyriske Produktion. Af den Grund skulde der bruges $8\frac{1}{2}$ Mill. Td. Korn, medens man ellers kunde komme igennem med de c. $7\frac{1}{2}$ Mill. Td. Høstens Lidenhed — den er opgivet til 18 Mill. Td. Korn ved den Vurdering, som blev foretaget af vore Landbrugskonsulenter ved Høstens Begyndelse, og trods alt, hvad der senere er sket, nærer jeg den Anskuelse, at denne Vurdering, naar man tager Landet som Helhed, er den rigtigste, den sædvanlige Høststatistik viser $15\frac{1}{2}$ Mill. Td. Korn, medens den Opgivelse, som paa Ernæringsraadets Foranstaltning blev foretaget i September—Oktober ved de kommunale Nævn og ved direkte Henvendelse til Landmændene, kun viser et Høstudbytte paa 13 Mill. Td. Korn — altsaa Høstens Lidenhed medførte, at vi ikke faar hverken $8\frac{1}{2}$ eller $7\frac{1}{2}$ Mill. Td. Korn i Statens Lager, men hvis man saa af den Grund i visse politiske Kredse eller landøkonomiske Kredse maatte ønske at drage den Slutning, at saa har Udskrivningens Mængde været alt for stor, saa mener jeg, at en saadan Slutning er absolut urigtig, thi den Maade, hvorpaa vi har maattet administrere i Ernæringsraadet, som Følge af disse meget smaa Lagre, er i Virkeligheden uforsvarlig i et Land som Danmark, hvor der er en Høst som 16—18 Mill. Td. Korn, hvilket er en stor Høst i Forhold til Befolkningens Størrelse. Og naar det desuagtet gaar nogenlunde ordentligt, naar man kan tilfredsstille de fleste Erhverv i et saadant Omfang, at de ikke gaar helt i Stykker, saa skyldes det uden Tvivl, at alle Erhverv, der forbruger Korn eller Produkter af Korn, har haft meget større Lagre

ved dette Høstaars Begyndelse, end Statistiken har regnet med. Dette gælder ikke alene Erhvervene udenfor Landbruget, der skulde have Korn af Statens Lager, men det gælder utvivlsomt ogsaa de fleste Landbrugere. Ligesom det har været nødvendig at nedskære de forskellige Industriers Virksomhed, saaledes har man ogsaa maattet nedskære Landbrugets egen Virksomhed. Flere Industrier som Bryggerierne, Fintbrødsbagere, Konditorer og andre faar deres Virksomhed indskrænket til c. 20 % af det sædvanlige. Spritfabrikerne eksisterer kun som Gærfabriker. Sprit er nu et Affaldsprodukt fra Gærfabrikationen, og Drikkesprit udleveres kun draabevis til Priser, der fryder Forbudsmændene. I selve Landbruget er Produktionen indskrænket til c. 60 % af det normale for Malkekvægts Vedkommende. Vi har før Kri-gen lavet 3,4 Mill. Tons Mælk i et Aar. Med de Foder-mængder, der kunde regnes med at byde Malkekvæget i indeværende Aar, kunde man beregne en Mælkeydelse af 2 Mill. Tons Mælk, hvis Besætningerne blev ned-bragt til 900,000 Køer. Der var nemlig rigeligt med Kulhydrater, og al Mælkeproduktion maatte derfor blive bestemt af Foderets Indhold af Æggehvidestof, og det Antal Køer i hele Landet, der skulde have Vedlige-holdelsesfoder af dette Stof. Disse Beregninger er lette at udføre, deres Rigtighed bestrides næppe mere af nogen fagkyndig dansk Landmand. Nu viste det sig, at her var i Landet c. 50,000 Tons Oliekager, og deres Anven-delse paa Malkekvæget maatte forøge Mælkemængden med 350—400,000 Tons Mælk under Forudsætning af, at der i det øvrige Foder var tilstrækkelig mange Kulhydrater til Afgivelse af de Stoffer, der skal bruges til Dannelse af de i Mælken værende organiske Stoffer, som ikke er Æggehvide, og denne Forudsætning turde man regne med. Ved disse Beregninger maa man ikke glemme, at Sommergræsningens Indflydelse er uberegnelig, men ogsaa her maa tages en Gennemsnitssommer. Og ifølge dette skulde vi da kunne fremstille 2 Mill. 400,000 Tons

Mælk, og paa Grundlag af disse Beregninger er den nu-gældende Mælkelov og Smørlov udarbejdet og gennemført i Rigsdagen.

Med Hensyn til Svineproduktionen, da er den jo nu reduceret til det Minimum, som er ganske nødvendigt i Forhold til Foderbeholdningernes Størrelse. Ved Svinetællingen den 12. Juni 1917 fandtes her i Landet ialt 1,650,623 Svin. Hvis dette store Antal skulde gøres færdigt ved Hjælp af de smaa Foderforraad, der forefandtes paa dette Tidspunkt og ellers med Korn af Høsten 1917, saa maatte der blive en uforsvarlig Foder-mangel her i Landet, saa meget mere som Kornhøsten, da dette Tællingsresultat omkring 1. August forelaa, tegnede meget slet. I den Anledning advarede Ernæringsraadet gentagne Gange i Efteraarets Løb Landmændene imod at bruge for meget Korn til Svinenes Færdiggørelse. Hvor Fodermanglen var iøjnefaldende, raadede man til Fjernelse af de allermindste, selv om de skulde dræbes, og Afsætning af de største, selv om man da kun vilde opnaa en Slagtevægt af c. 40 kg, og saa derefter forsøge at gøre de mellemstore Svin færdige med de Foderforraad, som forefandtes, dog i vid Udstrækning med andre Fødemidler end Korn. Der var paa dette Omraade en ikke ringe Gnidningsmodstand, fordi mangeartede Interesser ganske naturligt ifølge den store Betydning, Svineproduktionen hidtil har haft i Danmark, krydsede hverandre. Til Udveksling af Varer med Udlandet ønskedes Flæsk og Fedt. Industrien ønskede Smøreolie og Spisefedt, navnlig da Margarinen hørte op. Svineslagterierne med deres Direktører og ledende Mænd saa med forstaaelig Sorg paa deres Erhvervs saa store Indskrænkning, at det grænsede til delvis Ødelæggelse, Arbejdsløshed i Faget maatte man ogsaa befrygte vilde blive Følgen. Ved Tællingen den 5. December var Bestanden indskrænket til ialt 788,814 og deraf var kun 62,980 Grisesøer, hvoraf kun 18,520 var drægtige. Der var i de 2 Maaneder forud for Tæl-

lingen kun født c. 65,000 Grise pr. Maaned, medens Fødselsantallet pr. Maaned i de fire Maaneder forud for Tællingen 12. Juli havde været c. 270,000 pr. Maaned. Man ser nu, at Landmændene er sig bevidst, hvilken alvorlig Fodringssituation hvert eneste Landbrug i Danmark befandt sig i paa dette Tidspunkt. Dette er ganske naturligt, thi saa sent som i September Maaned nærede et stort Antal Landmænd faste Forventninger om, at der skulde komme Foderstoffer hjem fra Amerika. Da dette mislykkedes, og Svinebestanden ikke var tilstrækkelig reduceret, maatte der indtræffe store Vanskeligheder.

Ved Tællingen den 5. Februar var Svinebestanden reduceret til 511,759. Fødselsantallet af Grise pr. Maaned var i de forudgaaende 2 Maaneder kun 22 à 23,000 Stk. Derimod var der nu ført til Orne 40,320 Søer, hvoraf fremgaar, at man kan forvente en Fødsel af Pattegrise, som er fyldestgørende for Hjemlandets Forsyning i den kommende Periode. Dertil kræves en Sobestand af 60 à 55,000 Stk., forudsat Landmændene vil gøre Svinene fuldfede, saa at deres Slagtevægt bliver c. 75 kg pr. Svin, og man vil bestemme sig til at rationere alle Produkter med Indblanding af Svinemad.

Hestebestanden er derimod ikke nævneværdig reduceret, men da Hesten ligesom Kvæget i nogen Maade lever af Produkter, der ikke er direkte spiselige for Mennesket i en stor Del af Aaret, saa er Hesten ikke nogen slem Konkurrent for Mennesket, thi i de Perioder, hvor Hesten æder megen Kærne, er dens Ydelse af saa gennemgribende Betydning for vort Erhvervslivs Opretholdelse, at Hestens Behov af Kærne bliver det første, der maa dækkes, efter Menneskets Behov. Med de Priser, der er paa Heste, og med de Priser, der sandsynligvis vil blive efter Krigen, saa vil det utvivlsomt lønne sig at opretholde Hestetillæget i dets gamle Omfang, men til Gengæld at fodre Opdrættet mest muligt med Græs, Roer, Hø og Halm.

III.

Naar vi i indeværende Aar har maattet nedskrive Produktionen som her skildret for alle de Erhvervs Vedkommende, der hviler paa Produkter fra Landbruget, saa har dette ikke øvet nogen svækkende Indflydelse paa vor Befolknings Ernæring, og dette er under de nuværende Forhold det afgørende. Naar det er saaledes, hidrører dette fra, at vi er vant til at have en stor Overskudsproduktion, men tillige og navnlig derfra, at vi har haft vore Ting i Orden, at vi har foretaget Dispositioner itide, saaledes at man til enhver Tid har vidst, hvilke Behov der skulde dækkes, hvorfra de skulde tages, og hvorledes Vanskelighederne skulde overvindes.

Vi har her i Landet en gennemført Rationering af Rugbrød, Franskbrød, Ris, Sago, Sukker og Smør og for Byernes Vedkommende af Mælk og Flæsk, endvidere en delvis Rationering af Kaffe og The, en Regulering i Form af gennemført Kontrol med Uddeling af visse Produkter som Marmelade, Ost og Sæbe. De Mængder, der staar til Raadighed for den enkelte, er i ernæringsfysiologisk Henseende ikke alene forsvarlige, men meget rundelige, selv for den strengt arbejdende Del af Befolkningen, thi ved Siden af de nævnte rationerede Produkter staar til Raadighed i ubegrænset Mængde for hele det danske Folk Kartoffler og Byggryn. Da Rationen af Mælk er meget rundelig navnlig af skummet Mælk, vil man forstaa, at Grød og stuvede Kartoffler, der er saa fortrinlig Spise for fysisk arbejdende Mennesker, til enhver Tid kan dække ethvert Menneskes Næringsbehov.

Det næste Spørgsmaal, førend man tør være fuldt beroliget med Hensyn til den danske Befolknings Ernæring, bliver da dette, om Købeevnen hos Befolkningen nu er saaledes, at enhver kan komme i Besiddelse af de tilstedeværende Næringsmængder. Det er min Op-

fattelse, at ogsaa dette Spørgsmaal er løst saaledes, at der er nogenlunde Sikkerhed for, at der ikke lides Nød, og dog maa der til enhver Tid tages meget aarvaagent og forsigtigt paa denne Side af Ernæringsproblemet. Dette maa der af Hensyn til Arbejderne og de menneskelige Forpligtelser, men ogsaa i hele Samfundets egen Interesse.

Herefter skulde man mene, at de mest nødvendige Hensyn til Forbrugerne er sket Fyldest, men da Tilførslerne udefra regelmæssig bliver færre, gælder det om at foretage en nøje Undersøgelse af, ved hvilke Midler man bedst opretholder Produktionen af de Næringsstoffer, der har størst Betydning for os selv. Det har voldt nogen Vanskelighed at opnaa Enighed i Forstaaelsen heraf. Nogle har ment, at da Produktionen i Øjeblikket hviler alene paa hjemmelavede Produkter, saa kan der ikke have fundet nogen egentlig Fordyrelse Sted. Enhver Fagmand ved jo imidlertid, at de løbende Driftsudgifter ikke reduceres i nævneværdig Grad, fordi vor tidligere saa store Masseproduktion er blevet nedsat til c. 60 %, eller derunder, af det normale. Og naar tilnærmelsesvis de samme Driftsudgifter skal fordeles paa et langt ringere Antal Enheder, saa bliver den Sum, der skal hvile paa den enkelte Enhed i Produktionen saa meget større, at Prisniveauet ganske naturligt maa hæves. Der er jo ogsaa andre Aarsager til det højere Prisniveau for hvert Aar, Krigen trækker i Langdrag. Al Udveksling mellem Landene finder Sted med rimelig Hensyntagen til det Prisniveau, der er raadende i vore Nabolande, hvoraf nogle jo er krigsførende, og at de krigsførende stadig maa forøge Prisniveauet ligger i saa mange Forhold, som jeg ikke skal fordybe mig i, men det er en Kendsgerning. En af Hovedgrundene er formentlig den store Seddeludstedelse samtidig med en Forringelse af Varemængderne.

IV.

I den Omstændighed, at næppe noget Menneske er istand til at fastslaa, hvornaar Krigen slutter, ligger for os alle en Paamindelse om, at vi maa indrette os paa i ernæringsmæssig Henseende at leve under Krigens vanskelige Kaar ogsaa i Høstaaret 1918—19, og de egentlige Produktionsmuligheder i dette Høstaar maa vi derfor allerede nu beskæftige os med. At vi vil være istand til at fremstille tilstrækkelige Mængder af de Fødemidler, hvoraf vor Befolkning lever, naar Rationeringen opretholdes, derom er der næppe nogen Tvivl, men Erhvervslivet har jo ved Siden af den ernæringsmæssige Side en økonomisk Side, og det er af økonomiske Grunde saavel som af erhvervmæssige Grunde af den allerstørste Betydning, at vi fremstiller saa mange Varer som vel muligt, og at disse Varer skal fremstilles paa den danske Jord er en Selvfølge. Alle Bestræbelser maa derfor rettes mod at høste saa meget som muligt og af de Produkter, som giver de fleste Næringsværdier pr. Arealenhed. De fleste Mennesker peger paa Kornet, Brødkornet i Særdeleshed, og det er ikke urigtigt, men dog næppe af en saa gennemgribende Betydning, som man fra visse Sider har villet fremhæve. Naar vor Gennemsnitsbesaaing med Korn er 44 til 45 % af det dyrkede Areal, og naar dette Areal i et Aar som dette med en Minimumshøst ved Siden af en meget stor Svinebesætning er istand til at give os saa meget Korn, at vi kommer igennem paa taalelig Maade, saa vil man ikke kunne bestride, at en normal Høst paa blot 40 % af vort dyrkede Areal, samtidig med en betydelig ringere Svinebesætning og en Kvægbesætning, der er indstillet bedre paa den nuværende Situation, end Kvægbesætningerne var i Fjor, vil give os en gunstigere Stilling end den, vi har haft i 1917. Ganske vist bør man under Overvejelse af disse Forhold ikke glemme, at der har været store Beholdninger ved dette Aars Begyndelse,

medens næste Høstaar begynder med tomme Krybber. Følgen af denne Betragtning vil være, at man meget godt kan udvide de Arealer, der er istand til bedre at dække Tabet af Oliekager end Kornet. Jeg tænker navnlig paa Bælgplanter til Modning, Luzerne og Kløver, der alle giver mere Æggehvidestof, og dernæst Kartofler og Roer, der giver de store Næringsmasser, og endelig en passende og skønsom Forøgelse af Afgrøder af stor Pengeværdi, eksempelvis olieholdige Planter, Spindelplanter og af forskellig Slags Frø til Modning.

Derefter kommer Sukkeret til en Pris af 2,25 pr. Centner Sukkerroer, en Pris som Sukkerroedyrkerne vist gerne vil arbejde til, og som giver en Produktionspris pr. kg Sukker af c. 62 Øre. Da Sukkeret nu i Udlandet kan sælges til en Pris, der er 3—5 Gange højere, vil man se, at det ogsaa er en overordentlig indbringende Forretning, og efter min Mening bør man naa en Overenskomst med Sukkerroedyrkerne, saaledes at der bliver dyrket saa mange Sukkerroer her i Landet, som Sukkerfabrikerne kan oparbejde, under Forudsætning af, at der kan faas passende Arbejdskraft til Landbruget, hvad jeg ogsaa tror er muligt. En saadan Overenskomst med Landbruget bør være saaledes, at Nettooverskudet ved Eksport tilfalder hele Samfundet. Landbruget bør have en rundelig Betaling, men Pristilbudet i Aar er ogsaa meget større end tidligere, og Overskudet ved Eksport bør herefter tilfalde Samfundet, for derved at tjene til yderligere Nedsættelse af Prisen paa Forbrugernes Nødvendighedsartikler.

Med Hensyn til Frøet kan det jo ikke bestrides, at der er en Risiko ved, at alt for mange dyrker Frø i saa stort Omfang, at vi faar en saadan Overproduktion, at der er Fare for, at man ikke vil kunne faa den afsat. Det er derfor sandsynligt, at denne Produktion burde systematiseres ved et Samarbejde mellem Statsmyndighederne og den nedsatte Organisation, thi det er jo ikke muligt for den enkelte Jordbruger at bedømme,

hvorvidt Udsigterne til en passende Pris er tilstede i det kommende Aar. I den Henseende kan det ved Organisationens Hjælp forebygges, at der lides større Tab ved Dyrkning af en eller flere Frøsorter, af hvilke der meget let bliver Overproduktion.

Under Omtalen af hvilke Afgrøder man særlig skal lægge sig efter, har det en afgørende Betydning at have Kendskab til hvilke Mængder af Gødning, man raader over. Af Superfosfat haves 4 à 5000 Tons her i Landet, og de bliver rationeret til Opdyrkning af Heder. Man tilbød os yderligere Produktion af Superfosfat til 25 à 27 Kr. pr. 100 kg, men der er Enighed om at afslaa dette. Den Staldgødning, der blev udbragt i Roemarkerne i Fjor, skal som bekendt delvis forsyne Kornmarkerne med Næringsstoffer i 1918. Jeg minder om, at man jo i grove Træk regner med, at der af den Staldgødning, der overhovedet kommer til Nytte, forbruges af første Afgrøde c. 60 0/0, naar det er en Foderafgrøde, og andet Aars Afgrøde tager 25 à 30 0/0. Da vor Staldgødning i Fjor var fuldkommen normal, idet vore Foderblandinger sidste Vinter ikke savnede Oliekager, saa tør man regne med, at Kornmarkernes Forsyning ad den Vej blive normal. Der er da kun tilbage at undersøge, hvorledes det gaar med Tilførslen af Salpeter, Chilisalpeter eller Norgessalpeter. Med de Mængder, hvorom der kan blive Tale, er det næppe sandsynligt, at Kornmarkerne vil faa ret meget, derom skal jeg senere udtale mig, men tænker vi os, at der bliver 10,000 Tons Norgessalpeter, vil disse Kvanta gennemsnitlig kunne forøge vor Høst med 27,000 Tons Kærne eller $1\frac{1}{4}$ 0/0 af Landets samlede Kornhøst. Og da vi i Aar har meget store Arealer besaaet med Vintersæd, og disse Marker staar særdeles godt, er det overvejende sandsynligt, at selv om Norgessalpeter udebliver, kan den gennemsnitlige Føringelse, som derved bliver Følge, helt eller delvis opvejes af den Omstændighed, at Vintersædarealerne baade er store og for Tiden ser meget lovende ud.

En tilsvarende Mangel paa Kvælstofgødning til Foderafgrøder vil blive mere følelig, thi dels er disse Afgrøder som bekendt mere fordringsfulde. overfor dette Næringsstof, og dels er disse Afgrøder henvist til at leve af den Staldgødning, som er fremstillet i Vinter ved Siden af den Ajle, som haves til Raadighed nu i Foraaet. Men som Følge af den mangelfulde Fodring i Vinter vil baade Ajlen og Staldgødningen være af betydelig ringere Indhold end normalt. Jeg nærer det stille Haab, at det overordentlig gunstige Efteraar og den deraf følgende gennemgribende intensive og gavnlige Jordbehandling, som Jorden var Genstand for i Efteraaet, skal have befordret Bakterielivet i Jorden, saaledes at det vil øve en gavnlig Indflydelse paa Afgrødernes Trivsel i Sommer. Efter gamle Læresætninger har Vinteren ogsaa været gunstig, idet Frost og Tø med en Del Nedbør i Form af Sne har vekslet paa en heldig Maade til Befodring af Jordens Forvitring.

V.

Har vi saaledes gjort os klart, ved hvilke Midler vi bedst fremmer en alsidig Produktion paa den danske Jord, bliver det næste Spørgsmaal, hvorledes vi bedst, mest forsvarligt og mest lønnende omsætter den værdifulde Høst, som vi bringer i Hus. I de sidste Maaneder under de Forhandlinger, som har været ført med de andre skandinaviske Lande og Repræsentanter for de danske Erhverv paa Regeringens Vegne, havde dette Spørgsmaal efterhaanden afklaret sig paa en Maade, saa man ikke er uenig om Fremgangsmaaden, thi naar man i Norge og Sverige, specielt i Norge hævder, at det er en Livsbetingelse for Norge at modtage Korn og Kartoffler fra Danmark, saa kan der ikke være Tvivl om, at vi nødvendigvis maa indstille os paa at opfylde dette Ønske. Der er saa meget mere Grund til at anlægge sine Betragtninger i Overensstemmelse

med Nordmændenes Ønske, som de Forhandlinger vi selv har ført med Amerika, har peget i absolut samme Retning. Man maa indstille sig paa, at der ikke kommer Korn fra Amerika. Et Land som Norge, der ikke kan brødføde sig selv, er da meget uheldigt stillet, og hvis Talen om Samarbejde i Norden skal være andet og mere end Mundsvejr, saa bør Danmark komme Norge til Hjælp, eventuelt ogsaa Sverige, naar man samtidig sikrer Skandinaviens Uafhængighed og absolutte Selvstændighed samt forebygger, at noget af Landene bliver inddraget i Krigens Rædsler.

Uden at jeg skal tillade mig at gaa i Enkeltheder vedrørende disse Forhandlinger, maa jeg fastslaa, at det, jeg her har nævnet, har været en bærende Tanke fra alle Sider, og de andre Lande har med Tak og Velvilje modtaget de af os i Udsigt stillede Hjælpemidler. I disse Dage, netop i Dag, er de afsluttende Forhandlinger paabegyndt, men der er desværre en Gnidningsmodstand, der gør, at ingen i Dag kan afgøre, hvorhen Forhandlingerne bærer. Der er dog Sikkerhed for, at Danmark faar i rette Tid 20,000 Tons Norgessalpeter, som det er Hensigten at sælge til 35 Kr. pr. 100 kg. De vil alle have set, at netop de senere Dages Telegrammer har udtalt, at der nu var opnaaet Forstaaelse og Overenskomst mellem Norge og Amerika, hvilket altsaa skulde betyde, at nu behøvede Norge ikke dansk Korn. Det afhænger ganske af ens Opfattelse af de udenrigspolitiske Forhold, hvorvidt man tror paa, at denne Overenskomst, som der peges paa, betyder andet og mere end et nyt Stadium i de endeløse Forhandlinger. At den medfører visse Fordele og Tilførsel af visse Produkter, skal jeg ikke bestride, men at Overenskomsten medfører, at der kommer Korn nok til Norge fra Amerika for Resten af dette Høstaar og for næste Høstaar, tillader jeg mig at betvivle.

Jeg tror derfor, det vil være klogest af os at indstille os paa, at den Høst, som vi bringer i Havn 1918,

ikke alene skal forsyne Danmark, men ogsaa store Dele af det norske Folk og muligvis en Del af Sverige og Finland. Man maa derfor spørge, om vi har Raad til, naar vi skal forsyne store Dele af Skandinavien, at omsætte i Forvejen spiselige Produkter ved Dyrenes Hjælp for derved at tilfredsstille vore Smagsceller, naar man ved, at man samtidig reducerer de samme Næringsværdier med godt 80 %. Det er højst tvivlsomt, at vi har Lov dertil, naar der er Tale om, at de europæiske Folk, ogsaa de neutrale, staar paa Grænsen af Hungersnød, thi en saadan Forvandling af i Forvejen gode Fødemidler for Mennesket er en Luksusproduktion, en Ødslen med Værdier, som maa forkastes. Det er derfor rigtigt, naar vi her i Landet arbejder henimod at systematisere vor Svineproduktion saaledes, at vi kun fremstiller det Antal Svin, som Svineproducenterne ønsker til egen Husholdning, og det Antal, som skal fremstilles til Dækning af Købstædernes Behov i Overensstemmelse med Flæskerationernes Størrelse. Dertil vil kræves c. 800,000 Svin, og til deres Avl vil kræves c. 60,000. Der haves i Øjeblikket endnu c. 70,000, vi har altsaa rigelig. Ved kun at fremstille fra 2—5 Svin paa en almindelig Bondegaard, opnaar man dette, at Svinene kommer til at indtage den Plads i vor landøkonomiske Husholdning, som de havde i tidligere Tid, d. v. s. de bliver henvist til at leve af de Affaldsprodukter, der findes i hvert Landbrug. Dermed kan man sige, at Svinet har indtaget sin rette Plads under de nuværende økonomiske Tilstande, der ikke tillader stort Svinehold, thi naar Svinet er Genstand for Masseproduktion, saa vil det fortære store Mængder af Korn, Kartofler og skummet Mælk, hvilke Artikler alle tre er værdifulde Fødemidler for Mennesket. Man vil saaledes paa Svineproduktionen spare 2 à 3 Mill. Td. Korn i 1918 i Sammenligning med 1917.

Med Hensyn til Malkekvæget er Forholdene i en Henseende betydelig gunstigere, fordi Malkekvægets over-

vejende Foder består af Produkter, der ikke direkte er Menneskeføde. Navnlig naar man har Oliekager, er dette rigtigt, men selv uden disse er det rigtigt. Da det er af største Betydning for os at have nogle Fedeverer til Eksport, bør man uden Tvivl i hvert enkelt Landbrug meget nøje beregne, hvorledes man opnaar den højeste Mælkeproduktion ved Hjælp af de Foderstoffer, der raades over, og man maa ikke glemme, at Oliekager slet ikke vil være at faa i Høstaaret 1918, hvilket vil betyde en yderligere Indskrænkning i Mælkeproduktionen i Sammenligning med 1917. Og selv om vi i 1917 skulde faa en Mælkeydelse paa 2,4 Mill. Tons Sødmælk af 1 Mill. Malkekøer, saa maa man ikke deraf slutte, at vi ogsaa i 1918 kan faa samme Mælkemængde af 1 Mill. Malkekøer. Vi bør utvivlsomt reducere til 800,000, d. v. s. gennemsnitlig med 33 % fra det normale, c. 20 % fra Bestanden i Aar. De Fodermængder, vi raader over, vil da blive fordelt paa en noget anden Maade end i Aar, idet en betydelig ringere Mængde af de hjemmeavlede Produkter, 20 à 25 % ringere vil medgaa som Vedligeholdelsesfoder, og saaledes overgaa til Produktionsfoder. Hvis der da tillige kan blive en Tønde Korn eller to til hver Malkeko, er det saare godt, men det er næppe sandsynligt, at dette vil blive muligt i ret mange Landbrug, dog, hvis der udvises streng Økonomi med Hestefoderet, kan der spares meget. Imidlertid vil man kunne fremstille saa meget Mælk, som nødvendigt til Forsyning af vort Folk med Mælk og Smør i det Omfang som hidtil. Med de Priser, der haves paa Udsætterkøer, og i Særdeleshed paa fedt Ungkvæg og virkeligt Fedekvæg, saa vil det ikke være forbundet med noget egentlig Tab at indskrænke Malkekvægsbesætningerne i Løbet af Eftersommeren. Og hvis man faar en normal Rødhøst, vil det ogsaa kunne lønne sig i de førstkommende Vintermaaneder at fede Udsætterkøerne. Det forekommer mig, at Stillingen for Malkekvæget saaledes er gunstigere trods de vanskelige Tider,

og dette er meget tilfredsstillende, fordi vi ved, med hvilket Offer og med hvilke Skuffelser saavel som Forventninger vore Fædre og senere vi selv har arbejdet med vort Malkekvæg. De bærer i sig mindst to Slægtelede samvittighedsfulde og energiske Bestræbelser. Det er efter min Mening en Rigdomskilde ikke alene for Landbruget, men for hele det danske Folk, og det er med berettiget Stolthed, at danske Landmænd har set paa disse Husdyr.

Med Hensyn til Hesten og dens Betydning i Nutid og Fremtid skal jeg kun pege paa, hvad jeg udtalte under Behandlingen af den øjeblikkelige Stilling. De bør opretholdes, og Avlen fremmes som under normale Forhold, muligvis noget forøget, men Salg af overkomplette Heste fra 4-Aars Alderen og opefter bør foregaa til enhver Tid som Følge af Foderknapheden og den **daarlige Økonomi**, baade for den enkelte og for Samfundet, som ligger i at fodre en Arbejdshest, man kunde undvære.

I denne Forbindelse maa man ikke glemme Faaret og Geden, de er begge nøjsomme, og med den nuværende Fodermangel og Kvalitet kan denne Nøjsomhed faa overordentlig stor Betydning for store Dele af vort Folk, i Særdeleshed saa længe det høje Prisniveau paa dyriske Produkter bevares.

Blandt vore Husdyr i Danmark er Hønen ubestrideligt Askepot. Det bunder utvivlsomt i, at Manden endnu er toneangivende i Landbruget, og han har intet med Hønseriet at gøre. Dette sorterer i Almindelighed under Husmoderen. Hun tager Indtægten og bruger den i private Øjemed. Da Kvinden endnu er den stille i Landet, faar Offentligheden for lidt at vide om, hvilke store Indtægter Husmoderen i disse Aar i det skjulte indkasserer. Dette gælder selvsagt kun de større Landbrug. I de smaa Landbrug tvivler hverken Mand eller Kvinde om, at Hønseriet er en overordentlig Indtægtskilde for Hjemmet. En Gennemsnitshøne i Danmark lægger 100

Æg. Gennemsnitsværdien er 16 Øre pr. Æg, altsaa 16 Kr. for et Aar. Hvis Hønen skal være indespærret i 4 Maaneder, men kan gaa frit omkring den øvrige Tid af Aaret, saa kræver en Høne til Livets Ophold og til nævnte Æglægning kun 20 kg Korn i et Aar, foruden forskellige Rester af den Art, der i et Landbrug ikke sættes i Penge, fordi de ellers slet ikke bliver opsamlet. 20 kg Korn koster c. 5 Kr. Hver Høne giver saaledes en Nettoindtægt af 11 Kr. Sidste Aar udførtes her i Landet 21 Mill. Snes Æg til en Værdi af 3 Kr. pr. Snes, eller ialt 63 Mill. Vort Hjemmeforbrug menes at være $\frac{2}{5}$ af hele Produktionen, og maa ifølge dette have en Værdi af 42 Mill. Kr. Den samlede Ægproduktion har saaledes i sidste Aar haft en Værdi for Landet af 105 Mill. Kr.

Det er af Interesse at se, at Prisen paa Fødemidler i Danmark er lavere end i noget andet Land. Man faar® eksempelvis 108 Kalorier for en Øre i Rugbrød, 78 K. for en Øre i Sukker, 75 K. for en Øre i Kartoffler, 71 K. i Byggryn, 63 i Havregryn. Med den nuværende Maksimalpris paa Flæsk faar man 42 K. i rigtigt Flæsk for en Øre, men kun c. 30 for en Øre i Gennemsnit af Svinet. I Oksekød faar man kun 15 K. for en Øre, i Mælk til 12 Øre pr. Liter 31 K. for en Øre.

Hvis man regner med de Priser, som de er gældende i flere neutrale Lande og i de krigsførende Lande, 60 Kr. for Korn, saa faar man deri dog 60 K. for en Øre, og i Kartoffler til 20 Kr. pr. 100 kg 49 K. for en Øre. Ja, i tørrede Kartoffler med 10—11 % Vand og til en Pris af 120 Øre pr. 100 kg faar man 32,7 K. for en Øre, hvorimod man i Flæske- og Svinekød til 3,60 Kr. pr. kg kun faar 9,7 K. for en Øre, og i Oksekød til 2,50 Kr. pr. kg kun 6 K. for en Øre.

Vi staar nu overfor Spørgsmaalet om en ny Kornordning, og alle de her behandlede Emner vil blive direkte eller indirekte berørt af denne Kornlov. Der er fuldkommen Enighed om, hvor meget man skal have

til Raadighed for Statssamfundet. Og der er Enighed om, at de dertil nødvendige Beholdninger skal tages først. Anvendelsen af disse Mængder vil det være Administrationens Sag at træffe Bestemmelse om, hvori-
 imod det bliver Landbrugets egen Sag, hvorledes det vil anvende Resten. Regering og Rigsdag har i sin Magt under disse Forhold ved at fastsætte forskelligartede Priser paa de forskellige Produkter at gøre een Produktion mere lønnende end en anden. Hvis man derfor under Forhandlingerne med Skandinavien kommer til det Resultat, at der skal leveres Korn og Kartofler til disse Lande, saa vil en større Garanti, for at dette kan ske, være den, at forøge Prisen saaledes paa disse Produkter, at det bliver den mest indbringende Anvendelse for Landbruget i sin Helhed at levere Korn og Kartofler og i Sukkerroeegnene Sukker, thi begge Lande savner Sukker, navnlig Norge, endog 40 Mill. kg.

Hvis man derimod skal fremstille dyriske Produkter, saa bliver der nogen Uenighed om, hvilken Fremgangsmaade man skal anvende, men jeg haaber at have lagt for Dagen, hvorledes jeg mener, vort Landbrug i saa Fald helst skal arbejde. Skulde der blive fremstillet flere Svin end nødvendigt, bør Prisen i Udlandet være c. 3 Kr. 60 Øre, hvis Danmark skal holdes skadesløs ved denne Produktion. Thi Kornet har som Udførselsartikel en Værdi af mellem 50 og 60 Kr. pr. 100 kg. I Forhold dertil skal Flæsket have den nævnte Pris, og da Udlandet meget nødig giver en saadan Pris, ja, maaske helt afslaar det, vil man se, at det er en tvivlsom For-
 del at lave Flæsk, selv om det ernæringsmæssigt set kunde kaldes forsvarligt.

Det er mit Haab, at det vil lykkes Landbrugets Repræsentanter at bistaa Regeringen og Rigsdagen i deres Bestræbelser for at naa frem med en Kornlov, førend man gaar ud til de kommende Valg, thi det forekommer mig uforsvarligt at undlade at vedtage en Kornlov førend Saatiden, da Landmændene bør vide,

hvad de har at rette sig efter, ligesom jeg anser det for højst uheldigt, om man skulde strides om en Kornlov ved de politiske Valg. Denne vigtige Sag maa kunne løftes ud af Dagens politiske Strid.

VI.

Det er hævet over enhver Tvivl, at Landbruget har haft gode Aar, og at det fremdeles vil have det i Resten af Krigstiden og maaske et Par Aars Tid derefter. Da vi imidlertid har maattet nedskrive vor Produktion og Omsætning til c. 60 % af det normale, saa vil den Arbejdsydelse, som skal præsteres i Landbruget, være nedskrevet omtrent paa tilsvarende Maade. Der bliver derfor Mulighed for at udføre Arbejder, som man under normale Forhold ikke har Tid til med sin normale Arbejdskraft, og kun sjældent er istand til at skaffe anden Arbejdskraft til. Man maa derfor tilraade, at den forhaandeværende Arbejdskraft anspændes i nogen Grad ved Udførelse af ekstraordinære Arbejder, især hvor der er Trang til Grundforbedringsarbejder. Professor *Westermann* har som bekendt i mange Aar energisk slaaet til Lyd derfor. De danske Landboforeningers Planteavlsudvalg har i Fjor udgivet et lille Skrift om Dræning og Vandafledning og ganske nylig har det staaende Landbrugsudvalg rettet en Appel til Landmændene om at lade saadanne Arbejder udføre. At der er Trang dertil, kender man indenfor sin egen Kreds, og man ser det, naar man rejser med Jernbanen om Sommeren. Spørgsmaalet er nu, om der er Penge dertil, og dette maa besvares bekræftende. Dernæst bør man bygge Ajlebeholdere i videste Udstrækning, navnlig de store, der rummer Ajlen for hele Aaret, thi med den nuværende Pris paa Salpeter og den ringe Værdi af vor Staldgødning og Ajle, er det endnu værre end tidligere at opbevare Ajlen slet eller at anvende den paa uheldige Aarstider. Vel har man savnet Cement, men nu

er Cementindustrien dog genoptaget, og Betingelserne er da atter tilstede for at bygge disse fortræffelige Sparekasser.

Man vil forstaa, at jeg ser med nogen Fortrøstning Fremtiden i Møde, thi jeg er overbevidst om, at det danske Landbrugs Mænd til enhver Tid vil være istand til, ifølge Erfaringer, Kundskabsfyldte, Besiddelsesformen i Landbruget, Landets Folkekarakter, Landets Beliggenhed og Klima at imødegaa en hvilken som helst Konkurrence, der efter Krigen vil møde dem paa de store Verdensmarkeder, men til Gengæld føler jeg mig overbevidst om, at denne Konkurrence vil blive meget tilspidset. Man vil derfor kræve en Anspændelse af alle Kræfter for at holde sig ovenpaa, og det bliver ikke som hidtil overvejende ved Masseproduktion, man skal virke, men tillige i Henseende til en fineste Kvalitet af de Produkter, man fremstiller.

Kun paa et Punkt ser jeg med Bekymring Danmarks Fremtid i Møde, og dette gælder Prisen paa Landejendomme, og dermed Vanskelighederne for Ungdommen ved at komme i Besiddelse af dansk Jord. Det er med en uhyggelig Følelse, man ser Ejendomspriserne drives i Vejret, thi de høje Priser skyldes mere Spekulation og Rovdrift i Handel og Omsætning end en ædruelig Vurdering af Øjeblikkets Rentabilitet. Det er navnlig rent galt i Aar som Følge af, at dette at afklæde en Gaard gør det muligt at sælge hvert Halmstraa og hver Roe m. m. til fænomenale Priser. Ved denne Fremgangsmaade sættes en Standardpris, der efterfølges ved alle andre Ejendomshandler, selv om Køberen agter at bevare sin Ejendom som et gennemsnitligt Landbrug i Danmark og som fremtidig Arbejds-mark.

Naar man har oplevet eller kan erindre Forholdene, som de udviklede sig efter Højkonjunkturen i 70erne i forrige Aarhundrede, kan man kun med Sorg tænke paa, hvorledes det skal gaa den livsglade Ung-

dom, som for Tiden bliver engageret i Landbruget til disse Priser. Thi at der kommer et endog alvorligt Prisfald paa Landbrugsprodukter, er jo givet, men de mange Tusinder, der da i disse Aar har engageret sig i et Landbrug med en Rentebyrde, der er uafrystelig, med mindre Manden gaar fra det hele, den Ungdom er ilde faren.

Enhver Mand eller Kvinde, der staar som Forældre og Værge overfor Ungdommen, saavel som enhver ansvarlig Institution, bør gøre et Forsøg paa ved gode Raad, eventuelt ved Lovbud, at forhindre, at den nuværende Praksis opretholdes i Henseende til Ejendomsprisernes Stigning. Og jeg tillader mig at udtale Forventningen om, at dette høje Selskab, hvis Traditioner i Danmarks Historie er baade betydningsfulde og op-højede, vil gøre et alvorligt Forsøg paa at komme Myn-dighederne til Hjælp med at finde en Form til Opfyldelse af dette Formaal. Der har i længere Tid været Bestræbelser oppe i dette Øjemed fra flere Sider, og det er mit Haab, at vi ved fælles Anstrengelse skal naa frem til en Løsning af denne Sag, der for de kommende Slægters økonomiske Selvstændighed er af en saa indgribende og afgørende Betydning.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Proprietær *K. Worm*, Birkholm, kunde ønske at spørge Foredragsholderen, hvorledes det gaar med Maksimalprisen paa Furage. De stadige Rygter om, at der skulde fastsættes Maksimalpris paa Halm, har medført uheldige Forhold for Omsætningen, og Taleren kunde ikke se, at en Maksimalpris paa nærværende Tidspunkt var hverken heldig eller paa-krævet, da Folk jo skal have udtærsket inden den 10. Marts.

Folketingsmand *G. Fog-Petersen* kunde tiltræde Foredragsholderens Udtalelser om Betydningen af Hønsesholdets Opretholdelse, men havde savnet en Bemærkning om Faaret. Der vil sikkert kunne vindes meget ved en rationel Ordning af Faareholdet, og det vilde være meget ønskeligt, om vi selv kunde producere saa meget Uld, at Vanskelighederne ved at fremskaffe denne ikke bliver altfor følelige. Med Hensyn til Flæskerationens Størrelse forekom det Taleren, at der var en

Side ved denne Sag, som man ikke helt burde se bort fra. Vi har hidtil herhjemme været forskaanet for den Uro i de lavere Klasser, som breder sig i Europa, men dér, hvor Uroen i stærkest Grad gør sig gældende, har de slet ingen Flæskeration; der er derfor nogen Grund til at tro, at en altfor stærk Beskæring af Flæskerationen ogsaa kan have sine betænkelige Sider, selv om en Nedsættelse rent ernæringsmæssigt set kan forsvares. Med Hensyn til Prisfaldet efter Krigen troede Taleren ikke, at dette vilde komme hurtigt, thi der er meget store Kræfter i Bevægelse for at holde Priserne oppe, og ikke mindst vil Staterne selv paa Grund af deres store Statsgæld være interesserede i, at Priserne ikke gaar for langt ned. Hvis Priseniveauet holdes oppe, vil Gældens Størrelse nemlig ikke virke saa overvældende, som hvis den skal sammenlignes med et Priseniveau som det, vi havde før Krigen.

Proprietær *Brabæk*, Gedehøjgaard, fandt, at det under de nuværende Ernæringsvanskeligheder havde sin store Interesse at se hen til den Udvikling, der var foregaaet i de krigsførende Lande. I disse er Befolkningen bleven henvist til at spise Grøntsager i Stedet for dyriske Produkter, og der er ingen Tvivl om, at vi maa samme Vej, men det er da en nødvendig Betingelse, at vi har Grøntsager nok hele Aaret igennem. Vi kommer da ind paa en Sag af overordentlig stor Betydning, nemlig Konserverindustrien. Vi kan her hjemme, hvad Konserver angaar, konkurrere saavel med Hensyn til Pris som med Hensyn til Kvalitet, og vi har gode Betingelser for at gaa over til delvis Havebrug, men alt dette nytter jo intet, saafremt der gennem Forbud lægges Hindringer i Vejen for Konserveringen. Taleren ønskede derfor at spørge, om Forbudene særlig mod Tørring vilde blive opretholdte, eller om vi kan vente, at Tørrings- og Konserveringsindustrien kan faa Lov til at udvikle sig. Hvis Konserveringsindustrien kan faa gunstige Arbejdsvilkkaar, vil vi kunne skaffe ca. 30.000 Husmænd med hver 2 à 3 Tdr. Land en forholdsvis meget stor Indtægt.

Folketingsmand *Moesgaard-Kjeldsen* var ikke i Stand til at se, at Talen om Maksimalpris paa Furage, saaledes som nævnt af Proprietær *K. Worm*, kunde have medført uheldige Forhold, thi Priserne paa Halm var jo saa høje nu som ingen Sinde før. De høje Priser har medført, at det kan betale sig at sælge Kornet utærsket, og det er et bagvendt Forhold, at Prisen paa Halmen er højere end Kærnepriserne. Naar der har været Tale om en Maksimalpris, er det for at hindre Spekulation i stigende Halmpriser og fordi Furagecentralen ikke

kan fremskaffe Halm. Med Hensyn til Faareavlen var Taleren enig med Folketingsmand *G. Fog-Petersen*, og angaaende Flæskerationen havde han jo ikke nævnt noget bestemt om, hvor stor Nedsættelsen skulde være, men kun anført, at den om fornødent kunde sættes noget ned. Hvis man gaar over til at producere virkelig store Svin, vil man med 250 g faa mere Fedtstof end med 280 g saaledes som Forholdene er nu, og det er jo navnlig Fedtmængden i Næringen, det kniber med. Folketingsmand *G. Fog-Petersen* mente ikke, at der efter Krigen hurtigt vilde følge et Prisfald, og det er jo muligt, han har Ret, men man bør dog gøre sig klart, at efter Krigen vil Prisen for Soassurance falde, Fragterne blive mindre, og da det er de høje Fragtafgifter, der holder Priserne oppe i Europa, maa dette nødvendigvis medføre, at Kornpriserne falder. Det er rigtigt, at der er Kræfter i Bevægelse for at holde Prisniveauet oppe, men disse Kræfter vil sikkert ikke være stærke nok til at hindre et Prisfald; selv om dette Prisfald ikke kommer lige straks, vil det sikkert komme 2 à 3 Aar efter Krigen.

Taleren kunde tiltræde, at Menneskene uden Skade kan gaa over til rigeligere Anvendelse af Planteføde, men saafremt Hr. *Brabæk* nærede Forventninger om frit Slag for Konservesindustrien, vilde han blive skuffet. Vi vil næppe stille os mere velvillige, end Tilfældet er i Øjeblikket, og Kravet om, at Forsyningen til det hjemlige Forbrug skal ske til en rimelig Pris, vil blive fastholdt. Saafremt Hr. *Brabæk* imidlertid vil fremkomme med et Forslag, hvorefter Husmændene kan faa Adgang til en saa betydelig Fortjeneste pr. Td. Land som anført, skulde Taleren gerne gøre sit til, at det blev Genstand for en velvillig Drøftelse.

Proprietær *K. Worm* troede, at en Maksimalpris paa Hø og Halm vilde medføre, at København ingen Ting fik, idet Landmændene da vilde fodre det op. I Betragtning af, at Sagen havde Betydning for mange Landmænd, ønskede Taleren oplyst, om det er Hensigten at fastsætte Maksimalpris paa Furage i indeværende Foraar, og om man tænker sig, at en saadan Maksimalpris ophæver indgaaede Kontrakter.

Proprietær *Brabæk* havde med sine Udtalelser ikke sigtet til at faa frit Slag med Hensyn til Eksport, men ønskede blot en velvilligere Kurs overfor Konservesindustrien. Tørringsforbudene burde ophæves, saaledes at man ikke risikerede, at Tilladelsen blev givet paa saa sent et Tidspunkt, at en hel Del af Varerne var gaaet til Grunde.

Godsejer *H. Madsen*, Overberg, fandt, at Foredragsholderen havde set noget for lyst paa Forholdene, thi selv med en

Middelhøst vil vi blive stillede overfor betydelige Vanskeligheder. For Kartoffelavlerne spiller Kaligødningen en stor Rolle, og Taleren ønskede derfor at spørge, om der er Udsigt til, at vi kan faa tilstrækkelig Kaligødning. Med Hensyn til Anvendelsen af de tilstedeværende Beholdninger af Superfosfat er det jo vedtaget, at Fosforsyregødningen skal reserveres til Anvendelse paa de raa Jorder; der maa vel foreligge Forsøg, der konstaterer, at Superfosfat giver stærkere Udslag paa Hedejord end paa anden Jord, men det forekom i Grunden Taleren, at det var mærkeligt fortrinsvis at anvende Kunstgødninger paa Hedejord. Endvidere ønskede Taleren oplyst, hvilke Erfaringer man havde med Hensyn til svovlsur Ammoniaks Virkning overfor Lyspletsyge, og hvorledes man paa et saa tidligt Tidspunkt kan træffe sine Dispositioner i denne Henseende.

Folketingsmand *Moesgaard-Kjeldsen* kunde ikke gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet om Maksimalpris paa Halm; denne Sag afgøres jo ikke af Ernæringsraadet, men for sit eget Vedkommende var Taleren af den Anskuelse, at en Maksimalpris var nødvendig. Med Hensyn til Landbrugets Fremtid var det vanskeligt at spaa; vi har hidtil været forskaanet for de stærke og hurtige Kriser i Landbruget — Udviklingen har taget lang Tid —, men med den industrimæssige Udvikling, vort Landbrug har faaet, gør vi sikkert vel i at være forberedt paa hurtige og stærke Svingninger, saaledes som Tilfældet har været for Industriens Vedkommende. Det mørkeste Punkt for Landbruget er sikkert de abnormt høje Landejendomspriser; der ligger heri en alvorlig Fare for, at det skal komme til at gaa haardt ud over de unge, der nu med lyst Mod har overtaget Landejendommene til at bygge deres Fremtidshjem og Fremtidsarbejde paa.

Folketingsmand *P. P. Pinstrup*, Godensgaard, skulde som Medlem af det staaende Landbrugsudvalg, der havde tilraadet, at Superfosfaten reserveredes til raa Jord, udtale, at Opdyrking af Hede var ganske umulig uden Tilførsel af Fosforsyregødning, og da det erfaringsmæssigt er godtgjort, at svovlsur Ammoniak er et fortrinligt Middel mod Lyspletsyge, havde man ment det rettest at forbeholde de smaa Beholdninger hertil. Med Hensyn til Maksimalprisen paa Halm var Taleren ikke enig med Foredragsholderen, thi Følgen vilde let blive, at Tilførslerne stopper, og dertil kommer, at er der en Gang sat en Maksimalpris, vil det blive vanskeligt at faa Prisen ned under denne igen.

Folketingsmand *Moesgaard-Kjeldsen* gjorde nogle Bemærk-

ninger angaaende Landejendommenes Rentabilitet og udtalte bl. a., at naar Rentabiliteten i Øjeblikket trods de høje Produktpriser ikke var større, beroede det paa, at Produktionen var nedskaaret. Naar vi blot kan undgaa, at Ejendomspriserne drives i Vejret, vil der næppe ske synderlig Skade, ved at Priserne falder, thi Prisfaldet vil til Dels modsvares ved forøget Produktion og formindskede Produktionsudgifter. Med de gældende høje Priser troede Taleren ikke, at en Maksimalpris paa Furage præget af disse vilde medføre, at Tilførslerne stoppede, thi de fleste Landmænd gaar dog sikkert ud fra, at Prisen paa Halm og Hø vil falde endog meget betydeligt efter næste Høst.

Forstander *H. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole, ønskede at spørge, om der var nogen Bælgsæd at faa til Udsæd. Med Hensyn til de høje Ejendomspriser havde Ejendomsmæglerne gjort Landet meget stor Skade. De sværmer nu om i stort Tal og er lige saa besværlige som Gødningsagenterne i sin Tid; det bedste Middel til at faa Landejendomshandelen ind i sundt Spor vilde derfor være, om man kunde træffe Foranstaltninger til at faa Ejendomsmæglere indespærrede i nogen Tid.

Folketingsmand *Moesgaard-Kjeldsen* meddelte, at man vistnok kunde skaffe nogle faa Hundrede Tdr. Bælgsæd til Udsæd, og at man i hvert Fald skulde stille sig velvilligt til at fremskaffe saa meget som muligt til Saasæd.

Kammerherre *C. Bech* kunde, da saavel Hønsenes som Faarenes Betydning var bleven nævnt, ønske at erindre om den Værdi, Geden har som Husdyr i det lille Landbrug og i de smaa Hjem paa Landet. Et forøget Gedehold maa derfor hilses med Tilfredshed, men trods de stigende Priser paa Geder, bør der næppe sættes Maksimalpris paa disse. Det havde glædet Taleren, at saavel Foredraget som Diskussionen var baaret oppe af den smukke Tanke, at sit Fædreland skylder man alt; de vanskelige og tunge Tider, vi gennemlever, har haft en Lysside derved, at de har givet os Lejlighed til at bygge vort Land og lært os alle at føle os som Dele af det samme Folk.

Taleren ønskede før Mødet sluttede at bringe en Tak til Foredragsholderen, ikke alene fordi han var kommen til Stede som Foredragsholder i Aften paa en Tid, hvor meget andet Arbejde optog ham, men ogsaa for det store Arbejde, han udførte og havde udført som Ernæringsraadets Formand.

Da ingen yderligere ønskede Ordet, sluttede dermed Mødet.

Mælkeribruget i Danmark 1917.

Af Professor *Bernhard Bøggild.*

Jo længere Krigen varer, desto flere og desto større bliver Vanskelighederne, som møder os fra alle Sider, og saa maa vi dog erindre, at vi her i Danmark er godt stillet i Sammenligning med saavel de krigsførende som de neutrale Folk i alle andre Lande i Europa. — Saavel Produktions- som Omsætningsforholdene er Aar for Aar, ja Maaned for Maaned blevne mere abnorme, og skal man med faa Ord karakterisere Aaret, kan man gentage med forstærkede Udtryk, hvad der blev sagt om Aaret 1916; ja! Aaret 1917 kan karakteriseres ved: Stærk aftagende Mælkeproduktion, meget høje Priser paa Kul, Olie, Soda, Salt, Løbe, Pergament, Maskindele m. m. og store Vanskeligheder med at fremskaffe mange Nødvendighedsartikler, stor Utilfredshed blandt Personalet, meget livlig Efterspørgsel og ukendt høje Priser paa alle Mælkeprodukter og derfor en stor Pengeomsætning og en mærkelig høj Nettoindtægt pr. Pd. Mælk.

Aaret 1916 havde, som det vil erindres, været et godt Græsaar. Den tidlige og gode Sommergræsning havde muliggjort Indbjergning af en god Mængde baade Ager og Enghø, som jo under de høje Oliekagepriser var af stor Værdi, men destoværre kom Kornhøsten ikke til at svare til Forventningerne, den blev kun lille, og Avlen af Rodfrugter var ogsaa kun middelmaadig.

Man udnyttede derfor Efteraarsgræsningen saa længe som muligt; men Malkekøerne blev dog for største Delen tagne paa Stald 1. Oktober paa Grund af Nattefrost og derefter følgende koldt Regnvejr, idet man haabede at have Halm og Hø nok; men Oliekagernes høje Pris og Knapheden paa hjemmeavlet Korn foranledigede snart, at man maatte beklage, at Mælkemængden kun blev lille. Mange Landmænd maatte tilmed snart til at spare paa Rodfrugterne for at kunne have Udsigt til at fodre de store Besætninger Vinteren igennem. — Der var jo nok i Løbet af 1915 og 1916 solgt en Del Køer bort, men den store Mængde Ungkvæg, som var kommen i Stedet, fortærede jo, naar der skulde spares paa Kraftfoderet, en Masse Rodfrugter, Halm og Hø.

Heldigvis var November ret mild og ligeledes den første Halvdel af December; og et stort Gode var det, at de Udbrud af Mund- og Klovesyge, der i Slutningen af Oktober var indtraadt ved Sorø og paa Falster, ikke bredte sig. Landmændene havde i frisk Minde de mange Ubehageligheder og Tab, som Sygdommen havde forvoldt i 1915, og som endnu sporedes i mange Besætninger.

Nogle Dage ind i det nye Aar begyndte Frosten; 11.—12. Januar kom der Sne, og midt i Maanedens var der saa megen Sne, at der flere Steder i Jylland var Togstandsninger og Vanskeligheder med Mælkens Transport. — I den sidste Del af Januar blev der god Lejlighed til Isbjergning, saa Ishusene let kunde fyldes, og inden Maanedens Slutning var Ismængden i Fjorde og Bælter endog saa stor, at den var ret generende for Dampskibene.

Endog Kattegat og Øresund var ved Maanedens Slutning ved at fyldes med Is, saa at Eksporten kunde ventes i væsentlig Grad hindret; men nu standsedes den pludselig den 1. Februar ved Tysklands Erklæring om Iværksættelse af skærpet Undervandsblokade,

idet England, Frankrig og Italien skulde afskæres fra alle Tilførsler, og Situationen blev pludselig saaledes, at ikke alene standsedes Danmarks Eksport til England, men Udsigterne for Importen af de haardt tiltrængte Foderstoffer, Kul og alle andre Varer formorkedes samtidig med, at mange gode danske Skibe med kostbare Ladninger sænkedes, og Besætningerne udsattes for de skrækkeligste Lidelser i Vinterkulde og Mørke i aabne Baade paa det oprørte Hav.

I den første Uge af Februar var Vinteren meget streng. Alle Varer steg i Pris eller blev forgæves efterspurgt. Jernbanerne kunde slet ikke magte Trafiken. Byerne manglede Tilførsler af Brændsel, Kartofler og mange andre Varer. Sømandsstrike og langvarige Forhandlinger mellem Redere og Sømændenes Organisationer drøftedes i Bladene, og i flere Uger var næsten al Søfart standset, baade som Følge af Blokaden og paa Grund af Is i vore hjemlige Farvande.

I de sidste Dage af Februar blev det vel Tøvejr, men allerede 1. Marts faldt det igen i med haard Frost og senere med Snestorm, saa al Mælketransport blev i høj Grad vanskeliggjort, og samtidig — 6. Marts — kom det for Situationens Alvor karakteristiske ministerielle Forbud mod Omtale af og Meddelelser om Skibsfart — et Forbud, der endnu staar ved Magt, og som man vel aldrig tidligere havde tænkt sig muligt. — Karakteristisk for Situationen var det ogsaa, at den aarlige jyske Mælkeriudstilling afholdtes i Hjørring 17.—18. Marts, medens Gaderne var fyldte med Sne og Landevejene ret ufremkommelige, og samtidig med at Telegrafene bragte Bud om Revolutionen i Petrograd.

Hvilke Følger disse verdenshistoriske Begivenheder vilde faa for det danske Mælkeribrug, kunde der vel være forskellige Meninger om, men at der maatte ske store Indskrænkninger i den dyriske Produktion og i den danske Eksport af Fødevarer var temmelig givet. — Man længtes efter Foraar og haa-

bede paa Fred; men den næste Begivenhed blev, at Amerika sluttede sig til Ententen, hvilket hurtigt førte til, at de smaa neutrale Landes Stilling blev endnu mere vanskelig.

Den strenge Vinter foranledigede, at det svandt stærkt i Foderbeholdningerne, og Tilførsel af Foderstoffer maatte jo i Hovedsagen anses for udelukket. Ogsaa April Maaned blev kold og ubehagelig. Haabet om tidligt Foraar maatte opgives. Maj begyndte vel med Solskin, men 5.—13. Maj var det atter saa koldt, at hvem der kunde skaffe Brændsel, igen fyrede i Kakkelovnen, og Plantevæksten stod i Stampe, saa Dyrene fremdeles maatte holdes paa Stald. — Det var først midt i Maj, vi fik Foraarsvarme; men Vind og Sol udtørrede samtidig Jorden. Nedbøren blev usædvanlig lille, og dette Forhold blev saa meget mere beklageligt, som Juni ogsaa blev tør, varm og solrig. Det blev derfor kun en ganske kort Tid, at der var en nogenlunde god Græsning til Køerne. Særlig i Jylland fik man vel nogle Tordenbyger, men mange Steder blev Jorden snart saa tør, at Græsningen blev helt tarvelig, af Agerhø blev der kun lidt eller intet, og Kornet blev tyndt og begyndte tidlig at modnes.

Produktionen af Sommermælk blev saaledes en Skuffelse, og Udsigterne for den kommende Vinterfodring var kun sørgelige. Men heldigvis bragte August Bedring; der kom Regn, og Vejret vedblev at være mildt, saa at Græsmarkerne igen blev frødige, samtidig med at Rodfrugtmarkerne fik et helt lovende Udseende, og i September vedblev Vejret at være mildt og fugtigt, saa at Kvæget vedblivende kunde holdes ude og ernæres godt ved Græsningen, indtil Indbindingen efterhaanden blev nødvendig hen i Oktober Maaned.

Meget maa det beklages, at de her kortelig omtalte Forhold vedrørende Mælkens Produktion og Mælkeribrugets Omsætning ikke kan belyses ved de tidligere sædvanlige statistiske Meddelelser. Det statistiske De-

partement tilbageholder Tallene, men under disse Omstændigheder kan det derfor være af desto større Interesse at gennemgaa Resultaterne af Aarsregnskaberne fra nogle Andelsmælkerier, og heldigvis er der atter i Aar modtaget de samme 5 Mælkeriers Aarsregnskaber, som nu i mange Aar velvillig har været stillet til Raadighed.

Det fynske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været omtalt i de 13 foregaaende Aarsberetninger, har i Aaret 1. November 1916 til 31. Oktober 1917 modtaget 7.096.463 Pd. Sodmælk i Sammenligning med, at der blev modtaget i 1915—16 7.852.000 Pd., i 1914—15 8.122.000 Pd. og i 1913—14 8.755.000 Pd., altsaa stadig Nedgang, hvorhos det maa erindres, at Mælkemængden i 1913—14 vilde være bleven meget større, hvis Krigen ikke var udbrudt, og Folk for at spare paa Kraftfoderet havde ladet Køerne gaa ude alt for længe om Efteraaret, saaledes at Mælkeriet i September og Oktober 1914 kom til at modtage daglig indtil 3000 Pd. Mælk mindre end paa samme Tid i de foregaaende Aar. — Nedgangen i Mælkeproduktionen er altsaa fortsat igennem alle Krigsaarene, først i Efteraaret 1914, fordi der sparedes paa Oliekager, og senere i 1915 og 1916, fordi der solgtes en Del Køer, og nu i 1917, fordi vi fik en daarlig Græssommer og ingen Tilførsel af Oliekager. Ja Nedgangen fortsættes jo nu i forøget Grad, idet Bestyreren skriver, at der 1. November 1916 blev indvejet 18.733 Pd., men ved Regnskabsaarets Slutning 31. Oktober 1917 kun 12.760 Pd., hvilket Tal yderligere dalede, saaledes at der 15. December 1917 kun blev indvejet 11.666 Pd.

Mælkeforbruget til et Pd. Smør, der i 1915—16 kun var 23.8, har i 1916—17 været 24.55, netop det samme som det var i 1914—15, medens det i 1912—13 og 1913—14 var 25.5 og 25.4. — Det forbausende lave Forbrug i 1915—16 har altsaa ikke holdt

sig, men Resultatet er dog ret tilfredsstillende, særlig da Smørprisen pr. Pd. Smør, der i 1915—16 var 151.4 Øre pr. Pd., nu i 1916—17 er steget til 174 Øre pr. Pd.

Ostproduktionen er Aar for Aar bleven mere fordelagtig. Den i 1916 indførte Ordning, at Andels-haverne kun fik 70 pCt. Mælk hjem til 1 Øre pr. Pd., medens de maatte betale 12 Øre pr. Kande for, hvad de vilde have mere, har gjort det muligt at opretholde Ostproduktionen med en forholdsvis lille Nedgang. Og for fremdeles at kunne fortsætte, er der nu 1. December 1917 yderligere indført den Forandring, at Prisen paa de 70 pCt. er forhøjet fra 4 til 8 Øre pr. Kande, og hvad de vil have mere, maa betales med 16 Øre pr. Kande. — Osteregnskabet for 1917—17 opgøres saaledes:

Der er brugt til Ost 1.290.412 Pd. Skum. og Kærne-	
mælk à 1 Øre.....	12.904,12 Kr.
Der er brugt til Ost 312.270 Pd. Sødsmælk à 7.97 Øre	24.987,91 —
Omkostninger ved Ostelavning	4.554,36 —
Beholdning fra i Fjor	8.920,00 —
	<hr/>
Ialt Udgift...	51.366,39 Kr.
Der er solgt Ost for	77.042,26 Kr.
— - - Valle for.....	2.063,25 —
Opgørelsen af Lageret ¹ / ₁₁ 1917.....	10.850,00 —
	<hr/>
Ialt Indtægt...	89.955,51 Kr.

Fortjenesten paa Ostproduktionen kan saaledes bogføres til 38.589 Kr. 12 Øre, naar Skummetmælken bogføres til kun 1 Øre pr. Pd., eller med andre Ord: Skummetmælken er ved Ostproduktionen udbragt i næsten 4 Øre pr. Pd.

Butikssalget er steget fra ca. 200.000 Pd. Mælk til ca. 257.000 Pd., idet Prisen Aaret igennem kun har været 2 Øre pr. Liter Skummetmælk og Kærnemælk og 15 Øre pr. Liter Sødsmælk, hvilken Pris først en Maaned efter Aarsregnskabets Afslutning, nemlig 1. December 1917, er bleven forhøjet til 5 Øre pr. Liter Skummetmælk og 20 Øre pr. Liter Sødsmælk.

Trods de lave Priser i Detajlhandelen og ved Mæl-
kens Afregning til Andelshaverne er en Kande Mælk
udbragt i 31.9 Øre, medens det tilsvarende Tal for
1915—16 var 27.6 og for 1914—15 var 23.8 Øre; men
Bestyreren skriver, at Aaret har ikke været lyst, idet
Mælkemængden har været nedadgaaende, og Mælke-
forbruget til et Pd. Smør har været stigende.

Det samme store, meget mønsterværdige
jyske Andelsmælkeri med stor Osteproduktion,
som har været omtalt hvert Aar siden 1894, har i Aar
indsendt omstaaende Regnskab for Tiden 1. November
1916 til 2. November 1917.

Mælkemængden har her i 1917 kun været 8.817.746
Pd., medens den i Aarene 1916—14 var henholdsvis
10.730.986 Pd., 10.829.108 Pd. og 11.349.675 Pd. —
Der har saaledes været en ret betydelig Nedgang i
Mælkemængden, men bemærkes maa det, at Mælke-
forbruget til et Pd. Smør, der i 1916 gik ned fra 25.27
til 24.29, i 1917 kun har været 24.2, altsaa er endog
gaaet yderligere lidt ned.

Smørprisen, der i 1916 steg fra 140.3 Øre til 153.27
Øre pr. Pd., er i 1917 stegen til 177.2 Øre, og Smør-
produktionen har saaledes her været ret gunstig; men
mest fordelagtig har dog Osteproduktionen været. —
Osteregnskabet stiller sig saaledes:

Der er brugt til Ost 1.395.410 Pd. Sødmealk à 8.83 Øre	123.284,10 Kr.
— - — - — 3.028.125 — Skummetm. à 2 Øre	60.562,50 —
— - — - — 77.815 — Kærnealk à 2 Øre	1.556,30 —
Lønning, Renter og Forbrugsartikler	17.000,00 —
Overskud	138.415,53 —
	<hr/>
	340.815,43 Kr.
Der er solgt Ost for	315.776,38 Kr.
— - — Valle for	3.485,10 —
Beregnet Vallepris for gratis tilbageleveret Valle	21.556,95 —
	<hr/>
	340.818,43 Kr.

UDGIFTER

paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

	Ialt Kroner	Øre pr. 1000 Pd. Mælk
Kørsel	14.975,82	169,8
Kul, Tørv, Kvas med Fragt og Kørsel...	15.490,41	175,6
Olie	600,00	6,8
Lønninger	13.195,69	149,6
Smørdritler	4.595,04	52,1
Salt, Farve etc.	13.165,48	149,6
Inventarets Vedligeholdelse	5.804,51	65,8
Bygningers Vedligeholdelse	1.426,76	16,2
Mælkevoagne	2.079,75	23,5
Regnskabsbøger, Rejser m. m.	1.169,97	13,3
Renter og Afdrag	9.431,92	107,0
Andre Udgifter	1.537,63	17,4
Ialt...	83.472,98	946,7

INDTÆGTER

paa et jysk Andelsmælkeri med stor Osteproduktion.

Salg af 298.239 Pd. Smør (à 177 Øre)	528.530,78 Kr.
— - 389.713 — Ost	315.776,38 —
Andelshaverne 3.602.247 Pd. Skum- og Kærnemælk	86.986,97 —
— 5.008.410 — Valle	3.485,10 —
— 617 Pd. Fløde	185,17 —
Detailsalg af Mælk og Fløde	25.415,38 —
Andre Indtægter	2.055,45 —
Ialt...	962.435,23 Kr.

Der er ialt indvejet 8.817.746 Pd. nymalket Mælk,
 altsaa er Mælken udbragt i..... 10.92 Øre pr. Pd.
 Der er udbetalt til Andelshaverne for Mælk..... 7.55 — —
 Forskel..... 3.37 Øre pr. Pd.
 Driftsudgift ... 0.95 — —
 Overskud... 2.42 Øre pr. Pd.

Vallen er beregnet til 2 Øre pr. Kande, og Lageret blev saavel ved Aarets Begyndelse som ved Slutningen opgjort til 5.620 Kr. — Resultatet er, at regnes Fedtet i Sødsmælken til Smørværdi, er en Kande Skummetmælk udbragt i 20 Øre Netto (sidste Aar 17 Øre) for hele den store Produktion, hvad der jo er et ganske fortrinligt Resultat, som er naaet ved Produktion af Goudaost, Edamost, Taffelost og »Sødsmælksost« — altsammen Ost af Blandinger af Sødsmælk og Skummetmælk, der næsten alt er solgt til gamle Kunder til indenlandsk Forbrug, idet »Udførselsbeviserne« er solgt for sig til god Pris. — Og den meget erfarne Bestyrer angiver, at det udmærkede Resultat er naaet derved, at der hele Aaret har været godt Aftræk, hvad der i Forsommeren nok ellers ikke var Tilfældet alle Steder.

I Detailhandelen har Priserne været forholdsvis meget mindre end i Osteriet, idet der kun er taget 6 Øre pr. Liter Skummetmælk og Kærnemælk og 22 Øre pr. Liter Sødsmælk, til hvilken Pris der er solgt ca. 144.000 Liter, medens der i 1916 blev solgt ca. 133.000 Liter til en Pris af 5 Øre for Skummetmælk og 18 Øre for Sødsmælk. — For Fløde har Prisen været 125 Øre pr. Liter. — Salget foregaar for største Delen fra Vogn, som kører rundt i Stationsbyen, saa at Kunderne faar Mælken bragt til de nævnte Priser.

Samtidig med Stigningen i Produktionspriserne er dog ogsaa Driftsudgifterne stegne endnu meget højere end i 1916. — Pr. 1000 Pd. Mælk var Driftsudgifterne

i 1914	382.5	Øre
i 1915	466.3	—
i 1916	768.1	—
i 1917	946.7	—

Udgifterne til Brændsel har i de 4 Aar været henholdsvis 41.5 Øre — 69.5 Øre — 127.6 Øre og 175.6 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, og medens der de første Aar blev

brændt Kul, er det nu Kul, Tørv og Kvas man har maattet bruge, og en Del af Udgiften er jo gaaet til Fragt og Kørsel af det hjemlige Brændsel. — Udgiften til Lønninger pr. 1000 Pd. Mælk har i de fire Aar været henholdsvis 76.0 — 87.1 — 111.9 og 149.6 Øre; men mest er dog Udgiften til Salt, Farve, Løbe m. m. stegen, idet den har været 15.4 — 32.4 — 69.0 og 149.6 Øre, eller med andre Ord: Udgiften er bleven næsten 10 Gange saa stor.

Vil man endelig sammenligne Nettoudbyttet, som Andelshaverne har faaet af Mælken i de fire Aar, maa det erindres, at de tidligere betalte Mælken, de fik hjem, med 1 Øre pr. Pd., i 1916 med $1\frac{1}{2}$ Øre og nu i 1917 med ca. 2.4 Øre pr. Pd., og Resultatet bliver da, at 1 Pd. Mælk er udbragt i 4.97 Øre — 6.77 Øre — 8.18 Øre og 9.97 Øre eller 19.88 — 28.08 — 32.72 og 39.88 Øre pr. Kande; men som Bestyreren skriver, det er jo ogsaa nødvendigt at faa meget ud af den, for at den rette Balance kan komme frem i Fodringsregnskabet.

Det vestjyske Andelsmælkeri, hvis Regnskab har været meddelt i de foregaaende 16 Aarsberetninger, har i de 4 Aar, hvad Mælkemængden angaar, været stillet som følgende Tal viser:

1914.....	11.042.107	Pd. Sødme	
1915.....	10.427.258	—	—
1916.....	10.123.292	—	—
1917.....	8.944.688	—	—

Mælkemængden ses saaledes ogsaa her at være stadig nedadgaaende — i 1917 endog betydelig mere end i de foregaaende Aar. Salget af Køer, der blev omtalt i Beretningen for 1916, er fremdeles fortsat; men Mælkeribestyreren mener dog, at det har været af størst Betydning, at Forsommeren blev tør med meget følelig Græsmangel, samtidig med at der blev fuldstændig

Mangel paa Kraftfoder. — Og de her nævnte 4 Tal er et Eksempel paa, at Nedgangen i Mælkemængden maa belyses, ikke alene ved at sammenligne Tallene for 1917 med Tallene for 1916, men ved en Sammenstilling af Tallene for alle Krigsaarene, og endnu mere bliver dette nødvendigt, naar vi næste Aar skal have 1918 med. Mælkemængden gaar ned af forskellige Grunde og i forskellig Grad i de forskellige Aar paa de forskellige Mælkerier, og Forholdene siges nogle Steder paa Grund af »Gaardslagtning« eller »Overgang til kvægløst Landbrug« eller »hidtil ukendt Græsmangel« eller »fuldstændig Mangel paa Oliekager« o. s. v. at være ganske abnorme — ja! det er netop det, der skal belyses — Forholdene er ganske abnorme, og det samlede Resultat er, at nu i denne Vinter er der mange Mælkerier, hvis daglige Mælkemængde kun er det halve af, hvad den var i de samme Dage i Vinteren 1913—14. — Og hvor abnormt Mælkeproduktionen vil blive stillet i Vinteren 1918—19, derom kan vi endnu kun have løse Formodninger — hvem der lever, faar det at se.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør har i de fire Aar været 25.34 — 25.90 — 25.33 og nu i 1917 25.52 — altsaa efter vestjyske Forhold vedvarende ret lavt; og Smørpriserne har været 105.96 Øre — 132.88 Øre — 151.1 Øre og nu i 1917 172.2 Øre pr. Pd.

Men er Smørpriserne stegne, er ogsaa Driftsudgifterne, som anføres i omstaaende Tabel, stegne i betydelig Grad. De samlede Driftsudgifter pr. 1000 Pd. Mælk har i de fire Aar været:

1914	459.0 Øre
1915	569.5 —
1916	617.9 —
1917	819.1 —

Her er der ikke nogen stor Osteproduktion, der har foranlediget stærk Stigning; der laves kun lidt

UDGIFTER
paa et vestjysk Andelsmælkeri.

	Ialt Kroner	Ore pr. 1000 Pd. Mælk
Korsel af Mælk	37.423,76	418,4
— - Kul, Smør m. m.....	967,00	10,8
Lønninger	7.838,00	87,6
Brændsel	11.294,49	126,3
Dritler og Pergament.....	7.014,01	78,4
Olie og Fedt.....	576,99	6,4
Salt, Farve, Løbe, Papir og Rengørings- artikler	2.277,40	25,4
Vedligeholdelse af Bygninger	632,70	7,1
— - Inventar	848,51	9,5
Skat, Renter og Afdrag	3.845,18	43,0
Andre Udgifter.....	551,15	6,2
Ialt...	73.269,19	819,1

INDTÆGTER
paa et vestjysk Andelsmælkeri.

Solgt 350.486 Pd. Smør (à 172,2 Ore).....	603.483,65 Kr.
— 8.305.610 — Sk.- og Kærnem. til Andelshaverne	64.079,06 —
— Mælk og Fløde.....	11.603,88 —
Andre Indtægter.....	4.934,65 —
Ialt...	684.101,24 Kr.

Der er ialt indvejet 8.944.688 Pd. Sødsmælk, som
er udbragt i..... 7.648 Ore pr. Pd.
Der er udbetalt Andelshaverne for Mælk 594.950 Kr.
95 Ore, altsaa..... 6.651 — —
Forskel ..... 0.997 Ore pr. Pd.
Driftsudgift... 0.819 — —
Overskud... 0.178 Ore pr. Pd.

Skummetmælksost til en Del af Andelshaverne; men det er særlig Udgifterne til Kørsel og Brændsel, der er stegne. Til Kørsel af Mælken har Udgifterne i de fire Aar været henholdsvis 229.8 Øre — 288.0 Øre — 293.9 Øre og nu 418.4 Øre pr. 1000 Pd. Mælk; og til Brændsel er der medgaaet henholdsvis 37.8 — 69.5 — 63.2 og nu 126.3 Øre pr. 1000 Pd. Mælk. Her er der den Besynderlighed, at Udgiften i 1916 var mindre end i 1915, idet man i 1916 brugte Kvas i ret stor Mængde; men den megen Sne i Vinteren 1916—17 foranledigede, at man ikke kunde faa Kvas fra Plantagerne; man maatte købe Kul til store Priser, og senere er det hjemlige Brændsel ogsaa blevet meget dyrere. Og endelig er der jo Grund til at fremhæve, at selve Nedgangen i Mælkemængden jo bidrager til, at saavel disse Udgifter som ogsaa Udgiften til Lønninger bliver stigende pr. 1000 Pd. Mælk meget mere, end Lønnen i og for sig bliver stigende for Bestyreren eller Kuskene. — Det er for disse en meget betænkelig Sag, at Mælkemængden gaar saa meget ned, som Tilfældet nu er; — de kan ikke indskrænke Udgifterne til Folkehold eller Hestehold — tværtimod — Undermejeristerne forlanger større Løn, og Havre og Hø er snart ikke til at købe for Penge.

Ogsaa Udgiften til Udhaling af Bremselarver er stegen. Den var tidligere 150 Kr. aarlig, i 1916 235 Kr. og nu i 1917 320 Kr. 50 Øre. — Det er en Foranstaltning, som Andelshaverne fremdeles er godt tilfreds med.

Det endelige Resultat er, som omstaaende Regnskab viser, at Mælken i 1917 er udbragt til en Nettoværdi af $6.651 + 0.178$ Øre = 6.829 Øre pr. Pd. eller 27.316 Øre pr. Kande, medens det tilsvarende Tal for 1916 var 24.456 Øre pr. Kande, idet Skummetmælk og Kærnemælk begge Aar er leveret tilbage til gennemsnitlig lidt over 3 Øre Kanden; men — tilføjer Bestyreren — det anførte Overskud (0.178 Øre pr. Pd. Mælk) er ikke udbetalt Andelshaverne. Det er anvendt til et ekstraordi-

nært Afdrag paa Gælden, der derefter kun beløber sig til 7.900 Kr.

Det tredje store jyske Andelsmælkeri, der har været omtalt i de sidste 10 Aarsberetninger, har indsendt Regnskab for Aaret 22. Oktober 1916 til 20. Oktober 1917. — I de fire sidste Aar har Mælkemængden her været:

1914.....	11.108.232 Pd.
1915.....	9.891.226 —
1916.....	8.955.564 —
1917.....	7.679.322 —.

Den store Nedgang fra 1914 til 1915 skyldtes saavel Stigningen i Foderstofpriser som den paa denne Egn meget daarlige Sommergræsning i 1915, der foranledigede, at mange Køer solgtes, men Mælkemængden er senere stadig vedbleven at gaa ned.

Mælkeforbruget til 1 Pd. Smør, der i 1914 og 1915 var henholdsvis 25.7 og 25.5, og som i 1916 gik ned til 25.3 Pd., er i 1917 steget til 25.7, og Smørprisen har i de fire Aar været henholdsvis 107.62 Øre pr. Pd. — 138.45 Øre — 154.41 Øre og nu i 1917 171.83 Øre. Men ogsaa Driftsudgifterne er stadig stigende, idet de i fire Aar har været henholdsvis 480.6 Øre — 606.1 Øre 642.0 Øre og 926.5 Øre pr. 1000 Pd. Mælk; — eller udtrykt paa en anden Maade: Driftsudgiften pr. Pd. Smør har i de fire Aar været henholdsvis 12.04 Øre — 14.55 Øre — 16.42 Øre og 24.02 Øre — altsaa i 1917 meget nær dobbelt saa meget som i 1914. — Her er Udgiften til Brændsel, iberegnet Kørselen heraf, stegen til 186.44 Øre pr. 1000 Pd. Mælk, og at Vedligeholdelsesudgift af Vogne, Bygninger, Maskiner og Inventar, som i 1916 var 39¹/₂ Øre pr. 1000 Pd. Mælk, har i 1917 været 266¹/₂ Øre; de nødvendigste Ting kan kun faas til fabelagtige Priser, og Haandværkerlønnen er stegen omtrent i samme Forhold som Materialerne.

— Saavel paa Landet som i Byerne faar man nu kun sørgelig lidt Arbejde for Pengene; — og hvornaar vil dette meget betænkelige Forhold blive bedre?

Med den dalende Mælkemængde er Osteproduktionen gaaet stærkt ned, idet der i 1915 blev solgt 103.000 Pd., i 1916 88.600 Pd. og nu i 1917 kun 60.842 Pd. til en Gennemsnitspris af kun 40.30 Øre pr. Pd. (for største Delen til Interessenterne).

Det endelige Resultat er, at 1 Pd. Sødmælk i de fire Aar er udbragt til en Nettopris af henholdsvis 4.50 Øre, 5.88 Øre, 6.56 Øre og nu 7.2 Øre pr. Pd., medens Skummetælken de to første Aar tilbageleveredes til Andelshaverne til 3 Øre pr. Kande, hvorimod Prisen senere gentagne Gange er blevet forhøjet, saaledes at den i 1916 gennemsnitlig blev afregnet til 0.9 Øre pr. Pd. og i 1917 til ca. 1.23 Øre pr. Pd. — en endnu meget lav Pris i Sammenligning med Priserne paa Ost, Kalvekød og Flæsk.

Og endelig det fynske Andelsmælkeri, der har været omtalt i de sidste seks Aarsberetninger, og hvor man først lavede Kasein og senere blød fransk Ost (Gervais-Ost), har indsendt Regnskab for Aaret 29. September 1916—27. September 1917. — Her har Mælkemængden i de fire Aar været:

1914.....	6.452.135 Pd.
1915.....	6.011.285 —
1916.....	5.686.305 —
1917.....	5.242.770 —.

Tallene viser her en jævn Dalen gennem alle Krigsaarene, og Nedgangen angives her i Aar at skyldes hovedsagentlig Manglen paa Foderkager samt fremdeles nogen Nedgang i Koantallet, der som tidligere omtalt allerede var nedadgaende i Sommeren og Efteraaret 1915. — Nu er der en god Roeavl, saa Kvægbestanden

kan opretholdes, omend Mælkemængden vil gaa stærkt ned i Vinter, men man haaber paa, at den vil stige igen, naar Græstiden kommer.

Mælkeforbruget til et Pd. Smør har her været:

1914	25.17
1915	24.78
1916	23.82
1917	24.60;

men der er Grund til at bemærke, at Uregelmæssigheden i de to sidste Aar vel for en Del er paavirket af Salget af vekslende Mængder Sødmælk til Osteriet.

Smørprisen er stegen fra 153.4 Øre til 170.7 Øre pr. Pd.; og iøvrigt kan det oplyses, at den tidligere omtalte Ordning af Salg af Mælk til en Osteforpagter er blevet fortsat og ventes fremdeles at kunne fortsættes trods Nedgangen i Mælkemængden, saafremt blot ikke Mælkeriet faar Paalæg om Levering af Mælk til Byerne. — Osteriet har betalt Sødmælken med gennemsnitlig 31.53 Øre pr. Kande og Skummetmælken og Kærnemælken med 12.07 Øre pr. Kande samt Vallen frit tilbage, og Osteriet har modtaget 442.150 Pd. Sødmælk og 1.092.580 Pd. Skummetmælk og Kærnemælk samt 14.000 Pd. Fløde.

Det endelige Resultat er, at Andelshaverne har faaet 3.363.128 Pd. Mælk hjem til 4 Øre pr. Kande, samtidig med at Sødmælken er udbragt i 31.53 Øre pr. Kande, medens det tilsvarende Tal for 1916 var 29.17 Øre, for 1915 23.8 Øre og for 1914 19.39 Øre.

Hovedindtrykket af disse godt overensstemmende Regnskaber er, at Mælkemængden Aar for Aar har været nedadgaaende, medens Produktpriserne og alle Driftsudgifter har været stærkt stigende. Særlig stor er Udgiften til Brændsel bleven. Dyrest har det været at fortsætte med Kul. Bedst har de

Mælkerier været stillet, der har kunnet faa Tørv fra nærliggende Moser eller Fyrrekvas fra nærliggende Planlager; men paa mange Mælkerier har man i Aarets Løb fyret med mange forskellige Ting, Kul, Briketter, Brunkul, Tørv, Kvas, Top, Spaaner, Knippel- og Favnebrænde, paa Fyn har man fyret med Tjørn*) fra Hegnene, der tidligere har været betragtet som værdiløst Brændsel, og i Jylland har man fyret med Lyng, ja endog med Halm, indtil det den 3. August blev forbudt at fyre med Halm under Dampkedler. Ved Fællesorganisationens Aarsmøde 5.—6. Juli oplyste f. Eks. Gaardejer *Chr. Bendtsen***), at man paa Ørsted Mælkeri siden 20. Marts daglig til ca. 24.000 Pd. Mælk brugte ca. 1000 Pd. Halm og en halv Rummeter Granbrænde, hvilket sidste maatte hentes 2 Mil borte. Andelshaverne leverede Halmen for 15 Kr. pr. Læs, og der var rigeligt Tilbud til den Pris. Hvede- og Rughalm var bedre end Byghalm. En Mand fik 3 Kr. daglig for at passe Fyret. — Størst Tilfredshed har der været med Tørv og Fyrrekvas, og disse to Sorter Brændsel ventes foreløbig at faa størst Betydning. — Enkelte Mælkerier har købt Skov eller Mose (Ret til at fælde Træerne eller grave Tørv).

Landbrugsaarets vekslende Smørpriser belyses ved omstaaende Tabel over de fire sidste Aars maanedlige Gennemsnit. For de to første Aar er saavel Børsudvalgets som Statistikudvalgets Tal opført, men for de to sidste Aar er opført Gennemsnitstallene af de ugentlige »Afregningstal«.

Om dette Afregningstal maa det erindres, som omtalt i Beretningen for 1915 (se »Tidsskrift for Landøkonomi« 1916, S. 129—32), at det indførtes i Oktober

*) Se »Mælkeritidende« 1917 S. 402 »Brændsels-Spørgsmaalet paa Mejerierne«, af Mælkeribestyrer *Torben Jensen*, Gisløv. (1 Læs Tjørn daglig til 5 Kr. pr. Læs).

**) Se Referatet i »Andelsbladet«.

Maanedlig Gennemsnit af Københavns Smørnotering.
(Øre pr. Pd.).

	1913—14		1914—15		1915—16	1916—17
	Børsudv.	Statistik-udv.	Børsudv.	Statistik-udv.	Afregningstal	Afregningstal
November	110.25	110.75	119.00	119.75	167.50	180.80
December	110.75	112.00	131.60	131.80	151.40	183.00
Januar	107.60	109.20	132.00	134.50	139.00	182.50
Februar	104.50	105.50	121.00	124.00	142.25	159.00
Marts	104.50	106.00	125.50	127.50	146.80	150.20
April	98.60	99.60	121.20	122.80	140.00	143.75
Maj	95.75	96.75	126.50	127.75	134.00	150.80
Juni	97.75	98.50	123.00	124.50	137.40	155.25
Juli	107.20	108.00	132.60	134.40	143.50	168.50
August	101.00	102.00	140.75	143.50	160.40	182.00
September	105.25	105.25	150.80	152.20	171.00	196.25
Oktober	118.60	119.40	177.75	177.75	174.50	221.50
Gennemsnit for hele Aaret ..	105.54	106.48	133.52	135.06	150.52	172.27

1915, idet Børsudvalget og Statistikudvalget da traadte sammen for under de daværende abnorme Forhold at fastsætte en ugentlig Pris paa Grundlag af hvilken Mælkerierne kunde faa Ugens Smør betalt; og samtidig oprettede det da nylig nedsatte Smørekspert-Udvalg et Kontor i Frederiksberggade i København, hvor der ved stadige Indberetninger fra Eksportører og Toldvæsen føres Kontrol med Overholdelsen af de for Eksporten gældende Regler, og hver Uge bestemmes, efter hvilket »Forholdstal« Smørret skal eksporteres til England og imod Syd, hvortil kommer, at det blev gjort umuligt saavel for de enkelte Mælkerier som for hidtil ukendte Smørhandlere at eksportere Smør, idet alene de af Ministeriet autoriserede Eksportører kan eksportere.

Denne Ordning, der virkede meget tilfredsstillende i 1915—16, saaledes at der Uge efter Uge blev sikret vore gamle engelske Kunder en anselig Part af den

danske Smørproduktion, er ogsaa bleven opretholdt i 1916—17, men Eksporten til England har dog voldt store Vanskeligheder. Den regelmæssige Dampskibsforbindelse blev pludselig standset ved den udvidede Undervandsbaadsblokade 1. Februar, og det varede 7—8 Uger, inden der igen blev nogenlunde regelmæssig Forbindelse med England, men dog kun ad den lange Omvej om ad Bergen for at komme under engelske Krigsskibes Beskyttelse. — Herved steg Omkostningerne voldsomt. — Medens man hidtil havde undgaaet Udgift til Krigsforsikring af Smørret, idet Mælkerierne havde forpligtet sig til gensidig at dække alle Tab, og saadanne ikke var indtraadt*), fandt man det nu nødvendigt at reassurere, og samtidig med at der saaledes maatte betales en anselig Krigsforsikringspræmie**), steg Fragten pr. Ton Smør fra i Januar 1917 at have været 36 Kr. til 198 Kr. pr. Ton, hvorhos Smørret, der havde været ophobet, klumpedes sammen, saa at Markedet snart blev overfyldt. — I syv Uger i Februar og Marts kunde der ikke fastsættes noget Afregningstal. Mælkerierne fik noget Forskud af Eksportørerne, og da de ugentlige Afregningstal omsider begyndte at fremkomme, blev Resultatet de lave Priser, som Tabellen viser for Februar, Marts og April Maaneder.

Men netop da det engelske Marked i Begyndelsen af April viste sig at blive overfyldt af det ophobede Smør, meldte Sverige sig som Køber, og efter nogen Forhandling om at faa dansk Smør ombyttet med svenske Varer, som vi trængte til, blev der 9. April begyndt en Eksport til Sverige, der efterhaanden steg, saa den i Juli naaede til et Kvantum af 280 Tons***)

*) Ved denne Ordning menes der fra August 1914 til Januar 1917 at være sparet ca. 8 Millioner Kroner.

**) Præmien var en Tid endog 15 pCt. af Smørrets Værdi, hvoraf dog de 5 pCt. senere er tilbagebetalt.

***) Talangivelser m. m. hidrører fra »Andelsbladet«s Referat af Mejeriforeningernes Fællesorganisations Aarsmøde.

ugentlig, samtidig med at der begyndte lidt Eksport til Norge af dansk Smør som Kompensation for norske Varer.

Sommeren igennem gik det derefter nogenlunde regelmæssigt med Eksporten; men Priserne i England var som Regel meget lavere end, hvad der kunde opnaas i Tyskland, hvorhos Fragterne var meget høje, og omsider i November 1917 gik Eksporten mod Vest ganske istaa, idet England fastsatte en saadan Maksimalpris for alt Smør, at danske Producenter uden Tilførsel af Oliekager umulig kunde nøjes dermed. — Hvor meget Smør, der er gaaet til England, kan ikke oplyses, da den engelske Statistik nu ogsaa bliver tilbageholdt; men danske Producenter kan have den Bevidsthed, at de med betydeligt Offer har søgt trods de største Vanskeligheder at holde de gamle engelske Kunder forsynede, saa længe det har været muligt.

I Løbet af Efteraaret var imidlertid Smørproduktionen aftaget betydeligt, Margarinefabrikationen var efterhaanden hørt op af Mangel paa Raastoffer, og Produktionen af Flæsk og Svinefedt maatte stærkt indskrænkes formedelst Mangel paa Korn og andre Foderstoffer. Det blev derfor nødvendigt at gaa til en Rationering af hele Landets Forsyning med Fedtstoffer, og det saa meget mere som en yderligere Nedgang i Mælke- og Smørproduktionen var at forudse, efterhaanden som de smaa Beholdninger af Oliekager blev opbrugt.

Sagen drøftedes paa et af Mejeriforeningernes Fællesorganisation indkaldt ekstraordinært Repræsentantmøde i København den 18. Oktober, idet man ønskede at faa en Ordning til Forsyning af Hjemmemarkedet, samtidig med at der kunde blive noget Smør til Eksport for at anvendes som Kompensationsvare for her i Danmark haardt tiltrængte udenlandske Varer.

Den under normale Forhold tidligere almindelige Produktion af 40.000 Dritler ugentlig ventedes at gaa ned til ca. 24.000 Dritler ugentlig, og med en Ratione-

ring af 250 g egentlig vilde der forbruges 15.000 Dritler foruden ca. 3000 Dritler til Bagerier, Restaurationer o. lign., saa at der dog turde haabes at blive ca. 6000 Dritler egentlig til Eksport. — Man enedes om, at 2 Kr. 30 Øre pr. Pd. kan anses for en rimelig Pris for Producenterne, hvilken Pris Staten skulde sikre Producenterne; men da denne Pris med Tillæg af Fragt og Omkostninger vilde blive for høj for det store Flertal af Forbrugerne, naar Margarine og Fedt ikke er at faa, skulde Prisen nedsættes, idet Differencen dækkes dels af Stat og Kommune og dels ved Indtægten gennem en højere Pris paa det eksporterede Kvantum Smør og eventuelt Ost og Mælk. — Og om denne Ordnings Iværksættelse kan her henvises til de ved Aarets Slutning vedtagne Love og Anordninger, der refereres som en Efterskrift til denne Aarsoversigt.

Osteproduktionen har i 1917 været af større Betydning end nogen Sinde tidligere her i Danmark. Der er blevet lavet Ost paa ca. 900 Mælkerier, medens der før Krigen kun blev lavet Ost paa ca. 600 Mælkerier, og mange Steder har Produktionerne været forholdsvis store og værdifulde. Der er blevet lavet, ligesom i 1916, en ret betydelig Del Roquefort-, Camembert- og Emmenthalerost, saaledes at ikke alene har det hjemlige Marked været godt forsynet med disse Varer, men der er ogsaa blevet eksporteret en Del, og samtidig har Forbruget af de her i Landet producerede almindelige Ostesorter, saavel med som uden Sødsmælk, været ret stort, idet Handelen er gaaet livligt med Undtagelse af en kort Tid i Foraaret, da Produktionen endog var ved at blive for stor for Forbruget, særlig for de magrere Sorters Vedkommende.

Hvad Eksporten angaar, maa det erindres, at allerede ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 5. November 1915 var det blevet forbudt at udføre mere end 15 pCt. af den samlede Produktion, hvorhos Udførselen kun maatte ske gennem de af Landbrugsministeriet

dertil godkendte Eksportører paa de for Udførselen særlig foreskrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmeforbrugets Tarv behørig iagttoges. Man ønskede at sikre Hjemmemarkedet den billigste Ost, og samtidig vilde man forhindre, at den daarlige magre Ost vedblivende skulde misrekommandere den danske Osteproduktion paa det udenlandske Marked.

Den 8. November 1916 bekendtgjorde Justitsministeriet, at Udførsel kun maatte finde Sted af Ost med et Sødælksindhold, der var 23 Vægtdele Fedt til hver 100 Vægtdele Ostestof og 15 pCt. Fedt i Tørstoffet, og som Maksimum 137 Vægtdele Fedt paa hver 100 Vægtdele Ostestof og 50 pCt. Fedt i Tørstoffet. Og hertil kom under 10. Marts 1917 en Bestemmelse om, at Udførsel af blød Ost (f. Eks. Gervais-Ost) kun maa finde Sted, naar Osten har et Sødælksindhold, der som Minimum skal svare til 114 Vægtdele Fedt paa hver 100 Vægtdele Ostestof og 45 pCt. Fedt i Tørstoffet, samt at Vandindholdet i saadan Ost ikke maa overstige 64 pCt., og at den i Justitsministeriets Bekendtgørelse af 8. November 1916 fastsatte Maksimumsbestemmelse for Sødælksindholdet fremdeles er gældende.

Hvad Priserne angaar, viser efterstaaende Tabel over de maanedlige Gennemsnitspriser, som er betalt paa Produktionsstederne, at Priserne har været ret jævne indtil September—Oktober Maaned 1917, og Udførselsbeviserne ses at have været højt betalt og ogsaa at være stegne stærkt i Oktober 1917. Aarsagen til den betydelige Stigning mod Slutningen af 1917 var naturligvis, at Mælkemængden tog stærkt af, og at man frygtede, at Osteproduktionen maatte indskrænkes Vinteren igennem. Og for at sikre Hjemmeforbruget den nødvendige Forsyning bekendtgjorde Justitsministeriet derfor 5. November 1917, at Udførsel kun maatte ske gennem de af Ministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder paa visse nærmere foreskrevne Vilkaar, hvilken Bekendtgørelse straks traadte i Kraft. — Eksporten blev altsaa

Gennemsnitspriser paa Ost paa Mælkerierne.

(Pris i Øre pr. kg).

Aar og Maaned	80—100 pCt. Sødmælk	50 pCt. Sødmælk	20 pCt. Sødmælk	Centri- fuge- mælk	Udførsels- bevisets Værdi
1916 Oktober . . .	180.0	160.0	115.7	72.7	60
— November . . .	—	—	117.9	77.4	100
— December . . .	214.3	168.8	123.1	79.1	105
1917 Januar	210.0	176.7	119.6	75.3	80
— Februar	210.0	159.9	119.7	70.4	95
— Marts	—	154.0	107.5	68.9	100
— April	210.0	150.0	104.8	66.4	100
— Maj	—	150.0	104.6	67.8	105
— Juni	—	—	99.3	69.0	110
— Juli	—	168.0	103.7	71.2	100
— August	—	172.9	111.6	78.0	100
— September	—	180.0	136.7	90.1	115
— Oktober	300.0	200.0	163.2	106.9	200
— November	263.9	280.0	180.3	118.5	?
— December	—	292.3	192.5	131.2	?

ikke helt forbudt, men det gjordes muligt at benytte en vis Mængde værdifuld Ost*) som Kompensationsvare for haardt tiltrængte udenlandske Varer. — Og endelig 1. Januar 1918 reguleredes den hele Ostproduktion saaledes, at der kun maa fremstilles visse faa Kvaliteter, der skal sælges til visse fastsatte Priser (se Efterkriften S. 209—210).

Byernes Forsyning med Mælk er bleven fortsat i det i Beretningen for 1916 S. 127 omtalte Spor, idet der fra Mælkerier langs Jærnbannerne er blevet leveret »Suppleringsmælk« til København og andre Byer, hvis Mælkehandlere ikke har kunnet faa Mælk

*) De nødvendige Udførsels-Beviser kan faas ved Henvendelse til Osteeksport-Udvalget mod Betaling af en af dette Udvalg fastsat Afgift (se Landbrugsministertets Cirkulære af 5. November 1917).

nok fra deres sædvanlige Leverandører. Man har ved den trufne Ordning opnaaet, at den værste Mangel er bleven afhjulpen; men Kvaliteten har i mange Tilfælde ladet meget tilbage at ønske. Mælken har ofte været syrlig og ildesmagende, fordi den ikke straks efter Malkningen har været hurtig og stærkt afkølet, og Mælkehandlerne har ofte kun haft Valget imellem at modtage den uholdbare Mælk eller ikke at faa Mælk nok til Kundernes nødvendige Forsyning. — Gang efter Gang er Detailpriserne stegne, og i København var de mod Aarets Slutning naaet til 40 Øre pr. l for en Flaske Sødmælk og 14 Øre for Skummetmælk. — Egentlig Rationering blev vel undgaaet; men det blev dog nødvendigt at faa Forholdene regulerede, og dette er sket ved Mælkeloven af 21. December 1917 og en ministeriel Anordning af 22. December s. A. m. m., der senere skal omtales (se Efterskriften).

Meget maa det beklages, at den i Aarsberetningen for 1916 S. 129 omtalte Lønkamp mellem Undermejeristerne og Mælkerierne ikke er bleven bilagt i 1917, men er bleven mere bitter, særlig i Horsenseggen, og for mange Mælkeribestyrere har 1917 i økonomisk Henseende været et endnu mere vanskeligt Aar end 1916. — Mejeriforeningernes Fællesorganisation vedtog ganske vist paa Aarsmødet i Juli 1917, at tilraade alle Mælkerier for Aaret 1917 at give Mælkeribestyreren en Løn, der svarer til Lønskalaen med et Tillæg af 40 pCt.; men dels er dette Raad vel ikke blevet fulgt alle Steder, og dels har selve Lønskalaens Tal, ved at rette sig efter Mælkemængden, jo i høj Grad været nedadgaaende paa Grund af Nedgangen i Mælkemængden. — Resultatet er derfor blevet, at mange Mælkeribestyrere ganske sikkert mere end andre Husfædre har maattet bære Dyrtidens Tryk, idet de foruden Familiens Medlemmer har maattet føde til stigende Priser de nødvendige Medlemmer, der endog har stillet Fordringer om Lønforhøjelse, kortere

Arbejdstid, Ekstrabetaling for alt Overarbejde m. m. — Og mere og mere stærkt bliver Undermejeristernes Krav ikke alene om at faa Lønnen udbetalt direkte af Mejeriets Kasse, men ogsaa om at faa fast Ugeløn saaledes, at de ikke mere skal have Kost og Logis paa Mælkeriet — Krav, som mange Mælkeribestyrelser bestemt afviser, og som derfor Bestyrerne ikke kan gaa ind paa, selv om de uden Tvivl i mange Tilfælde ellers kunde være tilbøjelige til det — bl. a. for at skaffe Husmoderen lettet for Vanskelighederne med det store Kosthold.

Det synes at blive ret umuligt at finde en Ordning, der kan blive tilfredsstillende for alle Parter og saavel i By som paa Land. Mange Mælkerier er saaledes beliggende og har saa gode Beboelsesforhold, at det formentlig vil være bedst for de unge Medhjælpere at bo som hidtil, men en anden Sag er det jo i Byerne og for ældre, gifte Medhjælperes Vedkommende.

Paa Ladelund og Dalum Mælkeriskoler er Undervisningen foregaaet planmæssig, og nye Kursus med god Tilslutning af Elever blev begge Steder begyndt 1. September. — Og medens der i 1918 ikke vil blive afholdt store provinsielle Mælkeriudstillinger, kan det nævnes, at saadanne afholdtes i alle tre Landsdele i Marts 1917 — i Odense og Hjørring ganske vist under vanskelige Sneforhold, og det bør erindres, at ved Udstillingen i Hjørring opnaaede Ringkøbing Amt med 97 Udstillere det bedste Resultat. Særlig bør det nævnes, at »søndre Kreds« var repræsenteret ved 27 Udstillere*), der alle havde fejlfrit Smør, og som tilkendtes 12 Sølvmedailler, 6 Broncemedailler og 7 Hædrende-Omtale, samt at dette fortrinlige Resultat blev naaet uden Brug af Vand til Nedskylning og uden Skylning af Smørret efter Kærningen — et interessant Vidnes-

*) Se »Mælkeritidende« 1917 S. 301 »Resultat og Arbejdsmaade«, af Bestyrer *J. Jørgensen*, Treklover.

byrd om, at den nu ret hyppige Paastand om, at Brugen af en stor Mængde Vand ved Kærningen og Smørrets Behandling er nødvendig for at faa godt Smør, ingenlunde er holdbar. — Bestyrerne i Ringkøbing Amts sondre Kreds viser, at Kærnemælk kan fremstilles med stort Tørstofindhold, ogsaa hvor man producerer Smør af fineste Kvalitet.

Til Slutning skal der endnu mindes om, at Forpagter *N. Tillisch*, tidligere Gunderup, Sekretær i Landbrugskandidatforeningen og Censor ved Landbohøjskolen, døde den 10. Januar. — Hofjægermester *Fr. Friis*, tidligere Duelund, Direktor for Forsøgslaboratoriet, Landbrugsminister og Direktor for Landbohøjskolen, døde 29. Januar. — Etatsraad *Emil Holm*, der i 1868 indførte Vandmælkerisystemet paa Lerchenfeldt, i mange Aar Medlem af Smørnoteringsudvalget og Tilsynsmand og Censor ved Landbohøjskolen, døde 31. Maj. — Og Lensgreve *Chr. Ahlefeldt-Laurvig*, der paa Tranekær drev en af Landets bedste Ostproduktioner og i stor Udstrækning var Vært for Forsøgslaboratoriets Forsøg, Fodermesterskolen m. m., døde 28. August. — Deres Nekrologer findes alle i Tidsskriftet for 1917. — Ære være deres Minde. —

Efterskrift. De vigtigste Bestemmelser, vedrørende Smør, Ost og Mælk, i de overordentlige Foranstaltninger fra Slutningen af Aaret 1917, og som er gældende i 1918:

Smør. Til Bekendtgørelse af 20. Oktober 1917 kom en Tillægs-Bekendtgørelse vedrørende Hjemmemarkedets Forsyning med Smør, hvori det forbydes at anvende Smør, Fløde og Mælk til Fremstilling af Surrogater for Smør, der udbydes til Salg her i Landet, dog at dette ikke gælder for Fremstilling af Margarine

. . . Blød Ost maa højst indeholde 64 pCt. Vand, Tørstoffet skal indeholde 45—50 pCt. Fedt, og Produktet maa kun falbydes under Betegnelsen »Blød Ost« eller »Ostemasse«, og som Tillægsbetegnelse maa ikke anvendes Ord, hvori Ordet »Smør« indgaar (altsaa ikke »Krigssmør« eller lignende Betegnelse).

I Lov af 10. December 1917 om Befolkningens Forsyning med Smør, Flæsk m. v. bestemmes, at Producenterne af Smør skal aflevere saa meget til Hjemmemarkedets Forsyning til Husholdningsbrug, at hvert Individ kan faa 250 g Smør ugentlig, samt et Kvantum Smør, som fordeles til Bagerier, Restauranter o. lign. . . . Eksport af Smør maa kun foregaa, naar Hjemmemarkedet saaledes er forsynet . . . For det til Husholdningsbrug rationerede Smør skal Grossisten betale 2 Kr. 89 Øre pr. kg, Detailhandleren 2 Kr. 95 Øre og Forbrugeren 3 Kr. 20 Øre, medens Staten garanterer Producenterne 4 Kr. 60 Øre pr. kg for Smørret. — Differencen mellem 2 Kr. 89 Øre pr. kg og 3 Kr. 80 Øre pr. kg betales straks af Statskassen til Smørekseksportudvalget, og Differencen mellem 3 Kr. 80 Øre og 4 Kr. 60 Øre pr. kg forskudsvis af De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation ved Hjælp af det Overskud, som Salg til Bagere, Restauratører og Eksport indbringer.

I Henhold til ovennævnte Lov af 10. December 1917 udsendte Indenrigsministeriet en Bekendtgørelse af 12. December s. A. om Befolkningens Forsyning med Smør, hvori angives, at fra og med 31. December maa Salg af Smør til Forbrug paa Hjemmemarkedet kun finde Sted mod Afgivelse af »Smørmærker« efter nærmere afgivne Regler . . . Husholdnings-Smørmærker udstedes dels lydende paa 250 g, dels som Byttemærker med mindre Vægtpaalydende (til Køb af Smørrebrød paa Restaurationer), og disse Kort skal udleveres ved Kommunalbestyrelsernes Foranstaltning . . . Det forbydes Producenter af Mælk at tilbageholde Mælk

i større Omfang end fornødent til Anvendelse i Hus- holdningen eller til Opfodring af Spædekcalve og Smaa- grise, ligesom Hjemmekærning af Smør er Mælkeprodu- centerne forbudt.

Gennemførelsen af de her omhandlede Foranstalt- ninger er overdraget Smørekspert-Udvalget i Forbindelse med Det statistiske Departement. Omkostningerne ved Central-Ledelsen af nærværende Ordning bæres af Stats- kassen, medens Udgifterne ved de lokale Foranstalt- ninger afholdes af Kommunerne.

Ost. Bekendtgørelse af 5. November 1917 angaaende Udførsel af Ost angiver, at Udførsel af Ost kun maa ske gennem de af Landbrugsministeriet dertil godkendte Eksportvirksomheder paa visse nærmere fore- skrevne Vilkaar, saaledes at Hjemmemarkedets Tarv behørig varetages.

Og ved et Cirkulære ligeledes af 5. November meddeltes det Mælkerierne, at Eksportørerne ved di- rekte Henvendelse til Osteekspert-Udvalget faar udleveret de nødvendige Udførselsbeviser mod Betaling af en af Osteekspert-Udvalget fastsat Afgift. — For at faa Del i de ved disse Afgifter indkomne Beløb maa Mælkerierne som hidtil føre en nøjagtig »Produktionsbog«, saa- ledes at Produktionernes Størrelse kan konstateres m. m.

I en justitsministeriel Bekendtgørelse af 24. November om Udførsel af Hornkvæg, Faar og Geder samt af forskellige Landbrugsprodukter gentages de samme Bestemmelser.

Den 22. December 1917 udsendte Landbrugs- ministeriet et Cirkulære til samtlige Mælkerier, hvori det foreskrives, at der efter 1. Januar 1918 kun maa fremstilles følgende 4 Sorter Ost:

1. Skummet Mælks Ost til en Produktionspris af 1.26 —1.36 Kr. pr. kg.

2. 10 pCt. Sødmælksost med et mindste Indhold af 9 pCt. Fedt i Tørstoffet til en Produktionspris af 1 Kr. 60 Øre pr. kg.
3. 20 pCt. Sødmælksost med et mindste Indhold af 15 pCt. Fedt i Tørstoffet til en Produktionspris af 1 Kr. 90 Øre pr. kg.
4. 50 pCt. Sødmælksost med et mindste Indhold af 30 pCt. Fedt i Tørstoffet til en Produktionspris af 2 Kr. 60 Øre pr. kg, dog at Fremstilling af sidstnævnte Ost kun er tilladt i Henhold til derom indhentet Tilladelse fra det under Landbrugsministeriet hørende Osteeksport-Udvalg . . .

Det forbydes indtil videre at fremstille al anden Ost (derunder Ostemasse) saavel som Kasein; dog er det tilladt at fremstille og straks bringe i Handelen Myseost, Klosterost, Appetitost og Rygeost, for saa vidt disse Ostersorter er fremstillet af skummet Mælk, Kærnemælk eller Valle.

De Mælkerier, der før Tiden fremstiller fuldfed Ost, som f. Eks. Emmenthaler, Roquefort, Camembert, Gouda o. lign., vil efter indhentet Tilladelse fra Landbrugsministeriet kunne fremstille disse Ostersorter i begrænset Omfang og paa nærmere fastsatte Betingelser . . .

Den 21. Februar 1918 udsendte Indenrigsministeriet en Bekendtgørelse om Handel med Ost, hvori fastsættes følgende højeste Priser paa de ovenfor nævnte Ostersorter:

Skummetmælksost ved Salg til Eksportør, Grossist eller anden Mellemandler 1 Kr. 30 Øre pr. kg, ved Salg til Forbruger 1 Kr. 60 Øre pr. kg, 10 pCt. Sød-mælksost henholdsvis 1 Kr. 60 Øre og 2 Kr. 10 Øre, 20 pCt. Sød-mælksost henholdsvis 1 Kr. 90 Øre og 2 Kr. 70 Øre, 50 pCt. Sød-mælksost henholdsvis 2 Kr. 60 Øre og 3 Kr. 60 Øre pr. kg.

Ved Tilsætning af Kommen maa beregnes et Tillæg

af 4 Øre pr. kg og for parafineret Ost et Tillæg af 5 Øre pr. kg til forannævnte Priser.

Appetitost og Klosterost, pakket i Emballager, ved Salg til Eksportør, Grossist eller anden Mellemandler 1 Kr. 10 Øre pr. kg, ved Salg til Forbruger 1 Kr. 50 Øre pr. kg, Myseost henholdsvis 1 Kr. 30 Øre og 1 Kr. 80 Øre, Sødsmælksmyseost henholdsvis 1 Kr. 90 Øre og 2 Kr. 50 Øre pr. kg, Rygeost pr. Stk. à 500 g Salgsvægt henholdsvis 30 og 50 Øre pr. Stk.

Dansk Emmenthaler ved Salg til Eksportør, Grossist eller anden Mellemandler 6 Kr. 32 Øre pr. kg, ved Salg til Forbruger 8 Kr. 25 pr. kg, Dansk Schweitzerost og Dansk Gouda henholdsvis 6 Kr. 07 Øre og 8 Kr., Dansk Roquefort henholdsvis 5 Kr. 75 Øre og 7 Kr. 50 Øre pr. kg, Dansk Camembert (inkl. Æske) mindst 300 g Salgsvægt henholdsvis 1 Kr. 62 Øre og 2 Kr. 18 Øre pr. Stk.

De foran nævnte Ostersorter skal være mærkede med Mælkeriets Nummer og med Procentindhold af Sødsmælk. Mærket angives med rød Farve for 10 pCt. Sødsmælksosten, blaa Farve for 20 pCt. Sødsmælksosten, grøn Farve for 50 pCt. Sødsmælksosten, og skal anbringes saaledes, at begge Flader af Osten er overstemplede. De fuldfede Oste mærkes i sort Farve med Mælkeriets Nummer og Indskriften »Fuldfed«.

Mælk. Lov af 21. December 1917 vedrørende Befolkningens Forsyning m. v.

Naar en Rationering af Fedtstoffet finder Sted, skal Mælkeproducenter samt Mælkerier o. lign. Virksomheder være pligtige til efter nærmere af Indenrigsministeren truffen Bestemmelse at aflevere den fornødne Mængde Mælk — saavel i Form af Sødsmælk som Skummetmælk og Fløde — til Husholdningsbrug samt til Brug i Bagerier, Restauranter o. lign. Virksomheder. Det Kvantum Mælk, der saaledes stilles til Raadighed, svarer til $\frac{2}{5}$ l Sødsmælk (Naturmælk) daglig pr. Individ,

dog at Mælkeproducenternes egne Husstande kan holdes udenfor denne Ordning . . .

Det paahviler enhver Kommunalbestyrelse i videst mulig Omfang at drage Omsorg for, at der sikres Kommunens Beboere det nævnte Kvantum Mælk, om fornødent ved Kontrakter mellem Mælkeleverandører paa den ene Side og Mælkeforsyninger i Kommunen eller Kommunalbestyrelsen paa den anden Side. Mælkeleverandørens Pris maa højst være 28 Øre pr. kg Sødmælk (Naturmælk) paa nærmeste Jærnbanestation . . . Hvis Kommunens Beboere ikke fuldtud kan sikres ad denne Vej, vil det manglende Kvantum ved Henvendelse fra Kommunalbestyrelsen til De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation saa vidt gørligt blive skaffet til Veje.

Der ydes af Statskassen et Tilskud af 8 Mill. Kr., der fordeles til Kommunerne i Forhold til disses Indbyggerantal.

Dette Tilskud anvendes i København, Frederiksberg og Købstæderne samt i Landkommunerne, for hvis Vedkommende Indenrigsministeren maatte bestemme det, til Nedsættelse af Prisen paa Mælk, der leveres til Børn under 6-Aars Alderen, medens Tilskudet for de øvrige Kommuner Vedkommende anvendes til Nedsættelse af Mælkeprisen.

Til denne Mælke-Lov knytter sig en Bekendtgørelse af 22. December 1917 . . .

Til Gennemførelse af Mælkeordningens Bestemmelser nedsætter Kommunalbestyrelserne Mælkeudvalg, som det paahviler at sørge for, at forannævnte Kvantum Mælk ($\frac{2}{5}$ l Sødmælk pr. Individ) tilføres Kommunerne . . .

Kan Mælkeudvalgene ikke ved egen Fremstilling tilvejebringe foran nævnte Kvantum Mælk, maa der ske Henvendelse til De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation . . .

Det paalægges Mælkeudvalgene at fordele det til Raadighed staaende Kvantum Mælk med 1 l Sødmælk

daglig pr. Barn under 3 Aar og mindst $\frac{1}{2}$ l og ikke over 1 l Sødmælk daglig pr. Barn paa 3—6 Aar. Mælkeudvalgene vil derhos have at sørge for, at det resterende Kvantum Mælk fordeles mellem Kommunens Indbyggere paa passende Maade, eventuelt ved Hjælp af Kort, ligesom Mælkeudvalgene ogsaa vil have at paase, at Syge fortrinsvis kommer i Betragtning . . .

Det gennem Fællesorganisationen fremskaffede Kvantum Mælk leveres til en Pris, der ikke er højere end 28 Øre pr. kg Sødmælk (Naturmælk) fra Mælkeri.

Dog maa Jersey-Mælk leveres til en Pris, der ikke er højere end 36 Øre pr. kg, samt Mælk fra Besættninger, der staar under særlig Dyrlægekontrol, og som forhandles som Børnemælk, til en Pris, der ikke er højere end 30 Øre pr. kg.

Mælk maa kun forhandles enten som Sødmælk med et Fedtindhold af mindst 3 pCt., eller som Fløde med et Fedtindhold af mindst 9 pCt. eller som Piskefløde med et Fedtindhold af mindst 30 pCt., eller som Skummetmælk eller som Kærnemælk . . . Med det paa-gældende Mælkeudvalgs Samtykke kan det derhos tillades at forhandle Jersey-Mælk og anden Mælk med Fedtindhold af mindst 5 pCt. . . .

For at holde Prisen paa Skummetmælk forholdsvis lav, paabydes det at sætte Prisen paa Fløde med et Fedtindhold af mindst 9 pCt. til ca. 1.20 Kr. pr. l og paa Piskefløde med mindst 30 pCt. Fedt til ca. 4.00 Kr. pr. l.

Homogeniseret Fløde maa kun forhandles med et Fedtindhold af mindst 9 pCt., og der maa ikke beregnes et større Tillæg til forannævnte Pris end 30 pCt.

Udkomne Bøger.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Aarsskrift 1918. Redigeret af *Raphael Meyer*. 446 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.). Som i Fjor bringer Skriftet ogsaa i Aar en Række lodige Afhandlinger ikke blot af Skolens ældre og ansete Lærere, men ogsaa af nogle af de yngre Kræfter, som nu er knyttede til den. Aarbogen bringer Vidnesbyrd om det videnskabelige Liv, som udfolder sig paa Skolen uden for den egentlige Undervisning og som væsentlig tjener til Støtte for praktiske Formaal. To af Afhandlingerne er saa at sige affte af Verdenssituationen: Professor *Rørdam's* om visse Former af Krigsindustri og Professor *O. H. Larsen's* om Landbrugets Driftsforhold før og under Krigen med særligt Hensigt paa den nærmest følgende Tid. Den første fremhæver drastiske Eksempler paa, hvad der af smarte Fabrikanter og Handlende er budt et godtroende Publikum af »brændselsbesparende Midler«, Gødningsstoffer, Surrogater for Levnedsmidler m. v., ofte rene Humbugsartikler, der imidlertid har fundet deres naive og godtroende Anbefalere. Eksemplerne viser, at der, som Professor *Rørdam* skriver, i høj Grad trænges til offentlig Kontrol med alle i det private Liv benyttede Forbrugsstoffer. Der burde være offentlig ansatte Kontrollører, der hurtig kunde skride ind i Overtrædelsestilfælde i Lighed med Smør- og Margarinekontrollen. Professor *O. H. Larsen's* Afhandling, der er over et Halvthundrede Sider, er udarbejdet paa Foranledning af Landbrugsministeriet i December Maaned 1917 og indsendt til dette i Januar 1918. Den er en klar og indgaaende Redegørelse for Landbrugets Stilling ved Krigens Udbrud og for den Indflydelse, de 3½ Krigsjaar har haft paa Driftsforholdene. Afhandlingen vidner om et indgaaende praktisk og teoretisk Kendskab til Landbrugets Arbejdsvilkkaar, nøgternt stiller Forfatteren Horoskopet for den nærmeste

Fremtid efter Krigen, og de praktiske Forholdsregler, han giver Anvisning paa, synes ædruelige og kloge. Det er en Afhandling, der gør Forfatteren Ære. — Ved Skolens Aarsfest i Fjor holdt Professor *Westermann* Foredrag om Jordbrugs-lærrens Udvikling i den nyere Tid. Foredraget er nu offentliggjort i det foreliggende Aarsskrift, og med Glæde og Udbytte læser man denne paa omfattende Viden byggede Redegørelse. Blandt de øvrige Afhandlinger kan nævnes veterinærvidenskabelige Afhandlinger af Professor *Sand*, Professor *Følger* og Dyr læge *M. Christiansen*, Professor *Goldschmidts* Afhandling om Rentabilitetsforsøg med Malkekoer til Belysning af Værdien af Lucernehø som Erstatning for Oliekager og Roer samt det Foredrag om Indavlsproblemet, som Professor *E. Bauer* fra Berlin holdt i Februar Maaned paa Højskolen.

Med disse faa og spredte Bemærkninger anlæfaler Tidsskriftet Aarbogen til de intelligente Landbrugskredses Studium, thi den fortjener et saadant.

Stambog over Heste af jysk Race. Hingste XXIV. Af *J. Jensen*.

Udgiven af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 95 Sider. (Aarhus).

Jysk Ko-Stambog. Køer af jysk Race. I Bind. Stbg. Nr. 1—168.

Ved Konsulent *N. Bredkjær*. Udgiven af Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrudvalg. 266 Sider. (Aarhus).

Niende Beretning om sammenlignende Forsøg med Svin fra statsunderstøttede Avlscentre. 98. Beretning fra Forsøgs-laboratoriet. 108 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

- **Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Sjælland 1917.** Samlet og bearbejdet af de samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved Konsulent *A. P. Jacobsen*. 392 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).

Tropeskovbrug. Af Forstkandidat *Allan Heilmann*. Udgiven ved Kommissionen for Undervisning i Tropeskovbrug. Bogen er udgiven til Brug for unge Mænd, der søger Ansettelse ved den under Det Østasiatiske Kompagni hørende Skov- og Plantagedrift. (Københ.).

Kapitelstakster for Afgrøden m. v. 1917. Udgiven af Det statistiske Departement. (Statistiske Meddelelser, 4. R., 56. Binds 2. H.). 14 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Høsten i Danmark i Aaret 1917. Udgiven af Det statistiske Departement. (Statist. Medd., 4. R., 56. Bd.s 4. H.). 78 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Oversigt over de overordentlige Foranstaltninger vedrørende Smør, Mælk, Ost, Brændsel m. m. Udgivet af »De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation«. Paa Grund af den Mængde Bestemmelser, der er truffene med Hensyn til Handelen m. v. vedrørende Mælkeribrugets Produkter m. m., staar man ofte tvivlende overfor Spørgsmaalet om, hvorledes man har at forholde sig. Den udgivne Oversigt er en god Vejleder heri. Bogen faas for 1 Kr. 25 Øre ved Henvendelse til Osteeksport-Udvalgets Kontor, Vestergade 61, Odense.

Beretning om Foreningen af danske Landbrugskandidaters Virksomhed i Aaret 1917. Udarbejdet af Foreningens Sekretær. 58 Sider. (Københ.).

Redskabslære. I Del. Almindelig Maskinlære og Kraftmaskiner. Af Statskonsulent, Docent *Anton Christensen*. 186 Sider. (Alb. Sørensens Bogh. Københ.).

Græsmarksundersøgelser i Jylland 1905—1910. Ved *E. Lindhard*. 122. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. 78 Sider. (Københ.).

Danske Mejerier. Illustreret Haandbog for Mejeribruget i Danmark. Udarbejdet af Konsulent *Ellbrecht*. 57.—58. Hefte. (Selskabet til Udgivelse af nationale Haandbøger. Københ.).

Beretning og Regnskab samt Medlemsfortegnelse for 1917. Udgivet af Det danske Travsselskab. 35 Sider. (Københ.).

Kapitelstakster

(Statistiske Meddelelse

	Rug	Byg	Havre	Hvede
	pr. Td.	pr. Td.	pr. Td.	pr. Td.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sjællands Stift (Bornholm und- taget)	25.84	20.97	14.91	
Møen				26.00
Bornholm	26.00	21.28	14.95	
Fyns Stift	25.93	21.13	14.94	
Lolland-Falsters Stift:				
forrige Halsted Amt	25.88	21.25	14.95	26.00
forrige Maribo Klosters og Aal- holm Amter	25.99	21.27	14.94	26.00
forrige Nykøbing Amt	25.79	21.18	14.93	25.90
Aalborg Stift:				
Vendsyssel og Han-Herrederne Thy og Morsø	25.94	20.71	14.90	
Viborg Stift	25.90	20.85	14.94	
Viborg Stift	25.76	20.51	14.83	
Aarhus Stift	25.89	20.91	14.94	
Ribe Stift:				
Ribe Amt	25.65	20.57	14.91	
Vejle Amt	25.90	21.01	14.94	
Ringkøbing Amt	25.88	20.51	14.90	
Gennemsnit for hele Landet ...	25.87	20.93	14.92	25.90
— for 1916	22.07	21.66	15.80	20.80
— for 1913—17	19.36	18.09	13.41	19.50

Siden Krigens Udbrud har Kornpriserne og dermed Kapitelstaksterne været i stadig Stigning, og som et yderligere prisforhøjende Moment kommer for Aaret 1917 den daarligere Høst til. Paa de faa Omraader, hvor Staten ikke har fastsat Maksimalpriser, har Kapitelstaksterne naaet en Højde, til hvilken intet Sidestykke

or 1917.

R., 56. Bd.s 4. Hefte).

Hvide Ærter	Graa Ærter	Boghvede	Boghvedegryn	Smør	Flæsk	Honning
pr. Td.	pr. Td.	pr. Td.	pr. Td.		pr. Pd.	pr. Pot
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
95.03	78.90			pr. Pd.		
.....	.....	.....	.....	1.97		
97.89	75.35					
84.27	79.51					
83.11	76.47					
.....	.....	.....	74.11	pr. Td. *)		
.....	.....	.....	.....	466.92		
.....	.....	.....	.....	pr. Pd.		
.....	.....	33.77	.....	2.06	0.87	2.88
.....	.....	32.26	.....	2.09	0.88	2.71
.....	.....	38.33	.....	2.08	0.88	2.66
90.08	77.56	34.79	74.11	pr. Pd.		
30.24	27.86	28.83	60.43	2.06	0.88	2.75
36.32	32.77	23.45	48.73	1.75	0.87	2.11
				1.53	0.80	1.91

kendes fra tidligere Tider. Saaledes er Taksterne for hvide og graa Ærter omtrent 3 Gange saa høje som 1916 og har aldrig naaet selv tilnærmelsesvis saa højt op. Det samme gælder Taksterne for Boghvede og Boghvedegryn.

*) 1 Td. Smør à 224 Pd.

Tidsskrift f. Landøkonomi 1918.

Mindre Meddelelser.

Etatsraad Harald Holme's og Hustru Anna Holme født Hebert's Legat. I Testamente, oprettet 1896, bestemte Godsejer, Etatsraad *Holme* og Hustru, at efter deres Død skulde en Kapital paa 140.000 Kr. henlægges forlods af det beholdne Bo til et Legat, hvis aarlige Renter skulde uddeles »til værdige og trængende ugifte Døtre af eller Enker efter Landmænd uden for Bondestanden, der har virket som saadanne paa Sjælland«. I en Kodiciel af 1901 til Testamentet blev det bestemt, at Legatet »skal være vor Universalarving, og at hele den Formue, som paa Skiftet ved den Længstlevendes Død maatte blive til Arv efter os, skal — med de nedenævnte Undtagelser og Indskrænkninger — tilfalde og udlægges til bemeldte Legat«. Dette skal »bestyres af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab eller hvilket andet Selskab, der i Tiden maatte træde i sammes Sted, med Landbrugsministeriets Tilsyn«.

I 1903 afgik Etatsraad *Holme* ved Døden og i Januar Maaned d. A. Etatsraadinde *Holme*. Testamentet er altsaa nu traadt i Kraft, og Boet er taget under Behandling af Direktør i Bikuben, *Sophus Bülow*, og Herredsfuldægtig *K. Petri* i Roskilde som executores testamenti med Overretssagfører *Einar Bülow* som Boets Kurator. Paa en Henvendelse fra Executorerne til Landhusholdningsselskabet svarede dette under 6. Februar d. A., »at det er villigt til at overtage Bestyrelsen af

»Etatsraad Harald Holme's og Hustru Anna Holme, født Heberl's Legat« i Overensstemmelse med de efterladte testamentariske Bestemmelser og den Fundats for Legatet, der paa Grundlag af disse vil blive udarbejdet af Executorerne og indstillet til Allerhøjeste Stadfæstelse«.

Der er i Testamentet forlods disponeret over en Kapital paa ca. 215.000 Kr. til forskellige af Legatstifternes Slægtninge og Paarørende. Endvidere skal en Del nærmere angivne Personer have en eller flere Legatportioner, saa længe de lever. Der vil imidlertid sikkert blive en Del Legatportioner straks at uddele, naar Boet er sluttet og Legatet traadt i Kraft. Dette vil formentlig finde Sted i Løbet af Aaret 1919. Hvor stor den endelige Legatkapital vil blive, er det selvfølgelig umuligt endnu at sige, men at den vil blive betydelig, tør anses for givet. Man begaar næppe en Fejl ved at anslaa den til over 600.000 Kr.

Legatet vil altsaa antagelig træde i Kraft i Løbet af Aaret 1919, og der vil selvfølgelig til den Tid fremkomme offentlig Meddelelse herom. Henvendelser til Selskabet paa nærværende Tidspunkt vedrørende Legatet vil være ganske frugtesløse.

Udnyttelsen af Nældetaverne. Forsøgene over Udnyttelsen af Brændenældernes Fiberstof er nu i Følge »Ingeniøren«, Nr. 5, 1918, naaet saa vidt, at der af en Del rødede Nældestænglers Taver fremstilles Sejlgarn paa »Jacob Holm & Sønner«s Dampreberbane.

Nældeudvalget har i den forløbne Sommer i alt faaet indsamlet ca. 20.000 kg høtørre Nældestængler; deraf blev imidlertid ca. 6000 kg ødelagt, idet de under Transporten til Rødningsanstalten tog Varme paa Grund af et Fugtighedsindhold (Gæring), der hidrørte fra, at de under Regnvejr var læssede i Jærnbanevogne. Af Resten er en Del medgaaet til Rødningsforsøgene, som er foretagne i en af Ing. Vanggaard ledet Rødningsanstalt i Rudersdal Skov.

Rødningsforsøgene førte til det Resultat, at man ved Hjælp af passende Bakterier og varmt Vand kan faa Rødningen fuldført paa 2 à 3 Døgn.

Omtrent Halvdelen af de indhøstede Stængler er endnu i

Behold og skal rødes til Foraaret, medens et mindre Kvantum af den anden Halvdel har været underkastet en vellykket Rødning og, som nævnt, nu oparbejdes til Sejlgarn.

Nældestænglernes Brydning, Skævernes Fjernelse paa Karder, Fremstillingen af Vægerne, Vægernes Spinning til Garn og endelig Garnets Tvinding til Sejlgarn, alle disse Processer foregaar paa de samme Maskiner, som ellers bruges til Hampegarn, og Resultatet er der intet at indvende mod: Sejlgarnet er mørkt, men tilstrækkelig stærkt og lader sig polere og vikle i Nøgler ganske ligesom Hampegarnet.

Nældeudvalget haaber i den kommende Sommer at faa indsamlet et betydeligt større Kvantum Nælder.

I Tyskland høstedes der 1916 ca. 2 Mill. kg høtørre Nælder, hvoraf man fik 170.000 kg Taver, der anvendtes til Stoffer til Soldaterne; det Toj, der vævedes af Nældegarnet, viste sig at være et udmærket Surrogat for Bomulds- og Linnedvarer.

I Berlin er der ved at dannes et Aktieselskab (paa $7\frac{1}{2}$ Mill. Mark) til Befordring af Nældeindustrien, for at Landet kan blive saa uafhængig af Bomuldstilførselen som muligt.

I 1915 indhøstedes der i Østrig 1.300.000 kg høtørre Nældestængler.

Antallet af Landbrugsstuderende, der har løst Adgangskort til Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Forelæsninger og Øvelser i de sidste 5 Aar, har været:

1912—13	1913—14	1914—15	1915—16	1916—17
91	111	98	115	107

I Undervisningsaaret 1916—17 var 102 af de Studerende fra Danmark, 3 fra Rusland, 1 fra Østrig og 1 fra Sverige.

Vands Afledning og Afbenyttelse.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 6. Februar 1918
af Ingeniør *Kr. Thomsen*.

Mine Herrer! I ethvert Landbrug spiller Forholdene vedrørende Vands rette Afledning og Afbenyttelse en saa afgørende Rolle, at den mer eller mindre heldige Løsning af de herunder hørende Opgaver er et direkte Maal for Landbrugets højere eller lavere Standpunkt. Skadeligt Vands Afledning er saaledes den Grundforbedring, der maa gaa forud for al anden.

For at være i Stand til at træffe de rigtige og navnlig de rette økonomiske Dispositioner for saavel Vands Afledning som Afbenyttelse maa man kende de Vandmængder, der er til Stede paa den enkelte Lokalitet.

De Vandmængder, der løber af gennem vore Grøfter, Bække og Aaløb, hidrører fra og staar i Forhold til Nedbøren, der falder i det paagældende Vandløbs Opland.

Gennem Meteorologisk Instituts Maalinger Landet over har vi faaet indgaaende Kendskab til Nedbørens Størrelse i Landets forskellige Egne, og ved Hjælp af Generalstabens Kort er vi i Stand til at maale Oplandet til ethvert Vandløb i ethvert Punkt af dets Løb. For at bestemme den Vandmængde, som i et eller andet Tidsrum strømmer af gennem Vandløbet, savner vi da kun Kendskab til Afstrømningstallet i pCt. af Nedbøren for Vandløbets Opland.

Man har hidtil her i Landet i Almindelighed regnet med, at ca. $\frac{1}{3}$ af Nedbøren strømmede til Havet gennem Vandløbene, medens Resten dels fordampes, dels synker ned gennem Jorden. De første Undersøgelser af *Colding* vedrørende Afstrømningen fra Damhussøen og Søborg Mose gav henholdsvis 26 og 16 pCt. som Afstrømningstal. *Benzon* angiver i »Om Flodemaal« 1887 Afstrømningen til ca. $\frac{1}{3}$ af Nedbøren. *Feilbergs* omhyggelige Undersøgelser for Afløbet fra Søborg Sø gav en Afstrømningsprocent af 34. *Brøndsted* regner med en Afstrømning mellem 30 og 40 pCt., og *Teller* angiver i sin Vandbygning de samme Tal.

De fleste af de Maalinger, paa hvilke de foran nævnte Afstrømningskoefficienter er baserede, er imidlertid foretagne paa Sjælland, hvor Nedbøren er noget mindre end andre Steder i Landet; dette Forhold, hvortil der ogsaa føjer sig andre, særlig geologiske og topografiske, medfører naturligt, at man ikke kan regne med de foran nævnte Tal over hele Landet, da det ligger nær at antage, at der af en større Nedbør ogsaa løber en procentvis større Mængde Vand af.

Allerede i 1876 skriver *Benzon* i »Vandløbsreguleringer m. m.«, »at det kunde have stor Interesse at faa anstillet regelmæssige Iagttagelser af Vandløbenes Vandføring nogle Aar igennem, dels til nærmere Fastsættelse af Maks.-Vandføringen, dels til Oplysning om, hvorledes Vandføringen fordeler sig Aaret rundt«.

I de fleste Kulturlande har man da ogsaa længe haft faste Institutioner, der har til Opgave at undersøge Afstrømningsforholdene i de vedkommende Landes Vandløb, idet der foretages direkte regelmæssige Maalinger af Vandføringerne. Herhjemme blev Maalinger i større Stil paabegyndt sidste Aar, idet Hedeselskabet fik en Bevilgning paa 4000 Kr. aarlig i 3 Aar.

Siden Maj 1917 bliver der nu foretaget daglige Maalinger i ca. 30 Vandløb jævnt fordelt i Landets forskellige Egne, og disse Maalinger har allerede godtgjort,

at der er en betydelig Forskel paa Afstrømningsforholdet ved de forskellige Maalesteder, ikke blot fordi Nedbøren er af forskellig Størrelse, men ogsaa fordi Afstrømningsprocenten ikke er den samme.

Det indsamlede Maalingsmateriale er endnu langt fra bearbejdet, men der kan dog nævnes nogle Eksempler, der tilstrækkeligt vil belyse Forholdet; forinden skal dog kort omtales, hvorledes Vandmaalingerne foretages.

Da Bevillingen som nævnt er paa 4000 Kr. aarlig og skal dække Lønning og Rejseudgifter for en Ingeniør med fornøden Assistance, siger det sig selv, at der ikke har været Raad til at anskaffe selvregistrerende Maaleapparater, der koster adskillige Hundrede Kroner pr. Stk. Maalingerne udføres da saaledes, at der paa Maalestedet, som Regel en Bro, anbringes et Vandstandsbrædt, paa hvilket Vandstanden daglig og til samme Klokkeslet aflæses og opnoteres i en derfor bestemt Bog.

Maalestedet vælges saaledes, at der er Sikkerhed for, at Vandføringen ikke kan paavirkes af Opstemninger eller Afløb fra Møller og Stemmeværker eller af den vekslende Vandstand i Havet.

Mindst 4 Gange om Aaret og helst hyppigere foretager derefter Ingeniøren direkte Maalinger paa Stedet med Hastighedsmaaler, og hvis disse Maalinger er foretaget ved tilstrækkeligt variable Vandstandsforhold, kan Vandføringen for hver Dag bestemmes af de maalte Vandhøjder.

Forholdet er imidlertid ikke slet saa simpelt, idet der er forstyrrende Omstændigheder, der griber ind, og særlig er det da den Vegetation, der i Løbet af Sommeren vokser op i ethvert Vandløb, der medfører, at der til forskellige Aarstider svarer en ulige stor Vandføring til den samme Vandstandshøjde. Er Vandstanden i April f. Eks. 2 m, og Vandløbet er isfrit, vil denne Vandstand give en betydelig større Vandføring end den

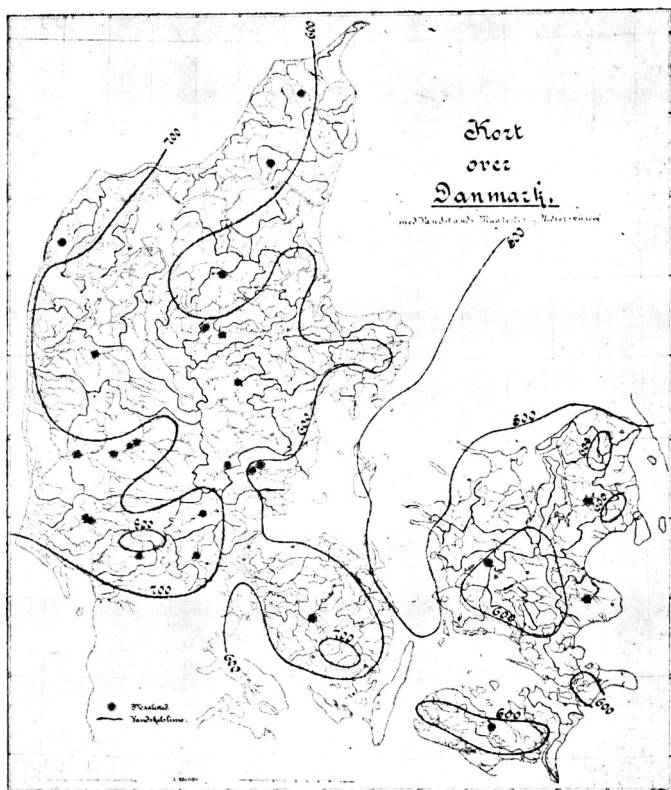

Fig. 1. Nedbørskort med Maalesteder.

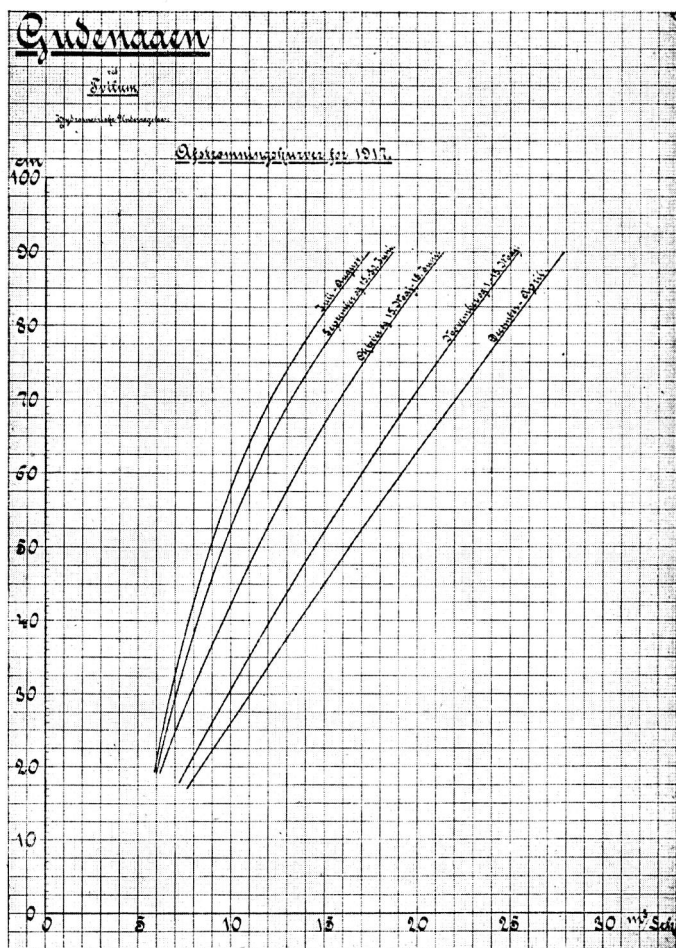

Fig. 2. Afstrømningskurver for Gudenaan.

samme i Juli Maaned, da Vandløbet er fuldt af Grøde, der i høj Grad støver Vandet, d. v. s. gør Vandhastigheden mindre og Vandstanden højere. Følgen heraf er, at der for det enkelte Vandløb maa konstrueres forskellige Afstrømningskurver for de enkelte Maaneder, Kurver, paa hvilke man maaler den Vandføring, der svarer til de forskellige Vandstande til de forskellige Tider af Aaret. Tidspunktet for Grødeskæring, Oprensning m. m. skal være kendt for disse Kurvers Konstruktion.

Er Afstrømningskurverne bestemte, kan man af Vandstandskurven konstruere Vandføringskurven.

Desværre er Afstrømningskurverne heller ikke for samme Vandløb de samme for de enkelte Maaneder i forskellige Aar, da »Grøden« som enhver anden Plante ikke sætter Blad og Blomst paa en bestemt Dag; men i de egentlige Vintermaaneder, som ikke har mindst Interesse, kan de dog gælde fra Aar til andet, naar Maalestedet ligger i en isfri Del af Vandløbet.

Som omtalt er de systematiske Maalinger først paa-begyndt Maj 1917, men foruden de af *Colding*, *Feilberg* o. fl. foretagne Maalinger er der i Gudenaen foretaget Vandmaalinger i ca. 10 Aar. Medens Afløbet fra Damhussøens Opland af *Colding* er maalt til 26 pCt. af Nedbøren eller ca. 5,1 l/sek. pr. km² og Afstrømningen fra Søborg Sø af *Feilberg* maalt til 34 pCt. af Nedbøren eller ca. 7,5 l/sek. pr. km², er Afløbsforholdet for Gudenaen paa dens Løb nedenfor Silkeborg 55,9 pCt. af Nedbøren og 12,9 l/sek. pr. km² i Gennemsnit for de sidste 10 Aar.

For de enkelte Aar ses Forholdet af Tabel 1: Afstrømning fra Gudenaen 1908—17.

Af de forskellige andre Maalinger i 1917 fremgaar det endvidere, at Afstrømningen paa tilnærmelsesvis samme Tidspunkt har været ikke lidt forskellig i Egne, der ikke ligger særlig langt fra hinanden, og som derfor maa antages at have haft nogenlunde samme Ned-

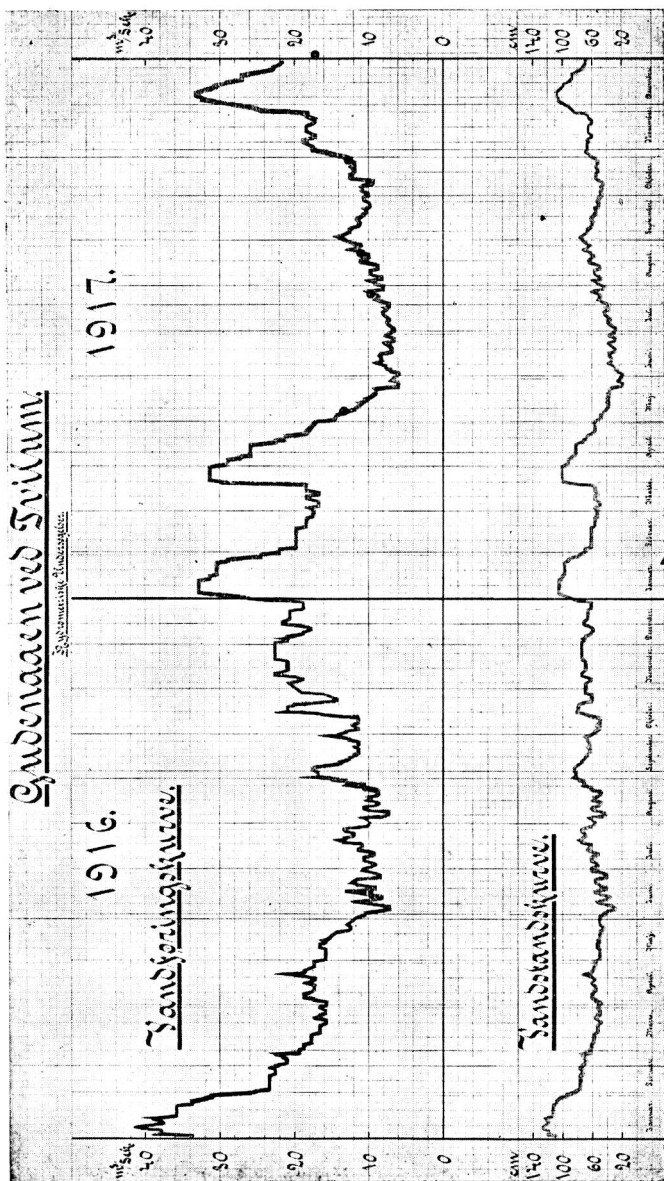

Fig. 3. Vandstands- og Vandføringskurve for Gudenaen 1916—17.

Tabel 1. Gudena a ved Tvilum. Afstrømning 1908—17.

Aar	Nedbør i m. m.	Vandføring i m ³ /sek.	Afstrømning i l/sek. pr. km ²	Afstrømmet pCt. af Ned- børen
1908.....	674	(15.4)	12.0	56.4
1909.....	767	15.7	12.2	50.3
1910.....	770	(19.0)	14.7	60.2
1911.....	780	15.9	12.3	50.0
1912.....	814	17.1	13.3	51.8
1913.....	601	15.8	12.3	64.4
1914.....	720	15.4	12.0	52.6
1915.....	680	16.2	12.6	58.4
1916.....	820	18.2	14.1	54.5
1917.....	695	17.4	13.5	61.1
1908—17.....	732	16.6	12.9	55.9

bør- og Temperaturforhold i Sommeren 1917, der for saa vidt har haft en i denne Henseende heldig Side som Nedbøren i Maanederne Maj og Juni var ganske ensartet over hele Landet, nemlig næsten 0.

Tabel 2. Afstrømning i Maj—Juni 1917.
Nedbør forsvindende.

Vandløb	Dato	Opland i km ²	Vand- føring i m ³ /sek.	Afstrøm- ning i l/sek. pr. km ²
Uggerby Aa.....	16—5	151	0.72	4.8
Lindholm Aa.....	17—5	115	0.25	2.2
Simested Aa.....	14—6	147	1.15	7.8
Nr. Aa (Vejrum).....	11—6	239	1.36	5.7
Nr. Aa (Nr. Mølle).....	12—6	28	0.24	8.6
Holstebro Aa.....	20—6	738	2.78	3.8
Gudena a (Tvilum).....	23—5	1289	9.40	7.3
Gudena a (Aastedbro).....	23—5	190	1.00	5.3
Skjern Aa.....	18—5	724	6.90	9.5
Odense Aa.....	5—6	303	0.60	2.0
Tude Aa.....	25—5	42	0.12	2.9
Tryggevælde Aa.....	1—6	131	0.10	0.8

Tabel 2 viser Afstrømninger i forskellige Vandløb Forsommeren 1917.

Endelig viser Tabel 3 Afstrømningsforholdene ved en Del forskellige Vandløb under det Tøbrud, der fandt Sted i Januar d. A.

Af det forannævnte vil det antagelig fremgaa, at de her berørte Forhold har betydelig Interesse, og at det i et saa agerdyrkende og tætbebygget Land som Danmark er forsvarligt at ofre de fornødne Penge for at faa Forholdene klarlagt bedst muligt. Det vilde være ønskeligt, om der kunde blive Raad til Anskaffelse af nogle selvregistrerende Vandstandsmaalere, da det siger

Tabel 3. Afstrømning efter Tøbrud i 1918.

Vandløb	Dato	Opland i km ²	Vand- føring i m ³ /sek.	Afstrøm- ning i l/sek. pr. km ²
Holstebro Aa.....	22—1	738	36.0	49
Nr. Aa (Nr. Mølle).....	26—1	28	0.7	25
Gudena (Tvilum).....	26—1	1289	31.0	24
Gudena (Aastedbro).....	22—1	190	14.5	76
Bygholm Aa.....	22—1	172	12.0	70
Varde Aa.....	21—1	558	33.5	60
Tryggevælde Aa.....	23—1	131	6.8	52

sig selv, at de daglige Vandstandsmaalinger, for hvilke der kun kan ydes en meget moderat Betaling (30 à 50 Kr. om Aaret), som alt andet menneskeligt Værk kan lide af visse Brøst, selv om de Mennesker, der hjælper, gør sig al mulig Ulejlighed for ikke at gøre Fejl.

Det skal endnu bemærkes, at Afstrømningsforholdene underkastes nogen Ændring ogsaa bortset fra, at Nedbøren tiltager noget. Naar man ser bort fra Forholdene ved nogle midt- og vestjyske Vandløb, gaar Tendensen (og det er sikkert til en vis Grad rigtigt) afgjort i Retning af, at faa Vandet ledet bort saa hurtigt

som muligt: Ved Dræninger, Aareguleringer, Udtørningsarbejder af sumpede Arealer søger vi at faa Vandet hurtigst muligt ledet til Havet; vi gør i hvert Fald ikke i Almindelighed meget for at holde paa det, og man skulde derfor rent skønsmæssigt tro, at Vandløbene med Tiden fik en mere uregelmæssig Vandføring. Dette bliver dog ikke Tilfældet, thi samtidig med, at vi dræner, udgrøfter og regulerer Vandløb, bliver Jorden taget ind til intensiv Brug og behandlet i større Dybde, men Jordbehandlingen og Grundvandstandens Sænkning medfører, at Nedbøren løber mere regelmæssigt af til Dræn og Grøfter. Afløbet fra et sumpet lavtliggende Areal er næsten lig Nedbøren, naar Sumpen om Vinteren er fuld af Vand, og om Sommeren, da Vandstanden synker lidt, vil Sumpen som en Svamp suge Nedbøren og afgive den ved Fordampning; sænkes derimod Vandstanden blivende i et saadant Areal, og Jorden behandles, vil Afløbet blive langt mere regelmæssigt.

I denne Forbindelse kan det nævnes, at det var ønskeligt, om de af *Colding* udførte Forsøg over Fordampning blev taget op igen for at konstatere, hvorledes dette Forhold, som det har stor Betydning at kende, er i Landets forskellige Dele, thi selvfølgelig har de forskellige Naturforhold, større eller mindre Nærhed af Hav og Sø ogsaa Indflydelse paa Fordampningen. Saafremt Fordampningsmaalinger i Forbindelse med Maalinger vedrørende Vands Nedsynkning i forskellige Jordbundsarter blev foretaget, vilde hele Forholdet vedrørende Nedbørens Fordeling til Havet, Luften og Jorden bedre kunne klarlægges.

Naar man har Kendskab til Afstrømningsforholdene m. m., kan man først udarbejde rigtige Projekter for Dræninger, Aareguleringer o. s. v., kort sagt til Afvan-

ding af vandsyge Arealer, og samme Kendskab fordres (delvis) for Projektering af Vandingsanlæg.

Det er skønnet, at der endnu her i Landet er henvend et Par Hundrede □-Mil vandlidende Areal; at der i hvert Fald er rigeligt af saadanne Arealer, kan man ikke undgaa at lægge Mærke til, selv om man ikke kommer Arealerne paa nærmere Hold, end det sker paa en Rejse gennem Landet pr. Jernbane. »Hvad man ser fra Toget« er ofte større og mindre Strækninger, der om Vinteren er oversvømmede og om Sommeren bevoksede med en tarvelig Græsvegetation, eller man ser om Foraaret de mørke Pletter i de til Saaning behandlede Marker. Af det vandlidende Areal kan ca. $\frac{1}{4}$ antages at være sure Humusarealer.

Hvor store de til Vand trængende Arealer er, kan endnu vanskeligere opgives, men i Sommeren 1917 var det vandtrængende Areal meget stort og større end det vandlidende alene af den Grund, at det vandlidende trængte haardest til Vand.

Hvor lang Tid det vil tage, inden de betrængte Arealer er kommen under de rette Forhold, afhænger af det Arbejde og den Kraft, der bliver lagt i Sagen. Men om det Arbejde, der er udført, kan der siges en Del:

I de sidste 3—4 Aartier før 1900 opgør *Feilberg* i »Om Danmarks udyrkede Arealer« de Arealer, der er indvundne, saaledes:

Vandløbsreguleringer m. m.	ca. 18.000 ha
Inddæmninger	- 27.000 -
Søudtørringer	- 13.000 -
Kultivering af Moser.....	- 2.000 -

ialt ca. 60.000 ha eller 11 □-Mil, men en stor Del af disse Arealer var dog næppe kommen ud over det vandlidende Stadium.

Det Areal, der i samme Tidsrum var drænet, er opgjort til 80 à 100 □-Mil; og samtidig var der væ-

sentligst i Jylland ved Vandingsanlæg tilledt Vand til ca. 7000 ha.

Inddæmninger og Søudtørringer i større Stil er der ikke udført siden 1900, og ligeledes er der ogsaa kun anlagt enkelte egentlige Vandingsanlæg. Derimod er der paa de andre Felter arbejdet videre, og da det væsentligste Arbejde, og i hvert Fald den Del, for hvilket der kan anføres Tal, er falden ind under Hedeselskabets Virksomhed, skal der gøres en kort Redegørelse for denne:

I den almindelige Bevidsthed staar *Dalgas* særlig som Skaberen af Plantningssagen i de jyske Hedeegne, men hele den landbrugsmæssige Side af Livet paa Heden havde i lige saa høj Grad hans Interesse. Ved sine Rejser gennem Midt- og Vestjylland havde han set, hvorledes Hedeboenderne efter bedste Evne søgte at frembringe Græs for Lyng ved at lede Vandet fra Vandløbene ind over Hedebrinkerne. Han tog straks ved Hedeselskabets Start Vandingsagen i Hedeegnene op, og han opnaaede derved at vinde Hedeboendernes Tillid, da det viste sig, at han præcist kunde faa Vandet derhen, hvor det skulde. Fra de beskedne Landbrug, for hvilke der ved Vandingsanlægene skabtes ny Basis, kunde Heden nu ogsaa angribes inde fra, og med Hedeopdyrkningen fulgte saa Plantningen.

Der er anlagt over 100 Vandingskanaler med en samlet Længde af ca. 54 Mil og med et Vandingsareal som foran angivet paa ca. 7000 ha.

Det største Kanalanlæg er den store Skernaakanal, der er ca. $2\frac{3}{4}$ Mil lang, og som ved sit Indløb fører ca. 4 m³/sek. Vandingsarealet er ca. 400 ha.

Ved disse almindelige Vandingsanlæg regnes med et Vandforbrug af 1 cub. "/sek. pr. 2 à 5 Td. Ld.

En særlig Form for Vandingsanlæg er de »kunstige« Vandinger i Marskegnene. Vandet oppumpes her fra Vandløbene ved Damp- eller Motoranlæg med Snegl eller Centrifugalpumpe og føres ved et Kanalsystem til

Fennerne, der er omgivne med smaa Diger, saa de kan fyldes med Vand i 10 à 20 cm. Højde. Vandingen tilsigter her, i Modsætning til almindelige Vandingsanlæg, kun en Fugtning, og der vandes derfor sidst i Maj. først i Juni, idet Vandingen ved Stoppesluser i Kanalerne sker i Hold.

Der regnes med en Kapacitet for Pumpeanlægget af ca. $\frac{1}{38}$ cub.' Vand pr. Td. Ld. og Sek.

Efter 1888, særlig foranlediget af et Foredrag af *Dalgas* ved Landmandsforsamlingen i København, tog Hedeselskabet tillige Arbejdet for Mosernes og lave Jorders Dyrkning op. Her skal kun omtales det Arbejde, der er udført ved Vandstandsreguleringer, »kunstige« Afvandinger og Inddigninger m. m. Da det særlig er i de senere Aar, at dette Arbejde har taget Fart, er det naturligt at inddele en Opgørelse for Tidsrummet før og efter 1906.

Før 1906 blev der udført ialt 85 Arbejder med et samlet interesseret Areal paa ca. 20.700 ha, siden 1906 er der udført ca. 325 større Arbejder med et interesseret bidragydende Areal paa ca. 52.531 ha og med en Bekostning af ca. 5.184.000 Kr. og ca. 400 mindre Arbejder udførte under Moseafdelingen med et Areal paa ca. 11.584 ha; ialt er der saaledes arbejdet med et interesseret Areal paa ca. 85.000 ha eller 15 □-Mil, og den gennemsnitlige Udgift for større Arbejder har indtil Krigen været ca. 100 Kr. pr. ha. I de opgivne Arealer er ikke medregnet Arealer, som gennem Selskabets Moseafdeling er kultiveret efter Udgrøftning eller Dræning som Følge af udarbejdede Vejledninger og Kulturplaner. Til Trods for Sparekommissionen i 1911, der bremsede Arbejdet meget, og Krigen, som i ca. $\frac{1}{2}$ Aar næsten standsede det, er der dog gennemsnitlig aarlig arbejdet med et Areal paa over 1 □-Mil, og for Tiden er Arbejdet i rivende Vækst, saaledes ved den kulturtekniske Afdeling alene ca. 100 løbende Sager med et Areal paa over 20.000 ha eller ca. 4 □-Mil, d. v. s.

at vi har mere Areal under Behandling i Aar end i hele Tidsrummet 1888—1906.

Jeg skal ganske kort omtale de enkelte Arbejder efter deres Art:

Ligesom man ved Vandingsanlæg ikke maa tilside-sætte Afvandingen, bør der ved Vandløbsreguleringer drages Omsorg for, at Afvandingen ikke bliver ensidig. Overalt, hvor Faldforholdene tillader det, søges denne Vandstandsregulering opnaaet ved Anbringelse af Stemmeværker i de regulerede og uddybede Vandløb, Stemmeværker, hvis Opgave det er i tørre Forsomre og Somre at holde Vandet tilbage, stuve det op i Vandløb og Grøfter til Nærhed af Overfladen, saa Vegetationen derigennem kan faa en Rodfugtning.

Projekteringsgrundlaget for de ved Hedeselskabet udførte Vandløbsreguleringer har i Almindelighed hidtil været det samme, som det er angivet af *Benzon, Brøndsted* o. fl., nemlig en Normal-Afstrømning af ca. 0,06 l/sek. pr. ha, og en Maks.-Afstrømning af ca. 0,61 l/sek. pr. ha.

Den største samlede Regulering har været Skalsaa-reguleringen, ved hvilken 13 Mil Vandløb med et interesseret Areal paa henved 4000 ha var under Arbejde samtidig.

Paa Grænsen af de naturlige Vandstandsreguleringer og de kunstige Afvandinger staar Afvandinger ved Undervandssluser, som særlig er benyttet en Del for lave Arealer paa Langeland og ved Limfjorden. Ved de kunstige Afvandinger kan Vandet ikke ledes dybt nok af Udgravning og maa derfor løftes bort ved Pumpeanlæg. I Almindelighed falder det iøvrigt meget naturligt at udføre dem, da det som Regel drejer sig om næsten værdiløse Arealer, der ved Afvandingen faar en meget høj Værdi, idet Jordbunden oftest er af udmærket Bonitet. Ved disse Anlæg er Faren for Tørke som Regel udelukket, da Undergrunds-Fugtning altid kan ske ved at mindske Pumpningen, og da det næsten altid er helt flade Arealer, det drejer sig om.

I de valgte Eksempler paa kunstige Afvandinger indgik der Digeanlæg, og dette er meget ofte Tilfældet. Digeanlæg uden kunstig Afvanding forekommer saa at sige kun, hvor Arealet har Afledning til Vande med større Flodskifte.

Der er i de senere Aar udført 7 Inddigninger med et interesseret Areal af 9200 ha.

Af Inddæmninger er der kun udført ganske enkelte af mindre Karakter. Men som Inddæmningerne for 1 à 2 Menneskealdre siden stod paa Dagsordenen, synes de nu igen at dukke op, ganske naturligt paa Grund af den store Værdi, Jorden har faaet. Jeg skal minde om Oberstløjtnant *Hansens* udmærkede Undersøgelser over danske Inddæmninger og Inddigninger og meget advare imod, at Projektering af disse overlades til Folk, der ikke har indgaaende Kendskab til de herhen hørende Forhold; disse Arbejder kan være vanskelige nok endda at gennemføre paa et sundt økonomisk Grundlag.

Overalt, hvor Talen er om Udpumpning af Vand, vil man altid være tjent med at bruge Vindmotor til Hjælp for Brændselsmotorerne, og med Tiden vil antagelig kun Vindkraft og elektrisk Kraft finde Anvendelse til kunstige Afvandinger.

Jeg skal endnu lige berøre Afvandingerne ved Rørledninger eller Dræn. Det vil føre altfor vidt at komme ind paa selve Spørgsmaalet om, hvorledes der bør drænes, men et uafviseligt Krav til enhver Dræning er, at den kortlægges. Bedst var det, om de efterhaanden udførte Dræningsplaner blev indsendte til Matrikuskontoret og indlagte paa de originale Matrikulskort, saa man, ligesom man nu ved Kontoret kan rekvirere Matrikulskort med og uden Bonitering, kunde faa Kort med og uden Dræning, hvor Dræning da overhovedet er foretaget.

Et meget vanskeligt Spørgsmaal for fremtidige Dræninger bliver selve Arbejdets Udførelse. De Folk, der i 60'erne til 80'erne og senere gravede Drængrøfter,

havde efter det Arbejde, de præsterede, aabenbart et særlig Haandelag for dette Arbejde. Det bliver sikkert vanskeligt med Tiden at faa Folk, der duer til at grave Drængrofter, og det er da rimeligt, at man ser sig om efter Maskinerne. Antagelig er de omtrent færdige til Brug, som de nu bruges til Gravning af Skyttegrave; jeg har indhentet Tilbud paa en saadan Maskine, der kan lægge Fylden op til den ene eller anden Side efter Ønske, grave indtil 1.8 m dybt og med en Rendebredde af 0.5 til 0.8 m. Den vil antagelig her nu koste ca. 20.000 Kr.

Foruden at det vil volde Vanskeligheder at faa øvede Arbejdere, vil det heller ikke blive let at faa øvede Arbejdsledere, uden at der uddannes saadanne ved særlige Skoler. De gamle Dræns mestre er der i hvert Fald i Jylland ikke saa mange af, at der ved dem kan udføres Dræninger i større Stil.

Det ligger nær — ved en Omtale af Forholdene vedrørende Vands Afledning og Afbenyttelse — ogsaa at berøre den for disse Forhold gældende Lovgivning, da denne Lovgivning i de forskellige Lande er betegnende for det Standpunkt, der er naaet med Hensyn til Vands Afledning og Afbenyttelse, ligesom den selvfølgelig som al Lovgivning er underkastet en stadig Udvikling. Da denne Udvikling sker i Følge de Krav, der kommer fra Praksis, maa Lovgivningen altid være noget bag efter eller i hvert Fald til Tider ikke være helt à jour med de Krav, som stilles til den; men det er meget ønskeligt, at Lovgivningen saa rettidigt som muligt følger Trit med Udviklingen.

Vor Vandlovgivning i Almindelighed hviler i Lovene af 30. December 1858 om Landvæsenskommissioner og særlig Loven af 28. Maj 1880 med Tillæg af

23. April 1897 og 2. Juni 1917 samt Ændringer af 19. August 1907.

Loven af 1858 om Landvæsenskommissioner er altsaa nu 60 Aar gammel, og det er da ikke urimeligt, at der kan være Ønske om en Modernisering. Som Praksis har udviklet sig, danner den lokale Retsbetjent og 2 lokale Landvæsenskommissærer den Domstol eller Ret, som afgør Sagernes Gang; men da vi har mange Herredskredse, kan det ikke undgaas, at der for Sager af meget beslægtet Natur bliver en betydelig Uensartethed i Behandlingsmaaden. Et Forslag til Ændring af Lovene, der tager Sigte paa dette Forhold, er udarbejdet af Vandudvalget; Forslaget gaar i Hovedtrækkene ud paa, at der indenfor større Kredse er en fast Landvæsenskommissions-Formand og ligeledes for Overlandvæsenskommissionen en fast Formand. De paagældende Kommissioners Formænd vilde opnaa en betydelig Rutine i Sagernes Behandling, en Rutine, som ofte savnes nu. Forslaget er antagelig fremkommen paa et ret belejligt Tidspunkt netop inden Gennemførelsen af den nye Retsplejeordning.

Loven af 1880 var efter sin Tid en udmærket Lov og med de forskellige Tillæg og Ændringer er det ogsaa nu en Lov, der i Almindelighed kan arbejdes med. Som bekendt inddeler den Vandløbene i 3 Klasser: Hovedvandløb, mindre offentlige Vandløb og private Vandløb, de sidste ønsker vi dog ved Hedeselskabet hen, hvor Peberet gror, da de er umulige at have med at gøre, naar der skal tilvejebringes ordnede og retfærdige Forhold.

Ved Tillæget af 2. Juni 1917 har Loven faaet en længe tiltrængt og meget værdifuld Tilføjelse, der muliggør Gennemførelsen af meget komplicerede Anlæg for kunstige Af- og Bevandinger, Digeanlæg m. m., som vi saa af de viste Figurer.

Et lille penibelt Mellemværende har Bestræbelserne for Vandafledning med vore Jærnbaneanlæg; disse ar-

bejder nemlig, naar det drejer sig om Vandløb og Broer, ikke efter Vandlovgivningen, men efter en Forordning af 1845. Dette medfører, at en Jernbanebro tit er en ubehagelig Hindring for Vandafledningen, ikke blot fordi Broen har utilstrækkelig Dybde, men ogsaa fordi Vandløbene ofte ved Jernbaneanlæg bliver forlagt paa en Maade, som ikke stemmer med deres Opgave. Der er saaledes mange Eksempler paa, at et Vandløb forlænges betydeligt ved, at Broen ikke bygges, hvor Vandløbet skærer Banen oprindeligt, men et andet Sted, saaledes at Vandløbet maa løbe frem og tilbage langs Banelinien, inden det finder sit Leje igen.

For Inddigninger gælder Loven af 10. April 1874, hvor ikke Loven af 2. Juni 1917 finder Anvendelse, derimod maa Inddæmninger gennemføres efter Loven af 1858, dog at der for disse skal erhverves kgl. Bevilning, ligesom Landvæsenskommissionen eller rettere Kommissionens Medlemmer ved et Ekstensionskommis-sorium forlenes med en særlig dømmende Magt. Til en saadan Kommissions Møder skal der 12 Ugers Indvarsling, hvilket jo unægteligt i vore Tider er lidt rigeligt. Endnu skal jeg lige nævne, at Oprejsningsbevillingen, der kan gives indtil 4 Maaneder efter, at Appelfristen for en Landvæsenskommissionskendelse er udløben, i givet Tilfælde kan volde megen Forstyrrelse, hvis Arbejdet er paabegyndt.

Selv om vor Vandlovgivning ved Loven af 2. Juli 1917 har faaet et Tillæg, som har afhjulpet en stor Mangel, er det dog værd at overveje, om det ikke var rigtigt at paabegynde Forarbejderne for en almindelig Revision af hele Vandlovgivningen.

Det staar endnu tilbage at nævne nogle Former for Vands Afbenyttelse, som den nærmeste Fremtid antagelig vil bringe til Udvikling, og som vor Vandlovgivning ikke har regnet med, selv om de maaske kan bringes ind under den.

I de tørre Egne af Amerika og her i Europa, bl. a.

i Tyskland, er der i de senere Aar gjort Forsøg med og etableret Regnvanding eller »Kunst-Regn« for Agerjord.

Et Regnvandingsanlæg bestaar af:

- 1) Kraftmaskinen,
- 2) Trykpumpen,
- 3) Trykledningen med Tilbehør og
- 4) selve Regnapparatet.

Kraftmaskinen driver Pumpen, der gennem Trykledningen driver Vandet til Regnapparatet.

Kraftmaskinen kan være en Dampmaskine (Lokomobil), Eksplosionsmotor eller Elektromotor. De sidste bliver selvfølgelig almindeligst, hvis vi herhjemme kommer ind paa denne Vandingsmetode, efterhaanden som Elektriciteten breder sig over Landet, og de giver den Fordel, at der lettere kan vandes om Natten, da der som Regel er mindst Vind, hvilket har nogen Betydning.

Pumpen er en Centrifugalpumpe.

Trykledningen bestaar af Hovedledningen og For-delingsledningerne; den første lægges under Jorden af støbte Rør, de sidste enten ogsaa af støbte Rør under Jorden eller af trukne eller valsede lettere haandterlige Rør over Jorden. Rørsystemet maa forsynes med det fornødne Antal T-Rør for Tilslutning med Regnapparatet, med Skod til at lukke for de Dele af Systemet, der ikke er i Brug, og med Tømningshaner.

Regnapparatet kan have forskellige Former, men fælles for dem alle er, at Apparatet forbindes med Rørsystemets T-Rør ved Slange enten direkte eller gennem en særlig Slangevogn. Selve Regnapparatet kan bestaa af 1 eller flere Dysser, der da er indbyrdes forbundne ved korte Slangestykker. En Dysser bestaar af et paa Hjul hvilende Rørsystem, paa hvilket er anbragt Dysser, gennem hvilke Vandet under flere Atmosfæres Tryk strømmer ud i Form af en fin Støv-

regn. Dyssevoagnene føres frem, efterhaanden som en Flade er vandet, ved Haandkraft eller Wiretræk over Tromlen. Før Krigen regnede man i Tyskland med, at et Regnvandingsanlæg kostede ca. 2 à 300 Mk. pr. ha og at Driften kostede for hver 1 m³ Vand ca. 8 Pf. Der er herhjemme udarbejdet et Forslag, dog paa en uheldig Lokalitet, med en Anlægsudgift af ca. 720 Kr. og en Driftsudgift af ca. 100 Kr. pr. Td. Ld., nu maa der regnes med endnu større Tal, saa nogen almindelig Udbredelse kan Systemet ikke faa, men hvor Jorden er let og drives meget intensiv (Køkkenhavedrift), samt hvor der er godt overjordisk Vand til Disposition, vil et Anlæg antagelig være paa sin Plads.

I Tyskland regnvandedes i 1914 over 2000 ha, der bruges dér henved 100 m/m tykt Lag Vand aarlig, selvfølgelig afhængig af Jordens Krav paa Vand.

En anden Form for Vanding, der ikke er slet saa kunstig, er Vanding fra Beholder. Hvis man stiller et Pumpeanlæg op med den Opgave gennem Render at tilføre en sandet Agermark Vand, vil der behøves et meget stort Anlæg, saa fremt det skal lykkes at faa Vandet fordelt over Arealet, da den langt overvejende Del af Vandet vil synke i Jorden. Skyder man derimod en Beholder ind som Led i Systemet, og lader Pumpen føre Vandet til denne, kan man ved pludselige Tømninger af Beholderen opnaa at faa Vandet langt bedre udnyttet, idet Vandet ganske simpelt ikke faar Tid til at synke i Jorden. I Stedet for Render til at føre Vandet frem, maa der kunne anvendes Ledninger af Drænrør, der lægges overfladisk paa eller i Jorden. Som Kraftmaskine kan her tænkes anvendt Vindmotoren eller Vindturbine.

I Tyskland har denne Form for Vanding ikke funden Udbredelse, men paa en passende Lokalitet skulde man synes, at den kunde anvendes, og et Forsøg kan i hvert Fald ikke blive særlig bekosteligt.

Det kan her bemærkes, at Vandet fra vore almin-

delige Vandingsanlæg nu flere Steder bruges ogsaa til Vanding eller Fugtning af Agermark, men det er jo kun ganske begrænsede Arealer, der kan vandes paa denne Maade.

Vi saa sidste Aar, hvad Regnmangel betyder; der kan ofres en Del paa Foranstaltninger, der kan afhjælpe den. Ved Rentabilitetsberegningen for saadanne Anlæg som de omtalte maa det imidlertid ogsaa erindres, at der kan indtræffe vaade Aar, hvor der kun bliver lidt eller ingen Brug for Anlægget.

Selv med Frygt for at trætte d'Hrr. maa der endnu nævnes en Form for Vandets Afbenyttelse, som ogsaa her hjemme er ved at komme i Kurs.

Som det fremgik under Omtalen af Vandmaalinger, har de større jyske Vandløb en meget regelmæssig Vandføring.

Forholdet mellem Maksimum og minimal Vandføring er almindelig 10 à 20, medens dette Forhold i de rigtige Vandkraft-Lande kan være mange Gange større, hvor Vandet stammer fra Bjergegne. Det, vore Vandløb i Almindelighed savner, er Vand og Fald, men der er dog i Jylland nogle enkelte Vandløb, hvor ogsaa disse to meget væsentlige Faktorer er til Stede i en saadan Grad, at der kan blive Tale om virkelige Vandkraftsanlæg; i Virkeligheden vil Jyllands hele Forbrug i Øjeblikket af Elektricitet omtrent kunne fremkaffes gennem Vandkraftsanlæg.

Selv om de omhandlede Vandløb har en regelmæssig Vandføring og en saadan, der nogenlunde svarer til Aars-Forbrugskurven for almindelige Oplandscentraler, bør Vandføringen dog kunne reguleres mere. Ved enhver Vandmølle, der har nogen Værdi, findes en Mølle-dam; ved Vandkraftanlæg maa der tæt ovenfor Kraftstationen findes et lignende Bassin, blot af tilsvarende større Udstrækning, og har Naturen ikke været naadig at lægge en Sø paa det passende Sted, maa Søen dannes.

Alene af den Grund skabes Vandkraften som Regel ved, at der ved en Spærredæmning tværs over Aadalen dannes en Sø. Ved disse Opstemninger gaar der nogle Arealer fra Landbruget over til Fiskeriet, men selvfølgelig maa Kraftanlægget rigeligt kunne betale den Skade, der landbrugsmæssigt maalt sker, og da der kun kan blive Tale om nogle enkelte virkelige Vandkraftanlæg, er der ingen Grund for Landbruget til at føle nogen Ængstelse, saa meget mere som det selv der igennem paa den billigste Maade faar den Elektricitet, som det nu tørster efter.

Jeg skal kort resumere de Punkter, jeg i det foregaaende har berørt, og de Momenter, jeg ønsker fremhævet:

- 1) De paabegyndte Vandmaalinger har betydelig Interesse; det var ønskeligt, om de kunde fortsættes gennem Aarene og med bedre Hjælpemidler samt mulig kombineres med Fordampningsmaalinger og Maalinger for Vands Nedsynkning i Jorden.
- 2) Da Kravet ude i Befolkningen om at komme de vandlidende Arealer til Livs i det sidste Aar er vokset meget stærkt, vil det ogsaa blive nødvendigt, om da Arbejdet ikke skal bremses, at forøge de til dette Formaal givne Bevillinger til Hedeselskabet, der nu i Hovedsagen varetager Arbejdet.
Ligesom vor Vandlovgivning er væsensforskellig fra Lovgivningen i vore Nabolande, er Arbejdet for denne Art af Sager ogsaa hidtil fremmet paa anden Maade end i andre Lande. Det er min Opfattelse, at man skal være varsom med at ændre dette Forhold ved at overføre vore Nabolandes delvise Stats-Organisation til os.
- 3) Man maa have Opmærksomheden henvendt paa Vandingssspørgsmaalet, særlig paa lettere Jorder i de mere regnfattige Egne, hvor selv den bedste Jordbehandling ikke kan sikre Afgrøden.

- 4) Der bør inden altfor længe tænkes paa en Revision af vor Vandlovgivning.
- 5) Vi bør benytte vore hjemlige Kraftkilder ogsaa for Vandets Vedkommende, hvor der kan etableres nogenlunde store Vandkraftsanlæg. Særlig i Jylland vil disse kunne danne et nyttigt Led i Landets Elektrificering.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Kulturinspektør *Johansen* havde med megen Interesse fulgt Hr. Ingeniør *J. Thomsens* Foredrag og navnlig havde Oplysningerne om det store vandlidende Areal i Danmark vakt hans Interesse. Det drejer sig jo om betydelige Summer, der skal ofres, men dette bør ikke virke afskrækkende; vi har ikke Raad til at vente, og der kunde være Tale om at tage fat i endnu stærkere Tempo. Men naar det gælder saa store Arealer og saa betydelige Omkostninger, vil Statens Medvirkning sikkert blive nødvendig. Men skal der blive Fart i Arbejdet, vil en Stab af Teknikere blive nødvendige, som vi maaske for Tiden slet ikke har, og Staten maa i stærkere Grad end hidtil yde økonomisk Tilskud, dels til Selskaber og dels som Laan til den enkelte Landbruger. En nøjagtig Kortlægning af de drænedes Arealer tillagde Taleren stor Betydning, og det vil ubetinget blive nødvendigt at anlægge et Arkiv, hvor alle Dræningsplaner, der udføres og foreligger, kan forefindes.

Iøvrigt kunde Taleren have Lyst til at henlede Opmærksomheden paa nogle særlige Forhold angaaende Dræning. Vi ved i Grunden altfor lidt om, hvorledes Dræningen hidtil har virket, og der er flere Forhold, som trænger til nærmere at belyses. Hvis vi f. Eks. uden Skade kunde gøre Afstanden mellem Drænene noget større, vilde det have stor økonomisk Betydning; blot en Forøgelse af Afstanden med 1 m vilde betyde en Besparelse af 10 Kr. pr. ha, og alene paa det vandlidende Areal paa Sjælland vilde dette betyde en Mindreudgift paa 1 Mill. Kr. Maaske kunde man ogsaa finde helt andre Metoder for Dræningen, end Tilfældet er nu. Landmændene bearbejder jo i Almindelighed ikke deres Jord ret dybt, og det vilde ikke være utænkeligt, at man kunde kombinere Dræningen med en Dydbearbejdning af Jorden, f. Eks. derved, at man lagde Hovedledningerne noget dybere og erstattede Sugedræningerne med en dyb Bearbejdning.

Professor *G. Schönweller* undrede sig over, at man med et saa lille Beløb som de 4000 Kr., der var stillet til Raadighed, kunde foretage Maalinger af Afstrømningsforholdene, og spurgte, paa hvilken Maade Strømhastigheden var maalt.

Ingeniør *Thomsen* meddelte, at man til Maalingerne anvendte et Vingeapparat, der maaler særdeles nøjagtigt.

Professor *G. Schönweller* spurgte, om man ogsaa havde kunnet gennemføre Maalinger i forskellige Dybder.

Ingeniør *Thomsen* bekræftede dette og gav forskellige Oplysninger om Dybdemaalingerens Udførelse.

Professor *T. Westermann* bemærkede i Anledning af Kulturinspektør *Johansens* Udtalelser, at Landbrugsministeriet jo nu havde gjort Skridt til at søge Grundforbedringsarbejderne fremmede*), og man turde vel vente ret snart at se et Resultat heraf.

Med Hensyn til Afstanden mellem Drænledningerne tilagde Taleren det ikke saa stor Betydning, om der kunde spares ca. 5 pCt. i Udgift ved en Forøgelse af Afstanden, men mente iøvrigt, at der kunde spares betydeligt mere. Det er uden Tvivl rigtigt, at der er forskellige Forhold angaaende Dræningens Indflydelse, som trænger til at belyses nærmere. Ved Dræning paa Lerjord ændres Jordens Struktur i høj Grad; Røddernes Kanaler i Lerjorden holder sig og medfører, at Jordens Gennemtrængelighed for Vand bliver langt større end tidligere. Taleren havde saaledes Erfaring for, at et Stykke Lerjord et Aarstid efter Dræningens Udførelse næsten ikke var til at færdes paa, men Forholdene ændredes i Løbet af et Par Aar saaledes, at Vandafledningen maatte betegnes som god. Paa Sandjord vil Dræningen og den følgende Dyrkning derimod ikke medføre ret store Ændringer.

Med Hensyn til Fordampningen fra Jordens Overflade foreligger der dog nogle Oplysninger, idet der paa Landbohøjskolen er foretaget en Række Forsøg, ved hvilke Fordampningen saavel fra dyrket Jord som fra udyrket Jord blev undersøgt. Det viste sig ved disse Forsøg bl. a., at Jordens Overfladebehandling har stor Indflydelse paa Fordampningens Størrelse fra den udyrkede Jord. Ved de nævnte Forsøg var man fuldstændig i Stand til at kontrolere Vandtilførslen og kunde nøjagtig maale Vandtabet, og Taleren troede, at saadanne Forsøg var langt mere paalidelige end Maalinger ved Drænledningernes Udløb. Imidlertid betragtede Taleren ikke

*) Se nærværende Tidsskrift Side 131.

hermed Sagen som klaret, men kunde tiltræde, at vi ogsaa paa dette Omraade trænger til nærmere Undersøgelse.

Telefondirektør, Ingeniør *Fr. Johannsen* havde med Interesse fulgt saavel Foredraget som den paafølgende Diskussion, der gav Vidnesbyrd om, hvorledes man har taget og ogsaa i Fremtiden i stigende Grad vil tage Videnskaben i det praktiske Livs Tjeneste. At Videnskab og Praksis saaledes arbejder Haand i Haand, er altsaa ikke noget nyt, men det glædede Taleren, at Kravene om videnskabelige Undersøgelser saa stærkt havde givet sig Udtryk i Aften. Den Tid, vi er inde i, stiller store Fordringer til os alle, og i den kommende Tid er det sandsynligt, at de økonomiske Fordringer vil stige, saaledes at vor Økonomi vil blive stærkt forrykket. Vi har hidtil været stillet saaledes, at en Udveksling af Tanker med Udlandet let har kunnet foregaa, men det er ikke usandsynligt, at Tilførslerne i Fremtiden ogsaa i denne Henseende vil blive stoppede. Vil et lille Land som Danmark hævde sin Selvstændighed, vil det blive nødvendigt at alle Kræfter tages i Brug, og ikke mindst vil det blive nødvendigt, at den videnskabelige Forskning tages til Hjælp af de produktive Erhverv som Industri og Landbrug. Vi staar i en Overgangstid, hvor det gælder om at ordne Forholdene; paa mange Omraader trænger vi til den Hjælp, omhyggelige videnskabelige Undersøgelser kan bringe os, og Taleren vilde haabe, at Forstaaelsen heraf i stedse stigende Grad vilde blive almindelig i Befolkningen. Vi kan vel næppe naa at følge helt Trop med de store Lande, men vi bør følge med, saa godt vi kan. Det vilde derfor være ønskeligt, at der stilledes Krav til Lovgivningsmagten i denne Henseende, og Taleren vilde henstille til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab at yde sin Medvirking til, at man faar Lovgivningsmagten til at gøre noget alvorligt for at fremme den teknisk-videnskabelige Forskning her i Landet.

Landinspektør *Feilberg* var noget bange for, at Arbejdet vilde gaa langsomt, naar det, saaledes som Hensigten er, skal ind under Statens Ledelse. Forsøg over Dræningens Indflydelse vilde ganske vist være af betydelig Interesse, men man bør være forsigtig med Anvendelsen af saadanne Forsøgsresultater, thi man maa erindre, at Jorden kan være saa vidt forskellig, og at saa mange forskellige Forhold vil spille med ind. Iøvrigt ønskede Taleren at henstille, om der ikke kunde være Grund til ogsaa at foretage Maalinger af Vindens Hastighed.

Ingeniør *Claudi West* vilde gerne med Hensyn til Forsøg

angaaende Jordens Afvanding give sin Tilslutning til, at Undersøgelserne maa være meget omfattende og føres til Bunds, saa fremt de skal gøre virkelig Nytte. Paa et lille Forsøg under Hedeselskabet paa tørlagt Eng viste det sig saaledes, at Afgrøderne paa de Parceller, der ikke var gødede, var fuldstændig visnet, medens de stærkt gødede Parceller gav Maksimalafgrøde trods Tørken. Dette Tilfælde viser, at skal man foretage Forsøg over Afvandingens Indflydelse, maa man være meget dybtgaaende; man skal helt ind paa det Omraade, hvor Landbrugets øvrige Økonomi ligger.

Godsforvalter *Berthelsen* forstod af de faldne Udtalelser, at det ved de Arbejder, der agtes iværksat, drejer sig om Milliontilskud fra Statens Side. Taleren kunde i og for sig give Tanken sin Tilslutning, men man tænker vel ikke at fravige den gode gamle Regel, at intet Foretagende paabegyndes, før man er sikker paa, at det kan betale sig.

Kammerherre *C. Bech* udtalte, at det sikkert var Hensigten, at de planlagte Arbejder skulde betale sig, selv om vel Forholdene i det hele taget bidrog til, at man ønskede at sætte de store Foretagender i Gang netop nu. Taleren troede dog med Hensyn til Tilskud til Dræningsforetagender fra Statens Side, at der næppe i særlig Grad tiltrængtes Laan til de enkelte Landmænd, snarere vil det volde Vanskelighed at faa Arbejdet bragt ind under en samlet Plan.

Professor *T. Westermann* betragtede det som en Selvfølge, at man ikke anbefalede urentable Foretagender; det er en Forudsætning, at den indskudte Kapital skal kunne forrentes. Der kan jo imidlertid være Nødstilstande, der gør, at man gaar til at iværksætte Arbejder, man maaske ellers paa Rigsdagen vilde være noget betænkelig ved.

Telefondirektør *Fr. Johannsen* kunde slutte sig til Ingeniør *Claudi Wests* Udtalelse om, at Forsøgene over Dræningens Virkning skal gaa i Dybden, men netop derfor var det ogsaa nødvendigt, at man sikrede sig den fornødne Støtte fra Statens Side.

Ingeniør *Thomsen* udtalte, at det Tempo, Hedeselskabet arbejdede i, i nogen Grad var bestemt af det Tilskud, vi faar fra Statens Side. Vor Effektivitet er nu saaledes, at vi sidste Aar havde lige saa meget til Behandling som i de første 18 Aar, Selskabet eksisterede.

Direktør *Ryder* oplyste, at Professor *Ellinger* har skrevet et udmærket Værk om danske Vindforhold, og desuden foreligger der en Afhandling herom af Professor *la Cour* i Tidsskrift for Vind og Elektricitet. Paa de fleste af vore Stationer

foretages der 6 Gange i Døgnet Observationer angaaende Vindforholdene, om hvilke Observationer der foreligger Meddelelse i vore aarlige Beretninger. Registrator-Maalinger har vi kun i København; men vi tillægger de Maalinger, der foretages paa Stationerne af gamle erfarne Folk, større Betydning, end de registrerede Maalinger, der kun kan foretages paa det Sted, hvor Registratoren staar.

Professor *T. Westermann* ønskede for at undgaa Misforstaaelse at bemærke, at det ikke var hans Mening, at Hedeselskabet ikke lige saa godt kunde administrere de projekterede Foretagender som Statens Planteavlsudvalg, men de faktiske Forhold er imidlertid, at Staten i hvert Fald foreløbigt ønsker Sagen ledet af Planteavlsudvalget. Vi kan sikkert alle blive enige om, at Vandafledningen er foregaaet for langsomt, men Hedeselskabet har selvfølgelig ikke kunnet naa videre end dets Midler tillod. Naar Staten nu selv tager Del i Arbejdet, vil Midlerne forhaabentlig flyde en hel Del rigeligere end hidtil, og Taleren haabede, at Hedeselskabets Virksomhed da ogsaa maatte blive udvidet, og at det maatte lykkes at gennemføre et loyalt Samarbejde mellem Hedeselskabet og den af Staten paatænkte Organisation. Til Løsning af de store Opgaver, der foreligger, er der Brug for alle gode Kræfter, og disse kan kun udnyttes fuldt ud ved et forstaaende Samarbejde.

Konsulent *V. Bagger* fandt, at man ikke direkte kunde udmaale Værdien af projekterede Foretagender i deres Forrentningsevne, thi ogsaa nationaløkonomiske Spørgsmaal kan her gøre sig gældende. Der kan næppe være Tvivl om, at naar alle Forhold tages i Betragtning, er det i Statens Interesse, at de nævnte Foretagender kommer i Gang, ligesom det sikkert ogsaa vil være god Økonomi for Staten at udlaae Penge til Dræningsforetagender.

Godsforvalter *Berthelsen* kunde som sagt give Sagen sin Tilslutning og fandt Formaalet godt, naar man tog passende Hensyn til den økonomiske Side af Sagen.

Kammerherre *C. Bech* ønskede med Hensyn til Dræningsspørgsmaalet at bemærke, at Dræningen flere Steder var foretaget fejlagtigt, saaledes at den ikke betalte sig. Rørene har mange Steder været for smaa og ligger ikke sjældent forkert. De daarlige Resultater fra saadanne Dræningsforetagender har ikke virket animerende paa Interessen for Dræningen. Vi mangler Ledere, og der kan ogsaa være Fare for, at vi kommer til at mangle de dygtigste af vore Arbejdere, thi det er forstaaeligt, at de kan fristes til at drage derhen, hvor den

store Fortjeneste vinker. Med den stærke Spekulation i Tørvegravning er der nogen Fare for, at det kommer til at knibe med at faa det almindelige Landbrugsarbejde udført.

Taleren vilde gerne bringe Hedeselskabet en Tak for det store Opdyrkningsarbejde, dette har udført til Gavn for hele Danmark. Det er ikke Hedeselskabets Skyld, naar der er gjort for lidt for Afvandingen, saaledes at Forholdene paa dette Omraade nu kræver et energisk Arbejde, saafremt det skal lykkes os at hævde vor Stilling. Ikke alene ude i det praktiske Landbrug, men ogsaa og ikke mindst i videnskabelige Kredse er der Brug for alle de bedste Kræfter, og kan Det kgl. danske Landhusholdningsselskab bidrage til at Sagen fremmes, vil det sikkert altid være rede dertil.

Da ingen yderligere ønskede Ordet, sluttede den ledende Præsident, Kammérherre *C. Bech*, Mødet med en Tak til Foredragsholderen og til Deltagerne i Diskussionen.

Planteavl i 1917.

Af Professor *O. H. Larsen.*

En Redegørelse for Planteproduktionens Stilling i Høstaaret 1917 maa nødvendigvis i stærkere Grad end for de nærmest forudgaaende Aar blive præget af de abnorme Forhold, hvorunder vi for Tiden lever.

Ingen Sinde i den nyere Tid kan Danmarks økonomiske Velfærd i stærkere Grad end for Aaret 1917—18 siges at have været afhængig af de Afgrøder, som vi er i Stand til at frembringe paa vor egen Jord, og det blev derfor for Landbruget som for Landet som Helhed en bitter Skuffelse, da det, efterhaanden som Aaret skred frem, viste sig, at Forventningerne med Hensyn til Høstudbyttet stadig maatte nedstemmes.

Allerede fra Efteraaret 1916 begyndte Vanskelighederne at vise sig. Den sildige Høst og det ugunstige Efteraarsvejr forsinkede og besværliggjorde Vintersædsaaningen og fik derigennem en uheldig Indflydelse paa Vintersædsarealernes Størrelse, ligesom Gødningsforsyningen i Efteraaret 1916, navnlig for Fosforsyngødningens Vedkommende var mangelfuld, saaledes at Vintersædsmarkerne ogsaa i den Henseende fik en ringere Behandling end normalt. Og da det saa tillige efter Aabningen af den hensynsløse Undervandsbaadskrig, den 1. Februar 1917, viste sig umuligt at fremskaffe de sædvanlige Tilførsler af kvælstofholdige Hjelpegødninger til sædvanlig Tid, blev ogsaa dette Middel til Af-

hjælpning af Efteraarets og Vinterens uheldige Indflydelse paa Vintersædsmarkerne i væsentlig Grad forringet.

Men ogsaa for Vaarsæds- og Rodfrugtmarkernes Vedkommende fik disse Forhold selvfølgelig Betydning, idet Jordens almindelige Efteraarsbehandling mange Steder blev meget mangelfuld, og en usædvanlig lang og vedholdende Frostperiode, i Forbindelse med et sent og koldt Foraar, gjorde det vanskeligt i væsentlig Grad senere at raade Bod herpaa. Men alt dette kunde vel endda have været overvundet, dersom Vejrforholdene i den kommende Sommer var blevne gunstige, og dersom Landet som hidtil havde haft Adgang til en nogenlunde ubegrænset Supplering af sin Høst med Tilførsler af Kraftfoder udefra.

Paa disse to Punkter kom imidlertid den største Skuffelse. Sommeren 1917 blev, hvad Vejrforholdene angaar, en af de ugunstigste, som vi i Mandsminde har haft, og de knappe Foraarstilførsler af Foderstoffer ude fra standsede til sidst fuldstændig, efterhaanden som Amerikas Indtrædelse i de krigsførende Staters Rækker i stedse stigende Grad kom til at gøre sig gældende.

Under Indflydelse af disse to Faktorer Virkning stod Danmark ved Høstens Slutning overfor hidtil under Kriegen ukendte Vanskeligheder, dels med Hensyn til en betryggende Ordning af den menneskelige Ernæring og dels med Hensyn til Opretholdelsen af vor dyriske og landbrugsindustrielle Produktion. Noget kunde i saa Henseende have været anderledes og bedre, hvis man fra Efteraaret 1916 havde været i Stand til blot nogenlunde at forudse, hvad Foraaret og Sommeren 1917 vilde bringe, men en saadan Forudseenhed var i hvert Tilfælde hvad den ene Faktor, Vejrforholdene, angaar udelukket, og Forberedelserne til Høsten 1917 blev derfor paa flere Maader utilfredsstillende, bl. a. med Hensyn til Arealbenyttelsen.

Arealets Benyttelse i 1917.

Som Tabel 1 viser, er Forskydningerne i Arealets Benyttelse for de vigtigste Afgrøders Vedkommende en Fortsættelse af den Udvikling, der fandt Sted i de første Krigsaar, men blot i betydelig forstærket Grad. Særlig iøjnefaldende er Nedgangen i Arealet for Brødkorn og Kartofler, men ogsaa for Vaarsædens Vedkommende er der en kendelig Tilbagegang fra 1916, medens Roearaet har holdt sig nogenlunde konstant.

Tabel 1. Arealets Benyttelse i de 3 første Krigsaar.

Angivet 1000 ha for Korn, Rodfrugter og andre Høstafgrøder.

Afgrøde	1915	1916	1917	Forskydning i pCt.		
				1915 —16	1916 —17	1915 —17
Hvede	66.5	61.4	53.1	÷ 7.7	÷ 13.5	÷ 20.2
Rug	210.9	194.8	176.5	÷ 7.6	÷ 9.4	÷ 16.3
Byg	260.5	256.3	239.7	÷ 1.6	÷ 6.5	÷ 8.0
Havre	414.3	421.6	397.0	+ 1.8	÷ 5.8	÷ 4.2
Blandsæd	180.2	185.0	195.4	+ 2.7	+ 5.6	+ 8.4
Korn ialt...	1132.4	1119.0	1061.7	÷ 1.2	÷ 5.1	÷ 6.2
Kartofler	66.4	64.2	57.9	÷ 3.6	÷ 9.8	÷ 13.1
Foderroer	286.4	278.8	278.4	÷ 2.6	÷ 0.1	÷ 2.8
Sukkerroer	32.1	31.5	30.8	÷ 1.8	÷ 2.2	÷ 4.0
Cikorie	0.85	1.4	1.1	+ 64.6	÷ 21.4	+ 29.4
Rodfrugt ialt...	385.8	375.9	368.1	÷ 2.6	÷ 2.1	÷ 4.5
Bælgsæd	3.0	4.4	4.8	+ 45.5	+ 8.3	+ 60.0
Boghvede	3.3	3.8	2.3	+ 14.6	÷ 39.5	÷ 30.3
Græsfrø	11.8	12.4	13.0	+ 5.0	+ 4.8	+ 10.1
Kløverfrø	1.2	1.1	0.9	÷ 10.8	÷ 18.2	÷ 25.0
Rodfrugtfø	2.2	3.4	3.7	+ 59.1	+ 8.8	+ 68.2
Andre Høstafgr. ialt...	21.5	25.1	24.8	+ 16.7	÷ 1.2	+ 15.3
Tilsammen...	1539.7	1520.0	1456.6	÷ 1.2	÷ 4.2	÷ 5.4

Den stærke Nedgang for Vintersædens Vedkommende, der beløber sig til over 10 pCt., skyldes for en væsentlig Del den sene og besværlige Høst i 1916 og den unormalt store Nedbør i Efteraarsmaanederne, hvorved Besaaningen af Vintersædsmarkerne blev forsinket og mange Steder i høj Grad vanskeliggjort. Nogen Indflydelse har formodentlig ogsaa de relativt lave Priser paa Brødkorn haft, idet disse først med Kornloven af 3. August 1917 blev forhøjet saaledes, at de kom til at ligge ca. 3 Kr. højere end Prisen paa Vaarsæd.

For dennes Vedkommende skyldes Tilbagegangen, som baade for Byg og Havre beløb sig til 5—6 pCt., vistnok i Hovedsagen den overordentlig græsknappe Forsommer, som nødvendiggjorde Afhugning eller Afgræsning af grøn Vaarsæd i betydelig højere Grad end normalt; men det besaaede Areal har dog sikkert ogsaa været mindre end de nærmest forudgaaende Aar, medens det for Blandsæd var 5—6 pCt. større.

Nedgangen i Kartoffelarealet havde sin væsentligste Aarsag i den knappe Kartoffelhøst i 1916 og de ondarterede Sygdomsangreb, som Kartofflerne var udsatte for, dels i Efteraaret 1917 og dels i Vinterens Løb, hvilket medførte, at betydelige Kartoffelbeholdninger delvis blev ødelagte, for nogles Vedkommende allerede fra Efteraaret af, for andre først hen paa Vinteren. Foruden Frostskade, som var meget almindelig, spillede ogsaa forskellige Svampeangreb en betydelig Rolle under Opbevaringen, og det ene med det andet bevirkede, at man i Foraaret 1917 mange Steder stod og manglede Læggekartofler, saaledes at der, selv hvor man iøvrigt gerne vilde, ikke kunde besaas det sædvanlige Areal med Kartoffler, hvilket var meget uheldigt.

Foderroearialet er nøjagtigt det samme i 1917 som i 1916, men der er en meget betydelig Forskydning indenfor de enkelte Foderroearter. Saaledes er Runkelroearialet gaaet tilbage med omtrent 35.000 ha, medens Turnips og Kaalroer er gaaet frem med et nogenlunde

tilsvarende Areal og Gulerodsarealet gaaet ned fra 6600 til 4400 ha. Fra 1912 til 1917 er det omtrent en Halvering af Gulerodsarealet samtidig med, at Arealet med Frøgulerødder er meget betydeligt forøget.

I det hele er der fortsat Fremgang i Frøarealerne i 1917, navnlig for Rodfrugtfrøets Vedkommende, men Fremgangen er dog, naar man kun tager Hensyn til de Arealer, som er høstede i 1917, ikke saa stærk som fra 1915 til 1916. Derimod blev der i Foraaret 1917 udlagt meget betydelige Arealer med Turnips, Kaalroer og Gulerødder, ligesom ogsaa Græsfrøarealerne blev betydeligt forøgede, saaledes at man i 1918 formentlig vil kunne vente omtrent en Fordobling af Frøarealet i 1916.

For Græs- og Grønfoderarealer saa lidt som for Brakarealerne foreligger der nogen Arealstatistik i 1917, men det er sandsynligt, at den Nedgang i Helbraksarealerne, som navnlig kendetegnede det første Krigsjaar, er fortsat i 1917, medens derimod Forholdet for Halvbrakkens og de øvrige Græsmarkers Vedkommende er mere tvivlsomt, men sandsynligvis har der ikke her været meget store Forskydninger.

Alt i alt viser imidlertid Arealopgørelsen i 1917 en væsentlig Nedgang i Størrelsen af det besaaede Areal, størst for Kornarterne, men dog ogsaa kendelig for de to andre Hovedgrupper af Afgrøder.

Vejrforholdene i 1916—17*).

Som allerede anført var Efteraarsmaanederne i 1916 gennemgaaende regnfulde; dette gælder navnlig om November og December, men ogsaa om den Tid, da Vintersaaningen fandt Sted. Det vanskeliggjorde og forsinkede i høj Grad Efteraarsbehandlingen, og store Arealer laa endnu ved Vinterens Komme upløjede hen,

*) En nærmere Redegørelse for Vejrforholdene i 1916—17 findes i Tidsskriftets 12. Hefte for 1917, hvortil henvises.

ligesom der langt fra blev saaet Vintersæd i alle de Arealer, som oprindeligt var bestemt derfor.

Med Udgangen af det gamle Aar begyndte Vinteren for Alvor at tage fat, og Temperaturen var i de første 4 Maaneder af 1917 betydeligt lavere end normalt. Navnlig Marts Maaned var usædvanlig kold med en Middelterperatur, der laa omtrent 3^0 under Normalen, og vi skal 30 Aar tilbage for at finde en saa lav Gennemsnitstemperatur for denne Maaned. Men ogsaa det meste af April havde en forholdsvis lav Temperatur med stærk Nattefrost og jævnlig Nedbør i Form af Sne. Det usædvanlig kolde Foraar var meget uheldigt for Vintersæd og Kløver, som mange Steder i Forvejen havde lidt stærkt i den strænge Vinter, og endelig bevirkede Foraarskulden en usædvanlig sen Paabegyndelse af Foraarsarbejdet.

Under disse Omstændigheder trak Kornsaaningens Begyndelse usædvanlig længe ud. Først henimod Slutningen af April kunde man i Landets tidligere Egne tage alvorligt fat paa Saaningen, og i de koldere Egne af Jylland blev der intet saaet før i Begyndelsen af Maj. Men da Nedbøren i Maj Maaned var usædvanlig lille, gennemsnitlig kun $\frac{1}{4}$ af Normalen, kunde Saaningsarbejdet fortsættes næsten uden Afbrydelse, saaledes at Kornsaaningen i Hovedsagen var afsluttet omkring Midten af Maj.

Den sildige Saaning var i sig selv en meget uheldig Begyndelse af Vækstaaret, men dertil kom, at Manglen paa Nedbør mange Steder næsten hindrede Kornet i at spire, og Sæden kom derfor ofte meget tyndt og ujævnt op. Men endnu værre var dog Foraarstørken for Frøspiringen i Græs- og Roemarken, og for de sidstes Vedkommende kom navnlig Runkelroe- og Sukkerroebestanden til at bære Præg deraf hele Sommeren. For Udlægsmarkernes Vedkommende blev Virkningen dog endnu mere skæbnesvanger, idet de daarlige Spiringsvilkaar, saavel som den fortsatte Tørke i de første Sommer-

maaneder, bevirkede, at en Del Marker maatte ompløjes allerede i Efteraaret og adskilligt flere stod med en yderst tarvelig Bestand nu i Foraaret.

Sommerens usædvanlige Tørke fik dog først og fremmest en skæbnesvanger Betydning for de Afgrøder, som var bestemt til Høstning i 1917. For Maj Maaned udgjorde Nedbøren kun $\frac{1}{4}$ af Normalnedbør, og der er ikke hidtil maalt saa lav Middelnedbør for denne Maaned. Ogsaa Juni Maaned var tør, men dog langt fra i samme Grad som Maj, og navnlig fik det nordlige Jylland, Samsø og Dele af Fyn nogenlunde rigelig Nedbør, medens Regnen faldt meget sparsomt i Østjylland og paa Øerne i denne og den følgende Maaned, hvis Middelnedbør for hele Landet kun blev $\frac{2}{3}$ af Normalen. Først i Maanedens sidste Halvdel faldt der Regn i de fleste Egne af Landet, omend ikke særlig rigeligt, medens derimod baade August og September bragte betydelig Nedbør, navnlig August.

Denne Regn blev af stor Betydning for Roemarkerne, tildels ogsaa for Enge og Græsmarker, men for Kornmarkerne saavel som for Græsmerkernes første Afgrøde kom den for sent til at raade Bod paa Virkningen af den forudgaaende Tørkeperiode.

I den for disse Afgrøders vigtigste Vokseperiode — Midten af April til Midten af August — faldt der paa Sjælland og Smaaøerne kun 30—50 pCt. af den normale Nedbør, paa Bornholm endog kun 20 pCt., og selv paa de gode velgødede Jorder var dette mere, end Afgrøderne kunde taale. Græsmarkerne frembød et sørgeligt Skue, og selv Vintersædsafgrøderne, som er de mest modstandsdygtige, led meget under Tørken, der i Forbindelse med Foraarskulden bragte disse Afgrøder, hvortil der var stillet store Forventninger, til at svigte. Men værre endnu gik det selvfølgelig med Vaarsæden, som fra Foraaret af gennemgaaende var tynd og mange Steder stærkt angrebet af Rodbrand og Fodsyge, hvilket

yderligere svækkede Modstandskraften, navnlig paa de daarlige Jorder.

Iøvrigt var Sygdomsangreb paa Kornafgrøderne ikke særlig ondartede i 1917. I Hveden fandtes paa Grund af mangelfuld Afsvampning en Del Stinkbrand og paa sildigsaaet Vaarsæd foraarsagede forskellige Fluelarver som sædvanlig en Del Fortræd. Men ellers var Rodfrugterne vistnok de Afgrøder, som i 1917 var stærkest udsatte for Sygdomsangreb. Fra Foraaret af led Runkelroer og Sukkerroer paa Grund af Kulden stærkt af Rodbrand, medens Kaalroer og Turnips trods Tørken klarede sig ret godt mod Jordloppeangreb, som til en Begyndelse optraadte ret sparsomt, medens de senere paa Sommeren blev mere talrige sammen med forskellige andre Skadedyr.

I Roemarkerne fik særlig Knopormeangreb en usædvanlig Udbredelse saavel i Runkelroer som hos Turnips og Kaalroer, men for disse sidste var det dog endnu mere Angreb af Bladlus og Kaalorme, der gjorde Fortræd, og mange Steder var Angebet saa voldsomt, at Toppen blev fuldstændig ødelagt, først af Lusene, senere af Larverne, saaledes at Planterne maatte skyde fuldstændig ny Top, da endelig Angrebene var overstaaede. Endvidere var Kaalbrok og Forraadnessyge ogsaa meget udbredt, navnlig i Turnips, hvor man i enkelte Marker saa indtil Halvdelen af Roerne angrebne.

Kartoflerne klarede sig bedre. Først sent paa Sommeren optraadte Skimmelsvampen og fik derfor mindre Betydning end normalt, hvorimod Bladrullesyge mange Steder optraadte ret ondartet i Magnum bonum Marker.

I Vinterens Løb har der været en Del Sygdom i Kartoffelkulerne, men dog næppe saa meget som forrige Aar, skønt det fugtige Efteraar mange Steder medførte, at Knoldene blev nedkulet i vaad Tilstand, hvilket ikke begunstiger en god Opbevaring.

I det hele var Efteraarsvejret ikke gunstigt, hverken for Kartoffel- eller Roeoptagningen, men den tidlige Af-

slutning paa Kornhøsten, som mange Steder var endt inden Udgangen af August, gjorde det muligt at begynde Arbejdet i god Tid og bringe det til Afslutning, før Frosten, der meldte sig forholdsvis sent, lagde Hindringer i Vejen.

For Kornhøstens Vedkommende var Vejret som nævnt ogsaa ustadigt, men den tidlige Paabegyndelse af Arbejdet i Forbindelse med Afgrødernes overordentlige ringe Fyld gjorde dog Høstarbejdet forholdsvis let overkommeligt, og det var væsentlig kun i de Egne af Landet, hvor man var senest paa Færde, at en Del Korn blev mindre godt høstet, navnlig fordi man ikke havde Taalmodighed til at vente, til Vejret i September Maaned bedrede sig.

Høstudbyttet i 1917.

De to Hovedfaktorer, som bliver bestemmende for det samlede Høstudbytte, er Størrelsen af det besaaede Areal og Afgrødens Størrelse pr. Arealenhed. For begge disse Faktorer Vedkommende var Aaret 1917 en Minusafviger, og navnlig gælder da dette om Kornafgrøderne, som baade hvad Arealet og Udbyttet pr. Arealenhed angaar staar saa langt under det normale, at vi skal over en Menneskealder tilbage i Tiden for at finde saa lave Tal for Udbyttet. Gennemsnittet for de 5 sidste Aar af 70'erne giver paa det allernærmeste samme Kærneudbytte som 1917, nemlig efter gammelt Maal ca. 19 Mill. Tdr. Sæd. For Halmudbyttet gaar Statistikken ikke længere tilbage end til 1897, men siden da har vi ikke tilnærmelsesvis haft saa lille et Halmudbytte som i 1917. Det halmfattigste Aar i denne Periode var hidtil 1904 med 22.8 Mill. hkg Halm, medens Høsten i 1917 kun opgives til 16.3 Mill. hkg.

Ogsaa Høudbyttet var meget lille i 1917, men dog ikke mindre end i 1915, og for Rodfrugternes Vedkommende bragte det gunstige Vejr i August og September

endog Afgrøden op til over Middeludbytte, hvilket selvfølgelig bødede godt paa det samlede Høstudbytte. Alligevel blev dette, beregnet i Afgrøde-Enheder, mindre end noget andet Aar siden 1902 og ca. 25 pCt. mindre end Gennemsnittet for 1909—13; Tabel 2 giver nærmere Oplysninger herom.

Tabel 2. Høstudbytte i Mill. Afgrøde-Enheder *).

	1917	1916	1915	1914	1909 —13	Forholdstal, naar 1909—13 sættes = 100
Kornafgrøder:						
Kærne	1.560	2.078	2.300	1.952	2.291	68
Halm	0.327	0.704	0.575	0.539	0.704	46
Rodfrugter:						
Kartofler	0.206	0.160	0.255	0.225	0.199	104
Foderroer	1.357	1.339	1.648	1.284	1.382	98
Sukkerroer og Cikorie	0.113	0.096	0.105	0.124	0.100	114
Hø	0.467	0.852	0.460	0.648	0.720	65
Tilsammen	4.030	5.229	5.343	4.772	5.396	75

Af Forholdstallene i sidste Kolonne fremgaar tydeligt, hvor forskelligt de respektive Hovedgrupper af Høstafgrøder har været paavirket af Vejrforholdene, og hvorledes det navnlig er Kornafgrødernes Halmudbytte, der har været abnormt lille, medens Kærneudbyttet dog er noget bedre. Bedst er Udbyttet for Kartofler og Sukkerroer, men ogsaa Foderroerne har omtrent givet Middelhøst.

*) Ved en Afgrøde-Enhed forstaas i den officielle Statistik 1000 kg Korn, og de andre Afgrøders Mængdeudbytte omsættes i Afgrøde-Enheder ved en Beregningsmaade, der nærmest er baseret paa Kendskabet til Afgrødernes indbyrdes Foderværdi. 1000 kg Tørstof i Roer og Kartofler regnes saaledes = 1 Afgrøde-Enhed, og for Hø og Halm regnes henholdsvis 2500 og 5000 kg = 1 Afgrøde-Enhed. For Sukkerroer og Cikorierødder er Handelsprisen i 1909—13 brugt som Gennemgangsled ved Beregningen, idet denne er sat i Relation til den gennemsnitlige Kapitelstakst for det samme Femaar.

Tabel 3. Antal Afrøde-Enheder pr. ha i Gennemsnit for
Kærne, Halm, Rodfrugter og Hø.

	Antal A-E.	pCt. af Landets Middel		
		1917	1916	1909 —13
Svendborg Amt.....	2.58	126	123	123
Odense Amt.....	2.56	125	122	119
Maribo Amt.....	2.44	119	122	121
Præstø Amt.....	2.33	114	122	111
Aarhus Amt.....	2.32	113	107	107
Holbæk.....	2.29	112	120	116
Sorø Amt.....	2.19	107	116	113
Thisted Amt.....	2.18	106	98	101
Randers Amt.....	2.11	103	96	101
Vejle Amt.....	2.10	102	96	101
Københavns Amt.....	2.02	99	110	111
Frederiksborg Amt.....	1.90	93	105	103
Bornholms Amt.....	1.85	90	119	112
Viborg Amt.....	1.81	88	87	87
Hjørring Amt.....	1.74	85	83	84
Aalborg Amt.....	1.70	83	78	83
Ringkøbing Amt.....	1.65	80	78	81
Ribe Amt.....	1.59	78	79	75
Gennemsnit....	2.05	—	—	—

For Landets forskellige Egne var Høstudbyttet overordentligt forskelligt, og Afvigelserne fra Middeludbyttet er ikke alene større end normalt, men fordeler sig ogsaa paa en noget anden Maade, end de plejer, og navnlig væsentligt forskelligt fra 1916, hvilket nærmere fremgaar af Tabellerne 3 og 4.

Øverst i Produktion pr. Arealenhed staar som sædvanlig Svendborg Amt, men medens Maribo Amt plejer at være en sikker Nr. 2, hvis det da ikke staar allerøverst, saa er det i 1917 blevet Nr. 3 og staar endda betydeligt under Odense Amt, som er Nr. 2. Særligt iøjnefaldende er iøvrigt den gunstige Stilling for flere

jyske Amter, navnlig Aarhus, Thisted, Randers og Ribe Amt, medens til Gengæld flere sjællandske Amter og Bornholm har haft et usædvanlig daarligt Aar, navnlig Nordsjælland. Gunstigst af alle Amter i Forhold til det normale Udbytte er Aarhus Amt stillet med omtrent 80 pCt. af Normalhøst, medens Bornholm kun staar med ca. 60 pCt. af Udbyttet for Aarene 1909—13. Tydeligst fremgaar dette af Tabel 4, der tillige viser den af-

Tabel 4. Forholdstal for Høstudbyttet i 1916 og 1917. naar Femaaret 1909—13 sættes = 100.

		1917	1916			1917	1916
Aarhus Amt	.....	79	95	Hjørring Amt..		75	93
Thisted	—	79	91	Ringkøbing — ..		75	92
Odense	—	79	97	Aalborg — ..		75	89
Ribe	—	78	100	Maribo — ..		74	103
Præstø	—	77	105	Holbæk — ..		72	97
Svendborg	—	77	95	Sorø — ..		71	97
Randers	—	77	90	Frederiksborg — ..		67	96
Viborg	—	76	95	Københavns — ..		67	94
Vejle	—	76	90	Bornholms — ..		61	101

gørende Forskel paa de to Aar 1916 og 1917. Medens det første absolut var günstigst for Øerne og ikke mindst for Bornholm, saa har Forholdet altsaa været omvendt i 1917, da de jyske og fynske Amter er forholdsvis günstigst stillede.

Hvad Udbyttet af de enkelte Hovedafgrøder angaar, er dette kortelig omtalt i Tilslutning til Tabel 2, men Tabel 5 giver nærmere Oplysning herom, dels direkte og dels i Forhold til Femaaret 1909—13.

For Kornarternes Vedkommende er Nedgangen særlig iøjnefaldende for Rug, 6 rd. Byg og graa Havre. I alle tre Tilfælde skyldes den for en væsentlig Del det formindskede Areal, men selvfølgelig ogsaa det ualmindelig lave Foldudbytte.

Tabel 5. Afgrødernes Mængdeudbytte angivet i 1000 hkg.

	1917	1916	1915	1909 —13	Forholdstal, naar 1909—13 sættes = 100
Hvede..... Kærne	1.169	1.645	2.172	1.477	79
Rug..... —	2.253	2.744	3.375	4.483	51
Byg, 2rd..... —	3.453	4.590	5.213	4.490	77
Byg, 6rd..... —	440	739	964	940	46
Havre, gul el. hvid —	4.863	6.546	6.489	6.700	73
Havre, sort el. graa —	602	952	1.110	1.096	55
Blandsæd	2.752	3.470	3.602	3.629	77
Bælgæd	52	77	55	60	60
Boghvede	19	17	24	23	79
Korn og Bælgæd ialt ..	15.603	20.780	23.004	22.907	68
Kartofler	8.677	6.740	10.727	8.401	103
Gulerødder	1.039	1.495	1.908	2.307	45
Runkelroer	42.139	45.207	63.383	44.357	95
Kaalroer	54.825	45.322	43.057	45.764	120
Turnips o. a. Rodfr. —	27.505	22.943	26.576	27.621	100
Foderroer ialt...	125.508	115.967	134.924	119.364	105
Sukkerroer	8.827	7.361	8.252	7.885	112
Agerhø	6.900	13.612	5.998	10.900	63
Enghø	4.800	7.695	5.493	7.110	68
Halm.....	16.300	35.210	28.780	35.280	46

Rugarealet er saaledes siden 1912 formindsket med ca. 28 pCt., men Udbyttet er samtidig gaaet ned med ca. 50 pCt., idet Foldudbyttet i 1917 kun var 12.8 mod 17.9 som Middel for 1909—13. Forøvrigt har Rugens Foldudbytte gennem alle Krigsaarene været usædvanlig lille, hvilket i Forbindelse med det stadig nedadgaaende Areal har bidraget til at forøge Vanskelighederne ved vor Brødkornforsyning.

For Hvedens Vedkommende var Nedgangen i Arealet fra 1916 til 1917 endnu stærkere end for Rugen, nemlig ca. 13.5 pCt., men sammenlignet med 1912 er Arealet kun formindsket med et Par pCt., og hele Udbytte-

nedgangen i 1917 sammenlignet med 1909—13 skyldes altsaa Forskellen i Foldudbyttet, som var henholdsvis 22.6 og 29.9, altsaa en Nedgang paa 26 pCt., medens Nedgangen i Rugens Foldudbytte samtidig udgjorde ca. 28 pCt. I denne Forbindelse maa det imidlertid erindres, at en Del af de daarligste Hvedemarker blev omplojede i Foraaret 1917; var dette ikke sket, vilde Hvedens Foldudbytte rimeligvis have været forholdsvis lige saa ringe som Rugens.

Vaarsæden har gennemgaaende foldet endnu daarligere end Vintersæden, hvilket i Betragtning af den tørre Sommer ikke kan undre, men hvad der synes mere paafaldende er, at Havren har klaret sig bedre end Bygget, thi dette plejer ikke at være Tilfældet i et tørt Aar. Her kommer imidlertid Sommernedbørens ulige Fordeling til at spille en Rolle, idet Jylland, som har det store Havreareal, fik betydelig mere Nedbør end Øerne, og derved er Havrens Foldudbytte for hele Landet blevet forbedret.

Tabel 6. Gennemsnitligt Foldudbytte for Øerne og Jylland 1917 og 1909—13.

	Øerne			Jylland			Hele Landet		
	1917	1909—13	Forholds-tal *)	1917	1909—13	Forholds-tal *)	1917	1909—13	Forholds-tal *)
Hvede	23.0	30.3	76	17.9	28.4	63	22.0	29.9	74
Rug	18.0	23.4	77	10.8	15.1	72	12.8	17.9	72
Byg, 2rd.	17.1	24.4	70	15.3	20.6	74	16.6	23.4	71
Byg, 6rd.	14.5	23.1	63	13.6	18.4	74	13.9	19.8	70
Havre, lys	16.0	22.4	71	14.1	18.4	77	14.8	19.9	74
Havre, mørk	15.6	21.8	72	8.7	12.7	69	8.9	13.0	69
Blandsæd	15.7	23.0	68	12.8	17.7	72	14.1	20.4	69

*) Beregnet i Forhold til Gennemsnitsudbyttet for Femaaret 1909—13.

Sammenligner man gul eller hvid Havre med 2rd. Byg, saa gav Havren ca. $\frac{3}{4}$ af de normale Fold, medens Bygget kun gav ca. $\frac{2}{3}$ af Foldudbyttet for 1909—13. For 6rd. Byg og for graa Havre var Foldudbyttet henholdsvis 30 og $31\frac{1}{2}$ pCt. under det normale, men for begge disse Kornarter er Arealet meget stærkt formindsket siden 1912, saaledes at det samlede Mængdeudbytte kun bliver henholdsvis 46 og 55 pCt. af Udbyttet i Femaaret 1909—13, medens det samlede Udbytte for 2rd. Byg, gul Havre og Blandsæd ligger omkring 75 pCt. af en Normalhøst.

For samtlige Kornarter stiller Foldudbyttet i 1917 sammenlignet med Gennemsnitsudbyttet for Aarene 1909—13 sig som vist i Tabel 6.

Med Hensyn til de forskellige Varieteters indbyrdes Forhold i 1917, da har de haardføre Hvedesorter som Tystofte-Smaahvede klaret sig forholdsvis godt, medens f. Eks. Dronning Wilhelmina adskillige Steder maatte opløjes. For Byggets Vedkommende har de tidlige Former som Svaløf Guldbyg og Abed Binderbyg haft et forholdsvis gunstigt Aar i Jylland og paa Sjælland, men derimod meget ugunstigt paa Fyn. I Overensstemmelse hermed synes de tidlige Sorter af 6rd. Byg, Karlsbyg og Julibyg efter Forsøg i Jylland at have klaret sig forholdsvis daarligt i 1917 sammenlignet med Karlsbyg; men Forsøgenes Antal er ikke stort, og Resultaterne en Del svingende. For Havresorternes Vedkommende synes Aaret ikke at have udøvet nogen væsentlig Indflydelse paa Sorternes sædvanlige Rækkefølge. (Sluttet.)

Udkomne Bøger.

Landboskolen ved Lyngby 1867—1917. Af Forstander *J. J. Hansen*. (Lyngby). — Landboskolen ved Lyngby, efter Næsgaard den ældste af vore bestaaende Landbrugsskoler, fejrede i Efteraaret 50 Aars Jubilæum, og Skolens Levnedsløb er nu fortalt i ovennævnte Skrift paa 139 Sider. Kaptajn *J. C. la Cour* var, som bekendt, Skolens Opretter og Leder fra 1867 til 84 og fra 1889 til 98. Den Frødighed i Ideer og Interesser, som *la Cour* ejede, kom selvsagt ogsaa hans kære Skole til Gode, og ingen af vore Landbrugsskoler har i den Grad som Lyngby søgt nye Midler og Veje i Oplysningens Tjeneste. I større eller mindre Grad tjente den som Forbillede for de følgende Landbrugsskoler, og naar disse lægger Vægt ikke blot paa faglig Undervisning, men ogsaa paa sund og god Folkeoplysning, tør dette vel nok i ret væsentlig Grad tilskrives det lysende Eksempel, Landboskolen ved Lyngby har givet. Om dens smukke Indsats i Landbooplysningens Tjeneste og om dens skiftende Kaar i Tidernes Løb fortæller Forstander *Hansen* bramfrit og jævnt, det er Kendsgerningerne, han meddeler, og han følger den Regel, som den gamle islandske Præst *Are den Frode* opstillede for Historieskrivning, at fortælle Begivenhederne, som de er gaaet for sig, uden Udlæggelser og uden Tilføjelser. Det Helhedsbillede af Landboskolen, Forfatterens Fremstilling efterlader hos Læseren, er saare tiltalende.

Skolen har fra 1867 til 1917 været besøgt af 4.474 Elever. Foruden *la Cour* og *J. J. Hansen* har den til Forstandere haft *S. P. Jensen* (1884—89) og *R. J. Petersen-Børup* (1898—1901). Som Lærere ved de almindelige Kursus har ikke mindre end 89 Mænd været knyttet til Skolen; — det er dennes nære Belliggenhed ved Hovedstaden, som har muliggjort det for den i højere Grad end de andre Landbrugsskoler at drage en Række Foredragsholdere ud til sig.

Studievejledninger i Frøavl. Udarbejdet af Direktør K. *Dorph-Petersen* med Bistand af Forsøgsleder *L. Helweg* og Assistent *J. Holmgaard*. 12 Sider. (G. B. N. F. København). — Som Nr. 1 af »Studieforeningens Vejledninger« er ovennævnte lille Skrift udkommet. Det bringer en Oversigt over, hvad der, dels i Bøger og dels i Tidsskrifter, er skrevet om Frøavl. Skriftet er en udmærket Vejledning for alle, der har med Frøavl at gøre og ønsker at udvide eller befæste deres Kundskaber om Avl af de forskellige Slags Frø.

Meddelelser fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Serumlaboratorium. — Laboratoriet har udsendt Meddelelserne Nr. XLVIII til LVII, der bl. a. omfatter Undersøgelser vedrørende smitsomme Sygdomme hos Kalve, en ejendommelig pyæmisk Lidelse hos Faar, forebyggende Serumbehandling ved Streptokokpyæmi hos Føl, en kronisk Ernæringslidelse hos Kalve, nogle svulstlignende Dannelser hos Planter og Forholdene hos Hesten i sund og syg Tilstand. Endvidere har Laboratoriet udgivet en samlet Beretning om Virksomheden fra September 1908, da det begyndte sit Arbejde, til 31. December 1916.

Potetdyrkning. Af Dr. *W. Christie*. 60 Sider. (Aschehoug & Co. Kristiania).

Grøntsakers Dyrkning og Anvendelse. Af Bestyrer *S. Lysbakken*. 42 Sider. (Aschehoug & Co. Kristiania).

Russiske Landbrugsforhold med særligt Henblik paa Frøavl, Frøhandel og Frøkontrol. Beretning om en Undersøgelsesrejse i Sommeren 1914. Af Statskonsulent *N. Otto Nielsen*. 147 Sider. (Aug. Bangs Boghandel. Københ. 1918).

II. Iversens Regnskabsbog ved Karsten Iversen: I. Pengeregnskabet. II. Dagbog samt Arbejds- og Markregnskab. 3. Udgave. (K. Iversens Forlag. Københ.).

Solsikkebogen. Af *Fr. Lindberg*. 59 Sider. (G. B. N. F. Københ.).

Danske Mejerier. Illustreret Haandbog for Mejeribrugget i Danmark. Udarbejdet af Konsulent *Ellbrecht*. 59.—60. Hefte. (Selskabet til Udgivelse af nationale Haandbøger. Københ.).

Beretning om Virksomheden i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift i Aaret 1917. Udarbejdet af Sekretær *A. P. Jensen*. 554 Sider. Københ.).

Mindre Meddelelser.

„Menneskers og Dyrs Ernæring under den foreliggende Situation“. Det fyldige og gode Referat i Hefte 4 af nærværende Tidsskrift af Godsejer *Moesgaard-Kjeldsens* Foredrag og den paafølgende Diskussion giver mig dog Anledning til følgende:

Det beror paa en Fejltagelse, at det i Foredraget (se Side 171) omtaltes, at Faaret og Geden havde overordentlig stor Betydning. De blev sikkert glemt. Derved forstaar man ogsaa, at de senere blev fremdraget henholdsvis af forhv. Folketingsmand *Fog-Petersen* og af mig (S. 176 og 180).

Dernæst er formentlig Folketingsmand *Pinstrups* Udtalelse refereret mere kategorisk, end den faldt, da han talte om, at Superfosfaten var forbeholdt den raa Jord. At Opdyrkning af Hede i al Almindelighed skulde være umulig uden Tilførsel af Fosforsyregødning, er selvfølgelig for meget sagt, eftersom mange Hundrede Tdr. Land i Tidens Løb er opdyrket uden dette Hjælpe-middel. Snarere kunde man have sagt, at Kalk (Mergel) var uundværlig.

Da jeg havde den Ære at lede Mødet, mener jeg at burde fremføre foranstaaende Bemærkninger.

Carl Bech.

Statskontrollerede Produktioner i 1917. Allerede i Februar 1915 blev det forbudt til Fremstilling af Spiritus at anvende Rug, Hvede, Boghvede, Kartofler og indenlandsk Byg; det udenlandske Korn, der anvendtes, skulde indføres direkte af Fabrikerne. Og ved Bekendtgørelse af 6. Marts 1917 blev Anvendelsen af enhver Art af Korn, Foderstoffer og Kartofler samt af Brændselsstoffer i andet Øjemed end til teknisk Brug og Gærtilvirkning forbudt. Ingen Spritfabrik maatte herefter fremstille mere end en Tredjedel af sin Produktion i 1916. Produktionen af Spiritus gik som en Følge heraf i 1917 ned til 7.1 Mill.l à 100 pCt., medens den i Aarene 1911—15 havde andraget gennemsnitlig 14.3 Mill.l. — Forbruget af Drikke-spiritus var i 1917 3.7 Mill.l à 100 pCt., hvilket svarer til et

Forbrug pr. Indbygger af almindeligt Brændevin (47.4 pCt. Alkohol) paa 2.6 l; i 1916 var Forbruget 8.7 l og i 1911 11 l.

Øl. Produktionen androg i Fjor af stærkt Øl 1.1 Mill. l og af svagt — det tidligere skattefri — Øl 1.2 Mill. l mod gennemsnitlig i Aarene 1911—15 henholdsvis 1.0 Mill. l og 1.5 Mill. l. Det samlede Ølforbrug har udgjort

	stærkt Øl*)	svagt Øl*)	pr. Indbygger
	1000 hl	1000 hl	l
1901—05.....	923	1484	95.6
1906—10.....	966	1490	92.3
1911—15.....	921	1458	84.2
1916.....	987	1382	80.9
1917.....	995	1236	74.7

Af Raastoffer anvendtes i Fjor af: Bygmalt 26.045 Tons, Majs 1815 Tons, Ris 1738 Tons, Humle 356 Tons og Sukker 1779 Tons.

Den samlede Produktion paa vore 9 Sukkerfabriker androg 134.9 Mill. kg Sukker mod 112.1 Mill. kg i 1916, 130.1 i 1915, 152.2 i 1914 og 162.4 i 1913, i hvilket Aar Produktionen naaede sit højeste Kvantum. Det i 1917 til Dyrkning med Sukkerroer tegnede Areal var ca. 30.000 ha.

Som bekendt blev Forbruget af Sukker fra 1. Januar 1917 rationeret, saaledes at der beregnedes 2 kg pr. Maaned til hver Person og desuden visse Kvanta til de forskellige sukkerforbrugende Industrier, Restaurationer m. v. Fordelingen af Forbruget lader sig herefter for 1917 opgøre paa følgende Maade:

Husholdningsbrug.....	72	Mill. kg
Industrien	24	— —
Restaurationer m. v.....	3	— —

Margarine. Produktionen har kun andraget 33.2 Mill. kg i 1917, medens den i 1916 var oppe paa 56.5 Mill. kg og i 1911—15 gennemsnitlig 42.7 Mill. kg. Forbruget af Margarine, der i 1914 var 45, i 1915 55, i 1916 58 Mill. kg, gik derefter i 1917 ned til 33 Mill. kg, der i ganske overvejende Grad falder paa Aarets første Halvdel; fra August Maaned var Margarine omtrent helt udgaet af Handelen.

De Forenede Staters økonomiske Forhold i 1917. Af en Beretning fra vort Konsulat i New York — offentliggjort i »Meddelelser fra Udenrigsministeriet«, 1918, Hefte II — fremgaar, at der i Fjor har været et umaadeligt Opsving i forskellige af Fristaternes økonomiske Forhold, selvfølgelig foranledi-

*) Grænsen mellem stærkt og svagt Øl er $2\frac{1}{4}$ Vægt-pCt. Alkohol.

gede af Krigen. Saaledes var Værdien af Overskudsudførselen i 1914 325 Mill. Dollars, men i Fjor ikke mindre end 3176 Mill. D. Den samlede Værdi af Høsten er af Landbrugsministeriet beregnet for 1917 til ca. 21.000 Mill. D. mod 13 $\frac{1}{2}$ Mill. D. i 1916 og omtrent det dobbelte af Værdien i 1914 og 1915. Denne enorme Værdiforøgelse skyldes mere Prisstigningen af de enkelte Produkter end Høstmængden, selv om denne i næsten alle Tilfælde er større end det foregaaende Aar. Hvad Udførselen af Fødevarer angaar, havde den følgende Værdi i

	1914	1916	1917
	Mill. D.	Mill. D.	Mill. D.
Fødevarer i raa Tilstand og Dyr til Slagtning	137 $\frac{1}{2}$	380 $\frac{1}{2}$	532
Fødevarer helt eller delvis tilberedte....	293	599	739

Blandt de Artikler, for hvis Omsætning Krigen har været væsentlig indgribende, er ikke mindst Levnedsmidler som Smør, Bacon og Æg. Medens alt før Krigen tydede paa, at De Forenede Stater med deres stærkt voksende industrielle Befolkning vilde blive et Importland for Smør i stigende Grad, er Landet efter Krigen blevet et Udførselsland for Smør. Smør-eksporten har været voksende under Krigen og naaede i Fjor omtrent 27 Mill. Pd. til en Værdi af henimod 9 Mill. D. Udførselen af Bacon er tiltagen meget stærkt; den var i 1914 194 Mill. Pd., i Fjor 667 Mill., af hvilke 346 Mill. Pd. gik til England. Mindre Betydning har Krigen haft for Æghandelens Vedkommende. Medens Udførselen i 1914 var 16.1 Mill. Dussin, var den i Fjor 25 Mill. Dussin.

Kornudførselens Størrelse var:

		1914	1916	1917
		Mill.	Mill.	Mill.
Hvede	bushels	92.4	173.2	149.8
Hvedemel	Tdr.	11.8	15.5	11.9
Havre.....	bushels	2.0	96.0	88.9
Majs.....	—	9.5	38.2	64.7
Byg.....	—	6.5	27.0	16.4
Rug.....	—	2.2	14.5	13.2

Fristaterne sugede før Krigen hvert Aar fra $\frac{1}{2}$ til 1 Mill. Mennesker til sig fra Europa, og det havde god Anvendelse for dette Menneskemateriale. Siden Midten af 1914 har Indvandringen praktisk talt været standset.

Statsbevillinger til dansk Landbrug. 1835—1910*).

Foredrag i Det kongelige danske Landhusholdningsselskab
den 13. Marts 1918 af Forstander S. C. A. Tuxen.

Foranlediget ved Landets hele »økonomiske og commercielle Tilstand« tilskrev Kong *Frederik d. 6.* i 1824 sine Collegier, at han, »for at den højst nødvendige Ligevægt kan finde Sted mellem Statens Indtægter og Udgifter«, allernaadigst har approberet et saakaldet Normal-Reglement for Finanskassen. — Heri indeholdes »de Summer, som hvert Collegium og Departement eller hver anden Gren af Statshusholdningen for Fremtiden kan vente at erholde aarligen anvist, for

*) Den vedføjede Tavle skal give et sandt Billede af Statsbevillinger til dansk Landbrug i de 75 Aar fra 1835 til 1910. — Men mit personlige Skøn har jo spillet en Rolle baade med Hensyn til, hvad der er medtaget og hvorledes dette er fordelt paa de forskellige Konti. — Af Pladshensyn har jeg saaledes i sidste Øjeblik udelukket to Kolonner for henholdsvis »Havebrug« og »Skovbrug«. Ingen af dem har dog været særlig stærkt tærende paa Statskassen, og har de end fulgt den i de øvrige Kolonner viste Stigning i Beløbene, var de dog heller ikke i den Henseende særlig bemærkelsesværdige. — Desuden vil der i Tavlen savnes mindre betydelige Tillægsbevillinger, overordentlige Statsudgifter til Bygninger, Subventioner til Dampskibsselskaber o. a., der da ogsaa i Reglen findes opført under »andre og overordentlige Statsudgifter«, samt til Sandflugtdæmpning, som det ikke har ligget i Planen for mit Foredrag at medtage. — Indtil Aar 1900 gælder Tallene kun hvert femte Aar, medens de derefter viser de aarlige Bevillinger.

Statsbevillinger til Landbruget 1835—1910.

Bev. i Kr. ved Aar	Landbrugets alm. Fremme	Husdyrbruget	Landbrugets Oplysning	Grundkultur	Husmands-Sagen	Mælkebruget	Handel: Omsetning, Kredit	Plantevalen	Dyrlegesvæsen	Mask- & Redskabsprøver	I alt	Bev. i Kr. ved Aar
1835	1.600	58.200						3.000	14.300		77.100	1835
1840	1.600	58.200						3.000	14.560		77.360	1840
1845	4.800	74.000						3.000	18.808		100.608	1845
1850	16.750	51.200						3.000	24.960		95.311	1850
1855	30.400	70.288							27.354		128.042	1855
1860	19.200	68.903	75.710						12.700		176.513	1860
1865	19.200	74.052	78.568						10.175		181.995	1865
1870	14.000	57.200	80.669	4.000					10.350		166.219	1870
1875	14.000	37.200	102.207	17.600	20.000				13.700		204.707	1875
1880	14.000	38.200	111.620	31.600	20.000	22.000			12.885		250.305	1880
1885	23.000	69.800	147.814	53.357	20.000	43.320	2.000		15.779		375.070	1885
1890	21.500	215.000	188.274	127.357	36.000	87.600	28.000	20.000	15.910		739.641	1890
1895	28.500	352.000	267.065	143.757	64.000	106.600	31.200	43.200	94.443	5.000	1.135.765	1895
1900	60.300	541.850	304.982	210.000	68.000	128.900	37.350	57.000	178.823		1.592.205	1900
1901	63.300	572.050	315.232	221.000	70.500	144.800	42.050	74.415	289.471	5.000	1.797.818	1901
1902	67.800	575.050	330.092	220.000	87.000	143.100	41.750	77.425	290.584	5.000	1.837.801	1902
1903	61.700	507.050	334.979	240.900	92.000	171.050	41.750	83.800	290.907	5.000	1.829.136	1903
1904	39.200	829.500	380.159	245.900	99.000	185.283	41.750	119.542	290.550	3.000	2.333.884	1904
1905	39.200	829.500	384.796	318.800	101.000	194.800	41.850	125.170	299.157	3.000	2.337.273	1905
1906	39.200	835.500	394.419	265.800	103.000	190.483	41.850	237.420	330.009	3.000	2.440.681	1906
1907	39.200	836.700	423.224	277.900	126.000	203.100	45.850	226.080	332.904	3.000	2.513.958	1907
1908	26.700	974.500	438.740	343.100	121.000	197.550	59.100	253.855	334.485	5.000	2.754.030	1908
1909	26.700	976.000	440.165	365.500	125.000	193.175	59.300	259.388	363.904	5.000	2.814.032	1909
1910	26.700	1.050.000	480.400	455.284	127.000	190.200	57.550	309.828	365.821	5.000	3.067.783	1910

dermed at bestride de under sammes Ressort hørende, dels staaende eller ordentlige, dels overordentlige Udgifter, og hvortil disse — dersom det ikke straks kan ske — efterhaanden maa søges indskrænkede«.

Det saaledes normerede Reglement var endnu gældende i 1835, og vil vi søge om særlige Bevillinger for Landbruget, maa det være under Rentekammeret, der i en Skrivelse af 1834 kaldes det, som »Omsorgen for Landbrugets Fremme allernaadigst er betroet«.

Med Interesse ser man her efter, hvad der i en karrig Tid maatte være særlig vort Landbrug beskaaret. — Opmærksomheden drages da først af en Post, der hedder Gager til Landvæsensbetjente. Men venter nogen i disse at finde, hvad der nærmer sig til Lighed med vore Dages Landbrugskonsulenter, tager han jo meget fejl. Det er, hvad vi ogsaa nu kalder Landinspektører, der var ansat ved de saakaldte Landvæsenskantorer, hvoraf Kongeriget den Gang ejede to, et for Jylland og Lolland-Falster, et andet for Sjælland og Fyn. — Det mest rent landbrugsfaglige, disse Kontorer da havde med at gøre, var den øverste Administration af de mange Godser omkring i Landet, som Staten i Nødens Tid havde maattet overtage og hvoraf vi endnu i 1835 kan tælle omkring ved en Snes*). De søgtes imidlertid efterhaanden realiserede, og man var derefter belavet paa fremtidig at kunne nøjes med et Landvæsenskontor for Danmark. Ja, vi har jo endnu det Navn i vor Centraladministration; men rigtignok omfattende mange Forretninger, hvorom

---

*) I Hjørring Amt: Dronninggaard (fra 1820), Baggessvogn (1821), Kokkedal (1823) og Aagaard (1828); Aalborg Amt: Nyevrå (1824), Buderupholm (1824) samt Bjørnsholm, Lundgaard og Padkær (1828); Randers Amt: Skaarupgaard (1823), Katholm (1823) og Mejlgaard (1824); Skanderborg Amt: Hovedgaarden Silkeborg (1823); Aarhus Amt: Moesgaard (1824); Odense Amt: Frederiksgave og Flenstoft (1820) og endelig i Holbæk Amt: Alkestrup og Egemark (1823) samt Flinterupgaard (1832).

der ikke drømtes i 1835. Udgifterne ved den Tids Landvæsenskontorer har det da ogsaa ligget udenfor Planen at medtage paa vor Tavle.

Derimod maa vi standse ved en Post, der hedder Præmier til Farveplanters Dyrkning og Høraavl samt Fiskeriernes Fremme. Den synes nærmest ved et Tilfælde at være kommet med i Lighed med tilsvarende Virksomheder ved Datidens landøkonomiske Selskaber, og det drejer sig i Reglementet fra 1824 kun om 7000 Kr. Deraf medgaar endda sædvanlig Størsteparten til Fiskeriernes Fremme, saa at det er fundet rigtigst paa Tavlen kun at opføre ca. 3000 Kr. som det af Staten den Gang til »Planteavlen« bestemte Beløb.

Mere klart for Dagen ligger de meget større Summer, som allerede da kom »Husdyravlen« til gode. Det var dog endnu fra Statens Side kun Hestene, det gjaldt, idet der regnedes med Udgifter til Frederiksborg Stutteri (20.000 Kr.) samt til Hestevæddeløb og Stutteribesigtelser (38.200 Kr.). — Hvor delte Meningen end da som nu var, om til hvilken Grad der her kan tales om en udelt Landbrugsinteresse, kan vi næppe undlade at opføre Beløbet 58.200 Kr. som den Gang viet Husdyrbrugets Fremme ved Statsforanstaltning. — Tæt op dertil kommer saa de Beløb, der allerede den Gang var bestemte til »Dyrlægevæsenet«, nemlig til Veterinærskolen (14.000 Kr.) og til en saakaldet Kvægsygekommission (300 Kr.), ialt 14.300 Kr. — Føjes saa endelig hertil, hvad der paa Normal-Reglementet er bestemt som Bidrag til vort da allerede et Par Menneskealdere gamle Landhusholdnings-selskab, 1600 Kr., der paa Tavlen er opført som bestemt til »Landbrugets Fremme i Almindelighed«, er vi naaet til en samlet Sum af 77.100 Kr. *).

*) I de aarlige »Journaler for kongelige Resolutioner og Befalinger til Rentekammeret« saa vel som i »Rentekammerets Relations og Resolutions Protokol«, bl. a. under »Bevillinger, som ikke overstiger 100 Rdlr. Sølv« (alene i 1834 mellem 8 og 900), stødes

Dette kan for Nutids Øjne synes et meget beskedent Beløb, og det maa i Virkeligheden multipliceres med 40, for at naa paa Højde med det tilsvarende i vore Dage. Et Blik ned ad Talrækken vil derhos vise, hvorledes denne Stigning har været, og at det egentlig først er for tredive Aar siden, fra omkring ved 1890, at den er bleven saa betydelig, at det ikke kan stilles i Forbindelse med den Dalen i Pengenes Værdi, man sædvanlig regner med fra samme Tidspunkt. — Bag disse Tal ligger der imidlertid et Stykke Landbrugshistorie, som det kan lønne sig at betragte lidt nærmere, og Bevillingerne er i den Hensigt paa vor Tavle ordnede i ti Kolonner, hver for sin Konto.

I den første Kolonne for **Landbrugets almindelige Fremme** finder vi til at begynde med kun det Beløb, hvormed Staten støttede vort Selskab, og først efter den frie Forfatnings Indførelse findes der en særlig Bevilling paa Finansloven med denne Betegnelse. Den andrager da 10.000 Kr., som sammen med det til 6.750 Kr. forhøjede Bidrag til Landhusholdningsselskabet giver Summen 16.750 Kr. paa denne Konto for 1850. Senere veksler Beløbenes Størrelse, og naar den er størst, skyldes det navnlig Tilskud til de samvirkende danske Landboforeninger. At den mod Slutningen findes aftagende, maa tilskrives, at Beløb, der tidligere faldt ind under de almindelige, nu paa Finansloven er overført til særlige Konti. — Tilskud til Husmandsforeningernes almindelige Udgifter er det fundet rigtigst at henhøre til den særlige Konto for Husmandssagen.

Den Kolonne, som i 1835 stod med det største Beløb, vedrørte imidlertid **Husdyrbruget**, og det er da ogsaa den, der i saa Henseende naar højest op endnu i vor Tid. — Det første lille, men vigtige Skridt i denne

---

der vel hist og her paa Poster, som maa siges at komme Landbruget til gode; men de er i høj Grad spredte og til Dels saadanne, hvor Staten forholder sig til sine særlige Godser som mangan privat Godsejer til sit.

Retning skete ved Loven af 4. Februar 1852 om »Foranstaltninger til Husdyr- og især Hesteavlens Fremme«.

Det var i Virkeligheden første Gang, at der efter en udførlig Debat i Landsting og Folketing vedtoges en Lov om Statsmidler til Fremme af noget i vort Landbrug. — I Tiden nærmest efter 1835 var ganske vist Statsforanstaltningerne i ikke uvæsentlig Grad præget af Landbrugets Betydning for vort Land, særlig paa virket af Stænderforsamlingernes Forhandlinger. Men Staten virker jo ogsaa ved andet end ved sine Pengemidler(!), og det var ikke med Bevilling af saadanne, men ved Indflydelse paa de almindelige Lovgivningsforanstaltningerne, at »Stænderne« gjorde sig gældende*).

Nu, i 1852, var der imidlertid Tale om en Bevilling af Penge. — Det gjaldt dels et Forsøg paa at genopbygge Stamstutteriet i Frederiksborg og dels et udstrakt Landstutteri med Udstationering af 40 Hingste, hovedsagelig engelske Halvblodsheste. — Men nyest og af størst Interesse er jo den Del af Loven, der angaar aarlige Præmier ved Dyrskuer efter Foranstaltning af de landøkonomiske Foreninger i de for-

---

*) I Tiden fra 1837 til 1849 udkom der saaledes Plakater, Forordninger og Anordninger vedrørende: Stutteribesigtigelse; Nedsættelse i Optagelsespengene for Kreaturer; Selvejrbønders Testationsret; Procesform for Skovforbrydelser; Sandflugtvæsen; Retsforholdet mellem Jorddrot og Fæster; det at ingen hoverifri Gaard maatte blive hoveripligtig; Jagten i Danmark; ny Skyldsætning af Jordejendomme; ugifte Karles Forpligtelse til at tage Tjeneste; Lettelser i Konsumptionslovgivningen; Landkommunalvæsenet; Eksekution i en Landejendoms Afgrøde; Midler mod Skabsygens Udbredelse; Jagts Udøvelse i Haver; Opkøb af Landmandens Produkter; ulovlig Brændevinsbrænden paa Landet; Vands Afledning og Afbenyttelse; Kontrol med Brug af Parceller for langt Tidsrum; Indskrænkning i Forbudet mod at tage Inderster tilhuse; Ophævelse af Ret til at oprette Sædegaarde til Stamhuse; Forbedring i Husmænds og Indersters Kaar; Anlæg af Diger over anden Mands Grund; Erstatning til dem, hvis Kvæg nedslaas paa Grund af den smitsomme ondartede Lungesygge.

skellige Amter, og det skete med den op gennem den følgende Tid betydningsfulde Bestemmelse, at »Statsydelsen var betinget af, at Foreningerne af egne Midlere ofrede Sagen et Beløb mindst lig med det, der modtoges af Staten«. — Det var forøvrigt foreløbig kun meget smaa Beløb, hvorom det drejede sig, nemlig 17.200 Kr. at fordele mellem alle Landets Amter, medens Stutterivirksomheden kunde regne med ikke mindre end 53.000 Kr. — Vor Tavle viser derefter ved Aaret 1855 et samlet Statsbidrag til Husdyrbrugets Fremme paa 70.288 Kr.

Det var jo i alt ikke stort mere end der tidligere var bevilget allerede i Normal-Reglementet; men medens Landstutteriet allerede ophævedes i 1862 og Stamstutteriet fra Statens Side endelig nedlagdes i 1871, blev den saaledes i 1852 indledede Statsbevilling til Præmier ved Dyrskuer bevaret lige til denne Dag, og den er efterhaanden udvidet efter en meget betydelig Maalestok.

Længe arbejdedes der dog med det samme beskedne Beløb. Husdyrlovens Fornyelse ²³/₁ 1862 medførte vel en udvidet Præmiering; men det var kun en Slags Erstatning for det ophævede Landstutteri, idet der bevilges 22.000 Kr. til Uddeling ved de saakaldte Hingsteskuer, og den samlede Bevilling forblev ret uforandret. Vi finder saaledes paa Finansloven for 1865 et samlet Beløb til Husdyravlens Fremme af 74.052 Kr., og det bliver ikke større før efter 1888. — I lang Tid er Summen endog kendeligt dalende paa Grund af de formindskede og til sidst helt ophørte Tilskud til Stamstutteriet, og selv den Udvidelse, der skete i 1880, idet Beløbene baade til de almindelige Dyrskuepræmier og til Præmier for ældre Hingste forhøjedes til 30.000 Kr. for hvert, formaar ikke at bringe den samlede Bevilling højere op.

Men med Loven af ¹/₄ 1887 faar Piben en helt anden Lyd. Der bevilges da som Understøttelse til Foranstaltninger til Fremme af Husdyravlen og

Husdyrbruget, som det nu hedder, en samlet Sum af 200.000 Kr. — deraf til almindelige Dyrskuopræmier 60.000 (10.000 forlods til Følhopper), til Stats-Hingste og Tyreskuer 80.000, til Fællesskuer 10.000 og til Foranstaltninger paa anden Maade indtil 50.000 Kr.

Vi ser da paa Tavlen for 1890 et samlet Beløb af 215.000 Kr., og dette stiger derefter med megen Styrke til 352.000 i 1895, 542.000 i 1900, 830.000 i 1905 og endelig 1.050.000 i 1910. — Den lille Nedgang i 1903 skyldes Ophævelse af den særlige Bevilling til Kvægavlscentre. — Men vi forstod, som det ses, hurtigt paa anden Maade at faa Rigdomskilden til at flyde; stadig dog uden væsentlig Fravigelse af Princippet om, at der fra Landbrugets egen Side skulde ydes tilsvarende Beløb til dem, der i de forskellige Øjemed tilflød det fra Statens Side. — Det for 1910 anførte store Beløb fordeler sig med 310.000 Kr. til Præmier ved Skuer, 400.000 til Avlsforeninger, 285.000 til andre Foranstaltninger, derunder Kontrolforeningerne, 8.500 til Statsskuernes Beretninger, 30.000 til Dagpenge og Befordringer, 3000 til Biavl, 1500 til Kaninavl og 12.000 til Fjerkræavl.

Det næste Omraade af Betydning for Landbrugets Fremme, der blev Genstand for Pengebevillinger under den nye Forfatning, gjaldt **Landbrugs-Oplysningen**. Spørgsmaalet herom havde jo ikke ligget brak indtil da; men Staten havde ikke havt meget dermed at gøre. Selv Forsøget i Trediveerne med en Skole paa Mørup ved Sorø, der kan nævnes som en Statsforanstaltning, blev bekostet af Sorø Akademi, ligesom det Classenske Fideicommis jo allerede i Slutningen af det 18. Aarhundrede var virksomt paa dette Omraade og senest i 1849 havde aabnet den Skole paa Næsgaard, der viste sig levedygtig gennem hele det følgende Tidsrum. Veterinærskolen bestod ganske vist som en Statsinstitution; men saa længe den var isoleret, havde dens Arbejde kun mindre Betydning for den almindelige Landbrugs-

oplysning, og de Beløb paa Finansloven, der da tilflød den, findes paa vor Tavle indtil 1858 opført i Kolonnen for »Dyrlægevæsen«. — Men i Tiden nærmest forud for det sidst nævnte Aar var Spørgsmaalet rejst om Landets Forsyning med en større landøkonomisk Lærestanstalt. Det var fremme til Drøftelse paa Landmandsforsamlinger og andre Møder og senest i en Regeringskommission. De endelige Forhandlinger paa Rigsdagen i 1855 resulterede saa i Loven om Oprettelse af en Veterinær- og Landbohøjskole af $\frac{8}{10}$ 1856; men om Betimeligheden heraf var Meningerne meget delte. Medens Loven næsten uden Omtale gik til enstemmig Vedtagelse gennem Landstinget, vedtoges den i Folketinget efter udførlige Forhandlinger med kun 44 Stemmer mod 36. — Modstanden rejste sig navnlig ud fra den af Eftertiden jo ingenlunde bekræftede Antagelse, at Talen her var om en Skole til direkte privat Gavn særlig for de store Jordbrugere.

Havde man den Gang set, i hvor høj Grad Landbohøjskolen skulde blive en Skole for den almindelige Landbrugsoplysning, ja et nødvendigt Vilkaar saavel for den almindelige Landbrugsskole som for den hele Landbrugskonsulent-Institution, havde Stemningen sikkert været en anden, og man havde vel tidligere fundet frem til den Udvidelse af Rammerne for vor grundigste Landbrugs-Undervisning, som vi endnu strider for.

Paa Tavlen findes herefter de aarlige Bevillinger til Landbrugs-Oplysningens Fremme ved 1860 opført med omtrent 76.000 Kr. Men ogsaa paa denne Konto vil der ses en meget stærk Stigning af det bevilgede Beløb, indtil det i 1910 naar tæt op imod den halve Million Kroner aarligt. — Det er imidlertid da langt fra alene Landbohøjskolen, der lægger Beslag paa Statsmidler i Landbrugs-Oplysningens Tjeneste. Her er efterhaanden tilkommet Beløb til Landbrugskonsulenter samt til landøkonomiske Rejser, til Foredrag og til Landbrugs-Kursus. Derimod skal det anføres, at heri

ikke er medregnet de Beløb, der direkte kommer den »almindelige Landbrugsskole« til Gode, dels fordi de er saa stærkt blandet med dem, der ydes en Almenskole som den danske Folkehøjskole, og dels fordi de opføres som særlig tilflydende den af Sorø Akademis Midler, noget der forøvrigt ogsaa gælder om en Del af den Sum, der kommer selve Landbohøjskolen til Gode. Det her opførte Beløb kan saaledes tænkes forhøjet med de Penge, der gaar til den almindelige Landbrugsskole, men samtidig formindsket med dem, der særlig vedrører Dyr lægevesen samt Skovbrug og Havebrug, som det ikke er let at skille ud for sig. — Konsulentvirksomheden begynder for Finanslovens Vedkommende med et lille Beløb paa 1500 Kr. i 1881—82; men er ved Aarhundredskiftet naaet op til ca. 30.000 Kr. og den lægger i 1910 Beslag paa 55.000. Medens saa vel de landøkonomiske Rejser som Foredragene stiller Krav, der vokser fra 5000 til 8—9000 Kr., er der til Landbrugskursus i den sidste halve Snes Aar krævet Tilskud voksende fra en lille Bevilling paa 2000 Kr. til 72.000 Kr. i 1910.

Som Tavlen viser, er det næste, der kalder paa vor Opmærksomhed af Bevillinger paa de aarlige Finanslove det, der er givet Overskriften **Grund-Kultur**. Det har jo i Aarenes Løb aldeles overvejende samlet sig om Hedeselskabets Virksomhed. Det begynder under de aarlige Bevillinger ganske smaat i 1869 med et Beløb af 4000 Kr. til Skovplantning i Vestjylland. Men allerede Aaret efter kommer hertil et Beløb af 3000 Kr. til Engvandingsanlæg samme Sted, og disse to Summer forhøjes i 1872 til 14.000 Kr. Men først i 1873 findes der paa Finansloven en selvstændig Bevilling for Hedeselskabet paa 9600 Kr., der sammen med 8000 Kr. til Skovplantning udgør de 17.600 Kr., som findes paa Tavlen for 1875. Fra nu af vokser saa Beløbene til denne af saa almindelig Sympati om-

fattede Virksomhed Aar for Aar, til vi i 1910 ogsaa her er nær oppe ved den halve Million Kroner. — Men det angaar da baade Virksomheden ved Hedeselskabet og Selskabet »Hedebruget«, og til det oprindelige Skovplantnings- og Engvandingsarbejde er efterhaanden kommet Smaaplantninger og Hegn, Mosekultur, Kanal- og Vandløbsreguleringer, Mergelsøgning samt Mergel- og Gødningstranspørt.

I Begyndelsen af 1870-Aarene dukker saa frem blandt Finanslovbevillinger et Beløb af 20.000 Kr., der holder sig staaende omtrent uforandret gennem sytten Aar til 1890. Det er Støtte til Landboforeningernes prisværdige Virksomhed til **Fremme af Husbrugene**, som jo for dem allerede da havde været en gammel Opgave. Den antager nu efterhaanden et stigende Omfang, for at munde ud i den selvstændige Husmandsforenings Virksomhed, der senest er opført i 1910 paa Finansloven med et samlet Beløb af ca. 127.000 Kr., deri ikke medregnet Beløbet til korte Kursus, som hovedsagelig ogsaa tilflyder Brugerne af de smaa Jordlodder.

Den næste Finanslovsbevilling, der drager Opmærksomheden til sig, er **Mælkebruget**. I 1876 dukker det frem paa Finansloven med en Bevilling af 2000 Kr. til Forsøg med Opbevaring af Is og Sne. Den stiger straks Aaret efter til 6000 Kr. og er i 1880 oppe paa 22.000 Kr., fortrinsvis til Forsøg med Sammenligning af de forskellige Mælkerisystemer. Det er Indledningen til Forsøgslaboratoriets omfattende Virksomhed; der vel strakte sig ind paa andre Omraader, men i Reglen i saa nær Forbindelse med vor Mælkeridrift, at jeg har fundet Anledning til helt igennem at henføre Beløbene til samme Kolonne, skønt de paa Finansloven er at finde under »Veterinær- og Landbohøjskolen«, hvis andre Omkostninger er indeholdt i Kolonnen for Landbrugs-Oplysning. For Forsøgs-Laboratoriets Vedkommende vokser Beløbet efterhaanden til i Aaret

1885: 43.320 Kr., 1890: 65.000, 1895: 75.000, 1900: 92.000, 1905: 100.000 og bliver omtrent staaende med dette Beløb. Den samlede Sum, som skønnes da at maatte henføres til denne Konto, er imidlertid steget til omtrent det dobbelte. Der er saaledes fra 1888 tilkommet til Smør- og Margarinekontrol et Beløb af 3000 Kr., som stiger til 45.000 i 1910; fra 1893 bevilges et aarligt Beløb til videre Uddannelse af Mejererker og Mejerister, hvilket stiger til 20.000; i 1903 dukker op Bevillinger til Malkearbejdets Fremme og til Ostningsforsøg med henholdsvis 14.000 og 2000 Kr.; men medens det sidste Beløb stiger noget, er det til Malkearbejdet dalet til det halve i 1910. Ved 1904 tilkommer dels til stedlige Smørudstillinger, dels til Mejeristatistiken Beløb paa 4000 og 9000 Kr., der har holdt sig ret uforandrede. Naar der i den samlede Sum for det sidste Aar findes en lille Nedgang, stammer det fra mindre Bevillinger til Malkearbejdet og til Forsøgslaboratoriet.

En særlig Kolonne er forbeholdt Bevillinger, der staar i Forbindelse med **Handel, Omsætning og Kredit**. Den gør ikke Krav paa nogen Fuldstændighed, og det aller meste af, hvad der i saa Henseende kommer Landbruget til Gode, lader sig ikke saaledes udskille. — Men naar der fra 1880-Aarenes Begyndelse er Tale om en ret betydelig Bevilling under Indenrigsministeriet til Taksation ved Kreditforening for mindre Ejendomme, har jeg ment, at den burde indføres her, saavel som det Tilsyn med Forskudsforeningerne, der etableredes i 1900 med 3000 Kr. aarlig. Fra 1883—84 støtter Staten den private Frøkontrol med 2000 Kr., der stiger i Aarenes Løb og senest, da den er overgaaet til Staten, andrager aarlige Beløb paa 7—8000 Kr. samtidig med, at *V. Stein* som Statens Konsulent i Agrikulturkemi opførtes sidst i 1880-Aarene med nogle faa Tusind Kroner, og endelig krævede Varetagelsen af Landbrugets Interesser i

Udlandet fra 1888—89 Beløb stigende fra 10.000 til 30.000 Kr. i 1910, medens Loven om Handel samt Ind- og Udførsel af Landbrugsprodukter fra 1908 kræver 15.000 Kr.

Endelig melder **Planteavlen** sig fra Midten af 1880-Aarene som formentlig berettiget Parthaver i Statsbevillinger til Landbruget. Indledningen sker ved Støtte til afdøde *P. Nielsens* anerkendte, paa hans Skolelærerlod i Ørslev begyndte og paa Tystofte afsluttede Forsøgsvirksomhed. Denne er jo dér og andet Steds siden vokset saa meget i Omfang, at Bevillingerne alene hertil i 1910 andrager omtrent 180.000 Kr. Noget tidligere begyndt og Side om Side hermed maa nævnes vekslende Beløb til Oldenbørrens Bekæmpelse og til Undersøgelse og Bekæmpelse af egentlige Plantesygdomme, og saa kom hertil store Beløb til almindelige Foranstaltninger til Planteavlens Fremme, der begyndte med 50.000 Kr. i 1906—07 og straks efter steg til det Beløb af 100.000 Kr., hvormed de staar opført i 1910. I alt er da denne Side af Landbrugseringen paa Finansloven i dette Aar betænkt med et Beløb af omtrent 310.000 Kr.

Indtil Landbohøjskolen aabnede i 1858, angaar det Beløb, der findes i Kolonnen for **Dyrlægevæsen**, hovedsagelig det, som Veterinærskolen kostede Staten. Beløbet hertil findes derfor paa vor Tavle stærkt dalende fra 1860 efter Landbohøjskolens Oprettelse. Men det har siden faaet saa megen Fart, at det i 1910 naar en Sum af 366.000 Kr., altsaa betydeligt mere end i Nabokolonnen for Planteavlen. Vilde vi, hvad der kunde være nogen Mening i, henføre ogsaa dette Beløb under »Husdyrbruget«, vilde dertil naas en samlet Bevilling af over 1.400.000 Kr. i 1910. — Men Formaalene er det, som sagt, ikke let at holde skarpt ude fra hinanden, og naar det, der især bringer Bevillingerne til Dyrlægevæsenet saa højt op, er Tuberkulosens Bekæmpelse, er vi jo straks inde paa

noget, der i høj Grad maa kaldes en almindelig Samfundsinteresse.

Derimod maa **Prøver med Landbrugsmaskiner og Redskaber** vel kaldes en uomtvistelig Landbrugs-Interesse. Men ved at se paa de smaa Beløb, hvormed denne siden 1898 er støttet paa Finansloven, kommer man uvilkaarligt til at mindes de artige Børn, der ikke beder, men heller ikke faar.

Efter denne, jeg tør vel sige ret objektive Gennemgang af de gennem 75 Aar skete Bevillinger paa de aarlige Finanslove, vil jeg gerne fremsætte nogle mere personlige Bemærkninger.

De meddelte mange Tal er for mig særlig ejendommelige derved, at der ud fra dem synes mig at lyse Gerningernes Spor efter to noget forskellige Slægtled. — Det viser sig ikke blot deri, at der siden Tiden omkring 1890 er sket en saa betydelig Stigning i de Beløb, som stilles til Landbrugets Raadighed, der har derved tillige været Tale om en delvis Forskydning i Forholdet mellem det private Selvvirke og Forenings-Samvirke paa den ene Side og paa den anden Side det Samvirke, der repræsenteres af Staten. Her er Tale om noget som en Princip-Forskel, der nok fortjener Opmærksomhed.

Hos det ældre Slægtled, som jeg er glad ved til Dels at have tilhørt, raadede der en udpræget Sans for Værdien af det Personlige, det Selvhjulpne. Vi saa en særlig Styrke hos det danske Landbrug deri, at det i saa høj Grad udviklede sig ved privat Initiativ og uden kunstig Støtte. Det var i vore Udtalelser et yndet Omkvæd, at vi skulde være tilfredse med at se vore Konkurrenter i Udlandet holdt tilbage i Udvikling ved beskyttende Toldmure eller anden kunstig Hjælp, medens vi selv frit udviklede vort Landbrugssystem saaledes, at det med fornøden Dygtighed kunde møde Fremtidens Konjunktur. Og som Landbruget saaledes følte sig for-

holdsvis selvhjulpet, virkedes der i Fremskridtets Tjeneste med mange oftest helt ulønnede Kræfter. — Saa sent som i 1888 mindes jeg den, ganske vist lidt selv-følende, Udtalelse af en af Landbrugets ældre, nu af-døde virksomme Tjenere, at »vort Arbejde kan slet ikke betales«.

Nu og da kunde vi jo nok skimte Manglerne, der ogsaa let kan komme til at klæbe ved en saadan Betjening. Den kunde jo nok undertiden ønskes udrustet med noget større Sagskundskab, og nu og da skøn- nedes den maaske som ulønnet at tage sig sit Ansvar lovlig let. Desuden maatte vi ikke saa sjældent er- kende Rigtigheden i den Udtalelse, at det, som Folk faar for saa ringe en Betaling, agter de ogsaa ringe. — Men vi mente dog, at der var langt mere Grund til Glæde end til Beklagelse over de Udslag af patriotisk Sindelag, som vi saa i de Foranstaltninger, der blev truffne til Landbrugets Fremme og som vi nødigt saa berøvet det Frivillighedens Præg, der da var det al- mindeligt raadende. — Som en af den Tids Mænd maatte jeg derfor studse, da der for faa Aar siden var Tale om at rejse en betydelig Skolesag »ved egne Midler«, at man da udbrød, »det er vi ikke opdragede til«. Jeg mente, at det just var dertil, at vi var op- dragne, det havde været vor Styrke — som vor Svag- hed. Men den, fra hvem Udbrudet kom, var da ogsaa en lille Snes Aar yngre. — Det er dette Skel, som jeg mener til Dels findes udtrykt i den vedføjede Tavle.

De tomme Rum, der findes paa Tavlen, er jo nemlig kun tomme, fordi Tallene gælder Stats-Bevil- linger. Havde de derimod i al Almindelighed skullet omfatte de to Menneskealderes »Ydelser til Landbrugets Fremme i Danmark«, vilde der have været fuldt op af Materiale til ogsaa at fylde de nu tomme Rum i Ko- lonnerne. Især altsaa, naar vi baade skulde indføre det, der ydedes uden Statens direkte Hjælp, og vi i Penge vilde omsætte alle de frivillige, vederlagsfri Ydelser.

I Kolonnen for Landbrugs-Oplysning vilde da forud for 1860 kunne indføres ikke blot Landbrugs-lærergerning som *G. O. B. Begtrups* ved Universitetet og *O. Chr. Olufsens* ved det Classenske Fideicommis i Amaliegade; men tillige forskellige private Landbrugs-skolers Arbejde og hele det omfattende Oplysnings-arbejde med Foredrag, Forhandlinger og Meddelelser omkring i de almindelige Landboforeninger og i Landbrugsliteraturen.

Under Grund-Kultur vilde der, før vi ser denne særlig opført paa Finansloven fra 1870, fremtræde alt det, der med ét Navn kunde kaldes »Stordaaden« i de første tre Fjerdedele af forrige Aarhundrede med Jords Rydning, Jords Afsivning og Jords Mergling m. m. — Der var jo her ikke blot Tale om et udstrakt Selvvirke, men ogsaa om Præmiering og Opmuntring gennem Foreninger og paa anden Maade.

Som følgeværdigt skal her ikke tilbageholdes et Eksempel paa, at man ogsaa forstod dermed at holde op i Tide. Da man saaledes paa Jægerspris fandt Anledning til at standse med den hidtidige Præmiering af »Stengærdesætning«, skete det med den Begrundelse, at Nyttens deraf nu maatte antages at være almindelig erkendt, og da desuden Fordelen ved fuldkommen Fred paa sin Jord og ved at fries for de Sten, der ligger paa Markerne til Hinder for Dyrkningen, maa være en langt kraftigere Opmuntring end de udsatte Belønninger — ophæves disse.

Ved Omtale af Husmandssagen har jeg allerede tidligere tilladt mig at minde om den fremtrædende Rolle, denne længe havde spillet i det private Samvirke, i Landboforeningslivet, inden der i 1873 blev Tale om at opføre den paa Finansloven. Og gælder det Mælkebruget, véd vi alle, hvor stor en Rolle ogsaa Omsorgen derfor spillede inden 1876. I Foreningslivet kan den maaske siges at være naaet videst, den Gang vort Selskab i 1860 engagerede *Th. R. Segelcke* og

siden med Støtte af det Classenske Fideicommis antog ham som sin første Konsulent. Ja, naar Selskabets Historie gennem 150 Aar snart vil foreligge i en udførlig Redegørelse, vil det sikkert afgive et smukt Vidnesbyrd om, hvad der lod sig præstere under denne Form for Samvirke.

Fæster vi dernæst Opmærksomheden paa Tavlens Kolonne for Planteavl, findes der her et tomt Rum for ikke mindre end 40 Aar, fra 1850 til 1890. Men ind i dette paa Statsbevillinger tomme Rum vil jo erkendes at falde baade et omfattende Selvvirke og megen Opmuntring af denne gennem privat Samvirke til Løsning af saadanne Planteavlsopgaver som vore Græsmarkers Forbedring, Foderroedyrkningen, Sukkerroekulturens mægtige Indledning o. a. — Om den lille Statsbevilling af ca. 3000 Kr. om Aaret før 1850 maa det derimod vistnok siges, at den ikke har været af stor Betydning for sit Formaal. Staten var forøvrigt ikke ene om den ejendommelige Sammenstilling af »Høravl, Farveplanters Dyrkning og Fiskeriernes Fremme«. I en Indberetning til Kongen fra det Classenske Fideicommis' Bestyrelse hedder det saaledes ved samme Tid, at man »har ladet hjemkalde et udsøgt Subject, som i 7 Aar ved vor Foranstaltning har lært Hamp- og Høravl, og man venter gode Følger af et Anlæg med Tobaksplantning og dettes mulige Udbredelse til Krap, Vau, Kartebolle o. a., medens det er en af vore kæreste Bestræbelser at ophjælpe Fiskeriet«.

Medens Planteavl saaledes først sent faar sin særlige Plads af Betydning paa Finansloven, gælder jo noget andet om Husdyrbruget. Men det maa dog bemærkes, at Statsbevillingernes Størrelse i de samme fyrretyve Aar ogsaa for dette er ret stillestaaende og først fra 1890 viser sit store Opsving. Dermed er jo imidlertid heller ikke her sagt, at der ikke arbejdedes kraftigt frem ogsaa i den Sag i Aarene forinden.

At Husdyrbrugets Fremme straks fra første Færd

finder sin Plads paa de aarlige Finanslove, maa forøvrigt væsentlig tilskrives den nedarvede Statsinteresse for Hestehold, ikke mindst med Krigsvæsenet og med Hofholdningen for Øje. Naar Statens Gunst saa ved den første Husdyrlov alligevel ogsaa kommer til at gælde det øvrige Kræ, skete dette ingenlunde under enstemmigt Bifald.

Ved Husdyrlovens Behandling i Folketinget i 1851, ytrer saaledes en af de første Talere som sin Overbevisning, at det er urigtigt, at Staten saaledes vil opkræve Skatter, for derefter igen at dele dem ud til enkelte Næringsdrivende, og naar han mener, at Staten ikke kan gøre Næringsvejene en større Tjeneste end ved at overlade dem til deres egen naturlige Udvikling, lyder der et »Hør« fra Forsamlingen. — En anden Taler kalder det beklageligt, at danske Landmænd ved Præmier af Staten skal opmuntres til at forædle deres egne Dyr, der ligefrem indbringer Ejeren des større Fordele, med jo større Omhu han opelsker og forædler dem, ja, det forekommer ham endog, at det ikke er noget klædeligt Stempel, som derved sættes paa den danske Landmand, eller noget glædeligt Bevis paa Udvikling og Oplysning her i Landet. — Senere hen udtales der Frygt for, at Loven vil føre videre, end man i Øjeblikket tænker sig. Forslaget skyldes formentlig kun, at man i nogen Tid har raabt saa højt, at Regeringen har ladet sig vildlede af Skrigene, og Taleren mener, at der vil komme flere Raab i den Retning. Han bor i en Egn, hvor Humledyrkning drives meget stærkt og venter, at hans Naboer vil sige: Regeringen maa gøre noget for Humleavlens; den gaar stærkt tilbage, det er nødvendigt, at der gribes kraftigt ind; vi maa understøttes med Præmier for dem, der avler den bedste Humle, og Regeringen maa komme og anlægge os en normal Humlehave, som der sættes en »Overhumlebestyrer« i Spidsen for, for at vise os, hvorledes vi skal bære os ad dermed. — Taleren tilføjer, at han

jo paa ingen Maade anser en saadan Begæring som berettiget; men han mener, at den vil være en rimelig og naturlig Følge af Husdyrlovens Vedtagelse; sker denne alligevel, vil han imidlertid haabe, »at det bliver det sidste Skridt, den lovgivende Magt i Danmark gør i den Retning«!

Det blev det jo nu ikke. Tallene paa Tavlen viser noget andet; men det fremgaar tillige af dem, at det varede over en Menneskealder, inden Planteavlen — hans »Humleavl« — for Alvor optraadte paa Finansloven. Hvortil dog maa bemærkes, at den stigende Interesse for Husdyrholdet i Aarene forinden til Dels dikteredes af Hensynet til at skaffe en gødningsrigere Jord for Plantekulturer at virke med.

Den sidst nævnte Taler i Folketinget havde jo imidlertid Ret deri, at Statshjælps-Systemet stedse rummer en Fare derved, at Understøttelse i én Retning kalder paa Understøttelser i andre Retninger. Som Planteavlen vil stilles lige med Husdyrbruget, vil Industrien stilles lige med Landbruget o. s. v. lige ned til de enkelte Retninger for Husdyrhold og Plantedyrkning. Retfærdigheden kræver det, og det Retfærdighedshensyn, der maaske var nogenlunde let at begrænse i »Vi alene vide«-Tiden, bliver let uden Grænser i vor demokratiske Tid. Staar man overfor Valget imellem at tage Beskyttelsen fra én, der siges at faa for meget, eller at give til en anden, der menes at faa for lidt, vil man vel ofte vælge den letteste Vej: at lukke Munden paa den sidste ved en forøget Bevilling, og efterhaanden stiger Beløbene.

Det tør saaledes nok siges i sine Følger at være en lidt farlig Sag saaledes at støtte de rent faglige Interesser gennem Bevilling af Statens Midler. Og naar man dog en Tid synes at være gaaet ret villigt dertil overfor vort Erhverv, har det ogsaa nok sine særlige Grunde. Dels blev Landbruget jo med Rette anset som det mest almennyttige Erhverv i vort Land og

dels var det som Eksport-Erhverv ikke saa let at begunstige det ved Toldforanstaltninger, der længe havde været bragt i Anvendelse overfor Industri og Haandværk.

Det er desuden ikke altid saa let at holde ude fra hinanden de Opgaver, der bør være Statens, og dem, der bør løses enten ved kommunalt og Foreningssamvirke eller ved Selvvirke. Det falder maaske sjældent saa simpelt, som ved vort Vej- og Vandaflednings-Væsen. Her tager Staten sig af de store Fællesgoder, Hovedlandeveje og Hovedvandløb, medens det kommunale Samvirke paatager sig Bivejene og de mindre Vandløb, og saa bliver det en personlig Sag for det private Selvvirke at skaffe sig den fornødne mere eller mindre gode Forbindelse med Hovednættet ved sine smaa private Vejanlæg og sine Stikrender. Men saa vidt gørligt bør det vel ogsaa gælde paa alle andre Omraader, at Staten fortrinsvis gør sin Indflydelse gældende overfor de store omfattende Opgaver, i hvis Løsning de Private er for lidt direkte interesserede, til at de kan ventes løst af den Enkelte eller af det mere begrænsede private Samvirke, og at Statsvirket forøvrigt saa vidt muligt indskrænker sig til Omraader, hvor det kun kommer til at virke i samme Grad, som der er en stigende Selvvirksomhed til Stede.

En Bestræbelse herfor var det vel nok, at man straks ved den første Husdyrlov krævede og siden til Dels har overholdt, at Statsydelsen betingedes deraf, at der i samme Øjemed ogsaa ydedes noget væsentligt fra privat Side. Ja, dette Princip om en Hjælp til Selvhjælp har op gennem Aarene virket beroligende ogsaa paa mangan udpræget »Selvvirke-Mand«; men maaske med tvivlsom Ret. — Der er jo nok Grund til at formode, at dette Princip i mere end ét Tilfælde har tjent til at blødgøre en ellers berettiget Modstand mod en eller anden Bevilling. For en Del Aar siden blev vore Dyrskuer stærkt kritiserede og angrebet bl. a. som for-

mentlig rene »Skønheds-Konkurrencer«. Og lidt var der jo om det. Navnlig kan det ikke nægtes, at godt Huld har virket bestikkende. Thi Huld skaber, som bekendt, Heste omtrent i samme Forhold som Klæder skaber Folk. Ganske vist vilde Staten næppe hyde dobbelt op, naar jeg præsenterede min Skræderregning, selv med den Begrundelse, at det er en national Interesse, at danske Mænd er saa vel klædte, som muligt; men gælder det Bevillingerne til vort Husdyrbrug, er der dog ikke Tvivl om, at de nu og da er gaaet glat igennem, fordi vi kunde sige, at vi gav selv, og jeg mindes Sukket fra en landbrugsinteresseret Nabopræst, at han med Lethed kunde faa Statens Hjælp, naar hans Ko skulde bedækkes, men om et Landkort til Væggen i Skolestuen bad han forgæves. Principet om Hjælp til Selvhjælp skulde dog ikke gerne sløve Opmærksomheden for, hvad det er, hvortil Statens Penge bruges.

Nogle finder, at Staten er for rundhaandet, andre at den er for karrig i sine Bevillinger til Landbruget, og maaske har de Ret, som mener, at Sandheden ogsaa her ligger i Midten og at vi indtil videre just har truffet det rette. Men dette kan da i hvert Fald kun faa Lov til at gælde om Helheden, og det vil paa ingen Maade udelukke, at Forholdet ved de enkelte Bevillinger kan afvige meget fra den gyldne Middelvej.

Den hele Bevilling til Landbruget af noget over tre Millioner Kroner om Aaret kan, især i de Milliardtider, hvori vi nu lever, synes noget ret ubetydeligt, medens Landbruget selv, til hvis Fremme de er bestemt, maa kaldes noget i Forhold dertil ganske overordentligt, ikke mindst under de samme, nu raadende Vilkaar. Krigsaarene har jo i høj Grad tjent til at understrege vort Erhvervs Betydning, baade naar det direkte gælder om vort Folks Ernæring, og naar det gælder Købeevnen overfor Udlandet. Her overfor synes nogle faa Tusinde Kroner mer eller mindre i Statens Bevillinger af under-

ordnet Betydning. — Men skulde det om nogen Bevil-
ling kunde siges, at den virkede hæmmende i Stedet
for at fremme Landmandens Selvvirksomhed og hans
private Initiativ, da vil selv én Krones Værdi være for
meget! Thi det er nu alligevel fortrinsvis ved Selv-
virksomheden, lige ned til den aller beskedneste, at
Værdierne skabes. Det er dér Staten maa søge dem,
hvortil den maatte trænge, og ikke omvendt.

Erkendes den Mulighed ikke at være udelukket,
at de bevilgede Midler ved altfor stor Villighed kan
komme til at virke ganske imod deres Hensigt, maa
det ogsaa tillægges stor Betydning, at man forstaar i
den Henseende at drage det rette Skel. Denne Opgave
vil jo ikke altid falde lige let for de bevilgende Myn-
digheder; men de bør komme dens Løsning saa nær
som praktisk muligt, og Interessen herfor bør være
vaagen ogsaa hos andre end disse Myndigheder. I det
private Selvvirke vil Kritiken være mest vaagen, og
man vil dér hurtigst være klar over den virkelige Værdi
af en Udgiftspost; det sker mindre hurtigt og med
mindre Sikkerhed i Foreningslivet, men aller vanske-
ligst i det store Samvirke, der er Statens. Det er der-
for farligt i for høj Grad at overlade Skønnet til Stats-
myndighederne og tilsyneladende slutte, at alt, hvad de
gør, maa være vel gjort. Ansvarer maa i alle faglige
Spørgsmaal ganske overvejende føles af og hvile paa
Fagets Mænd, og ingen af os maa lukke Øjet for de
Erfaringer, vi kan samle indenfor den Kreds, hvori vi
virker. Kan disse maaske for den Enkelte synes saa
smaa og begrænsede, at vi trykker os ved at regne med
dem, end sige drage dem frem, skal vi dog mindes, at
det ubetydelige bliver betydeligt ved at ganges tilstrække-
lig ofte. Jeg skal da heller ikke tilbageholde nogle
Eksempler fra min egen Erfaringskreds med Bevillinger,
som efter mit Skøn har virket hæmmende i Stedet for
at fremme det overvejende vigtige Selvvirke. Jeg gør
det uanset Faren for, at det skal opfattes som et An-

greb paa selve de statsunderstøttede Institutioner, hvad det ikke er.

I en Aarrække ordnedes noget, der kaldtes »vandrede Kursus for bosiddende Landmænd«, — de har været nærmere omtalt ved et Foredrag her i Selskabet. De varede i fjorten Dage og gav de ved dem virkende Lærerkræfter et helt pænt Vederlag. Men de »bar sig selv« i en Række af Aar med megen Tilslutning, og det blev hyppig gentaget, at faa Penge kom saa let ind som disse Kursuspenge, skønt der var flere Husmænd end Herremænd blandt de kursussøgende. Man bad sig da ogsaa fri, naar Landboforeningerne tilbød af deres Midler at støtte disse Kursus, som de ellers blot gav Navn til. Derimod tror jeg ikke, at vi var saa standhaftige, da senere Staten tilbød sin Støtte. Vi følte os vel smigrede ved Opmærksomheden, og Statsunderstøttelsen kom i hvert Fald. Men det er mit og andres Indtryk, at de siden da er falmende, og mangen Deltager møder som var det kun for at »sidde det lille Statstilskud af«, maaske med den Betragtning, at det er Synd ikke at bruge Pengene, naar Staten nu en Gang har grebet en Del af den store fælles Kasse særlig til Gunst for os. —

I en Aarrække var jeg Leder af en statsunderstøttet Kvægavlsforening, vel hverken ringere eller bedre end de fleste. Men da vi havde virket en halv Snes Aar, gjorde jeg Resultatet saaledes op, at der nok kun var tre, der havde haft virkelig Gavn af den, og det var tre, der vilde være gaaet frem ogsaa uden denne Hjælp. Om de andre Medlemmer kunde det derimod til Dels siges, at de vel var klare over, at de var tilbage med deres Kvæghold og »noget maatte der gøres«. Saa gjorde de det for dem maaske store og usædvanlige, at de meldte sig ind i vor Forening. Men Udbyttet udeblev, da de forsømte den anden og vigtigere Forbedring i det daglige Hold, til Dels maaske i det falske Haab, at det var gjort med at være i Foreningen. — — Og

lad mig saa nævne vor Kontrolforeningsvirksomhed, i hvis Arbejde jeg ogsaa en Tid har været flittig Deltager. Fra gammel Tid har vi benyttet saakaldt Prøvemalkning af vore Køer og skrevet vore Prøvemalkningslister; en beskeden Selvkontrol, der efterhaanden bredte sig og var en lille Indledning til et videre gaaende Driftsregnskab. Men saa kom den Dag, da Mælken ikke blot skulde maales eller vejes, men tillige have sit Fedtindhold bestemt. Det mente vi oversteg vore Evner, skønt vore Mælkerier jo godt kan løse den Opgave —, og vi fik til Hjælp, hvad der en Tid kaldtes Fedtassistenter, men siden udvikledes videre til Nutidens Kontrolassistenter. De tog paa sig Prøvemalkningen og siden meget andet af det Arbejde med Optegnelser og Beregninger, der kunde være blevet Landmandens egen praktiske Skole i det at føre Bog. Det er ham jo fra Fortiden uvant; men naar han er blevet vant dertil, har faaet Praksis deri, er det af alle sine Arbejder det, han bør tøve længst med at overlade til andre. Nu har man længe ydet Statens Støtte til at fri ham derfor, og ganske vist sker det ved Siden af nogen »Selvhjælp« i Form af en lille Pengeydelse; men kun i meget ringe Grad ved den langt vigtigere Selvhjælps-Form, at Landmanden selv tager sig af sin egen Bogføring. En vigtig Fremgang kan nok her siges hæmmet ved Statsbevillingerne.

I Tilfælde som disse mener jeg altsaa, at Statens velmente Omsorg har virket til Skade for den Selvvirksomhed, der i vort Samfund er som Bladenes Millioner paa vore Træer. Stamme og Grene har deres Værd, men Bladene er Frembringelsens Værksteder. — Vi maa regne med, at vi gaar en forøget Statsdrift i Møde og kan maaske have Grund til at glæde os over de Opgaver, en saadan vil kunne løse; men dobbelt vigtigt er det da, at den følges af en samtidig voksende indsigtfuld og energisk Selvdrift, og at vi vogter os for de Farer, hvoraf denne trues.

Det er, hvad jeg mener, at de viste Tal for Statsbevillinger til Landbruget i Danmark kan tjene til at minde os om.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Kammerherre *C. Bech* udtalte, at han med megen Interesse havde fulgt Foredragsholderens Oversigt over Statsbevillingerne til Landbruget og de tankevækkende Bemærkninger, der blev knyttet dertil; men Taleren fandt, at man maatte skelne mellem Bevillinger, der havde til Formaal at støtte rent samfundsnyttige Opgaver, og saadanne Bevillinger, hvor det personlige Moment mere træder i Forgrunden. Hvor der løber et Vandløb gennem et Engdrag, maa det være Formaalet med Reguleringen, at denne foretages saaledes, at alle de tilstødende Lodsejere faar Gavn af deraf, men dette kan ikke ske, uden at man har en fast og bestemt Plan at gaa efter. Det er muligt, at Tilskudene fra Statens Side ofte er kommet noget spredt, og at det har skortet noget paa System; men det er vanskeligt at undgaa nogen Tilfældighed i en Sag som denne, der er vokset frem saa at sige af sig selv.

Professor *B. Bøggild* kunde i det væsentligste give Foredragsholderen sin Tilslutning. Der holdes jo Aaret rundt i Massevis af Foredrag, og mange af dem gør vistnok ikke den tilsigtede Nytte; thi det er sikkert rigtigt, at de Husmænd, der af egen Trang betaler for at høre et Foredrag, faar mest Udbytte deraf. Det gaar her som med gratis Uddeling af Bøger; Nytten heraf er tvivlsom; thi de Bøger, Folk køber og betaler, læser de, medens de Bøger, de faar gratis, ofte faar Lov til at staa ulæste hen. Med Hensyn til Tilskudet til Maskinbrug passede Bemærkningen om de artige Børn, der intet faar, fordi de tier stille, ikke rigtigt; thi vi har i Virkeligheden ikke tiert, men Gang paa Gang henledt Regeringens Opmærksomhed paa Nødvendigheden af større Tilskud, men det skal gerne indrømmes, at det ganske vist ikke har nyttet stort.

Statskonsulent *P. A. Mørkeberg* tvivlede ikke paa, at man jo nok kunde finde en eller anden Bevilling, der maaske havde været mindre velovervejet, men det var dog sikkert undtagelsesvis, og det vilde derfor være uheldigt, saafremt man af Foredragsholderens Udtalelser i videre Kredse skulde faa det Indtryk, at visse Tilskud fra Statens Side havde virket i uheldig Retning. Foredragsholderen havde nævnet Tilskudene til Kvægavlsforeningerne og Kontrolforeningerne. Kvægavlsforeningerne faar kun 100 Kr. pr. Forening, og det kan ganske

vist synes underligt, at et saa lille Beløb kan spille nogen Rolle, naar man ved, hvor meget Tyrene koster i Indkøb; men ikke destomindre var det Talerens Opfattelse, at det vilde gøre stor Skade, hvis man stryger Bevillingen. I 1912 strøg man Bevillingen paa 50 Kr. til hver Svineavlsforening, idet man gik ud fra, at de faa Kroner pr. Medlem, det kunde andrage, ingen som helst Rolle spillede, men Følgen blev alligevel, at Svineavlsforeningerne forsvandt. Tager man nu Tilskudet bort fra Kvægavlsforeningerne, vil det sikkert gaa disse paa samme Maade. Det blev nævnet, at Kontrolforeningerne har bidraget til, at Landmanden ikke følger de enkelte Køer i sin Besætning saa nøje som tidligere, men overlader dette til Kontrolassistenten; maaske er dette i enkelte Tilfælde rigtigt; men til Gengæld faar de virkelig interesserede bedre Materiale til Bedømmelse af deres Køer, og Kontrolforeningerne har gjort uvurderlig Nytte ved at fremme Interessen for Regnskabsvæsen blandt Landmændene. Ganske vist havde man før Kontrolforeningernes Fremkomst Prøvemalkninger paa de store Gaarde, men det var først med Kontrolforeningerne, de blev indført i det almindelige Bondebrug.

Statskonsulent *K. Hansen* kunde ogsaa indrømme, at man kunde finde Tilfælde, hvor Bevillingerne fra Statens Side havde gjort tvivlsom Nytte, og hvor der kunde være Anledning til Kritik. Naar der har været givet Tilskud til Foredragsvirksomhed saaledes, at Folk slipper for at afholde nogen af Omkostningerne, eller naar Landmændene kan faa Udgifterne til et Forsøg paa deres Mark dækket af Staten, skulde Taleren gerne indrømme, at der heri kunde være noget, der udæsker til Kritik. Men man bør dog være noget varsom med sin Kritik; thi i sin Helhed har den Støtte, Staten har ydet, været af overordentlig stor Betydning for Landbruget; større end Foredragsholderen var tilbøjelig til at mene. Statstilskudet til Landbruget er vokset fra 77.000 Kr. i 1835 til ca. 3 Mill. Kr. i 1910, men der er ingen Anledning til at finde denne Vækst foruroligende, thi hvis vi kunde regne ud, hvor store Beløb disse Bevillinger har frembragt eller været med til at frembringe gennem Landbrugets hele økonomiske Udvikling, vilde vi naa til overordentlig store Tal. Høst-udbyttet var ved Periodens Slutning 3 Gange saa stort som ved Periodens Begyndelse, og Statens Støtte har en meget væsentlig Part i denne Udvikling. For Husdyrbrugets Vedkommende kan der sikkert gøres lignende Betragtninger gældende, og Resultatet bliver da det, at de Udgifter, Staten har haft, bliver forsvindende i Forhold til det Udbytte, der er

naaet. Taleren troede derfor, man burde være noget varsom med særligt at hæfte sig ved de Tilfælde, der kunde udæske Kritikken.

Forstander *S. C. A. Tuxen* fandt, at man ikke kunde anstille Beregninger paa Grundlag af, hvad der er naaet, thi der er jo ingen, der véd, hvad der kunde være naaet uden Tilskud fra Statens Side. Gaar vi ud over Markerne og ind i Staldene, saa ser vi vel, at vi er naaet et Stykke frem, men vi maa dog samtidig indrømme, at der for de fleste er meget langt tilbage endnu. Og for at naa virkeligt frem, var det det personlige Arbejde — Selvvirket — det gjaldt om at kalde paa. Det kan ikke være nogen Skade til, at Kritikken kommer frem, thi det er altid bedre, naar der tales frit ud, end naar der skumles i Krogene. Der er sagt, at saafremt de 100 Kr. tages bort, der gives i Tilskud til Kvægavlsforeningerne, saa vil de ikke kunne bestaa, saa forsvinder de; men hvad er saa i Grnnden det hele værd. Hvis det er Tilfældet, viser det jo netop, at der er noget galt, og vi er da bedre tjent med, at Kritikken kommer frem end med at glatte over det og lade som ingen Ting. Taleren havde ønsket at slaa til Lyd for, at man ved Tildeling af Statstilskud nøje burde have Opmærksomheden henvendt paa, at Tilskudet ikke kom til at svække det private Initiativ; thi i alle Tilfælde, hvor dette skete, gjorde de faa Kroners Statstilskud langt større Skade end Gavn.

Professor *T. Westermann* fandt, at man burde have Opmærksomheden henvendt paa, at Tilskud fra Statens Side jo i mange Tilfælde kunde have stor Betydning ved at virke som Agitation for en Sag og ved at bidrage til, at nye Foretagender blev sat i Gang. Det er jo for saa vidt rigtigt, at Landmændene kan udføre de lokale Markforsøg selv, men naar vi i sin Tid anmodede Staten om Tilskud til disse Forsøg, var det fordi, vi mente, at Sagen ikke kunde gennemføres uden denne Støtte. Udviklingen medførte, at der blev Brug for en Række Konsulenter og at Forsøgsvirksomheden blev et fast Led i Landboforeningernes Arbejdsplan, og alle vil sikkert indrømme, at vi ikke havde staaet, hvor vi nu staar, uden Statens Støtte til Planteavl. De Penge, Staten har ydet paa dette Omraade, er sikkert godt givet ud; vi har Brug for en stor Produktion, og det er derfor naturligt, at man ogsaa fra Statens Side anvender de Midler, der staar til Raadighed, for at fremme Produktionen. Hvor langt vi kunde være kommet uden Tilskud fra Staten, er jo ikke godt at sige; vi maa derfor holde os til, hvad der er naaet, og hvis man foretager en Opgørelse over Bevillingerne til Planteavlens Fremme og

Planteproduktionens Størrelse, vil man se, at efterhaanden som Bevillingerne stiger, stiger ogsaa Høstudbyttet meget stærkt. Hvis man konstruerer Kurver for Bevillinger og Produktion, vil man for Planteavlens Vedkommende se, at de følger hinanden saaledes, at den Kurve, der angiver Planteproduktionens Størrelse, bevæger sig stærkt opad i samme Grad som den Kurve, der angiver Bevillingernes Størrelse, stiger. De to Kurver følger hinanden paa en saadan Maade, at det synes berettiget at forudsætte en vis Forbindelse imellem dem, og man føres uvilkaarligt til at tyde dette Forhold som et sikkert Tegn paa, at Tilskudene fra Statens Side til Planteavlens har svaret udmærket Regning. Rent økonomisk set troede Taleren derfor at turde sige, at disse Statstilskud som Helhed havde virket meget heldigt; om de i personlig Henseende havde virket ligesaa heldigt, var en Sag, som Taleren ikke turde dømme om.

Proprietær *J. A. Lemming* havde med megen Interesse fulgt saavel Foredraget som den følgende Diskussion og kunde tiltræde de Udtalelser, Professor *Westermann* havde fremsat. Naar han tog Ordet, var det for at fremsætte et Forslag. Forstander *Tuxen* har, i den Oversigt, han har udarbejdet over Bevillingerne til Landbruget, udelukkende holdt sig til hvad der er ofret fra Statens Side; vi har set Debetsiden for Landbruget — hvad Landbruget har modtaget — men for at faa det rette Billede burde vi ogsaa have set Landbrugets Kreditside — hvad det til Gengæld har ydet. Der burde tilføjes 3 Rubrikker, een for det samlede Høstudbytte, een for Kreaturstyrken og een for Landbrugseksportens Størrelse, det vilde da vise sig — hvad Taleren iøvrigt ikke tvivlede paa — om Udbyttet stod i Forhold til Ofrene. Taleren vilde henstille, at Foredragsholderen tilføjede disse Rubrikker ved Foredragets Offentliggørelse i »Tidsskrift for Landøkonomi«.

Forstander *S. C. A. Tuxen*: Man kan ikke saaledes opfatte det hele som en Forretning; den lille Sum, Bevillingerne andrager, drukner jo ganske ved Siden af alle de øvrige Faktorer, der har været medvirkende ved Landbrugets Fremgang. Det er jo ikke Staten, der driver vore Jorder; det er den enkelte Landmands personlige Indsats, det i første Linje kommer an paa. Taleren tvivlede ikke om, at Statstilskud i mange Tilfælde kunde gøre Gavn, men det bør anvendes kyndigt, og vi bør navnlig vaage over, at det ikke i nogen Retning kommer til at skade det personlige Initiativ.

Kammerherre *C. Bech*: Det er udtalt gentagende af Foredragsholderen, at Statsbevillingerne kan komme til at svække

Selvvirke, men der er da Grund til at gøre opmærksom paa, at Statstilskudene netop i mange Tilfælde kan bidrage til at støtte det personlige Initiativ. Professor *T. Westermann* pegede med Rette paa den store Fremgang, der har været for Planteavlens Vedkommende; men det kolossale Opsving i Mælkeproduktionen havde vi sikkert heller ikke naaet uden Støtte fra Statens Side. Vi bør derfor være varsom med Kritik; ganske vist er Selvkritik en god Ting, men der er dog den Fare derved, at naar vi kritiserer os selv, viser vi ogsaa Vejen for Kritik udefra.

Taleren bragte derefter Forstander *S. C. A. Tuxen* en hjertelig Tak for hans udmærkede Foredrag og rettede dernæst en Tak til Deltagerne i Diskussionen.

Da ingen yderligere ønskede Ordet, sluttede dermed Mødet.

Til Diskussionen har Forstander *S. C. A. Tuxen* siden sendt Tidsskriftet et Indlæg i Henhold til den af Proprietær *J. A. Lemming* skete Henstilling. Dette Indlæg vil blive optaget i et følgende Nummer.

Planteavlen i 1917.

Af Professor *O. H. Larsen.*

(Sluttet fra Side 263).

I Modsætning til Kornhøsten og til Aaret 1916 var Kartoffelhøsten i 1917 særdeles god. Den lange Tørkeperiode naaede ikke i nævneværdig Grad at skade Afgrøden, og i visse Henseender var den endog til Gavn, idet den forhaalede det sædvanlige Angreb af Kartoffelskimmel, saaledes at dette fik mindre Betydning end normalt. Desværre var Kartoffelarealet af de tidligere nævnte Grunde langt fra saa stort som ønskeligt, nemlig kun 58.000 ha imod 64.000 i 1916 og 61.000 i 1912. Nedgangen fra 1916 til 1917 repræsenterer ca. 10 pCt., men ikke desto mindre er der en Fremgang i Udbyttet paa ca. 33 pCt., idet den samlede Kartoffelhøst i 1917 udgjorde 8.677 Mill. Tdr. mod 6.740 Mill. Tdr. i 1916. Gennemsnitsudbyttet for Aarene 1909—13 var 8.4 Mill. Tdr., altsaa ca. 3 pCt. lavere end i 1917. Foldudbyttet i 1917 var imidlertid 150 Tdr. pr. ha, medens det for 1909—13 kun udgjorde 141 Tdr., her er altsaa en Fremgang paa ca. 6 pCt.

For Foderroernes Vedkommende var Udbyttet navnlig godt for Runkelroer, der gav 547 hkg pr. ha mod 530 i 1909—13, medens Kaalroer og Turnips paa Grund af Sommerens Vejrlig gav betydeligt under Middel. Desværre var Arealet for begge disse Rodfrugters Vedkommende i 1917 en Del større end normalt, medens Runkelroearealet paa Grund af de knappe Frøbehold-

ninger i Foraaret 1917 var betydeligt formindsket, og derved blev Udbyttet af Foderroer som Helhed formindsket, omend bedre, end man en lang Tid turde vente, og bedre end Aaret forud, der paa det nærmeste gav Normalhøst.

Baade for Kartofler og Foderroer var Udbyttet forholdsvis bedst paa Øerne, og dette gælder da navnlig om Roerne, fordi Runkelroer her har den relativt største Udbredelse.

Ogsaa Sukkerroerne havde i 1917 et gunstigt Aar, navnlig i Forhold til de to nærmest forudgaaende. Den samlede Sukkerroeavl udgjorde 8.83 Mill. hkg imod 7.36 i 1916, 8.25 i 1915 og 7.89 i Gennemsnit for Aarene 1909—13. Det gennemsnitlige Udbytte pr. ha var 287 hkg mod 234 i 1916, 257 i 1915 og 289 i Femaaret 1909—13. For Cikorierødder var Udbyttet pr. ha omtrent normalt, 220 hkg, men paa Grund af nogen Fremgang i Arealet er det ca. 13 pCt. større end for Aarene 1909—13.

Den gode Rodfrugtavl har haft den allerstørste Betydning ikke alene for Opretholdelsen af vor Husdyrbestand, hvis Reduktion ellers vilde være bleven meget større, men ogsaa for den menneskelige Ernæring. Den knappe Tilgang af Brødkorn har nødvendiggjort et stærkt forøget Forbrug af Kartofler, og dette Forbrug vilde vi have haft vanskeligt ved at tilfredsstille med en lille Kartoffelavl. Vore Sukkerbeholdninger var paa det allernærmeste opbrugte, da den nye Sukkerkampagne begyndte, men det gode Roedudbytte har gjort det muligt for os uden Vanskeligheder at opretholde den hidtidige Ration af Sukker og endda tilladt en begrænset Eksport, hvilket under den forhaandenværende Mangel paa Sukker i andre Lande har haft den allerstørste Betydning.

En lignende Betydning har den tidligere omtalte Udvidelse af Frøavlens haft. For Græsfrøets Vedkommende var denne Udvidelse ganske vist ikke betydelig,

men for Rodfrugtfrøet har den udgjort ca. 70 pCt. siden 1915, og da Udbyttet gennemgaaende var meget lille i 1917 navnlig for Turnips og Kaalroer, vilde vi have været meget daarligt stillede, hvis ikke denne Udvidelse havde fundet Sted, thi Tilførsler ude fra har været omtrent udelukket. Men trods den lille Høst har vi nu været i Stand til ikke alene at dække vort eget Forbrug af Rodfrugtfø og de allerfleste Sorter Græsfø, men tillige at kunne anvende betydelige Frøpartier som Kompensationsvarer. Beklagelig er imidlertid vor ringe Hjemmeavl af Kløverfø og vor fuldstændige Mangel paa hjemmeavlet Sukkerfø. Paa dette Omraade er vi derfor endnu i Foraaret 1918 fuldstændig afhængig af Tilførsler udefra, men forhaabentlig vil det sidste Aars Erfaringer ogsaa for disse Frøsorters Vedkommende bringe os til at træffe de nødvendige Foranstaltninger til en udvidet Hjemmeavl.

Som allerede omtalt var Udbyttet af Græsmarkerne i første Omgang meget ringe, særlig paa Agermarken, hvis Høudbytte kun udgjorde 63 pCt. af det normale; paa Engene var Udbyttet vel noget bedre, men dog langt under Gennemsnitshøst. Med Regnen i Slutningen af Juli og hele den følgende Maaned kom der imidlertid atter Liv i Græsmarkerne, og Udbyttet af Eftergræsningen blev derved betydelig bedre end ventet.

Efter den Opgørelsesmaade, som anvendes ved Bestemmelse af Udbyttet for Græs- og Grønfoder*), kan Udbyttet af Græsmarkerne alene ikke opgives, men saa meget kan i hvert Fald siges, at det har været betydeligt mindre end normalt. Naar de af Kontrolforeningerne indsendte Oplysninger om Forbruget af Græs- og Grønfoder i 1917 ikke desto mindre viser et større Forbrug end noget tidligere Aar, er Forklaringen hertil for-

---

*) Gennem Kontrolforeningerne indsamles Oplysninger om det gennemsnitlige Forbrug af Græs- og Grønfoder-Enheder pr. Ko i Aarets Løb og ved Reduktion af den samlede Kreaturstyrke til voksne Køer beregnes Forbruget provinsvis og for hele Landet.

Tabel 7. Forbruget af Græs- og Grønfoder-Enheder.

	Antal F.-E. pr. voksent Kreatur			Samlet Forbrug i Mill. F.-E.		
	Jyl- land	Øerne	Hele Landet	Jyl- land	Øerne	Hele Landet
1912.....	698	813	745	851	663	1514
1913.....	693	781	729	854	640	1493
1914.....	705	808	746	878	665	1543
1915.....	712	782	739	871	617	1488
1916.....	744	808	769	910	638	1548
1917.....	775	794	782	949	622	1571
Middel 1912—16...	710	798	746	873	645	1517

mentlig navnlig at søge i en mere udstrakt Anvendelse af grøn Vaarsæd som Kreaturfoder end normalt og i et noget større Forbrug pr. voksent Kreatur.

I Tabel 7 er givet en Oversigt saavel over det samlede Forbrug som Forbruget pr. voksent Kreatur i de sidste 6 Aar. Det fremgaar heraf, at medens tidligere Forbruget pr. Ko var betydeligt mindre i Jylland end paa Øerne, saa ligger Tallene nu ret nær hinanden, hvilket formentlig bør tages som et Udtryk for, at Beregningsmaaden efterhaanden er bleven mere ensartet, og at Tallene derfor kan tillægges større Værdi end tidligere.

Tages Græs- og Grønfoderproduktionen med i Betragtning, bliver Resultatet af Aarets samlede Plante-produktion knapt saa ugunstigt, som naar man alene ser paa de egentlige Høstafrøder. Medens nemlig disses Udbytte, beregnet i Foder-Enheder, kun udgør 75 pCt. af Gennemsnitsudbyttet for Aarene 1909—13, saa udgør den samlede Planteproduktion, beregnet paa samme Maade, dog ca. 81 pCt. af Gennemsnitsproduktionen for de nævnte 5 Aar, saa vidt denne kan beregnes, og ca. 82 pCt. af Produktionen i 1915 og 1916 samt 88 pCt. af den tilsvarende Produktion i 1914.

Men alligevel maa jo Aaret, betragtet fra et Produktionssynspunkt, betegnes som usædvanlig slet, thi ikke alene har Produktionen været lille, men Produktionsudgifterne har været relativt store, idet flere væsentlige Driftsudgifter er stegne meget betydeligt; det gælder f. Eks. om Udgifterne baade til den menneskelige og dyriske Arbejdskraft, og det gælder tillige om Udgiften til Gødning, til Saasæd, til Redskaber, Maskiner o. m. a.

Til Gengæld er Priserne paa Planteavlsprodukterne ogsaa stegne, og for nogles Vedkommende endog overordentlig stærkt, saaledes at den høje Værdi saavel af de direkte Salgsprodukter saavel som af de Planteavlsprodukter, der anvendes i den hjemlige Bedrift, i nogen Grad har holdt Landbruget skadesløst for den lille Produktion. Regner man med de fastsatte Priser for Korn, Kartofler og Sukkerroer samt 15 Øre pr. Føder-Enhed for det hjemmeavlede Grovfoder, hvilket er lavt regnet, kommer man til en samlet Værdi af noget over 1000 Mill. Kr., og lægges saa hertil yderligere Værdien af Frøafgrøder og enkelte andre Handelsafgrøder, som har været i ualmindelig høj Pris, bliver Værdien af den samlede Planteproduktion nærmere 1100 Mill. Kr., hvilket næppe er mindre end Høstens Værdi i 1916 og sikkert større end noget forudgaaende Aars Høstværdi.

Navnlig for de Landbrug, som har været saaledes stillede, at de for en væsentlig Del har kunnet sælge Markens Produktion direkte, og som tillige har haft større Arealer med Frøkulturer, har Aarets Høst givet en meget betydelig Indtægt, thi under saadanne Forhold har ikke alene Frøet og andre specielle Afgrøder haft en meget høj Værdi, men navnlig ogsaa Grovfoderet har kunnet sælges til fabelagtige Priser, ofte 4—5 Gange Prisen under normale Forhold.

Men selvfølgelig, det er kun de færreste Landmænd, der har været saaledes stillede. For det store Flertal har de høje Frøpriser saavel som Salgsprisen

for Roer, Hø og Halm kun været til liden Glæde, fordi de intet har haft at sælge, ja maaske endog selv har maattet købe, i hvilket Tilfælde Fordelen ved de høje Priser bliver negativ.

Offentlige Foranstaltninger vedrørende Planteavl.

Som allerede tidligere antydet har Forholdenes Udvikling i 1917 nødvendiggjort en vidtgaaende Indgriben fra Regeringens og Rigsdagens Side overfor Landbruget saavel som andre Erhverv, og en Del af de trufne Foranstaltninger har haft indgribende Betydning ogsaa for Landbrugets Planteproduktion.

Af særlig Interesse i denne Forbindelse er selvfølgelig Fikseringen af Priserne paa en Række vigtige Produkter, saavel blandt Landbrugets Frembringelser som ogsaa for enkelte Raaprodukter, der har stor Betydning for Landbrugets Produktion. Endvidere har en lang Række Forbud, navnlig Udførsels- og Fodringsforbud, men ogsaa periodiske Forbud mod Indkøb og Anvendelse af Produktionsmidler som Kunstgødning, Frø og Foderstoffer, været anset for paakrævede og midlertidigt grebet mere eller mindre dybt ind i Jordbrugets Produktions- og Afsætningsforhold.

For Afsætningen har navnlig de indgribende Bestemmelser vedrørende Høsten af 1917 haft Betydning. Allerede den 3. Juli blev al Handel med Korn af Høsten 1917 forbudt, og den 3. August fastsattes i Kornloven Bestemmelser om Statens Overtagelse af ca. 7½ Mill. Tdr. Korn af indenlandsk Avl samt om Prisen for dette saa vel som for Kartoffler, leverede til Kommunerne. Ved Kornordningen for 1917 bibeholdtes de hidtidige Priser for Foderkorn — 23 Kr. pr. 100 hkg — medens Brødkornspriserne sattes op til 26 Kr. pr. Td. saavel for Rug som for Hvede. Kartoffelprisen fastsattes til 7 Kr. i Oktober, 8 Kr. i November, December,

Januar og Februar og 9 Kr. i Marts—April 1918. Loven af 3. August er senere bleven suppleret med en Række Bestemmelser til Regulering af Statens nødvendige Forsyning, som paa Grund af den ringe Høst frembød store Vanskeligheder, og til Forebyggelse af Misbrug ved Ejendomshandel, Forpagtningsoverdragelse, Salg af Saasæd etc.

I Forbrugernes Interesse fastsattes allerede i Efteraaret 1916 Maksimalpris paa Chilisalpeter, 37 Kr. pr. 100 kg, senere hen paa Sommeren 1917 ogsaa paa Høstbindegarn, forskellige Oliekager, Klid og Soyaskraa etc.; men for flere af disse Varers Vedkommende har Maksimalpriserne kun haft begrænset Betydning, fordi Varerne kun har været til Stede i meget smaa Partier. Dette gælder saaledes om Majs og Oliekager, men til Dels ogsaa om Kunstgødning, hvoraf de forhaanden-værende Partier af Kali- og Kvælstofgødning vel nogenlunde kunde siges at dække Forbruget, men Salpetergødningen kom desværre lovlig sent paa Markedet, og Fosforsyregødning kunde kun fremskaffes i Form af lavprocentige Superfosfater til meget høje Priser og i utilstrækkelig Mængde. Ogsaa Kalkgødning har der til Tider været Mangel paa, hovedsagelig fordi Transportmidlerne har været overbebyrdede, saaledes at Transport af Kalk og Mergel pr. Bane periodisk har været fuldstændig forbudt.

Ved Forhandlingerne mellem Regeringen og de af denne nedsatte Kommissioner, Udvalg og Nævn har Spørgsmaalet om Landbrugets Forsyning med Kunstgødning stadig været meget aktuelt, og indenfor Landbrugets egne Organisationer, saavel som i Pressen, har det gentagne Gange været fremme til Drøftelse. Paa det jyske og fynske Delegeretmøde blev Spørgsmaalet paa forskellig Maade fremdraget og drøftet, og siden har der fra forskellig Side været arbejdet paa at finde en fremtidig Løsning, som i nogen Grad kunde for-

mindske vor Afhængighed af Udlandet eller sikre os de fornødne Tilførsler.

Ogsaa Landbrugets Forsyning med Frø har i 1917 frembudt betydelige Vanskeligheder for de Sorters Vedkommende, som vi ikke selv har Avl af. Ved ihærdigt Arbejde fra Handelsstandens Side og med Bistand fra Ministeriet lykkedes det dog nogenlunde at tilfredsstille Forbruget i 1917, men ikke med 1. Klasses Varer, og navnlig ikke altid med Varer fra de rette Avlssteder. Særlig Kløverfrøets Fremskaffelse har frembudt store Vanskeligheder, og den indenlandske Avl var endnu i 1917 ganske ubetydelig. Men baade for Kløverfrøavlens og Sukkerroefrøets Vedkommende vil de Foranstaltninger, som nu træffes, forhaabentlig stille os noget gunstigere i Fremtiden.

Saasædsfremavlen i Landboforeningerne har atter i 1917 givet Anledning til forskellige Overvejelser og Forhandlinger, uden at der er opnaaet fuld Enighed med Hensyn til den mest betryggende Ordning i Fremtiden. Erkendelsen af, at Salget bør søges bragt betydeligt i Vejret, og at det hidtidige Apparat ikke alle Steder vil være i Stand til at løse denne Opgave, vinder mere og mere Udbredelse, og en Nyorganisation i Tilknytning til »Danske Landboforeningers Frøforsyning« vil i hvert Fald for Sjællands og Fyns Vedkommende nok blive den Vej, man slaar ind paa.

Forsøgsvirksomheden paa Planteavlens Omraade er fortsat som hidtil, dels under Ledelse af Statens Planteavlsudvalg og dels i Tilknytning til de landøkonomiske Organisationer. Mellem de to Forsøgsvirksomheder har der som hidtil været et organiseret Samarbejde paa forskellige Omraader, og dette har ogsaa udstrakt sig til Institutioner som Hedeselskabet, Danmarks geol. Undersøgelse, Statsfrøkontrollen o. fl.

Fra Statens Forsøgsvirksomhed foreligger som sædvanlig foruden en Række korte Meddelelser om aktuelle Planteavlsspørgsmaal, flere værdifulde, udførlige Beret-

ninger i »Tidsskrift for Planteavl«. Om Sorts- og Stammeforsøg med Roer er der givet Meddelelse i tre Beretninger, henholdsvis af Forsøgslederne *L. Helweg*, *C. J. Christensen* og *H. A. B. Vestergaard*. Den første Beretning omfatter Stammeforsøgene med Barres og Kaalroer og er af stor Betydning for hele Landet. Den anden Beretning omhandler Forsøg med Tiltrækning af Kaalroestammer, der er særlig modstandsdygtige mod Kaalbroksvamp, og den tredje Beretning Forsøg med forskellige Sukkerroestammer, hvis indbyrdes Værdi i Øjeblikket, da vi staar og skal optage Frøavl af Sukkerroer, er af stor Interesse.

Forsøgsleder *Helweg* har endvidere udarbejdet den sædvanlige Oversigt over Høsten af Roefrø og Handelen med dette samt i Forbindelse med Prof. *Kølpin Ravn* Beretning om Opbevaringsforsøg med Kartofler. Foruden den sædvanlige Oversigt over Plantesygdommenes Optræden for det forløbne Aar, foreligger der tillige interessante Meddelelser af cand. pharm. *Lind* om Hundegræs-Bakteriose og Hvedens Stinkbrand. Om Græsmarksundersøgelserne i Jylland 1905—15 har Forsøgsleder *Lindhard* udarbejdet en meget udførlig Beretning, og om mere specielle Undersøgelser foreligger der Beretninger fra Forsøgsleder *N. Esbjerg* (Læplantning), fra Laboratoriebestyrer *R. K. Kristensen* (Tørstofbestemmelse i Kartofler) og af samme i Forbindelse med Assistent *Karsten Iversen* om Slættidens Indflydelse paa Afgrødens Størrelse og Kvalitet

Særlig Opmærksomhed fortjener en Afhandling af Kontorchef *H. C. Larsen* og Fuldmægtig *L. P. M. Larsen* om »Statsunderstøttede Foranstaltninger til Planteavlens Fremme gennem landøkonomiske Foreninger i Danmark«. I Forordet til denne Afhandling meddeles, at den er udarbejdet i Henhold til et Ønske, fremsat paa de provinsielle Planteavlsudvalgs Fællesmøde i Foraaret 1915, og at den er tænkt som Indledning til et fremtidigt Sam-

arbejde mellem Redaktionen af Tidsskriftet og Fællesforeningernes Planteavlskonsulenter om Fremskaffelse af periodiske Sammendrag af Resultaterne for den lokale Forsøgsvirksomhed.

Desværre foreligger saadanne Sammendrag af flere Aars Forsøgsresultater fra hele Landet endnu kun i ringe Udstrækning, men der er i de senere Aar indenfor de enkelte Provinser gjort et fortjenstfuldt Arbejde gennem en samlet Bearbejdning af enkelte Forsøgsrækkers Resultater, ligesom der jo hvert Aar udarbejdes overskuelige Oversigter over det paagældende Aars Resultater. Men et grundigt Forsøg paa en samlet Bearbejdning og Udnyttelse af Resultater fra hele Landet er kun gjort for enkelte specielle Forsøgsrækker, som er udført under Samarbejde mellem de forskellige Provinsers Planteavlsudvalg, medens største Parten af det Materiale, som er indvundet gennem de sidste 20 Aars Forsøgsvirksomhed, endnu venter paa en samlet, systematisk Bearbejdning for i videst mulig Udstrækning at blive gjort tilgængeligt og nyttigt for Almenheden.

I Tilslutning til Omtalen af de forskellige Forsøgsberetninger, blandt hvilke ogsaa Husmandsforeningernes efterhaanden faar blivende Betydning, ligger det nær at nævne den aarlige Beretning fra Statsfrøkontrollen, som især har Interesse ved de Oplysninger, den indeholder om Resultaterne af den »selvirkende« Kontrol, som nu omfatter 13 Frøfirmaer og største Parten af det Frø, som overhovedet anvendes herhjemme.

Af særlige Landbrugsskrifter, der omhandler Planteavl, er der i 1917 fremkommet flere, som har Krav paa Interesse. Proprietær *V. Erhard-Frederiksen* har skrevet en livlig og instruktiv Vejledning i Frøavl, der bærer kraftigt Vidne om Forfatterens Interesse for Spørgsmaalet og energiske Arbejde for Udvidelsen af en rationel Frøavl. Distriktsbestyrer *Aage Feilberg* har skrevet en fortjenstfuld lille Bog om Mosekultur. La-

boratoriebestyrer *Harald R. Christensen* har beriget vor Lærebogslitteratur med en landøkonomisk Jordbundslære, der sikkert vil blive modtaget med Taknemlighed paa Skolerne saavel som andet Steds. Ogsaa Statskonsulent *K. Hansens* og Landbrugslærer *Aagaards* Gødningsslære maa nærmest betragtes som en ny Bog, skønt den formelt fremtræder som en Omarbejdelse af Landbrugslærer *Chr. Christensens* velkendte og fortjenstfulde Bog »Gødningsslæren og Sædskiftet«.

Paa Foranledning af Landboforeningernes provinssielle Planteavlssudvalg har Forpagter *G. F. Schroll*, Odense, og Ingeniør *Th. Claudi Westh* udarbejdet en lille Pjece om Dræningens Betydning og Udførelse, som er spredt i meget stort Antal til Landboforeningernes og Husmandsforeningernes Medlemmer, hos hvem Interessen for dette Spørgsmaal er mere levende, end den længe har været. Derom vidner de talrige Henvendelser til Hedeselskabet og private Dræningskonsulenter om Raad og Vejledning, saavel ved Dræningsarbejdets Planlægning som ved dets Udførelse. Desværre har Arbejdet i nogen Grad været hæmmet, dels paa Grund af manglende Assistance ved Arbejdets Udførelse, dels paa Grund af Vanskeligheden ved at skaffe Drænrør.

Ogsaa Interessen for Merglings- og Kalkspørgsmaalet er i stadig Tiltagende, hvilket bl. a. fremgaar deraf, at Antallet af undersøgte Mergel- og Jordprøver ved Danmarks geologiske Undersøgelse og Statens Planteavlslaboratorium er større end noget tidligere Aar, nemlig henholdsvis 411 og 9478 imod 253 og 9118 i 1916.

Ogsaa de forskellige Planteavlsberetninger bærer kraftigt Vidne om stigende Interesse for Grundforbedringsarbejderne, og det systematiske Undersøgelsesarbejde, som paa dette Omraade er taget op i de forskellige Provinser, fortjener i høj Grad Paaskønnelse.

Ved Siden af Grundforbedringsspørgsmaalet er Frøavlssagen vistnok et af de Planteavlsspørgsmaal, som

har interesseret Landmændene mest i 1917, i hvert Fald paa Øerne. Et tydeligt Vidnesbyrd om denne Interesse er bl. a. de mange Frøavlskursus rundt omkring paa Skolerne samt den kraftige Spekulation i Frøavl og Frøeksport gennem Oprettelsen af talrige nye Aktieselskaber med Dyrkning og Omsætning af Frø for Øje. Undertiden er Agitationen og Konkurrencen mellem disse maaske blevet lovlig stærk, saaledes at der igen vil kunne ventes nogen Reaktion, men foreløbig staar Frøavlens i Udvidelsens Tegn.

Ogsaa Interessen for Dyrkningen af andre Handelsafgrøder er under Krigssituationen, som denne har udviklet sig i det sidste Aar, bleven stærkt forøget, og skal Krigen vedvare, vil denne Interesse snart give sig praktiske Udslag. Der mangler imidlertid paa dette Omraade, som til Dels ogsaa paa Frøavlsomraadet, den fornødne Organisation af Avlerne for at sikre en paa-lidelig Afsætning, og for Iværksættelsen af et saadant Organisationsarbejde har der fra forskellig Side hævet sig kraftige Røster, som efterhaanden nok vil finde Ørenlyd.

For de forskellige Medhjælpere i det offentlige Arbejde til Planteavlens Fremme har Aaret 1917 været et travlt Aar, og da først og fremmest for Konsulenterne. De to Statskonsulenter i Planteavl har jo under hele Krigsperioden foruden deres sædvanlige Arbejde taget meget virksom Del i Forberedelsen og Gennemførelsen af de Foranstaltninger, som Forholdene kræver, og Arbejdet i saa Henseende er stadigt voksende. Som Medlemmer af det tekniske Landbrugsudvalg fra dettes Oprettelse har de begge haft en meget væsentlig Andel i dette Udvalgs Arbejde, og siden Prof. *Westermanns* Udtredelse af Udvalget i Foraaret 1917 er Formandsskabet overgaaet til Statskonsulent *K. Hansen*, der desuden som Medlem af Ernæringsraadet har udført et meget stort Arbejde. Det er i det hele store Veksler, man fra Regeringens og Organisationernes Side har trukket paa

disse to Mænds Arbejdskraft, og Landbruget har særlig Grund til at takke dem for det Arbejde, de udfører.

Men ogsaa Foreningskonsulenterne har under Krigssituationen faaet nye og betydningsfulde Opgaver, som til Tider har lagt stærkt Beslag paa deres Tid. I 1917 har de bl. a. bidraget ved Ordningen af Saasæds- og Gødningsspørgsmaalet i Foraaret og ved den skønsommæssige Bedømmelse af Afgrøderne umiddelbart før Høst samt for manges Vedkommende ved Administrationen af Kornloven af 3. August. Endvidere er der ved Tællinger og Undersøgelser af forskellig Art jævnlig lagt Beslag paa deres Arbejdskraft, Sagkundskab og Kendskab til de lokale Forhold.

Helt har det maaske ikke kunnet undgaas, at det hjemlige Arbejde i Foreningerne derved er blevet noget indskrænket, og i enkelte Tilfælde har den ekstraordinære Virksomhed antaget et saadant Omfang, at Vedkommende midlertidigt har maattet opgive sin Konsulentvirksomhed; men dette hører dog til Undtagelserne, og gennemgaaende kan det kun i høj Grad paaskønnes, at Konsulenterne har vist sig villige til at tage deres Andel i Krigstidens Byrder, og at Organisationerne har stillet dem frit i saa Henseende. Administrationen saavel som Landbruget kan sikkert kun være tilfreds med en saadan Ordning, og for Konsulenterne maa det ogsaa være en Tilfredsstillelse at mærke, at man har Brug for deres Arbejdskraft, og at denne bliver paaskønnet.

Husdyrbruget i 1917

med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Af Statskonsulent *Axel Appel*.

I mine Oversigter over Husdyrbruget i 1914, 1915 og 1916 er det gentagende paapeget, hvorledes Verdenskrigens Følger har grebet virkningsfuldt ind og i høj Grad præget Husdyrholdets hele Fysiognomi, saavel vedrørende dettes Størrelse og Sammensætning, som dets hele Økonomi. Hvad Økonomien angaar, da maa Krigssituationen for Aarene 1915 og 1916 — særlig for sidstnævnte — trods forskellige generende Indgreb — siges at have paavirket den dyriske Produktion vedrørende vort Kvæghold i afgjort gunstig Retning.

Trods stærkt stigende Udgifter til Fremskaffelse af saavel den hjemlige Planteproduktion, der danner Hovedgrundlaget for vore Husdyrs Ernæring og hvis Omdannelse til forædlede dyriske Produkter er Husdyrholdets Hovedopgave, som til Fremskaffelse af indførte Foderstoffer, har Prissligningen paa det færdige Produkt, særlig paa Kød, men ogsaa paa Smør og Ost, fuldt ud kunnet holde Fodslag, og det samlede Kvægholds Balance har saaledes for de nævnte to Aar som Helhed været god, ja delvis endogsaa meget god. Det hjemmeavlede Grovfoder: Roer, Græs, Hø og Halm, til hvilket vort Kvæghold i Følge Sagens Natur har været Hovedaftageren, er af dette blevet betalt med forsvarlige og

saa gode Priser, at der her kun har været Grund til Tilfredshed.

Hvad det sidst tilbagelagte Aar — 1917 — angaar, da adskiller det sig paa meget væsentlige Punkter fra de to forudgaaende Aar — særlig fra 1916. I Aaret 1917 har Krigssituationen formet sig saaledes, at de af denne skabte Forhold har grebet stærkt forstyrrende og hæmmende — ja vi kunde sige brutalt — ind i hele den dyriske Produktion og derved beredt denne saare vanskelige Arbejdsforhold, hvis Følger ikke alene har været ensbetydende med en betydelig Indskrænkning af selve Produktionens Størrelse og Omfang, men som ogsaa har virket nedstemmende paa Produktionens hele Økonomi, dels grundet paa stigende Vanskelighed for Produktionens uhindrede og gode Afsætning, dels og særlig grundet paa Umuligheden af at kunne tilvejebringe og anvende det Hjælpefoder, til hvis rigelige Tilstedeværelse den hidtidige store og lønnende Produktion har været knyttet i udstrakt Grad, og som har muliggjort en Ernæring af vort Kvæghold — særlig i Vinterhalvaaret — der har været ensbetydende med en økonomisk Brug og Omsætning af det hjemmeavlede Foder.

Vanskelighederne meldte sig allerede tidligt i Aaret 1917. Den fra 1. Februar 1917 af Centralmagterne indledede skærpede Krigsførelse i Vesterhavet havde til Følge, at vor Eksport af Fedevarer mod Vest ganske standsede for en Tid, og Eksportnoteringen blev suspenderet, og skønt Eksporten atter — omend under store Vanskeligheder — blev genaabnet, medførte Standsningen et meget betydeligt Prisfald paa Smørret saaledes, at vi først efter flere Maaneders Forløb — omkring ved 1. August — opnaaede samme Afregningstal for Smør, som Noteringen lød paa forinden den skærpede Blokade indtraadte. Denne medførte samtidig en yderligere Indskrænkning af Tilførselen af Foderstofferne, men vi slap dog i saa Henseende jævnt godt over Vinteren uden at lide egentlig Mangel. Kritisk blev Situationen først ved

Amerikas Indtræden i Verdenskrigen, hvilken Begivenhed foraarsagede en absolut Standsning af Tilførsel af Korn og Foderstoffer fra de eneste Kilder for en saadan, der paa de Tider endnu var flydende.

Situationen blev herved overordentlig vanskelig vedrørende en forsvarlig og hensigtsmæssig Ernæring i den kommende Vinter 1917—18 af den paa dette Tidspunkt store Kvægbestand, og den tilspidsedes yderligere ved den usædvanlig ringe Høst i Sommeren 1917 af saavel Kærne, som Halm og Hø.

En yderligere og væsentlig forringende Faktor overfor Kvægholdets gode Økonomi i 1917 var det sildigt indtrædende Foraar, der fulgtes af en meget tør Periode i Maj—Juni og det meste af Juli, hvilket havde til Følge en saa tarvelig Græsning i Forsommeren, som ikke kendt i mange Aar. Endelig var Kødpriserne i første Halvaar stadigt nedadgaaende. De i Aarets sidste Halvdel stærkt stigende Priser paa baade Smør, Kød og Kreaturer bevirkede, at Gennemsnitsprisen paa disse Produkter for 1917, sammenlignet med Prisen paa de Produktionsmidler, der stod til Raadighed, i og for sig har været upaaklagelig. Naar Aaret for vort Kvæghold imidlertid har givet det Hovedresultat, at Ballancen som Helhed bliver utilfredsstillende, da er Hovedaarsagen at søge i den daarlige Græsnings-Sommer og i, at vi i Aarets sidste Halvdel faktisk har været afskaaret fra at kunne tilvejebringe et tilstrækkeligt stort og samtidig formaalstjenligt økonomisk godt sammensat Foder til vore Malkekøer.

Aaret 1917 har ikke alene udelukket os fra de hidtidige Tilførsler af Foderstoffer, men ogsaa medført, at Handelen med de i Landet værende Beholdninger af Foderkorn og Oljekager har været stærkt begrænset og delvis en Tid helt forbudt. 1917 har saaledes paa væsentlige Punkter været en Modsætning til 1916. Vi har for Alvor faaet at føle, hvad den frie Omsætning, en uhindret Ind- og Udførsel, betyder for et Erhverv, og i hvilken Grad Nutids-Samfundenes gode Trivsel er af-

hængig af fri Samfærdsel og fri Vareudveksling Landene imellem. Landbruget har følt dette og de øvrige Erhverv i lige Maade.

Trods betydelige af de danske Landmænd bragte Ofre, har det ikke været muligt gennem 1917 at opretholde vort hidtidige Forhold til det engelske Marked vedrørende vor Smørhandel. — Forhaabentlig vil vi atter efter Krigen kunne generobre det engelske Marked for vort gode danske Smør; midlertidigt er det engelske Marked uden større Betydning. Skulde dette ikke lykkes i det tidligere Omfang, vil der vel kunne blive Udvej paa anden Maade for en lønnende Afsætning af dette vort hidtidige Hovedprodukt.

Kvæghandelen i 1917 har været undergivet store Prissvingninger, og den har jo fremdeles været monopoliseret. Trods de indtil 1. August opretholdte Klassepriser for Kvæg til Eksport til Centralmagterne, var Priserne i Virkeligheden stadigt dalende, fordi Klassifikationen blev skærpet mer og mer. Fra 1. August gik Prisskalaen 10 Øre ned, og fra det Tidspunkt og til 1. Oktober var vi herhjemme prisgivet Køberne. Vi stod med forholdsvis store Besætninger, og Udsigten til en daarlig Høst i Forbindelse med, at vi var afskaarne fra Tilførsel af Foderstoffer udefra, nødvendiggjorde en betydelig Reduktion af Besætningen, inden Vinterfodringen tog sin Begyndelse. Dette gav overfyldte Markeder. Handelsmænd og Slagtere beregnede sig selvfølgelig en klækkelig Avance, og Producenterne var daarligt stillede. Men omkring 1. Oktober indtraadte der en Reaktion. Hjemmeforbruget bliver nu — grundet paa følelig Mangel paa Flæsk — en Faktor, der spiller stærkt ind; Handelen bliver livligere, Nervøsiteten hos Producenten har fortaget sig. Hjemmeforbruget bliver en kraftig Konkurrent til Monopolopkøbene, og Klassificeringen bliver mildere og mere rationel, hvortil det fra dansk Side nedsatte Tilsynsudvalg med Eksportmarkederne har ydet sit meget gode Bidrag; det vil i Virkeligheden sige en

Prisforhøjelse over hele Linjen, der ogsaa i paagældende Periode med al ønskelig Tydelighed afspejler sig i den københavnske Kødnotering. Yderligere faar vi ved den ny Overenskomst med Centralmagterne fra 1. December en Stigning paa 9, 9, 10 og 10 Øre for henholdsvis Prima, 1., 2. og 3. Kl. Sidst paa Aaret bliver Efterspørgslen større end Tilbudet, og Aaret ender med særdeles gode Kødpriser, hvilke selvfølgelig ogsaa indvirkede paa Prisen paa magert Kvæg og Kælvekøer.

Om Mængden af udført Smør, Flæsk, levende Kvæg, Kød og Æg og hele denne Udførsels Fordeling, samt om Mængden af indførte Oljekager og andre Fodermidler i 1917, foreligger der ingen officielle Oplysninger, og Belysningen af hele dette for en Oversigt over Husdyrbrugs Vilkaar og Rørelser saa betydningsfulde Forhold maa vi saaledes give Afkald paa ogsaa for det foreløbne Aar.

Det er jo imidlertid en ganske given Sag, at saavel Mængden af udført Smør, som af Flæsk, for 1917 maa være meget stærkt nedadgaende. At den samlede Smørproduktion er gaaet betydelig ned er en Selvfølge, dels som Følge af en — omend ikke særlig stor — yderligere Nedgang i Koantallet, dels og navnlig som en Følge af, at Mælke- og Smørudbyttet pr. Ko for 1917 er reduceret stærkt, grundet paa den tarvelige Sommergræsning og i Mangelen paa Oliekager og Kraftfoder i det hele. Dette, i Forbindelse med et paa Grund af Margarinefabrikationens Ophør øget Hjemmeforbrug af Smør, maa nødvendigvis have medført en meget betydelig Nedgang i vor Smøreksport i 1917. For Aarets sidste Maaneder kan den producerede Mælkemængde her i Landet kun anslaaes til højst 60 pCt. af, hvad den plejer at være paa tilsvarende Tid under normale Forhold.

Derimod har vi jo atter haft en meget stor Eksport af baade Kvæg og Kød, og da Aarets Gennemsnitspriser for baade Smør og Kød har været upaaklagelige og i Aarets sidste Maaneder særdeles høje, er den samlede

Værdi af disse to Kvægavlsprodukter trods alt meget betydelig.

Hvad Flæskeeksporten angaar, da er denne i Aarets Løb reduceret til noget ret ubetydeligt, som en Følge af Svinebestandens stadige og stærke Reduktion. I og for sig har Flæskepriserne været gode, men Forholdene har paa mange Maader umuliggjort Flæskeproduktionen; de standsede Tilførseler af Foderstoffer, af Korn og Majs, har jo endnu i langt højere Grad end over for Kvægholdet virket hæmmende paa Svineproduktionen, idet Svinet paa Ernæringsomraadet er en stærk Konkurrent til Menneskene.

Vinterfodringen i Vinteren 1916—17

blev i det hele gennemført ret tilfredsstillende, men dog med store Forskelligheder i Henhold til Roeavlens Størrelse. Denne var i en stor Del Landbrug for ringe i 1916, og her kneb det at komme igennem. Dels blev det daglige Roefoder i saadanne Brug alt for lille, dels slap Roerne alt for tidligt op. Vi vilde med Hensyn til vort Kvægs gode økonomiske Underhold i Vinterhalvaaret og Foraarstiden være komne et langt Stykke frem, om vi ikke alene fra Indbinding til Udbinding kunde give et betydeligt dagligt Roefoder — ikke under 35 kg pr. Ko — men ogsaa havde saa mange Roer, at vi indtil 1. Juni eller Midten af Juni eller længere kunde vedblive at give vore Malkekøer Roer ved Siden af det æggehviderige og letfordøjelige Græs. Det vilde give en god Fodersammensætning, og det vilde spare Græs til Høavl, hvilket sidste Forhold i disse Aar og særligt i indeværende vilde være af overordentlig Betydning. Den strenge Kulde i de egentlige Vintermaaneder efter Jul tærede stærkt paa Foderbeholdningerne og mindskede paa Mælkeudbyttet. Heldigvis havde man gennemgaaende rigelige Mængder af Halm og Hø, men det viste sig atter, som altid efter et fugtigt Aar, at »Forslaget«

i Straafoderet var forholdsvis ringe. Den megen Fylde opnaaes tildels kun paa Bekostning af Kvaliteten. Derfor fik de rigelige Beholdninger gennemgaaende ogsaa Ben at gaa paa, thi Foraaret indfandt sig sent i 1917.

Kraftfoderforbruget.

Om dettes Størrelse i 1917, i Henhold til Indførslerne, kan vi lige saa lidt anføre statistiske Data, som vedrørende Udførselen af Landbrugsprodukter. Men desuagtet er det en fastslaaet Kendsgerning, at Kraftfoderforbruget i 1917 har været saa lille, som ikke i mange, mange Aar, af den simple, men afgørende Grund, at vi har været afskaaret fra at skaffe os det. Vore vestlige Kilder for denne Tilførsel, der hidtil havde staaet os aabne i Krigsaarene — de østlige stoppede jo straks i Krigens Begyndelse — stoppedes i 1917. Døren blev drejet i Laas! I 1916 havde vi Vanskeligheder at overvinde i saa Henseende; en stærk Begrænsning af Oliekagesorterne, meget høje Priser grundet paa Fragtfordyrelser i stor Stil hæmmede Brugen, men trods alt dette fik vi dog Kagerne, og det var Hovedsagen. Men helt anderledes i 1917. Da kunde det købte ikke skaffes frem! Den udvidede Blokade vanskeliggjorde og fordyrede i høj Grad Føderstofftilførselen allerede tidligt paa Aaret. Senere bevirkede Amerikas Indtræden i Krig, at Tilførselen af saavel Korn som Oliekager helt standsede. — Det gik ganske godt Vinteren igennem; der var jo Beholdninger, og der kom stadig Tilførseler af baade Oliekager og Majs — om end stærkt begrændsede, og i Henhold til en Kundgørelse af 1. Februar 1917 blev det forbudt at forsyne sig med Oliekager og Majs for mere end 14 Dage ad Gangen. I August standsedes al Udlevering og Salg af Foderkager og Foderblandinger, hvilke Bestemmelser blev staaende ved Magt Aaret ud, indtil der foretoges en Rationering af de væ-

rende Oliekagebeholdninger med 25 kg pr. Ko og drægtig Kvie.

Prisen paa Foderstoffer var i jævn Stigning fra Aarets Begyndelse, men Majsnoteringerne stoppede allerede op i Marts, Oliekagenoteringen i Juli. For den Del af Aaret, hvor der overhovedet falbødes Foderstoffer med officiel Notering, var Priserne efter Jydsk Andelsfoderstofforretnings Gennemsnitspris (Lagerpris i Aarhus) pr. $\frac{1}{2}$ kg:

	1914	1915	1916	1917 (Januar—Juli).
Texaskager (53 pCt.)	7.4 Ø.	11.8 Ø.	14.15 Ø.	17.5 Ø. (Stign. fra 1914—17 = 136 pCt.).
Majs (amerikansk).	—	10.3 -	11.40 -	11.7 -
Byg.....	7.3 -	10.4 -	12.20 -	13.4 -
Soyakager.....				17.0 -
Hørfrøkager.....				17.3 -

1. December 1917 fastsattes der Maksimalpriser paa Oliekager og Foderblandinger. (Se Landbruget i 1917 i Tidsskrift for Landøkonomi, 1. Hefte 1918. Af H. Hertel).

Mælkeudbyttet

i Vinteren 1916—17 kan kun karakteriseres som værende nogenlunde. De høje Priser paa Kraftfoder opfordrede ikke til stærk Brug af dette, hvilket, i Forbindelse med ret knappe Roebeholdninger i mange Landbrug, ganske naturligt maatte trykke Mælkeproduktionen. At denne har været en Del lavere pr. Ko i Vinterhalvaaret 1916—17 end forrige Aar, er der ingen Tvivl om. Den stærke Kulde i Januar—Marts har direkte bidraget til at nedstemme Udbyttet i mange Kvæghold og sandsynligvis indirekte gennem Fodring med frosne eller dog meget kolde Roer. At dette aldrig burde kunne finde Sted, er en Sag for sig! Ser vi herefter paa det gennemsnitlige Mælkeudbytte pr. Ko i hele Aaret 1917, da har dette været betydeligt under de senere Aars. Og Aarsagen hertil ligger jo lige for, nemlig den daarlige

Græsning hele Forsommeren igennem og den saa godt som totale Mangel paa Kraftfoder i Efteraaret og Resten af Aaret.

Foraaret kom sent, og Væksten i Græsmarkerne holdt sig stadig tilbage. En Del Besætninger saas ude i første Uge af Maj, men da var der for lidt Græs. Først omkring Midten af Maj kom der Regn og Varme, der satte Liv i Græsvæksten og medførte almindelig Udbinding, men efter faa Dage meldte der sig baade Kulde og Blæst og senere i Maaneden hæmmede Tørken Vækstbetingelserne i høj Grad, saa de frodige Græsmarker blev hurtig i meget lille Mindretal. Vedvarende Tørke i sidste Del af Maj og i Juni, hvis skadelige Virkninger yderligere fremmedes ved en gennemgaaende meget høj Temperatur, bragte Græsmerkernes Ydelse ned til et meget ringe Minimum for Landet som Helhed. Gunstigt stillet var flere Egne i Jylland og paa Fyn, hvor dels enkelte Tordenbyger, dels en mere udbredt om end ikke bundblødende Regn ved St. Hansdags Tid friskede op, men først den 19. Juli fik vi en blødende Landeregn, der atter gav Grøde til de afsvedne Græsmarker, og da der kom megen Regn i August — der iøvrigt generede Høstens gode Indbjergning — fik vi gennemgaaende en meget god Sensommers- og Efteraarsgræsning, der i det gode Vejr blev godt udnyttet. Dette blev under de forhaandenværende abnorme Forhold af megen Betydning, men var selvfølgelig ikke i Stand til at ophæve de skadelige Virkninger af Forsommerens — særlig Juni Maanedes — Tørke og Hede. Denne bevirkede jo selvfølgelig yderligere, at Høsten blev meget ringe — om end af meget god Kvalitet — dette gjaldt først og fremmest Agerhøet, men ogsaa Høsten af Enghø blev lille. Det samme blev Tilfældet baade med Høsten af Vinter- og Vaarsæd, der fyldte usædvanlig lidt, ligesom Kærneudbyttet kun blev 68 pCt. af en Middelhøst; Halmen gav kun 46 pCt. og Høhøsten kun 65 pCt. af Middelhøst.

Aarets bedste Afgrøde blev Roer og Kartofler.

Ogsaa disse Afgrøder led under Forsommerens Tørke, men den altfor sent faldende Regn kom dog tidligt nok til, at Roerne med den betydeligt længere Voksetid kunde udnytte denne næsten fuldt ud. Dette Forhold blev af afgørende Betydning — og navnlig for vore Husdyrs Ernæring i Vinteren 1917—18, ligesom den store Kartoffelhøst blev af meget gunstig og gavnlig Virkning overfor Folkeernæringen. Aldrig har en god Roeavl været af større ernæringsmæssig Virkning end i 1917.

En almindelig Oversigt over den samlede Avl af Foderroer, udtrykt i hkg, giver et samlet Udbytte af 125.5 Mill., hvilket er 5 pCt. højere end Gennemsnittet for 1909—13; paa Øerne ca. 11 pCt. højere, i Jylland ca. 2 pCt. højere end Normalen. Af de enkelte Foderroer er det samlede Udbytte af Gulerødder og Runkelroer lavere end Femaaret 1909—13, særlig for Gulerøddernes Vedkommende (Dyrkningen aftaget), mens det samlede Mængdeudbytte af Kaalroer og Turnips er større, særlig for de førstnævnte (Dyrkningen udvidet, særlig paa Øerne). Hvad Foderroernes Udbytte i hkg pr. Hektar angaar, da var dette for Gulerøddernes Vedkommende betydeligt under Gennemsnittet af 1909—13 (234 mod 280), for Runkelroer over (547 mod 530), for Kaalroer under (444 mod 467) særlig for Øerne, for Turnips og andre Foderroer under (374 mod 400), for Kartoffler over (150 mod 141), og denne Overlegenhed gjorde sig særlig gældende i Jylland. Roernes Tørstofprocent er for 1917 gennemgaaende betydeligt lavere end i 1916 og end Gennemsnittet for 1909—13, særlig paa Øerne, saaledes som nedenstaaende Tal viser:

	1917		1916	
	Øerne	Jylland	Øerne	Jylland
	pCt. Tørstof	pCt. Tørstof	pCt. Tørstof	pCt. Tørstof
Runkelroer	11.0	11.3	11.7	12.0
Kaalroer	10.8	12.0	12.1	12.2
Turnips	8.8	8.6	10.0	9.7

Det samlede Høstudbytte for de sidste 3 Aar, sammenlignet med Udbyttet i 1909—13, ser saaledes ud, naar Høstudbyttet omsættes i Afgrødeenheder (1 Afgrødeenhed = 1000 kg Korn, 1000 kg Roetørstof, 1000 kg Kartoffeltørstof, 2500 kg Hø, 5000 kg Halm).

	1917	1916	1915	1909—13	Udbytte i 1917, naar 1909—13 = 100
	Mill. Tons				
Kærneafgrøder ...	1.56	2.08	2.30	2.29	68
Rodfrugter ialt...	1.68	1.65	2.01	1.68	100
Hø	0.47	0.85	0.46	0.72	65
Halm	0.33	0.70	0.57	0.70	46
Ialt	4.04	5.28	5.34	5.39	75

Med denne lille Høst og med faktisk ingen Beholdninger af Kraftfoder, var Udsigterne i Efteraaret 1917 for en Ernæring af vore Kvægbesætninger i Vinteren 1917—18, der blot kunde afkaste en nogenlunde rigelig Produktion, meget smaa. En Reduktion af Besætningen maatte blive nødvendig, og den iværksattes ogsaa i ret betydelig Udstrækning, og i August og særlig September Maaned gik det særligt ud over de unge Dyr; senere formindskedes Tallet af Malkekøer betydeligt.

(Slattes).

Mindre Meddelelser.

Statskonsulent i Kraftmaskiner og faste Installationer.

Cand. polyt. *Niels Balle* er fra 1. April d. A. af Landbrugsministeriet ansat som Statskonsulent i Kraftmaskiner og faste Installationer. Hr. *Balles* Adresse er: Svinget Nr. 15, København C., til hvilken Adresse skriftlige Meddelelser bedes sendt. Personlig vil den nye Statskonsulent sædvanlig kunne træffes om Hverdagene fra Kl. 9—5 paa sit Kontor i Teknologisk Institut, Hagemannsgade Nr. 2, Københ. (Telefon 8760).

Hr. *Balle* er født 1877 i V. Nebel ved Kolding. Til sit 16. Aar var han knyttet til Landbruget, han gik derefter i Lære i et Smede- og Maskinværksted, hvor han blev Svend 1898, saa arbejdede han som Maskinarbejder hos Smith & Mygind og paa Titan, tog samtidig 1. og 2. Del af Maskinisteksamen, sejelede i 3 Aar og fik Maskinmester-Certifikat. 1905 begyndte han sine Studier paa Polyteknisk Læreanstalt, hvor han blev polyteknisk Kandidat 1910. Efter i nogle Aar at have arbejdet paa Statsbanernes Maskinafdeling og i privat Virksomhed knyttedes han for 2 $\frac{1}{2}$ Aar sider til Teknologisk Institut som Leder af dets Motor- og Kraftmaskinafdeling. Fra 1. April er Hr. *Balle* ansat som Docent ved Landbohøjskolen.

Optagelse af Referater af udenlandsk Landbrugslitteratur vedrørende Landbrugets Driftsøkonomi og Produktionsomsætning. Som omtalt paa Selskabets sidste Generalforsamling (jvnfr. S. 93) er der mellem Landbrugskandidatforeningen og Landhusholdningssselskabet truffet den Aftale, at »Tidsskrift for Landøkonomi« fremtidig 4 Gange om Aaret skal bringe korte Referater af fremmed Litteratur vedrørende Landbrugets Driftsøkonomi og Produktomsætning. Efter ret indgaaende Forhandlinger dels mellem Landbrugskandidatforeningen og Selskabet, dels mellem disse og en Række Sagkyndige, er Resultatet nu blevet, at foreløbig har følgende Herrer givet Tilsgagn om at levere Referater, men Tallet af Medarbejdere vil maaske senere blive noget forøget:

Sagfører *Boldsen*, Laboratoriebestyrer *Harald R. Christensen*, Afdelingschef *H. Hansen*, Forstander *J. J. Hansen*, Statskonsulent *K. Hansen*, Sekretær, cand. polit. *O. Himmelstrup*, Cand. polit. *K. J. Kristensen*, Fuldmægtig *Alfr. Koefoed*, Professor *O. H. Larsen*, Proprietær *J. A. Lemming*, Dr. polit. *E. Mackeprang*, Godsejer, Folketingsmand *Moesgaard-Kjeldsen*, Forstander *J. C. Overgaard*, Kontorchef *Henrik Pedersen*, Forstander *H. J. Rasmussen*, Redaktør *K. Raunkjær*, Landbrugskandidat, stud. polit. *N. Siggaard*, Cand. polit. *Skriver Spendsen*, Forstander *S. C. A. Tuxen* og Kontorchef *Hertel Wulff*.

Et almindeligt Konsulentmøde i Eftersommeren. Efter Forhandling med Statskonsulenterne og Repræsentanter for Fællesforeningernes og de lokale Landboforeningers Konsulenter indgik Landhusholdningsselskabet i April Maaned med en Indstilling til Landbrugsministeriet om, at der for Ministeriets Regning maa blive indbudt til et almindeligt, 2 Dages Konsulentmøde i Eftersommeren. Ministeriet har nu bemyndiget Selskabet til at indbyde til et saadant Møde, om hvilket der senere vil udgaa nærmere Meddelelse.

Det landøkonomiske Driftsbureau, til hvis Oprettelse Landhusholdningsselskabet har taget Initiativet, og hvis Udgifter hidtil er udredet af Selskabet, vil nu blive en selvstændig Institution, idet der paa Finansloven for 1918—19 er bevilget 12.000 Kr. aarlig til Bureauets Drift. Konsulent *Ivar Dokken*, Dalum, er fra 1. April bleven ansat som Konsulent ved Bureauet, der vil faa Bopæl i København.

Smørproduktionen i Sverige. I en Beretning fra det danske Generalkonsulat i Stockholm af 23 Februar d. A. hedder det bl. a. — jvnfr. »Meddelelser fra Udenrigsministeriet«, 1918, 3. Hefte —: I 1917 foregik der et mærkeligt Omslag paa det svenske Smørmarked, at Landet ophørte at være smøreksporierende og i Stedet blev importerende. Det engelske Marked havde man faktisk allerede opgivet i 1916, men i Stedet gik der da ret store Kvanta til Tyskland. Ogsaa denne Eksport ophørte i 1917, og Sverige kunde nu ikke engang tilfredsstille sit eget Smørforbrug. Hvor meget af Skylden herfor der falder paa Fodermangelen og hvor meget der bør tilskrives den omstridte Maksimalprispolitik, er ikke godt at sige, men sikkert er, at man i Byerne efterhaanden i Aarets Løb maatte indskrænke sit Forbrug til et Minimum, der laa langt under det, som i Danmark betragtes som en følelig Begrænsning. Ogsaa Kvaliteten led under den saaledes fore-

gaaede Omvæltning; thi der var nu ikke længere nogen Opfordring for Mejerierne til at holde Smørrets Vandindhold nede paa et normalt Niveau; Konkurrencen med Bondesmørret blev for Mejerismørret endog særlig farlig, fordi Produktionen af Bondesmørret var bundet af Prisreguleringen paa samme strenge Maade som Mejeridriften.

Under disse Omstændigheder, og da Smørrationeringen i forskellige større Byer var bleven en haard Nødvendighed, der følte som et yderst trykkende Baand, fik det danske Smør sin Chance paa det svenske Marked. Det vil være bekendt, hvorledes det netop var dansk Smør, der inaugurerede den gensidige nordiske Vareudveksling, og at man i Sverige med stor Erkendtlighed tog imod de Tilbud, der gjordes fra Danmark om en nogenlunde regelmæssig Forsyning med Mejerismør. Selv om dette selvfølgelig maa tilskrives en Krigskonjunktur, der forudsættes at være nogenlunde kortvarig, er det maaske ikke udelukket, at der ogsaa efter Krigen kan bevares og oparbejdes et Marked i Sverige for dansk Smør, hvis det engelskè Marked skulde blive uvilligt til at forsyne sig med Smør fra Skandinavien. Der vil sandsynligvis i Sverige blive lagt an paa Kornproduktion i større Skala end før, kun i mindre Grad paa Mejeridrift og Kvægavl; Mangelen paa Fedtspiser vil derfor her maaske blive et ikke ganske forbigaaende Fænomen.

Husdyrbruget i 1917

med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget.

Af Statskonsulent *Axel Appel*.

(Sluttet fra Side 321.)

Produktionen og Udførselen af Fedevarer.

Dennes Kaar i 1917 er tidligere løselig berørt i denne Artikel. Situationen er jo fremdeles denne, at vi, hvad Fedevareproduktionen angaar, saavel med Hensyn til dens Art og Omfang, som til Eksportens Størrelse og Fordeling til Udlandet, intet officielt, ingen statistiske Data har at holde os til. Alligevel er Hovedsituationen trods manglende Enkeltheder — ganske aabenbar, og det er jo med Hensyn til selve Produktionen denne, at Udelukkelsen fra at faa vore sædvanlige Tilførsler her til Landet af Korn og Oliekager — i Forbindelse med den ringe Høst i 1917 — har tvunget Produktionen af Fedevarer — særlig for Flæskets Vedkommende — langt ned under det Niveau, som ellers har været normgivende for de senere Aar. Svinene, som de af vore Husdyr, der med Hensyn til deres Ernæring er Menneskenes haardeste Konkurrenter, er det først og fremmest gaaet ud over. Deres Antal er i Aarets Løb gaaet tilbage med tiltagende Hurtighed, og meget af det til Slagterierne i Aarets sidste Halvdel leverede har været af

liden Vægt og mangelfuld Kvalitet. Under saadanne Forhold og med et meget stort Forbrug af Flæsk her hjemme, har Eksporten selvfølgelig kun været lille.

Smørproduktionen har jo vist sig langt mere modstandskraftig mod Tidens nedbrydende Tendenser, men ogsaa denne vil jo for 1917 være mindsket i meget betydelig Grad af de alt anførte Aarsager: Nedgang i Koantallet, daarlig Græsning i Forsommeren og Mangel af Oliekager i Aarets sidste Maaneder. Den eksporterede Smørmængde vil yderligere være paavirket af det, paa Grund af Margarinemangel, stærkt stigende Hjemmeforbrug.

Hvad vor Afsætning af de udførte Fedeverer angaar, da har det, trods alle gjorte Anstrængelser og bragte Ofre fra Landbrugets Side, ikke været muligt at opretholde de gamle Markeder i tilnærmelsesvis samme indbyrdes Forhold. Det engelske Smørmarked — vort tidligere Hovedmarked — er i 1917 efterhaanden blevet af ganske underordnet Betydning — og har maattet opgives foreløbig.

Vedrørende Smørpriserne i 1917, da maa disse som Helhed betragtes som tilfredsstillende under de givne Forhold. I Henhold til det ogsaa for 1917 fastsatte Afregningstal har Gennemsnitsprisen for Kalenderaaret været 180.3 Øre mod 154.4 for 1916 pr. $\frac{1}{2}$ kg. Fra et Afregningstal af 182.5 i Januar gik dette — grundet paa den skærpede Blokades Indtræden d. 1. Februar og alt hvad den medførte af Tab og forøgede Fragtudgifter m. m. — ned til 159 i Februar, 150.25 i Marts og 143.5 i April, for derefter atter at hæve sig jævnt til 224 i November — og fra 1. December 1917 er der, paa Grundlag af Overenskomst mellem Mejeriernes Fællesorganisation og Staten, i Lov af 10. December 1917 fastsat en Pris af 2.30 Kr. pr. $\frac{1}{2}$ kg til Producenterne. — Da vi er kommen paa Ration her hjemme ogsaa med Hensyn til Smørforbruget, er der opretholdt en ikke ubetydelig Eksport af Smør til høje

Priser. Om hele dette Forhold, saavel som om Oste-
produktionen og dennes økonomiske Betydning for
Mejeribrugets — eller rettere Kvægbrugets — Økonomi
i det forløbne Aar, henvises der til Prof. *B. Bøggilds*
»Mælkeribruget i Danmark 1917« i 4. Hæfte 1918 af nær-
værende Tidsskrift.

Vedrørende Flæskeproduktionen og Flæske-
udførselen i 1917 har vi heller ikke bestemte statisti-
ske Data at støtte os til. For Svineproduktionen i sin
Helhed har Aaret 1917 — som alle véd — været saare
trangt og abnormt. Det er gentagende berørt, at de
manglende Tilførsler af Korn og Majs i første Linie
maatte komme til at gaa ud over Svineholdet. De fore-
tagne Svinetællinger viser til Overflod Svineprodukti-
onens stærkt aftagende Rolle i 1917. Den 12. Juni 1917
var der endnu her i Landet 1.650.623 Svin; den 5. De-
cember kun 788.814 Svin og 5. Febr. 1918 kun 511.759.
— De danske Andelsslagteriers Fællesnotering opretholdt
en Prisnotering af fra 180.5 til 192 Øre i Aarets første
4 Maaneder for bedste Kvalitet; herefter kom en meget
stærk Nedgang, særlig i Juni-Juli til 136.00 og 139.50,
altsammen som Maanedsgennemsnitspris — med Stig-
ning igen fra Midten af Juli op til ca. 173 Øre for
Aarets 3 sidste Maaneder pr. kg slagtet Vægt. Aarets
Gennemsnitspris i Følge denne Notering blev 168.6 Øre
pr. kg slagtet Vægt. — Mangel paa Korn til dermed at
gøre Svinene færdige har nødvendiggjort Afhændelsen
af mange, i høj Grad undervægtige Svin af tarvelig Kva-
litet, et økonomisk utilfredsstillende Forhold mellem
Flæskepris og Kornpris, samt delvis rent minimale Pri-
ser paa Smaagrise, af hvilke mange ligefrem til Tider
undlivedes, dette er de Momenter, der tilsammenlagte
karakteriserer Svineholdets økonomiske Fysiognomi for
1917. —

Om Størrelsen af Udførselen af levende Kvæg
og Kød i 1917 foreligger der, som for de øvrige Fede-
varegrupper, ingen officielle Data. At denne har været

endog meget stor — ja endnu større end for 1916 — og altsaa den største hidtil, derom kan der næppe være Tvivl. Rekordens for 1916 med Hensyn til Udførselsmængden er saaledes blevet slaaget, hvorimod Priserne i 1917 — om end i og for sig ganske gode, naar henses til Aarets Gennemsnitsnotering — ikke har været paa Højde med Priserne i 1916.

Kvægindkøbet til vore sydlige Naboer har atter været paa Centraleinkaufs Hænder, og ikke blot gik Prisskalaen for de forskellige Klasser ned med 10 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg omkring ved 1. August, saa Priserne da blev 60 for Prima, 55 for 1. Kl., 48 for 2. og 38 for 3. Kl., men Klassificeringen — særlig for de nederste Klasser — var i Perioden 1. Januar—1. August skærpet og en yderligere Skærpelse fandt Sted samtidig med Prisskalaens Nedgang og fulgtes af mere eller mindre rigorøse Bestemmelser vedrørende Fodring og Vanding af Eksportkvæget. Skøndt Klasse-Standarten opretholdtes i denne Periode — Jan.-August — var dog de Priser, som Sælgerne fik, stadig nedadgaaende, fordi Klassificeringen var streng, og Københavns Notering viser saaledes ogsaa en stadig Nedgang i Priserne, fra 128 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg sl. Vægt for 1. Kl. Stude og Kvier i Januar ned til 109.6 og 110 Øre, som maanedlig Gennemsnitspris for henholdsvis August og September.

Fra Slutningen af September forhøjes Prisen paa Prima og 1. Kl. med 1 Øre til henholdsvis 61 og 56, mens Prisen paa 2. og 3. Kl. gaar ned med henholdsvis 1 og 2 Øre, altsaa til 47 og 36, en Cadeau til Kvaliteten — og endelig ved den nye Overenskomst med Tyskerne, som traadte i Kraft 1. December, forhøjedes Klassificeringen med henholdsvis 9, 9, 10 og 10 Øre, altsaa atter til 70 Øre for prima, 65 Øre for 1. Kl. samt 57 og 46 for 2. og 3. Klassen, en betydningsfuld Ændring, der samtidig fulgtes af andre, og December Maanedes Gennemsnitsnotering i København naaede 138.5 Øre, hvilket var 10 Øre mere end ved Aarets Begyndelse. 1

Midtsommers- og Høsttiden — iberegnet September — var Sælgerne vanskeligt stillede. Mangel paa Kraftfoder og navnlig den tarvelige Sommergræsning med sikre Udsigter til en daarlig Høst med deraf følgende triste Udsigter for at kunne fodre igennem i Vinteren 1917—18 maatte medføre yderligere Indskrænkninger i Kvægbestanden, og da Priserne stadig var nedadgaende, medførte alle de her fremførte Momenter en ikke ringe Nervøsitet hos mange Landmænd, der særlig i August og September afhændede en betydelig Del Kvæg, hvori blandt mange unge 1—2 Aars Dyr afhændedes i mer eller mindre mager Tilstand til meget lave, altfor lave Priser, hvilket var beklageligt. — Aarets sidste tre Maaneder bragte en mere tilfredsstillende Situation. I Hjemmemarkedet og i Norge fik de tyske Opkøbere en virkningsfuld Konkurrence, saa de efterhånden rømmede Markederne og mildnede Klassificeringen, meget heldigt paavirket af det danske Tilsynsudvalgs Medlemmer. Den gode Græsning i Eftersommer og Efteraar i Forbindelse med en god Roeavl, gav Ro og Tilbageholdenhed i betimelig Grad hos Sælgerne. Prisskalaens Forhøjelse fra 1. December, samt Hjemmemarkedets Købeevne og anden Konkurrence, skabte gode Forhold og stor Fremgang i Priserne i Aarets sidste Maaned. —

Vedrørende Svingningerne i vor Kvægbestands Størrelse og Gruppefordeling i Krigsaarene 1914—17 giver Statistisk Departement følgende Oversigt i »Statistiske Meddelelser«, 4. Række, 55. Bind, 2. Hæfte, S. 16.

	12. Juli 1917	15. Maj 1915	15. Juli 1914	Tilvækst- procenter 1914—17
Stude og Tyre over 1 Aar	189.131	156.153	164.040	+ 15.3
Kvier og Køer, som har kælvet	1.147.183	1.281.132	1.310.268	÷ 12.4
Kvier over 1 Aar (ikke kælvet)	435.339	367.243	379.439	+ 14.7
Kalve under 1 Aar	686.505	611.943	609.115	+ 12.7
Ialt Hornkvæg	2.458.158	2.416.471	2.462.862	÷ 0.2

Det samlede Antal Hornkvæg var saaledes ved Julitællingen 1917 faktisk uforandret, men Sættningen var ændret betydelig, nemlig i Retning af færre Køer og mere Opdræt. I Tidsrummet fra Julitællingen 1917 til Februærtællingen 1918 er der imidlertid sket en betydelig Formindskelse af den samlede Kvægbestand, nemlig med ca. 13 pCt., en Nedgang, der særlig falder paa Tyre og paa Kvier over 1 Aar, som ikke har kælvet, hvad der jo falder godt i Traad med, hvad foran er anført vedrørende Kvæghandelens Vilkaar og Rørelser i sidste Halvdel af 1917. — Den i 1916 som Helhed foretagne Reduktion af den danske Kvægbestand er dog næppe af større Omfang, end hvad Forholdene har nødvendiggjort, og de trufne Dispositioner i saa Henseende har overvejende været præget af, at man har taget Sigte ud over Dagen i Dag, ved i størst mulig Grad — trods fabelagtig høje Priser paa Hø, Halm og tildels Roer i Forbindelse med gode — tildels høje Køddriser og dermed stor Fristelse til at sælge baade Grovfoderet og Kreaturerne — at bevare et forsvarligt Grundlag for den fremtidige dyriske Produktion og derigennem at gøre det muligt: først og fremmest at forsyne det danske Folk med de nødvendige Fedtstoffer og dyriske Produkter af forskellig Art, som Mælk, Smør og Kød, men ogsaa fremdeles, om end i aftagende Grad, at kunne levere Udvekslingsvarer af en saa vigtig og skattet Karakter, som de nævnte Fedevarer har vist sig at være. Denne Landmændenes rigtige og fornuftige holden igen paa de dyriske Produktionsmidler har imidlertid ikke hidtil været synderlig paaskønnet, naar der ses hen til de hidtil trufne Foranstaltninger til Sikring af Befolkningens stadige og gode Ernæring under de herskende vanskelige Forhold eller til Undgaaelse af at gribe forstyrrende ind i hele den hidtil herskende og for store Dele af Landet saa godt som eneste anvendelige Driftsform end aller højst nødvendigt, hvilket er en saare beklagelig Kendsgerning!

I nedenstaaende Oversigt over Kødpriserne, i Henhold til Gennemsnitsnoteringen paa Københavns Kvægtorv for 1. Kl. Varer (bedste Stude og Kvier), for en længere Aarrække afspejler sig paa interessant Maade de skiftende Priser og dermed ogsaa til en vis Grad Betydningen og Størrelsen af den Indtægt, som Salg af Kvæg og Kød har udgjort inden for Landbruget. Denne Side af Husdyrbruget har nu i en Aarrække været af stigende Betydning, idet de siden 1911 stadigt stigende Kødpriser har virket fremmende paa Opdrættet og dermed i sin Helhed paa Kødproduktionen.

De opgivne Tal er betalte Kroner pr. 50 kg Slagtevægt.

1899 — 42.00	1909 — 47.90
1900 — 45.60	1910 — 49.70
1901 — 45.64	1911 — 54.16
1902 — 48.00	1912 — 58.60
1903 — 51.34	1913 — 60.81
1904 — 49.52	1914 — 58.98
1905 — 50.10	1915 — 89.30
1906 — 52.20	1916 — 132.00
1907 — 51.60	1917 — 121.1
1908 — 47.90	

Gennemsnitsprisen er dalet med 11 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg for bedste Kvalitet eller ca. 9 pCt., men for de ringere Kvaliteter har Nedgangen været langt betydeligere. For ældre Køer (3. Klasse; Københavns Notering) var Gennemsnitsprisen for 1917 kun 61.3 mod 94.4 i 1916. Nedgangen er her ca. 35 pCt.

I Henhold til de stadigt nedadgaaende Priser paa Slagtekvæg i Aarets første Maaneder er det givet, at særlig det tidligt i Foraaret indkøbte Græskvæg atter i 1917 har maattet give et tarveligt Resultat, særlig det tidligt afhændede. Der er i Aarets sidste Halvdel solgt en Mængde Dyr i ret tarvelig Foderstand, særlig i de tidlige Efteraarsmaaneder, thi Eksportkvægets Foderstand var selvfølgelig i høj Grad præget af de vanskelige Ernæringsforhold. Alligevel maatte man overfor det

i Aarets sidste Maaneder leverede Slagtekvæg snarest undre sig over, at der, i hvert Fald paa jyske Markeder, kom saa mange Dyr frem i ganske god Foderstand, som Tilfældet var, selv om fede Dyr i egentlig Forstand var en sjælden Vare. Kvaliteten kom i Aarets sidste Maaneder mer og mer til sin Ret. Prissvingningerne for Slagtekvæget i Aarets Løb fulgtes af tilsvarende Svingninger i Prisen paa Kælvekøer. Gode Kælvekøer paa Odense Marked gik fra 600—700 Kr. ned til 350—450 i August og September, for atter at naa 600—700 Kr. i December. November-Markeder i Varde gav 600—700 Kr. — og for enkelte gode Køer 850 Kr. Faar blev efterhaanden stærkt efterspurgt til stigende Priser paa Efteraarets og Vinterens Markeder.

Kvægavlens.

I Almindelighed gælder det samme for 1917, som udtalt i min Oversigt i Fjor over 1916, at Forholdene i det hele og store, den i mange Maader ejendommelige og vanskelige Situation, under hvilken vor Kvægavl og vort Kvæghold har været stillet i de seneste Aar, ikke har været særlig gunstig eller fremmende for et Arbejde, der tager Sigte paa Kvægavlens rationelle Forbedring. Der er dog paa den anden Side næppe Aarsag til nogen højtlydende Klagesang over Udviklingens Gang i saa Henseende, selv om det havde været højst ønskeligt, at langt flere Kvægholdere, end Tilfældet har været, i disse Aar, hvor Kvægbesætningerne reduceres og maa reduceres, mere her, mindre der, og til meget høje Priser, i rigeligt Maal vilde have benyttet den enestaaende Lejlighed til at udrydde »Skravlet«, der har betinget de forholdsvis højeste Priser, og delvis ombytte dette med saadanne Avlsdyr, der, i Henhold til saavel Eksteriør som Afstamning (Ydelse) vilde være ensbetydende med en Sikring af mere tjenlige, omsætnings- og ydedygtige Individier og en dermed fremtidig øget økonomisk, dyrisk

Produktion, saa meget mere, som saadant Materiale har kunnet erholdes til en forholdsvis ringe Overpris, jævnt ført Priserne for almindeligt Handelskvæg.

Den mer eller mindre planløse Brug af mer eller mindre gode Korthornstyre til Frembringelse af et tilstøt hurtigt voksende Afkom er i Jylland forsat ogsaa i 1917, sikkert endog i udvidet Maalestok, og den har vist ogsaa faaet noget Indpas paa Øerne. Jeg gentager, hvad jeg gav Udtryk for i Fjor, at moraliserende Henvisninger til tidligere Tidens afskrækkende Erfaringer næppe bærer synderlig Frugt. Her vil man selv prøve! Og det faar man selvfølgelig have Lov til! Da her som Regel kun vil være Tale om, at saadan »Blandingsavl« iværksættes i ret tarvelige Besætninger af jydsk eller rød Race, er der forsaavidt ingen Grund til Beklagelse over disse Foreteelser fra et avlsmæssigt Standpunkt, og rent øjeblikkelig set kan det meget godt betyde en økonomisk Fordel for Vedkommende.

Ulige mere bemærkelsesværdig er den Kendsgerning, at de meget høje Kødpriser i kendelig Grad for Jyllands Vedkommende medfører en Udvidelse af Omraadet for en mere bevidst Avl og Brug af Korthornsracen, fremmet fornemlig gennem Anskaffelse og Brug af gode Korthornstyre og delvis ogsaa ved Indkøb af Korthornskvier og Køer. Denne Udvidelse forekommer fornemlig i saadanne Egne af Provinsen, hvor de naturlige Jordbunds- og Beliggenhedsforhold, i Forbindelse med Befolkningens Anlæg og Tilbøjelighed, anviser Opdrættet — Kødproduktionen — en større Plads indenfor det samlede Kvæghold end almindeligt, samt paa Grænserne af tidligere Korthornsdistrikter, men ogsaa udenfor saadanne Egne er denne Udvikling kendelig. Hvor den søges gennemført med Plan og dygtig Udholdenhed og i virkelig Erkendelse og Forstaaelse af Maal og Midler, der vil man ogsaa kunne ønske den velkommen, som Udtryk for en paaskønnelsesværdig Bestræbelse efter at opnaa yderligere Fordele gennem Kvægholdet, hvad der, for-

saavidt de herskende Konjunkturer angaar, ogsaa er rimelig Udsigt til vil naaes. Men man bør da samtidig vel erindre — og indrette sig derefter — at ogsaa indenfor et Kvæghold, bestaaende af Korthornsdyr, hvor Kødproduktionen er en betydelig Faktor — der vil ogsaa i ganske overordentlig høj Grad Køernes Aarsudbytte i Mælk og Smør, ved Siden af den værdifulde Kaly, være bestemmende for det samlede Kvægholds gode og forsvarelige Økonomi, og de Hjælpemidler til Fremme af en god, rig kvalitativ og kvantitativ Mælkeydelse — hvortil vore Kontrolforeninger i første Linie kan henregnes — maa saaledes ogsaa indenfor Korthornskvæget udnyttes.

Et Udslag af saavel Korthornsracens Landvinding, som af øget avlsmæssig Interesse blandt Korthornso opdrætterne, har vi blandt andet i det stærkt voksende Antal Kvægavlsforeninger med Korthornstyre. I 1914 var der i Jylland 159 Kvægavlsforeningstyre af Korthornsrace eller 26 pCt. af samtlige Kvægavlsforeningstyre i Jylland; i 1917 er Tallet steget til 222 Tyre eller 32.5 pCt. eller $\frac{1}{3}$ af samtlige Foreningstyre.

Bedømmer vi de i 1917 udøvede Bestræbelser for en mere rationel Forbedring af Kvægbestanden her i Landet ud fra den i Kvægavls- og Kontrolforeningerne udførte Virksomhed — og heri gør vi næppe noget urigtigt — da maa vi betegne Situationen som ret tilfredsstillende. Trods forskellige Vanskeligheder for Kvægavls- og Kontrolforeningernes Opretholdelse under denne ejendommelige Situation, hvorunder vi lever, er der dog Fremgang i Antallet af de nævnte Foreninger ogsaa i 1917, om end denne Fremgang er mindre, end den burde have været. Flere Foreninger — navnlig af Kontrolforeninger — har »midlertidigt« lagt sig til at dø; men dette er ikke uden Fare. Det er ikke saa sikkert, at de lever op igen, selv under blidere Kaar end de nuværende. Selv om det er forbundet med Vanskeligheder at skaffe Tyrene den ønskelige Ernæring, saa

maa og kan og skal disse Vanskeligheder overvindes, og det samme gælder overfor Kontrolforeningerne; her maa ikke komme Brud i Kæden eller Huller i vor Viden om det paagældende Avlsmateriale, selv om det er dyrt og tildels vanskeligt at skaffe Kemikalier og tilstrækkelig Arbejdskraft, og selv om de Tal, som Kontrolforeningen giver os, ikke er saa lystelige for Tiden. Her maa sættes haardt mod haardt, og vi maa, naar Fredens Dage atter indtræder, i enhver Henseende staa saa godt rustede som muligt til at kunne optage en baade stor og lønnende Produktion i vore Kvægstalde.

Men selv om nogle baade Kvægavls- og Kontrolforeninger er nedlagte i 1917, saa er der oprettet flere, end der er nedlagt, hvad omstaaende Oversigt for Kvægavlsforeningerne viser.

Fremgangen i det samlede Antal Kvægavlsforeninger i 1917 andrager 68 eller godt 7 pCt., en lignende Tilvækst som fra 1915 til 1916. Fremgangen er mindst paa Fyen, størst paa Sjælland og Bornholm. Vi er nu naaet over det Antal Foreninger, vi havde i 1912, men vi har færre end i 1911.

For Kontrolforeningernes Vedkommende har der, som alt nævnt, ogsaa været nogen Fremgang i det Antal Foreninger, der i 1917 har søgt om Statstilskud, men det er vist desværre mere end tvivlsomt, om dette Antal vil blive holdt til næste Aar, thi nægtes kan det ikke, at Vanskelighederne for Gennemførelsen af denne saa gavnlige Virksomhed er øget betydeligt i Løbet af 1917 og i den tilbagelagte Del af 1918.

I Henhold til Oplysninger i «Lommebog for Mejerister» 1918, hvilke Oplysninger er samlede omkring 1. Oktober 1917, var Antallet af Kontrolforeninger 693 mod 676 i 1916, hvilket er en Fremgang af 17 Foreninger eller 2.5 pCt.; Fremgangen for 1916—17 er mindre end Fremgangen for 1915—16; da var den nemlig 5 pCt. — Der har været Fremgang i Antallet af Kontrolforeninger i samtlige Provinser med Undtagelse af

Fyen, hvor Tallet er det samme. Medlemsantallet er steget fra 15.865 til 16.492, men trods det øgede Antal af saavel Foreninger som Medlemmer, er det kontrollede Antal Køer gaaet ned fra 239.790 til 235.692, hvilket jo er et Udtryk for, at Indskrænkningen af Antal Malkekøer ogsaa indenfor Kontrolforeningerne har gjort sig gældende, hvilket forøvrigt ikke kan overraske. Antal Køer pr. Forening og Antal Køer pr. Medlem er saaledes fremdeles nedadgaaende.

De offentliggjorte Kontrolforeningsregnskaber fra Øerne, hvor Regnskabsaaret gaar fra Efteraar til Efteraar — og saaledes for 1916—17 omfatter Sommerhalvaaret 1917 — viser ret betydelig Nedgang i Mælkemængde og lidt Nedgang i Fedtprocent, og det samme vil for de jyske Kontrolforeningers Vedkommende vise sig for indeværende Regnskabsaar 1917—18 (Foraar til Foraar) og endog i forstærket Grad, da Vinteren 1917—18 har været langt vanskeligere vedrørende Kvægets Ernæring end Vinteren 1916—17.

Det er glædeligt at faa Vidnesbyrd frem om, at Kontrolforeningsarbejdet i de forskellige Provinser som Helhed, alt som Aarene gaar, vinder i omhyggelig og god Udførelse, saa det indsamlede Talmateriale til Brug i Avlens Ledelse herhjemme bliver baade lødigere og fyldigere. Dette er en Tak værd til de Assistenten, saa vel mandlige som kvindelige, der lægger Kræfterne ind i at yde et godt og forsvarligt Arbejde, hvis Betydning er af megen Rækkevidde, og der er i samme Forbindelse Grund til her med Anerkendelse at nævne Betydningen af det gode Samarbejde, der gennemgaaende finder Sted mellem de enkelte Kvægavls- og Kontrolforeningers Fællesledelsers Konsulenter og de paagældende Assistenten. Endnu kan meget dog gøres bedre!

Medens Priserne paa Slagtekvæg og Handelskvæg i det hele har været lavere i 1917 end i 1916, som tidligere paavist, har Priserne paa Avlsdyr atter i 1917 været stigende for de bedste Kvaliteter, omend Handelen

med Avlsdyr som Helhed næppe kan karakteriseres som værende af samme Livlighed, som Aaret forud. — De stigende Priser paa de bedste og gode Avlsdyr er et Udtryk for, at i hvert Fald en Del af de danske Landmænd og Opdrættere har et aabent Øje for, at netop i disse Aar og med Henblik paa Tiden, der kommer, er der den allerstørste Opfordring til at underbygge en lønnende Fedevareproduktion baade nu og siden — gennem Anskaffelse og Brug af saadanne Avlsdyr — fornemmelig Tyre — af hvilke vi med Grund kan vente os, at de gennem deres Afkom vil øge de trivelige og virkelig økomisk produktionsdygtige Dyrs Antal, hvilket fremdeles haardt tiltrænges. Disse Bestræbelser, der her udfoldes, mener jeg, der er Grund til avlsmæssigt at glædes over og at skrive paa Kreditsiden, naar Talen er om holde Kilderne til en fremtidig forsvarlig dyrisk Produktion flydende, forsvarlig i Henseende til saavel Landbrugets Økonomi, som til en god Folkeernæring.

Det gaar i de senere Aar vedrørende Handelen med Avlstyre paa samme Maade, som i Hingstehandelen, at de bedste Avlsdyr sikrer de vedkommende Brugere — her Avlsforeningerne — sig i en ret ung Alder. Der er i og for sig kun Grund til at glæde sig herover, om end der selvfølgelig løbes en vis Risiko, thi det vidner om, at man er vaagen og at man følger med; Risikoen er maaske dog næppe saa stor for Tyrenes som for Hingstenes Vedkommende, og mindre end tidligere, og det er som sagt en Kendsgerning, at de tidlige Handeler bliver hyppigere og hyppigere.

Vedrørende Tyre af jydsk Race, da er de dyrest solgte i 1917 ogsaa de yngste. »Jydsk Husdyravl« har for 1917 Oplysninger om Salg af 38 Tyre, overvejende til Kvægavlsforeninger, til en Gennemsnitspris af 1537 Kr. kontant og 1472 Kr. paa Vilkaar; for 1916 var de tilsvarende Priser henholdsvis 1268 og 1180; af disse 38 Tyre er der 9 Tyrekalve fra 2—11 Maaneder gamle, der i Gennemsnit har kostet 1955 Kr. kontant

og 2005 Kr. paa Vilkaar, og heraf var der atter 3 til 3500 Kr. kontant Stykket og fra 2500—4500 Kr. paa Vilkaar.

Tyre af rød dansk Malkerace har for de bedste Eksemplarer betinget mindst lignende Priser; Kontantsummen er her endog gaaet over 4000 Kr. »Jydsk Husdyravl« har Oplysninger om Salg af en Snes Stykker til en Gennemsnitspris af 1400 Kr. kontant og 1140 Kr. paa Vilkaar. Disse Priser er i god Overensstemmelse med Gennemsnitsprisen for 50 i 1917 til sjællandske Kvægavlsforeninger indkøbte Tyre, hvilken Pris var henholdsvis 1424 og 892. Fra Fyen er der ikke særskilt opgivet Priser for de i 1917 til Kvægavlsforeningerne anskaffede Tyre, men samtlige de 132 Tyre, der i 1917 var paa Kvægavlsforeningernes Hænder, stod i 1917 i en Gennemsnitspris af 1193 Kr. kontant og 1232 Kr. paa Vilkaar, mens Prisen paa samtlige i 1914 værende Tyre i de fynske Kvægavlsforeninger kun var 806 og 732 Kr.

For de i 1917 solgte eller købte Tyre af Kort-hornsrace er Priserne endnu højere. Sydvestjyllands Fællesledelse af Kvægavlsforeninger har i 1917 faaet Til-ladelse til henholdsvis i Foraar og Efteraar at indføre 2 Sendinger Tyre, hovedsagelig fra Ejdersted. I den første Sending paa 28 Tyre fandtes en Del mindre gode Indi-vider. Halvdelen af de 28 solgtes dog ved Auktionen i Gredstedbro til en kontant Gennemsnitspris af 2170 Kr., og de to bedste kostede henholdsvis 5000 og 4200 Kr. Ved Auktionen i Efteraaret 1917 var der 14 Tyre i Ringen, hvoraf 9 solgtes til en kontant Gennemsnitspris af 2680 Kr., og de to dyreste kostede henholdsvis 6800 og 6000 Kr. — Gode Kvier har kostet 1000—1200 Kr. De i 1917 til Sydvestjyllands Fællesledelsers Kvægavlsforeninger ialt indkøbte 39 Tyre har i Gennemsnit ko-stet 1941 Kr. og en Ubetydelighed paa Vilkaar. I Ribe Amts vestre Fællesledelse var Gennemsnitsprisen paa 14

i 1917 indkøbte Tyre 1600 Kr. kontant og 400 Kr. paa Vilkaar.

Anvendelsen af det stadigt lige virksomme Hjælpe-middel i Arbejdet for Husdyravlens Fremme, som vi har i Dyrskuevirksomheden, syntes en Overgang stærkt truet for 1917, idet det saa ud til, at vi slet ingen Dyrskuer skulde have faaet. Grundet paa formentlige Trafikvanskeligheder blev det fra Landbrugsministeriet kundgjort, at Statsskuerne skulde aflyses, ligesom der fra dette Ministerium rettedes en Henstilling om Undladelse af Afholdelse af Fællesforeningernes og Landboforeningernes Dyrskuer. Disse Henstillinger fra Landbrugsministeriet kom imidlertid paa et Tidspunkt, hvor Forberedelserne til de paagældende Skuers Afholdelse — baade Statsskuerne og Landboforeningernes Dyrskuer — allerede var vidt fremskredet.

Ved en af et stort Flertal af Statsskueformændene indsendt Forestilling om det højst uheldige i ikke at kunne afholde Statsskuer lykkedes det dog at faa Landbrugsministeriets Billigelse af, at Statsskuerne gennemførtes paa Betingelse af, at de til Statsskuerne indmeldte Dyr ikke befordredes ad Jernbanen. For Hingstenes Vedkommende, der kunde gaa til Skuepladsen ad Landevejen, trods ofte lange Afstande, blev Repræsentationen paa Statsskuerne upaavirket af den stillede Betingelse. Anderledes for Tyrenes Vedkommende, hvor de lange Afstande umuliggjorde alle Tyres Fremstilling paa de respektive Skuer, og en tilladt Hjemmebedømmelse — men uden Pengepræmier — traadte da i Stedet for de Dyrs Vedkommende, hvor Afstanden lagde uovervindelige Hindringer i Vejen for at møde frem paa Skuepladserne, men dette medførte selvfølgelig, at Fremstillingen paa Statsskuerne delvis — ja gennemgaaende — var meget begrænset. Henstillingen om, at Landboforeningerne undlod at afholde Dyrskuer, fik ingen nævneværdig Følge. At de provinsielle Fællesforeninger maatte opgive deres store Fællesskuer, var

de forud for Ministeriets Henvendelse selv ganske paa det rene med.

Foreningen af jydsk Landboforeninger lod imidlertid, i Steden for det til Afholdelse i Hjørring bestemte Ungskue for hele Provinsen, afholde Amts-Ungskuer i Forbindelse med det paagældende Amts Statsskue og som Regel ogsaa sammen med den lokale Landboforenings Dyrskue. Disse Amts-Ungskuer — der kun medtog saadanne Hingste og Tyre, der tidligere var indmeldt til Ungskuet i Hjørring — kunde selvfølgelig ikke blive en fuld Erstatning for et samlet Ungskue, hverken i Henseende til Fuldkommenheden af en sammenlignende Bedømmelse af Provinsens unge Avlsdyr, ej heller til Skuernes Betydning som Omsætningssted for Avlsdyr eller til deres Betydning som Undervisningsapparat, men de havde, med Undtagelse af et enkelt Amt, en meget god Tilslutning og var i det hele taget vellykkede og paaskønnede af Opdrætterne, lige som Besøget var særdeles godt. Et fast Dommerhold for baade Hingste og Tyre udførte Bedømmelsen ved samtlige Skuer; der blev efter samtlige Skuers Slutning offentliggjort en Liste over den foretagne Premierings Udfald med tilhørende Beskrivelse, lige som der var blevet offentliggjort et samlet Katalog over de til Skuerne anmeldte Dyr.

Landboforenings-Dyrskuerne afholdtes omtrentlig i sædvanlig Udstrækning, og Tilslutningen til disse var — med Henblik paa de ekstraordinære Forhold, under hvilke vor Kvægavl og vort Kvægbrug er stillet i disse Krigens Aar — gennemgaaende meget god, lige som Besøget var godt. Vedrørende Transporten ad Jernbanen for de unge Dyrs Vedkommende, saavel til Amts-Ungskuerne, som til Landboforeningernes Dyrskuer, blev der ingen Hindringer lagt i Vejen, saaledes som Tilfældet var for det lille Tal af ældre Dyr til Statsskuerne. Ekstratog blev selvfølgelig ikke sat i Gang, men baade Trafiken med Mennesker og Dyr blev besørget tilfreds-

stillende, selv om ikke alle kom med det Tog, de havde tænkt sig.

Som et betydningsfuldt Supplement til den hidtidige Afkomsbedømmen af Tyre, dels som denne er foretaget af de respektive Statstyreskuekommissioner — hvor den dog er temmelig begrænset i Henseende til Afkommets Antal — dels som den er sket af Afkommet for at belyse Tyrenes Nedarvningsevne med Hensyn til Mælkeydelse og Fedtprocent i Henhold til Loven af 1912, der kræver Kontrolforeningsindberetninger om Ydelsen af de enkelte Køer og disses Bearbejdning og Materialets delvise Offentliggørelse, skal nævnes den af de samvirkende sjællandske Landboforeninger i 1917 gennemførte Bedømmelse af Afkom efter allerede afgaaede Tyre. Der er i det forløbne Aar foretaget Bedømmelse af Afkom efter 8 Tyre paa Sjælland. Arbejdet med Bedømmelse, Klassificering og Beskrivelse af dette Afkom har den paagældende Statstyreskuekommission paataget sig, og Foreningernes Konsulent har forestaaet en supplerende Beskrivelse af de paagældende Samlinger. Ved Fremstillingerne er der forlangt mindst 75 pCt. af alt Afkom over 1 Aar gl., og de har kun omfattet Afkom efter Tyre, der bevislig har øvet heldig Indflydelse i Retning af god Mælkeydelse og høj Fedtprocent. Tyrene er udpegede af de samvirkende sjællandske Landboforeningers Udvalg for Kvægavlen. Igenem denne Foranstaltning (Bedømmelse, Klassificering og Beskrivelse) tilsigtes Tilvejebringelsen af et Overblik over, hvilke Anlæg de vedkommende Tyre har besiddet og givet i Arv til Afkommet, og derved at erholde et Holdepunkt ved Bedømmelsen af Værdien af Stamtavler, i hvilke de paagældende Tyre optræder.

Faareholdet er i disse Krigens Aar i stadig og ret stærk Nedadgaen, hvilket Kreaturtællingerne nok-

som viser. I Juli 1914 var der 515 Tusinde Faar og Lam, i Juli 1917 var der 480 Tusinde, hvilket er en Nedgang af 6.7 pCt., der falder med 7.8 pCt. paa Øerne og 6.5 pCt. i Jylland. Tællingen i Februar 1918 viste kun et samlet Antal af 247 Tusinde mod 268 Tusinde i Februar 1917, hvilket er en Nedgang af 7.7 pCt.; de lave Tal for sidstnævnte Tællinger, jævnført med Juli-Tællingerne, hidrører jo fra, at i Februar Maaned er kun et meget lille Mindretal af Lam fødte.

Det vil med nogen Rimelighed kunne forventes, at denne Nedgang i Faareholdet her i Landet i indeværende og kommende Aar ikke vil foregaa i samme Forhold som tidligere. Det maa vel endog i Betragtning af de meget høje Priser paa Faareavlsprodukter — særlig paa Uld og Talg — kunne forventes, at Faaret, som det Husdyr, der i langt større Grad end Kvæget, er i Stand til at kunne yde en lønnende Produktion paa »indskrænket Kost«, fordi det er mere nøjsomt og i Henhold til Behov og Beklædning kan bjerge en langt større Part af sin Føde i det frie end Kvæget, under de for Kvæget vanskelige Ernæringsforhold — Mangel paa Kraftfoder — vil have en Chance nu, som ikke kendt i mange Aar. At nogen Udvidelse af Faareholdet i Almindelighed, og særlig i de magre Egne, vil kunne være en Forretning baade relativt og absolut, forekommer mig ret sandsynligt. En fortsat Nedgang under disse Forhold, der jo desværre synes at kunne vedvare en god Stund endnu, maa derfor forekomme ganske umotiveret, mens en Tilvækst derimod maa anses for saare ønskelig og velbegrundet. Jeg maa derfor ogsaa forudsætte, at der, uden at der skrives til indgribende Tvangsforanstaltninger for at søge Faarebestanden opretholdt eller forøget — saadanne er jo paa Tale —; i de gode Konjunkturer for Faareavlsprodukter og i den stigende Trang til saavel Uld som Talg vil være en naturlig Anledning til nu at søge Faareholdet øget og samtidig Avlen forbedret.

At man fra de bevilgende Myndigheders Side ganske har underkendt Betydningen af at støtte Faareavlen i dette Land i de senere Aar paa anden Maade end gennem Præmiering paa Dyrskuer, derom vidner jo tydeligt nok den Kendsgerning, at man i 1912 unddrog Faareavlen det beskedne Tilskud paa 5000 Kr. aarlig, der til Støtte for en rationel ledet Faareavl var indsat i Husdyrloven af 1902, hvilket Beløb gennem Fordeling til Faareavlsforeningerne havde baaret meget store Renter.

Priserne paa Avlsdyr (Faar) var i 1917 at kalde gode. I Efteraaret 1917 var der livlig Handel med gode Vædderlam af baade Oxforddowns- og Leicester-Racen, og ligesaa med gode Gimmerlam til Tillæg. For Vædderlam fra gode Besætninger betaltes der fra 100 til 200 Kr. Stykket, for Gimmerlam fra 100 til 150 Kr. Forpagter Sloth, der fra Foraaret 1918 har fratraadt sin Forpagtning af Bygholm, har i Efteraaret 1917 reduceret sin særdeles gode Faarebestand af Oxforddowns i ret betydelig Grad, idet han har solgt 2 Væddere à henholdsvis 800 og 400 Kr., 15 Faar à 325 Kr., 6 Vædderlam à 160 Kr. og 13 Gimmerlam à 142 Kr. Stykket gennemsnitlig. Det er at haabe, at dette gode Avlsmateriale, der saaledes nu er spredt baade til Øerne og Jylland, maa komme paa Hænder, hvor der er gode Betingelser for, at det udnyttes dygtigt og rationelt, saa det dygtige Avlsarbejde, Forp. Sloth har udført gennem Oparbejdelsen af sin fortrinlige Oxforddownsbesætning paa Bygholm, maa komme Faareavlen mest mulig til gode.

Arbejdet til Fremme af rationel Gedeavl her i Landet synes at være i god Gænge. Gennem Landhusholdnings Selskabets Udvalg for Gedeavlens Fremme er der allerede udrettet et fortjenstfuldt Arbejde, der bl. andet har resulteret i Oprettelsen af 11 Avlscentre, 53 Gedeavlsforeninger, 2 Opdrætningsanstalter for Lam, Kontrollering af Gedernes Mælkeydelse og Fedtprocent,

Præmiering af gode Gedestalde m. v. Der bør fremtidig ved de officielle Kreaturtællinger sørges for, at den for Gederne foretagne Optælling foretages saaledes, at den giver et virkeligt Billede af Gedeholdets Størrelse og Betydning her i Landet, hvilket den sidst foretagne Tælling ingenlunde gav, idet — saavidt vides — kun Gederne blev talte hos saadanne Ejere, der tillige var i Besiddelse af andre Husdyr.

Vore Husdyrs Sundhedstilstand har i 1917 som Helhed været god. De enkelte sporadiske Tilfælde af Mund- og Klovsyge i Aarets første 6 Maaneder har været uden Betydning. Ialt har der i denne Periode kun været stillet 17 Besætninger under offentlig Kontrol, nemlig 15 paa Øerne og kun 2 i Jylland. I 1916 var der 586 Besætninger under Kontrol og i 1915 var Tallet 6500.

Af Litteratur udkommen i 1917 vedrørende vort Husdyrbrug skal her foruden en hel Række Stambøger over de forskellige Husdyr og en lang Række Beretninger fra de provinsielle Kvægavls- og Kontrolforsøgs-Fællesorganisationer nævnes det af Landhusholdnings-Selskabet prisbelønnede og udgivne Skrift om »Kvægfødning« af Fodermester *L. Okholm*, samt »Husdyrenes Sygdomme« af Dyr læge *Aage Brieg*. Endvidere Prof. *W. Johannsen's* »Arvelighed«, der omhandler Problemer, der i fremtrædende Grad maa interessere Husdyrbrugets Mænd. Af udenlandsk Litteratur vil *Nils Hansson's* »Handbok i utfodringslära« finde megen Paaskønnelse her i Landet. »Andelsbevægelsen i Danmark«, udgivet af Andelsudvalget, udarbejdet af *H. Hertel*, er afsluttet i 1917. I dette fortrinlige Værk findes der værdifulde Fakta til Belysning

af det organisatoriske Arbejde for Fremme af Danmarks Husdyravl.

Blandt de Mænd, der er afgaaet ved Døden i 1917, og hvis Indsats i Arbejdet for Fremme af dansk Husdyravl og Husdyrbrug gør dem selvskrevne til at blive mindet i denne Oversigt, skal nævnes Hofjægermester *Fr. Friis*, død 29. Januar 1917, der, dels som Formand i Foreningen af jydsk Landboforeningers Husdyrudvalg, dels som Forstander for Forsøgslaboratoriet, har været med virksomt og kendeligt at præge Vilkaarene for rationel Avl og Fodring af vore Husdyr, samt Gaardejer *Ove Nielsen*, Stautrup ved Aarhus, død 24. April 1917, hvis Gerning, som Opdrætter af jydsk Kvæg, vil sikre hans Navn en hæderfuld Plads i den jydsk Kvægavls Historie.

Statsbevillingerne til dansk Landbrug 1835—1910.

Til Forhandlingerne efter Foredraget i Landhusholdningsselskabet
den 13. Marts 1918.

Skønt jeg, som det allerede blev udtalt under Forhandlingerne i Selskabet, Side 296, ikke mener det muligt med nogen Rimelighed at drage en Parallel mellem de af Staten til Landbruget ydede Bevillinger og den samtidige Fremgang i Landbrugets Produktion, griber jeg gerne Lejligheden til om muligt yderligere at fremkalde Overvejelse af de enkelte Statsbevillinger og deres Betydning for vort Landbrugs gode Fremskriden.

Der blev under Forhandlingerne udtalt det Ønske, at den meddelte Tavle, S. 270, skulde vise ikke blot, hvad vort Landbrug har nydt af Statsbevillinger, men ogsaa, »hvad det til Gengæld har ydet«. Der ønskedes hertil tre Rubrikker, henholdsvis for »Høstudbytte«, »Kreaturstyrke« og »Landbrugsudførsel«. — Idet jeg søger at imødekomme dette Ønske, tillader jeg mig samtidig at henvise til en Redegørelse, meddelt i »Ugeskrift for Landmænd« 1915, S. 621, under Titlen »Dansk Landbrug gennem halvhundrede Aar«, hvor jeg særlig er dvælet ved det, der kan kaldes Kreditsiden i vort Landbrugs Regnskab.

Angaaende Høstudbyttets Størrelse meddeler Statistisk Departement i »Statistiske Meddelelser«, 4. R., 55. Bd., 4. Hæfte, Side 21 den følgende Tavle:

Det samlede Høstudbytte af alle Afgrøder under ét,
omregnede til Afgrøde-Enheder:

1917	4.03	Mill.		
1916	5.23	—	1909—13 i Gennemsnit	5.40 Mill.
1915	5.34	—		
1914	4.77	—	1904—08	— 4.76 —
1913	5.67	—	1899—1903	— 4.03 —
1912	5.62	—		
1911	5.18	—	1894—98	— 3.88 —
1910	5.29	—		
1909	5.22	—	1889—93	— 3.46 —
1908	5.19	—		
1907	5.10	—	1889—88	— 3.29 —
1906	4.95	—		
1905	4.34	—	1879—83	— 3.05 —
1904	4.23	—		

Disse Tal giver jo virkelig, saa langt de rækker, et smukt Billede af Fremgangen i vor samlede Landbrugsproduktion. Men som denne viser sig meget tydelig allerede før den Tid, da de store Statsbevillinger begynder, fortæller det lille Tal for 1917, hvor lidet overlegne vi dog endnu er overfor ugunstige Naturvilkaar. Vort Landbrugs Dygtighed og Paapasselighed stilles i et saadant Aar paa en særlig haard Prøve; en Eksamen, der kun bestaaes tilfredsstillende af faa. — Vedrørende Spørgsmaalet om Udbyttets Størrelse før og efter den stærke Stigning i Statsbevillingerne er forøvrigt af særlig Interesse en Udtalelse, der findes i Statistisk Tabelværk, 5 R. Ltr. C., Nr. 4 om »Landbrugsforhold i Danmark siden Midten af det 19. Aarhundrede«. Det hedder her S. 74: »Uden i øvrigt at komme nærmere ind paa en Sammenligning, turde dog saa meget være klart, at der i Tiden 1837—1875 har fundet en meget betydelig Forøgelse af Foldudbyttet Sted, og at den Forøgelse uden Tvivl har været større end den, der kan konstateres i Tiden mellem 1875 og 1909. Ved en umiddelbar Betragtning faar man det

Indtryk, at Foldudbyttet paa det nærmeste blev fordoblet i de 37 Aar mellem 1837 og 1875«. — Men at Fremgangen virkelig var at anse for endnu større, menes at fremgaa deraf, at det »under Hensyn til de meget betydelige Udvidelser af Kornarealerne, navnlig i Landets daarlige Egne, vel tør antages, at de stedfundne Forskydninger i Arealerne gennemgaaende har været af den Art, at de for sig betragtede har haft en Tendens til at sænke Gennemsnittet for Foldudbyttet, og at de tekniske Fremskridt, den ændrede Kulturtilstand, har virket endnu stærkere i modsat Retning, end Tallene rent numerisk tyder hen paa«.

Erkendes maa det dog ganske vist, at Høstudbyttets Fremgang har været særlig stærk i den aller nyeste Tid — samtidig med de stærkt stegne Statsbevillinger; — men jeg maa tilstaa, at jeg deri snarest ser en Følge af, at den Art Fremgang ret naturligt til en vis Grænse vil ske efter en stigende Progression. — Hvor længe maatte vi ikke i Skrift, Tale og ved de gode Eksempler stride for Rodfrugtdyrkningens Fremme, inden den ret slog igennem. Det grundlæggende Arbejde skete, mener jeg, i saa Henseende i Aarene 1860—90, og medens Tilvæksten i Arealet med Foderroer i 1866—81 var 26.000 Tdr. Land, var den 1881—96: 102.000 og 1896—1912: 340.000 Tdr. Land.

Det gennemsnitlige Høstudbytte af Korn-Enheder var af én Tønde Land anvendt til *):

	Sæd	Rodfrugt	Hø
1875—79	2.170	3.535	1.241
1880—84	2.279	3.566	1.419
1885—89	2.270	4.144	1.505
1890—94	2.350	4.338	1.519
1895—99	2.392	4.610	1.594
1900—04	2.505	4.697	1.405
1905—09	2.687	5.213	1.651

*) Stat. Tabelværk: »Landbrugsforhold i Danmark« o. s. v.

Der er i hvert af de tre Femtenaars Perioder en aarlig Fremgang i Roearalet af henholdsvis 1.700, 6.800 og 23.000 Tdr. Ld., uden at Staten paa nogen Maade direkte har opmuntret særlig til denne Avl, og dog var det den, der i fremtrædende Grad bidrog til det stigende Høstudbytte.

Noget tilsvarende gælder Kreaturstyrken. Dette tidligere benyttede Fællesudtryk for vor samlede Husdyrbestand benyttes dog ikke mere, og jeg skal indskrænke mig til at anføre nogle Tal for Kvægbestandens Tilvækst. Den androg allerede i Tiden 1861—76: 230.000 Stkr., men var i 1876—93: 348.000 og i 1893—1909: 558.000 Stkr. Det vil sige, at Bestanden i hver af de tre Perioder voksede med ikke mindre end henholdsvis 15, 20 og 35 Tusinde om Aaret. — Hvilken Forbindelse der maatte være mellem denne Fremgang og den stærke Stigning i Statsbevillingerne, der tog sin Begyndelse ved 1890, er det vanskeligt eller umuligt at afgøre. Personlig er jeg tilbøjelig til i Andelsmælkeri-virksomheden at se den væsentligste Aarsag, og med den havde Staten jo ikke meget at gøre, og gælder det de statsunderstøttede Kvægavlsforeninger og Kontrolforeningerne, er det jo mest Kvalitetens Fremme og »Rotternes« Udryddelse, der har været deres Formaal.

Angaaende vort Landbrugs Udførsel har Statistisk Departement for dette Tilfælde velvilligt meddelt mig de omstaaende Tal.

Mener man ogsaa i denne Fremgang at kunne se et Udtryk for Statens mere eller mindre velvillige Stilling til vort Erhverv, synes det mig dog en meget usikker Maalestok. — Medens Høstudbyttets Størrelse, rigtig vurderet, maa tages som et sandt Udtryk for vort Landbrugs stigende Produktionsevne, dels ved det dyrkede Areal Udvidelse, dels og navnlig ved det større Udbytte, der er udvundet af hver Areal-Enhed, saa er Udførselens Størrelse jo i høj Grad bestemt ved de andre Erhvervs større eller mindre Evne til at være

Udførsel af indenlandske Varer.

	Heste og Føl Stkr.	Hornkvæg og Kalve Stkr.	Flæsk		Okse-og Kalvekød			
			fersk 100 kg	ikke fersk 100 kg	fersk 100 kg	ikke fersk 100 kg	Smør 100 kg	Æg 100 Sn.
1913	27.913	152.969	19.693	1.243.850	150.780	385	910.235	227.230
1912	24.890	124.680	64.935	1.210.206	262.421	685	851.649	192.163
1911	28.494	153.512	15.697	1.128.271	124.584	999	895.771	215.110
1910	36.106	140.825	6.063	961.719	162.631	2.385	884.752	203.634
1909	22.653	124.903	15.799	934.065	146.345	9.669	943.193	192.070
1908	18.631	121.635	19.656	1.073.301	99.176	8.136	889.319	212.543
1907	19.716	98.640	7.701	953.910	80.021	8.369	856.517	201.061
1906	25.411	105.102	6.176	792.475	103.010	14.345	793.985	197.648
1905	29.421	123.679	10.028	788.108	140.398	13.827	798.694	207.326
1904	26.137	92.058	6.922	920.000	110.284	15.472	815.312	214.063
1903	25.248	62.929	5.415	801.689	104.847	11.611	801.337	232.437
1902	23.016	47.008	8.222	707.819	139.546	8.497	697.664	215.301
1901	17.791	41.318	5.662	596.847	114.349	12.243	668.417	190.140
1900	20.452	40.578	11.518	622.149	134.527	6.796	612.751	166.117
1899	19.882	37.726	9.651	710.814	157.227	8.504	612.063	150.576
1898	15.358	36.066	5.778	583.014	117.455	6.636	607.092	132.020
1897	20.800	81.160	1.162	598.691	43.291	6.008	530.343	122.275
1896	16.922	91.735		711.765	67.910	*)	507.500	96.000
1895	17.857	113.023		557.585 *)	63.405		524.000	77.000
1894	13.264	108.190		421.680	63.370		549.500	78.000
1893	11.306	80.695		405.625	81.345		468.000	69.000
1892	11.508	108.988		354.745	36.945		427.000	78.000
1891	14.900	119.047		323.710	23.560		435.000	71.000
1890	16.217	139.522		278.350	10.810		425.000	65.000
1889	15.974	124.640		314.590	8.770		336.000	58.000
1888	17.753	89.404		326.155	6.705		291.000	50.000
1887	17.332	103.925		162.445	26.860		235.500	55.000
1886	13.138	96.889		166.068	—		198.977	46.389
1885	10.975	98.807		137.136	—		175.135	35.937
1880	14.539	99.831		42.070	—		124.100	19.920
1875	6.501	103.973		49.852	—		134.310	15.951
1869-70	8.850	47.253		44.365	—		62.514	323
1864-65	3.049	2.055		24.060	—		39.928	260
1859	226	840		10.604	—		9.415	—
1855	130	4.970		—	—		13.974	—

*) I Aarene inden 1896 eksporteredes der ogsaa betydelige Mængder af levende Svin.

**) For 1896 og tidligere Aar omfatter Tallene foruden Okse- og Kalvekød ogsaa Faare- og Lammekød.

Tegnet — antyder, at der ikke foreligger nogen Oplysning om det paa-gældende Forhold.

Aftagere af vort Landbrugs Overskud. En mulig Tilbagegang i Eksporten kan jo og vil maaske i en ikke fjern Fremtid komme til at betyde ikke en ringere Landbrugsvirksomhed, men en stigende Virksomhed i dansk Industri, Haandværk og Handel. — Det er ganske sikkert ikke mindst vor store Udførsel af Landbrugsprodukter, der i Udlandet har skabt den dog noget overdrevne Anseelse, vort Landbrug dér nyder. Man dømmer i dette Tilfælde som saa ofte fortrinsvis efter det, der falder lettest i Øje, og den samme Fejl gør vi os sikkert meget jævnlig selv skyldige i. Det gælder saaledes bl. a., mener jeg, ved Vurderingen af hele det, der kan kaldes det officielle Landbrug med Institutioner og Organisationer. Det skal dog i sin Betydning ikke gerne anses for mere end en lille — men mangan Gang særdeles værdifuld — Hjælp til den store Selvhjælp, den, der ganske stille og bramfrit øves hver Dag og Time i Mark og Stald, i Gaard som i Hus. Den kan fremmes og er paa lykkelig Maade fremmet ved mangan Statsforanstaltning, særlig gennem det faglige Oplysningsarbejde; men det samme bliver meget tvivlsomt, naar Staten tager sin Del af det, den enkelte selv burde tage sig af.

Det hele Spørgsmaal, jeg har tilladt mig at rejse, er jo ikke det, om Statsbevillinger til Landbrugets Fremme i det hele taget kan gøre Gavn; det kræver næppe noget Bevis. Men den Sag, som i særlig Grad kalder paa vor Opmærksomhed, det er den — jeg mener at kunne sige — Kendsgerning, at den i ikke faa Tilfælde tværtimod sin Hensigt har gjort og fremdeles vil gøre Skade, idet den har svækket det private Initiativ, det personlige Selvvirke, og Faren herfor maa erkendes at vokse, hvis vi gaar en Tid i Møde, der vil kendetegnes ved stigende Organisation, tiltagende Statsvirke. — Naar det i indeværende Foraar forlød, at der var ikke faa, der havde ladet staa til og havde forbrugt det Korn, der skulde bevares til Saasæd, i Tillid til, at Staten,

trods alle Advarsler nok til Slut vilde komme dem til Hjælp, der manglede — da var ogsaa dette et lille Udslag af en Statshjælps skadelige Følger. Men det er mig en Tilfredsstillelse samtidig at kunne anføre, at det synes mig stedse oftere i Skrift som i Tale at høres, at man ønsker at denne eller hin Sag maa »bære sig selv«! Et lille Stød til, at det oftere og oftere maa lyde saa, skulde det foran staaende gerne være.

S. C. A. Tuxen.

Bog anmeldelser.

Redskabslære. I. Del. Almindelig Maskinlære og Kraftmaskiner. Af Statskonsulent *Anton Christensen*, Docent i Redskabs- og Maskinlære ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (Københ.).

Ved ovennævnte Skrift er Begyndelsen gjort til at hjælpe et længe følt Savn, og anden Del — Beskrivelse af Landbrugets Maskiner og Redskaber — imødeses med Interesse, da man ved, at *Anton Christensen* omfatter sit Fag med stor Kærlighed, saa de tørre Maskiner faar Liv under hans Fremstilling. Dertil har sikkert ogsaa de praktiske Erfaringer, som Forfatteren har indvunden gennem Ledelsen af mangfoldige Redskabsprøver, været medvirkende, thi ingen Steder er det mere nødvendigt, end ved Undervisningen i Redskabslære, at Theori og Praxis er forenet i en Person.

Derfor maa det siges, at den nuværende Ordning, hvor Lærerstillingen i Redskabs- og Maskinlære er knyttet til de bevægelige Redskabsprøver, er meget heldig, kun maatte man ønske, at Bevillingerne til de sidste var lidt rundeligere end Tilfældet er, thi meget hurtigt kan en Redskabsprøve blive forældet og derfor vildledende for Køberne, fordi Udviklingen ofte foregaar i forceret Tempo.

Pengemidlerne burde derfor gøre det muligt for Statens Redskabsudvalg ikke alene at foretage Prøver i sædvanlig Turnus, samt de forekommende Nyhedsprøver, men ogsaa, naar Udviklingen enkeltvis synes forceret, da at kunne optage Prøver med Redskaber og Maskiner, som maaske er blevne prøvede for faa Aar siden. Det vilde ligeledes være meget ønskeligt, om nye Redskaber, saavel fra Udlandet som Indlandet, straks blev underkastet en Prøve, før Salget blev af væsentlig Betydning. Varighedsprøvernes Betydning skal blot nævnes, idet jeg henviser til Vedligeholdelsesudgifternes store Betydning i Landbrugsregnskabet under de nuværende Forhold.

Redskabslærens 1ste Del indeholder en Indledning og 3 Afsnit, nemlig: 1. Almindelig Maskinlære, 2. Drivværker, Transmissionselementer eller Mellemorganer, 3. Drivkræfter og Kraftmaskiner. I Indledningen udvikles nærmere, hvad man forstaar ved et Redskab og en Maskine, der gives en kort, historisk Udvikling af Overgangen fra de mest primitive Redskaber til Nutidens fuldkomne Maskiner, hvorefter Forfatteren omtaler Udgifterne til Forrentning og Amortisation i Forhold til de egentlige Arbejdsudgifter, og herunder Betydningen af, at en Maskine benyttes flere eller færre Dage om Aaret. Det fremhæves, at man af Landbrugets Redskaber og Maskiner maa fordre Soliditet og simpel Konstruktion, og det indskærpes at pleje og vedligeholde Maskinerne godt, særlig naar de ikke benyttes, hvilket sikkert er et meget berettiget Krav, thi Forsømmelser i denne Retning koster let mere end Slitage under Brugen. Ved Omtale af Redskabsprøverne, som jo nu ledes af Statens Redskabsudvalg, advares imod at basere sine Indkøb paa Resultaterne fra forældede Prøveberetninger, fordi nye Maskiner kan være komne frem og ældre være blevne forbedrede siden Proven.

Under Afsnit I, almindelig Maskinlære, omtales Værdien af 1 Hestekraft, effektiv og nominal H. K., samt Watt for Elektricitetens Vedkommende, og her gøres ogsaa Rede for den Maade, hvorpaa man i Maskintekniken beregner Kraften, hvilket er meget vejledende for enhver Bruger af Motorer. Endvidere omtales udførligt Totalarbejde og Nyttearbejde samt Kraftmaalere, Smøremidler og Konserveringsmidler. Særlig Kraftmaaleren faar en meget fyldig Behandling bilagt med gode Billeder.

Under Materialer omtales Metallernes og Legeringernes Egenskaber bilagt med Tabeller, endvidere de forskellige Træsarters Egenskaber, saasom: Holdbarhed, Vægtfylde, Haardhed og Styrke. Under Smøremidler findes en gammel, men dog ny Anvisning til Rensning af Spildeolie, som sikkert ofte kunde og burde anvendes.

Afsnit II omfatter Drivværker og Mellemorganer, saasom: Aksler, Kettinger, Lejer, Smøreindretninger, Transmissionshjul, Remtræk, Kædetræk m. m. og indeholder Tabeller og Dimensioner for en given Kraft samt mange gode Billeder. Til Slutning omtales Maskiner til Bevægelsens Regulering, saasom Svinghjul, Centrifugalregulator og Krato-stat. Andet Afsnit omfatter altsaa Mellemløbet mellem Kraftmaskinen og den arbejdende Maskine, og disse Organer har jo, som 1ste Afsnit, Ærinde til alle, som benytter Maskiner.

Afsnit III omfatter Drivkræfter og Kraftmaskiner. Først omtales de levende Motorer og her under oplyses det, at en voksen Mand kan udvikle $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ Hestekræfter, naar han arbejder 8 Timer daglig, og betydeligt mere ved kortere Arbejdstid. Meget udførligt behandles 1 Hests Arbejdsydelse i Forhold til dens Legemsvægt og Hastigheden, bilagt med Tabeller og sammenholdt med Forbruget af Kalorier. Endvidere omtales Forspænding, Hesteskaanere, sammensatte Hamler og Træktøj til Okser. Hesteomgange gennemgaas meget fyldigt, og under Varmemotorer findes Tabeller for Varmevirkningen af forskellige brændbare Stoffer, virkelig og nyttig Brændværdi omtales og forskellige praktiske Anvisninger gives til Brændselets økonomiske Udnyttelse.

Under Motorerne faar Dampmotorerne en meget fyldig Beskrivelse med gode Tegninger og herunder omtales Halmfyring og Fyring med Træ og Tørv. Der gives en grundig og lærerig Beskrivelse af de forskellige Dampkedler og Dampmaskiner, saa man ikke alene faar Kendskab til de forskellige Typer, men ogsaa Forklaring paa de enkelte Deles Virke-maade samt paa Maalingen af Maskinens Arbejde, Dampforbrug og Vink i Retning af Pasningen, som enhver Bruger af en Dampmaskine vil have Udbytte af at sætte sig ind i.

Af Eksplosionsmotorer omtales 4 Takts- og 2 Takts-Motorer, Motorens Forsyning med Brændsel, Ladningens Sammentrykning og Tænding samt Motorens Regulering og Afkøling. Der gøres Rede for, hvad man, ved Valg af Motortyper, skal have sin Opmærksomhed henvendt paa, og endelig omtales Pasningen og mulige Aarsager til uregelmæssig Gang eller endog Standsning under Gangen.

Under Vandmotorer gives en Vejledning til Bestemmelse af den tilstedeværende Vandmængde, hvorefter de forskellige Slags Vandhjuls Arbejdsmaade og Virkningsgrad kortelig omtales, medens Hovedvægten med Rette lægges paa Forklaringen af Turbinens Arbejdsmaade og Arbejdsevne. Under Vindmotorer omtales Stubmøller, hollandske Møller, Klapsejlsmotorer, flervingede Vindmotorer og disses Arbejdsevne, bilagt med Tabeller og Tegninger.

Til Slut omtales Elektricitetsmotorer, hvorunder der først gives en kort Fremstilling af den elektriske Strøms forskellige Former, svag Strøm, stærk Strøm, Jevnstrøm og Vekselstrøm. Derefter omtales Elektricitetens Fremstilling, Fordeling og Anvendelse, og herunder Udgifterne pr. H. K. T. og pr. Hestekraft beregnet efter Prisen pr. K. W. T.

Det beklages, at dette Kapitel er blevet saa kort, da

Elektriciteten jo har og vil faa en ganske overordentlig Betydning ogsaa i Landbrugets Tjeneste.

Som Forfatteren skriver i Forordet, er Bogen særlig skreven som Vejledning for de Studerende ved Landbohøjskolen, men, som sagt i Indledningen til denne Anmeldelse, udfylder den ogsaa et Savn i den arbejdende Landmands Bog-samling, hvor en samlet Fremstilling af Redskabs- og Maskin-læren hidtil ikke har været til Stede. *Anton Christensens* Redskabslære er skreven i et let forstaaeligt Sprog og har .Erinde til alle Landmænd, som benytter Maskiner, thi ved Tilegnelsen af dens Indhold vil man staa bedre rustet end nu i Valget af Maskiner, faa bedre Forstaaelse af deres rette Brug og ikke mindst af den Betydning, som en god Vedligeholdelse har for at bevare Maskinens gode Arbejde og for egen Økonomi.

Odense i April 1918.

G. F. Schroll.

Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik. Udgivet ved Statstilskud af Udvalget for Mejeri-Statistik. 21. Aarsberetning (Regnskaberne for 1917) udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved *A. Axelsen Drejer*. 264 Sider. Odense.

Statistiken indeholder Oplysninger om 722 Andelsmælke-riers Aarsregnskaber; det Materiale, af hvilket Gennemsnits-tallene er udregnede og paa hvilke de almindelige Betragt-ninger er byggede, er altsaa saa fyldigt, at de fremkomne Re-sultater faar en vis Almengyldighed.

Til Belysning af Mælkeriernes Stilling i det mest ab-norme Aar, vort Mælkeribrug endnu har oplevet, skal enkelte Tal anføres.

Det gennemsnitlige Antal Køer pr. Mælkeri er stadig gaaet ned fra 1914 til 1917, nemlig fra 967 Køer til 836, det er i disse 4 Aar en Tilbagegang af 14.5 pCt. Ogsaa Antallet af Leverandører pr. Mælkeri er aftaget.

Ligesom Koantallet er gaaet ned, har der været en be-tydelig Nedgang i Mælkemængden pr. Ko, hvilke to Faktorer i Forening har foraarsaget en stærk Formindskelse af den samlede indvejede Mælkemængde. Den aarlige Mælkemængde pr. Ko var i 1914 2.644 kg, men i 1917 kun 2.412 kg, det er en Nedgang af 8.8 pCt. Mindst har Tilbagegangen været for Sorø Amtskreds (3.5 pCt.) og Fyn (4.9 pCt.), det vil sige Egne, der staar højt, størst har den været for Bornholms Amt (14.5 pCt.).

De her nævnte 2 Faktorer har selvfølgelig medført, at den Mælkemængde, Mælkerierne har behandlet, er aftagen. Gennemsnitsmælkemængden for et Andelsmælkeri var i 1917 2.035.153 kg mod 2.339.145 kg i 1916. Der er altsaa en Ned-

gangsprocent paa 13 (i Sammenligning med Aaret 1914 endog paa 25).

Forbruget af kg Mælk til 1 kg Smør er samtidig vokset fra 1916 til 1917, fra 24.7 til 25.0.

Gennemsnitsudgiften pr. 1000 kg indvejet Mælk er vokset meget stærkt i Krigsaarene; den var saaledes i 1913: 888 Øre, 1914: 902, 1915: 1078, 1916: 1294 og 1917: 1681 Øre — det er en Stigning fra 1914—17 af 86 pCt. Alle Udgifter er stegne, men ingen saa stærkt som Brændselsudgiften, der i 1914 udgjorde 102.4 Øre pr. 1000 kg indvejet Mælk, men i Fjor 398.6 Øre, d. v. s. en Stigning paa 289 pCt.! Dette til Trods for, at man i de senere Aar har søgt at lempe sig efter Forholdene, har gjort Forsøg med Anvendelsen af de forskellige Brændselsarter og har gjort Forandringer i teknisk Henseende for at faa Fyringsforholdene til at passe for det forskelligartede Brændselsmateriale.

Ostemælkeriernes samlede Antal kan for Aaret 1917 anslaaes til ca. 900, heri indbefattet saavel Andels- som Privatmælkerierne, med en Aarsproduktion paa ca. 26 Mill. kg Ost. I Aarene nærmest før Krigen var Antallet ca. 800 og Aarsproduktionen ca. 17 Mill. kg. Nettofortjenesten af Ostemælken er beregnet til omtrent 2½ Øre pr. kg udover, hvad Smørproduktionen har udbragt Sødmælken i.

Nettoindtægten for samtlige Mælkerier var i Øre pr. 2 kg indvejet Mælk følgende: 1914: 18.8, 1915: 23.3, 1916: 29.8 og 1917: 34.4. Det er den Pris, Leverandøren har faaet for sin Mælk og er for saa vidt det egentlige Hovedresultat af Statistikens samtlige Beregninger. Ved Sammenligning mellem de enkelte Aar maa man erindre det Forhold, at den fastsatte Skummetmælkspris fra Tid til anden er forhøjet en Del, men dog saaledes, at den saa vidt muligt svarer til dens øjeblikkelige Værdi. Mælkens Udbytte vil derfor selv under Hensyn hertil have et godt Udtryk i den nævnte samlede Kandepris.

Udkomne Bøger.

- Stambog over Tyre af rød dansk Malkerace. XX.** Stbg. Nr. 1269—1345. Af Statskonsulent *P. A. Mørkeberg*. 150 Sider. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Forretningsudvalg. (Odense).
- Meddelelser fra Holbæk Amts økonomiske Selskab.** 30. Aargang. 60 Sider. (Kallundborg).
- Danske Mejerier.** Illustreret Haandbog for Mejeribruget i Danmark. Udarbejdet af Konsulent *G. Ellbrecht*. 61.—64. Hefte. I 61. Hefte slutter Omtalen af de enkelte Mælkerier og Redaktør, Sekretær *H. Appel* begynder en udførlig og interessant Beskrivelse af »Dansk Mejeribrug gennem 60 Aar«. (Selskabet til Udgivelse af nationale Haandbøger. Københ.).
- Maribo Amts økonomiske Selskabs Aarbog for 1917.** — Aarbogen bringer foruden de sædvanlige Meddelelser om Selskabets Virksomhed i Fjor smukke Nekrologer af Justitsraad *D. F. Scheel*, *A. Skeby*, *G. Faye*, *E. Tesdorpf* og *Erhard Frederiksen*, forfattede af *H. Reddelien*, *P. Kobbarnagel*, *E. F. Neergaard*, *Chr. Sonne* og *Anton Bing*. (Nykøbing F.).
- Fedtminimum.** 11. Beretning fra *M. Hindhedes* Kontor for Ernæringsundersøgelser. 48 Sider. (Jacob Lunds Bogh. Københ.).
- Brak- og Grøngødningsforsøg paa Sandmarken ved Askov 1888—1914.** Ved *Josef Hansen*. 42 Sider. — **Forskellige Forsøg med Lupiner paa Sandmarken ved Askov 1894—1903.** Ved *M. Bjerre*. 13 Sider. — **Forsøg med Midler mod Byggets Stribesyge.** Ved *J. Lind* og *F. Kolpin Ravn*. 61 Sider. — **Forsøg med danske og fremmede Stammer af Kløver og Græsarter 1914—17.** Ved *E. Lindhard*. 59 Sider. — 123.—126. Beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plante-kultur. (G. B. N. F. Københ.).
- Beretning fra Statens Planteavlsudvalg for Finansaaret 1917—18.** Udarbejdet af Statens Planteavlkontor. 158 Sider. (Københ.).
- Stambog over Heste af lettere Race. XII Bind.** Ved Statskonsulent *J. C. A. Schwarz-Nielsen*. Udgivet af De samv. danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 218 Sider. (Københ.).
- Aarsberetning om Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Virksomhed i 1917—18.** Udarbejdet af Selskabets Sekretariat. 178 Sider. (Københ.).

Mindre Meddelelser.

Lektorat i Landbrugets Historie og Landbrugsøkonomi ved Universitetet. Kontorchef *Henrik Pedersen* i Det statistiske Departement er fra 1. April og foreløbig i 3 Aar ansat som Lektor i de 2 nævnte Fag inden for det rets- og statsvidenskabelige Fakultet.

Dette fremhævede i en Indstilling af 13. Oktober 1916 det uheldige i, at de nævnte 2 Fag ikke kan bestrides fyldestgørende med de forhaandenværende Lærerkrafter, og at de 2 Fag iøvrigt aldrig er blevne dyrkede i Forhold til Vigtigheden af de Problemer, de indeholder. Landhusholdningsselskabet fik af Landbrugsministeriet sendt Indstillingen til Erklæring, og det anbefalede den varmt. Det fremhævede bl. a., at mange af de unge Mænd, der studerer ved Fakultetet, senere som Embedsmænd eller Ejendomsbesiddere vil blive spredte rundt om i Landet, og af Hensyn til deres Embedsstilling og deres Arbejde i og med Landbefolkningen vil det formentlig kunne blive af ikke ringe Betydning, at de under deres Studier paa Universitetet har faaet Interesse for og Kendskab til Økonomien og Udviklingen inden for det Erhverv, der er Befolkningens vigtigste.

Kontorchef *Henrik Pedersens* Publikationer i »Historisk Tidsskrift«, »Statistiske Efterretninger« og andre Steder lader ingen Tvivl om, at han paa fyldestgørende Maade vil kunne røgte det Hverv, der nu er ham overdraget. Han er en kundskabsrig og meget samvittighedsfuld Forsker.

Det almindelige Konsulentmøde er fastsat til Onsdagen den 25. og Torsdagen den 26. September.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1917.

I.

Beretning fra Statskonsulent Axel Appel.

Om min Virksomhed som Statskonsulent i Husdyrbrug fremsender jeg hermed en meget kortfattet Beretning, idet jeg iøvrigt tillader mig at henvise til en ret udførlig Artikel om Husdyrbruget i 1917 med særligt Henblik paa Kvægavlen og Kvægbruget, optaget i »Tidsskrift for Landøkonomi«, 6. og 7. Hefte, 1918.

Stambogsførelsen. Denne har for 1917 været ret omfattende. Konsulent *Lars Frederiksen* og jeg har i Fællesskab udarbejdet 25. Bind af Stambog over Tyre af jydsk Race, udkommet i Januar 1918. Dette Stambogsbind rummer — ligesom 24. Bind — kun forholdsvis faa Tyre, ialt 33, Nr. 2109—2141, hvilket jo er en lille Høst, og dette er til Dels en Følge af tidlig Afhændelse af de paagældende Avlsdyr i Henhold til de høje Kvægpriser. Med Udgivelsen af dette Bind er en Milepæl i Stambogsførelsen passeret. Det i disse 25 Bind nedlagte Oplysningsmateriale vedrørende de optagne Tyre, deres Egenskaber, hele Oprindelse og Afstamning afspejler i store Træk Udviklingsretningen og det betydelige Fremskridt, der er foregaaet indenfor og med den jyske Kvægace. En Sammenligning mellem

Indholdet af de første Stambogsbind med Indholdet af de seneste Aars er i saa Henseende meget interessant og lærerig. Vi kan vel sige nu at være naaet til gennem Stambogsmaterialet for de paagældende Dyr at kunne fremsætte de Oplysninger, mer eller mindre fylde og gaaende kortere eller længere tilbage, om Tyrenes Ophav, som det er særlig værdifuldt at kende for nogenlunde der ud fra at kunne værdsætte det paagældende Dyrs Nedarvningsevne, hvilket jo er en baade interessant og glædelig Kendsgerning. En anden interessant Udvikling er denne, at som Aarene er gaaet, har de i Stambogen optagne Tyre i stigende Grad grupperet sig i nogle ganske faa dominerende Slægter, saaledes som de senere Aars Stambogsbind og ikke mindst det 25. bærer stærkt Vidne om, idet de optagne 33 Tyre i dette Bind grupperer sig om 5 Slægter, hvoraf 20 til Hannerupslægten, der saaledes er stærkt dominerende, 5 til Elkærslægten, 4 til Bjeragerslægten, 2 til Assistentslægten og 2 til Gøngeslægten. Foruden meget udførlige Tyreregistre og Slægtstavler har vi til dette 25. Bind, der er et Slags Jubilæumsbind, ladet udarbejde et Register over kontrollerede Tyremødre i samtlige udkomne 25 Bind.

For Faareavlens Vedkommende har jeg i 1917 fuldført Arbejdet med Udarbejdelsen af 4. Bind af Stambog over Væddere af Oxforddowns- og Leicesterrace, der udkom i Foraaret 1917, indeholdende 39 Væddere af Oxforddowns (Nr. 268—306) og 18 af Leicesterrace (Nr. 86—103). Faareavlsspørgsmaalet er nu ved at blive aktuelt! Der er Uldnød og Talghunger her i Landet. Den offentlige Omsorg har — saavel som den enkelte Landmand — forsømt denne Gren af Husdyrholdet. Det ser man nu, da vi er henvist til os selv!

Sidst paa Aaret 1917 har jeg gjort Forarbejder til Udgivelsen af 5. Bind af Stambog over Korthornstyre, der jo hidtil kun er udkommen med et Bind hvert tredje Aar, men som det forhaabentlig vil lykkes at faa

udgivet hvert andet Aar, hvad i enhver Henseende vilde være meget ønskelig.

Dyrskuevirksomheden i 1917 har som sædvanlig givet Anledning til mange Rejser og beslaglagt en betydelig Del af min Tid. Paa Grund af Trafikvanskeligheder blev det umuligt for Foreningen af jyske Landboforeninger at afholde det sædvanlige samlede Ungskue for Provinsen, der var berammet til Afholdelse i Hjørring, og der syntes til en Tid i Almindelighed at skulle blive lagt Hindringer i Vejen for Afholdelsen af saavel Stats- som Landboforenings Dyrskuer af trafikale Hensyn. Da imidlertid et Flertal af Statsdyrskuekommissionens Medlemmer i Forbindelse med enkelte af de provincielle Fællesforeninger insisterede paa Skuernes Afholdelse, som et saa vigtigt Moment i Udviklingen, at dette ikke uden den haarde Nødvendighed maatte umuliggøres, førtes disse ogsaa igennem.

I Stedet for det samlede jyske Ungskue lod Foreningen af jyske Landboforeninger afholde Amts-Ungskuer for de til Hjørringskuet anmeldte Hingste og Tyre (ikke Hundyr), og disse Skuer blev afholdt i Forbindelse med det paagældende Amts Statsdyrskue og som Regel tillige sammen med den lokale Landboforenings Dyrskue. Til Bedømmelse af samtlige til Amts-Ungskuerne anmeldte Hingste og Tyre valgtes to Dommerudvalg, et for Hingste og et for Tyre, for hvilket sidste jeg havde den Ære at være Formand. Jeg har saaledes i Sommeren 1917 overværet samtlige Amts-Ungskuer og Statsdyrskuer i Jyllands 9 Amter eller Skuekredse. Ihvorvel Amts-Ungskuerne ikke har kunnet erstatte et samlet Ungskue for Provinsen, hverken i Retning af sammenlignende Bedømmelse eller som belærende Institution, saa har Opdrætterne alligevel været Foreningen af jyske Landboforeninger taknemlig for dette Surrogat, og Tilslutningen til Amts-Ungskuerne var, paa et enkelt Amt nær, ogsaa særdeles god.

Af Landboforenings-Dyrskuer har jeg desuden over-

været 14 og blandt disse — efter 17 Aars Forløb — Dyrskuet i Salling Landboforening i Skive, hvor der nu var en meget betydelig Udstilling af Korthornskvæg, imod 3 Tyre i 1900, der bl. a. rummede de til Dels fortrinlige fra England i 1916 til Salling ved *L. Nielsen-Ladefoged* indførte 5 Korthornstyre, og hvor jeg for en Forsamling af adskillige Hundrede Mennesker fra Dyrskuetribunen gav en Oversigt over Kvægudstillingen og Kvægavlsarbejdet i Salling, demonstreret dels ved Repræsentanter for de fra England indførte Korthornstyre, dels ved de fra Ribe-Vardeegnen tilførte og dels ved de i Salling tillagte Korthornstyre.

Tilslutningen til Dyrskuerne — særlig til Statstyreskuerne — var ogsaa i 1917 præget af Krigssituationen; den var mindre, delvis betydeligt mindre, end før Krigen, men for adskillige Statstyreskuers Vedkommende dog betydeligt større end i 1916. Men de meget høje Kvægpriser bevirker en tidligere Afgang af særlig de kun jævnt gode Avlsdyr end før. Spidserne holder bedst igen.

Foruden at overvære alle de nævnte Skuer har jeg overværet de to Auktioner over indførte Korthornstyre fra Ejdersted og Slesvig, som Fællesledelsen for Sydvestjyllands Kvægavlsforeninger har ladet afholde i Gredstedbro, henholdsvis den 1. Marts og 8. Oktober 1917, hvorom jeg har meddelt nærmere i min Artikel i »Tidsskrift for Landøkonomi«, til hvilken Artikel jeg ligeledes tillader mig at henvise vedrørende Priser paa Avlsdyr i 1917, og ligeledes vedrørende mit Arbejde for Fremme af Kvægavls- og Kontrolforeningsvirksomheden samt Kvægavlens og Faareavlens Stilling og Vilkaar i 1917 i Henhold til Ernæringsforholdene og Konjunkturerne i det hele. Vedrørende dette Forhold skal jeg her indskrænke mig til stærkt at fremhæve, at danske Landmænd i Almindelighed vil gøre klogt i i størst mulig Udstrækning at bevare og opretholde deres Kvægbesætninger, dette værdifulde,

levende Materiel, hvis Værd i kommende Aar, baade af Hensyn til Folkeernæringen herhjemme og til Eksporten af Dyr og dyriske Fødevarer, der vil være haardt tiltrængt i de Lande, hvis Kvægbestand under Krigen er blevet raseret i en meget omfattende og for de paa-gældende Lande skæbnesvanger Grad, vil være ganske overordentlig stor som Kompensationsartikel til høje Priser for Varer, som tiltrænges haardt herhjemme.

Som Medlem af Foreningen af jyske Landboforeningers Udvalg for Tilsyn med Kvægbesætninger er flere Rejser til Kvæghold af baade jysk og rød dansk Race foretaget og har lagt Beslag paa en Del Tid. Det samme har Hvervet som Formand for Foreningen af jyske Landboforeningers Regnskabsudvalg.

Foredragsvirksomheden er udøvet i omtrentlig samme Udstrækning som tidligere, overvejende i Vinter-tiden i jyske Landboforeninger, men ogsaa paa Øerne. Ved det jyske og sjællandske Delegeretmøde har jeg i 1917 holdt Foredrag om »Statens Forhold til Husdyravl og Planteavl«, et Forhold, hvori der haardt tiltrænges Ændringer gaaende ud paa at jævnstille Husdyravlen med Planteavlen vedrørende Statens Tilskud til Lønning af Landboforeningernes og Fællesledelsernes Konsulenter.

Af Møder har jeg som Statskonsulent, som Udvalgsmedlem og Udvalgformand samt som Bestyrelsesmedlem i de samvirkende danske Landboforeninger deltaget i en lang Række; flest indenfor Foreningen af jyske Landboforeningers Udvalg for Husdyravl og Regnskabsføring samt i Foreningens Bestyrelse og i de samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse; endvidere i Landhusholdningsselskabet, i Statsdyrskuekommissionen, i Forsøgslaboratoriet, i Delegeretmøderne i Aarhus, Odense og København, i Ernæringsraadets Møde med Konsulenterne, i Kvægavls- og Kontrolforeningernes Aarsmøder m. fl.

Fra Landbrugsministeriet og Landhusholdnings-

Selskabet har jeg haft en Række Sager til Betænkning og Erklæring, som i tidligere Aar.

Min litterære Virksomhed har — udover det omfattende Stambogsarbejde — været ret omfattende Afhandlinger om Husdyrbruget til Tidsskrifter og land-økonomiske Ugeblade samt mindre Artikler til Dagspressen og en hel Række til den ny Udgave af »Landbrugets Ordbog«.

II.

Beretning fra Statskonsulent Th. J. Brask.

De første Krigsaars Virkning paa vort Mælkeribrug har ganske vist været af meget indgribende og forstyrrende Art; men Vanskelighederne lod sig dog i nogen Maade udligne, saa Mælkeribruget i det væsentlige kunde fortsættes i de gamle Former, omend mange Enkeltheder maatte blive afvigende fra de gennem en lang Aarrække fæstede Traditioner. Selve Driften og Produkternes Mængde var ikke nogen Revolution undergivne, hvorimod det samme ikke kan siges om Prisniveauet, der efterhaanden har indstillet sig paa saadanne Højder, at man for Aar tilbage vilde have forsvoret, at noget lignende nogensinde vilde kunne finde Sted.

Den Revolution, Krigen i al Almindelighed ikke bevirkede, fremkaldtes i saa meget højere Grad af Tyskernes uindskrænkede Undervandskrig og af Amerikas Indtræden i de krigsførende Landes Rækker.

Den førstnævnte Faktor formaaede at afbryde vor Eksport af Smør til England for et længere Tidsrum, hvilket foraarsagede Forstyrrelse i Noteringsansættelsen og en Nedgang i Prisen paa vort Smør, da det endelig kom frem. Hvad der maaske vil vise sig at være mere skæbnesvangert, blev vore gode gamle Kunder derigennem tvungne til at opdage, at naar galt skal

være, staar Verden endda, selv om det danske Smør ikke regelmæssig sættes paa vor vestlige Nabos Bord. At denne Opdagelse blev gjort, er sandsynligvis ikke uden Forbindelse med, at samme Nabo sidst paa Aaret foretrak at undvære vort Smør frem for at give de høje Priser, som vi maatte have for at være i Stand til at sætte alle Kræfter ind paa at fremstille saa store Mængder Smør som muligt under de herskende ugunstige Forhold for Masseproduktion, Forhold, der hersker paa Grund af den anden ovenfor nævnte Faktor — Amerikas Indtræden i Krigen — der saa at sige fuldstændig har standset al Tilførsel af det æggehviderige Foder, som gennem en lang Aarrække har været Grundlaget for vor store Smørproduktion og for en økonomisk Anvendelse af vort hjemmeavlede kulhydratrige Foder. Da samtidig Tilførslerne af de fremmede Fedtstoffer, vi her i Landet brugte som Raamateriale for vor betydelige Margarineindustri, svigtede, ligesom den til Flæskeproduktionen nødvendige Mængde fremmed Korn og Majs udeblev, saa Fedtproduktion ad den Vej ogsaa vanskeliggjordes, stilledes der ganske naturlig store Krav fra Hjemmemarkedet, saa det til Eksport undværlige Kvantum Smør er skrumpet ganske artig ind.

Vilkaarene for vort Mælkeribrug har saaledes foranlediget en mægtig Omvæltning baade med Hensyn til Produktionens Størrelse og Produkternes Anvendelse.

Medens vi før Krigen havde en Overskudsudførsel af Smør paa op imod 100 Mill. kg aarlig eller gennemsnitlig ca. 37.000 Dritler ugentlig, kunde vi sidst paa Aaret 1917 kun udføre ganske faa Tusind Dritler ugentlig, idet langt den største Part af Produktionen medgik til Dækning af det hjemlige Forbrug. Foruden det sædvanlige Forbrug af Smør skulde nu den aarlige Produktion af Margarine, der i 1916 beløb sig til 56.48 Mill. kg eller 19.89 kg pr. Individ, foruden en væsent-

lig Del af det tidligere til Raadighed staaende Fedt, dækkes gennem Smørproduktionen. Dette er opnaaet saa nogenlunde gennem den foretagne Rationering, der foruden at tildele Befolkningen en Smørmængde, som det er muligt at klare sig igennem med uden nogen fremtrædende Følelse af Savn, har muliggjort nogen fortsat Eksport, der kommer Landet som Helhed meget til Gode i en Tid, hvor Vareknapheden har foraarsaget, at Pengene til en vis Grad er sat ud af Spillet saaledes, at man i mange Tilfælde ikke kan faa en bestemt Vare for Pengene, men kun imod, at man kan levere en anden Vare i Stedet for.

Malkekøernes Antal er i Aarets Løb, efter hvad jeg kan skønne, indskrænket en Del; men det er mit Indtryk, at man fortrinsvis har sørget for at skille sig af med de mindst rentable Dyr, hvor man har haft herhen hørende Oplysninger at gaa efter, og desuden tror jeg, at man i Almindelighed har bibeholdt saa stor en Kobesætning, som man paa nogen Maade med den sparsomme Avl af 1917 kan komme nogenlunde hæderlig igennem Vinteren med.

Aarets Mælkemængde har dels paa Grund af de allerede nævnte Forhold og dels paa Grund af den meget tørre Forsommer været lille; men Mælkeforbruget til 1 kg Smør har været lille, bortset fra den meget tørre og varme Tid i Højsommeren.

Smørrets Kvalitet har været jævn god. Selvfølgelig bliver der stadig lavet en Del mindre godt Smør, men paa Grund af forskellige Forhold har min direkte Hjælp til Forbedring paa dette Omraade i Aarets Løb været ret begrænset. Sagen er jo den, at der paa Grund af den herskende Fedtnød er en saa kraftig Efterspørgsel efter Smørret, at ingen spørger om Kvaliteten, naar bare Smørret kan skaffes. Hertil kommer, at den i Henhold til Bestemmelserne i Lov om Handel med Smør o. s. v. gennem Forsøgslaboratoriet iværksatte Kontrol med Kvaliteten ikke har været særlig virksom

i det forløbne Aar, da Udstillingerne ikke har været afholdt regelmæssig eller i samme Udstrækning som sædvanlig.

Jeg har af den Aarsag kun haft et Par Rekvisitioner direkte fremkaldt af den saakaldte »Lurmærkelov«. Vintersmørret har i de forløbne Krigsvintre været noget mere fast og sprød end Tilfældet var, da vi havde uhindret Tilførsel af alle Slags Oliekager; men dette Forhold har dog ikke været saa iøjnefaldende tidligere som lige efter Indbindingen i Efteraaret 1917, da der jo saa godt som slet ingen Oliekager stod til Raadighed. Aarsagen hertil er jo nok i første Linie, at Smørfedt ved den mere »tørre« Fodring bliver af en anden og fastere S sammensætning; men dette Forhold virker temmelig sikkert ogsaa indirekte paa den Maade, at Smørrets Vandindhold bliver mindre paa Grund af, at de faste Fedtstoffer ikke har samme Evne til at indslutte Vanddraaberne som de mere smidige eller blødere Foderstoffer har. Da nu Smørrets »smøragtige« Konsistens er betinget netop af det i Smørret i Form af mikroskopiske Draaber fordelte Vand, ligger det nær at antage, at Konsistensen kunde forbedres ved at faa Smørret til at optage mere Vand. Dette har ogsaa vist sig at være Tilfældet; men der skal for Opnaaelsen af dette Formaals arbejdes ved saa høje Varmegrader, at Praktikerne tit og ofte har haft svært ved at gøre sig fortrolig dermed.

Et interessant Billede af Vandindholdets Betydning paa nævnte Omraade faar man ved at iagttage Svingningerne i Smørrets Vandprocent ved Forsøgslaboratoriets Efteraarsudstillinger.

Gennemsnits-Vandprocenten var i Smør indkaldt 1. Okt.	14.18
— — — —	16. Okt.
	13.70

Gennemsnits-Vandprocenten var i Smør indkaldt 5. Nov.	13.23
— — — — 24. Nov.	13.79

Den laveste Vandprocent falder godt nok sammen med mine Iagttagelser, der gaar ud paa, at den daarligste Konsistens fandtes først i November Maaned. Senere er den forbedret ganske betydelig, og man ser da ogsaa, at Vandprocenten allerede sidst i November er gaaet betydelig op igen. I Smørret indkaldt d. 6. November 1916 var Vandprocenten 13.80, hvilket viser en smuk Overensstemmelse med Iagttagelsen om, at den daarlige Konsistens ikke var saa fremtrædende i Fjor som i Aar.

De sædvanlige Rekvisitioner, foranledigede ved Omlavninger og Nybygninger eller Nyanskaffelser, har jeg heller ikke modtaget saa mange af som sædvanlig, hvilket jo er let forstaaelig, naar man betænker Vanskelighederne med Hensyn til Fremskaffelse af de nødvendige Materialier af alle Arter og de enorm høje Priser, der ogsaa paa dette Omraade maa betales. Det er meget naturligt, at alle søger at læmpe sig igennem saa længe som muligt med de absolut nødvendige Reparationer. Den dalende Mælkemængde, der i nogen Maade giver mindre Slid paa Anlægene, støtter Bestræbelserne i saa Henseende.

Paa et enkelt Omraade har Nyanskaffelserne dog været ret talrige, idet mange Mejerier har faaet indlagt Regenerativ-Pasteuriseringsapparater. Udgiften hertil er vel begrundet i de høje Brændselspriser i Forbindelse med de Vanskeligheder, det tit og ofte kan forvolde at fremskaffe tilstrækkelig Damp ved Brugen af det til Raadighed staaende Brændsel. Hvis man ved Indlæggelse af ovennævnte Apparater tager Skridtet fuldt ud og samtidig sættes i Stand til at afkøle den skummede Mælk grundig, kan man slaa to Fluer med et

Smæk, idet man opnaar baade Brændselsbesparelse og en Forbedring af den for Leverandørerne bestemte skummede Mælk. Gaar man et Skridt videre og syrner den skummede Mælk paa Mejeriet, tyder de hidtil indhøstede Erfaringer paa, at skummet Mælkenes Kvalitet og Anvendelighed yderlig er forbedret.

Forøvrigt kan man vist sige, at Interessen for at faa skummet Mælken hjem i saa god Tilstand som muligt mange Steder har ændret sig til Interesse for at kunne undgaa at faa den hjem, idet Betingelserne for Svinehold og Opdræt jo efterhaanden er bleven saa vanskelige, at man ikke med Fordel har kunnet anvende Mælken her. Derimod har vi haft stadig stigende Priser paa Ost, og det er da ogsaa gaaet saadan, at flere og flere Mejerier har indrettet sig paa Osteavlning. Dette kan være godt og rigtigt, men vil man have mere ud deraf end en Konjunktur-Spekulation, maa man tage Skridtet fuldt ud og indrette sig et godt Lagerrum, saa man ikke skal være henvist til at sende Osten i Markedet i grøn og ganske ufærdig Tilstand.

Gennemgaaende har den fremstillede Ost været af en jævn god Beskaffenhed, og Efterspørgslen har været saa livlig, at selv de mindre vellavede og lidet holdbare Produktioner vel nok som Regel har bragt Pengene hjem.

Bestræbelserne for at lave gode Efterligninger af finere udenlandske Ostersorter lykkes stadig godt for en Del Mejerier; men adskillige Steder synes det dog, som om det forvolder Vanskeligheder at naa et godt Resultat for Roquefort-Imitationernes Vedkommende. Det er vel ogsaa tvivlsomt, om denne Fabrikation i det lange Løb kan trives med Fordel paa ret mange Mejerier, da Markedet jo vil være ret begrænset, hvis Osten ikke kan eksporteres.

I de senere Aar har en Del Mejerier og dertil specielt indrettede Virksomheder fremstillet homogeniseret steriliseret Mælk og Fløde, væsentligst til Eksport.

Denne Produktion har under Krigen udviklet sig til at være en fin Forretning, og i Løbet af det svundne Aar er den taget op af en Del nye Virksomheder. Det er sandsynligt, at der i Fremtiden, naar Handelsomsætningen Landene imellem bliver friere, kan være noget at gøre paa dette Omraade, og det vil jo kun være godt for vort Mælkeribrugs Fremtid, at vi har flere Kiler at drive paa.

Da Margarinen i Efteraaret gik ud af Markedet og Smørpriserne stadig steg, sattes mange Hænder og Hjærner i Bevægelse for at finde et Erstatningsmiddel for Margarinen. Resultatet var, at der kom mange Smørblandinger i Handelen af højst forskellig Sammensætning og med mere eller mindre velklingende Navne. Man blandede Smørret med en eller anden Form af Ostestof, med Kartoffelmos, Vand eller Mælk, Melgrød af en eller anden Slags eller hvad man nu kunde finde paa. Trangen til at strække det dyre Smør paa en eller anden Maade var til Stede i vid Udstrækning, og Myndighederne og Organisationerne fandt, at der maatte gribes regulerende ind for at undgaa for megen Svindel.

Sammen med mine Kolleger var jeg efter Anmodning af Mejeriforeningernes Fællesorganisation omkring paa forskellige Mejerier for at finde den bedste Form for »Krigssmør«; men Enderesultatet blev som bekendt, at Fremstillingen af Smørblandinger til Handel ved den i Efteraaret foretagne Regulering af Smørforbruget blev forbudt.

Mejeriernes Brændselsforsyning har i Aarets Løb forvoldt store Vanskeligheder. Kullene har været meget dyre, og tit og ofte har det været vanskeligt eller umuligt at faa fat i dem. Dertil kommer, at de regulerende Bestemmelser vedrørende det hjemlige Brændsel ofte er kommen Mejerierne paa tværs. Det er dog vist gaaet saaledes, at alle Mejerier har været holdt i Gang; men der har ogsaa været brugt saa at sige af alt, hvad brændes kan, til Indfyring under Dampkedlerne, saa

som Brænde, Tørv, Lyng, Halm og Kvas af forskellig Art. Paa Fyn er man i vid Udstrækning tyet til de levende Hegn, og navnlig Tjørn har gjort god Fyldest, naar den har været underkastet Behandling af en Kvas-huggemaskine.

Mejeribestyrelsernes Lønforhold har paa Grund af Dyrtiden og den dalende Mælkemængde mange Steder forvoldt store Vanskeligheder, og mange Bestyrere er paa Grund af disse Forhold bleven underkastet meget trange Kaar i økonomisk Henseende. Dertil kommer, at Medhjælperne gennem deres Organisation »Mejeristforeningen af 1907« har ført en meget skarp Politik med Trudser om og Forsøg paa Strejke og Blokade af en Del Mejerier. Det er at haabe af Hensyn til vort Mælkeribrugs Fremtid, at der kan findes Udvej for en saadan Ordning af Lønforholdene, at de bedste Kræfter med Fordel og Tilfredshed stadig kan holdes fast i Mælkeribrugets Tjeneste.

Jeg har i Aarets Løb været paa Rejse i 200 Dage, der er anvendt til i Hovedsagen samme Slags Arbejde som i tidligere Aar.

Jeg har besøgt 15 Mejerier for at yde Hjælp vedrørende Produktionen eller Ændringer, Ombygninger o. lign.

Som Dommer har jeg været til Stede ved 35 af de saakaldte Bøtteudstillinger i de lokale Kredse, 4 af de løvbefalede Udstillinger ved Forsøgslaboratoriet samt de store provinsielle Mejeriudstillinger i Hjørring, Odense og København. Desuden har jeg været Dommer ved en Forsøgsoste-Udstilling i Odense. 24 Gange har jeg bistaaet Maypole Dairy Co. ved Bedømmelse af Holdbarhedsprøver og 22 Gange har jeg deltaget i Bedømmelsen af Smørret hos Dansk-Andels-Smøreksporforening i Esbjerg.

Jeg har deltaget i en Del Møder af forskellig Art, bl. a. det jyske Kvægavlsmøde i Aarhus, Repræsentantmøder i forskellige Mejeriforeninger, De danske Mejeri-

foreningers Fællesorganisations Aarsmøde, Undervisningsmødet for Mejeribestyrere paa Ladelund, Konsulentmødet i København, et Møde i Landbrugsministeriet angaaende »Krigssmørret«, Delegeretmøderne i Foreningen af jyske Landboforeninger, De samvirkende jyske Mejeriforeninger og Dansk Mejeristforening, et mindre Konsulentmøde i Det kgl. danske Landhusholdnings-selskab og flere andre mindre Møder.

Som Censor var jeg til Stede ved Afgangsprøverne for Mejerister paa Mælkeriskolerne Ribe, Ladelund og Dalum.

Med Understøttelse af Landbrugsministeriet deltog jeg i et udbytterigt Kursus i Bakteriologi hos Professor *Orla Jensen* i København.

Jeg har holdt en Del Foredrag af faglig Art. Desuden har jeg talt om andre specielle Forhold, Mejeriarbejdet vedrørende, og Afregning af skummet Mælk under Hensyn til dens Værdi til Ostelavning.

Min Korrespondance pr. Brev og Telefon har været af sædvanlig Omfang, ligesom jeg ogsaa har haft en Del personlige Henvendelser i mit Hjem foruden de Raadslagninger af forskellig Art, der foretages ved Udstillinger og Møder.

III.

Beretning fra Statskonsulent A. P. Hansen.

Det forløbne Aar har som sine nærmeste For-gængere, men i endnu højere Grad, været præget af Verdenskrigens Virkninger, som i Forbindelse med den lille Høst har haft til Følge, at de Forhold, som Mejeri-bruget arbejder under her i Landet, er blevne stedse vanskeligere og har medført Ændringer i flere Hen-seender. Mælkemængden har i Aarets Løb været i

stadig og stærk Nedgang, særlig mod Slutningen, og medens Forbruget af kg Mælk til 1 kg Smør gennemgaaende har stillet sig ret gunstigt, saa synes ogsaa her mod Aarets Slutning at indtræde en begyndende Forandring, som vist desværre maa ventes at ville fortsætte, saaledes at der rimeligvis vil komme en Periode, hvor Mælkens Fedme og Tørstofindhold i det hele vil blive lavere end normalt, hvilket vel nok maa skrives paa de knappe Fodringsforholds Regning.

Den dalende Mælkemængde med deraf følgende Nedgang i Mængden af produceret Smør og Ost bevirkede stadig stigende Priser paa disse Produkter. Smørpriserne steg saaledes fra 360 Øre pr. kg til 460 Øre pr. kg, hvilken sidste Pris i December Maaned fastsattes som gældende indtil 1. Novbr. 1918. Prisen paa Skummetmælksost steg fra 71 Øre pr. kg til 136 Øre, for derefter at blive fastsat til 130 Øre pr. kg. Ligeledes steg Prisen paa Sødmælk i samme Forhold, indtil Prisen, 28 Øre pr. kg, blev fastsat ved Lov af 21. December 1917.

Tiltrods for disse meget væsentlige Prisstigninger paa Mælk og Mejeriprodukter, er der ikke saa helt sjældent fra Landmænds Side gjort gældende, at det ikke var nogen tilfredsstillende Forretning at producere Mælk. Dette faar nu staa ved sit Værd, men et Faktum er, at Besætningerne er blevne yderligere reduce-rede, og der har været en Del Uro mellem Mælkepro-ducerterne. Hvor denne Uro har givet sig Udslag i Andelsmejeriernes Forhandlinger, har det hyppigt vist sig, at det væsentlig var Skummetmælkens regnskabs-mæssige Værdiansættelse, der gav Anledning til Mis-fornøjelse.

I Aarene før Krigen var det ret almindelig paa Mejeriregnskaberne at ansætte Værdien af den Skummet-og Kærnemælk, som Leverandørerne fik tilbage, til 2 Øre pr. kg, og det har i Reglen været forbunden med Vanskeligheder at forandre noget ved den Pris,

men da nu under Krigen Priserne paa alle de i den almindelige Handel gaaende Mejeriprodukter steg stærkt, er der Gang paa Gang opstaaet det Forhold, at Mejerier, hvis Regnskaber — med Hensyn til Nettoudbytte pr. kg behandlet Sødmealk — tidligere kunde sidestilles og sammenlignes, nu kommer til at vise højst forskelligt Nettoudbytte, alt eftersom nogle af Mejerierne har lavet Ost eller solgt Mælk, og andre har sendt den skummede Mælk hjem til Leverandørerne til den gamle Pris. At dette maa blive Resultatet er jo fuldstændig naturligt, men mange Leverandører kan ikke rigtig faa Forstaaelsen heraf, og hos andre vækker den lave Pris paa Skummetmælken Uvilje, fordi de mener, at den ikke bliver udnyttet til fuld Værdi ved at hjemsendes til den lave Pris; dette sidste er sikkert ogsaa rigtigt, og i alt Fald bør Andelsmejerier lægge deres Regnskab saaledes til Rette, at Skummetmælken bogføres til den Værdi, den til enhver Tid har, thi Undladelse heraf kan — som Forholdene er — medføre Rivninger indenfor Andelsmejerierne, som disse og Andelsarbejdet aldeles ikke er tjent med.

Nedgangen i Mælkemængde i Forbindelse med de meget høje Priser paa Byggematerialier og Inventar-genstande har endvidere bevirket, at Mejerierne i det forløbne Aar har stillet sig ret reserverede overfor Gennemførelse af Foranstaltninger vedrørende Bygninger og Inventar. De Mejerier, som i Krigens første Aar gennemførte saadanne større Forbedringer — og som den Gang maaske var lidt betænkelige ved de høje Priser — er nu glade for, at de er tilendebagte, saaledes at de nu staar fuldt rustede til at tage enhver Opgave op, og adskillige af dem har allerede indtjent Størstedelen af de afholdte Udgifter; det gælder særlig saadanne Mejerier, hvor Ombygning o. lign. har sat dem i Stand til at lave Ost, thi denne Produktion har været meget lønnende, og det er da ogsaa en Sag, der for nærværende Tid optager Mejerierne stærkt, vistnok endog-

saa saa meget, at det er nær ved at spores paa Byernes Forsyning med Mælk, som jo ikke lettes ved de høje Ostepriser.

Hvad angaar Produkternes Kvalitet er det jo saaledes, at med den stærke Nedgang i Mængden af Fedtstof bliver naturligvis Kravet om Kvalitet fra Køberens Side stemt ned, men naar Hensyn tages til de vanskelige Fodringsforhold, maa det siges, at Mejerierne har leveret gode Produkter. Smørrets Konsistens er ikke, som den skulde være, navnlig i Efteraars- og Vinter-tiden har Smørret været meget tørt og sprødt, vanskeligt at smøre og derfor ikke saa drøjt som ellers, hvad der naturligvis ikke gør det lettere at faa det rationerede Kvantum til at slaa til. Den voksende Interesse for Osteproduktion har ogsaa affødt en Fremgang i Kvalitet paa dette Omraade, men den livlige Efter-spørgsel har dog bevirket, at der i Aarets Løb er fremstillet en hel Del Ost under stærkt klingende Navne som »Camembert«, »Roquefort«, »Sweitzer« o. lign., hvis Kvalitet ingenlunde har fyldestgjort de Krav, som man er vant til at stille til disse Ostesorter, men det bør samtidig fremhæves, at der ogsaa af disse Produktioner er fremkommen Mærker, der fuldtud er berettigede til at bære Navnene.

Mejeriernes Brændsel er det gaaet over Forventning godt med; Sommeren 1917 var udmærket egnet for Tørveproduktion, og Mejerierne har nu erfaret, at det meget vel lader sig gøre at anvende vort hjemlige Brændsel af forskellig Art; men det er jo sikkert ogsaa et Spørgsmaal, der kræver Agtpaagivenhed, thi en fugtig eller regnfuld Sommer vil let bevirke, at Brugen af Tørv falder noget anderledes ud, saa ethvert Forhold, der øver Indflydelse paa Brændselsforbruget, bør skænkes Opmærksomhed.

Hvad nu specielt angaar min Virksomhed i 1917, da har den fordelt sig paa følgende Maade:

Jeg har været paa Rejse i 141 Dage. Som Dommer

har jeg været til Stede ved 25 Udstillinger af Smør og Ost. Efter Begæring har jeg aflagt 32 Mejeribesøg, og paa eget Initiativ 5 Besøg; Anledningen til disse Besøg har i højere Grad været de lokale Forhold end egentlig Produktionen paa de paagældende Mejerier. Jeg har deltaget i 21 Møder og holdt 17 Foredrag. I sidste Halvdel af Juni Maaned deltog jeg sammen med de andre Mejerikonsulenter og Prof. *Bøggild* i et Kursus i Bakteriologi paa Polyteknisk Læreanstalt, under Ledelse af Prof. *Orla Jensen*. Dette Kursus — hvortil Landbrugsministeriet paa Det kgl. danske Landhusholdnings-selskabs Anbefaling velvilligst ydede pekuniær Støtte — var fra først til sidst af største Interesse, og det kan paa forskellig Maade faa stor Betydning for vort fremtidige Arbejde.

Resten af Aarets Dage har været fuldtud optagne, dels af Hjemmearbejde og dels af min Virksomhed i Forsøgslaboratoriets Tjeneste.

IV.

Beretning fra Statskonsulent Nic. Hørlyck.

I 1917 har jeg været paa Rejse 183 Dage og besørget det sædvanlige Hjemmearbejde. Rejsedagene har som tidligere været fordelt væsentligt mellem Mejeribesøg, Smør- og Osteudstillinger og Møder.

Mejerierne: Arbejdet paa Mejerierne har i Aar været mindre, dels vel nok fordi Afsætningen for Smør og Ost ikke er den sædvanlige, men tillige fordi Mejerierne ved enhver ønskelig Ændring eller Ombygning ser Tiden an. Alt ligger i Øjeblikket noget stille og afventende, hvilket er en naturlig Følge af den stadig dalende Mælkemængde i Forbindelse med det umulige i at danne sig en begrundet Mening om, hvad Fremtiden vil bringe. Efterhaanden som Mælkemængden dalede, maatte Mejerierne ændre Arbejdsmaaden, hvilket

især gælder Syrningen og Smørrets Behandling. Paa lignende Maade har det været nødvendigt at afpasse Arbejdsmaaden efter det Foder, som Landmændene har til Raadighed. At gennemføre disse Ændringer i rette Tid og paa rette Maade har vel nok været vanskeligt, men i sin Helhed maa det siges at være lykkedes ret godt. Den ringe Mælkemængde og de store Driftsudgifter har fristet nogle Mejerier til kun at arbejde hver anden Dag. Umuligt er det vel ikke, at disse Undtagelser efterhaanden bliver flere, men Hovedparten af Mejerierne vil forhaabentlig kunne se, at det for Produkternes Skyld er bedst at holde sig til daglig Drift. Derimod er der god Grund til at indføre enhver Besparelse, som ikke øver skadelig Indflydelse, og i første Række maa det være Mejerierne magtpaaliggende at spare Brændsel. Ved at sende Skummetmælken kold hjem kan Mejerierne ikke alene spare fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$ af Brændselsudgiften, idet den pasteuriserede Skummetmælks Varme kan bruges til at opvarme Sødsmælken med forinden Skumning, men der aabner sig tillige Muligheden for at syrne en saa stor Part af samme, som Landmændene finder ønskelig. Men samtidig viser det sig stadig tydeligere, at den kolde Skummetmælk, om den end er mere tilbøjelig til at blive sur, især hvis Spandene ikke er rene, saa dog er et sundere Foder end den varme Skummetmælk. Følgen heraf er da ogsaa bleven, at ikke saa ganske faa Mejerier i Aarets Løb har indført det saakaldte Regenerativ-System.

Ogsaa paa anden Maade har Skummetmælken tiltrukket sig Opmærksomhed, idet den meget stigende Værdi saavel til Foder som Ost i endnu højere Grad end tidligere har gjort det Forhold urimeligt, at Mejerierne delvis har lagt Driftsudgifterne paa Skummetmælken med en fast Pris af ca. 2 Øre pr. kg. De Landmænd, som i Aarets Løb har haft mere Skummetmælk end til eget Brug, har — hvor Prisen paa Skummet-

mælken ikke er bleven hævet i Forhold til Osteprisen — været henvist til enten paa egen Haand om muligt at gøre Udvej for bedre Anvendelse af den eller ogsaa lade Mejeriet beholde den til den alt for lave Pris. Men et saadant Forhold er skadeligt for den enkelte og for Andelsmejeridriften i sin Helhed og bør rettes.

I Andelsmejeriernes første Tid betød Osteproduktionen kun lidt eller intet for Mejerierne. Da Ostepriserne som Regel laa lavt, var der næppe meget at indvende mod, at Driftsudgifterne blev lagt paa Skummetmælken. Og navnlig vilde der ikke have været noget at sige dertil, om Prisen var kommen til at bevæge sig i Forhold til Osteprisen. Men i Aarenes Løb stiger Osteproduktionen baade i Mængde og Kvalitet og dermed i Værdi, dels fordi Osten laves bedre, og dels fordi den laves federe. Aaret før Krigen — 1914 — blev der af 602 Mejerier lavet ca. 16 Mill. kg Ost til en Værdi af 7.6 Mill. Kr. Heraf var ca. $\frac{2}{3}$ med Sødsmælk. Forskydningen fra mager til federe Ost ses, naar man gaar til 1905, da der produceredes noget nær samme Mængde. Den Gang var kun $\frac{1}{3}$ med Sødsmælk. Men samtidig med, at denne Forskydning foregaar og rimeligvis vil fortsættes i Fremtiden, er der under Krigen betalt saa høje Priser for Ost, at den lave, faste Pris paa Skummetmælk bliver vildledende for Landmændene, som hver for sig maa træffe Afgørelsen om, hvor vidt det er fordelagtigst at fodre Mælken op eller lade den gaa til Osteproduktion. Men at lade Mælken blive paa Mejeriet, naar der findes en lav Pris paa den, vil kun bringe Tab. Det vil derfor blive en vigtig Opgave at faa dette Forhold rettet, og den simpleste og lettest gennemførlige Maade vil da sikkert blive den, at ogsaa Andelsmejerierne bliver Købere af Mælk til Ost til Priser, som dels giver Mejerierne en mindre Fortjeneste, og som dels tilfredsstiller alle Leverandørerne.

Ved de mange forskellige Smørbedømmelser, hvori jeg i Aarets Løb har deltaget: paa Forsøgslaboratoriet,

ved Bøtteudstillinger, ved Holdbarhedsprøver, paa de store Udstillinger, har der som sædvanlig været god Lejlighed til at følge Smørrets Kvalitet. I et Aar som det forløbne er der ikke mindre Grund end ellers til at være nøjeseende, thi Kvaliteten bør nu naturligvis holdes oppe, og Tilbagegang spores heller ikke. Om der end maa siges at være slaaet lidt af paa Udstillingernes Antal, maa man haabe, at Indskrænkningerne i det kommende Aar ikke vil blive fortsat. Der er snarest Grund til ogsaa paa dette Omraade at søge at ruste sig med kommende — maaske særlig vanskelige — Tider for Øje, og det vilde derfor ogsaa kun være rimeligt ikke alene at beholde vore Udstillinger i sædvanligt Antal, men tillige at søge at bringe mere ud af dem end hidtil. Men i denne Forbindelse maa atter gøres opmærksom paa, at vi snarest muligt bør søge gennemført den Ugebedømmelse, som der har været talt om gennem mange Aar, thi først da vil vi faa det fulde Udbytte af vore Smørbedømmelser.

Nogle faa Forsøg har i Aarets Løb i Randers og Aarhus Amter været gjort paa at lave noget om paa Bøtteudstillingerne for om muligt at bringe mere ud af dem. Der er Grund til at antage, at man vil fortsætte ad denne Vej, da Bøtteudstillingerne i nuværende Form ikke giver saa meget, som man kunde ønske, og da der blandt Hovedparten af Landets Mejeribestyrere findes Trang til at faa Klarhed i en Del Spørgsmaal, som der nu og da stødes paa i den daglige Gerning, og som maaske denne Form paa Udstillinger formaar at løse.

Efter Anmodning fra Mejeriernes Fællesorganisation havde Mejerikonsulenterne i Efteraaret Anledning til at undersøge, hvor vidt det saakaldte »Krigssmør«, som særlig paa det Tidspunkt var stærkt fremme, kunde tænkes at have nogen Fremtid for sig. Da Fremstilling af Produktet senere er bleven forbudt, er der ikke Grund til mere indgaaende at omtale vore Under-

søgelser. Naar undtages et enkelt Sted, stod Adgangen os aaben over alt, saa der var god Lejlighed til at se, hvad der var fremme. Vort Indtryk var, at der blev lavet baade gode og daarlige Varer med større eller mindre Indhold af Fedt samt med Tilsætning af enten Ostestof, Mel eller Kartoffelmoes. Endelig lavedes Smør blandet med Mælk eller Vand. Efter dette var det klart, at der maatte gribes ind for at skaffe ordnede Tilstande.

Efter Ansøgning blev det muligt for Mejerikonsulenterne i Juni Maaned at gennemgaa et Kursus hos Prof. *Orla-Jensen* paa Polyteknisk Lærestalt. Det var anlagt til 14 Dage, og der var god Lejlighed til at drage Nytte af de til Øvelserne knyttede Foredrag. Men for Øvelsernes Skyld vilde det dog være ønskeligt, om et videregaaende Kursus med mere selvstændige Opgaver maatte følge efter.

Efter Indbydelse fra Det kgl. danske Landhus-holdningsselskab har jeg deltaget i det almindelige Konsulentmøde i Grundtvigs Hus i Oktober Maaned og i et Møde i Selskabets Lokaler i December angaaende en Fortsættelse af de almindelige Konsulentmøder. Yderligere har jeg efter Ønske overværet forskellige Delegeretmøder og holdt Foredrag om »Vore Smørudstillinger« paa »Dansk Mejeristforening«s Delegeretmøde i Odense i Oktober. Endelig har jeg været Censor ved Afgangsprøven for Mejerister paa Ladelund og holdt Foredrag samme Sted ved det korte Kursus.

V.

Beretning fra Statskonsulent Niels Pedersen.

Min Virksomhed har medført, at jeg i det forløbne Aar har været paa Rejse i 242 Dage, og Arbejdet har fordelt sig som følger:

Mejerier: 45 Gange har jeg i Følge Rekvisition be-

søgt Mejerier for at afhjælpe Smørfejl, bedømme Mælken og efterse Transportspandene, holde Foredrag eller give Vejledning ved paatænkte Ændringer i Bygninger og Maskineri.

Desuden har jeg 4 Gange besøgt Mejerier uden at være rekvireret, og Formaalet har i saa Tilfælde været at se Ændringer i Arbejdsmaaden eller Forbedringer i Bygninger eller Maskineri.

Udstillinger: 48 Gange har jeg været tilkaldt som Dommer ved forskellige Udstillinger; heraf 3 provinssielle Mejeriudstillinger, 5 Udstillinger ved Forsøgslaboratoriet og 40 Bøtteudstillinger. Ved sidstnævnte har jeg som oftest gjort tilstedeværende Fejl ved Smørret til Genstand for en kort Omtale.

Endvidere har jeg deltaget i Smørrets Ugebedømmelse i Nørrejysk Smørekspportforening, Skive, 37 Gange, i Dansk Andels Smørekspportforening, Esbjerg, 22 Gange og hos Maypole Dairy & Co., Esbjerg, 21 Gange.

Møder: I Følge Indbydelse har jeg deltaget i 20 Møder, heraf Repræsentantmøde i Mejeriforeningernes Fællesorganisation og Delegeretmøder i Mejeri-, Mejerist- og Landboforeninger.

Foredrag: Jeg har holdt 26 Foredrag, hvoraf største Parten har været ved Møder og Generalforsamlinger paa Mejerier, og her har Emnerne oftest været Mælkens Afregning, Mejeribrugets Udvikling og Betydning, Mælkens Behandling i Hjemmet og Skummetmælkens Behandling og Udnyttelse.

Foruden den sædvanlige Korrespondance har jeg været Sekretær i Mejeriudvalget indenfor Foreningen af jyske Landboforeninger og skrevet enkelte Artikler til Mælkeritidende.

Ligesom tidligere Aar har jeg været Censor ved Afgangsprøverne for Mejerister paa Ladelund og Dalum Mejeriskoler.

Endelig skal jeg anføre, at jeg i Tiden fra 17. til 29. Juni gennemgik et Kursus i Bakteriologi hos Prof.

Orla-Jensen paa Polyteknisk Lærestalt, hvortil jeg modtog Understøttelse fra Landbrugsministeriet.

Det forløbne Aar har bragt gode Priser paa Smør og Ost; men Mælkemængden har desværre været i stadig Tilbagegang hidrørende fra de stedse vanskeligere Fodringsforhold.

Smørrets Kvalitet har været god, særlig naar der tages Hensyn til de for samme uheldige Fodringsforhold, dog fik Mejerierne hen mod Aarets Slutning Vanskeligheder med Konsistensen, der, da Køerne kom paa Stald, gennemgaaende blev af en mager og sprød Beskaffenhed, hidrørende fra den saa godt som absolute Mangel paa Oliekager i Foderet, men heldigvis viste det sig dog, at en Ændring i Arbejdsmaaden ved Smørrets Fremstilling for en væsentlig Del formaaede at bringe en betydelig Bedring paa dette Omraade.

Aaret kendetegnes særlig af de store Driftsudgifter, der kom til at tynde dobbelt hen mod Aarets Slutning, idet Mælkemængden viste sig stærkere dalende end tidligere Aar. Det var særlig Mælkekørslen og Brændslet, der gav Vanskeligheder. Mange af Mejerierne her i Vestjylland er jo ikke ukendt med at bruge Tørv som Brændsel, og disse havde gennemgaaende sørget for i Tide at samle nogenlunde tilstrækkelige Beholdninger for Vinteren. Selv om Tørvene i mange Tilfælde slap vel tidligt op, var man dog naaet saa langt hen paa Aarstiden, at man kunde hjælpe sig med Udhugst og Kvas fra Plantagerne, hvilket Brændsel ogsaa har vist sig tilfredsstillende om Sommeren og særlig paa Mejerier, hvor Kedelanlægget er afpasset med Brugen af Tørv for Øje. Ikke faa Mejerier kom imidlertid i en slem Forlegenhed hen paa Vinteren, da den skærpede Undervandskrig havde bragt Prisen paa Kul til at stige i en Grad, som ingen havde tænkt sig Muligheden af. Man prøvede da nogle Steder at hjælpe sig med Kvas; men Fyringen hermed gav saa store Vanskeligheder,

fordi det var grønt og fugtigt, at man som Regel efter kort Tids Forløb maatte gaa fra Brugen heraf og hurtigst fremskaffe Kul. Mejerierne var nu belært om, at det gik ikke at sætte sin Lid til Kul under de nuværende Forhold, og i Sommerens Løb er der derfor ogsaa blevet indsamlet tilstrækkelige Forraad af Tørv, Kvas, Brænde og Hedetørv for indeværende Vinter.

Mejerierne har endvidere søgt ved alle Midler at holde Udgifterne til Brændsel nede paa det mindst mulige. Man har søgt at afhjælpe mulige Fejl ved Kedel- og Dampanlægget, og mange Steder er man gaaet til at indføre Regenerativapparater. Hvor man samtidig er gaaet over til at afkøle den skummede Mælk inden Tilbagesendelsen til Andelshaverne, er der heller næppe Tvivl om, at nævnte System medfører en betydelig Forbedring ikke blot i Retning af Besparelse i Brændsel, men ogsaa i Retning af en bedre Skummetmælk til Udnyttelse i Hjemmene, hvad enten den skal tjene til Føde for Mennesker eller Dyr. Desværre har en Del Mejerier kun haft Besparelsen i Brændsel for Øje, men glemt at tage Hensyn til Skummetmælks Kvalitet og derfor ikke indrettet sig paa at afkøle denne, hvilket ofte har skabt Uro og Utilfredshed, i et enkelt mig bekendt Tilfælde i en saadan Grad, at Generalforsamlingen har tvunget de gamle Apparater ind paa Mejeriet igen.

Eftersom Mælkemængden gaar ned og Svinebestanden tager af, bør Udnyttelsen af den skummede Mælk sikkert kræve mere og mere Opmærksomhed, hvorfor det næppe er tidsvarende, at denne tilbagesendes Andelshaverne til de almindelige Priser — 1.5—2 Øre pr. l — især da den kan udbringes i langt højere Priser udnyttet til Føde for Mennesker enten direkte eller gennem Ostelavning, og paa dette Omraade staar vi her i Vestjylland langt tilbage for andre Egne af Landet. Vi har været vante til, at Andelshaverne har haft Brug for al den Skummetmælk, de kunde tilkomme, til Opdræt af Svin og Kalve, hvilket har haft

langt større Betydning for disse Egne end andre Steder i Landet: Vore gennemgaaende smaa Jordbrugere har ikke kunnet indrette deres Svinehold paa en saadan Maade, at de til Stadighed har været i Stand til at udnytte Vallen, og derfor er der almindeligvis ikke blevet Tale om regelmæssig Osteproduktion, selv om man paa en Del Mejerier har produceret Ost nogle faa Uger først paa Sommeren. Denne Produktion har væsentligst omfattet magrere Ostetyper bestemt for Andelshavernes eget Forbrug, og Produktionen har fundet Sted under ret primitive Forhold, idet denne ikke har kunnet bære Udgiften til Indretning af gode Lagerlokaler, et Forhold, som kan blive ret generende for en bedre Udnyttelse af den skummede Mælk, der under de nærværende Forhold ikke i større Udstrækning bør anvendes som Foder for større Svin og Kalve kun i Kraft af, at det er det billigste Foderemne, vi har til Raadighed. Et Misbrug i den Retning bør forhindres, og derfor kommer Mejerierne sikkert ogsaa paa disse Egne til at skænke Osteproduktionen større Opmærksomhed end hidtil.

Der viser sig stedse større og større Vanskeligheder ved Bortakkorderingen af Mælkekørslen. Det sædvanlige Grundlag — Betaling pr. 100 kg — tør Mælkekuskene ikke binde sig til, saa man almindeligvis er blevet nødt til at gaa over til fast Pris pr. Dag eller Rute uden Hensyn til Mælkemængden. Dette i Forbindelse med Nedgangen i Mælkemængde har bragt Priserne op, særlig paa de længste Ruter, til en saadan Højde, at man hist og her ser Mejerierne tage Forbehold mod Stigning over en vis Grænse saaledes, at Andelshaverne i saa Fald vil blive nødt til privat at yde Bidrag til Mælkekørslen. Dermed er Ligheden med Hensyn til Transport af Mælken brudt, et Forhold, der, dersom det skal vare ud over Krigen, let kan faa uheldige Følger for Sammenholdet, navnlig i de større Mejerier. Lighedsprincippet burde sikkert overholdes

af vore Andelshavere lige saa vel i de onde Aar som i de gode.

Mælkebedømmelsen gaar nogenlunde sin jævne Gang her i Vestjylland; men ogsaa den har følt de Uregelmæssigheder, som Krigen har skabt.

Kravene til Kvalitet skærpes jo ikke paa naturlig Vis under disse abnorme Forhold, saa var Mælkebedømmelsen ikke saa fast indgroet i Bevidstheden, kunde der være Fare for et ret betydeligt Frafald. Mulighederne herfor fremmes i Virkeligheden ogsaa af det Forhold, at Indkaldelse af Mælkebedømmerne til Sikringstjeneste her under Krigen har fremkaldt mere Uregelmæssighed baade med Hensyn til Bedømmelsesmaade og Hyppighed end heldigt for en god Udvikling.

Referater af udenlandsk Landbrugslitteratur vedrørende Landbrugets Driftsøkonomi og Produktomsætning.

Regnskapsresultater fra norske Gaardbrug.

Regnskapsaaret $\frac{1}{4}$ 1915— $\frac{3}{4}$ 1916 (5. regnskapsaar).

Ved *Haakon Five*.

Det kgl. Selskap for Norges Vel: Undersøkelser over jordbrukets
driftsforhold. 8. Kristiania 1918.

Beretningen indeholder Resultater fra 110 Landbrug, hvoraf 91 har afgivet Materiale i tidligere Aar, medens 19 Landbrug deltager i Undersøgelserne første Gang 1915—16.

De 110 Landbrug fordeler sig efter Størrelse og Beliggenhed saaledes:

Tabel 1. Antal Landbrug, Arealstørrelse og Kapitalværdi.

	Østlandet	Trøndelagen	Vestlandet	Sørlandet	Nordre Østerdalen
Antal Brug.....	30	30	13	27	10
Indmarkens Areal.. ha	28.25	14.08	7.45	6.78	9.96
Aktiekapital . . . . . Kr.	78,311.44	44,865.26	24,320.44	34,920.82	29,691.80
Heraf Landbrugskap... i pCt. af saml. Kap. . .	52,804.55	26,904.77	15,592.71	18,523.42	21,231.25
pr. ha Indmark	69.93	67.06	71.42	55.82	73.86
	2,337.60	2,107.70	2,098.90	3,316.70	2,215.70

Ved Siden af Landbruget spiller Skovbruget en betydelig Rolle i alle Distrikter, mindst i Vestlandet og mest i Sørlandet, men til Gengæld har forskellige Bierhverv, der-

iblandt Fiskeri, en større Betydning i Vestlandet end i noget af de andre Distrikter.

Med Hensyn til Indmarkens Benyttelse spiller Græsningskultur en dominerende Rolle i alle Distrikter, men Forholdene varierer dog meget stærkt, idet Østlandet kun har 53.5 pCt. »kunstig» og »naturlig Eng¹⁾», medens det tilsvarende Tal for Nordre Østerdalen er 88 pCt. Af Korn og Bælgæd har Østlandet ca. 30 pCt., Trøndelagen og Sørlandet ca. 20 pCt., Vestlandet ca. 10 pCt., men Østerdalen kun ca. 2 pCt. Kartotter og Rodfrugter spiller en betydelig Rolle paa Østlandet, hvor de optager ca. 13 pCt. af Indmarken; men ogsaa i Trøndelagen og paa Sørlandet har de stor Betydning (7—8 pCt.), noget mindre paa Vestlandet og mindst i Nørre Østerdalen (ca. 2 pCt.).

For alle Distrikter var Høstudbyttet i 1915 mindre end normalt undtagen for Vestlandet, hvor en god Høhøst bragte den samlede Planteproduktion op til lidt over Middelhøst.

Priserne paa alle Landbrugsprodukter i Høstaaret 1915—

Tabel 2. Prisforholdene i Regnskabsaaret 1915—16 i Forhold til Femaaret 1906—11.

	Forholdst tal	Pris i Kr.		Forholdst tal	Pris i Kr.
	1906—11 = 100	pr. 100 kg		1906—11 = 100	pr. kg
Havre	208	22.21	Flæsk (stort)	171	1.61
Byg 6rd.	204	—	Smør	140	2.80
Kartofler	172	—	Ost (Middel- tal)	188	1.62 ²⁾
Timothehø	250	14.85	Æg	154	1.94
Havrehalm	193	—	Oksekød (bedste)	181	1.43
Bomuldsfrø- mel	137	20.17	Kalvekød	162	1.46
Majsskraa	176	20.68	Smaagrise	150	20.74
Superfosfat	196	12.23	Kalvekøer alm. norske	201	273.37
Kaligødning, 37 pCt.	126	14.78	do. — store norske	175	330.42
Norgesalpeter	108	18.00			
Chilisalpeter	111	21.80			

¹⁾ Betegnelsen »Eng» benyttes i Norge ogsaa om Sædskiftets Græsmarker og andre Græsarealer paa Agermark.

²⁾ Gaudaost.

16 var meget høje, men til Gengæld var ogsaa Prisen høj paa Landbrugets Raaproducter og tekniske Hjælpemidler. Sættes Pristallet for Femaaret 1906—11 = 100, var det tilsvarende Tal for de vigtigste Landbrugsproducter som anført i Tab. 2, hvor tillige Kristianiapriserne for en Del Producter er anført i Kr. og Øre.

Prisforholdenes Udvikling i Norge under de to første Krigsaar svarer nogenlunde til Udviklingen herhjemme; Stigningen har været stærkest paa de egentlige Planteavlsproducter: Korn, Kartofler, Hø og Halm, noget mindre for de dyriske Producter. Følgen heraf har været, at Landbrugets Rentabilitet er bleven bedst i de Distrikter og de Bedrifter, hvor direkte Salg af Markproducter spiller den største Rolle.

For de enkelte Distrikter stiller Rentabilitetsforholdene sig gennemgaaende som anført i Tab. 3.

Tabel 3. Nettoudbytte og Forrentningsprocent.

	Ostlandet	Trønde- lagen	Vest- landet	Sorlandet	Nordre Øster- dalen
Antal Gaarde.....	30	30	13	27	10
Indmark..... ha	28.15	14.08	7.45	6.78	9.96
Kapital pr. ha . . . . Kr.	2397.20	2163.00	2054.20	3667.00	2246.80
Ren Driftsindtægt . —	589.40	485.80	430.00	709.90	440.90
Ren Driftsudgift... —	418.00	316.40	308.60	544.70	318.10
Nettoudbytte..... —	171.40	169.40	121.40	165.20	122.80
Forrentningsprocent ..	7.79	8.07	5.22	5.53	5.28

Sammenlignes disse Resultater med det foregaaende Aars, som kun delvis var et Krigsaar, er Fremgangen i Rentabilitet betydelig, navnlig paa Sørlandet. I Tab. 4 er en saadan Sammenligning foretaget for de Ejendommens Vedkommende, som har afgivet Materiale begge Aar.

Om Driftsforholdenes Indflydelse paa Rentabiliteten er der gjort nærmere Rede i Beretningens største Afsnit (S. 47—85). Foruden selve Driftsmaaden spiller Gaardstørelsen en Rolle i saa Henseende. For alle Distrikter er samtlige Brug delte i to lige store Grupper efter Indmarkens Areal, og sammenlignes Gennemsnitstallene for disse to Grupper, saa viser det sig gennemgaaende, at Pengeomsætningen er størst i de mindre Brug; det samme gælder ogsaa om Nettoudbyttet paa Øst-

Tabel 4. Nettoudbytte og Forrentning 1914—15 og 1915—16.

	Østlandet		Trøndelagen		Vestlandet		Sørlandet	
	1914	1915	1914	1915	1914	1915	1914	1915
Antal Gaarde	16		19		12		16	
Regnskabsaar	1914	1915	1914	1915	1914	1915	1914	1915
	-15	-16	-15	-16	-15	-16	-15	-16
Nettoudbytte	109.10	178.40	123.40	201.00	71.40	115.40	10.30	20.30
Forrentningsproct.	5.47	9.19	5.99	9.19	2.84	4.78	0.73	6.32

landet, Sørlandet og i Nordre Østerdalen, hvorimod Forrentningsprocenten overalt er lavere i de mindre Brug, undtagen i Nørre Østerdalen, hvor de to Grupper omtrent staar lige, de mindre Gaarde endog lidt højere.

Saa vel i Tabelform (Tab. 30) som i Teksten er der gjort Rede for, hvilke Forhold der for de enkelte Brug indenfor de forskellige Grupper særlig har haft Indflydelse paa Rentabiliteten, og selvfølgelig er der meget store Svingninger, lige fra + 23 til ÷ 12 pCt.

I Afsnit IV, V og VI er der gjort Rede for Husholdningsudgifter, Landmandens Nettoindtægt og det private Forbrug.

Husholdningsudgifterne svinger indenfor de enkelte Distrikter fra 142 Øre til 101 Øre pr. Normalkostdag, henholdsvis for Østlandet og Vestlandet. For Østlandet, Trøndelagen og Sørlandet udgør Stigningen fra 1914—15 15—25 pCt., medens den for Vestlandet kun udgør ca. 5 pCt.

Nettoindtægten er sammensat af den beregnede Arbejdsindtægt (for hele den arbejdende Del af Familien, som ikke faar fast Løn) og af Renteindtægten af egen Kapital, nedlagt i Bedriften. For Østlandet udgør Renteindtægten omtrent $\frac{3}{4}$ af Nettoindtægten og Arbejdsindtægten kun $\frac{1}{4}$. I Nordre Østerdalen er Forholdet omvendt, idet Arbejdsindtægten omtrent udgør de $\frac{2}{5}$ og Renteindtægten kun $\frac{3}{5}$ af Nettoindtægten.

For samtlige Distrikter, med Undtagelse af Vestlandet, kommer største Parten af Nettoindtægten fra Landbruget (Gaardsdriften); for Sørlandet udgør dog Indtægten af Skov og Bierhverv en betydelig Andel, og paa Vestlandet stammer endog 44 pCt. af Nettoindtægten fra forskellige Bierhverv.

Sammenholdes Nettoindtægten med det private Forbrug, stiller Forholdet i de forskellige Distrikter sig som vist i Tab. 5.

Tabel 5. Forholdet mellem Nettoindtægt og Privatforbrug.

	Østlandet	Trønde- lagen	Vest- landet	Sørlandet	Nordre Øster- dalen
Samlet Nettoindtægt ..	7034.06	4470.45	3817.97	3614.03	3478.58
Nettoindtægt ÷ 5 pCt. af den i Bedriften	*				
bundne Kapital.....	4506.47	3059.53	2989.31	2418.17	2291 05
Privat Forbrug	3639.05	2068.28	1617.03	2144.63	2790.69
Forskel	867.72	991.25	1372.28	273.54	÷ 499.64

For alle Distrikter, undtagen Nordre Østerdalen, er Indtægten altsaa større end Forbruget og Udgifterne til Forrentning af Kapitalen med 5 pCt., og der har saaledes, uanset Konjunkturstigningen, fundet en Forøgelse af Nettoformuen Sted. Det samme gælder i Virkeligheden ogsaa i Nordre Østerdalen, idet Landmanden her i Hovedsagen arbejder med egen Kapital og derfor kun har en meget lille virkelig Renteudgift.

O. H. Larsen.

The determination of farming costs.

(Bestemmelsen af Landbrugets Driftsudgifter).

By *C. S. Orwin.*

Director of the Institute for research in agricultural economics.
(University of Oxford). Oxford 1917.

Instituttet for landøkonomiske Undersøgelser i Tilknytning til Universitetet i Oxford blev oprettet i Efteraaret 1913 og har saaledes arbejdet i omtrent 5 Aar. Virksomheden omfatter landøkonomiske Undersøgelser af forskellig Art samt Konsulentvirksomhed paa Driftsøkonomiens Omraade og beskæftiger nu, foruden Direktøren, 6 Assisterter og 3 Kontor-medhjælpere.

I de forløbne 5 Aar er der foruden talrige mindre Publikationer udsendt 3—4 større Skrifter, som omhandler Landbruget i Oxfordshire og Berkshire, medens ovennævnte Skrift er den første, større Beretning om de paa Grundlag af en organiseret Regnskabsføring udførte Undersøgelser over

Landbrugets Driftsøkonomi. Resultatet af disse Undersøgelser, der foreløbig hviler paa et meget spinkelt Materiale (20 Regnskaber gennem 2 Aar 1913/14 og 1914/15) er af liden Interesse for danske Læsere, men som det første Forsøg af denne Art i England har Undersøgelserne dog Krav paa Opmærksomhed, bl. a. ogsaa fordi de Principer, der ligger til Grund for Arbejdet, og de anvendte Metoder er væsentlig forskellige fra, hvad vi kender herhjemme og i vore nærmeste Nabolande.

I et tidligere Skrift af Direktør *Orwin* »Farm accounts« (Cambridge 1913) gøres i alt væsentlig Rede for disse Principer og for det Hovedformaal, som Regnskabsføringen i Landbruget efter hans Opfattelse har. Men i nærværende Skrift fremtræder Forfatterens Synspunkter mere afklarede og tildels ændrede ud fra de Erfaringer, som er indhentet i de forløbne Aar. I Bogens tre første Afsnit omtales dels Regnskabsføringens Formaal, dels Bogføringsmetoden og dels de anvendte Vurderings- og Fordelingsprinciper.

Hovedformaalet med Regnskabsføringen er Fastsættelsen af Fremstillingsomkostningerne for de vigtigste Landbrugsprodukter, medens Spørgsmaalet om Landbrugets samlede Rentabilitet kommer i anden Række, maaske tildels paa Grund af, at Undersøgelserne særlig tager Sigte paa Forpagterdrift, som jo er den almindelige i England. I denne Henseende afviger Undersøgelserne altsaa fra lignende Undersøgelser i de skandinaviske Lande, i Finland, i Schweiz og tildels i Tyskland. Af Tyskere synes Forfatteren nærmest at være paavirket af *Howard*, baade m. H. t. Regnskabsføringens Formaal og Regnskabssystemet, idet *Howard* ogsaa lægger stærk Vægt paa Bestemmelse af Produktionsudgifterne og ligesom *Orwin* anvender almindeligt dobbelt Bogholderi som Middel hertil.

Som Grundlag for et saadant Produktionsregnskab forlanges af de Landmænd, som deltager i Undersøgelserne, forskellige Optegnelser omfattende:

- 1) Inventaret (Stock-book), hvori gøres Rede for det døde Inventars Omfang og Værdi.
- 2) Arbejdskraften, idet der gøres omhyggeligt Rede saavel for den menneskelige Arbejdskrafts Anvendelse og Udgifterne hertil som for den dyriske Trækkraft.
- 3) Produktionsdyrene (Live-stock) med Redegørelse saavel for de enkelte Husdyrgruppers Antal og Værdi som for deres Fodring og Ydelse.
- 4) Gødningen, saavel Staldgødning som Kunstgødning, med Redegørelse for Anvendelsen til de forskellige Afgrøder.

- 5) Pengeomsætningen vedrørende Bedriften, medens Brugerens private Pengeomsætning holdes udenfor som Regnskabet uvedkommende.

De løbende Optegnelser, som i de fleste Tilfælde sker paa særlige dertil udarbejdede Skemaer, indsendes til Bearbejdning og Offentliggørelse af Institutet. Navnlig Arbejdsregnskabet er meget detailleret, idet Arbejdskraften skal fordeles paa hver enkelt Gren af Bedriften og indenfor Markbruget paa hver enkelt Afgrøde.

Under Omtalen af de enkelte Skemaer og deres Anvendelse saavel som i de følgende 2 Afsnit gøres nærmere Rede for en Række Vurderings- og Fordelingsspørgsmaal. Hovedprincippet ved Vurderingen af de forskellige Kapitaldele er, at Anskaffelsesværdien skal lægges til Grund for Fastsættelsen af Værdien — ved Køb altsaa Indkøbsprisen, ved Selvproduktion, Produktionsudgifterne! Dette Princip søges gennemført konsekvent. For Husdyrenes Vedkommende regnes f. Eks. ved Selvtillæg altid med den gennemsnitlige Produktionspris paa vedkommende Alderstrin, og naar fuld Udvikling er naaet, bliver Værdien konstant, uanset individuelle Forskelligheder, Svingninger i Konjunkturerne etc. Kun de indkøbte Kreaturer bogføres til Handelspris. Det samme gælder indkøbt Inventar, Gødning og Foderstoffer, men for Inventarets Vedkommende foretages en skønsommæssig aarlig Afskrivning paa de større Genstande, medens en saadan anses for overflødig overfor Besætningen, idet Virkningen af Tilgang og Afgang indenfor de forskellige Aldersgrupper menes at ophæve hinanden.

De hjemmeproducerede Afgrøder vurderes under den indre Omsætning altid efter Produktionspris, og det fremhæves stærkt, hvilke urimelige Produktionspriser man under de nuværende Forhold vilde komme til for de dyriske Produkter, om Handelsprisen for det hjemmeproducerede Foder lagdes til Grund for Beregningen. Selv Staldgødningen vurderes efter Produktionspris, idet Staldgødningens Konto belastes med en vis Andel af Udgiften til Foder + Udgiften til Strøelse. Den nærmere Fremgangsmaade fremgaar dog ikke klart af Teksten (S. 41 og 73—74).

Ved Beregningen af Produktionsprisen paa de forskellige Afgrøder fordeles Brakudgifterne med 50% paa den første Afgrøde, 25% paa den følgende og 25% ligeligt fordelt paa de to næste Afgrøder. Ejendommeligt er det, at ogsaa Udgiften ved Renholdelse af en Turnipsafgrøde delvis lægges

over paa de følgende Afgrøder. Det fremgaar ikke helt tydeligt med hvor stor en Andel, men efter de anførte Produktionsregnskaber for Turnips (S. 76 og 77) synes denne Andel at andrage godt $\frac{1}{3}$ af Arbejdsudgifterne. Noget tilsvarende sker derimod ikke for Runkelroer og Kartofler, idet disse Afgrøder anføres ikke i samme Grad som Turnips at blive dyrket af Hensyn til Jordens Renholdelse.

Udgiften til Staldgødning og til Udsæd (for fleraarige Kulturer) fordeles ogsaa paa Afgrøderne med Henblik paa Virkningens Varighed, men der angives ikke bestemte Regler herfor. Eksempelvis anføres, at Runkelroer kun debiteres til $\frac{1}{4}$ af Udgifterne til den anvendte Staldgødning.

Fordelingen af de Udgifter, som ikke straks kan henføres til de enkelte Konti, f. Eks. Vejudgifter, Forvalterudgifter, Administrationsudgifter etc., fordeles som Regel paa de produktive Konti efter den anvendte Arbejds mængde eller efter udbetalt Arbejds løn. —

Resultatet af Undersøgelserne har som nævnt mindre Interesse, dels fordi Forholdene er saa vidt forskellige fra vore, og dels fordi Materialet er saa spinkelt; i visse Tilfælde hviler Beregningerne kun paa Materiale fra et enkelt eller 2—3 Landbrug i forskellige Egne af England og Skotland. Enkelte Tal skal dog anføres.

Fyldigst Oplysninger haves om Arbejdsudgifterne. — Arbejds lønnen (alt iberegnet) er størst i det østlige Midtengland og det vestlige Skotland, hvor den for almindelige Arbejdere svinger mellem 1 og 1.5 £ pr. Uge og 50—65 £ pr. Aar. Noget lavere er Lønnen for Karle, som følger Heste (Horsemen), men højere for Kvægpassere (Cattlemen) og Faarepassere (Shepherds). Udgiften til lejet Arbejds kraft svinger fra 1—7 £ pr. acre. Udgiften til Arbejds heste er kun bestemt i 5 Brug og svinger her fra 28—34 £ pr. Hest aarlig, eller fra 33—37 d pr. Arbejds dag med ca. 200 Arbejds dage. Udgiften til Pløjning af en acre ved Hestekraft opgøres til ca. 11 sh.; den tilsvarende Udgift ved Anvendelse af Motorplov til ca. 16 sh., men antagelig er Pløjningen her dybere. Udgiften ved Motorpløjning og Harvning dels for det virkelig bearbejdede Areal og dels beregnet for et 3 Gange saa stort Areal fordeler sig i 1914—15 saaledes som vist i hosstaaende Tabel 1.

Anvendelsen af mekanisk Kraft tillægges som rimeligt er stor Betydning; Forholdene egner sig jo særlig godt herfor i England, hvor saa store sammenhængende Arealer er under fælles Drift.

Ved Beregningen af Produktionsomkostningerne for de

Tab. 1. Udgifternes Størrelse og Fordeling ved Motorpløjning og Motorharvning.

	Udgift ved Pløjning af				Udgift ved Harvning af				
	76 ¹ / ₂ acres		229 ¹ / ₂ acres		54 ¹ / ₂ acres		163 ¹ / ₂ acres		
	pr. acre sh. d.	% /o	pr. acre sh. d.	% /o	pr. acre sh. d.	% /o	pr. acre sh. d.	% /o	
Arbejdskraft.....	3	2 ¹ / ₂	20.0	3	2 ¹ / ₂	25.8	1	5 ¹ / ₂	27.2
Petroleum og Paraffin	4	1 ¹ / ₂	25.1	4	1 ¹ / ₂	32.4	1	7 ¹ / ₂	30.2
Olje og Smørse	—	5 ¹ / ₂	2.9	—	5 ¹ / ₂	3.7	—	3	4.5
Reparationer	2	11	18.4	2	11	23.7	1	3	23.4
Bevilling og Forsikring.....	—	11 ¹ / ₂	6.1	—	4	2.6	—	1 ³ / ₄	2.8
Afskrivning	4	5	27.5	1	5 ¹ / ₂	11.8	1	11	11.9
	Ialt...								
	16	0	100.0	12	5	100.0	6	11	100.0
							5	4 ¹ / ₄	100.0

enkelt Afgrøder er Materialet saa lille og mangelfuldt, at Tallene har en meget ringe Værdi. Der findes saaledes ikke Vægtbestemmelse hverken for Roer, Halm eller Hø, og ved Fordelingen af Produktionsudgiften for Kærne og Halm har man maattet lægge Markedsprisen for disse Produkter til Grund. Ved Beregningen af Produktionsprisen for Hø debiteres Høet for alle Arbejdsudgifter ved Bjergningen, men af de øvrige Udgifter overføres $\frac{1}{3}$ paa Eftergræsningen. For Græsningsarealerne beregnes Udgiften dels pr. acre, dels pr. Faar, idet andre græssende Kreaturer er omregnet til Faar.

Ved Beregningen af Produktionsprisen for Mælk kommer man paa Grundlag af et enkelt Regnskab i 1914—15 til en Pris af ca. 9 d. pr. gallon¹⁾, men hvis man i Stedet for Produktionsprisen paa det hjemmeavlede Foder regner med Handelsprisen, bliver Mælkens Fremstillingspris paa samme Gaard i 1915/16 ca. 13 d. pr. gallon; hertil kommer yderligere Udgiften til Forsendelse og Salg, som udgør ca. 4 d. pr. gallon.

Til Slut anfører Forfatteren nogle Resultater og Undersøgelser vedrørende Arbejdsindtægten i Husmandsbrug og vedrørende Værdien af Nettoproduktionen i 6 større Landbrug samt dennes Fordeling paa Ejer, Bruger og den anvendte Arbejdskraft. Sidstnævnte Undersøgelse viser følgende Resultat:

Tab. 2. Værdien af Nettoproduktionen 1914—15.

Farm	Areal acres	Driftskapital pr. acres	Værdi af Nettoproduktionen						
			Ialt	fordelt paa			procentvis		
				Ejer	Bruger	Arbejder	Ejer	Bruger	Arbejder
A.	1100	£ 8.0	£ 4266	£ 785	£ 2111	£ 1377	18.4	49.4	32.2
B.	350	11.5	2900	613	1292	995	21.1	44.6	34.3
C.	189	10.0	1209	248	565	396	20.5	46.7	32.8
D.	550	10.0	2569	598	1273	698	23.2	49.6	27.2
E.	270	23.5	3612	909	1625	1078	25.2	45.0	29.8
F.	440	9.0	1671	419	870	382	25.0	52.1	22.9
Middel	483	10.8	2704	595	1286	821	22.2	47.9	29.9

¹⁾ 1 gallon = ca. 4 $\frac{1}{2}$ liter.

Værdien af Nettoproduktionen repræsenterer dog kun for Arbejderne den virkelige Nettoindtægt, idet der baade for Ejer og Bruger fragaar betydelige Beløb, saaledes at de tilsvarende Tal for disse i Gennemsnit kun bliver henholdsvis £ 397 og £ 822. Procentvis fordeler Nettoindtægten sig med ca. 40 % paa Bruger, 40 % paa Arbejdere og 20 % paa Ejer. Den gennemsnitlige Rente af Brugerens i Bedriften indestaaende Kapital er i 1914/15 ca. $7\frac{1}{2}$ %.

O. H. Larsen.

Udkomne Bøger.

- Undersøgelser over den intrakutane Tuberkulinprøves Anvendelighed ved Tuberkulose hos Kvæget.** 37 Sider. Første Beretning om Forsøg med kombinerede Kærner. A. Kærnenes Fyldningsgrad, B. Renkærningstallet. C. Den fedtfri Mælkvædskes Sammensætning. 58 Sider. — 99. og 100. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Vendsyssels Geologi.** Af *Axel Jessen*. Danmarks geologiske Undersøgelse. V Række Nr. 2. 260 Sider. (C. A. Reitzel's Bogh. Københ.).
- Kaninavl.** Af *B. Thams*. 4. Udgave. 80 Sider. (G. B. N. F. Københ.).
- Danske Landbrugskandidater.** Dens Virksomhed og Adresser. Udgivet af Foreningen af danske Landbrugskandidater. Udarbejdet af Landbrugskandidat *Ib Windfeld*. 119 Sider. (Københ.).
- De almindeligste Skadedyr og Svampesygdomme hos Landbrugets Kulturplanter.** Kortfattet Vejledning til Brug ved Landbrugsundervisning Af *H. A. B. Vestergaard*. 80 Sider. (H. Hagerups Forlag. Københ.).
- Enkeltprøver af Nyhedsprøver. Arbejdsprøve med Kaste- og Rensemaskiner samt med Roeskære- og Roerspemaskiner paa Landbohøjskolen og Borris Landbrugsskole i Efteraaret 1917.** 18. og 19. Beretning fra Statens Redskabsprøver. 52 og 35 Sider. (Aug. Bangs Bogh. Københ.).
- Anlæg af vedvarende Græsgange og deres Drift. Efter nyere Erfaringer.** Af *K. Schneider*. Oversat ved Fru *Grünwaldt* og *M. K. Kristensen*. 89 Sider. — Konsulent *M. K. Kristensen* meddeler i et Forord, at Domæneforpagter *Schneider* er »en passioneret Græsmarksmand, der igennem en lang Praksis har samlet rige Iagttagelser og Erfaringer, og han har paa en klar og forstaaelig Maade forelagt disse i Afhandlingen«. Han er »bleven en af de førende i Arbejdet for en bedre Behandling og Udnyttelse af Græsmarkerne i Tyskland«. Foreningen af jyske Landboforeninger anfører, ligeledes i Forordet, at vi af Hensyn til vore Husdyrs Ydeevne og Sundhed og vort Landbrugs Økonomi maa yde Spørgsmaalet om vedvarende Græsmarker en større Opmærksomhed end hidtil og anbefaler derfor Bogen »til alle, der er interesseret i vedvarende Græsmarker«. (G. B. N. F. Københ.).

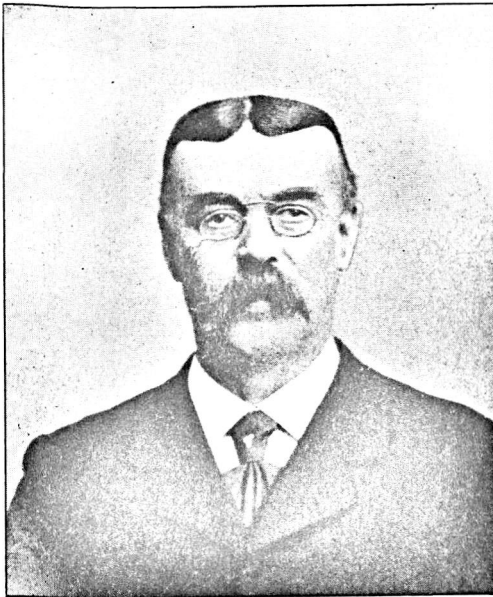
Mindre Meddelelser.

Amerikanske Mælkeresultater. I det udmærkede, maalt bevidste Arbejde, Amerikanerne udfører paa Husdyravlens forskellige Omraader, spiller som bekendt undertiden Sporten, Bestræbelserne for at sætte Rekorder, en betydelig Rolle. Rekordresultaterne siger jo intet om det virkelig opnaaede økonomiske Udbytte, thi oftest vilde dette faktisk blive større, hvis Mælkeproduktionen ikke var dreven saa højt op. Men Rekordtallene ejer deres Interesse derved, at de viser, hvor højt Nutidens Mælkeafkastning kan drives op.

Der er for nylig offentliggjort nogle amerikanske Rekordtal, af hvilke følgende meddeles her. Konkurrencen fandt Sted mellem Ayrshirekøer, Yerseykøer, Guernseykøer og hollandske Køer. De 10 bedste Køer af den første Race gav et Gennemsnitsudbytte af 8981 kg Mælk og 350 kg Smør i et Aar. Mælkens Fedtindhold var i Middeltal 4.02 pCt. Den stærkeste malkende Ko gav 10 442 kg Mælk og 416 kg Smør. — 10 Yerseykøer malkede i Gennemsnit 7615 kg og gav 421 kg Smør. Mælkens Fedtindhold var 5.46 pCt. Højest blandt dem stod en Ko med 8070 kg Mælk og 412 kg Smør og en anden med 7963 kg Mælk og 453 kg Smør. — Af 10 Guernseykøer opnaaedes et Gennemsnitstal af 8211 kg Mælk og 429 kg Smør, med et Fedtindhold i Mælken af 5.22 pCt. Den bedste af disse Køer gav 10 890 kg Mælk og 498 kg Smør. — Det største Resultat naaedes af 11 Køer af hollandsk Race, der i Middeltal gav 12 255 kg Mælk og 433 kg Smør. Mælkens Fedtindhold var 3.87 pCt. Den bedste Ko malkede 13 813 kg og gav 461 kg Smør.

Dette er unægtelig høje Tal, men om deres Paalidelighed er der næppe Grund til at tvivle, da der tages skarpe Forholdsregler for at undgaa Bedragerier.

Ogsaa de Priser, der undertiden gives for fremragende Dyr, er Rekordpriser eller rettere Sportspriser. Saaledes naar der meldes om Priser oppe paa omtrent 40 000 Kr. for en hollandsk Ko, ea. 30 000 Kr. for en Yerseyko og det dobbelte for en Yerseytyr.

Professor V. Storch.

Af Statskonsulent A. P. Hansen.

Det tynder ud blandt de Mænd, som blev banebrydende for dansk Mejeribrug under dettes Udvikling i den sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede, og ved Prof. Storchs Bortgang den 1. August er Kredsen yderligere indsnævret, men ogsaa overfor Mennesker — selv de bedste — kræver jo Tiden sin Ret, den, han nu har maattet bøje sig for, og var end den gamle Professor indtil for kort Tid siden i sin Gang saa rank og spændig som mangen Yngling, og i Aand og Tanke saa livlig som en Mand i sin bedste Alder, saa kan naturligvis ingen Konstitution som Helhed være upaavirket, naar de Otteti Aar forlængst er overskredet, og naar Prof. Storch trods sin høje Alder alligevel vedblivende kunde arbejde, som Tilfældet var, saa skyldtes det hans store Interesse for og Kærlighed til den Virksomhed, som han havde viet sit Liv, parret

med hans overordentlige Energi og Arbejdslyst, som ikke tillod ham at give op, før han selv mente, at Maalet var naaet, selv om Trætheden af og til kunde melde sig; han følte, at den Opgave, som var betroet ham, maatte han løse, inden han nedlagde Arbejdet, og det vil nok vise sig, at han heri havde Ret.

Prof. Storch fødtes i Køng Præstegaard paa Fyn den 21. Juli 1837 og blev saaledes noget over 81 Aar gammel. I 1861 tog han Eksamen i anvendt Naturvidenskab ved den polytekniske Læreanstalt og arbejdede derefter i et Par Aar som Kemiker paa Sodafabriken »Øresund«. Efter at have deltaget som Officer i Krigen 1864, kom han til V. Steins Laboratorium i 1865 og virkede her som Kemiker i 17 Aar. Mod Slutningen af denne Periode møder han den Virksomhed, hvori hans rige Evner ret skulde komme til Udfoldelse, idet han i 1879 kommer i Forbindelse med Docent Fjords Forsøg og derigennem med det danske Mejeribrug, i den Periode, hvor dets Vækst var i rivende Udvikling. Her var Opgaver nok for den virkelystne Mand, hvis Evner forud var modnede i den praktiske Naturvidenskabs Tjeneste, og han tog Opgaverne op fra Grunden. Hans Undersøgelser over Aarsagerne til forskellige Smørfejl Opstaaen gav ham den Opfattelse, at man ved at lede og beherske Mikroorganismernes Livsvirksomhed i meget høj Grad er i Stand til at paavirke og forbedre Smørrets Kvalitet. Gennem sine derpaa følgende Undersøgelser over Flødens Syrning, Pasterisering og Benyttelse af Renkultur af Mælkesyrebakterier frembragte han Resultater af fundamental Betydning for dansk Mejeribrug, der ved at slaa ind paa de her angivne Veje opnaaede en Sikkerhed og Ensartethed i Smørproduktionen, hvoraf der viden om er gaaet Ry, og uden hvilken den Blomstringsperiode — med tilsvarende økonomisk Udbytte — af Mælkeproduktionen her i Landet, som vi alle kender, aldeles ikke kunde være naaet.

Ved Siden af disse særlige Studier over Forholdene vedrørende Flødens Syrning, som vel tør betegnes som

Prof. Storchs Hovedarbejde og som optog ham til det sidste, foreligger der en lang Række ikke mindre betydende Resultater af hans 36-aarige Forskerarbejde indenfor vort landøkonomiske Forsøgslaboratorium, enhver, som har mindste Tilknytning til Mejeribruget her i Landet, kender dem, og det er tilstrækkeligt blot at nævne »den Storch'ske Prøve« for at ogsaa mange, mange andre end de egentlige Mejerifolk ved, hvilken Betydning denne har haft for Bekæmpelsen af Kvægtuberkulosen baade her i Landet og i Udlandet.

Prof. Storch hørte til »de stille i Landet«, han afskyede alt, hvad der kunde smage af Reklame, han ønskede ikke at stille sig selv frem, og lige saa lidt var der i hans Arbejde nogen Jagen efter Resultater, som ikke i enhver Henseende kunde staa for en sanddru og samvittighedsfuld Undersøgelse, men saa meget større Grund er der for enhver dansk Mand til at glæde sig over, at endskønt meget faa af hans Arbejder er direkte udgivet eller oversat paa fremmede Sprog, saa har dog hans Navn i Udlandet en Anseelse, der kaster Glans og Hæder over vort lille Land. Det kan som Eksempel herpaa nævnes, at »Molkereizeitung« for 11 Aar siden i Anledning af hans 70-aarige Fødselsdag skrev følgende: »Som Fremskridtet ikke gør Holdt ved Landegrænsen, saaledes har i dette Tilfælde ogsaa det tyske Mejeribrug, saavel som alle andre Lande, hvor Smørtilvirkning finder Sted, ved Storchs Forskning modtaget et betydeligt Bidrag til Fremgang, og vi forener os derfor med hans Landsmænd for med vor Tak at ønske Jubilaren fremdeles en gavnrig Virksomhed til Nytte for hans Fædreland, der har al Grund til at være stolt af denne Søn«. Hertil kan føjes, at Prof. Storch var Medlem af »Kungl. Landtbruks-Akademien« i Stockholm og Æresmedlem af det islandske Oldsagsselskab i Reykjavik. Herhjemme var han til sin Død Landbohøjskolens Repræsentant i Statens Plantealvsudvalg.

Det danske Landbrug har i Prof. Storch mistet en uegennyttig og trofast Medarbejder, en elskværdig og retliniet Personlighed, som vil blive mindet med Tak og Anerkendelse for, hvad han gennem et langt og virksomt Liv har udrettet til Gavn for vort Land.

Hestene 1917.

Af Statskonsulent *J. Jensen.*

Det forløbne Aar har for Hestenes Vedkommende i flere Henseender været et Mærkeaar, fornemlig som det daarligste Foderaar i Mands Minde og ved den store Afsætning, den næststørste vi har haft; men det var ikke alene Kvantiteten, der tiltog, ogsaa Kvaliteten forandredes, nemlig fra en lille, letbygget og til Dels ældre til en større, sværere, yngre og værdifuldere Hest, desværre uden at Prisen forhøjedes. Siden Krigen havde denne Vare kun fundet Afsætning paa det indenlandske Marked, hvorfor Prisen derpaa var trykket til et uforholdsmæssigt lavt Niveau, ikke alene sammenlignet med de lette, tarveligere Heste, men ogsaa med lignende Kvalitet i Sverige og Slesvig. 1800 Kr. var noget nær Maksimumsprisen for en 1. Kl. Hest, der forhen havde kostet 1000 Kr. og derover, medens Prisen paa den Slags, der havde kostet 5—600 Kr., var oppe paa 1500 Kr. og mere, og Svenskerne fik 2500 Kr. for bedste Vare, ikke at tale om, at der glat væk betales 4—6000 Rm. for gode unge Arbejdsheste Syd for Grænsen.

Opkøberne benyttede sig af deres Monopol til at holde Prisen uforandret, og da hen paa Efteraaret Virkningen af den daarlige Høst indtraf i Form af forøget Tilbud, trykkedes Prisen yderligere noget. Aaret kan saaledes ikke kaldes helt godt; men det kunde have været meget værre. Efteraaret var jo mildt og græsrigt, saa Plage og gamle Heste kunde gaa ude længere end sædvanligt, og Prisen paa Slagteheste var god, saa en hel Del overgemte af den Slags kunde gøres i Penge.

Umiddelbart før Krigen, nemlig d. 15. Juli 1914, afholdtes den ordinære K r e a t u r t æ l l i n g, og siden har der været afholdt Tællinger baade i Maj, Februar og sidst i Juli 1917. For Hestenes Vedkommende er det nærmest denne, der har haft Interesse, idet de mellem-liggende har været afholdt i eller før Folingstiden og saaledes været undertallige.

D e t s a m l e d e H e s t e a n t a l var 567,240 i 1914 og 572,412 i 1917; henholdsvis 253,659 og 254,671 paa Øerne mod 313,581 og 317,741 i Jylland, altsaa kun en ringe Forøgelse; men Forskydningen er større indenfor de enkelte Afdelinger og Aldersgrupper, saaledes steg Antallet af Hingste over 3 Aar med 25 pCt., Vallaker fra 3 til det fyldte 5 Aar med 10 pCt., medens Gruppen fra 6—10 Aar aftog med 20 pCt. og de gamle tiltog i et lignende Forhold.

For Hoppernes Vedkommende er der den Forskel at notere, at de gamle aftog noget baade paa Øerne og i Jylland. Plagene mellem 1 og 2 Aar steg med over 10,000, medens de mellem 2 og 3 Aar holdt Balance. Derimod steg Følantallet, særlig paa Øerne, stærkt. I Aarets sidste Halvdel er der ikke indført nævneværdigt af Heste, men derimod udført mange, ligesom der er slagtet og død en stor Del. For at faa Rede derpaa maa man ty til Tællingen den 5. Februar 1918 for at søge oplyst, hvordan Aaret 1917 endte. Forskellen mellem disse to Tidspunkter kan næppe sættes højere end til 5—10,000 Stkr., og da Totalsummen ved Tællingen var ca. 510,000, kan Formindskelsen fra Sommeren sættes til ca. 50,000 Stkr. Nedgangen rammer nogenlunde ligeligt Hingste, Vallaker og Hopper, 3 Aar og derover, samt Plage under 3 Aar. Der er derimod ikke foretaget nogen Deling i Aldersgrupper under og over 10 Aar, saa man kan skønne, i hvor høj Grad det er gaaet ud over de gamle Heste. Nedgangen i Følantallet paa 8000 kan tænkes at skyldes Uregelmæssighed i Aldersopgivelsen foruden den naturlige Formindskelse ved Dødsfald. Sammenholdt med

Tællingen i Febr. 1916, der var næsten lige saa lavt nede med Totalsummen, viser Tallene denne Gang Formindskelse af alle arbejdsdygtige Aldersklasser, men Forøgelse af Antallet af Plage og navnlig af Føl. Forandringen under Krigen bestaar altsaa nærmest i en Foryngelse af Hestebestanden, kun »Smaahestene«, der er gaaet ned fra 87,000 i 1914 til 83,000 paa Grund af standset eller formindsket Indførsel, er bleven ældre, hvilket vistnok til Dels forklarer den foran nævnte Stigning af Antallet af Vallaker over 10 Aar.

Det naturlige Spørgsmaal, som Tællingen foranlediger, er, om Landet ikke udtømmes for stærkt for fuld-aarige Heste, og om Avlen kan taale Bortsalget af de mange Hopper? Hvad Totalformindskelsen af Hestebestanden fra 572,000 til 510,000 angaar, da er den ikke ængstende, idet der fra Marts til Juli kan paaregnes 50—60,000 Føl. Ved det betydelige Tillæg er der jo stadig Tilgang af opvoksende Ungdom, som Landbruget har vist at kunne hjælpe sig med. Der har ogsaa tidligere været ødslet noget med Hestekraft, men det daarlige Foderaar er en god Læremester i Sparsommelighed. Til Gengæld for Besparelsen har Benzin- og Petroleumsman-gelen samt Brændselsindustrien o. l. lagt Beslag paa en Del Hestekraft, saa Landet ved Aarets Udgang ikke har for mange Arbejdsheste. Der skal jo ikke meget til for at forbedre eller forringe Konjunkturerne for en Vare, og allerede ved Udførselen af nogle Plage i Aarets sidste Dage kom der Røre i Handelen ogsaa med »fuldtandede« Heste, hvilket bebudede en Prisstigning, der heller næppe under friere Forhold vil kunne holdes nede.

Hopperne er der ingen Fare for, da tjenlige Avlsdyr ikke har kunnet købes til Handelsprisen til Ud-førsel.

Hvad Kvaliteten af Handelshestene angaar, har den for Vallakernes Vedkommende været et nogen-lunde tro Spejlbillede af Landets Produktion, i alt Fald for Mellemvaren, idet kun det daarligste og det allerbed-

ste, største og sværeste, ikke har været fremstillet til Salg; men dette sidste tæller ikke stærkt til. Salgsvaren har altsaa været helt anderledes end i Efteraaret 1914, da »alt« kunde gaa med, og i 1916, da kun de lette Heste toges. Selv om Fordringerne ikke har været ideale, er der dog kun købt ret kurante Heste af Bygning, Ben og Gang. »Brugte« Heste, navnlig forædlede Køreheste ligesom fine, ædle Heste, er bleven vraget. Øerne Øst for Store Belt har leveret et forholdsvis meget begrænset Antal og ingenlunde af høj Kvalitet, medens Jylland *) og i det hele den jyske Hesteavl leverer Grosset. Frederiksborg-Heste er nærmest Undtagelser, og Belgiere, saavel rene (Svenskere) som kendelige Blandinger, er heller ikke mange; derimod gør de sig ikke sjældent ret fordelagtigt bemærkede ved »det gode Slag«, det livlige Temperament og de reelle (om end fine) Ben, dog er Haserne ofte noget for stærkt bøjede og Bagkoderne lette. Da man i 1917

*) Efter sidste officielle Opgørelse i Statsdyrskuekommissionens Beretning 1917 er der af de i 1916 statsanerkendte Hingste bedækket s. A. følgende Antal Hopper:

Hingste af jysk Race	}	i Jylland	c. 15 500
		paa Fyn	c. 1 500
		— Loll.-Falster ...	824
		— Sjælland	1 278
			<u>c. 19 000</u>
— - belgisk Race	}	paa Sjælland	571
		— Fyn	280
		— Bornholm	119
			<u>c. 1000</u>
— - Frederiksborg Race	}	paa Sjælland	1 565
		— Bornholm	681
			<u>2 250</u>
Tysk Halvblod	}	paa Sjælland	380
		— Fyn	23
			<u>400</u>

Den lette Avl repræsenteres altsaa her af 2 650 bedækkede Hopper mod 20 000 af den svære. Disse Tal falder dog ikke rigtig i Traad med det forholdsvis Antal fremstillede Heste, idet »Jyderne« synes at have endnu større Overvægt.

altsaa ikke har kunnet sige, at Markedsvaren kun har været Udskudskram, har Markedet været et godt Lærested i jysk Hesteavl, idet man har kunnet lære baade Racens Dyder og Lyder at kende, og, da de sidste er mest lærerige, skal anføres, at Kroppen i Reglen mangler noget i Dybde og Muskelfylde, særlig bagtil, Benene er ikke sjældent noget tykke, svampede eller »sure«, Bagkoderne lidt svage og Skridtgangen kort. I det hele vejer »Jyden« for lidt som Trækhest betragtet. Mod denne Kritik vil man saa mulig indvende, at Hestene ikke har været fede, ja, i Efteraaret endog meget magre. Det er indrømmet; men en virkelig god Hest skal være god ogsaa som mager, og det taaler den jyske Heste som Regel ikke at blive. »Kød« virker paafaldende paa dens Udseende, og da Markedet hidtil har krævet en fed Hest, er vi i for høj Grad gaaet ud fra denne som s t a n d a r d for Racen. Vore overfedede Hingste taler jo et tydeligt Sprog i saa Henseende. Men det er Blændværk, som vi til Dels narrer os selv med. Køberne nu har heller slet ikke forlangt eller villet betale Fedme, og da den som bekendt ikke nedarves til Afkommet, virker den kun som »Blaar«.

M. H. t. Hopperne, da har Kvaliteten været langt ringere end Vallakernes, idet ingen gode Avlshopper har været udbudt, med mindre de ikke har gjort Fyldest som saadanne. Flertallet har været for let efter jyske Fordringer og til Dels for smaat. Man har faaet et tydeligt Indtryk af, at Vallaken er baade større og sværere end Hoppen. Hvordan Forholdet stiller sig mellem Hingst og Hoppe m. H. t. Størrelse, er der intet Maal for. Vore Hingste er jo »Plus-Afvigere«, baade m. H. t. Størrelse og Masse, og den stærke Fremgang i Racen, navnlig i Højde og Benførhed kan sikkert henføres til denne Kilde; men hvis Fremtidsmaalet mindre bliver Førogelse af Højden end Forbedring af andre Egenskaber, var det af Vigtighed at kende Størrelseforholdet mellem Hoppe og Hingst for at kunne holde Balance uden at komme under Middelmaalet. E r n æ r i n g s s p ø g s m a a l e t er ved

vor totale Afspærring i Forbindelse med den slette Høst 1917 ogsaa bleven aktuelt for Hestenes Vedkommende: Det har kun været Kvægfodringen, der tog Interessen, medens der ikke regnedes med Ernæringen af de 5—600,000 Heste, i Forhold til Spørgsmaalets store økonomiske Betydning. Blot en daglig Besparelse af 5 Øre pr. Hest giver dog 10 Mill. Kr. aarlig. Men »Nød lærer nøgen Kvinde at spinde«, og der er sikkert i Vinter gjort Erfaringer, der rigtig udnyttede i Praksis betyder flere Gange nævnte Sum. Det er navnlig Roerne, hvis Indhold langt bedre passer til Foder for Heste end for Malkekvæg, som med Fordel er anvendt i en Mængde, man hidtil ikke har anset for mulig — 40 Kilo eller endog mere pr. Dag pr. Arbejdshest. Fodringsmaaden og Ulemperne læres nok ad Aare Der er omtalt stor Dødelighed blandt Hestene paa Møen og Lolland-Falster af for stærk Røefodring.

Landhusholdningsselskabet har allerede, før Sagen blev truende, taget Fodringsspørgsmaalet op, idet det har udsat en større Præmie for den bedste praktisk-videnskabelige Afhandling om Hestens Opdrætning. Forhaabentlig giver det Stødet til indgaaende Undersøgelser og Indsamling af praktiske Erfaringer, ikke alene om Hestens Vinterfodring, men ogsaa om Græsningsen, der for Opdrættet spiller en endnu større Rolle. Hesten er med den uhyre Prisstigning bleven Forgrundsfiguren i den nærmeste Fremtids Landbrug, som det sikkert vil betale sig, at der tages flersidigt Hensyn til fra Statsinstitutioners og Organisationers Side. Et nærliggende Spørgsmaal, som der ikke noget Steds er rørt ved, er Trivseligheden. Man taler nok om den i høje Toner, men ved i Virkeligheden intet om dens Betydning. Faar vi et Maal derfor, vil den sikkert blive udnyttet avlsmæssigt.

Hvad Avlen angaar, da har Aaret ikke afvejet synderligt fra de foregaaende. Den stærke Efterspørgsel til en i Forhold til tidligere høj Pris har forøget Tillæget.

hvorved der igen er sket forøget Efterspørgsel efter Avlsdyr, navnlig Hingste til stigende Priser, ligesom Interessen for Hesteavl er stegen, i Særdeleshed paa Øerne. For de fremmede Heste har der været lukket, hvilket har hemmet Krydsningsavlen og fremmet den hjemlige. Kritiken over vort eget er derved bleven noget afdæmpet, saa vi i alt Fald tilsyneladende lever under fredeligere Forhold end tidligere. Det er heller ingen klog Taktik at ville indarbejde en Forretning ved at nedsætte Konkurrenterne, især naar disse er gammelkendte og rodfæstede, og det nye er uprøvet. Det er baade sikrere og pænere at vente, til Sagen kan tale for sig selv.

Man havde Grund til at tro, at Fodermanglen havde sat sit Præg paa Avlsdyrene saavel som paa Handelshestene og Ungdommen; men det har man egentlig ikke mærket.

Skuerne er afholdt omtrent som sædvanlig, nogle Dyrskuer blev indstillet, navnlig paa Øerne, men de større er dog bleven afholdt, og Hingsteskuerne, som det saa truende ud for en Tid, slap dog igennem, hvorimod »Ungskuerne« kom til at mærke Transportvanskelighederne. Hingstene var for de jyske 4aariges Vedkommende bedre end nogensinde før. Efter flere magre Aar kom der endelig et højlig tiltrængt Kronaar. Hvori det ligger, at Aargangene er saa forskellige, er en Gaade.

En Sag, der heller ikke er opklaret, men som spiller den allerstørste Rolle i nær Forbindelse med Hingsteskuerne, er Frugtbarhedsspørgsmålet, der jo unægtelig er det vigtigste i Avlen. Her er et Omraade, hvor der synes at spores Tilbagegang i Jylland, navnlig indenfor Eliteavlen, uden at man ved almindelig Iagttagelse eller Ræsonnering har kunnet komme efter Aarsagen eller Aarsagerne. Man er tilbøjelig til at hæfte sig mest ved Hingstens Virksomhed, i hvilket Øjemed der i Statsdyrskuekommissionens Aarsberetning er udarbejdet en officiel Statistik over Antallet af de ved hver, Aaret forud præmieret, Hingst bedækkede Hopper tillige med

Drægtighedsprocenten; men disse Opgivelser er hverken ensartede eller samarbejdede, ej heller altid rigtigt udregnede, saa de ikke er fuldt oplysende, selv om de ogsaa er nogenlunde tilforladelige. Gennemsnitsdrægtighedsprocenten er anført saaledes for:

Sjælland	62,6 pCt.	Thisted	Kresen	67,5 pCt.
Fyn	68,4 —	Ringkøbing	—	67 —
Lolland-Falster	57 —	Ribe	—	65 —
Hjørring Kresen	70 —	Aarhus	—	60 —
Aalborg —	68 —	Randers	—	65 —

Procenten varierer stærkt for de enkelte Hingste, ogsaa fra Aar til andet, men for de bedste er den undertiden ret konstant lav, i alt Fald en Tid. Herfor tillægger man dels Opdrætningen og Huldet og dels Afstamningen Skylden; men Fejlen skyldes øjensynlig delvis Hopperne, idet Drægtighedsprocenten er lavere i visse Egne end i andre. Men ogsaa hos Hopperne kan der ligesom hos Køerne optræde abnorme eller sygelige Tilstande i Kønsganerne, som kan have Ufrugtbarhed til Følge, ikke at tale om smitsomme Sygdomme, navnlig Kastning og m e d f ø d t Sygelighed hos Føllene (Følsyge), der ogsaa kan efterlade Ufrugtbarhed hos Moderen. Hele dette Spørgsmaal, der er af den største økonomiske Betydning for Hesteavlens, ved man i Virkeligheden meget lidt om, saa det var i høj Grad ønskeligt, om det kunde blive gjort til Genstand for videnskabelig Undersøgelse af en dertil egnet Specialist.

Det aarlige jyske U n g s k u e, saaledes som det har været praktiseret siden 1892, afvekslende i Provinsens forskellige Byer, maatte ændres derhen, at det blev splittet i 9 Plageskuer alene for Hingste, sammen med Statsskuerne, saaledes at hvert kun omfattede sit Amt; derimod bedømtes Hingstene af en og samme Komité. Nogen samlet Oversigt fik saaledes kun Dommerne, for saa vidt de i Hovedet kan sammenholde, hvad der er fremstillet til forskellige Tider paa forskellige Pladser. Som et Surrogat for »Fællesskuet« skulde man synes, at en Samling

af de bedste Individier maatte være. Det kan nok være formaalstjenligt at sprede som Modvægt mod Tilbøjeligheden, der kan være til Centralisation, men saa maa Forudsætningen rigtignok være, at »det skilte atter bøjer sig sammen«. Siden Horsens Skuet 1905 har der ikke været noget Samlingsskue for ældre Hingste, og nu hører det ogsaa op for Ungdommen, saa Publikum enten paa Tro og Love skal tage den fældede Dom eller nøjes med Folkedømmen uden Lejlighed til at kunne vurdere nogen af Delene. Ungskuet var kun jævnt godt. Iblandt 3-Aaringerne var der ikke mange gode, 2-Aaringerne var bedre, men der manglede afgjort en Spids. Af opdukkende »Hingstefædre« maa noteres den 6aarige Foreningshingst *L a r s D y r s k y t* (Dyreskytte) fra Ringkøbing Amt, der fik 11 2aarige Sønner anerkendt.

I nær Slægt med Hingste- og Ungskuerne staar Hesteavlforeningernes *H i n g s t e k a a r i n g e r*, der nu holdes i alle jyske Amter samt paa de større Øer. De afholdtes som sædvanlig i sidste Halvdel af Februar og første af Marts, men denne Gang ikke begunstiget af Vejret. Det er jo en drilsk Aarstid især i Jylland, hvorfor de uden Skade af nogen Art kunde henlægges til sidste Halvdel af Marts. Før Bedækningens Skyld skete der i alt Fald ingen Skade, da de faa, der ikke kan vente dermed, jo kan lade den foregaa naar som helst, og for Handelens Skyld havde det heller intet Jag, naar Bedækningstiden samtidig skødes lidt ud. De vanskelige Vejrforhold, der kan indtræffe saa tidlig paa Aaret, gør det ogsaa til en prekær Sag at ville samle Kaaringerne paa enkelte Pladser, hvad det jo heller ikke lykkedes at gennemføre.

Aaret var rigt paa Sammenslutninger, saaledes kom der endelig en Samvirksomhed i Stand indenfor Frederiksborg-Racen paa Sjælland, ligesom der for Fyn oprettedes en Forening til den belgiske Hesteavls Fremme, der havde til Følge Valget af et 4de Medlem i Fyns Hingsteskuekommission. Man maa sandsynligvis have følt sig brøsthølden ved Dommen, som var bleven fældet over de

belgiske Hingste, ligesom Tilfældet tidligere har været i den lette Avlsretning.

Nu er jo begge de nye Retninger mandstærkt repræsenterede i Forhold til deres Betydning og Antallet af Opdrættere, saa de i det mindste ikke lider Uret. Paa Sjælland, hvor Kommissionen tidligere delte sig i 2 Afdelinger, henholdsvis for lette og svære Heste, er den derimod gaaet sammen, saa den nu bestaar af 7 Medlemmer. Paa det sjællandske Delegeretmøde fremkom Bestyrelsen med det Forslag at sammensmelte de to Udvalg (for henholdsvis lette og svære Heste) indenfor Samvirksomheden til et Hest udvalg, hvilket altsaa yderligere antyder Tilbøjelighed til Sammenslutning og Samarbejde i det tidligere splittede Fag, hvortil de personlige Forhold i Øjeblikket mulig kan bidrage.

Landbolove.

Af Justitsraad *H. Wulff*.

(De i dette Tidsskrift meddelte Uddrag af saadanne Love og ministerielle Bekendtgørelser, der formenes at kunne have Interesse for Landboere, fortsættes herved for Aaret 1917.)

I.

Love i 1917.

1. Forbud mod Nedrivning af Bygninger m. v.

Ved midlertidig Lov Nr. 18 af 23. Januar 1917 bestemmes, at Indenrigsministeren, efter Indstilling fra Kommunestyrelserne kan paabyde, at Nedrivning af Bygninger med Beboelseslejligheder kun maa finde Sted efter særlig Tilladelse af Kommunestyrelsen. Tilbyder derimod Bygherren før Nedrivningen andetsteds at opføre nye Lejligheder, der i Antal og Art svarer til dem, som skal nedrives, og der er Grund til at antage, at disse nye Lejligheder ellers ikke vilde blive opførte, samt at de ikke er til Hinder for anden Byggevirksomhed for Beboelseslejligheder, kan Tilladelsen til Nedrivning ikke nægtes. Sker dette imidlertid og Nedrivningen desuagtet nægtes, har den paagældende Bygherre Appel til Indenrigsministeren.

Er et Nedrivningsarbejde paabegyndt, kan Kommunestyrelsen kræve det standset imod visse Erstatninger til Bygherren, dels vedrørende den foretagne Nedrivning, dels Tilbageførelsen til beboelig Tilstand og dels

for andre Udgifter eller Indtægtstab. Ogsaa i dette Tilfælde er der Appel til Indenrigsministeren. De fornævnte Bestemmelser gælder ligeledes for Ombygninger og Reparationer, hvorved Lejligheder eller Lokaler midlertidig sættes ud af Brug. Overtrædelser af denne Lov straffes med Bøder paa indtil 20,000 Kr., og behandles som offentlige Politisager.

2. Efterindtægt for Lærere og Lærerinders Efterladte.

Ved Lov Nr. 32 af 30. Januar 1917 bestemmes, at Enker efter Lærere i Folkeskolen samt Lærerinder, der bliver Enker, og Enker efter forhenværende, pensionerede Lærere, er berettigede til i 3 Maaneder efter Mandens Død at oppebære maanedlig $\frac{1}{12}$ af Lærerens sidste Tjenesteindtægt eller hans Ventepenge, Pension eller Understøttelse. Efterlades der ikke nogen Enke, men uforsørgede Børn under 18 Aar, tilkommer der disse den samme Understøttelse i 3 Maaneder, som foran nævnt, og noget ganske lignende gælder for afdøde Enkers efterladte Børn under 18 Aar. Dør en Vinterlærer eller Vinterlærerinde i Tjenesten, faar de Efterladte Efterindtægten for Resten af Vinterhalvaaret, dog ikke over 3 Maaneder. I Udredelsen af en saadan Efterindtægt deltager Statskassen, Kommunerne og Amtsskolefonden efter de Regler, der gælder for Lærernes Lønning, Ventepenge og Pension.

3 Kommunal Valgret i 1917.

Ved Lov Nr. 59 af 10. Februar 1917 bestemmes, at den Omstændighed, at en Person ikke har udredt Kommuneskat, ikke udelukker den Paagældendes kommunale Valgret og Valgbarhed eller hans Valg til Hjælpekassen i Aaret 1917, naar Kommunalbestyrelsen har eftergivet Skatten paa Grund af Indkaldelse til Sikringsstyrken.

4. Tilsynsforholdet for Vaalse Sogne- menighed.

Ved Lov Nr. 107 af 9. Marts 1917 fastsættes den saameget omtalte Bestemmelse, at Tilsynsforholdet for Vaalse Menighed paa Falster indtil videre overgaar til Kirkeministeren, i Stedet for som hidtil til Biskoppen, og at denne sidste fritages for at give Kollats til den udnævnte Sognepræst.

5. De kommunale Valg m. m.

Ved Lov Nr. 108 af 9. Marts 1917 bestemmes, at Amsraadets Samtykke ikke udkræves, for at et Sogne raad for Regnskabsaaret 1917—18 tilstaar Raadets Formand en Medhjælp til Udførelsen af Forretningerne, der overstiger de tidligere fastslaaede 30 Øre pr. Individ af Kommunens Indbyggertal eller 500 Kr.

Ved samme Lov træffes Bestemmelse om Sikringsstyrkens Adgang til at afgive Stemme ved kommunale Valg m. v. i 1917.

6. Rentebærende Statsbeviser.

Ved Lov Nr. 67 af 15. Februar 1917 bemyndiges Finansministeren til at udstede rentebærende Statsbeviser til et Beløb af 25 Millioner Kr. Disse Beviser indfries 1 Aar efter Udstedelsesdagen med deres paalydende Beløb samt et Rentetillæg af $4\frac{1}{2}$ pCt. p. a.

7. Fastsættelse af Husleje.

Lovene herom har Nr. 72 og 589 og er daterede henholdsvis 23. Februar og 30. November 1917. De giver meget udførlige Regler for Huslejenævn m. v., og har vel mest Interesse for Købstæderne, men berører dog ogsaa enkelte Landdistrikter, hvorfor de nævnes her, men om Detaillerne henvises til disse Lovforslag.

8. Ændringer i Loven om Jernbaneanlæg.

Ved Lov Nr. 84 af 23. Februar 1917 ændres Loven af 27. Maj 1908 saaledes, at Banestrækningen Næstved—Ringsted bliver dobbeltsporet, medens Strækningen Ringsted—Hillerød og flere andre Strækninger bliver enkeltsporede. Dog forbeholder Ministeriet sig at erhverve de fornødne Arealer til Dobbeltspor, og at anlægge et saadant mellem Silkeborg og Funder og mellem Vejle og Give. Bevillingen forhøjes derved med c. 2 Mill. Kr.

9. Kongeriget Danmarks Hypothekbank.

Ved Lov Nr. 112 af 9. Marts 1917 bestemmes, at Danmarks Hypothekbank har til Formaal at optage Laan imod de af den udstedte Hypothekbankobligationer, som er sikrede ved Bankens Grundfond, Reservefond og samtlige Aktiver. Banken har sit Sæde i København. Grundfonden ydes af Staten med 20 Mill. Kr, der eventuelt kan forhøjes til 30 Mill. Kr. Den udredes af $3\frac{1}{2}$ pCts indenlandske Statsobligationer eller Indskrivningsbeviser fra Finansministeriet, og Statens Hæftelse overfor Bankens Forpligtelser er begrænset ved Grundfondens Størrelse. Banken udsteder Obligationer, lydende paa Ihændehaveren, de maa ikke overstige det ottedobbelte Beløb af Grundfonden. Umyndiges Midler kan anbringes i Bankens Obligationer, som er fritagne for enhver Afgift, Skat eller Stempel. Obligationerne udstedes i Serier, der dog maa have Finansministerens Aprobation, og de maa ikke have en længere Amortisationstid end 75 Aar. Banken inddeles i 3 Afdelinger: 1) Obligationer, udstedte af danske Kreditforeninger, hvis Udlaan ikke maa overstige $\frac{3}{5}$ af Vurderingssummen, 2) Obligationer, udstedte af Tiendebanken og 3) Obligationer, for hvilke den danske Statskasse har overtaget fuld Garanti. Banken bestyres af en Direktion paa 3 Medlemmer og et Tilsynsraad paa 5 Medlemmer. Direktørerne, hvoraf den ene er administrerende og Formand, vælges af Kongen, dog ikke

som Embedsmand. Af Tilsynsraadet vælges 1 Medlem af Finansministeren og 2 af hvert af Rigsdagens Ting. Den administrerende Direktør lønnes med 8000 Kr. og Pension, de andre Direktører med 2500 Kr. og Tilsynsraadet med 500 Kr. foruden 500 Kr. til Formanden. Dækkes Passiverne ikke i et Aars Regnskab, tilskydes det manglende af Reservefonden, eventuelt Grundfonden, og i saa Fald skal Dækning finde Sted i næste Aarsregnskab, da ellers Bankens Optagelse af Laan og Indkøb af Obligationer maa standses, hvis Rigsdagen ikke bestemmer anderledes.

10. Børn udenfor Ægteskab m. v.

Ved Lovene Nr. 115 af 9. Marts og Nr. 571 af 22. Novbr. 1917 fastsættes der særlige Normalbidrag til Børn udenfor Ægteskab, henholdsvis for 1. April 1917 til 30. Juni 1918 og fra 1. Juli 1918 til 30. Juni 1919.

11. Skattelempelser for Beboelsesejendomme.

Ved Lov Nr. 148 af 31. Marts 1917 udvides de gældende Bestemmelser i Lov af 3. Juli 1916 om midlertidige Skattelempelser for nye Beboelsesejendomme til og saa at omfatte Aaret 1918.

12. Statsejendommene Faurholm og Trollesminde.

Ved Lov Nr. 164 af 27. Marts 1917 overtages Statsejendommene, Hovedgaardene Faurholm og Trollesminde, til Drift af Staten, og der stilles i denne Anledning 150,000 Kr. til Landbrugsministerens Raadighed.

13. Den nye Grundlov.

Ved Lov Nr. 166 af 27. Marts 1917 bestemmes, at den nye Grundlov af 5. Juni 1915 skal træde i Kraft den 6. Maj 1918.

14. Fred paa Helligdage og Grundlovs- dag.

Ved Lov Nr. 166 af 27. Marts 1917 bestemmes, at Blomsterhandlere maa holde aabent paa Folkekirkens Helligdage og Grundlovsdagen til Kl. 12 Middag. Blomsterhandel i Nærhed af Kirkegaarde maa holdes aaben, saalænge Kirkegaarden holdes aaben, men Medhjælperne skal i saa Fald have helt fri hveranden Søndag og hveranden Søndag senest et Kvarter efter Lukketid. Under visse Omstændigheder kan Blomsterhandel fra Butik til-lades fra Kl. 12 til 4 paa Juleaftens Dag.

15. Laan til Byggeforeninger.

Ved Lov Nr. 178 af 31. Marts 1917 bestemmes, at Byggeforeninger paa en Kommunes anbefaling kan faa Laan af Statslaanefonden til Opførelse af billige og sunde Boliger for ubemidlede Personer af Arbejderklassen og mindre Jordbrugere m. fl. For Laanet gives der opryk-kende 2. Prioritet i de paagældende Ejendomme, næstef-ter et 1. Prioritets Laan af offentlige Midler, dog maa Laanet forrentes med 5 pCt., hvoraf 4 pCt. er Rente og Resten Afdrag, dog er Laanet afdragsfrit i de første 5 Aar efter dets Stiftelse. Betingelsen er dog, at Foreningernes Overskud anvendes til Fremme af Formaalet. Forenin-gerne, der modtager saadanne Laan, skal aarlig afgive Beretning til Kommunalbestyrelsen, som atter fremsen-der den til Finansministeren. Denne kan opsigte Laanet med $\frac{1}{2}$ Aars Varsel, hvis han finder, at Betingelserne ikke overholdes. Købekontrakter og Skøder til Byggeforenin-ger, som modtager Laan af Statslaanefonden, stemples til Takst 1 Kr. og tinglæses gratis, ligesom alle andre offent-lige Afgifter i den Anledning bortfalder. Det samme gæl-der Foreningens Panteobligationer til Statslaanefonden. Denne Fond kan i Finansaarene 1917—18 og 1918—19 udlaane 1 Mill. Kr., og, hvad der ikke bruges det første Aar, kan anvendes det følgende.

16. Laan til Kommuner til Byggeforetagender.

Ved Lov Nr. 179 af 31. Marts 1917 aabnes der for Landkommuner med bymæssig Bebyggelse, der fra 1. Oktober til 30. September 1918 opfører Ejendomme med Lejligheder til Brug for den mindre bemidlede Del af Befolkningen, Adgang til Laan af Statskassen. De samme Regler for Forrentning, Prioritering med videre for de Laan, der anføres for Byggeforeningerne ovenfor, gælder ogsaa her, ligesom ogsaa Fritagelse for Tinglæsningsgebyr, Stempel m. v. Der stilles i denne Anledning 5 Mill. Kr. til Finansministerens Raadighed.

17. Bekæmpelse af Raager.

Ved Lov Nr. 183 af 31. Marts 1917 bestemmes, at i Egne, hvor Raager ruger samlede i saa stor Mængde, at de paa en iøjnefaldende Maade optræder som Skadedyr, kan der af det Offentlige træffes Foranstaltninger til Bekæmpelse af Raagekolonien, naar Jordbrugere, hvis Jorder er beliggende i en Afstand af 10 Kilometer fra Kolonien, klager over den Skade, disse Fugle forvolder. En fra Landbrugsministeriet udfærdiget Anvisning til Bekæmpelse faas ved Henvendelse til Amtet. Klagen skal indsendes skriftlig til Kommunestyrelsen med Oplysninger om Skadens Omfang, og Kommunen sørger da for, at Vurderingsmænd foretager en Opgørelse af Skaden. Finder Kommunen Klagen berettiget, udreder den de med Synet foranledigede Udgifter, men anses Klagen for ugrundet, maa Klageren selv afholde disse Udgifter. Anerkendes Klagens Berettigelse, skal Kommunestyrelsen opfordre Brugeren til at iværksætte Bekæmpelse, og er hans villig hertil, kan der af Kommunens Kasse ydes ham et passende Vederlag for Arbejdet, dog først, naar Arbejdet er udført tilfredsstillende. Vægrer Brugeren sig ved at foretage Bekæmpelsen eller udfører han denne utilfredsstillende, indsender Kommunen Klage til Amdtsraadet, og anser dette

Klagen for berettiget, kan Raadet foranstalte Bekæmpelsen, som Brugeren da ikke kan modsætte sig, men sker Bekæmpelsen ved Nedskydning tilfalder de nedskudte Fugle Ejeren eller Brugeren. Denne Lov gælder til 1. Juli 1921.

18. Fremskaffelse af Brændselsmaterialer.

Ved Lov Nr. 206 af 20. April 1917 gives der Regler for Fremskaffelse af indenlandske Brændselsmaterialer. Loven er meget omfattende, og der maa for Detaillernes Vedkommende henvises til den. Hovedreglen er, at Indenrigsministeren kan paabyde, at der paa enhver Skovjendom (Plantageejendom) her i Landet iværksættes en forøget Brændehugst, samt at der af Ejerne eller Brugerne af Landets Tørvemoser, Martørvslejer og Kul- og Brunkulslejer træffes de fornødne Foranstaltninger til den størst mulige Udnyttelse af disse. Der nedsættes et Brændselsnævn paa 9 Medlemmer, hvoraf Ministeren vælger Formanden og de 4, og Rigsdagen vælger 4 Medlemmer og 4 Suppleanter.

Ekspropriation kan eventuellet og efter nærmere angivne Regler finde Sted, og til Arbejdet kan udskrives arbejdsløse Personer, ligesom ogsaa indkaldt Militær kan beordres til Arbejde. Staten afholder de af denne Lov foranledigede Udgifter.

19. Køb paa Afbetaling.

Denne for mange Mennesker saa vigtige Lov har Nr. 244 og er dateret den 8. Maj 1917. Loven er omfattende og meget detailleret, saa kun Hovedreglen her kan gengives. Ved Køb paa Afbetaling forstaaes Køb af Løsøre, hvor Betalingen erlægges i Afdrag, af hvilke et eller flere forfalder til Udbetaling, efter at den solgte Ting er overgivet til Køberen, og hvor Sælgeren har betinget sig Ret til at tage Tingen tilbage, hvis Køberen ikke opfylder sine

Forpligtelser, eller har forbeholdt sig Ejendomsret over Tingene, indtil Betalingen helt eller delvis er erlagt. Betegnes et saadant Forhold som Lejekontrakt, betragtes det alligevel som Køb paa Afbetaling, naar det er Meningen, at Modtageren skal blive Ejer af Tingene. Loven kommer dog ikke til Anvendelse, naar Summen af Afdragene overstiger 3000 Kr. Opfylder Køberen ikke Betalingspligten kan Sælgeren ikke af den Grund tage Tingene tilbage eller fordre andre Afdrag betalte, naar Udeblivelsen med Afdragene ikke andrager 14 Dage, og det skyldige Beløb udgør mindst en Tiendedel af Afbetalingsprisen eller sammenlagt med andre ubetalte, forfaldne Afdrag mindst en Tyvendedel. Tager Sælgeren Tingene tilbage, skal disses Værdi ved Tilbagetagelsen regnes Køberen tilgode. Iøvrigt maa der om de mange Detaillier henvises til selve Loven.

20. Naturfredning.

Den meget omfattende Lov, der ikke egner sig til nærmere Detaillering her, har Nr. 245 og er dateret 8. Maj 1917. Her skal kun nævnes, at det er Lovens Hensigt at paabyde Fredning af Omraader, som paa Grund af Skønhed eller Ejendommelighed har Betydning for Almenheden, og der aabnes, eventuelt med fuld Erstatning, Adgang til Færdsel i Naturen af Hensyn til Befolkningens Friluftsliv paa Steder, der ikke berører Ejeres eller Brugerens berettigede Interesser eller Husfreden. Til Skove og udyrkede Arealer, som tilhører Stat eller Kommune, har Almenheden Adgang, naar det Offentliges Interesser ikke kommer til at lide derved. Iøvrigt maa der henvises til selve Loven.

21. Landboforeningers og Husmandsforeningers Auktioner.

Ved Lov Nr. 246 af 9. Maj 1917 bestemmes, at Landboforeninger og Husmandsforeninger, hvis Hovedformaal

er at fremme Landbruget, af Justitsministeriet kan bemyndiges til uden Auktionsdirektørens Mellekomst at afholde Auktioner over Husdyr og Landbrugsprodukter, dog kun for og til Medlemmer af Foreningen. Ogsaa andre Landbrugsorganisationer kan bemyndiges til at afholde saadanne Auktioner. Amtmændene skal godkende Auktionsstederne, og i Amtmændenes Protokoller skal indføres, naar og hvor Auktionerne holdes. Disse skal forestaaes af en af Foreningen antagen Inkassator, som skal godkendes af Justitsministeren, og der forudsættes et af Foreningen valgt Tilsyn med Auktionerne. Der skal betales en Afgift til Statskassen af 1 pCt. af Købesummen med Tillæg af Omkostninger, og Inddrivning ved Udpantning af denne Afgift, saavel som af Købesum og Omkostninger kan fordres af Inkassatoren. Ved Salg af Husdyr ved saadanne Auktioner er Sælgeren ansvarlig for saavel smitsomme Sygdomme eller værdiforringende Fejl, som ikke er opgivne eller ikke let synbare, naar det maa erkendes, at de var tilstede ved Salget.

21. I n d k o m s t- og F o r m u e s k a t t i l S t a t e n.

Ved Lov Nr. 254 af 14. Maj 1917 paalægges der alle skattepligtige Indkomster paa 6000 Kr. og derover en *M e r i n d k o m s t s k a t* efter en Skala stigende fra 1 pCt. til 20 pCt. efter en *M e r i n d t æ g t* fra 4000 Kr. til 100,000 Kr. Over sidstnævnte Beløb svares 20 pCt. med en Stigning af 1 pCt. for hvert hundrede Tusind Kroner, indtil 30 pCt. for Merindtægter af 1 Mill. Kr. eller derover. For Aktieselskaber og Foreninger gælder der særlige Regler. Endvidere skal der af Indtægter paa 8000 Kr. eller derover og for en Formue af 24,000 Kr. eller derover, svares en *T i l l æ g s s k a t*, der for Indtægter fra 8000 Kr. til 100,000 Kr. fastsættes til fra 0,10 pCt. til 4,50 pCt. og for Formuer fra 24,000 til 100,000 Kr. efter en Skala fra 0,10 p. m. til 1,25 pro mille.

22. Betalingshenstand med Pantegæld.

Ved Lov Nr. 280 af 2. Juni 1917 forlænges Fristen for Betalingshenstand med Pantegæld fra 30. Juni 1917 til 30. Novbr. s. A. Har Opsigelse fundet Sted før 1. Januar 1917 kan Gælden kræves betalt til den første i Obligationen hjemlede Udbetalingstermin, der falder efter Lovens Ophør, men Kreditor maa mindst 1 Maaned efter Lovens Ophør meddele Debitor, at Opsigelsen fastholdes. Har Opsigelse derimod fundet Sted efter den 1. Januar 1917, kan Gælden først kræves til den Termin, der følger efter 28. Februar 1918, og Kreditor maa da senest den 1. Januar 1918 meddele Debitor, at Opsigelsen fastholdes.

23. Handel med Husdyr.

Ved Lov Nr. 311 af 22. Juni 1917 bestemmes, at naar Tvistigheder opstaar mellem Parterne i Køb eller Bytte af levende Kvæg, Heste, Svin, Faar eller disses Afkom skal Spørgsmaal om Handelens Tilbagegang og om Erstatning eller Afslag paa Købesummen henvises til Voldgiftsmænds Afgørelse, hvis Parterne ikke forud har bestemt, at mulig Tvist skal afgøres ad almindelig Retsvej. For hver Retskreds beskikkes fra 5 til 7 i Retskredsen boende uberygtede og kyndige Mænd, som dertil er villige, til som Voldgiftmænd at afgøre de nævnte Tvistigheder. Sogneraadene paa Landet indstiller 1 Mand fra hver Kommune, og blandt disse beskikker saa Amsraadet det nævnte Antal Voldgiftmænd. Beskikkelsen gælder for 5 Aar. Den, der vil fremføre Klage efter denne Lov maa indgive skriftlig Begæring til Politimesteren om Voldgiftsmænds Udmeldelse. Der finder først en Forligsprøve Sted, og, naar denne ikke fører til noget, tilkaldes Voldgiftsmændene. Sagens Afgørelse kan ikke gøres afhængig af Partsed, og Voldgiftens Afgørelse kan som Regel ikke paaankes. I enhver Overøvrighedskreds oprettes en staaende Voldgiftsdomstol, bestaaende af en retskyndig Formand og 4 sagkyndige Medlemmer, til Afgørelse af saadanne Vold-

giftsdomme, som der gives Tilladelse til at appellere. Kender eller Forlig efter en Voldgiftsafgørelse kan tvangsfuldbyrdes efter Lovgivningens almindelige Regler. Denne Lov gælder dog ikke ud over 5 Aar.

24. O p r e t t e l s e a f H u s m a n d s b r u g .

Denne meget omfattende og betydningsfulde Lov, der knytter sig ret nær til tidligere Love paa det samme Omraade, har Nr. 323 og er dateret 22. Juni 1917. Det vil være ugørligt her at komme nærmere ind paa Lovens Detailler. Her kan kun Hovedtrækkene angives, idet der iøvrigt maa henvises til selve Loven.

Der nedsættes for hver Amtsradsreds en Kommission med den Opgave at medvirke ved Tilvejebringelsen af og Tilsynet med de i Loven omhandlede Jordlodder. Kommissionen bestaar af 3 Medlemmer, hvoraf den ene er Formand og udnævnes af Landbrugsministeren, de 2 andre vælges af Udsendinge fra Sognekommunerne. Valgene gælder for 6 Aar, og de Valgte faar en nærmere angivet Erstatning for Udgifter og Ulejlighed. Udgifterne ved Kommissionen afholdes af Statskassen. Berettiget til at faa Jordlodder efter Loven er enhver Mand eller Kvinde, der væsentlig har ernæret sig ved at udføre almindeligt Landbrugsarbejde, samt Landarbejdere, der har ernæret sig som saadanne i de sidste 5 Aar og endvidere Landhaandværkere, Teglværksarbejdere samt Søfolk og Fiskere under visse Betingelser. Dog kræves yderligere: Indfødsret, Fuldmyndighed (som Regel ikke over 50 Aar), borgerlig Hæderlighed, ikke erholdt Fattighjælp efter det 18. Aar, i mindst 4 Aar at have ernæret sig ved Landarbejde og at eje et i Forhold til den ønskede Ejendom fastsat Minimumsbeløb; er Beløbet s a m m e n s p a r e t a f L ø n, giver dette Fortrinsret. De erhvervede Jordlodder maa ikke være under 2 Hektarer middelgod Jord, og de maa særskilt vurderes og skyldsættes. Den Ansøger, der opfylder fornævnte Betingelser og ikke selv kan skaffe sig en Husmandslod maa henvende sig til Kommunal-

raadet, der da gør Forsøg paa at skaffe en passende Jordlod, og det kan eventuelt søge Bistand hos Myndighederne gennem Amtet. Den samlede Pris for Ejendom med Bygninger maa kun, hvor Egnens Jordpriser er særlig høje, overstige 10,000 Kr. og aldrig over 12,000 Kr. For Laanet, der ikke maa overstige $\frac{9}{10}$ af Ejendommens Laanværdier, udsteder Køberen Obligation til Statskassen, der forrentes med 4 pCt. aarlig, og i de første 5 Aar er afdragsfri, derefter forrentes og afdrages Restgælden med 5 pCt. Laanet er uopsigeligt fra Statens Side, saalænge den paagældende Ejendom vedligeholdes efter sin Bestemmelse. Statskassen stiller for Finansaaret 1918—19 5 Millioner Kr. til Disposition som Laan til disse Husmandslodder. Der kan under visse nærmere Bestemmelser faas Tillægslaan, men herom som om andre Detailler maa henvises til Loven.

25. V a n d s A f l e d n i n g.

Ved Lov Nr. 347 af 2. Juni 1917 bestemmes, at naar det til Bortfjernelse af Vand fra Søer og Vandløb paa saadanne Steder, hvor enten de naturlige Hindringer for en Gennemgravning vil være for store, eller, hvor Arealet, der skal afvandes, ligger lavt i Forhold til Havet, skønnes formaalstjenligt at anvende Pumpning for at opnaa den nødvendige Sænkning af Vandstanden, kan det paalægges Enhver, hvis Ejendom vil nyde Gavn af et saadant Pumpeanlæg, at yde Bidrag til de hermed forbundne Udgifter. Disse Bestemmelser kan ogsaa bringes til Anvendelse ved Vandingsanlæg. Saafremt Nogen maatte formene, at de af ham til Forbedring af hans Ejendom paatænkte Vandaflednings- eller Vandingsanlæg ved Anvendelse af Pumpning ogsaa vil komme andre Ejendomme tilgode, og at disse Ejendommers Ejere derfor bør deltage i Udgifterne ved saavel disse Anlægs Udførelse og fremtidige Vedligeholdelse, som ogsaa i de aarlige Udgifter til Anlæggets Drift, kan han i Mangel af mindelig Overenskomst indbringe Spørgsmaalet herom for en L a n d v æ s e n s-

k o m m i s s i o n. Denne Kommissions Kendelser kan eventuelt indankes for en Overlandvæsenkommission. Dette er Lovens Hovedregler; med Hensyn til Detaillerne, maa de Interesserede henvises til Loven.

26. Superficiære Fæste- og Lejeforhold.

Ved Lov Nr. 352 af 2. Juni 1917 bestemmes, at, naar Fæste eller Leje af Jord er indgaaet som Livsfæste eller paa fast Aaremaal, dog mindst 25 Aar, og Brugeren ejer de derpaa værende Beboelsesbygninger, som han ikke er pligtig til at aflevere i kontraktmæssig Stand ved Brugsforholdets Ophør, kan han ved Henvendelse til den for Amtet beskikkede Afløsningsformand kræve den Brugsforholdet omfattende Jord ansat til dens Værdi i Handel og Vandel. Begæring om en saadan Vurdering maa af Brugeren eller dennes Arvinger skriftlig være indgivet til Afløsningsformanden: for Livsfæstes Vedkommende senest 3 Maaneder efter Brugereus Død, for Fæstere og Lejere senest et halvt Aar før Brugstidens Udløb. Der vil ved Vurderingen være at tage et i Loven nærmere bestemt Hensyn, saavel til den Værdiforøgelse, der skyldes Brugeren, som til den Forringelse, der kan tillægges ham. Naar Vurderingsforretningen er afsluttet, kan Brugeren eller dennes Arvinger forlange Brugsforholdet fortsat paa fast Aaremaal i højst 25 Aar mod at udrede en aarlig Afgift til Ejeren af 4 pCt. af det Beløb, hvortil Jorden er vurderet. I ethvert Amt, hvor saadant Fæste- eller Lejeforhold finder Sted, udnævner Landbrugsministeren en i Amtet boende og i Landbrug kyndig Mand, samt en Stedfortræder for denne, til at lede Afløsningsforretningerne. Skal en Vurdering foretages, udpeger Ejeren og Brugeren hver en Tillidsmand, der i Forbindelse med Afløsningsformanden foretager Vurderingen. Formanden og Stedfortræderen beskikkes for 6 Aar, men de maa ikke være Ejere eller Brugere af Jord, paa hvilken denne Lov kan finde Anvendelse. Kan Parternes Tillidsmænd ikke enes

om Værdiansættelsen, afgør Formanden denne, dog indenfor de af Parternes Tillidsmænd fastsatte Beløb.

27. Avlen af Høsten i 1917.

Ved Lov Nr. 387 af 3. August 1917 bemyndiges Indenrigsministeren til for Statens Regning til en fast Pris at overtage af Høsten 1917: Af Rug og Hvede, med Undtagelse af det til Menneskeføde absolut ubrugelige, samt det nødvendige til Udsæd, endvidere 340.000 Tons Byg og 110 Tons Havre. For Rug og Hvede skal betales 26 Kr. pr. 100 kg og for Byg, Havre og Blandsæd 23 Kr. pr. 100 kg. Den omfangsrige Lov indeholder iøvrigt en Række Detailler, som de Interesserede maa henvises til.

28. Udstedelse af Statsgældsbeviser.

Ved Lov Nr. 444 af 14. Septbr. 1917 bemyndiges Finansministeren til at udstede femtenaarige, 5 pCt. aarlig rentebærende Statsgældsbeviser til et Beløb af 60 Mill. Kr. Renterne forfalder hver 15. Marts og 15. Septbr. Statsgældsbeviserne indfries den 15. Septbr. 1932 og ophører at være gyldige efter 15. September 1937. De udstedes i Stykker paa 5000 Kr., 2000 Kr., 1000 Kr., 500 Kr., 200 Kr. og 100 Kr. og lyder paa Ihændeleveren, men kan dog noteres paa Navn eller indskrives i Statsgældskontorets Bøger.

29. Sikringsstyrken.

Ved Lov Nr. 453 af 25. Septbr. 1917 bestemmes, at Værnepligtige, der har ligget inde til første Tjeneste udover 18 Maaneder, og hvis Hjemsendelse falder efter denne Lovs Ikrafttræden, faar efter Hjemsendelsen udbetalt 90 Øre for hver Dag, Tjenesten har varet ud over 18 Maaneder. Værnepligtige, der i Løbet af 2 Aar har været til Tjeneste i mere end 2 af de Perioder, ved hvilke Indkaldelser ved vedkommende Vaaben falder, og hvis Hjemsendelse foregaar efter denne Lovs Ikrafttræden, faar ligeledes udbetalt 90 Øre for hver Dag, de i den sidste Indkaldelse har forrettet Tjeneste i over 150 Dage.

30. Aktieselskaber.

Den vigtige og for mange saa betydningsfulde Lov om Aktieselskaber er dateret 29. Septbr. 1917 og har Nr. 468. Her er der kun Anledning til lige at nævne Loven, for at de, der maatte have Interesse af at stifte nærmere Bekendtskab med denne yderst omfattende og detailleerede Lov, kan søge Oplysning i den. Loven har vel heller ikke saa megen Interesse for Landbrugere, at der er Anledning til at komme nærmere ind paa den her.

31. Midlertidigt Tillæg til Indkomst- og Formueskatten.

Ved Lov Nr. 456 af 13. Oktober 1917 bestemmes, at skattepligtige Personer, der for Skatteaaret 1918—19 ansættes til en Indkomst af 6000 Kr. eller derover eller er ansat til en Formue af 20000 Kr. eller derover, skal for det nævnte Skatteaar, foruden den sædvanlige Indkomst- og Formueskat, udrede en særlig Tillægsskat til Staten, der for Indtægtens Vedkommende varierer mellem 0,25 pCt. og 8,50 pCt., samt for Formuens fra 0,25 p. m. til 3,20 pro mille, dog svares denne Tillægsskat af Formue ikke, naar Indkomsten har været under 2500 Kr. Skatten udredes under eet for hele Aaret og forfalder for Personers Vedkommende den 1. December 1918.

(Sluttes.)

Russiske Landbrugsforhold.

Beretning af Statskonsulent *N. Otto Nielsen* om en
Undersøgelsesrejse i Rusland i 1914.

Redaktionen har anmodet mig om at give nogle Meddelelser om den ovennævnte Beretning paa 147 Sider, som vor Statskonsulent i Rusland, *N. Otto Nielsen*, har affattet om en Rejse, som han og undertegnede for 4 Aar siden foretog i Østersøprovinserne, Centralrusland og Ukraine. Hr. Nielsen udarbejdede denne Beretning kort efter, at vi i Juli 1914 havde afsluttet Rejsen, og afgav den til det Udvalg, som Landbrugsministeriet i 1913 havde nedsat med det Formaal at undersøge, hvorvidt der fra Landbrugets Standpunkt og med dettes Tarv for Øje kan og bør træffes Foranstaltninger til at fremme Frøavlens her i Landet, og til at modvirke den usunde Frøhandel, og eventuelt at fremskaffe dertil sigtende Forslag. Dette Udvalg havde nemlig foranlediget Rejsen iværksat, faaet Midler bevilget til den og havde senere udvirket, at *N. Otto Nielsen* blev ansat som dansk Statskonsulent i Rusland, idet han havde mangeaarigt og grundigt Kendskab til russiske Landbrugsforhold. Hr. N., der er dansk født, har faaet sin Skoleuddannelse i Libau og har dér fra Barndommen lært det russiske og tyske Sprog til Fuldkommenhed; efter at have lært praktisk Landbrug saavel i Danmark som i Rusland, tog han dansk Landbrugskandidateksamen og var derefter i over 10 Aar Godsinspektør paa meget store Godser i Podolien i Ukraine. Han organi-

serede her et udmærket Landbrug paa disse Godser, hvis Jorder for en stor Del hører til de bekendte, rige Sortjordsdistrikter.

Gennem denne sin Virksomhed som Godsinspektør hos en af Ruslands mest formaaende Mænd, havde N. skaffet sig et usædvanlig godt Kendskab til flere af Ruslands daværende indflydelsesrige Mænd, og var vant til at omgaa disse.

Hr. N. var derfor i særlig Grad egnet til at foretage en Undersøgelsesrejse som den omhandlede. Foruden at faa et Overblik over russiske Landbrugsforhold i Almindelighed skulde vi særlig sætte os ind i Forhold vedrørende Frøavl, Frøhandel og Frøkontrol. Vi skulde skaffe Oplysning dels om der var Mulighed for en forøget Eksport af danske Frøvarer til Rusland og dels om hvor og hvorledes det russiske Kløverfrø, der indførtes til Danmark, blev avlet og fremskaffet.

Det var oprindelig Meningen, at Beretningen skulde have været udsendt som Bilag til det nævnte Udvalgs Betænkning, der skulde være afgivet i Slutningen af 1914. Verdenskrigens Udbrud og uventede Varighed medførte imidlertid et fortsat Arbejde for Udvalget, hvorfor Beretningen nu er blevet udsendt særskilt, for ikke at forholde Offentligheden de værdifulde Oplysninger om Landbrugsforholdene i det vældige Rige.

Beretningen omhandler Forholdene i Rusland i 1914, hvor der i de forudgaaende 7 Aar, efter Krigen med Japan og den efterfølgende Revolution, havde været en saa vældig Udvikling paa Landbrugets Omraade. Imidlertid er der jo, navnlig i de sidste to Aar, sket en saa uhyre Omvæltning i alle Forhold derovre, at Beretningen, skønt kun 4 Aar gammel, paa mange Punkter maa siges at være forældet. Hr. N. har derfor i Januar 1918 i en kort Efterskrift skitseret, hvad der er sket i de forløbne 4 Aar.

Beretningen indledes med en kort Oversigt over Ruslands nyere Landbolovgivning, Semstvosforvaltninger og Landbrugets faglige Organisationer med deres yngste

Skud paa Stammen, Andelsbevægelsen; disse Forhold maa nemlig kendes forat forstaa Landboforholdene i dette mægtige Rige, hvis europæiske Del med sine 100,000 Kv.-Mil alene er 140 Gange større end Danmark, med en Befolkning paa 170 Mill. Indbyggere. At $\frac{1}{5}$ af disse er knyttet til Landbruget viser, hvor langt større Betydning dette har end alle andre Næringsveje i Rusland.

Hovedparten af Landbrugerne har kun Raadighed over nogle faa ha. Land, og de fleste af disse kan hverken læse eller skrive. Størsteparten af *Bondejorden* var endnu i 1907 ikke udskiftet; hver Bonde havde ofte sin Jord paa 30—40 forskellige Steder indenfor Sognet, jævnlig med $\frac{1}{2}$ —1 Mil mellem de fra hinanden fjærneste Stykker; Sædskiftet var oftest Trevangsbruget — Brak, Vintersæd, Vaarsæd — hvor Brakken kun blev pløjet 1—2 Gange hen paa Sommeren, idet Marken først skulde give Græsning til Kreaturerne med det Ukrudt, der groede der af sig selv: Gødningen af de elendig fodrede Dyr blev brugt til Vintersædmarken, der dog i Gennemsnit for hele Rusland ikke gav mere end ca. 5 Fold, Vaarsæden gav kun 3—4 Fold. Det er forstaaeligt, at den russiske Bonde under disse Forhold førte en kummerlig Tilværelse.

Efter Krigen og Revolutionen i 1906—07 indsaa Regeringen da endelig, at der maatte gøres noget alvorligt for at forbedre Bondens Vilkaar, og man var klar over, at Udskiftningen var det første, der skulde tages fat paa.

Under Ledelse af den danske Landbrugskandidat, nuværende Statsraad *Koefoed*, blev der i Aarene 1907—13 udskiftet et Areal paa 20 Mill. ha., d. v. s. 5—6 Gange saa stort som Danmark; det drejede sig om over 1.350.000 Landbrug, et mægtigt Arbejde i saa kort Tid; 6000 Landinspektører var beskæftiget hermed; Antallet af Landbrugskonsulenter steg i de samme Aar fra 700 til 7000; en Række Stats- og lokale Forsøgsstationer, Mønstergaard og -mejerier m. m. blev oprettet.

En væsentlig Del af denne rivende Udvikling skyldtes *Semstvoernes* Arbejde. Disse »Amtsraad«, som i de se-

nerer Aar er kommet til at spille en saa mægtig økonomisk og politisk Rolle, og hvis Betydning for Landbrugets Op-hjælpning har været saa stor, er en Art lokale Stænderfor-samlinger; de har under sig Skole-, Sundheds-, Vejvæsen m. m. — Overalt, hvor vi kom frem, søgte vi derfor den stedlige Semstvo og fik i næsten alle Tilfælde ypperlig Vej-ledning og Besked af dennes Embedsmænd.

Efter denne Indledning omtales selve Rejsen, der gik over Petrograd, gennem Østersøprovinserne (Dorpat, Riga, Mitau), Smolensk, Moskva, Vladimir, Orel, Kursk, Kiew, Winnitza og Warschava, ialt ca. 7500 km Jærnbane-rejse. Forfatteren giver Meddelelse om en Række af de Institu-tioner og Landbrug, som vi besaa; der maa her henvises til selve Beretningen, som er livlig og let læselig affattet og indeholder en Mængde Oplysninger af Interesse for alle, der ønsker at kende noget til Rusland, specielt til dets Landbrugsforhold; særlig maa der henvises til Afsnit-ene Moskva og Vladimir, Centralrusland samt Kiew og Sydvestrayonen.

I et Afsnit »Statens Foranstaltninger til Fremme af Frøavl« paaviser Forf. endelig, at der indtil Aarhundredets Begyndelse saa godt som intet var gjort i saa Henseende. Jævn-sides med de omtalte Foranstaltninger blev der imidlertid i de sidste Aar før Krigen gjort adskilligt, særlig fra Semstvoernes Side, for at fremskaffe bedre Frøvarer; man kom ind paa Fællesindkøb med Kontrol af de leve-rede Varer; der oprettedes et stort Antal (der opgives 64) Frøkontrolanstalter i de forskellige Gouvernementer. (Forf. gør dog opmærksom paa, at de meget varierende Resultater disse kom til ved Undersøgelserne, i høj Grad forringede den Nytte de burde have gjort). Ligeledes søgte man at fremme Frøavlen, men Planerne hertil var dog kun i ringe Udstrækning bragt til Udførelse før Krigen.

I den afsluttende Artikel og i Efterskriften (Januar 1918) gør Hr. Nielsen opmærksom paa, at 1) Udsigterne for Tilførsel af Kløverfrø fra Rusland til Danmark er meget mørke for de kommende Aar. I Ukraine, hvor

det Frø af Tidlig Rødkløver, vi plejede at købe, avles, har Krigen jo raset og raser vel stadig, hvad der i høj Grad har nedsat Frøavlens; mange af Godserne, hvor den mest rationelle Frøavl fandt Sted, er helt eller delvis overtaget af Bønderne, der oftest driver Jorden daarligst og kun i ringe Grad forstaaer sig paa at avle Frø.

I Permdistriktet, hvorfra vi fik Frø af Sildig Rødkløver, har Vilkaarene for Frøavl været meget uheldige i de sidste Aar; der er derfor tilført Frø til Udsæd fra sydligere og vestligere Egne, hvor der mest dyrkes Tidlig Rødkløver; Hr. N. gør derfor opmærksom paa, at man ikke længere kan være sikker paa at faa ægte Sildig Rødkløver fra disse Egne (noget tilsvarende gør sig gældende for Bøhmens Vedkommende). N. anfører disse Forhold som en kraftig Spore for danske Landmænd til for Alvor at tage fat paa Frøavlens af de yderige danske Kløverstammer, *Hersnap, Tjæreby, Vormark* m. fl., en Opfordring, som man ikke stærkt nok kan understrege i disse Tider, hvor man snart ikke har anden Vej til Fremskaffelse af Kvælstof end Dyrkningen af Bælgplanter.

2) Hvad Eksporten af Frø til Rusland angaar, gør Hr. N. i første Linie opmærksom paa den store Rolle Afsætningen af Hævefrø har spillet under Krigen, hvor der intet er kommet fra Centralmagterne og Frankrig, og hvor Ruslands egen Avl omtrent intet er blevet til. Hr. N. peger paa, at denne Eksport sikkert ogsaa i Fremtiden vil kunne faa stor Betydning, og at den, saa længe Krigen varer, maa kunne benyttes til Udveksling af Varer som Kløverfrø, Foderkager o. l., som vi særlig savner. Dernæst vil der kunne udføres betydelige Mængder af Græsfrø særlig Hundegræs og Eng-Svingel til Rusland; selv om den meget omfattende Opdyrkning af Ruslands uhyre Mosearealer, som var planlagt før Krigen, nu foreløbig intet bliver til, vil der dog — mener Hr. N. — være Brug for betydelige Mængder af Græsfrø. Ogsaa for Turnips- og noget Kaalroefrø samt Sædekorn vil der i en hel Del Gouvernementer sandsynligvis blive god Afsæt-

ning. Det maa imidlertid her erindres, at der i Rusland, med den haarde Vinter og den korte, varme Sommer, udelukkende er Brug for Sorter med kort Voksetid — altsaa i Almindelighed ikke de Sorter, der passer bedst her til Lands. — Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Udvalg for Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet har derfor tilbudt bl. a. russiske Forsøgsstationer gratis Frø af nogle af vore Stammer til Forsøg. Paa vor Rejse fik vi mange Beviser paa den Interesse, hvormed man omfattede vor Frøavl og vore Forsøg; vi saa flere Steder vore Prøver med i Forsøgene; medens nogle af vore bedste Stammer ikke kunde klare sig i Konkurrencen med de haardførere russiske, saa vi ogsaa Exempler paa, at andre af vore Stammer stod sig godt — det gjaldt saaledes Morsø Hvidkløver. I Kiewegnen skal ogsaa flere af vore Sædekorns-Sorter have klaret sig særdeles godt. Hr. Nielsen opmuntrer derfor kraftig til at smede mens Jærnet er varmt og søge vore i Rusland egnede Frø- og Sædekornsorter indførte paa det russiske Marked; vi bør ikke spare noget Arbejde i saa Henseende.

Jeg har hermed anført nogle af Hovedpunkterne i Statskonsulent Nielsens Beretning, men maa som sagt iøvrigt henvise enhver Ruslands-interesseret til at læse selve Beretningen.

Ligesom Nielsen maa jeg fremhæve den overordentlige Elskværdighed og Imødekommenhed som vi mødte, overalt hvor vi kom frem i Rusland. Dette gjaldt ikke mindst Distriksagronom Baron *v. Rosen*, der foranledigede, at alle Gouvernementsagronomerne blev averterede om vort Komme og overalt, hvor vi kom frem, stod til vor Raadighed, saaledes at vi i fuldeste Maal fik Tiden udnyttet. Vi paaskønnede dette i særlig Grad, da vi sikkert ellers ikke havde faaet nær saa meget at se i de 6 Uger.

I de 4 Aar, *N. Otto Nielsen* nu har været Landbrugs-konsulent, har han med den største Trofasthed rogtet sit Hverv, trods talrige Vanskeligheder af forskellig Art. Han, der først havde Station i Riga, maatte, da den blev erobret,

over Hals og Hoved flygte derfra; hans Familie tog da Bolig i Helsingfors, medens han selv maatte være i Petrograd. Da Urolighederne blev værre i Finland end i Rusland, maatte han føre Familien til Petrograd, hvor de imidlertid flere Gange har været Genstand for Overfald og Røverier fra de omstrejfende Pøbelhorders Side.

Hr. N. har bl. a. arbejdet med usvækket Energi paa at skaffe os Kløverfrø fra Rusland, ligesom han stadig søger Mulighed for at skaffe os andre Varer som Oliekager o. l. Fødestoffer. Hr. N. har ved talrige og udførlige dels officielle dels private skriftlige Meddelelser holdt os à jour med Udviklingen i Rusland. Hr. N. ønsker i høj Grad at faa saa meget at vide som muligt om Forholdene her i Landet og vil derfor meget gerne have al dansk Landbrugsliteratur tilsendt. Det er at haabe, at alle Landbrugsorganisationer i egen Interesse vil opfylde dette Ønske. — Hr. Nielsens Adr. er indtil videre: »Det danske Gesandtskab (Legation royale de Danemark), Millionaja 16, Petrograd«.

13. Juli 1918.

K. Dorph Petersen.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1917.

VI.

Beretning fra Statskonsulent J. Schwarz-Nielsen.

Ligesom Aaret forud har jeg i forløbne Tidsrum som Statens Tilsynshavende været knyttet til den tyske Hesteopkøbs-Kommissions Opkøb, hvorfor jeg kun undtagelsesvis, naar Lejlighed tilfældig bødes, kunde overvære Skuer, Afkomsskuer og Kaaringer. Ved disse sidste, som for Frederiksborgavlens Vedkommende paa Sjælland afholdtes i Efteraaret, var det mig umuligt at komme til Stede, hvad jeg meget beklager, da de for første Gang lededes efter de Regler, som der i de nydannede samvirkende Frederiksborghesteavlsforeningers Love var fastsat. Derimod lykkedes det mig at overvære Kaaringerne paa Fyen, ligesom jeg netop i disse Dage er hjemkommen fra Afkomsskuerne, der afholdtes paa Bornholm.

Paa Sjælland er Dyrskuerne i 1917 forløbet omtrent som tidligere. Efter Indberetningerne at dømme, har Kontingentet af anmeldte Heste maaske været lidt mindre end sædvanlig. Ret naturlig begrundes dette i

de i alle Forhold indgribende særlige Tider samt i Vanskeligheden ved at forskaffe det fornødne Foder, navnlig Kærnefoder, hvorfor adskillige Heste i Foderstand mangler saa meget, at Opdrætterne ikke har ønsket at præsentere dem offentlig i saa daarligt Huld. Det gælder vel navnlig Hopperne. — Forholdet mellem Antallet af de i de forskellige Brancher fremstillede Heste synes ikke synderlig forrykket. Vedblivende er Frederiksborghestene talrigst og bedst repræsenterede, paa enkelte Steder eneraadende — kun et eller ganske faa Individuer af de svære Heste minder om, at de dog ogsaa i de Egne har faaet Indpas. Efter Udtalelser af Landboforeningernes Formænd om de respektive Skuer at dømme, synes den svære Avl at vinde Fremgang i Skelskør- og Hørsholmsegnen. I Modsætning dertil ses Frederiksborgavlen i Præstøegnen at tage Têten i Konkurrencen i den der saa blandede Avl. Landboforeningens Formand skriver: »Frederiksborgracen tager Têten, og det er godt at se, at der er gjort et stort Arbejde for at fremme Hesteavlen.« Mærkværdigt er det, saa lidet tilbøjelige Opdrætterne af det svære Halvblod er til at lade deres Hopper fremstille ved Skuerne. Det er et forholdsvis ringe Antal, man der faar at se, og derefter at dømme skulde man tro, at der ikke var synderligt Liv i denne Avlsbranches Vækst paa Sjælland. Til det nys udkomne Bind af Stambogen er der denne Gang, i Modsætning til tidligere, optaget et endog ret forbavsende stort Antal svære Halvblodshopper, hvoraf man jo kan slutte, at den svære Halvblodsavl i Virkeligheden har større Udbredelse, end man hidtil har antaget, ja, at Konkurrencen med Frederiksborgavlen snarere er i Fremgang end Tilbagegang, trods de for Halvblodsavlen vanskelige Tider, der er en Følge af Krigstilstanden, som vanskeliggør eller forhindrer Bidrag fra Udlandet af Avlsmateriale. Et prisværdigt og energisk gennemført Forsøg af Hoppecentret Sjølang paa at trodse disse Vanskeligheder og trods de

store Bekostninger at fremskaffe et Antal i Oldenburg hjemfødte Hopper for ved Auktion at udbyde dem til Optrætterne, lønnedes desværre ikke som fortjent, idet Føllene paa Grund af Fodervanskeligheder blev saa slet betalte, at Auktionen gav et stort Underskud. Gentagelsesforsøg tør derfor næppe ventes, saa længe Krigen varer.

Ved Afkomsskuerne præmieredes 16 Frederiksborghingste. 4 fik deres Afkom i Kl. II A, 9 i Kl. II B og 3 i Kl. III. I det svære Halvblod præmieredes 4 Hingste. 1 fik sit Afkom i Kl. II A, 2 i Kl. II B og 1 i Kl. III. Vi lægger Mærke til Forskellen paa Antallet af afkompræmierede Hingste i disse to Avlsbrancher. Der er i 1917 ikke fremstillet Afkom efter nogen lettere Halvblodshingst.

Den mest bemærkbare Begivenhed i den lettere Hesteavl er Etableringen af den oven omtalte saa længe attraaede Fællesforening for samtlige Frederiksborgopdrættere i Sjællands Stift. I Henhold til de i denne Forening vedtagne Kaaringsbestemmelser er Kaaringerne for første Gang i Aar blevne afholdte og vistnok med tilfredsstillende Resultat. Desværre har jeg tjenstlig været forhindret i at kunne overvære dem, hvorfor jeg ikke skal komme nærmere ind paa at omtale dem i Enkeltheder. Man tør vel nære et grundet Haab om, at Etableringen af denne Fællesforening skal vise sig at blive Frederiksborgavlens Trivsel til Gavn.

Statshingsteskuet afholdtes den 19. og 20. Juli f. A. Der var anmeldt 63 Frederiksborghingste, hvoraf 30 fireaarige. Tilgangen af unge Hingste var altsaa endnu større end Aaret forud (25), og Kvaliteten var ogsaa tilfredsstillende. En tilkendtes 1. Individspræmie, fem 2., fem 3., fem 4. og to 5. og tre kendtes »brugbar«. Et smukt Resultat. Man har Grund til at være tilfreds med som Frederiksborgavlens udvikler sig. Kunde der imidlertid ikke være Anledning til, nu da Hingstene fremstilles i saa rigelig Mængde, at være mere kritisk i

Bedømmelsen og derved højne Gennemsnitskvaliteten af de godkendte? Jeg tror det. Af svært Halvblod var anmeldt 20 Hingste, hvoriblandt 10 fireaarige. Af disse præmieredes en med 2. Individspræmie, en med 3., 2 med 4., en med 5. Kvaliteten af de godkendte var god.

Om Avlen af lettere Heste her paa Sjælland kan det i Almindelighed siges, at den nu er sat i bestemt System, dette overensstemmende med Aanden og Princippet, som gør sig gældende i vor bestaaende Husdyrlov, der værner om og støtter Renavlen som den bærende i Avlen, medens den overlader Krydsningsavlen til det private Initiativ, der dog for saa vidt har sin Støtte hos Staten, som der gennem Renavlen leveres det fornødne Materiale til en rationel Krydsningsavl. I de nu anerkendte 3 Avlsbrancher under vor lettere Hesteavl: Frederiksborgavlen, den svære og den lette Halvblodsavl, der hver for sig er ligeberettigede til Statens Støtte og drives som Renavl, samt med Støtte af vor nu ret vidt fremskredne af Travelskabet etablerede og støttede Traveravl, til Dels vel ogsaa af vor hjemlige, endnu noget uudviklede Fuldblodsavl, haves alt, hvad Nutiden kræver af Avlsmateriale saavel til Renavl som til Blandings(Brugs)avl.

Jeg har været saa heldig ogsaa i Aar paa Fyn at kunne overvære og lede Kaaringen samt være til Stede ved de betydeligste af Skuerne i Fjor. Kaaringens Forløb — Forholdene taget i Betragtning — var tilfredsstillende. Der var ret god Tilgang af Hopper samt enkelte Hingste, hvori mulig Avlsdyremner. Tilslutningen til Dyrskuerne er fremdeles beklagelig lille. Desværre afholdtes det aarlige Skue paa Brahetrolleborg ej heller. Til dette er der jo ellers som Regel stor Tilgang og paa intet andet Skue faar man som der Lejlighed til at kunne danne sig et Skøn fra Aar til andet om Gangen og Udviklingen i den lettere Hesteavl paa Fyn. Som rimeligt er, har det ikke været Foreningen for

den lette Hesteavls Fremme i Stiftet muligt at skaffe den højt tiltrængte Tilgang af Hoppeføl fra Oldenburg. Forholdene byder jo, at man i disse Krigsaar maa staa paa egne Ben. — Til Statsskuet var anmeldt 3 fireaarige Hingste, hvoraf de to tillagt i Oldenburg, samt 2 femaarige, ligesaa Oldenburgere. Kun 1 Hingst — Liebling — havde som seksaarig stillet Afkom. Den tilkendtes 3. Afkomspræmie. Om den svære Halvblodsavl paa Fyn, som er eneraadende indenfor den lettere Avl, maa det vist erkendes, at der i Øjeblikket hersker en vis Stillestaaen, der forhaabentlig kun er midlertidig og afhængig af de paa saa mange Maader nu Avlen hæmmende Omstændigheder.

Paa Bornholm har der i Aarets Løb været en ret stor Afgang af Hingste i Frederiksborgafdelingen. 2 er døde, 2 solgte. Med Erstatningen formener man at have været ret heldig. Af 5 indkøbte Hingste er 3 hentede fra Sjælland, 2 fødte paa Bornholm. Til Dyrskuet i Almindingen var Tilgangen af Følhopper ret talrig og god. Den 20aarige Thyra Værfeldtsgaard fremstilledes i glimrende Kondition som Stammer for en større Familiegruppe, der vakte stor Opmærksomhed. Unghopperne var faa og ret tarvelige, vistnok af ret tilfældige Grunde og paa Grund af herskende Græsmangel. Af Hingstplage var anmeldt 2 treaarige Frederiksborghingste, hvoraf 1 kendtes »bevaringsværdig«, og 8 toaarige, hvoraf 4 fik Bevaringspræmie. Til Statsskuet var anmeldt 13 Hingste. 2 af disse var tidligere tilkendt Afkomspræmie II A for at have fremstillet det større Antal Afkom i 1916; 2 lige saa II Kl. B — den ene frafaldt Præmien, da den var bleven solgt; — 4 II Kl. B og 2 III Kl.; af de 3 fireaarige Hingste fik tre 4. Individpræmie.

Som sædvanlig er de statsunderstøttede Institutioner: Hoppecentrene »Sjælland« og »Bornholm« samt Opdrætningsanstalten »Ny Toftegaard« synede. Vedrørende Resultatet henvises til de indsendte Beretninger,

som findes gengivne i Statsdyrskuekommissionens Beretning. Dog vil Beretningen om Hoppecentret »Sjælland«, som først synedes i Slutningen af Februar Maaned dette Aar, først kunne blive gengivet i den kommende Beretning fra Statsdyrskuekommissionen.

De tyske Opkøb, som omtaltes i Beretningen i Fjor, er i stor Udstrækning blevne fortsatte og fortsættes fremdeles. De i Anledning af disse Køb i nævnte Beretning fremsatte Bemærkninger passer fremdeles, og der er kun at bemærke, at der et kortere Tidsrum ogsaa er blevet udført en Del Plage, først ad privat Vej, derefter ved Opkøb af Kommissionen. Disse Plagesalg er dog ophørte med Juni Maanedes Begyndelse, hvad der med Fremtiden for Øje vist kun kan siges at være heldigt. Den tyske Kommission har i Følge Sagens Natur været den, der væsentlig har været den bestemmende for Hestepriserne, som forøvrigt har været en Del varierende, men i den sidste Tid har været stærkt stigende, saa stærkt, at det absolut maa virke hæmmende paa dens Opkøb. Men selve Hjemmehandelen synes ikke desto mindre at florere. Paa Bornholm, hvor Handelen vel har været mest uberørt af den tyske Kommissions Opkøb, har Handelen — skriver den lokale Konsulent velvilligst paa given Anmodning — været livlig til stigende Priser. Gennemsnitsprisen ligger antagelig omkring 1800 Kr. for gode 4aarige og ældre Heste til Hestehandlere og omkring 1500 Kr. for 3aarige, mest til Hjemmehandel, alt for hele Aaret. Og Til læget er stærkt stigende. Det bemærkes hertil, at Priserne paa 3-Aaringer, i det mindste i Jylland i den Periode, de ad privat Vej udførtes til Nordslesvig, langt overskred den her paa Bornholm opgivne Pris og stærkt paavirkede Hestepriserne i Almindelighed, som i Øjeblikket, vist navnlig for gode Frederiksborgheste, er meget høje, højere end den tyske Kommission kan indlade sig paa.

Generende for Avlen som for Hesteholdet i sin

Helhed maa Sommerens Tørhed i 1917 siges at have været. Græsset har ligesom Høsten været knapt og daarligt. Paa Bornholm har der nærmest været Misvækst. Særlig paa Østlandet har der hersket stor Fodermangel, og Ernæringen baade for Heste og Kvæg har været minimal. Man har maattet ty til Lyng og gammel Taghalm i ret stor Udstrækning, og Roer har, hvor de kunde skaffes, været Hovedfoderet. Plagene gik i den milde Vinter næsten overalt ude og fik kun Halm og Roer inde. De klarede sig over Forventning, men udviklede sig kendeligt langsommere. Deraf har været at lære, at der uden Tvivl er ødslet altfor meget tidligere med Korn til Plage — »det saakaldte »rationnelle« Opdræt med tilhørende Træning gør ikke Gavn«, i hvert Fald ikke nær i Forhold til Bekostningen. Sammenholdt dermed er det interessant at erfare, at Arbejdshestene paa Gaardene i de samme Egne klarede sig godt uden Spor af Kærne, kun med Roer som Hovedfoder og Halm, dog helst med ca. 1 kg Hø som Tilskud, vel at mærke i den Tidsperiode i Vinteren, hvor de intet bestilte. Men før Foraaret indtræffer, maa der i mindst 15 Dage gives en Del Kærne, ellers falder de sammen, naar de skal arbejde.

Disse lige saa interessante som sikkert paalidelige Meddelelser om i Praksis indhøstede Erfaringer er mig velvilligst tilstillede af Konsulent *Holm*, Bornholm. De vil sikkert kunne udnyttes under mange Forhold, hvorfor jeg formener dem af allerhøjeste Interesse og tillader mig ved Lejligheden at offentliggøre dem.

Dødeligheden har hele Landet over været meget stor, fremkaldt af Fordøjelsessygdomme, begrundet paa ikke fuldstændig rene Roer og jordfyldt, grov Lyng o. lign. De Steder, hvor der er foretaget tilbørlig Rensning af Foderet, viser det sig, at Hestene uden Gêne taaler endog et stort Roefoder (20 à 25 kg). Mærkeligt nok synes det denne Vinter, som om Hestene hellere aad og bedre taalte Barresroer end Kaalroer (*Holm*).

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie.

I Maj Maaned 1917 udsendte Landhusholdningsselskabet følgende Henvendelse til hvert af sine Medlemmer:

Den 29. Januar 1919 har Del kgl. danske Landhusholdningsselskab bestaaet i 150 Aar. I denne lange Aarrække har Selskabet haft en overordentlig stor Betydning for Danmarks Landbrug. Straks fra første Færd af lykkedes det at knytte fremragende Mænd til Selskabets Ledelse, og lige fra sin Oprettelse fik det en betydningsfuld Stilling og et stort Virkefelt. Dets Arbejde har i de forløbne halvandet Hundrede Aar sat sine dybe Spor i vort Landbrugs Udvikling, og Selskabets Historie vil derfor i Virkeligheden blive en Del af vort Landbrugs Historie i et Tidsrum, der har været mere betydningsfuldt for dets Fremgang end noget andet.

Mærkelig nok er Landhusholdningsselskabets Historie endnu ikke skreven. Dets Bestyrelse har derfor vedtaget, at man nu skal søge dette Savn i vor Landbrugslitteratur udfyldt, og Opgaven vil eventuelt blive overdraget til Professor i Historie ved Københavns Universitet, Dr. phil. *E. Arup*, der vil udarbejde Selskabets Historie i dets første 100 Aar, og til dets Sekretær *H. Hertel*, som vil skrive dets nyere Historie.

Dette Festskrift maa selvfølgelig fremtræde i et Omfang og i et Udstyr, der svarer til Landhusholdningsselskabets Betydning. Værket vil derfor blive dyrt at udgive, efter et foreløbigt Skøn vil der hertil kræves et Beløb af mindst 30.000 Kr. Men Selskabets Midler er

desværre saa stærkt beslaglagte, at det vil være umuligt at bekoste Udgivelsen ved de Midler, der staar til dets Raadighed.

Landhusholdningsselskabet tillader sig derfor at henvende sig til sine Medlemmer, som det paa Forhaand maa formode indser Betydningen af den stillede Opgaves Løsning og gerne vil være med til dens forsvarelige Gennemførelse, for at opfordre dem til hver især at tegne sig for et Bidrag til Skriftets Udgivelse.

Hvis De vil og kan dette, tillader Selskabet sig at anmode Dem om godhedsfuldt at sende Selskabets Kasserer, Landbrugskandidat *H. M. Knudsen*, Deres Bidrag.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Maj 1917.

F. Mollke. Carl Bech. T. Westermann.

H. Hertel.

Paa denne Henvendelse er der ved Medlemsbidrag fra 10 Kr. til 1000 Kr. indkommet 10.535 Kr. foruden et Bidrag paa 2000 Kr. fra Administrationen af Julius Skrikes Stiftelse, tilsammen 12.535 Kr.

Da Trykningsudgifterne m. v. er stegne stærkt, siden Selskabet i Foraaret 1917 indhentede Overslag, har Selskabet besluttet til sit forestaaende Jubilæum i Januar 1919 kun at udgive 1. Hefte af Værkets første Bind og 1. Hefte af dets andet Bind og at udsætte Udgivelsen af den øvrige Del af Bogen, til Trykningsudgifterne m. v. er gaaede ned.

Da Selskabet har erfaret, at mange Medlemmer mener, at Fristen for Indsendelsen af Bidrag forlængst er udløben, undlader det ikke at meddele, at dette ikke er Tilfældet, men at Selskabet med Glæde og Tak fremdeles modtager Bidrag.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Bog anmeldelse.

H. A. B. Vestergaard: De almindeligste Skadedyr og Svampesygdomme hos Landbrugets Kulturplanter. Kortfattet Vejledning til Brug ved Landbrugsundervisning. H. Hagerups Forlag. København 1918. 80 Sider.

Bogen er skrevet med det Formaal at danne Grundlag for en Landbrugsundervisning, hvor der til det behandlede Emne kun kan afses 2 ugentlige Timer i 3 Maaneder. Som en Følge heraf maa Stoffet begrænses meget stærkt, saa kun de almindeligste og betydningsfuldeste Angreb samt praktisk anvendelige Bekæmpelsesmidler er medtaget. Endvidere er Stoffet ordnet saaledes, at Undervisning heri kan knyttes nær til Undervisningen i Kulturplanternes Dyrkning. De forskellige Sygdomme og Angreb er derfor omtalt i Rækkefølge efter Plantearterne — uden Hensyntagen til det botaniske og zoologiske System — og de findes under den Plantearart, der fortrinsvis angribes.

Som den skarpe Jagttager Forfatteren er, har han haft særdeles gode Betingelser for at løse denne ret vanskelige Opgave paa en tilfredsstillende Maade. Som Baggrund for hele Fremstillingen mærker man det »personlige Bekendtskab«, Forf. har til Planterne — ikke alene som Afgrøder betragtet, men som Enkelt-Individer — paa sin Forsøgsmark, til deres Væsen, deres Vel- eller Ildebefindende, dette personlige Forhold til Planterne, der altid gør det lærerigt og fornøjeligt under hans Førerskab at vandre rundt paa Forsøgsstationens Grund. Man læse saaledes Fremstillingen af Hvedemyggens Optræden — med det udmærkede Fotografi af Hvedeakset i Skridning — en absolut første Haands Fremstilling, som man blot kunde ønsket mere fyldig, om Pladsen havde givet Lov dertil.

Forf. har i det Hele haft en heldig Haand, saavel hvad Valget af Stoffet som Fremstillingen angaar, saa at Bogen udmærket egner sig til ovennævnte Undervisningsbrug saavel som til Selvstudium for den praktiske Landmand, der ikke har megen Tid til at gaa i Detailler.

Selvfølgelig kan der hist og her være Smaaindviendinger at gøre; som Eksempler herpaa skal nævnes nogle, til hvilke der maaske kan være Grund til at tage Hensyn ved en eventuel ny Udgave, medens andre mere beror paa en Skønssag.

Knopormeangreb i Hvede, i det hele i Kornsorter, er, saa vidt vides, ikke iagttaget her i Landet. Hvede dyrkes næppe paa saadanne Lokalteter, eller under saadanne Forhold, hvor der er Fare for Stankelbenangreb. Smælderlarveangreb havde det ligget nærmest at behandle under Byg, der angribes mere end Havre — saa meget mere som Byg omtales før Havre. For at forstaa Billens »Spring« maa der gøres opmærksom paa Tornens Stilling før Springet. Smælderens Æglægning strækker sig vist over hele Sommeren.

Ved Fritfluen nævnes det ikke, at smaa Planter ofte gaar ud som Følge af Angrebet. De forskellige Former for Larvens Topangreb er der ogsaa gaaet noget let hen over.

Knopormenes overjordiske Gnav er ikke medtaget; det kan dog være ret betydeligt f. Eks. i Runkel- og Sukkerroer.

Tobaksafkog og Tobaksekstrakt kunde nok efter de senere Aars Forsøg med disse Stoffer have fortjent lidt nærmere Omtale.

Kaal-Galmyggen er meget skadelig for Frøavl af Kaalroer og Turnips og burde — i hvert Tilfælde med lige saa stor Ret som Skulpe-Snudebillen — være medtaget.

Kløveraalen angriber desværre ogsaa Sneglebælg, om end i langt mindre Grad end Kløver.

Bogen er rigt forsynet med Billedstof, der gennemgaaende illustrerer Angrebene godt, om end nogle af Illustrationerne — dette gælder særlig Skadedyrene — kunde have været heldigere.

Sofie Rostrup.

Præsidenter, Bestyrelsesmedlemmer, Sekretærer og Kasserere

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

I Anledning af Landhusholdningsselskabets forestaaende 150 Aars Jubilæum den 29. Januar 1919 bringes her en Fortegnelse over Selskabets Præsidenter, Bestyrelsesmedlemmer, Sekretærer og Kasserere:

Præsidenter.

Greve *J. H. E. Bernstorff* (fra 11. Januar 1770 til sin Død i Februar 1772).

Professor, Dr. *J. B. Dons**) (fra 9. Februar 1769 til 1. April 1773).

Justitsraad *M. Hübner**) (fra 30. November 1769 til 7. Juli 1774).

Overlandmaaler *Th. Bugge**) (fra 1. April 1773 til 24. December 1783).

Professor, Dr. *P. C. Abildgaard**) (fra 7. Juli 1774 til 31. December 1778).

Kommandørkaptajn *H. Gerner* (fra 6. Oktober 1774 til 30. December 1779 og fra 24. December 1783 til sin Død i December 1787).

Professor *B. G. Sporon* (fra 31. December 1778 til 27. December 1781).

---

*) Valgte som Vicepræsidenter, da Selskabets Bestyrelse bestod af een Præsident og to Vicepræsidenter. Ved Lovenes Forandring 6. Oktober 1774, da Bestyrelsen kom til at bestaa af 3 Præsidenter, indtraadte Bugge og Abildgaard som Præsidenter.

- Professor *J. M. Geuss* (fra 30. December 1779 til sin Død i November 1786).
- Etatsraad *W. A. Hansen* (fra 27. December 1781 til 29. December 1784).
- Justitsraad *O. Malling* (fra 29. December 1784 til 27. December 1798).
- Cancelliraad *C. A. Fabricius* (fra 4. Januar 1787 til 8. Januar 1795).
- Justitsraad *Chr. Colbjørnsen* (fra 31. Januar 1788 til 20. Februar 1794).
- Generaladjutant *P. Løvenørn* (fra 20. Februar 1794 til 15. Januar 1806).
- Justitsraad *J. P. Rosenstand-Goiske* (fra 8. Januar 1795 til 28. December 1797 og fra 30. December 1807 til 27. Oktober 1808).
- Professor *J. Kjerulf* (fra 28. December 1797 til 25. Januar 1804).
- Generalmajor *E. F. Waltersdorff* (fra 27. December 1798 til 31. December 1801).
- Etatsraad *E. R. Grove* (fra 31. December 1801 til 9. Januar 1805 og fra 16. December 1812 til 11. December 1816).
- Justitsraad *C. H. Pram* (fra 25. Januar 1804 til 31. December 1806).
- Etatsraad *P. H. Graah* (fra 9. Januar 1805 til 30. December 1807).
- Justitsraad *P. F. Skibsted* (fra 15. Januar 1806 til 24. December 1811).
- Etatsraad *P. C. Zeuthen* (fra 31. December 1806 til 30. December 1818).
- Gehejmekonferensraad *J. Collin* (fra 29. Marts 1809 til 11. Maj 1855).
- Højesteretsadvokat *Haagen* (fra 29. Januar 1812, død samme Aar).
- Gehejmekonferensraad *A. S. Ørsted* (fra 8. Januar 1817 til 19. December 1855).

- Kammerraad *J. C. Drewsen* (fra 30. December 1818 til 22. December 1830).
- Etatsraad *V. F. Johnsen* (fra 22. December 1830 til 18. December 1839).
- Etatsraad *J. J. Unsgaard* (fra 18. December 1839 til 20. December 1848).
- Etatsraad *C. Neergaard* (fra 20. December 1848 til sin Død i Juli 1850).
- Gehejmekonferensraad *F. V. Treschow* (fra 18. December 1850 til 15. Maj 1855).
- Gehejmekonferensraad *F. F. Tillisch* (fra 30. Juni 1855 til 19. December 1860).
- Greve *C. C. S. Danneskjold-Samsøe* (fra 31. Oktober 1855 til 19. December 1860).
- Professor *B. S. Jørgensen* (fra 19. December 1855 til 18. December 1883).
- Etatsraad *A. L. Drewsen* (fra 19. December 1860 til 19. December 1866).
- Etatsraad *E. Tesdorpf* (fra 19. December 1860 til 17. December 1888).
- Lensgreve *L. H. C. H. Holstein*, Holsteinborg (fra 19. December 1866 til 14. December 1881).
- Lensgreve *C. F. Danneskjold-Samsøe* (fra 14. December 1881 til 14. December 1893).
- Docent *N. J. Fjord* (fra 18. December 1883 til sin Død 14. Januar 1891).
- Kammerherre *C. Castenschiold* (fra 17. December 1888 til 8. December 1897).
- Kaptajn *J. C. la Cour* (fra 16. December 1891 til sin Død 27. Januar 1898).
- Kammerherre *C. Lüttichau* (fra 14. December 1893 til 9. August 1894).
- Lensgreve *B. Wedell* (fra 19. December 1894 til 16. December 1911).
- Hofjægermester *F. Friis* (fra 28. Februar 1898 til Juni 1900 og fra 17. December 1902 til 17. December 1910).

Kammerherre *K. Sehested* (fra 28. Februar 1898 til sin Død 28. August 1909).

Professor *Th. R. Segelcke* (fra 14. December 1900 til sin Død 12. November 1902).

Kammerherre *Carl Bech* (fra 17. December 1909).

Professor *T. Westermann* (fra 17. December 1910).

Lensgreve *Fr. Moltke* (fra 16. December 1911).

Bestyrelsesmedlemmer.

(Selskabets Bestyrelsesraad oprettedes 1872).

I. Valgte ved almindelig Stemmegivning af Selskabets Medlemmer.

(Valgene gælder fra og til Generalforsamlingen i December Maaned).

Kammerraad *J. B. H. Andersen*, Gunderslevholm (fra 1872 til sin Død d. 6. Marts 1892).

Proprietær *H. P. Heide*, Kjærsgaard (1872—87).

Etatsraad *N. E. Hofman (Bang)*, Hofmansgave (1872—81).

Etatsraad, Lektor, Dr. med. *H. C. B. Bendz* (1872—79).

Jægermester (senere Hofjægermester) *Johs. Friis*, Lillerup (1872 til sin Død d. 16. Februar 1903).

Indenrigsminister, Kammerherre *C. A. Fonnesbech*, Vesterbygaard (1872 til sin Død d. 17. Maj 1880).

Kammerherre (senere Indenrigsminister) *E. V. R. Skeel*, Dronninglund (1872—80).

Kammerherre *O. Sehestedt-Juul*, Ravnholt (1872—77).

Etatsraad, Grosserer *J. F. Carøe*, København (1872—78).

Handelsgartner *Frantz Wëndt*, Sct. Jørgensbjerg ved Roskilde (1872—91).

Kammerherre *J. P. C. B. Neergaard*, Svenstrup (1872—86).

Godsejer (senere Etatsraad) *H. N. Valentiner*, Gjeddesdal (1872—1911).

Godsejer (senere Indenrigsminister) *H. P. Ingerslev*, Marselisborg (1872—86).

Professor, Lektor *V. Prosch* (1872—77).

Docent *N. J. Fjord* (1872—83).

- Inspektør *N. P. J. Buus*, Rosvang (1872 til sin Død d. 10. April 1886).
- Kammerherre *G. A. Berner-Schilden*, Clausholm (1872—84).
- Landstingsmand, Gaardejer *N. Hansen*, Oure (1873—76).
Bestyrer af »Dansk Markfrø-Kontrol«, Redaktør *Erh. Møller-Holst* (1876—89).
- Kammerherre, Greve (senere Lensgreve) *Chr. Ahlefeldt-Laurvig*, Tranekær (1877—92 og 1902—08).
- Hofjægermester, Greve (senere Lensgreve) *C. F. Danne-skjold-Samsøe*, Brattingsborg (1878—81).
- Forpagter *F. Bokelmann*, Nørregaard (1878 til sin Død d. 31. August 1902).
- Jægermester (senere Hofjægermester) *F. Friis*, Duelund (1879 til Marts 1898).
- Kammerherre, Baron *G. J. Wedell-Wedellsborg*, Overdrevsgaarden (1880—1901).
- Professor *C. Barfoed*, Frederiksberg (1880—83).
- Hofjægermester (senere Kammerherre) *S. Vind*, Sande-rumgaard (1881—99).
- Professor *Th. R. Segelcke* (1882—1900).
- Inspektør (senere Etatsraad) *P. Feilberg*, Søborg (1883—98).
- Kammerherre (senere Finansminister) *C. D. Lüttichau*, Tjele (1884—93).
- Professor, Dr. med. (senere Veterinærfysikus) *B. Bang*, Frederiksberg (siden 1884).
- Godsejer (senere Hofjægermester, Kammerherre) *Carl Bech*, Engelsholm (1886—1909).
- Hofjægermester (senere Kammerherre) *O. Scavenius*, Bas-næs (1886—1901).
- Inspektør *J. Leegaard*, Rosvang (siden 1886).
- Godsinspektør *H. Tilemann*, Mosager (siden 1887).
- Docent (senere Professor), Dr. phil. *E. Rostrup*, Frede-riksberg (1890 til sin Død d. 16. Januar 1907).
- Greve (senere Kammerherre) *F. Ahlefeldt-Laurvig*, Kjærsgaard (1891—1900).

- Hofjægermester, Kammerherre, Lensgreve *B. Wedell*, Wedelsborg (1892—94).
- Forpagter *C. Valentiner*, Gjorslev (1892—1902).
- Greve (senere Kammerherre) *L. Reventlow*, Rudbjerggaard (1893 til sin Død d. 20. Juni 1916).
- Etatsraad, Godsejer *A. Nygaard*, Sæbygaard (1895—1901).
- Forpagter *Chr. Sonne*, Rosenlund (siden 1898).
- Proprietær *H. C. la Cour*, Trinderup (1898—1909).
- Kammerherre, Greve *J. L. Ahlefeldt-Laurvig-Bille*, Egeskov (1899—1905).
- Gaardfæster *F. Laub*, Sludegaard (1900 til sin Død d. 13. Maj 1905).
- Forpagter *O. Høffding*, Strandegaard (1901 til sin Død d. 22. April 1910).
- Professor *T. Westermann*, Frederiksberg (1901—10).
- Hofjægermester, Kammerherre, Lensbaron *Rosenkrantz*, Rosenholm (siden 1901).
- Forstander *Jørgen Petersen*, Dalum (1901 til sin Død d. 19. Juni 1908).
- Hofjægermester *A. Tesdorpf*, Pandebjerg (siden 1902).
- Proprietær (senere Etatsraad) *Harald Branth*, Sdr. Elkjær (1903 til sin Død d. 20. Juni 1915).
- Forpagter *G. F. Schroll*, Hollufgaard (siden 1905).
- Etatsraad, Godsejer *W. A. Langkilde*, Bramstrup (1905—15).
- Proprietær *C. Grut Hansen*, Kollekolle (siden 1907).
- Kammerherre *C. Oxholm*, Rosenfeldt (1908 til sin Død d. 29. Marts 1914).
- Direktør (senere Forpagter) *H. Junker*, Lerchenborg (siden 1908).
- Forstander *H. P. Larsen*, Malling (siden 1909).
- Professor *B. Bøggild* (siden 1910).
- Hofjægermester *H. Lüttichau*, Tjele (siden 1910).
- Hofjægermester, Kammerherre, Lensgreve *F. Moltke*, Brengtved (1910—11).
- Hofjægermester *H. C. F. O. Cederfeldt de Simonsen*, Erholm og Sønderkarle (siden 1911).

Kammerherre *H. Estrup*, Kongsdal (1912 til sin Død d. 21. Maj 1914).

Hofjægermester, Kammerherre *J. Baron Wedell-Neergaard*, Svenstrup (siden 1914).

Hofjægermester *G. Baron Lerche*, Birkendegaard (siden 1914).

Hofjægermester, Kammerherre *N. Juul*, Mejlgaard (siden 1915).

Hofjægermester *C. Sehestedt Juul*, Ravnholt (siden 1915).
Forpagter *O. J. Knipschildt*, København (siden 1916).

II. Amts-Repræsentanter*).

Thisted Amt:

Proprietær *C. Breinholt*, Vestervig (1880—89).

Proprietær *A. Sørensen*, Irup (1889—98).

Forpagter *Hansen*, Egebaksande (1898—1907).

Godsejer *J. Knudsen*, Blidstrup (siden 1907).

Sorø Amt:

Godsejer *P. J. de Neergaard*, Førslevgaard (1872—94).

Kammerherre *S. Barner*, Eskildstrup (1895—1901).

Godsejer *A. Bech*, Kruusesminde (1901—17).

Forstander *J. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole (siden 1917).

Præstø Amt:

C. J. E. Grev Holstein, Langebækgaard (1872—78).

Forpagter *G. P. Thalbitzer*, Thurebyholm (1878—1908).

Forpagter *Selchau Hansen*, Alslevgaarden (siden 1908).

Maribo Amt:

Proprietær *L. Nyholm*, Liselund (1873—75).

---

*) Da de nye Love traadte i Kraft 1872, var ingen Landboforening i Thisted, Maribo, Ribe, Bornholms og Odense Amter Medlem af Selskabet, hvorfor disse Amter først senere fik Repræsentanter i Bestyrelsesraadet.

Forpagter, Kammerjunker *Rosen*, Christianssæde (1875—96).

Proprietær *O. Rasmussen*, Gaabense Færgegaard (1896—1911).

Inspektør (senere Forstander) *H. J. Rasmussen*, Næsgaard (siden 1911).

Vejle Amt:

Proprietær (senere Etatsraad) *J. C. F. Eckardt* (1872—99).

Amtsraadsmedlem, Gaardejer *J. P. Jensen*, Gl. Sole (1900—14).

Gaardejer *P. Nielsen*, Nordbygaard (siden 1914).

Ringkøbing Amt:

Forpagter *N. Worm*, Herningholm (1873—80).

Landinspektør *Kirk*, Holmegaard (1881—84).

Godsejer (senere Kreditforeningsdirektør) *C. Hoppe*, Pallesbjerg (1884—87).

Forpagter *F. O. L. Beck*, Rydhauge (1887—93).

Direktør *P. Noes*, Rindomkjærgaard (1893—1902).

Proprietær *P. Olufsen*, Qvistrup (siden 1902).

Ribe Amt:

Forstander *Niels Pedersen*, Ladelund (1887—1911).

Klitplantør *Vilh. Pinholt* (siden 1911).

Københavns Amt:

Kammerherre *F. V. Greve Dannemand*, Aastrup (1872—76).

Proprietær *A. C. Andersen*, Vadgaarden (1876—85).

Forpagter *M. Westergaard*, Petersdal (1885—91).

Lærer *Chr. Christensen*, Tune (1891—1918).

Bornholms Amt:

Proprietær *O. Jespersen*, Splitsgaard (1879—82).

Proprietær *M. Kirketerp*, Lensgaarden (1882—1900).

Proprietær *O. Jespersen*, Splitsgaard (1900—07).

Proprietær *O. A. Kofoed*, St. Munkegaard (1908—15).

Proprietær *P. Andersen*, Sejersgaard (siden 1915).

Svendborg Amt:

Jægermester (senere Hofjægermester) *P. Lindegaard*, Lykesholm (1872—82).

Kammerjunker (senere Hofjægermester, Kammerherre, Konsejlspræsident) *Hannibal Sehested*, Broholm (1882—1900).

Proprietær *P. C. Petersen*, Biskopstorp (1900—02).

Forpagter (senere Proprietær) *J. Willumsen* (siden 1903).

Aarhus Amt:

Proprietær *O. Søltoft*, Tyrrestrup (1872—76).

Grosserer *H. Broge*, Aarhus (1876—88).

Gaardejer *Jens Busk* (1888—94).

Gaardejer (senere Direktør) *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard (1894—1915).

Landbrugslærer *K. Bak*, Starupgaard (siden 1915).

Randers Amt:

Godsejer (senere Etatsraad) *A. T. H. Mourier-Petersen*, Holbækgaard (1872—94).

Godsejer *G. de Lichtenberg*, Hessel (1894—1913).

Forpagter *A. P. Damsgaard-Sørensen*, Bjellerup Ladegaard (siden 1914).

Viborg Amt:

J. C. Baron Adeler, Bustrup (1872—76).

Jægermester (senere Hofjægermester, Direktør, Landbrugsminister) *F. Friis*, Duelund (1876—79).

Hofjægermester *Lüttichau*, Viskum (1879—85).

Proprietær *Lundsgaard*, Langesgaard (1885—95).

Sædegaardsejer *H. J. Hansen*, Marsvinslund (1895—99).

P. L. Baron (senere Lensgreve) *Petersdorff*, Sødal (1900—06).

Jægermester (senere Hofjægermester) *Krabbe*, Hald (siden 1906).

Frederiksborg Amt:

- Proprietær *Selchau-Hansen*, Torp Ladegaard (1872—80).
 Proprietær *V. Barner*, Mørdrupgaard (1880—95).
 Proprietær (senere Hofjægermester) *G. E. Grüner*, Hegns-
 holt (1895—1913).
 Gaardejer *Hans Andersen*, Højetoftegaard (siden 1913).

Holbæk Amt:

- Kammerherre *G. F. O. Lensbaron Zytphen Adeler*, Adellers-
 borg (1872—78).
 Godsejer (senere Etatsraad) *E. Holm*, Lerchenfeldt (1880
 —83).
 Forstander *Jakob Hansen*, Faurbogaard (1883—89).
 Etatsraad *A. Nygaard*, Sæbygaard (1889—95).
 Gaardejer *Poul Sams*, Svensbjerg (1895—1901).
 Forpagter (senere Godsejer) *Fonnesbech-Wulff*, Vesterby-
 gaard (1901—04).
 Proprietær *C. Hansen*, Ondløse Møllegaard (siden 1904).

Odense Amt:

- Forpagter *F. Langkilde*, Kjørup (1877—83).
 Proprietær *J. N. Jensen*, Skrillingegaard (1883—98).
 Forpagter (senere Jægermester) *F. Skov*, Tybrind (1898
 —1915).
 Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved (siden 1915).

Aalborg Amt:

- Forpagter, Kammerraad *S. Toft*, Louisendal (1872—74).
 Kammerherre, Hofjægermester *S. Skeel*, Birkelse (1874
 —86).
 Proprietær (senere Etatsraad) *Harald Branth*, Sdr. Elkjær
 (1886—89).
 Godsejer *M. Ahlmann*, Langholt (1889—1902).
 Hofjægermester *E. Skeel*, Birkelse (1902—07).
 Gaardejer *P. P. Pinstrup*, Godensgaard (siden 1907).

Hjørring Amt:

- Proprietær *H. C. Nyholm*, Baggessvogn (1872—80).
 Proprietær *Winde*, Gl. Burholt (1881—83).
 Forpagter *J. Winkel*, Dybvad (1883—86).
 Godsejer *F. Tutein*, Høgholt (1889—94).
 Direktør *M. Nielsen*, Hjørring (1894—1907).
 Gaardejer (senere Kreditforeningsdirektør) *Jens Sørensen*,
 Saksager (1907—13).
 Etatsraad *Jørgen Larsen*, Gaardbogaard (siden 1913).

Sekretærer.

1. Etatsraad *Chr. Martfelt* (1769—90, ophørte dog i Virkeligheden at fungere paa Grund af Sindssyge 1787).
2. Justitsraad *D. Didrichsen* (1790—1802).
3. Professor *J. W. Hornemann* (1803—17).
4. Justitsraad *J. C. Hald* (Fuldmægtig 1818—26, Sekretær 1826—68).
5. Civilingeniør, cand. polyt. *D. V. R. Hannemann* (1868—75).
6. Kaptajn, Landbrugskandidat *J. C. la Cour* (1875—91).
7. Justitsraad *J. V. T. Hertel* (konstitueret i 1892).
8. Konsulent, cand. polyt. *B. Bøggild* (konstitueret i 1893).
9. Landbrugskandidat *R. Schou* (1894—98).
10. Landbrugskandidat *C. V. Hoffmeyer* (1899—1900).
11. Cand. polit. *H. Hertel* (fra 1. Januar 1901).

Kasserere.

1. Agent *H. Holk* (fra Selskabets Oprettelse til Udgangen af 1779).
2. Kammerraad *F. Dræby* (1780—88).
3. Etatsraad *Martini* (1789—Oktober 1812).

4. Kammerraad *E. Borch* (fra Oktober 1812 til For-
aaret 1850).
  5. Kammerassessor *G. Collin* (fra April 1850—60).
  6. Justitsraad *B. C. H. C. Dorn* (1861—68).
  7. Bogholder i Privatbanken *V. S. V. Faber* (1868 til
31. Marts 1889).
  8. Justitsraad, fhv. Redaktør *J. V. T. Hertel* (fra 1. April
1889 til 1. November 1895).
  9. Landbrugskandidat *H. C. Larsen* (1895 til November
1915).
  10. Landbrugskandidat *H. M. Knudsen* (fra 1. November
1915).
-

Landbolove.

Af Justitsraad *H. Wulff*.

(De i dette Tidsskrift meddelte Uddrag af saadanne Love og ministerielle Bekendtgørelser, der formenes at kunne have Interesse for Landboere, fortsættes herved for Aaret 1915.)

(Sluttet fra S. 430.)

32. Forhøjelse af Ejendomsskylden til Staten.

Ved Lov Nr. 487 af 13. Oktober 1917 forhøjes Ejendomsskylden til Staten for Aaret 1918 til 1 Kr. 65 Øre af 1000 Kr. af alle Ejendomme, for hvilke det samlede afgiftpligtige Beløb udgør 10,000 Kr. eller derover. For Ejendomme, hvor Ejendomsskylden er nedsat til de tidligere Hartkornsskatters Beløb, udredes Ejendomsskylden for Aaret 1918 med et Tillæg af Halvdelen af Beløbet. Finansministeren bemyndiges dog til at fritage Ejendomme, der udlejes til Beboelse eller er bestemt til saadan Udleje for denne Forhøjelse, naar Bygningernes Opførelse er paabegyndt efter 1. Januar 1915. Den kommunale Ejendomsskyld opkræves efter de hidtil gældende Regler.

33. Selvangivelse af Formue.

Ved Lov Nr. 488 af 13. Oktober 1917 bestemmes, at Enhver, der har været ansat til at svare Formueskat til Staten af en Formue paa over 6000 Kr., er pligtig til ved den nærmest paafølgende Ansættelse at angive sin Formue til vedkommende Ligningsmyndighed. Hvis der ikke inden Fristens Udløb kommer behørig Angivelse, ansætter Ligningsmyndigheden foreløbig den paagælden-

de Formue paa Grundlag af de foreliggende Oplysninger, idet Formuen dog mindst ansættes til et Beløb, der er 35 pCt. højere end det ved sidste Ligning ansatte Beløb. Kommer der rettidig Klage herimod, og den Skattepligtige kan godtgøre, at Ansættelsen overskrider hans virkelige Formue med mere end 35 pCt., skal han betale Skat af den virkelige Formue med et Tillæg af 35 pCt. Kommer der i k k e Klage, ansætter Skatteraadet Formuen efter bedste Skøn, dog mindst med et Beløb, der er 15 pCt. højere end Ligningsmyndighedernes Ansættelse. Skatteraadets Ansættelse kan ikke paaankes af den Skattepligtige.

Skulde det senere under en mod den Paagældende eller hans Bo rejst Sag vise sig, at hans Formue paa Ansættelsens Tidspunkt var større end det af Skatteraadet ansatte Beløb, skal han eller hans Bo efterbetale det d o b b e l t e Beløb af den for lidet betalte Formueskat. Skulde væsentlige Grunde tale til Undskyldning for, at Skatteyderen har undladt at angive sin Formue, kan Finansministeren fritage den Paagældende for Følgerne af Undladelsen, og det samme gælder, naar der kan angives fyldestgørende Grunde for, at Klagen ikke er indkommen i rette Tid. Saafremt Landsoverskatteraadet maatte ønske at gøre en af et Skatteraad foretagen Formueansættelse af en Skattepligtig, der i k k e har angivet sin Formue, til Genstand for yderligere Prøvelse, kan Raadet frem t v i n g e Angivelse af Formuen gennem en D a g b ø d e, der kan inddrives ved Udpantning. Denne Lov kommer først til Anvendelse ved Ligningen for Skatteaaret 1918—19.

34 og 35. V i n s k a t t e n o g Ø l s k a t t e n.

Ved Lov Nr. 489 og 490 af 13. Oktober 1917 gives Regler for en midlertidig Tillægsafgift af Vin og for en midlertidig Forhøjelse og Udvidelse af Ølskatten. For begge disse Loves Vedkommende maa alle Interesserede henvises til selve Lovene.

36. Dyr tidstillæg.

Ved Lov Nr. 493 af 13. Oktober 1917 gives der nærmere Regler for Dyr tidstillæg til Statstjenestemænd, pensionsberettigede Arbejdere m. fl. samt til Lærere. Endvidere til Pensionister, Invalider og ikke pensionsberettigede Haandværkere, Arbejdere og lignende.

37. Statsbanernes Takster.

Ved Lov Nr. 494 af 13. Oktober 1917 forhøjes Jernbanetaksterne saavel for Personer som for Dyr og Gods. For Personer forhøjes Taksten for 2. Klasse med 30 pCt., medens Forhøjelsen af 3. Klasses Billetter til 50 Øre og derunder sættes til 5 Øre.

38. Skillemønt af Jern.

Ved Lov Nr. 527 af 26. Oktober 1917 bestemmes, at Skillemønter, lydende paa 5 Øre, 2 Øre og 1 Øre, kan udmøntes af Jern efter nærmere i Loven angivne Regler. Naar de ikke er særlig slidte eller beskadigede er saadanne Mønter lovlig Betalingsmiddel indtil et Beløb af 1 Kr.

39. Overordentlig Hjælp til Arbejdsløse.

Ved midlertidig Lov Nr. 531 af 27. Oktober 1917 gives der nærmere Regler for den vigtige Foranstaltning om overordentlig Hjælp til Arbejdsløse.

Den i Loven om anerkendte Arbejdsløshedskasser fastsatte Bestemmelse, at Understøttelse ikke ydes til nogen, medmindre han i det umiddelbart forud for Understøttelsens Ydelse forløbne Tidsrum af 12 Maaneder har været Medlem af Kassen og betalt sine Medlemsbidrag, sættes midlertidig ud af Kraft. Arbejdsløshedsnævnet kan paalægge de anerkendte Arbejdsløshedskasser at yde Understøttelse til Medlemmer, hvis Arbejdstid er nedsat med mindst en Trediedel, saafremt Nedsættelsen af Arbejdstiden er ordnet saaledes, at der

visse Dage i Ugen ikke arbejdes. Dette gælder ogsaa, naar der arbejdes alle Ugens Dage med indskrænket Arbejdstid, naar denne omfatter mindst en Trediedel. Der stilles i Finansaaret 1917—18 et Beløb af 1 Mill. Kr. til Raadighed i det nævnte Øjemed. For en Række andre Detailbestemmelers Vedkommende maa her henvises til selve Loven.

40. Brandpolitiet paa Landet.

Ved Lov Nr. 536 af 26. Oktober 1917 bemyndiges Justitsministeren til ved Bekendtgørelse at foreskrive saadanne Forandringer i og Tillæg til de Brandpolitiet paa Landet vedrørende Forskrifter, hvortil Erfaringen maatte vise Trang. Overtrædelse af saadanne Forskrifter straffes med Bøder indtil 400 Kr. eller 2 Maaneders simpelt Fængsel. Denne Lov bortfalder dog med Udgangen af Aaret 1918.

41. Laan til Byggeforeninger.

Ved Lov Nr. 570 af 22. Novbr. 1917 forhøjes den i Lov om Laan til Byggeforeninger fastsatte Sum af 1 Mill. Kr. til 1,500,000 Kr. i hvert af Finansaarene 1917—18 og 1918—19. Laanene udredes af Stats-Laanefonden.

42. Forsyningen med Smør og Flæsk.

Ved Lov Nr. 624 af 10. Decbr. 1917 bestemmes, at naar en Rationering af Fedtstoffer finder Sted, skal Producenterne af Smør aflevere den fornødne Mængde til Hjemmemarkedets Forsyning til Husholdningsbrug, saaledes at der tildeles ethvert Individ 250 gr Smør egentlig og et mindre Tillæg til Syge, samt et Kvantum Smør til Bagerier, Restauranter og lignende Virksomheder og til en Reservebeholdning. Bortset fra Levering af Smør til Mejeriernes Andelshavere og til egne Udsalg maa Mejerierne ikke sælge Smør en detail til andre end saadanne Forbrugere, der naturligt er henviste til direkte Køb hos Mejerierne. Eksport maa først foregaa, naar Hjemme-

markedet er forsynet. Smørret til Forbrugerne maa kun koste 3 Kr. 20 Øre pr. kg. Der gives i Loven en Række yderligere Meddelelser om Prisforholdene, Udførsel af Ost osv., hvorom der maa henvises til selve Loven, og det samme gælder om nogle Bestemmelser vedrørende Rationering af Svinekød, Flæsk, Fedt og Klaret. Loven er kun gyldig til den 31. Oktober 1918.

43. Kommunale Dyrtidsforanstaltninger.

Ved Lov Nr. 637 af 21. Decbr. 1917 bestemmes, at de Foranstaltninger, som Kommunerne er berettiget til at træffe i Henhold til Dyrtidsloven af 1916, ogsaa omfatter de ved Dyrtiden vanskeligt stillede Beboeres Forsyning med Belysningsmidler. Det i Loven af 1916 normerede Beløb af 15 Kr. pr. Indbygger forhøjes til 27 Kr. Til Dækning af Udgifterne kan Kommunerne udskrive en Tillægskat, hvorom der i Loven gives en Række nærmere Regler, til hvilke der her maa henvises.

44. Befolkningens Forsyning med Mælk.

Ved Lov Nr. 638 af 21. Decbr. 1917 bestemmes, at naar en Rationering af Fedtstoffer finder Sted, skal Mælkeproducenter samt Mejerier og lignende Virksomheder være pligtige til at aflevere den fornødne Mængde Mælk, saavel Sødme, som Skummet Mælk og Fløde, til Husholdningsbrug samt til Bagerier, Restauranter og lignende Virksomheder. Det Kvantum Mælk, der skal stilles til Raadighed, svarer til $\frac{2}{5}$ Liter Sødme (Naturmælk) daglig pr. Individ, dog kan Mælkeproducenternes egne Husstande holdes udenfor denne Ordning. Indenrigsministeren kan fastsætte nærmere Regler for Behandlingen af Mælken forinden dens Aflevering samt for Afleveringen.

Det paahviler enhver Kommunestyrelse i videst muligt Omfang at drage Omsorg for, at der sikres Kommunens Beboere det ommeldte Kvantum Mælk. Ved Salg af

Mælk maa en Leverandør ikke tage højere Pris end 28 Øre pr. kg Sødmælk (Naturmælk) paa Producentens nærmeste Jernbanestation eller direkte leveret til en Mælkeforsyningsanstalt. Til Dækning af Omkostningerne ved Fremskaffelsen af Mælken stilles der andre Beløb til Raadighed, samtidig med at Statskassen yder et Tilskud af 8 Mill. Kroner, der fordeles til Kommunerne efter deres Indbyggerantal. Dette Beløb anvendes i nogle Landkommuner til Nedsættelse af Prisen paa Mælk, der leveres til Børn under 6 Aars Alderen samt i andre Kommuner til en almindelig Prisnedsættelse paa Mælken. Loven gælder til 31. Oktober 1918.

45. Straf for uneutrale Handlinger.

Ved Lov Nr. 647 af 21. Decbr. 1917 bestemmes, som et midlertidigt Tillæg til almindelig borgerlig Straffelov, at den, der offentlig i Skrift eller Tale ubeføjet sigter danske Statsmyndigheder for ved Afgørelser angaaende Landets Ind- og Udførsel ikke at iagttage den Upartiskhed overfor krigsførende Lande, som Neutraliteten gør til Pligt, straffes med Bøder paa mindst 500 Kr. eller Fængsel, og samme Straf ifalder den, der offentlig i Skrift eller Tale søger at ophidse Befolkningen mod en krigsførende Nation. Denne Lov bortfalder senest den 1. Januar 1919.

46. Straf for at handle mod officielle Erklæringer.

Ved Lov Nr. 648 af 21. December 1917 gives ligeledes et midlertidigt Tillæg til almindelig Straffelov, hvori bestemmes, at den, der handler i Strid med en af ham overfor Grosserer-Societetets Komité eller Industriraadet afgiven Erklæring om, hvorledes der vil være at forholde med Varer, som han gennem Grosserer-Societetets Komité eller Industriraadet har indført eller agter at indføre her i Landet, eller som han i Omsætningsøjemed er kommet i Besiddelse af, straffes med Fængsel eller under formildende Omstændigheder med Bøde. Ogsaa denne Lov bortfalder senest den 1. Januar 1919.

II.

Ministerielle Bekendtgørelser m. v. i 1917.

1. Der er ogsaa i Aaret 1917 udstedt forskellige Udførselsforbud, men i en Bekendtgørelse af 2. Juli 1917 gives et Sammen drag af de indtil da udstedte Bekendtgørelser om Udførselsforbud, tillige med de Afgørelser, der er truffne vedrørende Udførselsforbudenes Omfang.
2. Ved Bekendtgørelse af 8. Marts 1917 fastsættes bestemte Regler for Handelen med Hvede, og ved Bekendtgørelse af 1. Septbr. s. A. gives Regler for Handel med Rug og Hvede til Saa sæd, og der er i Aarets Løb udstedt et særdeles stort Antal Bekendtgørelser, vedrørende Handel med Hvedemel.
3. Ved Bekendtgørelse af 12. Marts 1917 forbydes Tørring og Konservering af Hvidkaal, og ved en anden Bekendtgørelse af samme Dato fastsættes der Maksimalpris for Vinter-Hvidkaal.
4. Der er i Aarets Løb udsendt en stor Række Bekendtgørelser vedrørende Kartofler, derunder Forbud mod Forsendelse af Kartofler til Kartoffeltørrerier og Forbud mod at anvende Kartofler til Fodring.
5. Ved Bekendtgørelse af 11. Januar 1917 bemyndiges det nedsatte Udvalg til Fastsættelse af Maksimalpris m. v. til at fastsætte en bestemt Pris for Grisesøer, som ikke maa overskrides ved Indkøb, der foretages af Slagterier og disses Opkøbere. Den fastsatte Pris offentliggøres som Regel 1 Gang om Ugen.
6. Ved Bekendtgørelse af 5. Januar 1917 gives der Bevilling for Melholt, Hou og Omegns Mergelskab til at fordre Arealer afstaaet til Anlæg og

Drift af en Mergelbane fra et Mergelleje i Bolleskov.

7. Ved Bekendtgørelse af 30. Januar 1917 bestemmes, at under Betegnelsen Kærnemælk maa kun forhandles det Produkt fra Flødens eller Mælkens Kærning, som bliver tilbage i Kærnen, efterat Smørret er borttaget. Den maa kun sælges paa Flaske, der er tilproppet og forsynet med Betegnelsen »Flaskekærnemælk«, naar den indeholder mindst 8,5 pCt. Tørstof og ellers kun, naar den indeholder 6,5 pCt. Ved en anden Bekendtgørelse af samme Dato gives der Regler for Udtagelse af Prøver af Kærnemælk.
8. Ved Bekendtgørelse af 1. Februar 1917 forbydes det Forbrugere (Landmænd, Vognmænd m. fl.) at forsyne sig med Majs og Føderkager for mere end de nærmeste 14 Dages normale Forbrug, uanset om der har været Aftale om Indkøb af større Partier.
9. Ved Bekendtgørelse af 1. Februar 1917 forbydes det ved Salg af Varer at beregne en Forhøjelse af den hidtil gældende Pris, der ikke er begrundet i forøget Udgift for Sælgeren, og kun en virkelig forøget Udgift maa i saa Fald forhøje Salgsprisen. Ved en Bekendtgørelse af 19. Maj s. A. gives der yderligere Regler for den saakaldte Kædehandel.
10. Ved Bekendtgørelse af 2. Februar 1917 tillades det ved Salg af Korn (Rug, Byg, Hvede og Havre) til Saasæd at beregne en højere Avance end Maksimalprisen og dette gælder ogsaa for Læggekartofler. Ved en senere Bekendtgørelse af 7. Marts gives en tilsvarende Tilladelse for Salg af Byg og Havre til Saasæd og for Læggekartofler, naar disse Varer skyldes anerkendte Stammer eller har særlig landøkonomisk Værdi.

11. Ved Bekendtgørelse af 5. Februar 1917 kræves Oplysning om Landets Avl og Beholdning af Korn, Mel, Foderstoffer og Kartofler samt om Vintersædsarealets Benyttelse og Kreaturbestanden.
12. Ved Bekendtgørelse af 7. Februar 1917 forbydes det indtil videre, at Huder, Skind og Talg indkøbes eller oplagres her i Landet for udenlandsk Regning eller under Forhold, saa Værerne unddrages det indenlandske Forbrug. Straf: Bøder indtil 10,000 Kr. eller Fængsel.
13. Ved Bekendtgørelse af 14. April 1917 bestemmes, at de ved Bekendtgørelserne i 1916 fastsatte Maksimalpriser for indenlandsk Byg, Blandsæd og Havre ogsaa skal gælde for udenlandsk Korn af nævnte Sorter.
14. Ved Bekendtgørelse af 8. Februar 1917 paabydes Anmeldelse om Beholdninger af uformalet, tærsket eller utærsket Byg, hvad enten det er dansk eller fremmed.
15. Ved Bekendtgørelse af 2. Februar 1917 forbydes indtil videre al Udlevering af Chilisalpeter fra Lagere her i Landet, uanset afsluttede Kontrakter, og Salg paa Levering af Chilisalpeter forbydes ligeledes. Ved en Bekendtgørelse af 3. Marts 1917 forbydes al Udstrøning af Chilisalpeter paa Jorder her i Landet, men ved en Række senere Bekendtgørelser er dette Forbud betydelig modificeret.
16. Ved Bekendtgørelse af 10. Marts 1917 bestemmes, at blød Ost (Ostemasse) kun maa udføres, naar den har et vist Sødælksindhold. Det bestemmes derefter i en Bekendtgørelse af 5. Novbr. 1917, at Udførsel af Ost kun, med Hjemmeforbrugets Tarv for Øje, maa ske gennem godkendte Eksportvirksomheder.

17. Ved Bekendtgørelse af 8. Marts 1917 forbydes indtil videre al Udstrøning af svovlsur Ammoniak og andre kunstige Gødningstoffer.
18. Ved Bekendtgørelse af 4. April 1917 gives der udførlige Regler for Anvendelsen af Foderkorn, og ved Bekendtgørelse af 2. Oktbr. s. A. forbydes Fremstilling af og Handel med Foderblandinger af enhver Art.
19. Ved Bekendtgørelse af 26. Marts 1917 gives der Regler for Handelen med Tørv. Maksimalprisen ansættes til 26 Kr. pr. Ton, naar de afhentes i Mose eller Fabrik og 32 Kr. pr. Ton paa Jernbanevogn ved Sælgerens nærmeste Jernbanestation. Ved en senere Bekendtgørelse af 27. Novbr. s. A. gives yderligere en Række Regler for Handelen med Tørv.
20. Ved Bekendtgørelse af 29. Marts 1917 gives en Række Regler for den indenlandske Svineavl, Udskæring af Svinekroppe og Maksimalpriser m. v., og ved en Tillægsbekendtgørelse af 12. Maj s. A. gøres der nogle mindre Ændringer vedrørende Produkter af den indenlandske Svineavl.
21. Ved Bekendtgørelse af 3. April 1917 gives der Regler for Statens Overtagelse af Beholdninger af indenlandsk Rug og Hvede.
22. Ved Bekendtgørelse af 12. April 1917 gives der Regler for Foder til Fjerkræ.
23. Ved Bekendtgørelse af 13. April 1917 er der truffet Bestemmelser om Kornpriser for Høstaaaret 1917 — 18.
24. Ved Bekendtgørelse af 21. April 1917 er der truffet en Række Bestemmelser om Fremskaffelse af Sædekorn og Foderkorn, og ved en senere Bekendtgørelse af 2. Oktober 1917 gives der Regler for Sikring af Saasæd ved Overtagelse af Landejendomme.

25. Ved Bekendtgørelse af 27. April 1917 gives der Regler for Indkøb af Majs til Heste.
26. Ved Bekendtgørelse af 28. April 1917 gives der Regler for Slagtning af Svin.
27. Ved Bekendtgørelse af 2. Maj 1917 fastsættes der Maksimalpriser for Vinter-Hvidkaal af Avlen 1916.
28. Ved Bekendtgørelse af 15. Maj 1917 fastsættes Reglerne for Formaling af og Maksimalpris paa Byggryn, og ved en senere Bekendtgørelse af 20. Septbr. s. A. træffes der en Række yderligere Bestemmelser om Formaling af Gryn, særlig Byggryn og disses Maksimalpris. Ved en anden Bekendtgørelse af samme Dato er der udstedt Forbud mod Fodring med Gryn og Grynmel.
29. Ved Bekendtgørelse af 24. Maj 1917 er der udstedt Forbud mod Tilsætning af visse Blandingsvarer til Levnedsmidler, Nærings- og Nydelsesmidler samt Foderstoffer.
30. Ved Bekendtgørelse af 13. Juni 1917 fastsættes der Maksimalpris paa Høstbindegarn, og ved en senere Bekendtgørelse af 26. Juli paabydes der Opgivelse af Beholdninger af Høstbindegarn, og ved en Række andre Bekendtgørelser gives der yderligere Regler for Anvendelsen af Høstbindegarn.
31. Der er i 1917 givet en Række Bestemmelser om Handel med Frø, Udførselsforbud og Opgivelse af Beholdninger, saaledes den 13. Juni, den 22. Novbr. og den 21. Decbr.
32. Ved Bekendtgørelse af 14. Juni 1917 gøres det til Pligt at meddele Indenrigsministeriets Korn-tilsynsmænd Oplysning om Kornbeholdninger.
33. Ved Bekendtgørelse af 3. Juni 1917 forbydes Handel under en hvilken som helst Form af dan-

ske Kornvarer af Høsten 1917, og hertil slutter sig senere Bekendtgørelser af 3. Juli, 11. August og 3. Oktober s. A.

34. Ved Bekendtgørelse af 6. Juli 1917 gives der Regler for Udførsel af Kød og Slagteaffald af Hornkvæg.
35. Ved Bekendtgørelse af 6. Juli 1917 fastslaaes en Række Regler om Malt, deriblandt Oplysning om Beholdninger m. v. En senere Bekendtgørelse af 6. Oktober indeholder Bestemmelser om Anvendelse af Maltspirer, og endelig indeholder Bekendtgørelser af 9. Oktober og 22. Novbr. visse Tillægsbestemmelser.
36. Ved Bekendtgørelse af 11. Juli 1917 gives der Regler for Godtgørelse af Statskassen for Tilførselsforhold og for Landets Forsyning med Brødkorn i 1916—17.
37. Ved Bekendtgørelse af 3. August 1917 forbydes Fyring med Halm under Dampkedler.
38. Ved Bekendtgørelse af 24. Juli 1917 forbydes indtil 1. Novbr. 1917 Transport af Mergel og Gødningskalk paa Jernbaner, med Undtagelse af de særlig for Mergeltransport anlagte smalsporede Baner.
39. Ved Bekendtgørelse af 6. August 1917 forbydes det indtil videre at opfødre her i Landet avlet Boghvede af Høsten 1917, og der træffes visse Bestemmelser vedrørende Boghvededyrkning.
40. Ved Bekendtgørelse af 18. August 1917 forbydes det indtil videre at sælge og at udlevere Foderkager og Foderblandinger fra Lagre her i Landet. Iøvrigt er der i Aarets Løb udsendt en stor Række Bekendtgørelser vedrørende Foderkager og Foderblandinger, saaledes om Køb og Salg heraf, om Opgivelse af Beholdninger, om Maksimalpris, om Salg til Jordbrugere o. fl.

41. Ved Bekendtgørelse af 24. August 1917 paabydes Opgivelse af Beholdninger af Tjære m. m.
42. Ved Bekendtgørelse af 28. August 1917 paabydes Opgivelse af Beholdninger af Frø hos Købmænd, Brugsforeninger og Gartnere.
43. Ved Bekendtgørelse af 1. Septbr. 1917 gives der de nedsatte kommunale Kommissioner om Regulering af Priserne paa Levnedsmidler og Varer en noget udvidet Myndighed med Hensyn til at fremskaffe Oplysninger.
44. Ved Bekendtgørelse af 5. Septbr. 1917 gives der Regler for Handelen med Tang.
45. Ved Bekendtgørelser af 20. Oktober, 3. Decbr. og 12. Decbr. 1917 gives der Regler for Hjemmemarkedets og Befolkningens Forsyning med Smør.
46. Ved Bekendtgørelse af 12. Oktbr. 1917 gives der Regler for Hjemmemarkedets Forsyning med Kød.
47. Ved Bekendtgørelse af 15. Oktober 1917 gives Bestemmelser om Tørring og Konservering af Hvidkål.
48. Ved Bekendtgørelse af 18. Oktbr. 1917 gives der Regler for Hjemmeformaling af Brødkorn.
49. Ved Bekendtgørelse af 12. Oktober 1917 gives der en Række detaljerede Regler om Hugst i Landets Skove og Plantager samt om Handelen med Skoveffekter m. v. I Forbindelse hermed kan anføres, at der i Aarets Løb er udstedt en Mængde Bekendtgørelser om Fremskaffelse af indenlandske Brændselsmaterialer, hvoraf her skal nævnes den af 7. Maj 1917 og en af 17. Novbr. s. A. om Adgang til at bestille Brænde til Brug i 1918—19 samt om Fordelingen af Brænde af Produktionen 1917—18.

50. Ved Bekendtgørelse af 12. Novbr. 1917 om Kornligningen paalægges det Kommunalbestyrelser at rette de Fejl, som maatte opdages i Opgørelsen af den leveringsdygtige Jordværdi, efter Amtets Anvisning.
51. Ved Bekendtgørelse af 19. Novbr. 1917 gives der Regler for Sikring af Foder til Arbejdsheste ved Aflevering og Overtagelse af Landejendomme.
52. Ved Bekendtgørelse af 20. Novbr. 1917 gives der Regler for Udlevering af Oliekager og Foderstofblandinger samt Optælling af Beholdninger hos Jordbrugerne.
53. Ved Bekendtgørelse af 24. Novbr. 1917 gives der Regler for Udførsel af Hornkvæg, Faar, Geder samt forskellige Landbrugsprodukter.
54. Ved Bekendtgørelse af 22. Novbr. 1917 gives der Regler for Handel med og Slagtning af Svin og hertil slutter sig en Tillægsbekendtgørelse af 1. Decbr. s. A.
55. Ved Bekendtgørelser af 8. Decbr. og 22. Decbr. 1917 gives der Regler dels for Byernes og dels for Befolkningens Forsyning med Mælk.
56. Ved Bekendtgørelse af 12. Decbr. 1917 gives der Regler for Maltning af Byg til Hjemmebrygning.
57. Ved Bekendtgørelse af 13. Decbr. 1917 gives der særdeles udførlige Regler for Befolkningens Forsyning med Flæsk og Fedt.
58. Ved Bekendtgørelse af 15. Decbr. 1917 gives der Regler for Ernæringsraadets Overtagelse af Kornikvægløse Landbrug.
59. Ved Bekendtgørelse af 22. Decbr. 1917 forbydes det indtil videre at afhænde Boghvede til andre end Gærfabrikanter eller deres Repræsentanter.

60. Ved Bekendtgørelse af 29. Decbr. 1917 fastsættes der
Maksimalpris paa Sukker til Hus-
holdningsbrug.
61. Ved Bekendtgørelse af 7. Decbr. 1917 gives der
Regler for Aftærskning af Korn med Sikring
af Statens Krav for Øje.
62. Ved Bekendtgørelse af 26. Oktober 1917 gives der
Regler for Handel med Talg.
63. Ved Bekendtgørelser af 3. Novbr. og 20. Novbr. 1917
træffes Bestemmelser dels om Forholdsregler til Fo-
rebyggelse af Ildsvaade ved Brugen
af Damptærskværker i Nærheden af Porte
eller Lemme i Lader, og dels om Brugsretten
til Tærskværker og Lokomobiler.
64. Ved Bekendtgørelser af 27. Januar og 17. Februar 1917
dels forbydes Salg af Skoveffekter ved
Auktion og dels gives Regler for Handelen
med Skoveffekter.
65. Ved Bekendtgørelse af 24. Maj 1917 fastsættes der
Maksimalpriser paa Mel. I Forbindelse her-
med kan anføres, at der ved Bekendtgørelse af 13.
Marts 1917 gives Regler for Fremstilling af
Mel og Brød, og at der ved Bekendtgørelse af 17.
Marts træffes Foranstaltninger til Befolkning-
ens Forsyning hermed. Hertil knytter der
sig en Række senere Bekendtgørelser dels om Vægt
og Maksimalpris paa Mel og dels Forbud mod
Fodring med Gryn og Grynmel samt
Regler for Fremstilling af Sigtebrød.
66. Ved Bekendtgørelse af 28. Juni 1917 anerkendes der
en Række Naturfredningsforeninger.
67. Ved Bekendtgørelser af 11. Juli og 22. Decbr. 1917
gives der Regler for Transporten af og Han-
delen med Brunkul.
68. Ved Bekendtgørelse af 13. Novbr. 1917 træffes
Bestemmelser om Tiendeafløsningsens
Ikrafttræden for visse Købstæder og Sogne.

69. Ved Bekendtgørelse af 14. Novbr. 1917 gives der Meddelelser om Udmøntning af Jernpenge i 5, 2 og 1 Ørestykker.
70. Der er i Aarets Løb anerkendt en Række Arbejds-løsheds-kasser.
71. Der er i Aarets Løb udfærdiget en meget stor Række Bekendtgørelser om Fastsættelse af Huslejen i en stor Mængde Landkommuner.
72. Ved Bekendtgørelse af 8. Marts 1917 er der foretaget en Omlægning af Skattekrede i Gentofte og Lyngby Kommuner.
73. Ved Bekendtgørelse af 16. Marts 1917 gives der en Række Regler for Arbejdsgivernes pligtmæssige Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde.
74. Ved Bekendtgørelse af 28. Marts 1917 gives der ændrede Regler for Befordringsgodtgørelse til Embeslæger. Betalingen varierer fra 3 til 5 Kr. for en Rejse.
75. Ved Bekendtgørelse af 22. Febr. 1917 finder der en Omlægning Sted af Værgeraadskrede i Vejle Amt.
76. Ved Bekendtgørelse af 20. Januar 1917 er der foretaget Ændringer i Instruksen for alle til Praksisberettigede Jordemødre.
77. Ved Bekendtgørelse af 27. Januar 1917 forbydes Borttagelse af Grus og Sten fra Forstranden ved Selsing paa Samsø udfør Telegraf Kabelhuset.
78. Ved Bekendtgørelse af 10. Februar 1917 anerkendes den af Holbæk Amts Andels-Svineslagteri indførte Trikinundersøgelse.
79. Ved Bekendtgørelse af 10. Februar 1917 anerkendes Kødkontrollen for Dalum Kommune under Odense Amt.
80. Ved Bekendtgørelser af 22. Februar, 6. Marts, 25. Maj, 20. Juni og 21. Juni 1917 fastslaaes Regler for Be-

grænsning af Forbruget, Maksimalpris, Tælling m. v. af Benzin og Benzol.

81. Ved Bekendtgørelse af 15. Februar 1917 foretages Fordelingen af de Aandssvage mellem Landets Aandssvageanstalter.
82. Ved Bekendtgørelse af 2. Januar 1917 bestemmes, at Lov om Rettens Pleje af 11. April 1916 skal træde i Kraft den 1. Oktober 1919.
83. Ved Bekendtgørelse af 30. Marts 1917 gives der Morsø Kalkselskab Bevilling til at fordre Arealer afstaaet til midlertidig Brug til Anlæg og Drift af en Mergelbane, og ved en Bekendtgørelse af 25. Maj s. A. gives der Sydhimmerlands Mergelselskab en tilsvarende Ret for en Mergelbane fra Hostrup Mergelleje ved Hobro.
84. Ved to Bekendtgørelser af 17. April 1917 gives der Regler for Laan til Byggeforeninger og til Kommuner til Byggeforetagender.
85. Ved Bekendtgørelse af 4. April 1917 fastsættes Værdien af Kost og Logi for Arbejdere paa Landet, der faar Kosten hos Husbonden til 500 Kr. aarlig.
86. Den sædvanlige Bekendtgørelse om den Kvarterværterne tilkommende Betaling for Indkvartering af Personale fra Generalstaben til topografiske Arbejder er dateret den 25. Maj 1917. Priserne er paa Grund af Dyrtiden noget forhøjede.
87. Ved Bekendtgørelse af 18. Juni 1917 forbydes al Afbrænding af Sct. Hansblus og lignende i Aaret 1917.
88. Ved Bekendtgørelser af 31. August og 5. Septbr. 1917 gives der visse Regler vedrørende Beholdninger af Tobak og Tobaksvarer og Handelen med Tobak.
89. Ved Bekendtgørelse af 30. August 1917 bestemmes, at Nysted Købstads og Nysted Birks

ordinære Retter fremtidig maa afholdes under eet.

90. Ved Bekendtgørelse af 12. Septbr. 1917 forbydes al Reklamering af Varer, for hvilke der er Maksimalpris, til Ombytning med Varer, for hvilke der ikke er Maksimalpris.
91. Ved to Bekendtgørelser af 11. Septbr. 1917 foretages dels en Ændring i Statstilskudet til uddannede Sygeplejerskers Virken i Hærens Tjeneste under Krigsforhold, og dels Regler for Statskassens Tilskud til Sygeplejesagens Fremme i Almindelighed.
92. Ved Bekendtgørelse af 19. September 1917 ændres de almindelige Grundregler for Indretningen og Ledelsen af anerkendte Opdragelsesanstalter.
93. Ved Bekendtgørelse af 10. Oktober 1917 gives der nærmere Regler for Fjerdingaars Efterindtægten til Tjenestemænds Efterladte.

Der er endvidere i Aaret 1917 udstedt en stor Række Bekendtgørelser, om Sundhedsvedtægter, Bygningsreglementer, Brandforsikringsbestemmelser, Børnehjem, Ændringer i Kreditforeningsbestemmelser, Motorkøretøjer, Indførsel af Pølser og andre tilberedte Kødvarer, Navneforandringer og Sogneomlægninger, som det af Pladshensyn ikke er muligt at gøre nærmere Rede for her.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1917.

VII.

Beretning fra Statskonsulent Anton Christensen.

Som i de foregaaende Aar har det været Maskinprøvevirksomheden og hvad dermed staar i Forbindelse, der har optaget det meste af min Tid. De s a m m e n l i g n e n d e A r b e j d s p r ø v e r har omfattet Undersøgelser vedrørende Frugttræsprojter, Korntørningsapparater, Kartoffeloptagere, Roeskæremaskiner samt Kaste- og Rensemaskiner.

Prøven med F r u g t t r æ s p r ø j t e r blev arrangeret paa Foranledning af De samvirkende danske Haveselskaber og afholdt paa Landbohøjskolen; den suppleredes med en Prøve paa Slangerup Landbrugsskole. Prøven, hvori deltog de forskellige Typer af gangbare Frugttræsprojter, godtgjorde med Tydelighed, at saavel Trykkets Størrelse som Sprederens Form øver stor Indflydelse paa Spredemængde og Fordelingens Regelmæssighed. Resultaterne fra Prøven foreligger i 15. Beretning om Statens Redskabsprøver, der desuden indeholder en systematisk Inddeling samt Beskrivelse af de forskellige Spredapparater.

I Tilknytning til Prøven med Frugttræsprojter blev der foretaget Observationer vedrørende F r e m g a n g s m a a d e n v e d S p r ø j t n i n g a f K a r t o f f e l m a r k e r; Observationerne foretoges for at faa et Skøn over, hvorvidt V i r k n i n g e n a f B o r d e a u x v æ d s k e s p r e d n i n g e r ens, hvad enten den udføres med Haand-

sprøjte eller med Hestkraftsprøjte. Kartoffelavlere fremhæver ofte, at man i Praksis ikke faar saa stor Virkning af Bordeauxvædsken, naar denne spredes med Hestkraftsprøjte som ved Forsøgene, hvor Spredningen foretages med Haandsprøjte. Observationerne, der foretoges paa Kontrolgaarden »Godthaab« ved Skanderborg, viste som Helhed stor Virkning af Bordeauxvædskespredning; Virkningen var gennemgaaende noget større, hvor Vædsken blev spredt med Tornystersprøjte, end hvor Fordelingen foretoges med Hestkraftsprøjte. Saavidt man kunde skønne, beroede Forskellen dog bl. a. paa, at der undertiden forekommer Tilstopninger af Hestkraftsprøjtens Brusere, som ikke øjeblikkelig bemærkes og rettes, hvorved der fremkommer ubehandlede Striber, der tilsammen kan indtage en saadan Størrelse, at det øver kendelig Indflydelse paa Udbyttet.

Heraf følger, at Bordeauxvædsken bør sies omhyggelig; det kan desuden være praktisk at ofre 2 Mand til Sprøjtningen, saa den ene stadig kan paase, at hver Spreader virker, som den skal.

De foreløbige Observationer vedrørende Korn tørringsapparater er afsluttede; Resultaterne foreligger i 16. Beretning. Selv om de foretagne Undersøgelser ikke har klaret alle Spørgsmaal vedrørende Tørringsteknikken, er der dog ved Prøvearbejderne samlet en Del Erfaring, som er nyttigjort i Form af Vejledning ved Anlæg af en Mængde Tørrerier omkring i Landet. Der blev til Tider stillet store Krav til Vejledning, Rejser og Besigtigelser; naar Kravene nogenlunde kunde tilfredsstilles, skyldes det bl. a., at jeg kunde disponere over et lille Beløb til Antagelse af sagkyndig Medhjælp, hvor Forholdene krævede det.

De mange Tørrerier, som er oprettede omkring i Landet, har ikke alene haft stor Betydning ved Tørring af Brødkorn, men de finder desuden Anvendelse ved Tørring af forskellige Frø- og Sædevarer.

Prøven med Kartoffeloptagere er afholdt

dels paa Kontrolgaarden »Godthaab« ved Skanderborg og dels paa Villestrup ved Arden; der valgtes 2 Prøvesteder for at faa Jord af forskellig Beskaffenhed og Kartofler af forskellig Udvikling. I Prøven var repræsenteret de gangbare Typer af Kartoffeloptagere samt en enkelt afvigende Maskine, der dog maatte gaa ud under de forberedende Arbejder. Resultaterne af Prøverne er meddelte i 17. Beretning fra Statens Redskabsudvalg.

Prøverne med R o e s k æ r e m a s k i n e r samt K a s t e- og R e n s e m a s k i n e r foretoges paa Landbohøjskolen og paa Borris Landbrugsskole. Resultaterne er offentliggjorte i 19. Beretning; det fremgaar heraf, at Soldets Hældning og Bevægelsens Art øver betydelig Indflydelse paa Maskinernes Renseevne, og at de tværgaaende Sold arbejder bedre end almindelig antaget.

De høje Brændselspriser gav Anledning til Fremkomsten af Kvasuggere, Ryddekraner m. m., og jeg har ofte været udkaldt for at besigtige disse, her i Landet ret nye Apparater.

Fyring med Kvas o. lign. i Lokomobiler har givet Anledning til Fremkomsten af særlige I n d f y r i n g s a p p a r a t e r, der dog ikke har faaet nævneværdig Udbredelse; større Betydning har forskellige Fyrboks-Indsatser, der tjener til en bedre Udnyttelse af det fyldende Brændsel.

Fyring med let Brændsel medfører Fare for Ildebrande; der blev derfor i Vinteren 1917—18 paabegyndt en Prøve med G n i s t f a n g e r e, som fik stor Tilslutning.

Aarets N y h e d s- og E n k e l t p r ø v e r spænder over mange forskellige Maskingrupper. Resultaterne findes i 14. og 18. Beretning. Der er bl. a. prøvet adskillige Halvrensere og Enkeltrensere, en flerradet Sædradrenser, Kartoffellægger, Kartoffelmarkør, Selvfodringsapparat, Prøvemalkningsvægt, Kartoffelmølle, Briketpresse, Hak-kelsemaskine, Sortertromle, Pletsaaapparat m. m.

Motorplove, der i tidligere Aar har beskæftiget mig meget, staar stille paa Grund af Oliemangel.

Da jeg erfarede, at Hærens tekniske Korps har benyttet Carbidgas til en Tractor, som anvendes ved Kanontransport, blev der søgt Oplysning hos Korpset, der beredvilligt foretog nogle Undersøgelser for at fastsætte Forbruget af Carbid til en bestemt Arbejdsydelse. Da det er samme Tractor, som bruges ved flere Motorplove, og da Byrdens Størrelse var kendt, kunde Sammenligning med Motorpløjning nogenlunde drages. Det viste sig teknisk muligt at drive Tractoren ved Carbidgas, men Udgifterne vil blive saa store, at Anvendelse ved Motorpløjning maa betragtes som udelukket; Arbejdet blev derfor indstillet foreløbig.

I Sommeren 1918 blev jeg Medlem af et af Handelsministeriet nedsat Udvalg vedrørende Landelektricitetsværkernes Reservekraft.

Den almindelige konsultatoriske Virksomhed er gaaet som i de foregaaende Aar. Det har været til Gavn for Virksomheden, at jeg har raadet over en Medhjælpssum, saa det har været muligt at antage fagkyndig Hjælp, hvor det var nødvendigt for at bringe hurtig Vejledning paa Stedet.

Foruden Udarbejdelsen af Prøveberetninger har jeg affattet en Del Oversigter og Artikler til Fagblade, Tidsskrifter, Aarbøger, Leksikaer m. m.

Mindre Meddelelser.

Statskonsulent J. Jensen, der er 73 Aar gl., har søgt sin Afsked til 1. April n. A. Han ansattes i 1886 som Landhusholdningselskabet's Konsulent og den 1. April 1889 som Statskonsulent.

Forøgelse af det opdyrkede Areal i Bretland. I Følge en af »the Director General of Foot Production« afgiven Beretning viser det sig, at de hidtil indvundne Resultater af den britiske Regerings Bestræbelser for at fremme Produktionen af Fødemidler i det Forenede Kongerige, i Henhold til en Optælling, der fandt Sted den 27. April d. A., er følgende. Siden 1916 er der sket følgende Forøgelse i det opdyrkede Areal i det Forenede Kongerige:

Hvede....	39 pCt.	Rug, Blandsæd og Bælgfrugt....	69 pCt.
Byg.....	11 —	Kartofler.....	50 —
Havre....	35 —		

Det udtales i Beretningen, at forudsat Høsten ikke bliver under Gennemsnit, er der Grund til at antage, at Bretlands Høst i 1918 vil kunne levere Forsyninger af Brødstoffer, der er tilstrækkelige for Landets Forbrug i 40 Uger.

Den indenlandske Produktion af Margarine var i de sidste 4 Aar følgende:

1914.....	43.6 Mill. kg	1916.....	56.5 Mill. kg
1915....	52.8 — —	1917.....	33.2 — —

Samtidig var Indførselen af Margarine følgende:

1914.....	1.8 Mill. kg	1916.....	2.1 Mill. kg
1915.....	2.3 — —	1917.....	0.1 — —

Kornhøsten i Frankrig 1917. Landbrugsministeriet har opgivet det avlede Kvantum Hvede til 39 Millioner Quintaler, hvilket vistnok er det laveste Tal i de sidste 45 Aar.

Avlen af Rug og Byg har ligeledes været meget mindre end sædvanlig, alt af de samme Grunde: Formindskelse af de besaaede Arealer, samt for megen Nedbør i Maanederne April, Maj og Juni.

Der kan ikke berettes meget om disse Kornsorter, idet det er Regeringen, som kontrollerer alle Forretninger i Hvede, Rug og Mel.

Hvad Majs, Byg og Havre angaar, har Forretninger heri været næsten uigennemførlige af Hensyn til Takseringen, idet Jordbrugere ikke har villet sælge til de fastsatte Takster, med mindre deres Beholdninger blev rekvisionerede af Myndighederne, dette har paa de vigtigste Produktionssteder fundet Sted for Havrens Vedkommende.

Det antages, at Høsten af Hvede har været noget større end det officielt opgivne Tal, idet der er en overvejende Sandsynlighed for, at de af Landbrugerne Myndighederne opgivne Tal er noget mindre end den virkelide Høst.

Den næste Høst i August burde blive god, idet Saaningerne er forøgede, ligesom den herskende Temperatur er meget gunstig.

Der er nu taget Bestemmelse om, at Regeringen skal overtage Ledelsen af al Handel med Korn, Kontrol med Møllerne samt med Fordelingen af Mel til Bagerierne. Desuden er der nu indført Brødkort.

(Efter »Meddelelser fra Udenrigsministeriet«, Hefte VIII, 1918.)

Til

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs
Medlemmer.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab blev stiftet den 29. Januar 1769, og til Januar n. A. kan Selskabet altsaa fejre sit halvandet Hundred Aars Jubilæum. Selskabet er den ældste blandt de Foreninger, der i Danmark virker til Fremme af økonomiske Formaal. Straks ved sin Stiftelse fik Selskabet ved højtstaaende og fremragende Mænds Bestræbelser en betydningsfuld Stilling og et stort Virkefelt, og har der end i de forløbne 150 Aar været Tider, i hvilke Selskabet ligesom hvilte sig ud og samlede friske Kræfter, kan det dog med fuld Føje siges, at ingen anden Institution eller Forening, endsige nogen Enkeltmand, har haft den Betydning for dansk Landbrug som Selskabet.

Vel udføres der nu af yngre Landbrugsorganisationer et stort og nyttigt Arbejde for dansk Landbrug, men det vil dog være af megen Betydning, at Landhusholdningsselskabets Gerning vedblivende kan røgtes i mindst samme Omfang som hidtil og efter de gode Traditioner, der i 150 Aar har staaet deres Prøve. Dertil kommer, at der er Op-gaver, Selskabet varetager, som vanskeligt vil kunne overtages af andre Sammenslutninger.

Men skal dette finde Sted, vil det være nødvendigt, at Selskabet ikke hindres i sin Virksomhed af pekuniære

Vanskeligheder, og det vil derfor være af stor Betydning for det, at det i disse Aar, da det hele Prisniveau er blevet saa højt, som ingen tidligere drømte om, kan se sine Indtægter forøgede. Den naturligste Maade, dette kan finde Sted paa, er ved at virke for en forøget Tilgang af Medlemmer til Selskabet. Sikkert findes der rundt om i Landet et stort Antal Ejendomsbesiddere, Forpagtere, Landbrugslærere, Konsulenter o. a., som vil finde sig foranlediget til at indtræde i Selskabet, naar deres Opmærksomhed henledes derpaa, og da Selskabets nuværende Medlemmer synes at være kaldede til, med Selskabets i dets Aarsberetning offentliggjorte Medlemsliste til Udgangspunkt, at rette en saadan Henvendelse til de Mænd og Kvinder i deres Kreds, der kan ventes at ville tage denne til Følge, tillader Selskabets Præsidium og Bestyrelsesraad sig herved at rette en Opfordring til dets Medlemmer at virke for Tilgang til Selskabet.

Enhver Mand og Kvinde kan optages som Medlem. Medlemsbidraget er 20 Kr. om Aaret, hvori er indbefattet Betalingen for de af Selskabet udgivne Bøger — blandt disse Selskabets Historie, for saa vidt Oplaget strækker til — og Aarsberetninger samt »Tidsskrift for Landøkonomi«. Ethvert Medlem faar endvidere gratis tilsendt »Tidsskrift for Landbrugets Planteavl«.

*Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs
Præsidium og Bestyrelseraad.*

Fjerkræavlens og dens Udviklingsmuligheder.

Af Konsulent W. A. Kock.

Selv under Krigen har der i Udlandet, ikke mindst i Amerika, været arbejdet ihærdigt paa at fremme Produktionen af saa vigtige Fødemidler som Æg og Fjerkrækød i Virkeligheden er til Erstatning for de store Kvanta Kød og andre Fødemidler, der nødvendigvis stadig maa sendes til Fronten. Naar det er lykkedes at vække Interesse for en forøget Produktion af Æg og Fjerkræ i de forenede Stater, da skyldes dette særlig det energiske Arbejde, der er udfoldet af den meget betydelige Stab af fagudlærte Kræfter, der paa dette specielle Omraade nu findes i Amerika, hvor denne Sag, selv indenfor de ledende Landbrugskredse, er overordentlig populær. Paa min Rejse i sin Tid i de forenede Stater fik jeg et storslaaet Indtryk af det til Fjerkræavlens, særlig Hønsseavlens Fremme udrettede Arbejde, ikke mindst paa de mange Forsøgsstationer og Landbrugsskoler, og det er sikkert ikke for meget sagt, at man næppe vilde have naaet saa langt, saafremt forskellige offentlige Institutioner ikke havde vist sig saa rundhaandede med at yde Tilskud til Fremme af den virkelig praktiske og økonomiske Fjerkræavl. Hertil kan yderligere føjes, at Landbrugsministeriet ser paa Fjerkræavlens som en Sag af den allerstørste Betydning, hvilket jo forøvrigt ikke er saa underligt, naar man erfarer, at den aarlige Værdi af Æg- og Fjerkræproduktionen i de forenede Stater anslaaes til 7 à 800 Millioner Dollars aarlig.

Blikket fortjener ogsaa, naar Talen gælder Fjerkræavl, at rettes paa England, der er et gammelt Kulturland paa dette Omraade, og med mit Kendskab til Forholdene i det forenede Kongerige, nærer jeg ingen Tvivl om, at der særlig i Irland med dets fortrinlige Betingelser for Fjerkræavl vil blive gjort alt for at forøge Produktionen. Paa de i Irland og England før Krigen afholdte Fjerkræavlskonferencer fik man et levende Indtryk af, at der i det nævnte Land findes en stor Stab af gode Kræfter til at vejlede de mange Landbrugere paa dette specielle Omraade. Sporten, der i ethvert Land bør kunne bære sig selv, har forhen været altfor dominerende, men Kræfterne er nu til Gengæld saa meget desto mere rettet paa at rejse den økonomiske Side af Sagen. Hvad her er sagt om det forenede Kongerige, gælder ogsaa Kolonierne, med de ofte fortrinlige Betingelser for Fjerkræavl, som kun venter paa at blive fuldt udnyttede. At der i Løbet af kort Tid ved et godt Arbejde, kan fremskaffes en forøget Ægproduktion, viser særlig Kanada, hvis Eksport af Æg til England nu under Krigen er tiltaget endog ganske betydelig.

Omend man ikke skal indlade sig paa at spaa med Hensyn til Fremtiden, er der vel næppe Tvivl om, at Æg og Fjerkræ i de fleste Lande vil blive godt betalte Landbrugsprodukter, som der vil blive lagt megen Vægt paa at faa produceret, navnlig da Hønen kan trives under saa mangeartede, forskellige Forhold, og ved god Røgt og Pleje naa op til aarlig at producere fem à seks Gange sin egen Vægt i Æg. Hvad Krigen har slaaet i Stykker paa Fjerkræavlens Omraade, thi nægtes kan det jo ikke, at det er meget i saa stærkt fjerkræproducerende Lande som Frankrig, Belgien, Rusland, Italien og Østrig-Ungarn, vil sikkert i Løbet af nogle faa Aar i alt Fald for en stor Del kunne heles i Betragtning af, at Antallet af Fjerkræ jo ret hurtig kan bringes op igen. I Tyskland, der før Krigen stod som Verdens største æg- og fjerkræimporterende Land, idet det maatte indføre for over 200

Millioner Kr. Æg og Fjerkræ, skønt det selv havde ca. 65 Millioner Stykker Fjerkræ, er der vel nok tyndet stærkest ud i Fjerkræbestanden, det være sig Høns som de umaadelige Mængder af Gæs, som dette Land var bekendt for. Ved Vurdering af Forholdene maa man imidlertid tage i fornøden Betragtning, at Tyskland før Krigen indenfor de forskellige Landbrugskamre havde dannet faste Rammer for Virksomheden paa Fjerkræavlens Omraade, og alt udrettet et udmærket Arbejde, baade med Hensyn til en omfattende Konsulent-Skole og Forsøgsvirksomhed, der straks kan fortsættes i det en Gang planlagte Spor. I Rusland vil Forholdene sikkert blive vanskeligere, da der med Hensyn til Arbejdet til Sagens Fremme og den fornødne Organisation kun har været udrettet grumme lidt.

Og nu for vort eget Lands Vedkommende, da stiller Forholdene sig saaledes, at vi hidindtil er kommet nogenlunde godt ud over Vanskelighederne, bl. a. ved at drage Nytte af forskellige for Størstedelen ikke tidligere til Fjerkræet udnyttede Stoffer og ved at foretage en Indskrænkning af Besætningerne, og man maa være berettiget til at antage, at det Blodbad, der for Hønsenes Vedkommende har fundet Sted under Krigen, har omfattet de skyldige, nemlig de store Masser af for gamle, usle, daarliglæggende Høns, og det store Overtal af Haner, som vi hidindtil har været belemret med her i Landet. Den Regel, at færre, velpassede Dyr giver forholdsvis langt større Udbytte end mange daarlig passede, og da tilmed hvis der holdes alt for mange af disse i Forhold til Arealts og Husenes Størrelse, gælder ikke mindst Fjerkræet.

Ligesom tidligere vil det sikkert være Ægproduktionen, Opmærksomheden først og fremmest bør fæstnes paa, saa meget mere som der efter de i Aarenes Løb indhøstede Erfaringer ikke er meget der taler for, at fedet Fjerkræ en Gang vil faa Betydning for os som Eksportvare. Dertil kræves helt andre Kvaliteter, end vi hidindtil har raadet over for at tilfredsstille Udlandets kræsne

Smag i saa Henseende, og endelig synes denne Sag, der kræver nogen Erfaring, ikke at ligge for vor Befolkning, selv om ogsaa Opdræt af Kyllinger og Fedning af disse som i Udlandet drives som to forskellige Forretninger. Først og fremmest gælder det i alt Fald om at oparbejde et Hjemmemarked, der da kan danne en Støtte for en mulig senere Eksport. Priserne for Fjerkræ, der før Krigen var alt for lave, er paa Hjemmemarkedet steget ganske umaadeligt under Krigen, men der tiltrænges stadig en bedre Ordning med Hensyn til Afsætningen, idet Mellemhandlerfortjenesten i mange Tilfælde er alt for stor. At vi efter Krigen skulde kunne eksportere Racefjerkræ i større Udstrækning til Udlandet er næppe troligt, der-til har vi for lidt af dette at undvære, og Kvaliteten er sikkert ogsaa for ringe.

Det er saa ofte, hvad der er meget rigtig, hævdet, at Fjerkræavlens har sin største Berettigelse som et endog meget lønnende Bierhverv og er bedst egnet for det mindre Jordbrug, hvor Mand og Hustru i Forening kan varetage den nøje Pasning og Pleje, uden hvilke et tilfredsstillende Resultat næppe naas, men det maa desværre ogsaa siges, at der er Tusinder og atter Tusinder af smaa Brug, hvor Fjerkræet kun holdes, fordi man nu en Gang mener, at man bør have noget af dette, uden at man gør noget for at passe og pleje dette paa formaalstjenlig Maade. Et lignende Forhold gør sig gældende paa mange iøvrigt veldrevne Bøndergaarde og større Ejendomme, paa hvilke det let ved lidt Ekstraarbejde kunde bringes til at give en god Biindtægt.

Der er vel næppe nogen, der tør bestride, at Fjerkræavlens, særlig Hønsavlens, har en stor nationaløkonomisk Betydning for vort Land, og at Æggene ikke mindst under Krigen har været et højt betalt Landbrugsprodukt, der bl. a. har bidraget til at være en god Støtte for de mange mindre Landbrug, hvis øvrige Indtægter under den nuværende Situation er blevet stærkt beskaarne. Der vil derfor, saa snart Forholdene tillader det, være

god og velbegrundet Anledning til at gøre alt for at faa vore Hønsesætninger bragt op paa eller muligvis over det Antal, vi havde før Krigen. For at dette kan blive Tilfældet, maa der sikkert ved Siden af de gode og praktiske Foranstaltninger, der nu er iværksatte, bl. a. et forøget Oplysningsarbejde til, der mulig som i Irland kunde udøves ved Udsendelsen af kyndige Vandrelærere og ved Optagelsen af Fjerkræavlens som Fag paa Landbrugsskolerne. Det vilde sikkert ogsaa have sin Betydning, om Fjerkræavlens, men vel at mærke den praktiske Side af Sagen, som denne nu har udviklet sig, blev optaget som Fag paa Landbohøjskolen. Omend vi i den sidste halve Snes Aar mere og mere er kommet ind paa at betragte Fjerkræet og navnlig Hønsene med mere Velvilje og har faaet mere Forstaaelse af deres Betydning, er der endnu langt igen, før Hønsens Askepot-Rolle er udspillet indenfor vort Lands Grænser. Det vil sikkert være fornøftigt i Fremtiden nøje at følge ethvert af de Skridt, der foretages i Udlandet, hvor man næppe vil vige tilbage for at gøre alt, hvad der med Penge og Arbejde kan udrettes for atter igen at faa Fjerkræavlens til at opblomstre.

Skal Hønsseavlens indenfor et Landbrug, det være sig større eller mindre, give et godt Overskud, hvilket slet ikke er saa vanskeligt, maa man først og fremmest fatte Interesse for Sagen, men det maa der ogsaa til, thi ellers udebliver det gode Resultat, der i første Række er afhængig af den daglige Pasning og Pleje, som man giver Hønsene. Som saa ofte anført, bør man helst kun holde én Race, og er denne ikke rugelysten, da de fornødne Rugehøner af svær Race eller Krydsning. Meget og da navnlig Vinterlægningen er afhængig af, at Kyllingerne er rettidig tillagt, og er opdrættet godt. Overflødige Haner og for sent tillagte Hønekyllinger samt Høner over $2\frac{1}{2}$ Aar, om det da ikke er særlig fremragende Avlsdyr, bør ikke taaes i et veldrevent Hønseshold, som ikke maa omfatte mere, end man kan naa at

faa passet godt, og som man har rigelig Plads til. Rugehøns, man ikke har Brug for, maa straks sættes i et af en Tremmekasse bestaaende Afvænningsbur, og Hønsehuset bør helst hver Morgen udrenses for Gødning og daglig udluftes. Det er ret let hver Morgen at udrense Gødningen med en lille Skraber, naar man under de i lige Højde fra Gulvet anbragte Siddestænger opsætter et af

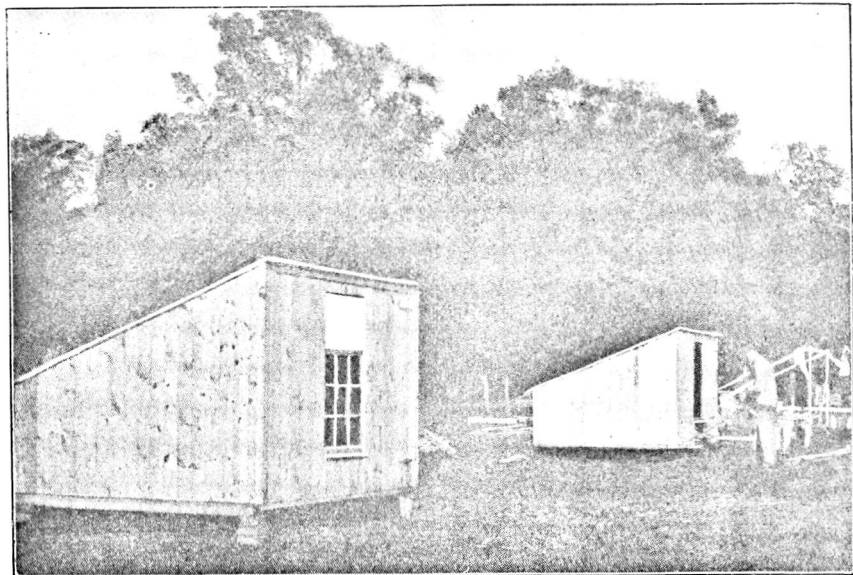

Fig. 1. Almindelige Kolonihønehuse.

tynde Brædder lavet Gødningsbrædt, der bestrøs med Sand eller Tørvesmuld. Det gælder om, at Hønsehuset laves rigeligt stort, saa det kan tjene baade som Nat- og Dagrøm for Hønsene. Som Billedet viser, kan man f. Eks. indrette mindre Kolonihønehuse til sine Høns. I saadanne Huses Forside, der er højest og vendes mod Syd, indsættes et stort Vindue, og bagtil opsættes Gødningsbrættet med Siddestænger over. Langs Siderne, godt hævet fra Jorden, anbringes Rederne, saaledes at Hønsene til deres Raadighed har hele Husets Gulv, der belægges med

tør, ren Strøelse, som de kan skrabe i og derved fordrive Tiden med, hvilket er af stor Betydning for dem. Hønsengaarden, der helst maa være græsbevokset og saa stor som mulig, bør beplantes, f. Eks. med Frugttræer, og paa de udsatte Steder plantes Læ i Form af Mirabelblommer, Nodder eller Hyld, der alt er samtidig indbringende Læ. Mindst Foraar og Efteraar maa Hønseshuset nøje udrensnes og hvidtes, eventuelt desinficeres, og man bør gøre

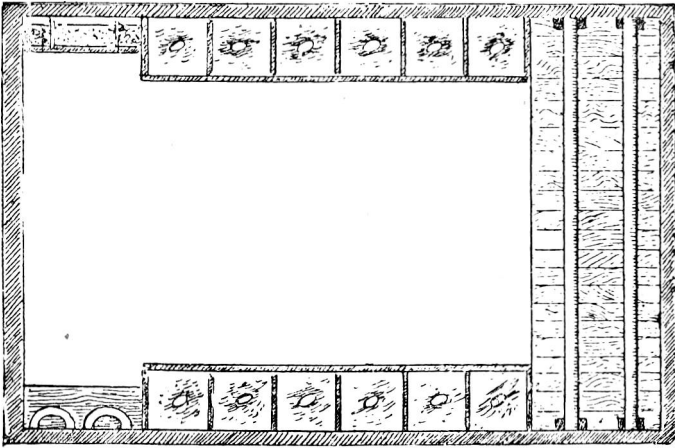

Fig. 2. Kolonihønseshus set indvendig fra.

sig til Vane, jævnlig at udskolde saavel Æde- og Drikkekar, da Smitten meget let spredes fra disse.

At der er ligesaa stor Forskel paa Hønsenes som paa Køernes Ydeevne er en bekendt Sag, hvorfor man bør gøre sig en lille ekstra Anstrengelse ved i Stedet for at bytte Rugeæg med Naboen eller det første det bedste Sted, som saa mange gør, at købe Rugeæg eller Kyllinger fra rigtlæggende kontrollerede Hønsesbesætninger, hvor en fornuftig Avlsledelse gennemføres. Det er Vejen til yderligere Fremskridt og som enhver Hønsesholder i egen velforstaaet Interesse maa og bør betrede. Selv om det koster nogle Kroner mere at anskaffe saadanne Rugeæg eller Kyllinger, vil det komme igen med gode Renter.

Saafrømt man mener at kunne faa Tid til selv at kontrollere sine Høns eller en udvalgt Flok af disse, bør man benytte sig af Udfølning om Morgenen og Kontrolreder i Rugeægstiden eller, hvad der er bedre Kontrolreder hele Aaret. Disse kan som Billedet viser eventuelt anbringes under Gødningsbrættet og laves i en lang sammenhængende Række og være indrettet som følger. Redebunden,

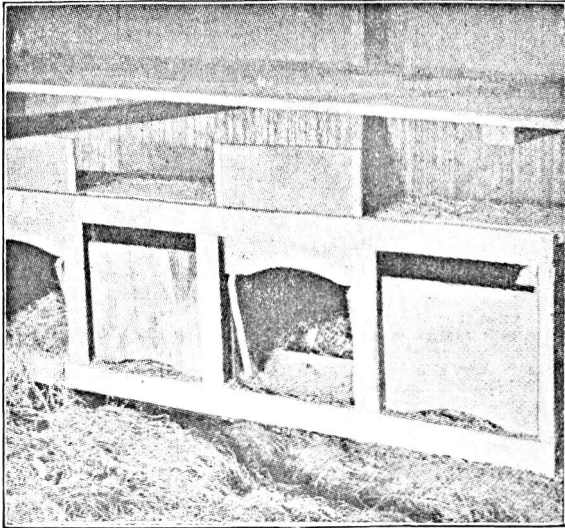

Fig. 3. Kontrolreder efter Fældesystem.

der vipper fremefter, naar Hønen gaar paa Reder, hviler paa en tynd, vandret liggende Jernstang. Selve Redebunden bestaar af en Ramme, paa hvis underste Kant er udspændt fintmasket Staaltraadsnet. I hvert af Rammens forreste Hjørner er foroven fæstnet en tynd Trælister, der gennem en Krampe paa hver af Redens tilsvarende Sider fører skraat op mod Redeindgangens øverste Kant, saa langt frem, at Faldlaagen, naar den er aaben, i hver Side hviler paa disse Listers Ender. Naar Redebunden derfor vipper fremefter, glider Faldlaagen ned og lukker for Redens Indgang, og Hønen kan da kun komme ud igen,

naar man trækker Falddøren op, hvorved Redebunden vipper tilbage, og Reden er da paany indstillet. I Hønses huset ophænges afstregede Lister med Plads til Hønsenes Numre foroven og Datoerne ned langs Siden, saa man let kan notere, hvilke Høns, der har lagt Æg. Ved Aarets Slutning kan man da af Listerne for Aarets 12 Maaneder let overtyde sig om, hvilke Høns, der har lagt flest Æg og Aarstiden disse er lagte paa og ved Udvalget af Avlsdyrene tages da Hensyn hertil samt til Individernes Udvikling, Racemærker og Æggenes Form, Størrelse og Farve.

Navnlig under de nuværende Forhold, hvor Priserne paa alt Fjerkrækød er dyre, vil det sikkert kunne lønne sig, om man raader over tidlige Rugehøner, at tillægge nogle Vinterkyllinger eller tidlige Foraarskyllinger, der da meget godt kan opdrættes i et lunt Hjørne af Stalden, og for en stor Del opfodres med forskelligt Affald fra Husholdningen.

Ligesom forrige Aar, vil sikkert kogte Kartofler for en stor Del komme til at udgøre en ikke ringe Bestanddel af Hønsenes og i det hele taget Fjerkræets Foder. Enhver Fjerkræholder bør forøvrigt i størst mulig Udstrækning, selv om det volder lidt Ulejlighed, bjerge store Mængder af Brændenælder, der tørres, skæres til Hakelse og blandes i Blødfoderet, endvidere Ukrudtsfrø, der males eller koges, Kastanier, Bog og navnlig Agern, der alt knuses og helst koges, Rønnebær og Tjørnebær, der tørres. Endelig maa Opmærksomheden henledes paa kogt Kød- og Fiskeaffald, der males, Muslinger, der udvandes og knuses, Muslinge-Kød- og Benmel, Avner, der males, samt Lyngmel o. s. v. Nye Foderæmner maa Hønsene gradvis vænnes til, og i den Retning maa man væbne sig med Taalmodighed. Uden rigelig Anvendelse af saftigt Grønt, som Hønsene kan omsætte store Mængder af, kan man ikke sige, at man er inde paa at gennemføre en fornuftig og formaalstjenlig Fodring. Til Vinterbrug bør man raade over en god Forsyning Kaal, Kaalblade, Roer og Gulerødder. Som naturligt er, spiller Fodringen en over-

ordentlig stor Rolle, men det er desværre et Omraade, indenfor hvilke store Fejl begaas.

De høje Priser paa Fødemidler har ogsaa ført med sig, at Duer, der før opnaaedes latterlig lave Priser for, er steget betydelig i Værdi. Hvor Duer kan flyve ude, kan de udmærket godt betale sig, idet de da kan søge en Del af Føden selv. I Stedet for almindelige Duer, der ofte er for smaa, bør Opmærksomheden henledes paa Brevduer, samt særlig de store kødfulde, godt ynglende Koburger-Lærkeduer og Strasserduer, der ogsaa er velegnede til at krydse med Brevduer eller almindelige Duer.

Næst efter Hølseavl er Gaaseavl en Genstand for mest Opmærksomhed, og denne lønnende Avl kan navnlig i Løbet af de sidste Par Aar udvise god Fremgang. Ikke alene indenfor det større, men ogsaa indenfor det mindre Landbrug opdrættes der nu mange Gæs. For at spare paa Græsarealet anvendes meget smaa, letflyttelige Folde, lavet af Lægter og Staaltraadsnet og Forholdet er for en stor Del dette, at nogle holder Avlsdyrene, der kræver nok saa gode Betingelser og Pladsforhold som Gæslingerne, medens andre køber Rugeæggene og lader disse udruge af store, tidlig rugende Høns. Orpingtonhøner er i saaa Henseende særlig fortrinlige. I Modsætning til Ænderne, kan Gæs og Gæslinger for en stor Del leve af Græs og andet saftigt Grønt, hvorved denne nyttige Husfugl er yderst billig at opdrætte. Med Hensyn til Avlsdyrene, da er det af største Betydning, at Gasen er ubeslægtet med Gæssene og begge Køn maa helst være to Aar og derover, da man ellers løber Fare for at faa svagelige Gæslinger samt en Del ubefrugtede Æg. Et godt Avlsmateriale kan da anvendes i mange Aar. Endelig har det sin store Betydning, at man i Stedet for de ofte smaa, daarlig læggende almindelige Landgæs kommer ind paa at holde Emdener eller Toulouser-gæs, der ikke alene er større, men ogsaa lægger mange flere Æg. Særlig kan anbefales en Krydsning af Emdener Gæs med Toulouser-gæs eller med de meget rigt-

læggende, men mindre italienske Gæs. Landgæssene vil ogsaa kunne forbedres betydelig ved at krydses med Gæser af de to førstnævnte Racer. Almindeligvis sættes 3 højst 4 Gæs til en kraftig, veludviklet Gase.

Angaaende Afsætningen af Gæslinger, da har disse fra det tidlige Foraar været udbudt til fabelagtige høje Priser. Smaa Gæslinger, som under normale Forhold vilde have kostet nogle faa Kroner, er solgt til 10 à 15 Kr. pr. Stk. og større, magre Gæslinger op til 40 à 50 Kr. pr. Stk. og derover. Disse store Priser synes imidlertid ikke i større Udstrækning at være kommet det danske Landbrug til Gode, men derimod Opkøbere, der sikkert har tjent gode Penge herved, og nu byder store Priser for fede Gæs, at levere til Mortensdag eller Jul. Efter alt at dømme, vil disse kunstig opskruede Priser næppe holde sig, da der sikker i Aar er opdrættet et betydeligt større Antal Gæs end de nærmest foregaaende Aar. Omkring Mortensdag og Jul, hvor man gammel Vane tro slagter Gæssene og sender dem ind til Byerne, vil der utvivlsomt, ligesom tidligere Aar, ske et betydeligt Prislefald, selv om ogsaa Kølerummene kan modtage nogle af disse og derved regulerer Tilførslen. Det kan derfor ikke noksom tilraades Gaaseholderne saavel i Aar som ad Aare, at fordele Tilførslen af slagtede Gæs i Løbet af Efteraaret og Vinteren, og meget taler for, at man bør søge at komme ind paa en mere tidlig Afsætning ligesom i Udlandet ved at producere de saakaldte »Grønne Gæslinger«, der kan være slagtefærdige i c. 12 Ugers Alderen, og dog veje 4 à 5 kg. De vanskelige Foderforhold vil sikkert desværre i Aar føre med sig, at en Del af Gæssene vil fremkomme i halvfed eller endnu daarligere Stand. Det gælder om at faa Gæssene saa fede som mulig, idet der jo navnlig vil blive stærkt Begær efter Gaasefedt i disse fedtfattige Tider, men dertil kræves Korn, selv om man ogsaa har tilstrækkeligt med de velanvendelige Gulerødder, Roer, kogt Ukrudtsfrø og lignende. Der synes derfor at være Rime-

lighed i, at de jordløse Gaaseholdere fik tildelt det fornødne Korn, nemlig c. 20 kg pr. Gaas, til at opfede disse med, hvorved der ikke alene vil kunde paaregnes en Kødforøgelse og Kvalitetsforbedring, men ogsaa en ikke ringe Fedtpaalægning.

Bestyrelsesmødet

den 4. Oktober 1918

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.

Til Stede var Præsidenterne Kammerherre *Carl Bech*, Professor *T. Westermann* og Lensgreve *F. Moltke*. Af Bestyrelsesraadets Medlemmer var mødt: Gaardejer *Hans Andersen*, Proprietær *P. Andersen*, Professor, Veterinær-fysikus *B. Bang*, Professor *B. Bøggild*, Landbrugslærer *Chr. Christensen*, Proprietær *C. Grut-Hansen*, Proprietær *C. Hansen*, Forstander *J. K. Jensen*, Proprietær *V. Jespersen*, Kammerherre *N. Juel*, Forpagter *H. Juncker*, Forpagter *O. J. Knipschildt*, Inspektør *J. P. Leegaard*, Proprietær *P. Olufsen*, Hofjægermester *C. Sehestedt-Juul*, Forpagter *Selchau-Hansen*, Forpagter *G. F. Schroll*, Forpagter *Chr. Sonne*, Hofjægermester *A. Tesdorpf*, Kammerherre *J. Baron Wedell-Neergaard* og Proprietær *J. Willumsen*.

Kammerherre *Carl Bech*, der ledede Mødet, udtalte nogle Mindeord over Fabrikant *P. Nordsten*, Hellerup, og Forstander *V. Storch*, der er afgaaede ved Døden, hvorefter Ernæringsraadets Formand, Godsejer *Moesgaard-Kjedsen*, der paa Præsidiets Anmodning var kommet til Stede, gav forskellige Meddelelser, efter hvilke der førtes en livlig Diskussion.

Det landøkonomiske Driftsbureau. Professor *Westermann* meddelte, at det var Selskabet, som oprindeligt havde taget Initiativet til det i 1916 nedsatte Udvalg for Oprettelsen af et landøkonomisk Driftsbureau og afholdt de ikke ubetydelige Udgifter, der var forbundne med Udvalgets Arbejder. Efter at Rigsdagen for Finansaaret 1918—19 har bevilget et Beløb af 12,000 Kr. til Bureauets Oprettelse og Drift, er dette fra Foraaret 1918 traadt i Virksomhed og har indtil videre faaet sine egne Lokaler Bülowvej 46, 1. Sal, København V.

Saaledes er da denne Sag, som saa mange andre Sager før den, efter at være forberedt af Selskabet, ført ud i Livet som en selvstændig Institution, hvis Virksomhed i Hovedsagen bekostes af Staten, men administreres af et Udvalg, valgt af Selskabet, De samvirkende danske Landboforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger, Andelsudvalget og Det statistiske Departement.

Efter Anmodning af Udvalget, hvis Formand er Professor *T. Westermann*, har Professor *O. H. Larsen* erklæret sig villig til at overtage Overledelsen af Bureauet samtidig med, at Landbrugskandidat *Ivar Dokken*, tidligere Regnskabsfører i Odense Omegs Landboforening, er antaget som Leder af det daglige Arbejde og som Udvalgets Sekretær.

Konsulenten, der skal bo i København eller i Byens umiddelbare Nærhed, har bl. a. følgende Virksomhed: Indsamling og Bearbejdning af Regnskabsmateriale, Medvirkning ved Udarbejdelsen af den aarlige Beretning samt andre Offentliggørelser fra Bureauet; Rejser til Foreninger og Enkeltmænd, som staar eller som kan komme til at staa i Forbindelse med Bureauet, og som har Brug for Konsulentens Medhjælp ved Regnskabernes Planlægning og Gennemførelse; Medvirkning ved Ledelsen af de aarlige Forhandlingsmøder med Regnskabsførerne; Medvirkning ved Udarbejdelsen af de Regnskabsbøger, Skemaer og Vejledninger, som udgives af Bureauet, samt ved Bureauets øvrige Arbejder for Regnskabsføringens alminde-

lige Fremme i Landbruget. Endelig skal Konsulenten varetage Udvalgets almindelige Sekretær- og Kasserervirksomhed. Konsulentens Begyndelsesløn er 4000 Kr., den stiger i Løbet af 7 Aar til 6000 Kr., hvorefter Lønnen fastsættes ved Forhandling mellem Udvalget og Konsulenten.

For Regnskabsaaret 1916—17 er der bearbejdet 75 Landbrugsregnskaber, fordelt paa 6 Foreninger i Landets forskellige Egne. Ejendommene er i Bearbejdelsen grupperede saavel foreningsvis som i Størrelsesgrupper, og der er foretaget Undersøgelser over Landbrugets Kapitalforhold, Arealets Benyttelse, Høstudbyttets Størrelse, Mælkeydelsen pr. Ko, Prisforholdene, Bruttoudbytte, Driftsomkostninger og Driftsresultat. Beretningen er trykt og udsendt i Efteraaret 1918. For Aaret 1917—18 har Bureauet Tilsagn om Regnskabsmateriale fra 16 Foreninger, hvoraf de 11 har samarbejdet med Udvalget siden Foraaret 1917, medens de andre først er traadt i Samarbejde med Bureauet fra Foraaret 1918. Der er trykt nye Oplag saa vel af Formueregnskab som af Husholdningslister og Arbejdslisten, endvidere er der udarbejdet og trykt »Plan og Regler for Landbrugsregnskabsføringen ved Samarbejde med Udvalget for det landøkonomiske Driftsbureau« og Skemaer til Brug ved Staldgødningens Vurdering og Gødningsudgifternes Fordeling paa Markafgrøderne, samt trykt en Bog til Aarsopgørelse.

Til Regnskabsmødet paa Ladelund Landbrugsskole i Marts Maaned 1917, hvortil der var indbudt af Udvalget, deltog ca. 10 Foreninger og paa Mødet i Aar, der ligeledes afholdtes i Marts, var ca. 15 Foreninger repræsenterede. Det varede i 3 Dage, og der blev gennemgaaet baade Formueregnskab og 2 forskellige Aarsopgørelser samt indgaaende drøftet forskellige Vurderings- og Fordelingsspørgsmaal.

I Juni og Juli Maaneder i Aar har Konsulent Dokken besøgt forskellige Regnskabsforeninger her i Landet, og i den sidste Halvdel af August har han rejst i Norge og

Sverige for at studere Landbrugets Regnskabsvæsen og landøkonomiske Driftsundersøgelser.

For Finansaaret 1919—20 har Udvalget søgt om et Statstilskud af 15,000 Kr.

Oprettelse af en Landbrugsskole paa Færøerne. Sekretær *Hertel*: Som meddelt i Selskabets sidste Aarsberetning, anmodede Landbrugsministeriet Selskabet om at erklære sig om en Indstilling, hvori det færøske Lagting andrager Justitsministeriet om, at der for Statskassens Regning paa Gaarden Kjælnæs i Kollefjord maa blive oprettet en Landbrugs- og Husholdningsskole med Forsøgsstation. Til at behandle Sagen nedsatte Selskabet et Udvalg af Statskonsulent *K. Hansen* (Form.), Statskonsulent *Fr. Hansen*, Forstander *J. J. Hansen*, Lyngby, Kontorchef *Flensborg*, Hedeselskabet, den tidligere Sorenskriver paa Færøerne, Herredsfoged *Helms*, Holbæk, og Fiskeridirektør *Mortensen*. Naar den sidste blev medtaget, var Grunden den, at Selskabet tænkte sig Muligheden af, at det kunde være ønskeligt ogsaa at undersøge, om man ikke skulde søge at faa Undervisning i Fiskeriforhold lagt ind under Skolen, idet Landbrug og Fiskeri paa Færøerne griber stærkt ind i hinanden.

I Juni Maaned modtog Selskabet fra dette Udvalg en udførlig og meget instruktiv Betænkning om Sagen. Udvalget gør først Rede for de tidligere førte Forhandlinger om Oprettelsen af en Landbrugsskole paa Færøerne, om disses Klimaforhold og Landbrugsforhold m. v. Det fremhæver stærkt Betydningen af, at der bliver oprettet en Landbrugsskole, da en saadan maa anses for en nødvendig Forudsætning for en Reform af det færøske Landbrug. Det slutter sig til Tanken om, at der søges oprettet en Forsøgsstation, en Husholdningsskole og eventuelt en Fiskeriafdeling til Landbrugsskolen, samt at denne oprettes for Statens Regning. Dette begrundes udførlig. Dernæst kommer Udvalget ind paa Lærerkæfterne og disses Uddannelse, som selvfølgelig maa være baade teoretisk — helst saaledes som den gives paa Landbohøjskolen — og

praktisk, og Udgifterne til Uddannelsen maa delvis refunderes de, der efter indsendt Ansøgning kan komme i Betragtning, af Staten. Skoletiden bør strække sig over 2 Vintre med en mellemliggende Sommer, og Skolen underlægges en særlig Styrelse, hvis Medlemmer formentlig passende kan vælges dels af Lagtinget, dels af Landboforeningen, og med Amtmanden som selvskreven Formand. Der bør endvidere søges ansat en Dyrlæge, som Øerne for Tiden savner, med fast Tilknytning til Skolen. Hvad endelig Skolens Beliggenhed angaar, er Udvalget nærmest stemt for, at den bliver ved Thorshavn.

Udvalget henstiller, at hele Planen og alle dens Detailler gøres til Genstand for en indgaaende Drøftelse mellem Repræsentanter for de færøske Interesser og Fagmænd hernede. Disse Forhandlinger bør efter Udvalgets Skøn indledes og forberedes ved, at 2 à 3 Udsendinge herfra rejser til Øerne, dels for at gøre sig nærmere bekendt med de Ejendomme, som der kan være Tale om at vælge imellem, dels for at drøfte Sagen i store Træk med Befolkningen deroppe. Dernæst vil det formentlig være hensigtsmæssigt, at en færøsk Delegation i Løbet af Eftersommeren rejser hened, for at Sagen i sine Detailler kan blive endelig planlagt, hvorefter den endelige Indstilling til Bevillingsmyndighederne kan indsendes.

Selskabet sendte straks denne Betænkning til Ministeriet med sin Anbefaling. Særlig henledte det Ministeriets Opmærksomhed paa Ønskeligheden af, at der i Sommerens Løb blev sendt nogle Sagkyndige til Færøerne, og henstillede, at hvis Ministeriet kunde tiltræde dette Forslag, der da snarest muligt blev truffet Bestemmelse om, hvem der skulde rejse til Færøerne. Dette bevirkede, at paa Justitsministeriets Anmodning rejste 3 af Udvalgets Medlemmer, d'Hrr. Statskonsulenter *K.* og *Fr. Hansen* samt Fiskeridirektør *Mortensen* i Juli Maaned til Færøerne.

Statskonsulent *K. Hansen*, der efter Præsidiets Opfordring var kommet til Stede, gav forskellige Oplysninger

om Færøernes Landbrug, der den Dag i Dag væsentlig befinder sig paa det samme Standpunkt, som det danske Landbrug befandt sig paa for 150 Aar siden. Det er 30—40 Aar siden, at Færingerne første Gang fremsatte Ønsket om, at der blev oprettet en Landbrugsskole paa Øerne, og Gang paa Gang har de rejst Kravet herom, uden at det, som bekendt, hidtil har ført til noget. Men nu maa der handles, nu maa Sagen tages op. Imidlertid er de Mænd, som i Sommer besøgte Færøerne, nu, efter at have undersøgt Forholdene, komne til den Anskuelse, at der af forskellige Grunde maa ventes noget, før man gaar til Skolens Oprettelse. Færingerne maa først faa Interessen vakt for de landøkonomiske Fremskridt, først maa der gives dem faglig Vejledning, begyndes med en mindre Forsøgsvirksomhed, korte Kursus, landøkonomiske Foredrag m. v., før der kan tænkes paa en regelmæssig, planlagt Landbrugsskole-Undervisning. De her skitserede Forholdsregler maa gaa forud, før man skrider til Skolens Oprettelse. Men Sagen bør, som sagt, nu tages op med Energi, saa der om et Aar paa Rigsdagens Bord kan ligge et detailleret Forslag om, hvorledes Sagen bør gribes an.

Selskabets Jubilæumsfest den 29. Jan. 1919. Kammerherre *Bech*: Onsdagen den 29. Jan. n. A. har Selskabet bestaaet i 150 Aar. Spørgsmaalet om, hvorledes Selskabet skal fejre sit Jubilæum, ligger altsaa nu for. — Selskabets Hundredaarsfest blev fejret den 7. Juli 1869 under den 11. danske Landmandsforsamling i København. Den nævnte Dag samledes paa den kongelige Skydebane i København en talrig Skare af Selskabets Medlemmer tilligemed en Del Indbudte, og efter at Udvalget for Oprettelsen af et Fond til Landmænds Uddannelse havde overleveret Selskabet Gavebrevet til Fondet, begav Forsamlingen sig til Skydebanens Festsal, hvor Middagen indtoges. Talen for Selskabet holdtes af Selskabets Beskytter, Kong Christian IX, og i Taler og Sange hylledes Selskabet paa festlig Maade. — Selskabets 125 Aars Jubilæum fejredes den 27. Juni 1894 under Landmands-

forsamlingen i Randers. Først afholdtes der en Frokost, hvortil alle Selskabets Medlemmer, Landmandsforsamlingens Komité, dens udenlandske Gæster m. fl. var indbudte. Selskabets Præsident, Kaptain *la Cour* holdt her Talen for Selskabet. Samme Dag afholdtes endvidere en Festmiddag, i hvilken en stor Del af Selskabets Medlemmer deltog, og hvor Hovedtalen for Selskabet holdtes af Landmandsforsamlingens Præsident, Kammerherre *Lüttichau*. Under Middagen uddeltes 3 Præmier af det *N. F. Munch'ske* Legat til de 3 Fabrikanter, de var tildelte. — Idet Præsidiets gaar ud fra, at Bestyrelsesraadet er enig med det i, at Selskabet paa højtidelig Vis fejrer sit 150 Aars Jubilæum, mener det dog, at man paa Grund af Tidens Alvor indskrænker sig til en Formiddagsfest, til hvilken de af Selskabets Medlemmer, der ønsker det, selvfølgelig har Adgang. Ved Festen, som man haaber Selskabets Beskytter, Hs. Majestæt Kongen, vil bæere med sin Nærværelse, har Præsidiets tænkt sig, at der skulde holdes en Tale og afsynges en Kantate, endvidere at der skulde holdes et kort Foredrag om Selskabets Virksomhed i de forløbne 150 Aar, samt at der eventuelt skulde uddeles 3 Ærespræmier af Gammeleje-Legatet, en Sag der vil komme for paa et senere Punkt af Dagsordenen, samt optages 2 »bestandige Medlemmer« af Selskabet; Repræsentanter for forskellige Institutioner og Foreninger, med hvilke Selskabet staar i nøjere Forbindelse, skulde indbydes til Festen. — Præsidiets ønsker nu at erfare Bestyrelsesraadets Mening herom.

Præsidiets Forslag blev tiltraadt af Bestyrelsesraadet med den Tilføjelse, at der efter den officielle Del af Festen skal afholdes en uofficiel, tvangfri Middag, til hvilken de af Selskabets Medlemmer, der ønsker det, kan tegne sig. Alle Selskabets Medlemmer vil senere faa tilstillet en Meddelelse om de paatænkte Festligheder.

Landhusholdningsselskabets Historie. Sekretær *Hertel* meddelte, at Præsidiets gerne vilde have drøftet Udgivelsen af denne med Bestyrelsesraadet,

men da det af Hensyn til Forberedelserne var for sent at udskyde Behandlingen til Mødet i Dag, havde Præsidiets selv maattet tage Bestemmelse. Det var da vedtaget, at 1. Hefte af første Bind, der skrives af Professor *Arup*, og 1. Hefte af andet Bind, der udarbejdes af Sekretær *Hertel* og vil behandle de sidste 50 Aars Historie, skal foreligge færdige til Jubilæet. Hvor stort Heftet af det første Bind vil blive, kan ikke siges endnu, men Heftet af andet Bind vil udgøre ca. 200 Sider. Værket vil bringe Billeder af Kongerne, der har regeret siden Selskabets Oprettelse og alle har været dets Beskyttere, af Selskabets Præsidenter, Sekretærer, Kasserere, nuværende og tidligere Konsulenter samt af Mænd, der særlig har virket i og for Selskabet, endvidere af et Præsident- og et Bestyrelsesmøde, af Selskabets Medailler, Sølvbægre, Medlemsbreve, Diplomer m. v. Den tilbageblevne Del af Bogen vil udkomme, saa snart det lader sig gøre. I Bidrag til Dækning af Udgifterne er der foreløbig indkommet et Beløb af 12,650 Kr. Hvad Udsendelsen af de 2 Hefter angaar, kan man jo gaa en af 2 Veje: enten udsende dem paa selve Jubilæumsdagen eller nogen Tid før. Præsidiets foreslaar det sidste. — Det vedtoges, at Udsendelsen skal finde Sted ca. 14 Dage før Festen.

Henvendelse til Medlemmerne om at virke for Indmeldelse i Selskabet. — Paa Præsidiets Vegne foreslog Kammerherre *Bech*, at der med den Lejlighed som Selskabets forestaaende 150 Aars Jubilæum frembyder, af Bestyrelsesraadet og Præsidiets blev rettet en Opfordring til Medlemmerne om at virke for Indmeldelse af nye Medlemmer. Dette vedtoges. Henvendelsen findes optagen i nærværende Hefte af Tidsskriftet.

Landbrugets Fællesrepræsentation. Kammerherre *Bech* meddelte, at paa et Møde i Februar Maaned d. A. af Formændene for samtlige Landboforeninger blev der udtalt Ønsket om Dannelsen af en Centralorganisation for det danske Landbrug i Overensstemmelse med et paa Mødet fremlagt udførligt Udkast til Vedtægter

for en saadan Fællesrepræsentation. Man fremhævede bl. a., at Landbrugsorganisationerne navnlig i de senere Aar havde arbejdet spredt og uden fornødent Sammenhold, og at Tidens Alvor i høj Grad maner til Samarbejde af Landbrugets Organisationer.

Foranlediget heraf rettede De samvirkende danske Landboforeninger en Forespørgsel til De samvirkende danske Husmandsforeninger, Andelsudvalget og Selskabet, om de vilde vælge Repræsentanter til paa et Møde at drøfte den saaledes rejste Sag, idet de tilføjede, at de ikke havde haft Tid og Lejlighed til en nøjere Drøftelse af Enkelthederne i det paa Formandsmødet fremlagde Udkast til Vedtægter, hvorfor de eventuelt forbeholdt sig at foreslaa Ændringer i Forslaget. Paa denne Henvendelse svarede Husmandsforeningerne, at da de mener, »at Landbruget under de nuværende Forhold er tilstrækkelig repræsenteret ved det nu siddende Landbrugsudvalg, der ved sin Sættelse maa siges at tage ligeligt Hensyn til Landbruget«, ønsker de ikke nu at drøfte Spørgsmaalet om en Fællesrepræsentation, men de er »ikke uvillige til paa et senere Tidspunkt at tage Sagen om en Fællesrepræsentation op til Drøftelse paa Grundlag af ligelig Repræsentation. Da de 2 andre Organisationer svarede, at de gerne vilde deltage i den foreslaede Forhandling, indbød De samvirkende Landboforeninger dem til et Møde her i Selskabet den 29. Maj i Aar. Som Selskabets Repræsentanter mødte Kammerherre *Bech*, Professor *Westermann* og Sekretær *Hertel*.

Efter at Kammerherre *Bech* kort havde refereret Mødets Forhandlinger, meddelte han, at i Henhold til disse indgik De samvirkende danske Landboforeninger med en Henvendelse til Regeringen om, at det staaende Landbrugsudvalg af 1917 maatte blive suppleret med Repræsentanter for Andelsudvalget og Selskabet — som bekendt bestaar det af 13 Repræsentanter, nemlig 5 valgte af Landboforeningerne, 5 valgte af Husmandsforeningerne samt Prisreguleringskommissionens 3 landbrugskyndige

Medlemmer. Paa denne Henvendelse svarede Indenrigsministeriet under 17. August, at Anmodningen har været forelagt det staaende Landbrugsudvalg, men da der ikke indenfor dette har kunnet opnaas Enighed om Sagen, kan Ministeriet ikke foretage sig yderligere i den.

Endvidere meddelte Kammerherre *Bech*, at den 30. September modtog Selskabet fra Andelsudvalget en Indbydelse til at lade sig repræsentere ved et Møde Torsdagen den 24. Oktober af Repræsentanter for De samvirkende danske Landboforeninger og Husmandsforeninger, Andelsudvalget og Selskabet for at drøfte Spørgsmaalet om en Fællesrepræsentation paa et noget andet, ikke saa kompliceret Grundlag som det af Landboforeningerne forelagte. — Det vedtoges efter nogen Diskussion, at Selskabet skal deltage i Forhandlingerne om en Fællesrepræsentation for Landbruget, men at Selskabet selvfølgelig ikke eventuelt tiltræder en saadan Fællesrepræsentation, for Sagen paany har været behandlet i den samlede Bestyrelse.

Paa Forslag af Præsidiets valgte Bestyrelsen Forpagter *A. P. Damsgaard-Sørensen*, Bjellerup Ladegaard, til Medlem af Belønningsudvalget i Stedet for Godsinspektør *Tilemann*, der ønskede at fratrage, og det vedtoges at foreslaa Selskabets Medlemmer at vælge Etatsraad *Jørgen Larsen* til Medlem af Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse« i Stedet for Etatsraad *P. Feilberg*, som ønskede at udtræde af Fondets Bestyrelse. Den ledende Præsident bragte de to Herrer, der fratraadte, Selskabets Tak for deres Virksomhed.

Paa Præsidiets Vegne motiverede Kammerherre *Bech* et Forslag om at uddele 3 Ærespræmier af Gammelejelegatet samt et Forslag om, at Bestyrelsen foreslaar Generalforsamlingen i Henhold til Lovenes § 3 at optage 2 »bestandige Medlemmer«. Begge Forslagene vedtoges.

Selskabets Kasserer, Landbrugskandiat *H. M. Knudsen*, fremlagde derefter Forslag til Virksomheds-

plan og Budget for Aaret 1. April 1919 til 31. Marts 1920. Forslaget vedtoges til Fremlæggelse paa den kommende Generalforsamling.

Etatsraad Harald Holme's og Hustru Anna Holme født Hebert's Legat. — Sekretær Hertel erindrede om, at »Tidsskrift for Landøkonomi« i Hefte 4 alt havde bragt en Meddelelse om, at Etatsraad Holme og Hustru havde oprettet et Testamente, i Følge hvilket deres efterladte Kapital med enkelte Undtagelser og Indskrænkninger skal tilfalde et Legat, der er henlagt under Landhusholdningsselskabet og hvis Renter skal uddeles »til værdige og trængende ugifte Døtre af eller Enker efter Landmænd uden for Bondestanden, der har virket som saadanne paa Sjælland«. Efter Etatsraadinde Holme's Død i Januar d. A. traadte Testamentet i Kraft, og Boet blev taget under Behandling af Direktør i Bikuben, Sophus Bülow, og Herredsfuldmechtig K. Petri i Roskilde som executores testamenti med Overretssagfører E. Bülow som Boets Kurator.

Efter Etatsraadinde Holmes Død blev hendes Ejendom Risbyholm (tidligere Benzonseje) solgt i Foraaret til Creatureksportør N. P. Nielsen for 935,000 Kr. Købesummen blev erlagt kontant. Ejendommen har et Hartkorn af mellem 64 og 65 Tdr. og et Areal af ca. 519 Tdr. Ld., hvoraf 468 Tdr. Ld. Ager, 32 Tdr. Ld. Eng og 14 Tdr. Ld. Skov. Legatet vil træde i Kraft i Løbet af Aaret 1919. Hvor stor den endelige Legatkapital vil blive, kan endnu ikke angives nøjagtigt, men man fejler næppe meget ved at anslaa den til ca. 900,000 Kr. og den aarlige Renteindtægt til 40 à 45,000 Kr. I Testamentet var enhver Legatportion sat til 200 Kr. aarlig, men i Legatets Fundats, der nu har faaet allerhøjeste Stadfæstelse, er det paa Selskabets Hensetting tilladt det at forhøje Legatportionerne til 500 Kr. aarlig. Selskabet er nemlig gaaet ud fra, at 500 Kr. nu omtrent svarer til de 200 Kr., som Legatportionen blev sat til i 1896, da Testamentet blev oprettet. Da en Del nærmere angivne Personer skal have en eller flere Legatpor-

tioner saa længe de lever, faar Selskabet foreløbig ikke alle Legatportionerne at uddele. I alt skal der tilfalde de indsatte Legatnydere 43 Portioner, saa Selskabet foreløbig vil faa ca. 40 Portioner til Uddeling.

Den sidste Sag paa Dagsordenen: Det danske Landbrugs Repræsentation i Ulandet udgik af Dagsordenen, da forskellige Oplysninger, Præsidiets havde ment at kunne bringe, endnu ikke var modtagne.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1917.

VIII.

Beretning fra Statskonsulent J. Jensen.

Min Tid har som sædvanlig været delt mellem Rejser og Hjemmearbejde, og Rejserne har igen været dels Forretningsrejser, dels Studierejser, dog har Formaalet gerne været noget blandet. Saavel i 1917 som i 1916 har jeg deltaget i Tilsynet med Hestekøbene, dels for at kontrollere Udførselen og dels for at værne om tjenlige Avls-hopper. Dette Kontrolarbejde er direkte ikke synderlig tilfredsstillende, da der rent undtagelsesvis kommer en god Hoppe til Salg, og der i saa Fald er noget i Vejen med den som Avlsdyr betraget. Men indirekte giver det at følge Handelen et indgaaende Kendskab baade til Handelsvaren og Handelsforholdene, som jeg ikke tidligere har haft Lejlighed til at erhverve mig saa godt, og som jeg anser for nyttigt, for ikke at kalde det nødvendigt, som Supplement til Dyrskuebelæringen. Og Besøg paa de større Markeder har ikke tilnærmelsesvis givet det indgaaende Kendskab til Handelsvaren, som der her har været Lejlighed til. 1917 har tilmed været et godt Aar i nævnte Retning, idet Købene i Modsætning til det foregaaende Aar ogsaa omfattede større og sværere Heste — kun ikke de allersværeste — af det tidligere rigtige Handelshesteslags. Selv om den store Mængde har været tarveligere, har der dog været iblandet gode, saavel 1. som 2. Klasses Handelsheste, saa det er forkert at tro, at Købene

kun omfatter Affald. I saa Fald var det paa Tide at overveje Ændringer; thi Selverkendelse er jo en nødvendig Forudsætning for Forbedring. Men uagtet Hestene ved Slutningen af Aaret blev magre, især i Sammenligning med Handelsvaren tidligere, og derfor gennemgaaende saa daarlignende ud, saa har man dog kunnet glæde sig over saa mange gode, kurante Heste, vi har kunnet producere.

D y r s k u e r e j s e r n e omfatter tillige Kaaringsrejserne, der holdes i Vintertiden. Hingstekaaringerne begyndte i Slutningen af Februar og endte hen i Marts og afholdtes som sædvanlig paa 11 Pladser i Jylland samt Odense, Nykøbing F. og Roskilde. Jeg deltog som Leder i dem paa 3 nær, idet jeg var upasselig. Aarg. 1914 (Fødselsaar) var tarvelig, sml. med 1913, der var usædvanlig god, ikke alene for den jyske men ogsaa for Frederiksborg-Racens Vedkommende. Af Hoppekaaringer tillod min Tid mig kun at lede 6, af hvilke to var af særlig Interesse, da der ved disse fremstilledes Hopper, der var Døttre af Matadorerne *Aldrup*, *Høvding* og *Karmark Høvding*.

Af H i n g s t e s k u e r har jeg overværet 8 af de jyske, med hvilke der var forenet amtsvise Afdelinger af det paa Grund af Transportvanskeligheder opgivne Ungskue i Hjørring. Statsskuerne var gennemgaaende gode og fyldige med en god Høst af unge Hingste til Stambogen. Til Roskilde og Odense kunde jeg ikke komme.

Af D y r s k u e r har jeg besøgt 12 af de største og af Af k o m s s k u e r en Del paa Sjælland og Fyn, til Dels for at se Af k o m a f b e l g i s k e H i n g s t e. Krydsningsavl mellem Belgiere og Landhopper synes at brede sig, og det er derfor nødvendigt at undersøge Sagen og ikke nøjes med at fælde en Dom alene bygget paa Tro og teoretiske Slutninger. Efter min nu fleraarige Erfaring kan jeg udtale, at Resultatet gennemgaaende er tilfredsstillende.

Af H j e m m e a r b e j d e er det aarlig tilbagevendende Stambogsarbejde det største. Deraf udkom der Hingstestambog XXIV med 49 Nr., talrige Billeder og et

længere Forord med en Del paa Statistik byggede Slutninger om Avlsforhold samt et Tillæg med Stamtavler udarbejdede til 6. Led. Desuden udkom Hoppestambog XVI med 665 Nr., ligeledes med en Del Avlsstatistik. Ved Siden af Praksis er Stamtavler og i det hele det rige Stam-bogsmateriale den eneste Kilde til at trænge ind i Avlens Mysterier, og den har ikke været nok benyttet. Men Sagen er af saa stor Betydning og interesserer mig saa stærkt, at den optager meget af min Tid og Tanke, og jeg haaber at opleve at faa Lejlighed til at bearbejde mit gennem en Menneskealder samlede store Erfaringsmateriale for deraf at uddrage praktiske Regler for Hesteavl. Desuden har jeg udarbejdet adskillige Artikler til Tidsskrifter — deriblandt Oversigten over Hestene i 1916 i Tidsskrift for Landøkonomi — og Ugeblade.

Af Foredrag har jeg holdt 8, der har været stærkt besøgte.

Af Møder har jeg overværet en Del, men Hestefaget er ikke møderigt.

Paa Rejser har jeg været fra mit Hjem i 115 Dage.

IX.

Beretning fra Statskonsulent Fr. Hansen.

Det forløbne Aar har ikke skilt sig meget fra de foregaaende hvad Konsulentarbejdet angaar. Det har som sædvanlig nærmest været knyttet til de bestaaende landøkonomiske Foreningers Virksomheder, og deres Omfang ses lettest af omstaaende tabellariske Oversigter.

Markforsøgenes Antal er gaaet lidt tilbage baade i Landbo- og Husmandsforeningerne. Omtrent $\frac{2}{3}$ af Forsøgene har været Gødningsforsøg. Den ualmindelig tørre Sommer har medført, at Udslagene af Gødningen har været meget smaa, men Antallet af mislykkede Forsøg synes dog ikke at have været større end sædvanlig, ca. $\frac{1}{5}$. De fleste af Landboforeningerne (75 af 78) deltager nu i Markforsøgene, saa der kan ikke ventes nogen større Udvidelse af Arbejdet paa den Kant. Bestræbelserne gaar derfor og-

Foreningen af jyske Landboforeningers Planteavlzarbejder 1908—17.

Aar	Lokale Markforsøg	Forevisnings- marker	Planteavls- udstillinger		Foreninger med Præ- miering af:		Redskabsprøver og Forevisning af Maskiner	Foreninger med:	
			Sommer	Efteraar	Markbrug	Høvebrug		Fremavl af Sædekorn	Indkøb af Frø
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal			
1908....	1146	19	5	11	27	—	—	—	—
1909....	1442	22	11	11	32	—	—	—	—
1910....	1315	25	12	14	30	—	—	—	—
1911....	1196	31	13	10	39	5	9	—	—
1912....	1147	28	13	14	32	3	9	5	—
1913....	1305	27	8	25	24	2	5	15	32
1914....	1495	31	8	12	23	4	1	11	33
1915....	1303	36	4	16	34	5	4	16	36
1916....	1191	30	9	22	37	10	5	25	40
1917....	1143	37	9	12	21	6	—	27	43

Indenfor De samvirkende jyske Husmandsforenin-
ger er udført tilsvarende Arbejder:

1908....	122	27	—	—	—	—	—	—	—
1909....	144	54	18	—	—	—	—	—	—
1910....	181	50	22	—	112	96	—	—	—
1911....	143	35	19	—	160	142	—	—	—
1912....	163	20	30	—	140	85	—	12	—
1913....	244	27	31	—	173	108	—	8	2
1914....	404	45	20	—	187	118	—	10	20
1915....	377	44	32	—	261	179	—	10	26
1916....	423	52	47	—	235	157	—	15	43
1917....	373	51	34	—	212	146	—	15	33

saa mere og mere i Retning af at grundforbedre dette Ar-
bejde ved kritisk Behandling af Resultaterne, jævnsides
med, at der tages andre Opgaver op.

Forevisningsmarkerne har holdt sig i Antal, men
mange Steder har Foreningerne en Tilbojeligbed til at
lade disse blive en Slags faste Forsøgsmarker. Hvorvidt

dette er en Gevinst for Forsøgsarbejdet i Landboforeningerne kan være tvivlsomt.

Planteavlsudstillingerne har ogsaa holdt sig i det sædvanlige Antal. Besøget ved disse Udstillinger angives at have været fra 300 til 1900. Sidstnævnte Tal er forbløffende stort, men samme Forening har gennem mange Aar kunnet samle Interessen om dette Arbejde, bl. a. derved, at Udstillingen danner Afslutning paa Konkurrencen mellem gode, velholdte og lønnende Mark- og Havebrug.

Præmieringen af Mark- og Havebrug synes ellers ikke at have haft forøget Interesse i Landboforeningerne, hvorimod den har holdt sig nogenlunde uforandret i Husmandsforeningerne. Men det ses altsaa, at enkelte Foreninger har Taget paa at holde dette Arbejde gaende.

Som Helhed kan det ikke siges, at disse Sider af Planteavlsarbejdet har afvundet saa stor Opmærksomhed, som det saa ofte har gjort, navnlig ikke i Landboforeningerne; i Husmandsforeningerne synes det at have gaaet nok saa godt. Vanskelighederne med at skaffe Gødning og den tvungne Aflevering af Afgrøderne i Forbindelse med den lille Høst har svækket Lysten og Foretagsomheden noget. — Glædeligt er det derfor at se, at andre og ikke mindre betydningsfulde Arbejder synes at vinde øget Interesse. Dette gælder blandt andet alt, hvad der angaar Grundforbedringsarbejderne. Fire Landboforeninger har saaledes gennemført den for et Par Aar siden paabegyndte systematiske Undersøgelse af hele 7 Byers samlede Areal paa den Maade, at alle vandledende Partier i Markerne bliver kortlagte, saaledes at der forholdsvis let kan afgives et Skøn over, hvorvidt Arealerne, med Udsigt til en rimelig Bekostning, kan afvandes eller ikke. Arealerne bliver samtidig undersøgte for Kalktrang. Resultaterne af dette Aars Undersøgelser falder ganske sammen med foregaaende Aars, nemlig, at over Halvdelen (50—90) af det undersøgte Areal trænger til Kalk. — At Landmændene er agtpaagivende over for Kalktrangen i Jorden giver sig et haandgribeligt Udtryk deri, at der ifølge Hedeselskabets

Tidsskrift i Aarene 1905—16 er udkørt alene paa flyttelige Spor 3,694,000 Kubikmeter Mergel, hvilket efter den Mængde, der almindeligvis gives pr. Td. Ld. (ca. 15 m³), vil svare til Merglingen af ca. 250,000 Td. Ld. Aaret 1917 har ikke været gunstigt for Mergelkørselen, idet en stor Del af Statens eller Hedeselskabets Spormateriel blev beslaglagt til Brug ved Tørvefabrikationen, og Statsbanerne indstillede ligeledes Transporten af Mergel, men desuagtet er der dog ifølge Hedeselskabets Beretning udkørt 295,000 Kubikm. Mergel paa Sporbanerne og ca. 1600 Vognl. paa Trafikbanerne. Der var imidlertid af Jordbrugerne ansøgt om at faa 25,000 Vognl. pr. Jernbane. Der var saaledes 2 Kv. Mil, som maatte undvære den tiltrængte Kalk. Af Gødningskalk er der udkørt ca. 1400 Vognl. i Aarets Løb. En stor Del af denne Mergel og Kalk anvendtes selvfølgelig paa ny opdyrket Hedejord o. lign., men største Delen gaar dog til ældre dyrkede Arealer. At Opdyrkningsarbejdet i Heder, Moser og Kær ogsaa er gaaet rask fra Haanden i det forløbne Aar ses ligeledes af Hedeselskabets Beretning, idet der ved dettes Vejledning er istandgjort ca. 2200 Hektar af Moser og Enge, og der var begæret Vejledning for det tredobbelte Areal. Det mærkes ligeledes, at Lokalkonsulenterne, som er udrustet med Nivelleringsinstrument, tages mere og mere i Brug for smaa lokale Vandafledningsarbejder.

Hovedspørgsmaalet blandt Landmændene har dog været: Hvordan gaar det med Kunstgødningen, faar vi noget? Desværre har jeg lige saa lidt som de fleste andre Vejledere kunnet give noget særligt beroligende Svar. Jeg har dog ikke betænkt mig paa at henstille til alle Jordbrugere, som arbejder med god gammel Kulturjord eller Jord, som i flere Aar har faaet rigelig Fosforsyre, at være uden Bekymring for denne Gødning de første Aar, idet at næsten alle Forsøg paa denne Slags Jorder giver et saa lille Merudbytte for Tilførsel af denne Gødning, at det med de nuværende Priser paa Gødningen og Markafgrøderne er en tvivlsom Forretning at anvende den.

Selvfølgelig vil Høstudbyttet derved nedstemmes no-

get, hvilket fra et Samfundsstandpunkt set er mindre heldigt. Men de forløbne Aars Prisreguleringer har desværre ikke taget saa omfattende Hensyn til alle Sider, at Forhold som de nævnte maa fremkomme. Naar 100 kg Superfosfat koster 24 à 28 Kr., og denne kun er i Stand til at frembringe et Merudbytte af 100 kg Korn, der skal afleveres til Staten for 23 Kr., da kan det ikke forsvares at tilraade Brugen deraf.

Fremavlen af Sædekorn og Indkøb af Markfrø har været nogenlunde som foregaaende Aar.

Ved Udarbejdelsen af Planerne for de nævnte Arbejder og Drøftelsen af disse har jeg deltaget i større eller mindre Udstrækning, ligesom jeg ogsaa har bistaaet enkelte Jordbrugere i Driftsspørgsmaal af forskellig Art. — Jeg har deltaget i 58 Udvalgs møder, hvoraf 12 angaaende Forsøgsplaner og lign., 23 angaaende andre Forhold vedrørende Planteavl og Driftsforhold, samt en Række Møder i »Det tekniske Landbrugsudvalg«. — Jeg har deltaget i en Del af Landboforeningernes Delegeretmøder og Bestyrelsesmøder samt i »Hedebruget«s Møder, desværre var jeg forhindret i at deltage i Husmændenes Sendemandsmøde. — Efter Anmodning fra Vandbygningsdirektøren har jeg deltaget i Besigtigelsen af vandlidte Arealer ved Nymindegab. Ligeledes har jeg efter Anmodning fra Det kgl. danske Landhusholdningsselskab deltaget i Besigtigelsen af Arealerne omkring den Del af Gudenaen, hvor der har været Tale om at anlægge en større Opstemning af Vandet til Brug for et stort Elektricitetsværk. Jeg har ligeledes deltaget i en Del Møder i Det landøkonomiske Driftsbureau. — Ialt har jeg haft 153 Rejsedage og besvaret ca. 600 Breve samt afgivet et stort Antal Erklæringer over forskellige Sager. Og gennem Telefonen er besvaret et betydeligt Antal Spørgsmaal af forskellig Art. Jeg har holdt 9 Foredrag og deltaget i en Del Udstillinger.

Min Virksomhed som Leder af Forsøgsstationens Arbejder vil fremgaa af Beretningen herom i Aarsberetningen fra Statens Planteavlsudvalg.

Bog anmeldelse.

Illustreret Haandbog for Mejeribruget i Danmark. Under Redaktion af Hr. Cand. polyt., Konsulent *G. Ellbrecht* har Selskabet for Udgivelse af nationale Haandbøger nu fuldendt Udgivelsen af ovennævnte Værk, hvis Hovedformaal har været at samle og fremføre i let overskuelig Form saadanne Oplysninger om danske Mejerier og deres Driftsforhold, som kan paaregnes at have Interesse, og tillige biografiske Data vedrørende Foreninger og Personer, der har eller har haft Andel i det danske Mejeribrugs Trivsel.

Ved Udgivelsen af Værker af denne Art er der altid en vis Vanskelighed til Stede med Hensyn til paa samme Tid at begrænse Stoffet og dog faa alle saadanne Oplysninger med, som er ønskelige for at opnaa den mest nyttige Oversigt over Forholdene. Det foreliggende Værk er da heller ikke uberørt heraf, men i det store og hele maa det dog siges, at Forlaget har været ganske heldigt paa dette Punkt, ligesom ogsaa en anden Vanskelighed, der ofte melder sig ved Foretagender som dette, nemlig den at faa alle med deri, er løst tilfredsstillende, idet det kun er ganske faa Mejerier, om hvilke der ikke er fremskaffet Oplysninger; men der er iblandt disse dog enkelte Andelsmejerier, hvilket forekommer ret mærkeligt, thi det ses egentlig ikke, hvilke Grunde et Andelsmejeri kan have haft til ikke at besvare de stillede Spørgsmaal, selv om Sagen iøvrigt ikke havde de paagældendes Interesse.

Mejerierne er i Haandbogen opført efter Amtskredse, begyndende med Frederiksborg Amt. og indenfor de enkelte Kredse er de saa ordnede alfabetisk. Oversigten for de enkelte Mejerier indeholder Oplysning om deres Postadresse, Jernbanestation, Telefon samt deres Oprettelsestid og den aarlig behandlede Mælkemængde, Smør- og Ostproduktionens Størrelse, ligesom der desuden findes en kort Angivelse af de Redskaber og Maskiner, som finder Anvendelse i det daglige

Arbejde. Endvidere er der anført kortfattede Biografier af Mejeriets Formand og Bestyrer, i Reglen vedføjede Fotografier, ligesom der ogsaa for de fleste Mejeriers Vedkommende findes et Fotografi af Bygningen. Dette Billedmateriale er Værkets svageste Side, ikke alene findes der en Mængde mærkeligt valgte Motiver til Billederne af Mejeribygningerne, men Fotograferingen er ofte daarligt udført, og endelig er Reproduktionen af Billederne — selv hvor der øjensynlig har foreligget gode Fotografier — ret simpelt udført, hvilket altsammen i høj Grad skæmmer Værket.

Foruden de Oplysninger, som vedrører de enkelte Mejerier, findes, som nævnt, ogsaa biografiske Data vedrørende Foreninger og Personer saasom: Dansk Mejeristforening; Mejeriforeningerne; afdøde og nulevende Konsulenter; Mejeriskolerne, deres Forstandere og Lærere i Mejeribrug; Professorerne i Mejeribrug ved Landbohøjskolen; Forsøgslaboratoriet; Det kgl. danske Landhusholdningsselskab o. fl.

Naar hertil kommer en meget interessant historisk Oversigt over Mejeribrugets Udvikling her i Landet, skrevet af Hr. Redaktør *Hans Appel*, saa kan det alt i alt siges, at der i det foreliggende Værk er samlet en betydelig Stofmængde til Oplysning om Mejeriernes Tilstand for nærværende Tid, og da Oplysningerne er tilvejebragte og afgivne af Mejerierne selv, maa man gaa ud fra, at de ikke kan faas bedre paa det givne Tidspunkt, men det ligger i Sagens Natur, at adskillige af Oplysningerne hurtig hjemfalder til Revision, idet saavel Mejeriernes Inventargenstande som deres Arbejdsforhold i det hele stadig vil være Forandringer underkastede, men bortset herfra er der i denne Bog tid- og stedfæstet Oplysninger af Betydning, særlig for Konsulenter og ligestillede, der beskæftiger sig med vort Mejeribrugets Virksomhed.

A. P. Hansen.

Udkomne Bøger.

- Danske Mejerier.** Illustreret Haandbog for Mejeribruget. Ved *G. Ellbrecht*. 65.—67. Hefte. Haandbogen er nu sluttet. (Selskabet til Udgivelse af nationale Haandbøger. Københ.).
- Dansk Tidsskrift-Index.** Systematisk Fortegnelse over Indholdet af 200 danske Tidsskrifter. Udarbejdet af *Svend Dahl* og *Th. Døssing*. Tredie Aargang 1917. 310 Sider. (J. L. Lybeckers Forlag. Københ.).
- Stambog over Tyre af Korthorns Race. V.** Af *Axel Appel*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 140 Sider. (Aarhus).
- Forsøg med fremmede Sorter af Vinterhvede 1914—16.** Ved *E. Lindhard*. 16 Sider. **Undersøgelser over Kaalfluen, dens Levevis og Bekæmpelse.** Ved *Sofie Rostrup*. 58 Sider. **Oversigt over Landbrugsplanternes Sygdomme i 1917.** Af *C. Ferdinandsen*, *Sofie Rostrup* og *F. Kølpin Ravn*. 27 Sider. **Dyrkningsforsøg paa Mosejord med forskellige Kulturformer af Vinter- og Vaarsæd samt Rodfrugter.** Ved *C. J. Christensen*. 16 S. (127.—130. Beretning fra Statens Forsøgs-virksomhed i Plantekultur.)
- Beretning fra Arbejderforsikrings-Raadet for Aaret 1917.** 247 Sider. (Københ.).
- Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. I.** Nogle Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1916—17. Ved Forstander *J. C. Overgaard*. Dette er den første af det landøkonomiske Driftsbureaus Offentliggørelser; Bearbejdelsen af de indkomne Landbrugsregnskaber er klar og overskuelig, og Pjesen har særlig Interesse som det første Materiale, der er fremskaffet som Grundlag for Udarbejdelsen af en dansk landøkonomisk Driftslære. — 47 Sider. (Kolding).

- Kostambog: Køer af rød dansk Malkerace i Fyns Stift. VI,** Nr. 742—911. Udarbejdet ved Konsulent *Jørg. Fr. Pedersen*, udgivet af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. 302 Sider. (Odense).
- Jerseykvæget i Danmark fra 1895—1918.** Ved Forstander *J. Kr. Madsen*. Særtryk af Stambog over Jerseytyre, Bind I. 30 Sider. (Milo'ske Bogh. Odense).
- Vejledning i Frøbestemmelse og Frøindkøb.** Af *Niels Jørgensen*. 3. gennemsete Udgave. 65 Sider. (Milo'ske Bogh. Odense).
- Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i Aaret 1917—18.** Udarbejdet af Sekretariatet. 137 S. (Københ.).
- Beslaglære.** Udarbejdet til Brug for Beslagsmede. Af *P. Grunth*. 2. Udgave. 192 S. (G. B. N. F. Københ.).
- Beretning om Fællesudvalget for Fjerkræavlens Virksomhed i 1917—18.** Udarbejdet af Konsulent *W. A. Kock*. 32 Sider. (N. C. Roms Bogh. Københ.).
- Gaaseavl og Gaasehold.** Af Konsulent *W. A. Kock*. Udgivet af »Fællesudvalget for Fjerkræavlens«. 11 Sider. (Københ.). — Denne nyttige Pjece udsendes af Fællesudvalget i 12,000 Eksemplarer. Landhusholdningsselskabets Medlemmer vil faa den tilsendt sammen med Tryksagerne til Generalforsamlingen i December Maaned.
- Oversigt over de af Danmarks geologiske Undersøgelse i Finansaarene 1916—17 og 1917—18 udførte landøkonomiske og praktiske Arbejder.** III Række Nr. 16 og 17. 38 Sider og 17 Sider. (C. A. Reitzel's Bogh. Københ.).
- Beretning om Fyens Stifts patriotiske Selskabs Virksomhed i Finansaaret 1917—18.** Udarbejdet af Selskabets Sekretær. 44 Sider. (Odense).
- Min Livsførelse og Virksomhed.** Minder og Tanker om Personer og Forhold. Af *Chr. Christensen*, Lærer ved Tune Landboskole fra 1871 til 1915. 316 Sider. (August Bangs Bogh. Københ.).

Mindre Meddelelser.

Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet vil blive afholdt Fredagen den 13. December henholdsvis Kl. 1 og Kl. 7.

„Nordisk Jordbrugsforskning“ bliver, i Følge det svenske Tidsskrift »Landtmannen«, Navnet paa det Tidsskrift, som den nystiftede Forening af nordiske Jordbrugsforskere vil udgive fra 1919 under Redaktion af Foreningens Generalsekretær, Forpagter *Lunding*, Grubberholm pr. Vallø, med Bistand af en Redaktionskomite, bestaaende af Professorerne *Nilsson-Ehle* (Sverige), *Gran* (Norge) og *Kølpin Ravn* (Danmark). Som Redaktionssekretærer fungerer Foreningens 3 Sekretærer: Dr. phil. *Åkerman* (Sverige), Konsulent *O. Klokk* (Norge) og Assistent *Bondorff* (Danmark).

Tidsskriftets Hovedopgave skal være at tilvejebringe en Oversigt over udkommen Jordbrugslitteratur i de 3 Lande samt optage oplysende Afhandlinger vedrørende vigtige Jordbrugsspørgsmaal. Ogsaa originale videnskabelige Afhandlinger vil blive optagne i det Omfang, som Foreningens Midler tillader det.

Skolehaver og Hjemmehaver i de Forenede Stater. Efter at Amerika er draget med ind i Krigen, er der udfoldet en vældig Agitation for at udnytte Jordstykker, der tidligere laa ubenyttede hen. I Henhold til Oplysninger fra September Maaned skal der nu findes 1½ Million Smaahaver, opdyrkede af Skolebørn, og 3.8 Mill. Haver, der dyrkes af Kommuner og Private. Værdien af disse Havers Produktion anslaaes i 1918

til at blive over 50 pCt. større end de 350 Mill. Dollars, den naaede i 1917.

Havedyrkningskampagnen efterfølges af en Henkognings- og Frugttørringsbevægelse, hvorved Havernes Produkter opbevares til Brug i den kommende Vinter. At dette har kunnet gennemføres i saa stor en Maalestok, skyldes i første Række de mange Organisationer, Klubber og Privatpersoner, der har stillet sig til Raadighed for alle Dele af Amerika.

Det store Henkogningsarbejde, der gennem Landbrugsministeriet udføres i alle de større Byer og Landkommuner, vil resultere i 1½ Milliard Pd. Haveprodukter i Glas og Daaser i Løbet af 1918.

Organisationer af enhver Art har arbejdet sammen med Kommissionen for at starte Klubber og vække Interesse for Sagen indenfor deres Kreds. Principalerne i forskellige Erhverv har opfordret deres Funktionærer og Arbejdere til at anlægge Haver. I mange Tilfælde har de købt Land, gødet det gratis og paa mange andre Maader hjulpet Brugerne. Masser af smaa Hefter med Anvisninger paa at opdyrke en Have er udsendt, og Havedyrkerne har faaet Henkognings- og Tørringsapparater fra Kommissionen. Alle Bibliotekerne har uddelt Havebrugsbøger til de Besøgende. Og et Utal af Klubber, Handelskontorer og Regerings- og Statsdepartementer har gjort Propaganda for Havebevægelsen.

Amerikansk Landvinding indadtil. Et af de Forenede Staters Midler til at forøge Hvedeforsyningen er at indvinde Landstrækninger, som tidligere har henligget udyrkede. Som et Eksempel paa, hvad der i Amerika kan opnaas i denne Henseende, nævnes en Hvedemark paa 20.000 acres i Sacramento-Dalen i Californien, som bestaar af frugtbart Land, som indtil fornylig henlaa udyrket paa Grund af Sacramento-Flodens store aarlige Oversvømmelser.

Skønt dette Arbejde i sig selv er betydeligt, er det dog kun en Indledning til det mægtige Landvindings-Program, som gaar ud paa at lede og kontrollere Sacramento-Flodens Vandmængder, som ved Flodtiderne er omtrent fem Gange større, end Flodsengen kan indeholde. Ikke alene indvindes Land til Agerdyrkning, men der udføres ogsaa store Arbejder med at lede og kontrollere de forskellige Floders Vandmængder. Omkostningerne ved disse Arbejder vil beløbe sig til 42 Mill. Dollars. Paa Grund af Projektets Størrelse maatte Forslaget vedtages baade af Forbunds- og Stats-Regeringen, og Arbejderne ledes af Autoriteter fra begge disse Institutioner.

Det dyrkede Areal og Kreaturstyrken i England og Wales
 var i 1918 og 1917 følgende:

	1918	1917
	acres	acres
Areal under Plov.....	12.398.730	11.246.110
Permanent Græs	14.588.900	15.835.370
Af Kornarealerne udgjorde Arealet med		
Hvede	2.556.740	1.918.480
Byg	1.501.830	1.459.800
Havre	2.778.980	2.258.910
Antallet var af		
Heste.....	1.375.830	1.372.820
Kvæg	6.200.490	6.227.150
Faar	16.475.180	17.169.860
Svin.....	1.697.070	1.918.540

Storbritanniens Jordbrug efter Krigen. For at drøfte dette Spørgsmaal blev der for nogen Tid siden i England nedsat en Komite, som i sin Betænkning kommer til det Resultat, at Rigets Velfærd beror paa, at Landbrugets Produktion bliver den størst mulige. Denne Sag kan derfor ikke overlades til det private Initiativ, men Staten maa have Haand i Hanke med den. Landbrugets Vilkaar maa gøres saa gode og sikre, at dets Produktion sikrer Landarbejderen en god Løn og Landmanden en god Indtægt for hans Energi og Omtanke og en god Rente af hans Kapital. For at dette kan naas, anbefaler Komiteen blandt andet, at Staten skal garantere Landmanden en Minimalpris for Hvede, Byg og Havre, thi vender efter Krigen de gamle Kornpriser tilbage, vil de Arealer, der nu, under Krigen, er tagne ind under Korndyrkning, atter blive udlagte til vedvarende Græs.

Endvidere anbefaler Komiteen en Udvidelse af Landbrugsundervisningen og Forsøgsvæsenet som Middel til at forøge Produktionen. Komiteen tænker navnlig paa en Fremvisning af prøvede Metoder for at vise Landmanden Nyhederne paa hans egen Jord.

Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1917—18.

(Fra 1. Oktober 1917 til 30. September 1918.)

Af Afdelingschef H. Hansen.

O k t o b e r 1 9 1 7 havde meget hyppige sydlige og sydvestlige Vinde og kun paa nogle faa Dage var østlige Vinde de fremherskende; Vejret var temmelig koldt og Nedbøren stor. Temperaturen var i Maanedens Løb hyppigt under Normalen, og kun de 4 første Dage samt den 16.—17. og 19.—23. var mildere end normalt; Afvigelserne fra Normalen var dog som Regel temmelig moderate og naaede kun paa nogle faa Dage — den 2.—3., 6. og 28.—29. — op til 3°. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$ ° lavere end normalt. Nattefrost forekom de fleste Steder i Indlandet, især i Tidsrummet fra den 28.—30., hvorimod Kysterne var frostfri; i Indlandet naaede de laveste Temperaturer gennemgaaende ned til ca. $\div$ 1— $\div$ 3°. Nedbøren var stor i næsten hele Landet; den var størst — mellem 150 og 185 mm — i det sydvestlige Jylland paa en Strækning mellem Ringkøbing og Ribe og mindst — ca. 55—70 mm — i Viborg Amt og den vestlige Halvdel af Randers Amt. Viborg og Randers Amter fik ca. 5 pCt., Thisted, Aalborg og Aarhus Amt samt Fyn, Lolland-Falster og Bornholm ca. 15—25 pCt. og alle de øvrige Amter ca. 35—50 pCt. mere end normalt. Nedbøren faldt paa mange Dage, fordelt over hele Maaneden — især i dennes første Halvdel og sidste Tidøgn —, og næsten udeluk-

kende som Regn. Den 13.—14. og 26.—27. herskede Tor-
denvejrs og den 4., 13., 25. og 27. herskede Storm fra Ret-
ninger omkring Sydvest eller Vest over store Omraader
af Landet; Stormen blæste med orkanagtig
Styrke den 13. ved Nordvestsjælland og den 25.
ved Jyllands Vestkyst, i Kattegat, paa Sydfalster og Born-
holm.

November 1917 havde meget hyppige vestlige
Vinde med mildt og regnfuldt Vejr. Temperaturen var
som Regel over Normalen og kun 6 Dage i hele Maane-
den blev mellem $\frac{1}{2}$ og $2\frac{1}{2}$ ° for kolde; særlig milde var
derimod 10 Dage i Maanedens sidste Halvdel med Dags-
midler, der var mellem $3\frac{1}{2}$ og $7\frac{1}{2}$ ° for høje. Hele Maa-
nedens Middeltemperatur blev de fleste Steder i Jylland
ca. $2-2\frac{1}{2}$ ° og paa Øerne ca. $1\frac{1}{2}-2$ ° højere end nor-
malt. Nattefrost forekom sjældent; Frost-
dagens Antal var gennemsnitlig kun 5,
medens det normale Antal er 10; adskillige
Kyststationer og Stationerne paa Lolland-Falster og de
mindre Øer havde kun Frost et Par Gange eller var endog
helt frostfri. Frosten var gennemgaaende strengest den
26.—27.; paa de koldeste Stationer naaede de laveste Tem-
peraturer i Jylland gennemgaaende ned til ca. $\div 6-\div$
 11 °, paa Øerne til ca. $\div 2-\div 5$ °. Nedbøren faldt paa
mange Dage — især den 2.—3., 6.—12., 14., 19.—20. og
22.—30. —; den faldt næsten udelukkende som Regn,
og kun paa et Par Dage i sidste Tidøgn var Regnen de
fleste Steder blandet med Sne. Nedbørmængden var uli-
ge fordelt, men var iøvrigt stor i næsten hele Landet; den
var størst — noget over 100 mm — mellem Silkeborg
og Herning, endvidere paa en Strækning fra Silkeborg
over Grindsted til Fanø og mellem Roskilde og Præstø
og mindst — ca. 45—50 mm — paa Øerne Sejro, Sprogø
og Omø. Københavns Amt havde lidt over det dobbelte
af Normalen; Bornholm, Fyn og de tre nordjyske Am-

ter fik ca. 25—40 pCt. og alle de øvrige Amter ca. 50—85 pCt. for meget. I Maanedens første Halvdel var Vindforholdene som Regel rolige, medens der i sidste Halvdel over store Strækninger af Landet hyppigt herskede Storm eller stormende Kuling, væsentligt fra Retninger omkring Vest; den 27. rasede Stormen endog adskillige Steder med orkanagtig Stykke.

December 1917. Den 1. var Temperaturen med sydvestlige Vinde ligesom i Slutningen af November ca. 5° højere end normalt; men i Løbet af den 2. indtraadte et brat Omslag i Temperaturen, idet et meget lavt Lufttryk fra Nordsøen bevægede sig indover Skagerrak og Sydsverrig til Østersøen, hvorved Vinden her i Landet drejede i Nord og bragte Frosten hened fra den skandinaviske Halvø; den 3. og 4. blev derfor ca. $3\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}^{\circ}$ for kolde. I Løbet af den 5. drejede Vinden atter i Sydvest, hvorefter der fulgte en mild Periode, den 6.—16., med Dagsmidler, der gennemsnitlig var 2.2° for høje; i hele Resten af Maaneden var Vinde fra Retninger omkring Nordvest, Nord og Øst de fremherskende, og Temperaturen var næsten hver Dag mellem $1\frac{1}{2}$ og 4° for lav. Hele Maanedens Middeltemperatur blev gennemgaaende mellem $\frac{1}{4}^{\circ}$ og $\frac{3}{4}^{\circ}$ lavere end normalt, men var dog i Thy ca. $\frac{1}{2}^{\circ}$ og i Vendsyssel og paa nogle af de mindre Øer i Kattegat $\frac{1}{10}^{\circ}$ højere end Normalen. Frost-dagenes Antal var gennemsnitlig 20, medens det normale Antal er 18. Frosten var gennemgaaende strengest den 4., 19.—22. og 28.—31.; den naaede paa de koldeste Steder i Jylland til ca. 10 — 14° , paa Øerne til ca. 7 — 10° . Nedbøren var gennemgaaende ca. 25—45 pCt. mindre end normalt i hele Landet undtagen paa Bornholm, der kun fik 5 pCt for lidt. Der faldt Nedbør, men som Regel kun i mindre Mængde, paa de fleste Dage i Maanedens første Halvdel samt den 22.—24.; den faldt som Regn den

1. og fra den 6.—14., paa de øvrige Dage som Sne eller Slud. Solskinstimernes Antal var gennemgaaende 3 Gange større end normalt.

Januar 1918 havde fra den 1.—19. som oftest Vinde omkring Nordvest eller Øst med koldt Vejr; særlig kolde var den 3., 8.—9. og 12.—14. med Dagsmidler, som blev ca. $4\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ ° for lave; i Resten af Maaneden herskede sydlige og sydvestlige Vinde med meget mildt Vejr. Frostdagenes Antal var omtrent normalt; Frosten forekom især i Maanedens to første Tidøgn og var gennemgaaende strengest i Tidsrummet fra den 9.—13.; paa de koldeste Stationer naaede den i Jylland til ca. 14—19°, paa Øerne til ca. 10—14°. Middelttemperaturen for hele Maaneden blev i Vendsyssel og Himmerland mellem $\frac{1}{2}$ og 1° for lav, medens dens Afvigelse fra Normalen i de øvrige Dele af Landet gennemgaaende var mellem $\div \frac{1}{3}$ ° og $+\frac{1}{3}$ °. I de to første Tidøgn var Vindforholdene ofte urolige med stormende Kuling og Storm, væsentligt fra Retninger omkring Nordvest, medens sidste Tidøgn havde roligt og taaget Vejr. Nedbøren var gennemgaaende større end Normalen i Jylland og lille paa Øerne. I Jylland havde Viborg Amt 5 pCt. for lidt og alle de øvrige Amter fra 5 til 35 pCt. for meget; af Øerne havde Fyn, Sjælland og Bornholm ca. 15—35 pCt. for lidt og Lolland-Falster 5 pCt. for meget. Nedbøren bestod hyppigt af Sne og faldt paa mange Dage, især i Tidsrummet fra den 1.—25.

Februar 1918 indeholdt to milde Perioder, nemlig den 5.—13. og den 22.—28., der med fremherskende sydvestlige og vestlige Vinde havde Dagsmidler, som gennemsnitlig var 3° for høje; den 8.—10. blev endog $4\frac{1}{2}$

—5° mildere end normalt. Paa de øvrige Dage, den 1.—4. og 14.—21., var Vinden hyppigst sydlig eller sydøstlig og Temperaturen hver Dag mellem $\frac{1}{2}$ og $2\frac{1}{2}$ ° for lav. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder i Jylland og paa Øerne ca. $1-1\frac{1}{2}$ ° og paa Bornholm ca. $\frac{1}{4}$ ° højere end normalt. Frostdagenes Antal var gennemsnitlig 18 (normalt 20); Frosten var gennemgaaende strengest omkring den 17. og den 20., da den paa de koldeste Steder i Jylland og Sjælland naaede indtil ca. $7-12$ °, paa Fyn og Lolland-Falster indtil ca. $5-7$ ° og paa Bornholm til ca. $7-9$ °. Nedbøren faldt hovedsagentlig fra den 6.—11., den 20.—22. og den 24.—28.; den faldt i Reglen som Sne den 20.—22. og den 28., paa de øvrige Dage som Regn. Nedbørsmængden var omtrent normal i Thisted, Viborg og Randers Amter, medens de øvrige Amter fik fra 20—80 pCt. for meget. Vindforholdene var som Regel rolige i de to første Tidøgn og ofte urolige i sidste Tidøgn.

Marts 1918 havde højt Lufttryk, Vinde overvejende omkring Øst og Sydøst, temmelig mildt Vejr og usædvanlig lille Nedbør. Kun paa nogle faa Dage, den 1.—3., 7. og 25.—27. var Temperaturen lavere end normalt og paa de fleste af disse Dage var Afvigelsen fra Normalen tilmed ringe, saa at kun den 26. blev særlig kold med et Dagsmiddel, der var ca. 5° for lavt. Paa alle de øvrige Dage i Maaneden var Temperaturen som Regel over Normalen; særlig milde, ca. $3\frac{1}{2}-5\frac{1}{2}$ ° for milde, var den 12. og den 21.—24. Hele Maanedens Middeltemperatur blev derfor de fleste Steder mellem $\frac{1}{2}$ ° og 1° højere end normalt. Nattefrost forekom i Tidsrummene den 1.—10., den 15.—19. og den 26.—28.; den var gennemgaaende strengest den 26., da den paa de koldeste Steder i Jylland naaede indtil ca. $8-12$ °, paa Sjælland indtil ca. 9° og paa Fyn og Lolland-Falster til ca. 6°. Nedbør forekom meget sjældent; gen-

nemsnitlig var Nedbørsdagens Antal kun 4, medens det normale Antal er 13. Nedbørsmængden var usædvanlig lille; et Par Stationer fik overhovedet ingen maaelig Nedbør, og kun nogle faa Stationer havde mere end 10 mm. I hele Landet faldt der gennemsnitlig kun 6 mm (normalt 41 mm), hvilket er den mindste Nedbør i Marts, siden regelmæssige Nedbørsobservationer paabegyndtes i 1861; den hidtil mindste var 13 mm (i 1883). Af de enkelte Landsdele havde Langeland 12 mm, Bornholm og Svendborg Amt 10 mm og de øvrige Amter ca. 2—8 mm. Solskinstimernes Antal blev ca. 45 pCt. større end normalt.

April 1918 havde meget hyppige østlige og nordøstlige Vinde med temmelig mildt Vejr og rigelig Nedbør. Temperaturen var som oftest over Normalen og kun den 5., 15., 18.—20. og 30. var Dagsmidlet de fleste Steder lavere end denne; særlig kold — ca. $4\frac{1}{2}^{\circ}$ for kold — blev kun den 30., medens den 10.—11. og hver Dag fra den 22.—28. var meget varme med Dagsmidler, som blev ca. $4\frac{1}{2}$ — 6° for høje. Middeltemperaturen for hele Maanedten blev derfor de fleste Steder i Jylland og Fyn mellem ca. 1 og 2° , paa Sjælland ca. $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}^{\circ}$ og paa Lolland-Falster og Bornholm ca. $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt. Nattefrost forekom ikke hyppigt; dog havde flere Stationer i det indre af Halvøen 4—7 Nætter med Frost, men til Gengæld var adskillige Kyststationer helt frostfri. Frosten, der især forekom Nætterne til den 5., 19. og 20., naaede paa de koldeste Stationer i Jylland indtil ca. 3 — 5° , paa Fyn og Sjælland indtil ca. $1\frac{1}{2}^{\circ}$ og paa Bornholm til ca. 1° . Over større Omraader faldt der Nedbør den 1.—4., 6.—9., 12., 15.—20., 22., 26. og 30. I Jylland havde Randers Amt noget mere end det dobbelte af Normalen;

Vest- og Sydjylland fik ca. 5—30 pCt. og Resten af Halvøen ca. 40—75 pCt. mere end normalt; paa Øerne havde Fyn ca. 65 pCt. og Frederiksborg, Holbæk, Sorø og Maribo Amter ca. 10—50 pCt. for meget, medens Københavns Amt fik den normale Nedbør og Præstø Amt og Bornholm ca. 25—30 pCt. for lidt. Torden forekom hyppigt, men Uvejrene var som Regel temmelig lokale. Solskins-timernes Antal blev ca. 25 pCt. for lille.

Maj 1918 var — med overvejende østlige Vinde — varm og regnfattig. I Maanedens Løb var Temperaturen næsten hver Dag over Normalen; særlig varm var Perioden fra den 16.—23. med Dagsmidler, der var mellem $4\frac{1}{2}$ og $8\frac{1}{2}$ ° for høje og Maksimumstemperaturer paa ca. 20—30°. Hele Maanedens Middeltemperatur blev derfor de fleste Steder mellem $1\frac{1}{2}$ og 2° og enkelte Steder i Jylland endog ca. 3° højere end normalt. Nattefrost forekom i Maanedens første Dage i Midtjylland og paa enkelte særlig kolde Stationer paa Øerne; den naaede paa de koldeste Steder indtil ca. 2—3°. Nedbøren var ligesom i 1917 meget lille; gennemsnitlig faldt der i hele Landet 15 mm eller 37 pCt. af den normale Nedbør. Aarhus Amt fik 28 mm, de nordjyske og vestsjællandske Amter kun 7—10 mm, og de øvrige Amters Nedbør laa derimellem. Regnen faldt næsten udelukkende fra den 11.—14. og 23.—24. Torden forekom sjældent og havde kun større Udbredelse over Landet den 23. og 24. Solskinstimernes Antal var meget stort, gennemgaaende 11—12 Timer daglig.

Juni 1918 havde fremherskende vestlige og nordvestlige Vinde med meget køligt Vejr. Naar undtages nogle faa Dage — den 5.—7., 10.—11. og 20. — var Temperaturen hver Dag under Normalen, og Dage fra den 22.—29. var endog alle ca. 4—5 $\frac{1}{2}$ ° for kolde. Hele Maanedens Middeltemperatur blev derfor meget lav, i Gennemsnit for hele Landet kun 12,7°, medens Normalen er 14,6°; i de sidste 45 Aar har Juni kun én Gang haft en endnu lavere Middeltemperatur, nemlig i 1916, da den var 12,2°. I Aar var Nattetemperaturerne ualmindelig lave; Gennemsnittet af Døgnenes Minimumstemperatur var endog de fleste Steder noget lavere end i Juni 1916, hvorimod Døgnenes Maksimumstemperaturer i Aar var noget højere end i 1916; den absolut laveste Temperatur naaede paa adskillige Steder ned til ca. 1—3° og paa et Par Stationer endog under Frysepunktet saa sent som Natten til den 19. Nedbøren var ulige fordelt, men var iøvrigt mindre end normalt i Størstedelen af Landet; den var mindst, ca. 20—25 mm, i Nordfyn, paa Samsø, ved Skelskør og Nakskov og paa Langeland og størst, ca. 75—80 mm, i Helsingøregnen. I Sammenligning med Normalen fik Bornholm, Frederiksborg Amt og de tre nordjyske Amter ca. 15—35 pCt. for meget og Vejle Amt den normale Nedbør, medens de øvrige jyske og sjællandske Amter fik ca. 5—25 pCt. og Lolland-Falster, Fyn og Samsø ca. 30—40 pCt. for lidt. Der faldt ret jævnlgt Regn over store Strækninger af Landet, saaledes den 2., 8., 13.—17. og hver Dag fra den 20.—28., men Regnmængden var paa de fleste Dage ringe, og der maalttes, naar undtages Bornholm, egentlig kun de første Dage i sidste Tidøgn betydelige Regnmængder over større Omraader. Maanedens første Halvdel var meget solrig; Solskinstimernes Antal blev

i hele Maaneden ca. 10—15 pCt. større end normalt. Torden forekom paa 17 Dage; den 15.—17. og 19.—22. havde Uvejrene stor Udbredelse over Landet.

Juli 1918 havde temmelig køligt Vejr. I Maanedens første Halvdel var Temperaturen som oftest under Normalen, og Dagene fra den 5.—7. var endog ca. 3—4 $\frac{1}{2}$ ° for kolde; i sidste Halvdel var Temperaturen snart lidt over, snart lidt under Normalen. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder ca. $\frac{1}{2}$ ° lavere end normalt. Vinden blæste i første Halvdel og fra den 25.—31. som Regel fra Retninger omkring Vest og i det mellemliggende Tidsrum fra Retninger omkring Sydøst. Regndagens Antal var gennemsnitlig 14, medens det normale Antal er 13. Over større Omraader faldt der Regn den 2.—3., 10.—15., 17.—18., 21.—22. og 24. og ofte som stærke Tordenbyger; i Humlum ved Struer faldt der den 21. 34 mm i Løbet af en Time, og paa Bogø (mellem Sjælland, Falster og Møen) faldt der den 30. endog 120 mm i Løbet af 2 $\frac{1}{2}$ Time. Torden forekom iøvrigt heri Landet paa næsten hver Dag i Maaneden, og Uvejrene havde hyppigt stor Udbredelse. Nedbøren var ulige fordelt, men var iøvrigt større end normalt paa Sjælland og i Størstedelen af Jylland og mindre end normalt i det vestlige og sydlige Jylland, paa Fyn, Lolland-Falster og Bornholm. I Jylland faldt der paa de fleste Steder mere end 75 mm; Fyn havde gennemgaaende 50—65 mm, Størstedelen af Sjælland ca. 75—90 mm, Lolland-Falster ca. 40—55 mm og Bornholm ca. 30—40 mm; mindst Nedbør, ca. 25 mm, havde en Strækning i Vestjylland mellem Ringkøbing og Esbjerg og Egnen ved Svaneke; størst Nedbør, ca. 160 mm, faldt der i Egnen Sydøst for Løgstør samt paa Bogø. I Sammenligning med Normalen havde de fynske Amter ca. 5—10 pCt., Ringkøbing Amt 15 pCt. og Bornholm,

Maribo og Ribe Amter ca. 30—40 pCt. for lidt, medens Frederiksborg, Præstø, Sorø, Vejle, Randers og Thisted Amter havde ca. 5—20 pCt. og de øvrige Amter ca. 30—60 pCt. for meget. Solskinstimernes Antal var de fleste Steder ca. 5—10 pCt. større end normalt.

August 1918. I Maanedens første Halvdel var Temperaturen hver Dag mellem ca. $\frac{1}{2}^{\circ}$ og 2° over Normalen, medens den i sidste Halvdel hyppigst var noget for lav. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder ca. $\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt. Vinden blæste som Regel fra Retninger omkring Vest og kun fra den 3.—7. og 26.—28. var østlige Vinde de fremherskende. Vindforholdene var oftest meget rolige; dog herskede der den 23. Storm fra Retninger omkring Vest-nordvest over Størstedelen af Landet; Stormen, der skyldtes et lavt Luftryk, som fra Nordhavet bevægede sig indover Mellemskandinavien, rasede flere Steder med orkanagtig Styrke. Nedbøren var ulige fordelt, men var noget under Normalen paa Fyn og i næsten hele Jylland og gennemgaaende noget større end normalt paa Sjælland og Lolland-Falster; den var størst ved Lillerød og Hvalsø, hvor der faldt 153 mm, og mindst ved Skagen, der kun fik 32 mm. I Sammenligning med Normalen fik Aalborg, Maribo, Præstø og Sorø Amter ca. 5—10 pCt. og de øvrige sjællandske Amter ca. 15—35 pCt. for meget, medens Bornholm fik 2 pCt. og alle de øvrige Amter ca. 15—25 pCt. for lidt. Over større Omraader af Landet faldt der Regn den 3.—4., 9., 13., 17.—20. og 28.—31.; Regnbygerne var hyppigt ledsaget af Torden og var undertiden meget voldsomme; saaledes faldt der 63 mm i Løbet af en Time ved Fjellerad (ca. 15 km Sydøst for Aalborg), 62 mm i $1\frac{1}{4}$ Time i Ulslev paa Falsters Østkyst og 60 mm i $1\frac{1}{2}$ Time i Gjel-

sted paa Fyn. Solskinstimernes Antal var stort, ca. 30 pCt. større end normalt.

September 1918. I Løbet af Maaneden bevægede talrige lave Lufttryk sig vestfra indover Skandinavien; Vinden blæste næsten udelukkende fra Retninger omkring Sydvest og Vest og Vejret var køligt og usædvanlig regnfuldt. Naar undtages nogle faa Dage, væsentligt kun den 5.—7., paa hvilke der kun faldt enkelte, spredte Byger i Jylland, faldt der paa alle de øvrige Dage i Maaneden Regn i Størstedelen af Landet. Nedbørsdagens Antal var gennemsnitlig 24 (normalt 14) og flere jyske Stationer havde endog 28 Dage med Regn. Nedbøren var ulige fordelt, men var næsten overalt usædvanlig stor, især i Jylland og paa Fyn; den var mindst, ca. 65 mm, i København og den sydlige Del af Bornholm og størst i Varde, hvor der faldt en foren Maaned ganske usædvanlig stor Nedbør paa 256 mm; til Sammenligning skal anføres, at hele Efteraarets Normalnedbør for Varde er 236 mm og Aarets Normalnedbør 712 mm. Over 100 mm fik næsten hele Jylland, Fyn og Størstedelen af Sjælland; over 150 mm faldt der i den sydlige Halvdel af Fyn og i Jylland vestfor en Linie Bulbjerg—Skive—Herning og sydfor en Linie fra Herning til Horsens; Ribe Amt og den sydvestlige Halvdel af Vejle Amt havde endog over 200 mm. I Gennemsnit for hele Landet faldt der 127 mm, medens Normalen er 59 mm; siden regelmæssige Nedbørsmaalingen paabegyndtes i 1861, har Danmark ikke haft saa stor Nedbør i September; den hidtil største var 120 mm i September 1872. I Sammenligning med Normalen fik i Aar Bornholm, Maribo, Præstø og Københavns Amter ca. 55—65 pCt. og Sorø og

Randers Amter ca. 90—95 pCt. for meget; alle de øvrige Amter havde mellem det dobbelte og det tredobbelte af den normale Nedbør. Regnen var meget hyppigt ledsaget af Torden og Uvejrene havde som oftest stor Udbredelse over Landet. Temperaturen var under Normalen paa hver Dag fra den 1.—15. samt den 20.—21. og 26.—30., medens den paa de øvrige 8 Dage som oftest var $1\frac{1}{2}$ — 2° for høj. Hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{3}{4}$ og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end normalt. Nattefrost forekom kun i Dalen ved Birkebæk Plantage i Midtjylland; men den absolut laveste Temperatur naaede mange Steder i Jylland ned mellem 1 og 3° . Skydækket var stort, medens Solskinstimernes Antal blev ca. 20 pCt. for lille. Middellufttrykket havde i København den laveste Værdi, det har haft i Septembersiden 1842, da regelmæssige Barometerobservationer paabegyndtes, idet det kun var 753,7 mm (7,6 mm lavere end Normalen).

I hosstaaende Tabeller er der i Tabel 1 for hver Maaned i Landbrugsaaret 1917—18 opført Varmeafvigelsen fra Normalen, saavel for de 5 Grupper, hvori Landet sædvanlig inddeles i klimatisk Henseende, som for hele Landet samt for Bornholm, hvis Temperaturforhold ofte er afvigende fra de øvrige Landsdeles. Som Tabellen viser, var Oktober og December temmelig kolde, medens November var mild. Landet var forholdsvis længe fri for Nattefrost, der de fleste Steder i Indlandet først indtraf den 28.—29. Oktober og de fleste Steder i Kystegnene endog først den 26. November eller i Begyndelsen af December; til Sammenligning skal anføres, at Middeldatum for første Frost i Indlandet falder ca. 5.—10. Oktober i Jylland og ca. 15.—20. Oktober paa de større Øer og i Begyndelsen af November langs Kysterne og paa de min-

Tabel 1. Varmens Afvigelse fra Normalen. (Celsius.)

	1917	Oktober	November	December	1918	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaned
Vestjylland	-0.4	+2.1	-0.0	+0.0	+1.2	+0.9	+1.6	+2.3	-2.0	-0.3	+0.8	+0.8	+0.8	-0.8	+0.5
Østjylland	-0.7	+2.0	-0.4	-0.2	+1.1	+1.0	+1.3	+1.7	-2.2	-0.4	+0.1	-1.0	+0.1	-1.0	+0.2
Fyn	-0.5	+1.6	-0.6	-0.1	+1.0	+0.9	+1.4	+2.2	-1.7	-0.5	+0.4	-1.3	+0.4	-1.3	+0.2
Sjælland	-0.5	+1.6	-0.5	-0.0	+1.0	+0.8	+1.5	+1.6	-1.9	-0.5	+0.3	-1.1	+0.3	-1.1	+0.2
Lolland-Falster	-0.2	+1.4	-0.6	+0.3	+1.3	+0.8	+0.8	+2.0	-1.7	-0.5	+0.3	-0.8	+0.3	-0.8	+0.3
Danmark	-0.5	+1.7	-0.4	0.0	+1.1	+0.9	+1.3	+2.0	-1.9	-0.4	+0.4	-1.0	+0.4	-1.0	+0.3
Bornholm	-0.2	+1.4	-0.8	-0.3	+0.2	+0.4	+0.9	+1.3	-1.4	-0.6	+0.9	-0.3	+0.9	-0.3	+0.1

dre Øer. Februar, Marts og April var milde, Maj varm og usædvanlig solrig, men Juni meget kølig; Juli var noget koldere, August noget varmere end normalt og September kølig. Den sidste Nattefrost forekom paa Øerne i Kystegnene i Slutningen af Marts, og i Indlandet ca. 20. April — paa enkelte kolde Stationer dog de første Dage i Maj —; paa Halvøen indtraf den sidste Nattefrost ved Kysterne gennemgaaende den 19.—20. April og i Indlandet den 1.—2. Maj; et Par særlig kolde Stationer havde dog Frost Natten til den 19. Juni. I Forarsmaanederne — Marts, April og Maj — var Temperaturen over Normalen paa 75 Dage; men i de følgende 4 Maaneder var den til Gengæld under Normalen paa 77 Dage. Af længere sammenhængende Varmeperioder (paa mindst 10 Dage) forekom der i Landbrugsaaaret 6, af hvilke de 4 indtraf i den kolde Del af Aaret, nemlig: 1) den 9.—24. November, ialt 16 Dage, der gennemsnitlig var $2,6^{\circ}$ for milde, 2) den 6.—16. December (gennemsnitlig $2,2^{\circ}$ for milde), 3) den 20.—31. Januar (gennemsnitlig $3,0^{\circ}$ for milde), 4) den 8.—24. Marts (gennemsnitlig $2,0^{\circ}$ for milde), 5) den 14.—30. Maj, ialt 17 Dage, der gennemsnitlig var $3,9^{\circ}$ for varme — alle Dagene fra den 16.—23. var endog mellem $4\frac{1}{2}^{\circ}$ og $8\frac{1}{2}^{\circ}$ varmere end normalt — og 6) den 30. Juli—15. August, der gennemsnitlig var $1,3^{\circ}$ for varme. Af Kuldeperioder — paa mindst 10 Dage — forekom i hele Landbrugsaaaret kun 3, nemlig: 1) den 5.—15. Oktober (gennemsnitlig $1,6^{\circ}$ for kolde); 2) den 21. Juni—2. Juli, ialt 12 Dage, der gennemsnitlig var $3,3^{\circ}$ for kolde — Dagene fra den 22.—29. var endog alle ca. $4-5\frac{1}{2}^{\circ}$ koldere end normalt — og 3) den 31. August—15. September, ialt 16 Dage, der gennemsnitlig var $2,0^{\circ}$ for kolde. Af egentlige Sommerdage $\varnothing$ Dage, paa hvilke Maksimumtemperaturen er naaet op til 25° , indtraf der ved Landbohøjskolen 10 (normalt 15) og

Tabel 2.

	Frostdage		Nedbørsdage		Taagedage		Fugtigheds- grad i pCt.		Skydække (0—10)	
	1917—18	Normal	1917—18	Normal	1917—18	Normal	1917—18	Normal	1917—18	Normal
Oktober 1917	2	3	21	17	3	6	80	86	6.7	6.5
November	5	10	19	14	4	9	89	89	7.4	7.1
December	20	18	13	15	3	11	87	91	6.8	7.6
Januar 1918	21	22	17	13	11	13	89	91	7.5	7.2
Februar	18	21	11	12	12	11	89	90	6.8	7.0
Marts	18	19	4	13	9	11	85	87	6.2	6.3
April	2	7	14	11	9	7	83	80	6.9	5.7
Maj	1	1	5	11	2	4	67	75	3.6	5.1
Juni	»	»	12	10	1	3	71	75	5.6	4.9
Juli	»	»	14	13	3	3	78	77	6.1	5.5
August	»	»	13	15	2	3	81	80	5.9	5.5
September	»	»	24	14	2	4	84	84	6.7	5.3
Alle 12 Maaneder	87	101	167	158	61	85	82	84	6.4	6.1

af disse forekom der 4 i hver af Maanederne Maj og August og kun 2 i Juli, medens Juni overhovedet ingen Sommerdage havde. Den absolut højeste Temperatur, der i sidste Landbrugsaar maalttes heri Landet var $31,1^{\circ}$ (den 23. Maj), den absolut laveste $-19,4^{\circ}$ (den 10. Januar).

Tabel 2 indeholder Antallet af Dage med Frost, med Nedbør og med Taage samt Luftens Fugtighedsgrad og Skydækket for hele Landet som Gennemsnit af Observationer fra ca. 30 Stationer, saavel i Landbrugsaaet 1917—18 som Normalen for 32 Aar (1874—1905). Tabellen viser, at Frostdagens Antal i November og April var betydelig mindre end normalt, medens det i de øvrige Maaneder var i Nærheden af Normalen og kun i December overskred denne; hele Landbrugsaaet havde 14 pCt. færre Frostdage end normalt. Nedbørsdagens Antal var stort i Oktober og November og usædvanlig stort i September, men var derimod usædvanlig lille i Marts og Maj. Taage forekom i de fleste Maaneder sjældnere end normalt, i December endog meget sjældent efter Aarstiden. Luftens Fugtighedsgrad var lille i Maj. Skydækket var forholdsvis stort i April og September og meget lille i Maj.

Tabel 3 viser Nedbørens Mængde i Milimeter for hvert Amt o. s. v. Hele Landbrugsaaet fik, naar hele Landet tages under ét, 10 pCt. mere Nedbør end normalt. Af de enkelte Landsdele havde Maribo Amt 2 pCt. for lidt, medens Bornholm og Fyn samt Præstø, Sorø og Randers Amter fik 4—6 pCt., Københavns, Viborg, Thisted og Hjørring Amter 12—14 pCt. og alle de øvrige Amter 16—21 pCt. mere end normalt. I de enkelte Maaneder var der, som tidligere omtalt, ofte store Afvigelser fra Normalen; Nedbøren var saaledes usædvanlig lille i Marts og Maj og usædvanlig stor i September; den var stor

Tabel 3.

N e d b ø r .

(Millimeter.)

	1917 Oktober	November	December	1918 Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaned	
Hjørring .. Amt	100	64	26	54	36	4	52	7	49	100	61	139	692	
Thisted . . . . »	116	83	38	67	41	6	46	20	48	71	74	171	781	
Ringkøbing. »	118	98	41	50	49	4	48	24	44	66	70	180	792	
Ribe . . . . . »	141	100	43	56	71	6	41	21	44	46	72	210	851	
Viborg . . . . Amt	76	83	36	42	36	4	64	23	45	93	72	128	702	
Aalborg . . . . »	85	66	29	55	38	2	63	10	48	104	89	118	707	
Randers . . . . »	79	74	27	41	29	5	79	12	36	81	69	103	635	
Aarhus . . . . »	93	92	33	42	44	6	66	28	46	94	69	141	754	
Vejle . . . . . »	112	91	39	49	65	6	51	23	49	75	68	194	822	
Samsø	76	68	23	27	34	8	64	10	22	56	76	115	579	
Odense . . . . Amt	84	68	28	32	50	4	58	11	31	59	65	149	639	
Svendborg . . »	99	68	28	38	61	10	58	19	34	61	58	147	681	
Langeland	104	64	30	37	56	12	62	21	28	62	56	121	653	
Holbæk . . . . Amt	92	71	25	17	38	5	43	10	38	93	93	113	638	
Sorø . . . . . »	101	71	24	26	40	4	39	8	32	74	76	104	599	
Frederiksborg»	94	79	29	22	36	8	35	10	57	79	102	113	664	
København »	98	91	23	27	41	5	34	18	45	88	84	89	643	
Præstø . . . . »	102	86	26	28	47	4	24	11	42	68	76	90	604	
Maribo . . . . Amt	92	72	28	40	51	6	34	13	32	48	74	88	578	
Vestjylland	119	86	37	57	49	5	47	18	46	71	69	175	779	
Østjylland	89	81	33	46	42	5	65	19	45	89	73	137	724	
Fyn	91	67	27	34	50	9	61	15	29	60	64	133	640	
Sjælland	95	80	25	24	40	5	35	11	43	80	86	102	626	
Lolland-Falster.	92	72	28	40	51	6	34	13	32	48	74	88	578	
Danmark	1917—18. . . .	97	77	30	40	46	6	48	15	39	70	73	127	668
	Norm. (32Aar)	75	50	47	40	32	39	34	41	46	67	79	59	609
	Afv. i pCt. . . .	+29	+54	-36	0	+44	-85	+41	-63	-15	+4	-8	+115	+10
Bornholm	88	72	39	30	38	10	23	24	53	36	60	84	557	

Tabel 4.

Ned b ø r.

(Millimeter.)

	Fra $\frac{21}{4}$ — $\frac{30}{4}$			Fra $\frac{21}{4}$ — $\frac{20}{6}$			April—Septbr. inkl.		
	1918			1918			1918		
	mm	mm	mm	mm	mm	Avgivelse i pCt.	mm	mm	Avgivelse i pCt.
Hjørring Amt.....	4	7	10	21	82	-74	408	330	+24
Thisted »	4	20	15	39	85	-54	430	350	+23
Ringkøbing »	6	24	13	43	86	-50	432	361	+20
Ribe »	14	21	10	45	90	-50	434	383	+13
Viborg Amt.....	4	23	9	36	87	-59	425	341	+24
Aalborg »	6	10	13	29	83	-65	432	321	+35
Randers »	7	12	9	28	84	-67	380	328	+16
Aarhus »	5	28	11	44	89	-51	444	352	+26
Vejle »	5	23	10	38	91	-58	460	364	+26
Samsø	2	10	8	20	74	-73	343	284	+21
Odense Amt.....	5	11	8	24	83	-71	373	318	+17
Svendborg »	7	19	10	36	88	-59	377	337	+12
Langeland	5	21	11	37	81	-54	350	295	+19
Holbæk Amt.....	1	10	6	17	71	-76	390	291	+34
Sorø »	2	8	9	19	78	-76	333	303	+10
Frederiksborg »	2	10	9	21	74	-72	396	316	+25
Københavns. »	2	18	6	26	80	-68	358	311	+15
Præstø »	1	11	11	23	78	-71	311	306	+ 2
Maribo Amt.....	3	13	7	23	83	-72	289	315	- 8
Bornholm.....	3	24	30	57	77	-26	280	275	+ 2

i Oktober, November og Februar og lille i December: i Januar fik Jylland og de sydlige Øer rigelig Nedbør, men Fyn, Sjælland og Bornholm ca. 15—40 pCt. for lidt; i April havde Jylland, Fyn, Nord- og Vestsjælland forholdsvis stor Nedbør og kun Præstø Amt og Bornholm fik for lidt (ca. 25

—35 pCt.). I Sommermaanederne — Juni, Juli og August — var Regnen mere ulige fordelt; daarligst stillet var Fyn, der i alle 3 Maaneder fik mindre end Normalen — i Juni 30 pCt., i Juli 6 pCt. og i August ca. 25 pCt. for lidt —; paa Lolland-Falster faldt der 30 pCt. for lidt baade i Juni og Juli, medens der i August faldt lidt mere end normalt. Sjælland fik rigelig Nedbør i Juli og August og lille Nedbør i Juni, naar undtages Frederiksborg Amt, hvor der i alle 3 Maaneder faldt mere end normalt. I Jylland fik Ribe og Ringkøbing Amter for lidt i alle 3 Maaneder; Hjørring og Thisted Amter havde rigelig Regn i Juni og Juli og noget mindre end det normale i August; i Viborg Amt og de østjyske Amter var Nedbøren rigelig i Juli, men under Normalen i Juni og August; dog maa undtages Aalborg Amt, der fik for meget i alle 3 Maaneder — i Juli endog 60 pCt. for meget —. Paa Bornholm var Nedbøren lille i de 3 Foraarsmaane-

Tabel 5. Vindhypighed for hele Landet. (Procent.)

	N.	NØ.	Ø.	SØ.	S.	SV.	V.	NV.	Stille
Oktober 1917	1	2	4	10	23	33	19	5	3
November —	6	2	2	5	13	20	31	18	3
December —	13	12	7	4	6	23	19	13	3
Januar 1918	6	3	6	6	13	28	22	13	3
Februar —	2	4	7	17	21	17	21	9	2
Marts —	2	9	25	22	10	8	13	7	4
April —	7	25	35	12	4	4	4	4	5
Maj —	8	10	21	18	6	4	12	14	7
Juni —	8	4	3	4	5	14	32	27	3
Juli —	7	3	5	13	9	14	26	18	5
August —	7	4	8	8	6	13	27	21	6
September —	1	1	2	6	16	33	29	11	1
Alle 12 Maaneder	6	7	10	10	11	18	21	13	4
Normal (32 Aar)	6	9	11	12	10	16	19	13	4

Tabel 6. Antal Timer med Solskin.

	Tylstrup	Bovbjerg	Aarslev (Fyn)	Lyngby	København	Tystofte	Næsgaard (Falster)	Bornholms Højskole
Oktober 1917.....	112	72	112	94	88	116	118	79
November —	57	37	37	44	40	44	40	41
December —	40	32	40	49	38	54	41	26
Januar 1918.....	32	32	42	39	31	40	37	40
Februar —	75	82	68	62	50	80	74	45
Marts —	137	112	118	136	120	137	133	(135)
April —	119	104	123	146	125	138	132	152
Maj —	372	324	355	359	335	367	357	(367)
Juni —	279	228	258	278	258	291	291	291
Juli —	257	187	231	254	245	256	251	280
August —	216	218	196	234	219	226	227	241
September —	126	103	104	129	123	126	135	117
Alle 12 Maaneder	1822	1531	1684	1824	1672	1875	1836	1814
Normal for Aaret	—	1321	1386	—	1386	—	—	—
April—September inkl.(1918)	1369	1164	1267	1400	1305	1404	1393	1448
Normal (April—Septbr.) ..	—	1057	1117	—	1137	—	—	—

der; i Juni havde Øen 36 pCt. for meget, men fik saa til Gengæld 39 pCt. for lidt i Juli. I Juni faldt Regnen, naar undtages Bornholm, væsentlig i Maanedens sidste Tidøgn; i de to første Tidøgn regnede det vel af og til over større Omraader, men Regnmængden var som Regel ringe; Forsommerens regnfattige Periode, der begyndte ca. 20. April, strakte sig saledes over 2 Maaneder; i dette Tidsrum fik de forskellige Dele af Landet, som Tabel 4 viser, kun mellem Halvdelen

og Fjerdedelen (Bornholm dog tre Fjerdedele) af den normale Nedbør. Den ganske usædvanlig regnfulde September bevirkede, at den samlede Regnmængde for Tidsrummet April—Septbr. inkl. i Landets forskellige Dele som Regel blev mellem 10 og 35 pCt. større end normalt; undtages maa dog Præstø Amt og Bornholm, som i dette Tidsrum kun havde 2 pCt. for meget, samt Maribo Amt, der endog fik 8 pCt. for lidt.

Tablet 5 angiver Vindhypigheden i Procent i de enkelte Maaneder og hele Landbrugsaaet; dette fik et Overskud paa 5 pCt. af sydlige, sydvestlige og vestlige Vinde tilsammen og et tilsvarende Underskud af nordøstlige, østlige og sydøstlige Vinde. I Oktober, November, Juni og September forekom Vinde fra Retninger omkring Sydvest eller Vest betydelig hyppigere og Vinde fra Retninger omkring Øst betydelig sjældnere end normalt, medens det modsatte var Tilfældet i Foraarsmaanederne — Marts, April og Maj.

Tablet 6 indeholder Solskinstimernes Antal for hver Maaned og hele Landbrugsaaet fra 8 Stationer, endvidere det samlede Antal Solskinstimere i Tidsrummet April—September inkl. tilligemed den tilsvarende 15-aarige Normal for Stationerne Bovbjerg, Aarslev og København. Naar undtages April og September, der var temmelig solfattige, var Solskinstimernes Antal i næsten alle Maaneder betydelig større end normalt; i Maj var det endog usædvanlig stort, gennemsnitlig 11—12 Timer daglig. Hele Landbrugsaaet fik gennemsnitlig ca. 20 pCt. og Tidsrummet April—September inkl. gennemsnitlig ca. 12 pCt. mere Solskin end normalt.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1917.

X.

Beretning fra Statskonsulent Peter Aug. Mørkeberg.

1917 har været et vanskeligt Aar for Svineavl. De Ansvarshavende for denne Avls Ledelse har maattet være meget agtpaagivende og virksomme for at bjerge de betydeligste Avlsdyr fra Undergang. Min Tid har derfor været meget optaget af Arbejder i Svineavlens Tjeneste.

Medens vi i Juli 1914 havde 2,496,706 Svin her i Landet, var Antallet i Februar 1917: 1,980,727. I Juli samme Aar viste Kreaturtællingen en Svinebestand af 1,650,623. Men i December 1917 havde vi kun 788,814 Svin, og alle Solemærker tydede paa yderligere Indskrækning.

Vi begyndte altsaa Aaret med en forholdsvis stor Svinebestand, som endnu holdt sig nogenlunde ubeskaaret indtil Høsten nærmede sig, hvorefter det hurtigt gik ned ad Bakke.

Det var den uindskrænkede Undervandskrig, som erklæredes i Februar 1917, der gav det første Stød til denne Bevægelse. Det var Amerikas Indtræden i Krigen, som kom faa Maaneder derefter, og som standsede alle oversøiske Tilførsler af Foderstoffer, der gav det næste Stød. Det 3die fremkaldtes af vor daarlige Høst og af Kornloven, som berøvede Landmændene Evnen til at opføde og fede Svin. Uagtet den uindskrænkede Undervandskrig i og for sig havde været Aarsag nok til at standse Svineproduktionen hos Flertallet af Landmændene, fortsatte

disse dog Bestræbelserne for at holde Svineavlen gaaende i Haabet om, at Landet desuagtet skulde faa Foderstoffer udefra, men da disse ophørte med Amerikas Indtræden i Krigen, blev det klart for alle, at en stor Svinebestand umuligt kunde opretholdes. Vor daarlige Høst satte saa Kronen paa Værket. Landmændene vedblev altsaa at producere Flæsk saa længe, som det overhovedet var muligt, ja saa længe, at de maatte realisere deres Svinebestand over Hals og Hoved. Saa elendig blev Situationen i Eftersommeren 1917, at ikke alene magre Søer, men drægtige Søer, halvfærdige Svin, Polte, ja Grise paa 10 kg Vægt eller derunder i massevis førtes til vore Slagterier. Medens Indenrigsministeriet den 11. Januar 1917 udstedte en Bekendtgørelse, som bemyndigede Udvalget til Fastsættelse af Maksimalpriser til ugentlig at fastsætte en bestemt Pris paa Grisesøer, som ikke maatte overskrides ved Indkøb, som foretoges af Slagterierne og disses Opkøbere (for at forhindre en for stærk Tilstrømning af denne Vare som Følge af den høje Flæskepris paa samme), maatte samme Ministerium ved Bekendtgørelse af 28. April 1917 bemyndige Ejerne af synligt drægtige Søer eller Svin, som vejede under 65 kg levende Vægt, og som ikke kunde skaffe Foder til disse Dyr, til at søge Tilladelse til Slagting af et bestemt Antal Søer og Grise; og kort Tid derefter, nemlig 16. August 1917, ophævede Indenrigsministeriet dets Bekendtgørelse af 25. Marts 1915, hvorved det var forbudt at slagte drægtige Søer samt Svin, der vejede under 65 kg levende Vægt.

Under saadanne panikagtige Omstændigheder, hvor Svinebestanden ryddes for Fode, er der selvfølgelig stor Fare ogsaa for *Kvaliteten* af Svinebestanden, idet de bedste Avlsdyr let kan forsvinde sammen med de almindelige. At dette vilde gøre Katastrofen endnu uhyggeligere, er indlysende, idet man derved berøvedes Evnen til at opbygge en ligesaa god Bestand, som den man havde.

Det er derfor naturligt, at man af al Magt søgte at modvirke denne kvalitative Tilbagegang. Og Arbejdet

hermed lettedes i høj Grad derved, at de bedste Avlsdyr er samlede i de statsanerkendte Svineavlscentre, som staar under stadig Kontrol af Amdsudvalg, bestaaende hver af 2 Repræsentanter fra stedlige Svineslagterier, bistaaet af min Assistent ved Svineavlens Ledelse i vedkommende Distrikt. Ingensinde tidligere har det været af større Betydning end under disse prekære Forhold, at Svineavlen var organiseret paa en saa tilgængelig Maade. Avlscentrene for Svin af Landrace og Svin af Yorkshirerace omfatter tilsammen ca. 1000 kaarede Søer og ca. 150 kaarede Orner, og den gennemsnitlige daglige Bestand i Avlscentrene andrager omtrent 6000 Dyr. Denne Bestand gjaldt det altsaa om at opretholde i almindeligt Huld og avlsmæssig Drift, saa Søerne vedblev at fare til de sædvanlige Tider. Det maatte anses for overkommeligt for Staten at skaffe Føde til en saadan Bestand. Og at det vilde byde en Garanti for Fremtiden at opretholde den, fremgaar af den Betragtning, at selv om alle andre Svinehold gik til Grunde, og kun Avlscentrene bestod, kunde man paa Grundlag af dem alene i Løbet af faa Aar opbygge hele den danske Svinebestand igen i samme Omfang som den forhen havde. Det er nemlig en Kendsgerning, at Landsoen gennemgaaende har 8 levedygtige Grise i hvert Kuld, og at den under almindelige Omstændigheder farer mindst 2 Gange aarlig. Af de 16 levedygtige Grise, som hvert Aar er hver Soes Produktion, er i Reglen Halvdelen Orner og Halvdelen Søer, og af disse 8 Sogrise kan man gøre Regning paa, at Halvdelen egner sig til Avl. I Løbet af det første Aar har de 1000 kaarede Søer i Centrene altsaa formeret sig til 5000 Søer, af hvilke de 4000 kan spredes i Landet. Disse 5000 Søer kan i Løbet af 2det Aar formere sig til 25,000 og i 3die Aar til 125,000 Søer. I 4de Aar kunde man saa have Landet fuldt besat af Søer som i gamle Dage. Og blev hele denne Bestand opbygget paa Avlscentrene alene, er det rimeligt, at den blev af endnu bedre Kvalitet end den nuværende Bestand.

Det var derfor en nærliggende Statsopgave at ratio-

nerne Avlscentrene. Og De samvirkende danske Andels-
 slagterier, under hvilke Svineavlscentrene sorterer, satte
 sig da ogsaa straks efter at den uindskrænkede Under-
 vandskrig blev erklæret i Bevægelse for at realisere denne
 Sag. Den forelagdes paa Slagteriernes Delegeretmøde i
 Marts 1917, hvor det besluttedes at indgaa til Regeringen
 med en Forestilling i saa Henseende. Og Landbrugsmini-
 steriet stillede sig straks imødekommende. Man anmo-
 dede om 1800 Tons Majs til Centrenes Opretholdelse fra
 1. April til 1. Oktober 1917. Og man fik det. Varen var
 ikke til Stede straks, den kom først efterhaanden. Ratio-
 neringen foregik i 4 Leveringer. Ialt uddeltes der til Cen-
 trene ca. 267 kg Majs pr. Enhed, idet Optællingen viste,
 at der var mellem 6000 og 7000 Svin (Enheder) i Centrene.
 Alle Enkeltheder ved Realisationen af denne Sag skal jeg
 udelade her og kun tilføje, at den gav mig meget at be-
 stille.

De jyske og de fynske Centerejere har længe været
 organiserede i 2 Sammenslutninger, en for hver af nævnte
 Kredse. Paa Grund af de Vanskeligheder for Svineavlen,
 som Krigen har skabt, dannede Centerejere i det øvrige
 Land, Sjælland, Møen, Lolland-Falster og Bornholm (1ste,
 2det og 3die Distrikt), nu (Marts 1917) ogsaa deres
 Organisation. Disse Organisationer har hver for sig gen-
 tagne Gange i Aaret 1917 holdt Møder for at varetage de-
 res Interesser, hvoriblandt ogsaa Rationeringen, og har
 saaledes arbejdet Haand i Haand med De samvirkende
 danske Andelsslagterier. Ved Organisationernes Møder
 har jeg været tilkaldt for at klarlægge Situationen.

Den rationerede Majs maatte Centerejerne betale med
 en af Ministeriet fastsat Pris. Derved fik de en sikker
 Udgift. Men deres væsentligste Indtægtskilde, Salg af
 Avlsdyr, var stoppet, idet Landmændene kun i ringe Grad
 forsynede sig med nye Avlsdyr, de realiserede jo deres
 egen Bestand. For at bøde paa det pekuniære Tab, som
 Ejerne af Avlscentrene saaledes havde ved at opretholde
 Avlscentrene, besluttede De samvirkende danske Andels-

slagterier at yde Centerejerne et ekstraordinært Tilskud paa 30 Kr. pr. kaaret Avlsdyr, ialt ca. 33,000 Kr. Til Gengæld maatte Centerejerne kontraktmæssigt binde sig til at opretholde Centrene i normalt Omfang og avlsmæssig Drift og Dyrene i almindeligt Huld $\frac{1}{2}$ Aar efter Tilskudets Modtagelse.

Men Forholdene forbedredes ikke til 1. Oktober 1917, tværtimod saa det jo rigtig galt ud paa det Tidspunkt; der var af Centerejernes egen Avl kun lidt Kraftfoder disponibelt til Centrenes Opretholdelse, og intet Kraftfoder kunde købes i det aabne Marked. Samtidig var der vedblivende kun meget ringe Afsætning paa Avlsdyr. Drivfjederen til at opretholde Centrene dannedes derfor udelukkende af Centerejernes egen Interesse for Sagen. Det var et betydeligt pekuniært Offer, som maatte bringes, indtil Afsætningen af Avlsdyr atter kunde komme i Gang. Men med deres bedste Vilje kunde Ejerne af Avlscentrene ikke opretholde disse, naar de ikke kunde skaffe Kraftfoder til Svinene.

Det blev derfor nødvendigt atter at sætte sig i Bevægelse for at faa rationeret Centrene i Høstaaret fra 1. Oktober 1917 til 30. September 1918. Allerede i August 1917 gjorde De samvirkende danske Andelsslagterier de indledende Skridt i denne Sag, idet de anmodede Landbrugsministeriet om at rationere Centrene saaledes, at de kunde disponere over 600 kg Kraftfoder pr. Enhed i Centrene i nævnte Periode, hvortil der vilde medgaa ca. 3600 Tons Kraftfoder; herfra vilde dog være at fradrage, hvad Centerejerne selv af egen Avl kunde tilskyde. Herom indhentede man i Løbet af September Maaned nærmere Oplysning, hvorved Statens Tilskud af Kraftfoder kunde nedsættes til ca. 3000 Tons.

Landbrugsministeriet stillede sig meget velvilligt til denne Rationering, men der opstod dog mange Vanskeligheder for dens Gennemførelse, hvilke formentlig i det væsentlige stod i Forbindelse med de smaa Forraad paa Grund af den ringe Høst. Mange Forhandlinger førtes om

denne Sag, og adskillige Centerejere maatte sulteføde Centrenes Bestand, inden den 1ste Rationering for Høstaaret 1917—18 fandt Sted. Jeg skal ikke her gennemgaa denne Sag i Enkelthederne, men kun bemærke, at Resultatet blev, at Centerejerne i Tiden fra 1. Oktober 1917 til 30. September 1918 fik anvist 250 kg Kraftfoder pr. Enhed, nemlig 150 kg Svinemel og 100 kg Klid.

Inden Omtalen af Svineavlscentrene forlades, bør det maaske tilføjes, at ved Begyndelsen af Anerkendelsesaaret fra 1. September 1917 til 31. August 1918 havde vi et lignende Antal Centre som Aaret tilforn og en kaaret Bestand af sædvanlig Størrelse, nemlig 114 Avlscentre for Svin af Landrace med 140 kaarede Orner og 774 kaarede Søer samt 27 Avlscentre for Svin af Yorkshirerace med 34 kaarede Orner og 174 kaarede Søer. Avlsdyrene saavel som den dertil hørende Ungdom var i godt Huld. Der var i Aaret fra 1. September 1916 til 31. August 1917 solgt fra Landsvinecentrene 1067 Orner og 1668 Søer, og fra Yorkshireracecentrene 298 Orner og 115 Søer til Avl, hvilket er lidt over Halvdelen af det Antal Avlsdyr, som aarlig plejer at blive solgt. Det væsentligste Salg havde fundet Sted fra 1. September 1916 til 28. Februar 1917; medens der kun var solgt faa Avlsdyr fra 1. Marts—31. August 1917. Ialt er der fra Landsvinecentrene fra disses Oprettelse til 31. August 1917 solgt 16,039 Orner og 44,475 Søer til Avl. Fra Yorkshireracecentrene er der fra 1. Oktober 1903 til 31. August 1917 solgt 6513 Orner og 2157 Søer til Avl.

Jævnside's Bevægelsen for at rationere Avlscentrenes Bestand er der gaaet en anden Bevægelse, som havde til Formaal at rationere Orner og Søer uden for Avlscentrene. Det var Forstander *Madsen-Mygdal* og Forpagter *Theilmann*, som undfangede denne Ide. Man indsaa, at en stærk Reduktion af Svinebestanden var forestaaende, og det antoges at ville tage for lang Tid at genopbygge den danske Svinebestand, hvis denne Genfødsel skulde foregaa fra Avlscentrene alene, man maatte have

et bredere Grundlag for Formeringen. Derfor burde der kaares ca. 5000 Orner og ca. 45,000 Søer udenfor Avlscentrene. Det var allerede i Juli 1917 at denne Bevægelse rejstes. Jeg havde Lejlighed til at deltage i de første Overvejelser. Senere optoges Sagen til Behandling i det staaende Landbrugsudvalg og Ernæringsraadet. Resultatet blev, at man ialt vilde anerkende 2000 Orner og 14,000 Søer udenfor Centrene og rationere hver af disse anerkendte Dyr med 150 kg Svinemel paa Betingelse af, at Ejerne forpligtede sig til at holde paagældende Dyr i Live til 1. August 1918. Sagens Realisation overlodes til De samvirkende danske Andelsslagterier, De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger i Fællesskab. De endelige Planer for Arbejdet udformedes af Landbrugsministeriet i December 1917. Og Arbejdet udførtes efter Planen i de første Månedes af 1918. Det nævnte Antal Dyr blev anerkendt. Anerkendelsen foretoges af Amtskaaringsnævn, bestaaende af 3 Mænd i hvert Amt, en valgt af hver af nævnte Organisationer. Betingelsen for Anerkendelse var, at Søerne skulde være af Landrace og Ornerne enten af ren Landrace eller ren Yorkshirerace. Ornerne skulde stamme fra de anerkendte Avlscentre eller være præmierede paa et Dyrskue. De Søer, som var købte i et statsanerkendt Avlscenter, betragtedes som anerkendte uden Kaaring, medens de øvrige Søer og alle Ornerne skulde kaares. Selve Kaaringen foretoges af Sognedommere, valgte af Amtskaaringsnævnene. Dommerne fungerede parvis. Det højeste Antal Dyr, som kunde anerkendes i hvert Amt, fremgik af en af Ministeriet udarbejdet Fortegnelse, bygget paa Svinetællingen i Februar 1917.

Om Arbejdet ved Svineavlens Ledelse i Aaret 1917 skal jeg iøvrigt kun bemærke, at jeg har besøgt en Del af Avlscentrene i Aarets Løb, og at jeg har deltaget i mange Møder om Svineavlens, afholdt af Ministeriet, De samvirkende Andelsslagterier og Centerejernes Centralorganisationer. Ogsaa med mine Assistenters ved Svineavlens Le-

delse har jeg holdt Møder, særlig det aarlige 2 Dages Møde i København.

Forsøgsstationerne for Svin, hvis Materiale hentes fra Avlscentrene, og hvis Arbejde ledes af Forsøgslaboratoriet, har fortsat deres sædvanlige Virksomhed i Aaret 1917. I den sidste Halvdel af Aaret blev Materialet, som behandlede paa Forsøgsstationerne, dog indskrænket til det halve eller endnu mindre af det sædvanlige paa Grund af Fodermangel. Man har behandlet Spørgsmaalet om Nedlæggelse af Forsøgsstationerne paa Grund af Vanskelighederne ved at skaffe Foder til Forsøgsdyrene, men man har foretrukket at holde dem gaaende, selv om det skulde være med meget indskrænket Drift, fordi Arbejdsresultatet giver meget værdifulde Vejledninger ved Udvalget af Stamdyr i Centrene. — I Aaret 1916 var Grisepriserne saa høje, at det normerede Budget til Forsøgsstationernes Drift ikke var tilstrækkeligt til fuld Kraft. De samvirkende danske Andelsslagterier tog da i Januar 1917 Spørgsmaalet op til Drøftelse med Forsøgslaboratoriet, Forsøgsraadene, Bedømmelsesudvalgenes Formænd og mine Assistenten. Resultatet blev, at De samvirkende Andelsslagterier paatog sig at udrede af egen Kasse det Beløb, som Indkøbet af Grisene androg udover den fastsatte Sum, som fremkommer ved lige Tilskud fra Statskassen og fra Andelsslagterierne. Desværre blev Grisepriserne i 1917 saa lave, at det normale Budget slog rigeligt til. I Aarets Løb er Forsøgsstationen paa Elsesminde nedlagt og erstattet med Forsøgsstationen paa Bakkegaard ved Langeskov paa Fyn, medens Forsøgsstationerne paa Bregentved og Over Løjstrup har fortsat deres Virksomhed. Besøg paa Forsøgsstationerne, Deltagelse i Forsøgsraadens Møder og i ovennævnte store Møde med tilhørende Udvalgsmøder har lagt Beslag paa en Del af min Tid.

Fra 1. April 1917 er Distrikterne i Jylland omlagt saaledes, at der nu er 4 i Stedet for tidligere 3 Distrikter. Paa Fyn har jeg skiftet Medhjælper, idet Konsulent J. O.

Pedersen efter 20 Aars Samarbejde trak sig tilbage den 1. April 1917; hans Virksomhed overtoges af Konsulent *J. Fr. Pedersen*. Det er et stort, dygtigt og nyttigt Arbejde, Konsulent *J. O. Pedersen* har udført i nævnte Periode. Jeg vil gerne benytte Lejligheden til at takke derfor og for det gode Samarbejde.

Kvægavl har optaget mig paa sædvanlig Maade, idet jeg har tilset en Del Kvæghold i Landets forskellige Egne og deltaget i mange Møder i de provinsielle Fællesledelser for Kvægavls- og Kontrolforeninger.

Dyrskuer. Som sædvanlig har jeg besøgt saa mange Dyrskuer som muligt for at holde mig bekendt med Elitebestanden af Avlsdyr og for at samle Stof til Stambøgerne samt for at staa til Raadighed for de Landmænd, som ønsker min Vejledning. Det sjællandske og det fynske Statstyreskue var i 1917 afløst paa Grund af Transportvanskeligheder paa Statsbanerne. Det aarlige Fællesskue paa Fyn blev af samme Grund afløst; men alle disse 3 Skuer afløstes af Landevejsskuer. Jeg havde Lejlighed til at følge det fynske Landevejsskue for unge Dyr.

Konsulentmøder. Det store Konsulentmøde i Oktober, hvor Repræsentanter for Ernæringsraadet kastede Lys over Situationen, overværede jeg. Desuden har jeg deltaget i et Møde, som afholdtes af Øernes Husdyrbrugskonsulenter med Foredrag den første Dag og en vellykket Udflugt til Kollekolle paa 2den Dagen.

Stambogsføring har taget sin Tid. I dette Beretningsaar har jeg udarbejdet 20. Bind af Stambogen for Tyre af rød dansk Malkerace. Endvidere har jeg begyndt Forarbejderne til Yorkshirstambogen. Sidstnævnte udgives ved Midler fra Staten og De samvirkende danske Andelsslagterier. Statsmidlerne slaar nemlig ikke til, saa Tyre- og Svinestambøgerne kan fremkomme i rette Tid, og dette er meget uheldigt, dels af Hensyn til den Nytte, som Stambøgerne skulde bringe vore egne Opdrættere, dels af Hensyn til Afsætningen af Stamdyr til Udlandet, en Indtægtskilde, som man venter skulde flyde rige-

ligt efter Krigen. Det overvejes, om Midler kan skaffes paa anden Maade.

Familiestambogsføringen har jeg ved Hjælp af Midler, som Det kgl. Landhusholdningsselskab har stillet til Raadighed, kunnet fortsætte, saa min Samling holdes à jour og forøges.

Forsøgslaboratoriet har jeg staaet i Forbindelse med, dels gennem Forsøgsstationerne for Svin, dels ved min Indtrædelse i Laboratoriets Forsøgsraad, af hvilket jeg er blevet Medlem i det her omhandlede Aar. En særegen Sag har bragt mig i yderligere Forbindelse med Laboratoriet i samme Aar, nemlig Muslingeforsøgene, som er optagne for at undersøge disse Bløddyr's Værdi som Svinefoder.

Rationering af Kvægavlscentre er et Spørgsmaal, hvis Behandling har taget mig nogen Tid. Fra forskellige Opdrættere rejstes Spørgsmaalet, som derefter forebragtes de provinsielle Landboforeningers Kvægbrugsudvalg. Man opgav dog Sagen dels af Hensyn til Vanskelighederne ved dens Gennemførelse, dels fordi man ikke ønskede at tænde den Misundelse, som ganske naturligt vilde følge i Hælene paa en saadan Foranstaltning.

Mund- og Klovesygen har for saa vidt beskæftiget mig i Aar, som jeg har arbejdet som Medlem og Sekretær for et Udvalg, nedsat af Det kgl. Landhusholdningsselskab og De samvirkende danske Landboforeninger i Fællesskab med den Opgave at fremkomme med Betænkning angaaende Lovbestemmelser og Instruks vedrørende Mund- og Klovesyge. Udvalget har holdt flere Møder og Sagen er afsluttet ved en Indstilling til de Institutioner, som nedsatte Udvalget.

Afsætningen af Avlsdyr til Udlandet har ogsaa optaget mig noget, idet jeg som Medlem af et Udvalg, nedsat af De samvirkende danske Landboforeninger, har deltaget i dettes Møder, som navnlig har beskæftiget sig med Spørgsmaal af forberedende Art. Nogen Af-

sætning af Avlsdyr til Udlandet har ikke fundet Sted i Aarets Løb.

Statsdyrskuekommissionen har afholdt et Par Møder, i hvilke jeg har deltaget. Desuden har jeg afgivet enkelte Betænkninger til Kommissionen.

Censorgerningen paa Landbohøjskolen har som sædvanlig optaget mig nogle Dage. Efter Anmodning fra Højskolen har jeg lovet at være Censor i Husdyrbrug i de næste 3 Aar.

Udlændinge har kun i ringe Antal ulejliget mig i dette Aar ved personlig Nærværelse, men jeg har maattet besvare en Del Forespørgsler fra Udlændinge, saaledes fra det kanadiske Landbrugsministerium om vor Eksport af Flæsk til England.

Skriftlige Arbejder tager megen af min Tid. Foruden Stambøgerne, som jeg har omtalt ovenfor, kan jeg nævne nogle Artikler til Fagpressen og mange Betænkninger til Det kgl. Landhusholdningsselskab, Ministeriet, De samvirkende danske Andelsslagterier og det tekniske Landbrugsudvalg. Mest Tid har dog Korrespondancen med de danske Landmænd taget.

Møder og Foredrag har ligeledes krævet megen Tid.

Bog anmeldelse:

Min Livsførelse og Virksomhed. Minder og Tanker om Personer og Forhold. Af *Chr. Christensen*, Lærer ved Tune Landboskole fra 1871 til 1915. 316 Sider. (August Bangs Bogh. Københ.).

Der foreligger nogle Bøger om danske Landmænd — *P. Nielsen*, Kaptajn *la Cour*, *Fjord*, *L. la Cour*, Skjærsø, m. fl. —, endvidere enkelte Brudstykker af Levnedsskildringer; men af udførlige Selvbiografier er den her nævnte Bog vistnok den første. Det vilde være ønskeligt, om den efterfulgtes af andre. Selvbiografien har jo det personlige Præg over sig, som savnes i den af en anden udarbejdede Levnedsskildring, der ofte udarter til en kritikløs Panegyrik af den biograferede, hvad den, som fortæller om sine egne *vita*, selvfølgelig holder sig fri for.

Chr. Christensens Levnedsskildring er bredt anlagt, mange vil mene for bredt, men det er en underholdende og interessant Fremstilling, der vel ikke er rig paa Indfald, malende Billeder eller klart karakteriserende Ord, men der er vægtig ved den Ærlighed, Kundskab og Indsigt, som ligger bag. Den begynder med en Skildring af Hjemmet, et jævnt Bondehjem i forrige Aarhundredes Midte, og hvad der paa de første halvt-hundrede Sider fortælles om dets Indretning og Livet indenfor dets fire Vægge, om Gaardens Agerbrug, Besætning, Avlsbygninger, Redskaber og Maskiner m. v. har kulturhistorisk Interesse og vil af enhver Landmand læses med Glæde. Saa følger Skildringen af Forfatterens Ophold som Elev og Lærer paa Hindholm, af Tune Landboskoles Oprettelse, Udvikling og Virksomhed fra 1871 til 1915, af »Vort Landbrug«s Stiftelse og litterære Indsats, af Forfatterens virksomhed m. v. Et halvt-hundrede Sider er anvendte til Omtalen af vore Landbrugs- og Husholdningsskoler, og udførligt behandles Forfatterens Deltagelse i Landboforeningslivet: den stedlige Landboforening, den sjællandske Fællesforening og Landhusholdnings-

selskabets Bestyrelsesraad, hans Arbejde indenfor Sogn og Amt, i Frøkontrolkommissionen o. s. v. I sit virksomme og samfundsnyttige Liv er Forfatteren kommen i Berøring med en stor Mængde Mennesker, der som oftest faar en lille Karakteristik, men som det for en almindelig Læser uden *Chr. Christensens* Personalkundskab er vanskeligt at holde ude fra hverandre. Selvfølgelig kan man have et noget andet Syn paa flere af de Mænd, som passerer Revue, end Forfatteren har, og angaaende enkelte af de Sager, der omtales, har man fra anden Side hørt dem fremstillede paa en nogen anden Maade end her, men det er vel ogsaa næsten uundgaaeligt, at der hist og her kan finde en Erindringsforskydning Sted.

Hvad Forfatteren meddeler om sin Stilling til sin Forfattervirksomhed, er karakteristisk for ham: da han blev ældre, naaede ind i 60'erne, frygtede han for at blive »noget stillestaaende i Sind og Tanke« og have vanskeligt ved fuldt ud at følge med, derfor tog han ved nye Udgaver af sine Bøger »Medforfattere«, som han efterhaanden gratis overlod Ejendomsretten til Bøgerne. I dette lille Træk har vi Manden, samvittighedsfuld og paalidelig, skydende den økonomiske Side af Sagen bort for at faa saa gode, tidssvarende Lærebøger som muligt. Uagtet Bogen er skreven nøgternt, efterlader den et blivende Indtryk af *Chr. Christensens* nyttige Gerning og af hans uselviske Kærlighed til den.

Skaarup Kvægavlsforening gennem 25 Aar 1893—1918. Udgivet af Bestyrelsen ved Konsulent *M. Helm*. 16 Sider i Kvart. (Svendborg).

Mindre Meddelelser.

† Sekretær Th. Mogensen afgik ved Døden den 16. November, 44 Aar gammel. Han, der var en jysk Gaardmandssøn, tog Landbrugseksamen 1898, virkede nogle Aar som Landbrugslærer, blev 1906 Redaktør af »Fyns Stifts Landbrugstidende« og fortsatte i denne Stilling, da han i 1909 blev Sekretær for »De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift«. Kundskabsrig, interesseret og pligtopfyldende som han var, gjorde han baade som Sekretær og Redaktør fortrinlig Fyldest, og da han personlig var en saare tiltalende Mand, beskeden og ligefrem i sin Optræden, efterlader han sig det bedste Eftermæle. *Mogensen* vil blive savnet, fornemlig indenfor det fynske Landbrug, men ogsaa af alle, der var kommet nærmere i Berøring med ham.

Avlscenterprædikater i Sverige. Ved kgl. Kundgørelse af 13. September 1918 er der i vort Naboland, Sverige, udstedt Indbydelse til en Konkurrence om Avlscenterprædikater for Besætninger henhørende til den svenske Fjeldrace og Ayrshireracen samt givet nærmere Regler for Konkurrencen og Bestemmelser angaaende de Besætninger, som efter bestaaet Konkurrence modtager Avlscenterprædikater. Der vil i det højeste kunne uddeles Avlscenterprædikater til 25 Besætninger af Fjeldrace og 14 Besætninger af Ayrshirerace. Desuden kan der gives Opmuntringspræmie til højst 6 Besætninger af Fjeldrace og 3 af Ayrshirerace. Konkurrencen, som gaar forud for Udstedelsen af Prædikaterne, er 2aarig og begynde 1. November 1918, og Avlscenterprædikateret gælder 4 Aar, for saa

vidt vedkommende Besætninger i denne Periode vedligeholder en saadan Kvalitet og fører en saadan Virksomhed, at de vedblivende er værdige til Prædikater.

Reglerne for Konkurrencerne er omtrent som ved vore hjemlige 2aarige Konkurrencer, dog er der den væsentlige Forskel, at den svenske Konkurrence uvægerlig er forbunden med Tuberkulinprøver, og en Betingelse for at opnaa Avlscen-terprædikater er, at mindst 80 pCt. af Bestanden er reaktionsfri. — De udpegede Avlscen-ter kommer til at staa under stadigt Tilsyn af et Avlscen-terudvalg, som skal godkende og mærke Besætningernes Stamtyre, før de benyttes til Avl i Cen-terne. Og der følger den Forpligtelse med Avlscen-terprædikater, at der aarlig skal stilles til Salg mindst 1 Tyr for hver 10. Ko. Ingen Tyr maa dog sælges til Avl fra Cen-tret, før den er godkendt og mærket af Avlscen-terudvalget. Og ingen Tyr maa sælges fra Cen-tret, som ikke er godkendt af Udvalget. Alle andre Tyre fra Cen-tret maa kastreres eller slagtes før Salget. Ingen Tyr maa sælges direkte fra Cen-tret til Udlandet, forinden nævnte Antal er solgt i Indlandet, med mindre Salget finder Sted ved en Landboforenings eller Raceforenings Auktion. Under ingen Omstændigheder maa Avlscen-terets Stamtyre sælges uden Avlscen-terudvalgets Billigelse, og ingen Stamtyr maa sælges til Udlandet, naar nævnte Udvalg finder Anvendelse for den i et andet Avlscen-ter.

I Sverige tog man først fat paa Konkurrencerne mellem hele Kvæghold og Udpegningen af Avlscen-ter, efter at denne Sag var sat i System her i Danmark. Til Gengæld fortsætter man uafbrudt dette Arbejde i vort Naboland trods Krig og trods Foderknaphed, medens vi her ophørte med Udstedelsen af Avlscen-terprædikater i Begyndelsen af dette Aarhundrede efter Forløbet af 2 Perioder, ligesom vi foreløbig har indstillet Konkurrencerne mellem hele Kvæghold paa Grund af usikre Foderforhold. Og værd at mærke er det ogsaa, at man i Sve-rige, som foran udviklet, skærper Betingelserne for Deltagelsen i Konkurrencerne og for Bibeholdelsen af et erhvervet Avlscen-terprædikater.

Man betragter saaledes fremdeles derovre Konkurrencen og Udpegningen af Avlscen-ter som væsentlige Midler til Kvægbrugets Fremme. Og man er kommet saa vidt, at man kan stille strengere Fordringer, end vi hidtil har kunnet stille.

Peter Aug. Mørkeberg.